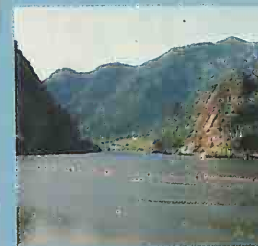

MIHAI IELENICZ LAURA COMĂNESCU

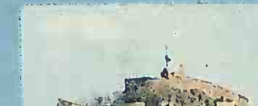

ROMÂNIA

POTENȚIAL TURISTIC

Punct și de la capăt

Cu o jumătate de secol în urmă, elev fiind la finele primei clase de liceu la Mihai Viteazu din București, am avut fericitul prilej de a fi membru al colectivului ce-a realizat o excursie de o lună de zile prin țară organizată de un strălucit geograf dar în același timp și didact și conducător-Profesorul Mărculescu C. Am călătorit în Dobrogea, Moldova, Carpați, Transilvania și Banat folosind deopotrivă trenul, vaporul, autobuze dar și drumeția. Deși în excursii și tabere am fost și anterior, această excursie o consider ca cea care a marcat nu numai orientarea mea spre Geografie dar și începutul inițierii în tainele complexe ale cunoașterii și organizării turistice. Am învățat să gândesc un traseu, să discern ce este esențial într-un program zilnic, să văd cum trebuie rezolvate probleme legate de cazare, masă, transport ce par simple, dar care sunt extrem de complexe mai ales când implică o colectivitate, să obții o cât mai bună îmbinare a utilului cu frumosul, ambianța și buna dispoziție într-un număr mare de zile.

S-au adăugat anii studenției când "furam cu ochii" experiența organizării și desfășurării excursiilor conduse impecabil de profesorii mei aproape în toate locurile din țară dar și în Bulgaria. Toate m-au ajutat după 1965 când am devenit ucenic și apoi treptat organizator al aplicațiilor practice cu studenții primăvara, vara, toamna și câteodată director al taberelor de schi studențești. Un loc aparte în desăvârșirea pregătirii pentru turism l-au avut pe de-o parte numeroasele excursii din portofoliile I.T.H.R. și O.N.T. în toată România dar și în străinătate la care am prestat servicii de ghid dar și cooptarea în colectivele de pregătire pentru activitățile de profil din cele două instituții.

Astfel, Geografia mi-a fost meseria aleasă iar turismul s-a constituit treptat din hobby în a doua direcție de bază în activitate și care direct sau indirect a avut și un rol esențial în pregătirea mea ca manager.

Aparatele de fotografiat și camera video mi-au fost permanent tovarăși de drum contribuind la realizarea de fotografii, diapozitive, filme la care elementele științifice s-au îmbinat cu cele artistice. Acestora li se adaugă bogata și variata colecție de cărți cu subiect turistic, multe dintre ele constituind și surse de pregătire pentru cei care mi s-au adresat.

Experiența și dorința de a prezenta ceea ce este esențial și necesar pentru diverse forme de activitate turistică m-au călăuzit pe de o parte în scrierea multor cărți, ghiduri, articole, albume destinate acestui domeniu, iar pe de altă parte în gândirea și prezentarea de prelegeri și conferințe destinate studenților, profesorilor și tuturor celor care au dorit să afle câte ceva din "acumulările"

mele. Mai mult, am pus umărul în crearea unei specializări de turism în facultate, a unui cerc studenţesc de profil şi în gândirea unor forme de practică care să-i apropie cât mai mult şi repede pe studenţi de activităţile specifice.

Se impunea astfel *să pun punct acestei etape* pe care să o închei printr-un studiu de sinteză realizat împreună cu o tânără colegă care s-a impus prin talent, profunzime şi pasiune în meseria de geograf dar şi în cunoaşterea turistică.

S-a scris la el mai mulţi ani, situaţie determinată pe de-o parte de dorinţa de a găsi o structură şi redare a problemelor şi informaţiilor cât mai adecvată nivelului de pregătire dar şi în concordanţă cu direcţiile impuse de titlu. Pe de altă parte nu am vrut să ne încadrăm "pe linia celor mulţi" care scriu şi se fălesc cu însăilări de multe ori cu caracter general preluate din diverse lucrări (pe care uită să le citeze), dicţionare, statistici, internet etc. dar care omit esenţialul-realitatea crudă a terenului.

Ca urmare, am ales o formă de prezentare în trei secţiuni cu meniri diferite. Prima are mai mult caracter teoretic, în ea am dorit să ne prezentăm punctul de vedere asupra unor noţiuni pe care le considerăm de bază pentru înţelegerea unor aspecte ale mecanismelor complexe ale turismului. Insistăm nu numai pe sfera de cuprindere a lor dar şi pe raporturile dintre ele, de altfel statornicite şi într-o schemă.

Cea de a doua cuprinde prezentarea sistemului naţional turistic bazat pe potenţialul turistic existent dar în interferenţă cu unele elemente referitoare la baza materială şi specificul formelor de activităţi ce se înfăptuiesc. S-a ales o schemă structurală care include unităţi cu grad de complexitate de potenţial şi relaţii diferite şi care se înscriu valoric într-un sistem ierarhic alcătuit din provincii – regiuni – zone – axe – centre-localităţi şi obiective turistice. Sunt multe informaţii dar care le considerăm insuficiente pentru a evidenţia uriaşul fond turistic prea puţin cunoscut şi valorificat.

Realizarea ultimei secţiuni, ce are caracter metodologic şi aplicativ, am dorit să o scriem din dorinţa de a prezenta câteva aspecte lucrative necesare în procesul înţelegerii faptului că turismul este un fenomen social complex care trebuie tratat ca atare. Pentru realizare nu sunt suficiente doar constatările referitoare la potenţial ci acestea trebuie supuse unei valorificări corespunzătoare pentru care sunt necesare atât mijloace de cunoaştere cât mai adecvate dar şi realizarea de dotări şi asigurarea de servicii.

Lucrarea se adresează astfel nu numai studenţilor care se pregătesc pentru a presta servicii în turism ci tuturor celor care doresc să cunoască şi să aplice măcar o parte din fondul de informaţii oferit (profesori, agenţi de turism, ghizi, instructori).

Scrierea ei ne mulţumeşte pentru moment dar întrucât multe probleme au rămas parţial dezvoltate şi argumentate iar altele se impun a fi lămurite ne propunem să o reluăm, poate şi într-o altă structurare.

De aceea şi cuvintele "*de la capăt*" prezente în denumirea acestei prefaţe.

Prof.univ.dr. Mihai Ielenicz

PARTEA I

1. B A Z A   T E O R E T I C Ă

1. Turismul şi potenţialul turistic

România prin varietatea elementelor cadrului natural, prin multiplele dovezi ale unei istorii şi culturi milenare, ca şi prin construcţiile dobândite de-a lungul anilor, dispune de un bogat potenţial turistic valorificat într-o oarecare măsură. În timp, s-au scris multe articole şi cărţi, s-au întocmit hărţi turistice ale României sau destinate masivelor montane, litoralului, Deltei Dunării, majorităţii oraşelor, monumentelor naturii etc. Comun la toate, este dorinţa de a prezenta cât mai pe larg tot ceea ce era considerat ca având însemnătate pentru activitatea turistică. Ceea ce *le deosebeşte* sunt - *concepţia în tratarea problemelor* şi în *realizarea reprezentărilor cartografice*, folosirea unei *terminologii variate*, dar de multe ori cu sens greşit, *încercări de diferenţieri turistice regionale,* fără a avea la bază criterii justificate. Iată câteva din motivele pentru care se impun încă de la începutul acestei lucrări, clarificarea conţinutului unei terminologii şi a unor principii de regionare turistică în concordanţă cu specificul activităţilor turistice şi cu realităţile patrimoniului României.

Turistul poate fi oricare om ce se deplasează de la domiciliu spre unul sau mai multe locuri sau obiective având ca scop recreerea, odihna, cunoaşterea, realizarea de activităţi, altele decât cele pe care le îndeplineşte în mod curent etc. Deci o sferă a noţiunii foarte largă care s-a extins treptat pe măsura amplificării scopurilor ce determină deplasarea, situaţii favorizate de multiplicarea dorinţelor şi necesităţilor, de sporirea veniturilor, de creşterea nivelului de pregătire culturală, de accentuarea stresului într-o societate din ce în ce mai complexă. În sfera acestei noţiuni în prezent se regăsesc atât drumeţul ce străbate potecile muntelui una sau mai multe zile, excursionistul ce foloseşte mijloace auto, motociclete sau biciclete pentru a parcurge trasee în locurile şi punctele care îl interesează, vizitatorul unor muzee, cetăţi, grădini botanice din propria localitate dar şi din afară, cât şi participantul la acţiuni de vânătoare, pescuit, nataţie, sporturi de iarnă, conferinţe şi întâlniri de afaceri, în afara localităţii de reşedinţă, la tratamentul balnear, la manifestări folclorice sau festivaluri artistice, pelerinaje, etc.

Deci, o multiplicare a sensului acordat acestei noțiuni (simplul călător în afara localității de domiciliu pentru un interval de timp minim condiționat și de o cazare în afara acesteia) acceptate la mijlocul secolului XX, la o situația nouă, a prezentului în care s-a amplificat înțelegerea acestei noțiuni în mai multe direcții:

- *spațială* (de la vizitarea unor locuri interesante în propriul oraș sau recreere, distracție în pădurea limitrofă, la cunoașterea unor elemente din mediul natural, cultură, etc. dintr-o țară situată la mari depărtări);
- *temporară* (de la câteva zile la mai multe săptămâni);
- *motivație* (de la clasica excursie sau întrunire de afaceri, la acțiuni complexe însoțite și de momente de destindere sau divertisment);
- *nivelul de satisfacere a scopului* (este dependent de volumul bugetului alocat pentru a realiza acest act).

În acest sens în structura acestei noțiuni se includ acțiuni ce par în mare măsură a fi diferite (drumeție, călătorie, vizitare, recreere, destindere, balneoterapie, participare) dar care pentru toți cei care le efectuează există comun cel puțin trei lucruri- *deplasarea, durata și realizarea altor activități* în afara preocupărilor de serviciu sau a unor cerințe administrative și gospodărești.

În același sens, evoluția preocupărilor turistului român s-a diversificat treptat. Astfel, până în 1960 turistul era drumețul montan, vizitatorul ocazional al unor locuri inedite din natură, muzee, cetăți medievale și în mică măsură călătorii în străinătate. La ele participau dominant tineri și o parte restrânsă a populației ce dispunea de venituri. Între 1960 și 1990, câmpul preocupărilor s-a mărit, pe prim plan situându-se drumețiile, excursiile la final de săptămână, activitățile balneare și chiar călătoriile în țările sistemului socialist. Turiștii erau din toate categoriile socio-profesionale și de vârstă cu diferențierea predominării persoanelor până în 50 de ani la deplasările lungi și a celor care solicitau efort și a vârstnicilor la excursii de câteva zile, balneoterapie etc. Deci era un **turism de masă**, cu colective largi antrenate în aceste acțiuni de către ONT, BTT sau de către organizații sindicale, pioneri, pensionari etc. Se adaugă în plan secund și forme de **turism individual** în week-end și mai ales în drumețiile pe munte.

După revoluție se mențin ca prioritare drumețiile, se afirmă puternic călătoriile în statele din vestul și sudul Europei și chiar în America și Asia, dar se micșorează excursiile în fostele state socialiste, slăbește mult participările la activitățile balneo-climaterice și se dezvoltă forme noi precum întrunirile de afaceri, politice, științifice, pelerinajele, etc. Resursele financiare reduse pentru o mare parte din populație au condus la micșorarea numărului celor care participă la efectuarea unor activități de turism în afara localității de domiciliu, aceștia limitându-se la puncte de agrement, recreere, vizitare în cadrul acestora (parcuri, lacuri, muzee, păduri). Treptat forma de "turism de masă" pentru excursii în țară slăbește foarte mult. Se păstrează însă activă doar în excursiile din diferite țări pentru care agențiile de turism oferă programe cât se poate de ieftine și tot mai mult depărtate de un turism civilizat (trasee extrem de lungi-uneori și cu rulaj în timpul nopții, pe care sunt înșirate orașe cu interval de vizitare de câteva ore, cazări la depărtare de centrul localității și cu condiții de cazare relativ bune, lipsa sau o prezentare necorespunzătoare a informațiilor de natură turistică pe parcurs). În schimb s-au diversificat formele de **turism alternativ** care implică familia sau grupuri restrânse de prieteni și care preferă să-și organizeze programe

după gustul şi puterea economică a fiecăruia. În afară de week-end, recreere, tratament balnear în concedii se dezvoltă forma de **agroturism** valorificată cu orice prilej (mai ales în concedii vara şi la sărbătorile de iarnă, paşte) datorită a doi factori (servicii tot mai bune şi cadrul natural deosebit) apoi **turismul de "pelerinaj"** la mânăstiri sau biserici prilejuite de diferite sărbători (în Dobrogea de Sf. Andrei, la Patriarhie de Sf. Dumitru, la Mitropolia din Iaşi de Sf. Paraschiva), excursii individuale în străinătate pentru odihnă şi vizită în diverse staţiuni climaterice sau oraşe etc.

Turism este cuvântul utilizat cel mai frecvent. El exprimă o activitate complexă care presupune deplasarea, staţionarea de la câteva ore la mai multe zile şi realizarea într-o localitate, pe un traseu sau într-o regiune a unui scop precum recreerea, odihna, tratamente balneare, instrucţia specifică, manifestări ştiinţifice sau de afaceri. Deci, el exclude prestarea de servicii şi activităţi pe care turistul le desfăşoară cotidian prin meserie, calificare etc (exemplu un constructor care ridică o casă în altă localitate, vânzătorii de diverse bunuri, un lucrător navetist într-o policlinică balneară sau unitate comercială, bancară)

Turismul reprezintă un proces social complex cu puternice angajări economice iar în ultimul timp şi de protejare şi conservare a mediului. Implică cel puţin trei direcţii distincte care se interferează spaţial, temporal şi ca scop. Prima se referă la **deplasarea turistului într-un alt loc decât domiciliul, pe o anumită durată în vederea satisfacerii unor cerinţe în timpul călătoriei.**

Cea dea doua latură se reflectă în **rezultatele de ordin economic,** acestea fiind în mare măsură influenţate de nivelul de dezvoltare al bazei materiale şi al serviciilor ce pot fi asigurate într-un spaţiu mult mai larg decât cel în care turistul ajunge dar şi în timp. De aici o diversitate de aspecte care conduc la împliniri graduale ale cerinţelor, aspiraţiilor turistului dar şi la nivele deosebite de participare a turismului la dezvoltarea unor regiuni. Acest ultim aspect este de altfel determinat nu numai de valoarea resurselor naturale care capacitează turiştii ci şi de tot ceea ce se face (infrastructură, dotări şi servicii) pentru ca acestea să poată fi valorificate cât mai bine şi organizat.

Exploatarea condiţiilor de mediu implică însă şi îndeplinirea unui minim de cerinţe în concordanţă cu normele ecologice. Trebuie astfel asigurată protejarea nu numai a elementelor naturale şi social-culturale care pot reprezenta interesul turiştilor dar şi ansamblul mediului în care aceştia sunt prezenţi în timp. Aceasta are referinţă nu numai în comportamentul celor care vin ci şi la autohtoni. Aceştia în graba unui profit imediat pot produce (prin diverse construcţii, amplasarea de unităţi economice poluante, defrişări, depozitarea gunoaielor, etc.) daune de multe ori ireparabile în sistemul natural sau pot conduce la condiţii de disconfort atât pentru localnici cât şi pentru vizitatori. De aici necesitatea ca **turismul să capete un caracter ecologic** bazat atât pe reglementări dar şi pe o educaţie adecvată şi cu caracter de masă.

De-a lungul anilor s-au folosit diverse definiţii. Hunziker şi Krapf (1942) definesc pentru prima dată turismul ca fiind *o sumă de realităţi şi fenomene care rezultă din deplasarea şi sejurul persoanelor în afara domiciliului lor, atâta timp cât deplasarea şi sejurul nu sunt motivate printr-o stabilire permanentă şi o activitate lucrativă oarecare*. Această *definiţie este incompletă* întrucât nu sunt cuprinse activităţile turistice cu timp limitat (câteva ore) care se realizează în

cadrul marilor aşezări (excursie cu elevii la Grădina Zoologică Băneasa sau la unul din marile muzee etc.).

OMT (Organizaţia Mondială a Turismului) dă în 1991 o definiţie cuprinzătoare a turismului conform căreia *turismul reprezintă activităţile efectuate de o persoană ce călătoreşte în afara mediului său obişnuit pentru o perioadă de timp nespecificată al cărui scop principal de călătorie este altul decât cel de a efectua o activitate remunerată în interiorul locului vizitat.* Turismul exprimă astfel *un fenomen datorită căruia un număr din ce în ce mai mare de persoane părăsesc temporar, de regulă pentru mai mult de 24 de ore, locul domiciliului stabil pentru a efectua sau presta activităţi neremunerate transformându-se în consumator de bunuri şi servicii în alte localităţi sau ţări.*

Şi aici dacă prima parte a definiţiei este atotcuprinzătoare, în cea de a doua parte *aspectele limitative* sunt legate de mărimea intervalului (24 de ore) acordat actului turistic. Oare o excursie de câteva ore la Sinaia în care scopul este recreerea, vizitarea muzeului Peleş sau o drumeţia în Munţii Baiului nu constituie o activitate turistică? La fel afirmaţia ne conduce greşit la ideea că un circuit auto pentru un locuitor al municipiului Baia Mare care implică vizitarea câtorva biserici de lemn de pe văile Mara şi Iza sau un pelerinaj de mai multe ore la un hram mănăstiresc n-ar reprezenta şi manifestări cu caracter turistic.

Termenul de turism provine din termenul englezesc *To Tour* - a călători, a colinda, având deci semnificaţia de excursie. Termenul are semnificaţii asemănătoare şi în franceză (TOUR), greacă (TOURNOS) şi ebraică (TUR).

Poate fi, de mai multe tipuri în funcţie de criteriile alese

- *durată* (turism de Week-end - recreere la sfârşit de săptămână; turism pentru un număr de zile variabil de la 2-3 zile la două-trei săptămâni -sejur;
- *specificul activităţii* (turism de afaceri, turism balneoclimateric, turism cultural, turism cinegetic, turism nautic, turism montan, turism pentru alpinism, turism pentru sporturi de iarnă, turism piscicol)
- *destinaţie* (turism citadin, turism montan, turism rural, turism itinerant),
- *forma de organizare* (turism individual, turism prin intermediul unei organizaţii sau asociaţii de profil; turism colectiv).
- *spaţiu* pe care se desfăşoară (turism regional, naţional, turism internaţional).

Realizarea activităţilor turistice este în concordanţă cu elementele ce condiţionează interesul dar şi de amenajările şi serviciile necesare înfăptuirii lor. Legat de acestea există alte noţiuni a căror sferă trebuie bine delimitată.

Patrimoniul turistic - reprezintă ansamblul de elemente naturale, sociale, economice, culturale, dar şi totalitatea amenajărilor (căi de comunicaţie, bază de cazare, odihnă, tratament, masă, amenajări pentru distracţii şi instrucţie) destinate activităţilor turistice de pe un teritoriu (oraş, judeţ, regiune, ţară etc.) (fig. 1).

Potenţialul turistic constituie ansamblul elementelor naturale şi antropice de pe un teritoriu care stârnesc interesul turiştilor conducând la realizarea unor activităţi turistice. În literatura străină deseori pentru potenţial turistic se utilizează termenul de *destinaţie turistică.*

P. Cocean (1996) defineşte potenţialul turistic mult mai sintetic ca *fiind rezultatul asocierii spaţiale a fondului turistic cu baza tehnico-materială aferentă.*

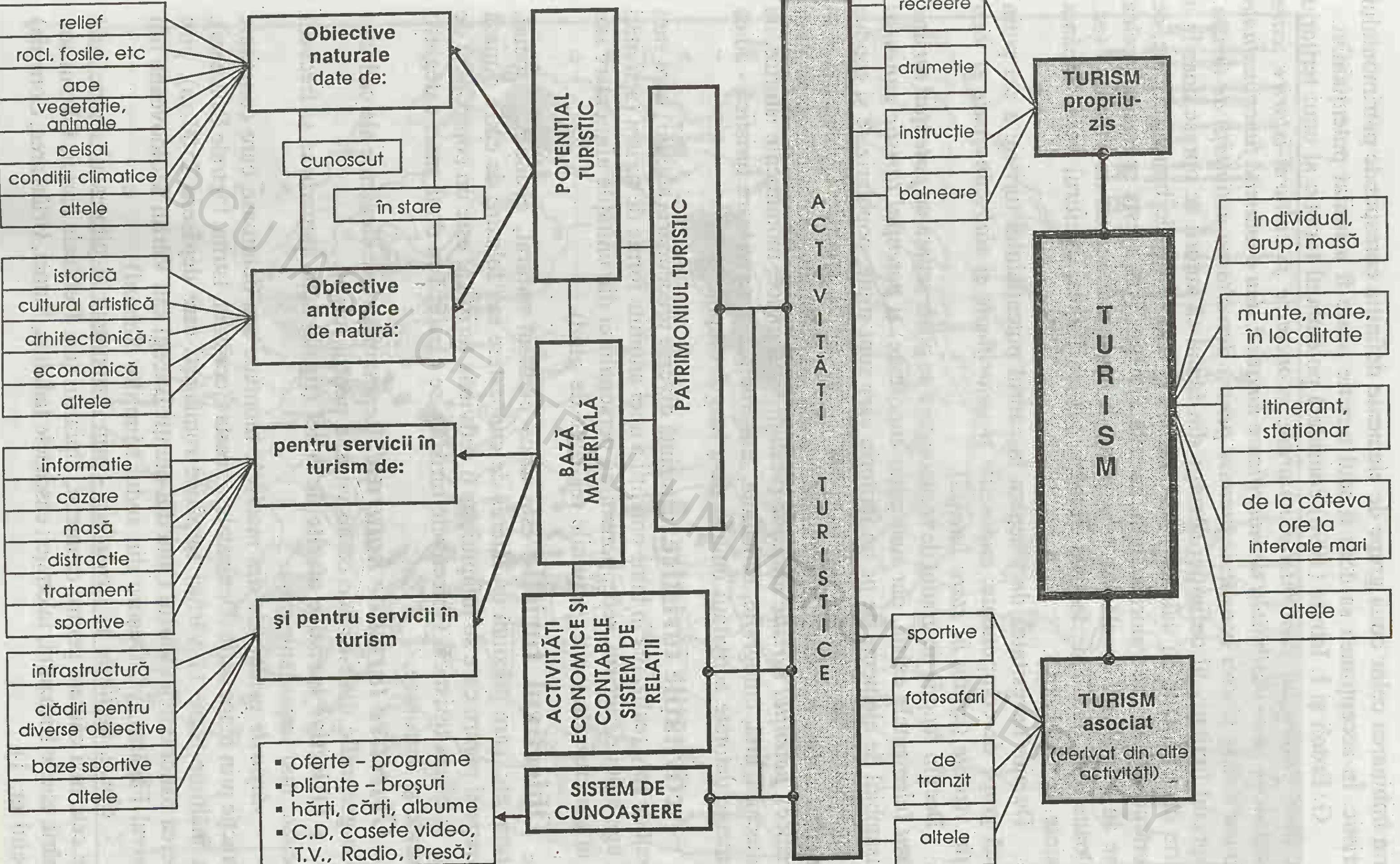

FIG. nr. 1 – Turismul şi componentele sale

Prin îmbinarea celor două grupe de elemente definiţia corespunde patrimoniului turistic. În accepţiunea sa doar fondul turistic poate fi asimilat potenţialului.

G. Erdeli şi I. Istrate (1996) consideră potenţialul turistic al unui teritoriu ca fiind *ansamblul elementelor naturale, economice şi cultural-istorice, care prezintă anumite posibilităţi de valorificare turistică, dau o anumită funcţionalitate pentru turism şi deci constituie premise pentru dezvoltarea activităţii de turism.* Aspectul limitativ al definiţiei decurge din faptul că autorii se opresc doar la o parte din elemente cu valoare pentru turism şi anume la cele binecunoscute, ce oferă posibilităţi de valorificare în această direcţie. Prin acesta se exclud acelea care au importanţă locală sau sunt ştiute de un număr limitat de vizitatori (ex. coloanele de bazalt de la gara Perşani, cetatea Rupea, cimitirul vesel Săpânţa înainte de 1970 etc.).

De aici necesitatea de a separa în cadrul potenţialului turistic a cel puţin două grupe de componente: *cunoscute şi valorificate şi slab cunoscute şi încă puţin vizitate* (*aflate în stare latentă*).

Deci în funcţie de gradul de recunoaştere se poate separa un ***potenţial turistic latent*** (elementele există, dar sunt puţin cunoscute) şi ***potenţial turistic cunoscut*** (ansamblul de elemente de pe un teritoriu care sunt ştiute, popularizate şi conduc la organizarea de activităţi turistice), iar în funcţie de specificul obiectivelor în ***potenţial turistic natural*** (elemente naturale care sunt introduse în cadrul activităţilor turistice), ***potenţial turistic antropic*** (vestigii arheologice, monumente istorice, de arhitectură, artă, etnografie, economie, construcţii etc. cu valoare turistică - adică elemente datorate activităţii omului de-a lungul timpului).

Activităţile turistice reprezintă diverse preocupări (acţiuni) care sunt orientate spre realizarea în bune condiţii a unei anumite forme de turism (activităţi ale agentului de turism, recepţionerului, personalului din unităţile alimentare sau de la punctele de vizită, acţiunile realizate de ghid).

Obiectivul turistic este orice element natural, economic, social, cultural etc. care prezintă un interes de cunoaştere sau folosire de către o masă de oameni pentru care se înfăptuieşte o activitate turistică; este un component de bază în oferta turistică. Obiectivele turistice se clasifică în două mari categorii: naturale şi antropice.

Obiective turistice naturale. Reprezintă acele elemente ale cadrului fizico-geografic dintr-un loc ce au vocaţie pentru turism.

- **Obiective turistice oferite de relief** (fig. 2) sunt numeroase şi frecvent asociate; mai importante sunt:

- *vârfurile* principale din masivele montane sau deluroase care constituie o atracţie prin fizionomie (Detunatele, Creasta Cocoşului, Istriţa, Pietrele Doamnei), prin înălţime (cele 11 vârfuri carpatice româneşti care depăşesc 2500 m), prin vederea panoramică (Vârful Omu din munţii Bucegi sau Vârful Moldoveanu din Masivul Făgăraş, vf. Ouşoru din sudul Munţilor Suhard)

- *cheile, defileele şi cascadele* - prin fizionomie şi pitorescul aparte sunt între cele mai căutate pentru drumeţie, alpinism (ex. Defileele Jiului, Oltului sau Dunării; cheile Bicazului, Ialomiţei; cascadele Iadolina, Putnei, Urlătoarea, Cormaia) (tabelul nr. 1).

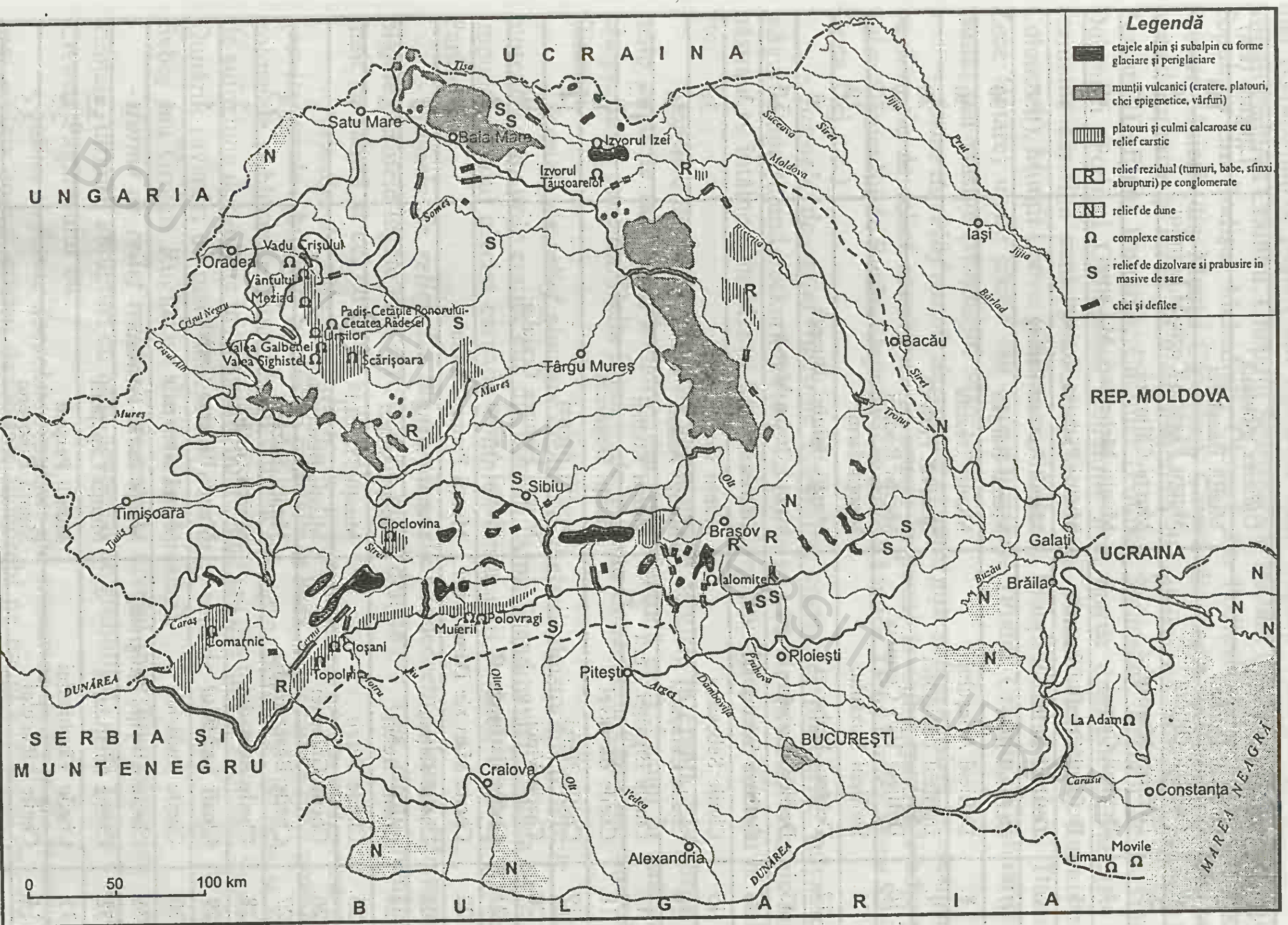

FIG. nr. 2 – Obiective turistice legate de relief

Tabelul nr. 1

Principalele chei şi defilee din România
(după Cocean, 1997 cu modificări)

Nr. crt.	Obiectivul turistic	Unitatea montană	Lungime (km)
1.	Defileul Dunării	Munţii Banatului	144
2.	Defileul Oltului	Munţii Făgăraş-Cozia-M.Lotrului	60
3.	Defileul Mureşului	Munţii Călimani	44
4.	Defileul Cernei	Munţii Mehedinţi, M.Cernei	40
5.	Defileul Crişului Repede	Munţii Pădurea Craiului	40
6.	Defileul Jiului	Munţii Retezat-Parâng	30
7.	Defileul Ilvei	Munţii Bârgău	30
8.	Defileul Arieşului	Munţii Trascău	30
9.	Defileul Lăpuşului	Masivul Preluca	28
10.	Defileul Văii Cormaia	Munţii Rodnei	22
11.	Defileul Buzăului	Munţii Siriu	10
12.	Defileul Prahovei	Munţii Baiului, Bucegi	9
13.	Defileul Crişului Negru	Munţii Codru Moma	5,5
14.	Defileul Someşului	Culmea Prisnel	3
15.	Cheile Sebeşului	Munţii Cindrel	36
16.	Cheile Caraşului	Munţii Aninei	18
17.	Cheile Bistriţei Aurii	Munţii Rodnei	17,5
18.	Cheile Bârzavei	Munţii Dognecei	16
19.	Cheile Nerei	Munţii Aninei	14
20.	Cheile Videi	Munţii Pădurea Craiului	10
21.	Cheile Gârliştei	Munţii Aninei	9
22.	Cheile Mari ale Dâmboviţei	Munţii Piatra Craiului	8
23.	Cheile Jieţului	Munţii Parâng	8
24.	Cheile Buhui	Munţii Aninei	8
25.	Cheile Turzii	Munţii Trascău	7
26.	Cheile Galbenei	Munţii Bihorului	6
27.	Cheile Bâsca Mare	Munţii Buzău	5,5
28.	Cheile Runcului	Munţii Gutâi	5
29.	Cheile Lazurilor	Munţii Pădurea Craiului	5
30.	Cheile Rudăriei	Munţii Almăjului	4
31.	Cheile Bistriţei (Zugreni)	Munţii Rarău-Pietrosul	4
32.	Cheile Olteţului	Munţii Căpăţânii	3,5
33.	Cheile Vârghişului	Munţii Perşani	3,5
34.	Cheile Albacului	Munţii Bihorului	3,5
35.	Cheile Argeşului	Munţii Ghiţu	2,5
36.	Cheile Bicăjelului	Munţii Hăşmaş	2,5
37.	Cheile Râmeţului	Munţii Trascău	2,5

- *formele de relief carstic pe calcare* (peşteri, doline, avene, lapiezuri, polii etc.) se impun prin spectaculos şi inedit; multe sunt şi rezervaţii naturale.Cele mai reprezentative peşteri din România sunt: Peştera Vântului şi Meziad din Munţii Pădurea Craiului, Gheţarul Scărişoara şi Peştera Urşilor din Munţii Bihor, Topolniţa din Podişul Mehedinţi, Cloşani din Podişul Mehedinţi, Polovragi, Peştera Muierii din Munţii Căpăţânii. Câteva din peşterile României prezintă picturi rupestre şi urme de viaţă materială din pleistocen cum ar fi cele de la Pescari (Defileul Dunării), Cuciulat (Podişul Someşan), Peştera de la Gura Dobrogei (Podişul Casimcea). Renumite prin marea densitate şi varietate a formelor carstice sunt: platourile din Munţii Aninei (Iabalcea, Ravniştea, Colonovăţ), Munţii Locvei (Cărbunari, Sf.Elena), Munţii Pădurea Craiului (Damiş-Zece Hotare) unele creste sau bare calcaroase (Piatra Craiului, Vânturariţa - Buila) sau masive (Hăşmaşul Mare).

- *forme de relief carstic dezvoltate pe sare, gips şi brecia sării*; se aseamănă cu formele de relief anterioare, se impun în peisaj în Subcarpaţi (Meledic pe valea Slănicului de Buzău, Depresiunea Între Râmnice, Ocna Mureş, Ocna Sibiu, Ocna Dej etc.)

- *formele de relief vulcanic* (conurile, craterele, platourile vulcanice, măgurile aparţinând neckurilor etc.). La noi în ţara forme de relief vulcanic bine păstrate se întâlnesc în Munţii Călimani şi Harghita; Etna sau Vezuviu în Italia etc.

- *formele de relief create de vânt* (dunele de nisip în Franţa, câmpurile de nisip -ergurile sahariene, kumurile din Asia Centrală etc.). La noi în ţară sunt câmpurile de dune din Delta Dunării, de la Hanu Conachi, la Carei sau din sudul Olteniei.

- *formele de relief glaciare* create de gheţarii pleistoceni (circurile, văile, morenele, blocurile eratice etc. din Carpaţi, Alpii Scandinaviei, Canada etc.). Se impune peisajul glaciar carpatin complex din munţii Rodnei, Făgăraş, Retezat, Parâng.

- *formele de relief din lungul ţărmurilor* îndeosebi falezele (Bretagne), plajele, insulele legate prin cordoane de nisip, deltele etc. - ex. ţărmul românesc înalt cu faleză şi cel cu plaje şi delte).

- *formele de relief rezultate în urma proceselor de meteorizare şi gravitaţionale* (abrupturi cu blocuri prăbuşite la bază, alunecări de mari proporţii, coloanele şi blocurile rotunjite din culmea Pricopan, hornurile, hrubele şi văile de sufoziune dezvoltate în loessurile dobrogene sau din lungul Prutului, Siretului, Dunării; ravenări de mari dimensiuni cum ar fi cele de la Râpa Roşie de lângă Sebeş sau Groapa Ruginoasa din Munţii Apuseni).

- *forme de relief rezidual,* prezente la nivelul interfluviilor alpine- creste zimţate, turnuri, abrupturi cu baza acoperită de grohotişuri - ex. Piatra Craiului, Creasta Făgăraşului etc.

- *stânci cu forme deosebite rezultate din eroziunea diferenţială şi acţiunea mai multor agenţi externi* dezvoltate îndeosebi pe conglomerate şi calcare (în munţii Ciucaş, Bucegi, Ceahlău).

- *vulcanii noroioşi* care sunt forme de relief create prin acumularea şi solidificarea noroiului argilos scos la zi de gazele din adânc (Pâclele Mari,

Pâclele Mici, Andreiaşu din judeţul Buzău; Haşag pe valea Visei;la Băile Homorod)

- *platourile şi conurile vulcanice* rezultate în urma proceselor de acumulare şi consolidare a diverselor produse vulcanice (lave, aglomerate, cenuşă etc.). Tipice sunt în vestul masivelor Călimani-Harghita.

- **Obiective turistice de natură geologică**. Pe ansamblu sunt mai puţin căutate; doar de cei care şi-au făcut din acestea un hobby (ex. puncte fosilifere). Pot fi şi unele fenomene inedite care stârnesc interes sau care sunt folosite într-un anumit scop (fig. 3). În acest sens, se pot separa:

- *anumite tipuri de roci* care se impun în peisajul locului direct (un afloriment vulcanic izolat într-o masă sedimentară) sau indirect (prin forme de relief ce le favorizează apariţia). Astfel sunt: *creste, ziduri, martori de eroziune* impuse de existenţa locală a unui anumit tip de rocă (cristalin, eruptiv, calcare etc.). Se pot menţiona în acest sens: coloanele de bazalt de la Detunatele din Munţii Metaliferi; coloanele de bazalt de la Racoş, creasta de granite şi cuarţite din Culmea Pricopan, Creasta Cocoşului din Gutâi, zidurile de andezit bazaltoid de pe Firiza etc.

- *focurile vii* ce reprezintă un fenomen rezultat din autoaprinderea gazelor naturale din adânc care ies la suprafaţă în lungul faliilor, fisurilor etc. (ex. la Terca în bazinul Slănicului de Buzău şi Andreiaşu pe valea Milcovului).

- *mofetele,* emanaţii de CO_2, folosite în tratamentul anumitor boli (circulaţia periferică) în puncte amenajate (ex. Tuşnad, Covasna etc.); în unele locuri, necunoaşterea efectelor nocive pentru respiraţie a condus frecvent la moartea animalelor şi accidental a oamenilor, de unde renumele căpătat şi numeroasele legende ţesute asupra acestora -ex. Peştera Ucigaşă de la Balvanyos.

- *cariere* cu un anumit tip de rocă, mai rară sau care prin frumuseţe stârneşte interes (ex. marmura de Ruşchiţa, Vaşcău, Moneasa; granitul de Greci; chihlimbarul de la Colţi).

- *vechi ocne de sare sau saline* care au fost amenajate pentru diferite activităţi turistice (balnear - Tg. Ocna, Slănic Prahova, Ocna Dej, Praid etc.; antrenamente şi concursuri sportive - Slănic Prahova).

- *puncte fosilifere, rezervaţii geologice şi paleontologice* (ex. Strunga din Bucegi pentru fauna cretacică, Suslăneşti pentru impresiunile fosile de peşti şi plante din oligocen etc.).

- *regiuni puternic accidentate tectonic* care stârnesc curiozitatea cunoaşterii (ex. falia San Andreea din California; culoarul tectonic Timiş - Cerna)

- **Obiective turistice cu caracter biogeografic.** Sunt numeroase, dar la noi sunt într-o anumită măsură cunoscute şi necontrolat valorificate pentru turism. Cele mai însemnate sunt:

- *pădurile din marginea localităţilor* sunt căutate mai ales pentru recreere la sfârşit de săptămână; se adaugă pentru grupuri restrânse şi pentru alte activităţi cum ar fi vânatul şi culesul fructelor de pădure; dar ele ar putea reprezenta obiective importante pentru activităţile cu elevii la unele teme geografice, biologice. Pădurile au atât funcţie economică (mai ales pădurile situate la marginea marilor oraşe cu activitate industrială intensă) cât şi funcţie de recreere.

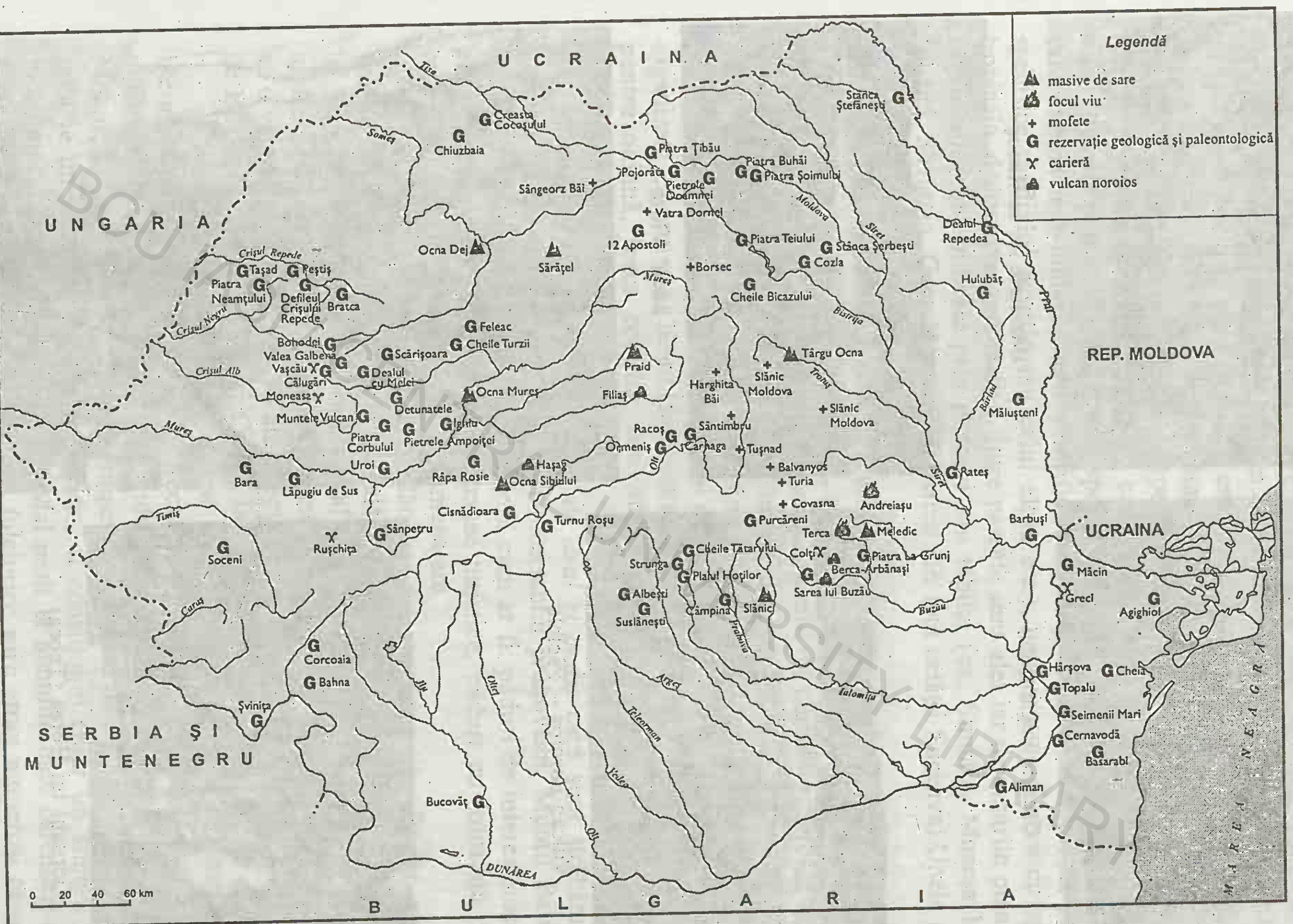
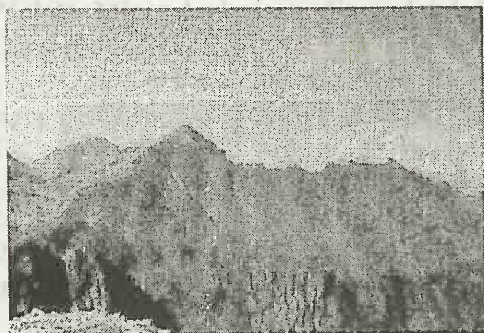
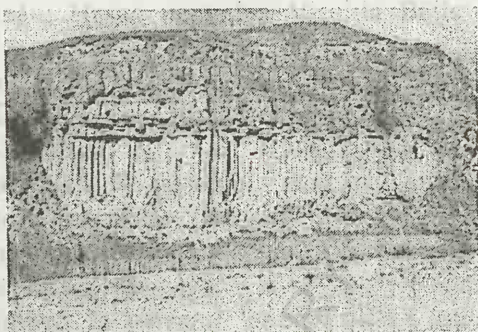

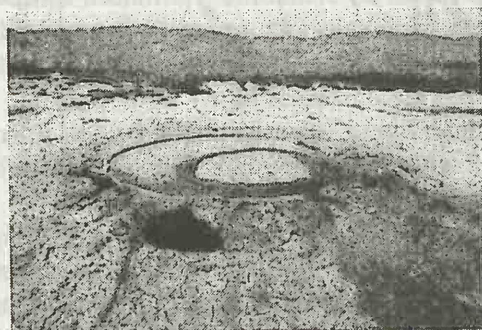
FIG. nr. 3 – Obiective turistice de natură geologică

Creasta Făgăraşului

Bazaltele de la Racoş

Vulcan noroios – Pâclele

Lacul Vidra

Gorunul lui Horea (Ţebea)

Peştera Muierii

PLANŞA 1

- *pădurile parc* se află în unele sectoare ale oraşelor mari şi au rezultat fie, prin amenajări speciale în pădurea iniţială (alei, puncte de alimentaţia, mijloace de recreere-ex. Băneasa pentru Bucureşti, Vatra Dornei, Copou la Iaşi), fie prin plantaţii, uneori cu arbori aduşi din diferite locuri din ţară sau străinătate (Dumbrava Sibiului); rolul recreativ este dominant..

- *parcurile dendrologice* sunt suprafeţe în limitele unei localităţi în care după un anumit plan au fost sădite specii de arbori, arbuşti, plante perene din diferite părţi ale Globului (multe cu caracter exotic), spre ele conducând alei; suprafaţa este parcelată iar gruparea speciilor în acestea se face după o tematică care îmbină mai multe criterii ştiinţifice (arbori şi arbuşti subtropicali, plante specifice mediului acvatic sau celui alpin etc.); uneori sunt şi sere cu specii tropicale, decorative, recreeative. Între parcele sunt alei iar denumirile plantelor importante sunt indicate prin panouri sau tăbliţe (ex. Simeria, Moacşa lângă Curtici, Săvârşin, Gura Humorului, parcul din faţa cetăţii Suceava).Unele au şi grupuri de cercetători.

- *grădinile botanice* sunt parcuri amenajate în conformitate cu un plan strict ştiinţific; conţin specii de arbori, arbuşti, plante de parter din diferite locuri de pe Glob, colecţii de plante rare, sere; colectiv de cercetare, ierbare etc. În România cele mai importante sunt la Bucureşti, Cluj-Napoca, Iaşi, Jibou, Galaţi.

- *parcuri pentru recreere şi odihnă* - există în toate oraşele numărul fiind în funcţie de mărimea acestuia; gradul de dotare este diferit; cele mai mari sunt organizate în jurul unor lacuri (frecvent antropice); au spaţii cu amenajări speciale pentru odihnă, joaca copiilor, activităţi cultural-sportive etc. (ex. Cişmigiu, Herăstrău, Titan în Bucureşti).

- *păduri în regiunile montane, de deal şi podiş* care sunt străbătute pe anumite trasee turistice (ex. Bucegi pe versantul prahovean, Munţii Baiu). În această grupare intră mai multe categorii cum ar fi: păduri de interes cinegetic, păduri de tip turistic străbătute de trasee turistice, păduri cu folosinţă pentru campare aflate în grade diferite de amenajare.

- *păduri cu arbori seculari* (Slătioara din estul munţilor Rarău; pădurea Valea Putnei din estul munţilor Giumalău, în M. Buzăului la Harţagu şi Viforâta; în M. Călimani); frecvent sunt suprafeţe mai mari în care există pâlcuri de molizi sau fagi, iar în câmpie stejari cu înălţime şi diametre foarte mari şi care au o vârstă care depăşeşte 150 ani; frecvent constituie rezervaţii naturale (la vest de Buzău pădurile Spătaru şi Crâng, la Snagov, Comana etc.).

- *rezervaţii botanice, forestiere* sunt în mai mică măsură introduse în literatura turistică şi ca atare sunt frecventate doar de specialişti sau de cei care doresc să le cunoască cu un scop didactic sau ca hobby. (ex. turbăriile de la Mohoş, Tuşnad, Borsec, Poiana Stampei etc.). Există însă şi rezervaţii în care se impune un anumit component floristic, el constituind chiar un simbol pentru localitatea în moşia căruia se află. Mai mult la anumite date calendaristice în acele locuri se organizează sărbători folclorice care atrag numeroşi turişti (ex. Sărbătoarea înfloririi liliacului sălbatic de la Ponoare, Sărbătoarea castanului de la Tismana; Sărbătoarea narciselor la Vad în Depresiunea Făgăraş, bujorul sălbatic de la Zaul de Câmpie) (fig. 4).

parc dendrologic
rezervaţie botanică
rezervaţie faunistică
rezervaţie de floră şi faună
P, C rezervaţii peisagiste şi complexe
Ω rezervaţii speologice
G rezervaţii geologice
rezervaţii forestiere, arbori declaraţi monument al naturii
Gm rezervaţii geomorfologice

FIG. nr. 4 – Principalele rezervaţii naturale

- *rezervații faunistice* - în care sunt protejate anumite specii de mamifere (capra neagră, ursul carpatic), păsări (pelicani, egrete, stârci etc.), pești (lostrița pe Bistrița, Vișeu, aspretele pe Vâlsan); cele mai multe sunt concentrate în Delta Dunării, bălțile Dunării sau în munții înalți (fig. 4).

- *rezervații naturale complexe* în care alături de specii rare de plante, animale ce au însemnătate distinctă fiind protejate, se adaugă valoarea peisajului, unele elemente inedite ale reliefului sau alcătuirea geologică (dominant în masivele carpatice) (fig. 4).

- *specii de plante endemice sau animale strict protejate* din anumite locuri care nu sunt rezervații naturale (îndeosebi cu liliac sălbatic, lalea pestriță, bujor).

- *grădini și puncte zoologice* care sunt spații amenajate ce cuprind specii de animale captive din țara noastră iar cele mai mari și din afară Constituie locuri de vizită, îndeosebi pentru copii dar și de studiu (Băneasa în București, Călărași, Tecuci, etc.)

- *parcurile zoologice* reprezintă areale de pădure îngrădite, aflate sub protecție în care sunt colonizate anumite grupuri de animale în scop științific dar și pentru vizite turistice (Vânători Neamț, Bucșani-Dâmbovița, pădurea Silvaș de lângă Hațeg)

- *păstrăvăriile* - sunt spații amenajate pentru înmulțirea și creșterea salmonidelor și valorificarea lor economică. Cele mai multe sunt pe văile carpatice, dar în ultima vreme au fost create și în unele localități din regiunile colinare (Pod. Mehedinți, Subcarapații Gorjului etc.) (fig. 6).

- *locuri* unde se pot practica vânătoare sportivă și pescuitul sportiv; există perioade în care aceste acțiuni se realizează organizat sau individual. Spre exemplu toamna se practică pescuit sportiv de rang național și internațional îndeosebi pentru știucă și crap pe marile bălți sau vânat de rațe sălbatice și iepuri în Delta Dunării.

- *parcurile naționale* sunt spații delimitate în majoritatea situațiilor în regiunile muntoase. Ele constituie o regiune în care valoarea deosebită a componentelor naturale, multe din ele rarități au impus protejarea totală față de activități economice (exploatări forestiere, miniere, agricole etc.); în cadrul lor sunt rezervații științifice în care nu se pătrunde decât cu autorizație specială și spații în care sunt trasee turistice și unele amenajări necesare practicării acestuia (ex. Parcul național Retezat, Parcul național Rodna etc.). Primul a fost cel din Munții Retezat care are acest statut din 1935. Din 1979 el este în același timp și rezervație a biosferei. După 1990 au mai primit acest statut încă 10 regiuni. În cadrul lor există areale strict ocrotite care au caracter științific și spații limitrofe protejate dar în care activitățile turistice sunt permise doar sub control ecologic (ex: cele 2 areale din Munții Retezat) (fig. 5).

- *parcurile naturale* constituie o categorie aparte stabilită după anul 2003. Ele sunt în număr de 6. Fiind localizate atât în munți cât și în regiunile deluroase (Munții Măcin) și chiar de câmpie (Balta Mică a Brăilei). Au suprafețe mari dar variabile de la caz la caz, în cuprinsul lor intrând și localități rurale. Acestea sunt segmente teritoriale de suprafețe variabile, având drept scop păstrarea și fortificarea componentelor naturale ale spațiului geografic (vegetație, faună, rețea

Legendă
parc național
parc natural
rezervație a biosferei
parcuri propuse
geoparc

FIG. nr. 5 – Parcuri naționale și naturale

Sursa: Romsilva

FIG. nr. 6 – Principalele păstrăvării

hidrografică etc.), în paralel cu o exploatare economică adecvată şi raţională (Vasile Surd şi colab., 2005).

Ca urmare în afara spaţiilor ocrotite (rezervaţii, specii de plante şi animale rare, elemente de geologie sau de relief protejate etc.) şi unde se practică un turism ecologic sunt şi suprafeţe (vatra satelor, terenuri cu diverse culturi) unde activităţile turistice (îndeosebi cele legate de agroturism, tratamente balneare, etc) se asociază cu cele de natură economică (se exclud formele care conduc la diferite poluări).

În amenajarea parcurilor naturale se impun patru aspecte esenţiale şi anume: delimitarea teritorială a acestora; accesul; tipul şi limitele diverselor categorii de activităţi umane; controlul şi supravegherea teritoriului aferent, respectiv administrarea acestuia (Surd şi colab., 2005). În cadrul parcurilor există drumuri speciale de acces şi reguli de urmat, inclusiv "dimensionarea numerică" a vizitatorilor pe unitatea de timp şi orarul de vizitare. Parcurile naturale au regulamente de funcţionare proprii în care sunt incluse tipurile de activităţi antropice permise pe teritoriul acestora (plimbare, odihnă, vânat, pescuit, limite de zgomot, regim de exploatare silvică), categoria de unelte folosite, precum şi volumul diverselor categorii de bunuri exploatabile (număr de indivizi, m^3 masă lemnoasă) (fig. 5).

- *rezervaţii ale biosferei* reprezintă regiune naturală care au căpătat un regim de protecţie şi folosinţă specială, fiind încadrate ca "situri naturale" cu valoare de patrimoniu mondial (fig. 6). La noi, acest regim îl are Delta Dunării împreună cu Câmpia lagunară Razelm-Sinoie şi o fâşie de pe platforma litorală; în cadrul ei există 15 rezervaţii naturale strict delimitate între care sunt spaţii pentru turism, pescuit, mai multe sate cu activităţi agricole etc.

Tabelul nr. 2

Rezervaţii ale biosferei (RB), parcuri naţionale (P.N) şi parcuri naturale (P.n) în România (după Anuarul statistic al României, 2001 cu completări)

Denumirea	Tipul	Judeţul	Suprafaţa (ha)
1. Delta Dunării	RB	Tulcea	576216
2. Retezat	PN	Hunedoara, Caraş-Severin, Gorj	38138
3. Rodna	PN	Maramureş, Bistriţa-Năsăud	47304
4. Domogled-Valea Cernei	PN	Caraş-Severin, Mehedinţi, Gorj	61211
5. Cheile Nerei-Beuşniţa	Pn	Caraş-Severin	36758
6. Apuseni	Pn	Bihor, Alba, Cluj	75784
7. Bucegi	Pn	Prahova, Dâmboviţa, Braşov	32624
8. Semenic-Cheile Caraşului	PN	Caraş-Severin	36214
9. Ceahlău	PN	Neamţ	7742

	Denumirea	Tipul	Judeţul	Suprafaţa (ha)
10.	Cozia	PN	Vâlcea	16746
11.	Călimani	PN	Suceava, Mureş, Harghita, Bistriţa-Năsăud	25613
12.	Piatra Craiului	PN	Braşov, Argeş	14795
13.	Cheile Bicazului-Hăşmaş	PN	Harghita, Neamţ	6937
14.	Grădiştea de Munte-Cioclovina	PN	Hunedoara	38184
15.	Munţii Măcinului	PN	Tulcea	11.345
16.	Vânători-Neamţ	Pn	Neamţ	30818
17.	Balta Mică a Brăilei	Pn	Brăila	20456
18.	Porţile de Fier	Pn	Mehedinţi, Caraş-Severin	115655
19.	Defileul Jiului		Gorj, Hunedoara	11127
20.	Buila-Vânturariţa		Vâlcea	4168
21.	Alte parcuri: Luca Mureş Vrancea		Arad Vrancea	

- **Obiective turistice legate de ape.** Apele, indiferent de forma sub care există, au constituit şi reprezintă mediul necesar omului şi activităţilor sale inclusiv pentru turism. Ca urmare, în afara faptului că în vecinătatea lor sunt obiective turistice de altă natură, ele însele se pot încadra în această direcţie. În acest sens sunt:

- *izvoarele* fie că sunt minerale, arteziene, permanente sau intermitente, fie termale şi mezotermale (fig. 7) etc., au impus amenajări balneare sau pentru turism- Vatra Dornei, Borsec, Tuşnad, Băile Herculane; izvoarele carbogazoase şi cu apă plată, sunt valorificate şi pentru folosinţa apei în consumul turiştilor. Apele minerale de pe teritoriul României se pot grupa în 11 categorii (oligominerale, carbogazoase, alcaline, alcalino-feroase, feruginoase, arsenicale, clorurate sodice, iodurate, sulfuroase, sulfatate, radioactive) (tabel nr. 3) şi reprezintă o valoroasă resursă turistică atât prin consum dar mai ales pentru asigurarea unor tratamente specifice. Alături de acestea sunt pe de-o parte izvoarele termale cu grad de mineralizare variat care au o largă căutare în tratamentele terapeutice (Felix, 1 Mai, Tinca, Băile Herculane) dar şi apele termale extrase prin foraje utilizate în ştranduri (Oradea, Timişoara), sau ca mijloc balnear (Cozia, Bucureşti-Foradex). Cele mai importante izvoare termale de la noi din ţară sunt la Moneasa (23-32°C), Geoagiu (34°C), Vaţa de Jos (35-38°C), Băile Herculane (62°C în cazul apelor din foraje), Băile Felix(48-69°C), în perimetrul Vadu Oii–Topalu, Ţicleni, Călimăneşti-Căciulata, Cozia-Bivolari, (temperaturi peste 50°C), Lunca Bradului-Topliţa (22,5°C), Băile Olăneşti(32,5°C), Mangalia (21,5°C), Băile Tuşnad (21°C), Timişoara (20,2°C), Arad (21,2°C), Băile Tinca (25°C), Răbăgani(23°C) etc. (I.Pişota, 1995).

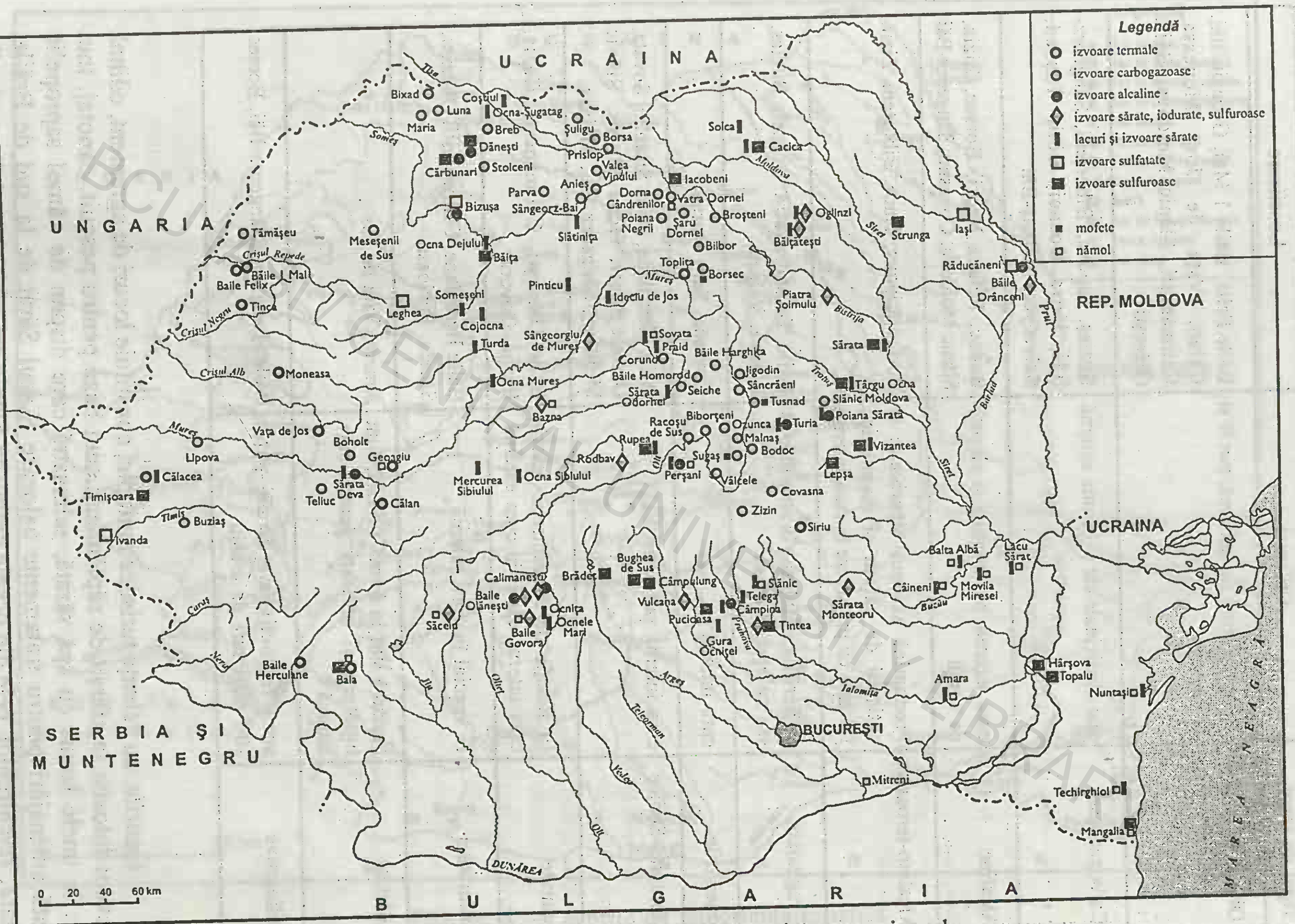

FIG. nr. 7 – Principalele localităţi cu izvoare minerale

Tabelul nr. 3

Tipuri de izvoare minerale pe teritoriul României (după I. Pişotă, 1995 cu modificări)

Tipul de izvor	Utilizare	Localizare
Oligominerale	În cura internă sau externă, pot fi şi termale	Băile Felix, Băile 1 Mai, Geoagiu-Băi, Călan, Vaţa de Jos, Moneasa, Călimăneşti, Slănic Moldova, Băile Olăneşti
Carbogazoase	ape medicinale cât şi în cura externă	Buziaş, Lipova, Biborţeni, Sângeorz-Băi, Vatra Dornei, Băile Tuşnad, Balvanyos, Malnaş-Băi
Alcaline	cura internă, pot conţine şi clorură de sodiu	Bodoc, Poiana Negri, Borsec, Zizin, Slănic Moldova, Covasna, Sângeorz-Băi
Alcalino-feroase	Predomină anionul bicarbonic şi cationii de calciu şi magneziu; folosite cu precădere în cura internă	Borsec, Lipova, Tinca, Biborţeni, Zizin
Feruginoase	au fier şi sunt folosite în cura internă sau ca ape de masă	Băile Tuşnad, Vatra Dornei, Buziaş, Lipova, Vâlcele
Arsenicale	cura internă	Covasna, Şaru Dornei
Clorurate–Sodice	cura internă sau externă	Băile Herculane, Ocna Sibiului, Sovata, Ocnele Mari, Ocna Mureş, Slănic Moldova, Sângeorz Băi, Malnaş
Iodurate	În funcţie de concentraţie atât în cura internă cât şi în cura externă	Băile Olăneşti, Călimăneşti, Cozia, Bazna, Govora
Sulfuroase	În special în cura externă	Băile Herculane, Călimăneşti, Olăneşti, Săcelu, Pucioasa
Sulfatate	Prezintă sulf în formă oxidată, sunt hipotone şi indicate pentru cura internă	Amara, Vaţa de Jos
Radioactive	au o radioctivitate de cel puţin 10^{-7} mg/l sare de uraniu	Băile Herculane, Sângeorz Băi, Borsec

- *lacurile,* au valenţe turistice multiple; constituie locuri de agrement, odihnă frecvent folosite la sfârşit de săptămână; sunt baze pentru pescuit, canotaj, înot etc.; la unele lacuri cu apă sărată, salmastră care dispun de nămol sapropelic există amenajări pentru tratamente balneare (Lacul Sărat de la sud de Brăila, Amara, Terchirghiol, cele din ocnele prăbuşite-Slănic etc.); alte lacuri din regiunile montane (glaciare, carstice) reprezintă obiective însemnate pe traseele turistice (Bâlea, Capra, Gâlcescu, Bucura, Zănoaga, Ighiu, Zăton) (fig. 8).

Legendă
- lac glaciar
- lac de baraj natural
- lac în crater vulcanic
- lac în saline prăbușite
- lac carstic
- liman fluviatil
- liman fluvio-marin
- lagună marină
- baltă
- lac de baraj antropic
- izvor mineral
- lac sărat

FIG. nr. 8 – Lacurile cu importanță turistică

- *râurile* atât în localitățile pe care le străbat, dar și în afara lor, sunt solicitate în diverse forme de practicare a turismului (odihnă, recreere, înot); la cele mari și adânci se adaugă navigația de plăcere și instrucție. Pe râurile mari din țară (Mureș, Olt, Siret) în ultimii ani au fost reînviate "expedițiile nautice" ale plutașilor de odinioară dar prin folosirea unor ambarcațiuni sportive moderne. Amenajările hidrotehnice și hidroenergetice (pe Bistrița, Argeș, Olt) au ca element de atractivitate distinct lacurile de acumulare (Dunărea, Mureș, Bega, etc.) folosite și pentru canotaj, plimbări cu șalupe, pescuit etc.

- *marea* sub raportul importanței turistice trebuie privită în mai multe sensuri:

- *litoralul cu peisaje puternic antropizate* și unde există obiective turistice variate, izolate sau grupate; stațiuni care sunt valorificate deosebit (recreere, odihnă, tratament, diferite sporturi, instrucție etc.), precum Năvodari, Eforie, Mangalia Nord, Costinești dar și în cele două municipii Constanța și Mangalia;

- *navigația* care facilitează turism local și internațional (Constanța, Mangalia);

- *calitățile tonifiante ale apei pentru înot și terapie.*

Obiectivele turistice de natură antropică

Constituie rezultatul gândirii și activităților multiple ale oamenilor de-a lungul mileniilor. Sunt concentrate îndeosebi în spațiul așezărilor, dar există și disparat în afara acestora. În această grupă se includ circa 29.435 de monumente de natură arheologică (9585), arhitectonică (17708), for public și funerare etc.

Obiective turistice de natură istorică (fig. 9). În majoritate sunt urme de cultură materială și vestigii de așezări și cetăți din epoci diferite. În acest sens, se pot separa, la nivelul României:

- *urme de așezări și culturi din paleolitic* (Ștefănești pe Prut), *neolitic* (cultura Cucuteni).

- *vestigii ale unor așezări dacice* (Sarmisegetuza dacică, Costești, Blidaru, Lozna, Brad-Zargidava, *grecești* (Histria, Tomis, Calatis), *daco-romane* (Sarmisegetuza Ulpia Traiana, Apulum, Napoca sau cele din lungul Dunării și din Dobrogea-Dierna, Drobeta, Carsium, Axiopolis, Aegysus, Noviodunum).

- *ruinele unor cetăți medievale* (la Suceava, Cetatea Neamțului, Cluj-Napoca, Sighișoara, Mediaș, Sibiu, Alba Iulia, Oradea, Timișoara, Deva etc.), *cetăți țărănești* (Prejmer, Hărman în Depresiunea Brașov, Alma Vii, Saschiz, Iacobeni, Biertan, Moșna etc. în Podișul Hârtibaciu), *biserici întărite* (în Transilvania) etc.

- *locuri de bătălii însemnate* pentru istorie indicate prin mausolee, troițe, monumente, cimitire ale eroilor (Călugăreni, Podul Înalt, Șelimbăr, Mărăști, Mărășești, Oituz, Soveja, Mateiaș etc.).

Obiective turistice cu însemnătate arhitectonică și artistică (fig. 10). Înglobează elemente ale creației umane rezultate de-a lungul secolelor, ele relevând atât curente artistice naționale cât și influența unora de rang internațional care au fost adaptate. Se includ:

- *Biserici, mănăstiri, moschee, sinagogi* etc. care au fost construite și refăcute în secole diferite; în Transilvania și Banat se identifică, mai multe tipuri

FIG. nr. 9 – Obiective istorice cu importanță pentru turism

Legendă

cetăţi, ruine de cetăţi

ruine de curţi domneşti

castele

UCRAINA
REP. MOLDOVA
UNGARIA
SERBIA ŞI MUNTENEGRU
BULGARIA
MAREA NEAGRA

Satu Mare
Carei
Baia Mare
Oradea
Arad
Şiria
Şavarşin
Timişoara
Cluj Napoca
Aiud
Alba Iulia
Deva
Hunedoara
Sarmizegetusa
Sebeş
Cetatea de Baltă
Mediaş
Târgu Mureş
Sighişoara
Sibiu
Făgăraş
Braşov
Bran
Poienari
Curtea de Argeş
Câmpulung
Sinaia
Târgovişte
Bucureşti
Drobeta Turnu Severin
Suceava
Târgu Neamţ
Iaşi
Bacău
Dinogeţia
Troesmis
Enisala
Argamum
Histria
Capidava
Constanţa
Mangalia

Tisa
Someş
Crişul Repede
Crişul Negru
Crişul Alb
Mureş
Bega
Timiş
Cerna
Jiu
Motru
Olt
Oltul
Argeş
Vedea
Siret
Prut
Jijia
Bârlad
Moldova
Suceava
Bistriţa
Trotuş
Buzău
Caraşu
Dunărea

0 50 100 km

FIG. nr. 10 – Construcţii arhitectonice şi istorice cu importanţă pentru turism

de edificii realizate în stilurile arhitectonice-romanic, gotic, renascentist, baroc etc; în toate provinciile istorice sunt biserici de lemn ortodoxe (tabel nr. 4), biserici din piatră şi zidărie în stil bizantin dar transpus diferit de la o epocă la alta (mai însemnate fiind cel muşatin în Moldova, brâncovenesc în Ţara Românească etc.), construcţii în stil clasic în sec. XIX şi în cea mai mare parte a sec. XX; (modern în ultimele decenii) (fig. 11).

Tabelul nr. 4

Exemple de edificii religioase din lemn (sec. XVII-XVIII) şi în piatră (sec. XV-XVII) cu valoare de patrimoniu

Denumire	Tip	Localizare
Biserica Sfântul Nicolae	Biserică din lemn	Bogdan Vodă, Maramureş
Biserica Sfântul Nicolae	Biserică din lemn	Budeşti, Maramureş
Biserica Naşterii Maicii Domnului	Biserică din lemn	Călineşti, Maramureş
Biserica Naşterii Maicii Domnului	Biserică din lemn	Ieud, Maramureş
Biserica Sfântul Nicolae	Biserică din lemn	Bârsana, Maramureş
Biserica Cuvioasa Paraschiva	Biserică din lemn	Ocna Şugatag, Maramureş
Biserica Sfinţii Arhangheli	Biserică din lemn	Rozavlea, Maramureş
Biserica Sfinţii Arhangheli	Biserică din lemn	Rogoz, Maramureş
Schitul Negru Vodă	Biserică rupestră	Cetăţeni, Argeş
Schitul Corbii de Piatră	Biserică rupestră	Jgheaburi-com.Corbi, Argeş
Complexul de biserici şi chilii rupestre	Biserică rupestră	Aluniş-Nucu - com. Bozioru, Buzău
Ansamblul monastic rupestru: biserici, încăperi, galerii	Biserică rupestră	Basarabi, Constanţa
Complexul rupestru	Biserică rupestră	Independenţa, Constanţa
Chilia Daniil Sihastru	Biserică rupestră	Putna, Suceava
Chilia Sf.Andrei	Biserică rupestră	Ioan Corvin, Constanţa

În patrimoniul cultural de interes naţional sunt înscrise 81 de biserici din lemn, 6 biserici rupestre şi 197 de biserici şi ansambluri mânăstireşti.

- *Edificii civile* (îndeosebi din sec. XVII-XX) care poartă pecetea influenţelor artistice naţionale a celor exterioare sau o îmbinare a acestora; se includ *palate* (în marile oraşe), *conace, cule* (Oltenia), *case boiereşti*, *castele* (Transilvania, Peleş) etc. Acestea sunt construite în diferite stiluri arhitectonice (romanic, gotic şi neogotic, renaştere, baroc, brâncovenesc, empire, secession, eclectic şi al academismului francez, clasic şi neoclasic, modern). Între ele remarcabile prin dimensiuni şi valoare artistică sunt cele din oraşele mari: Braşov,

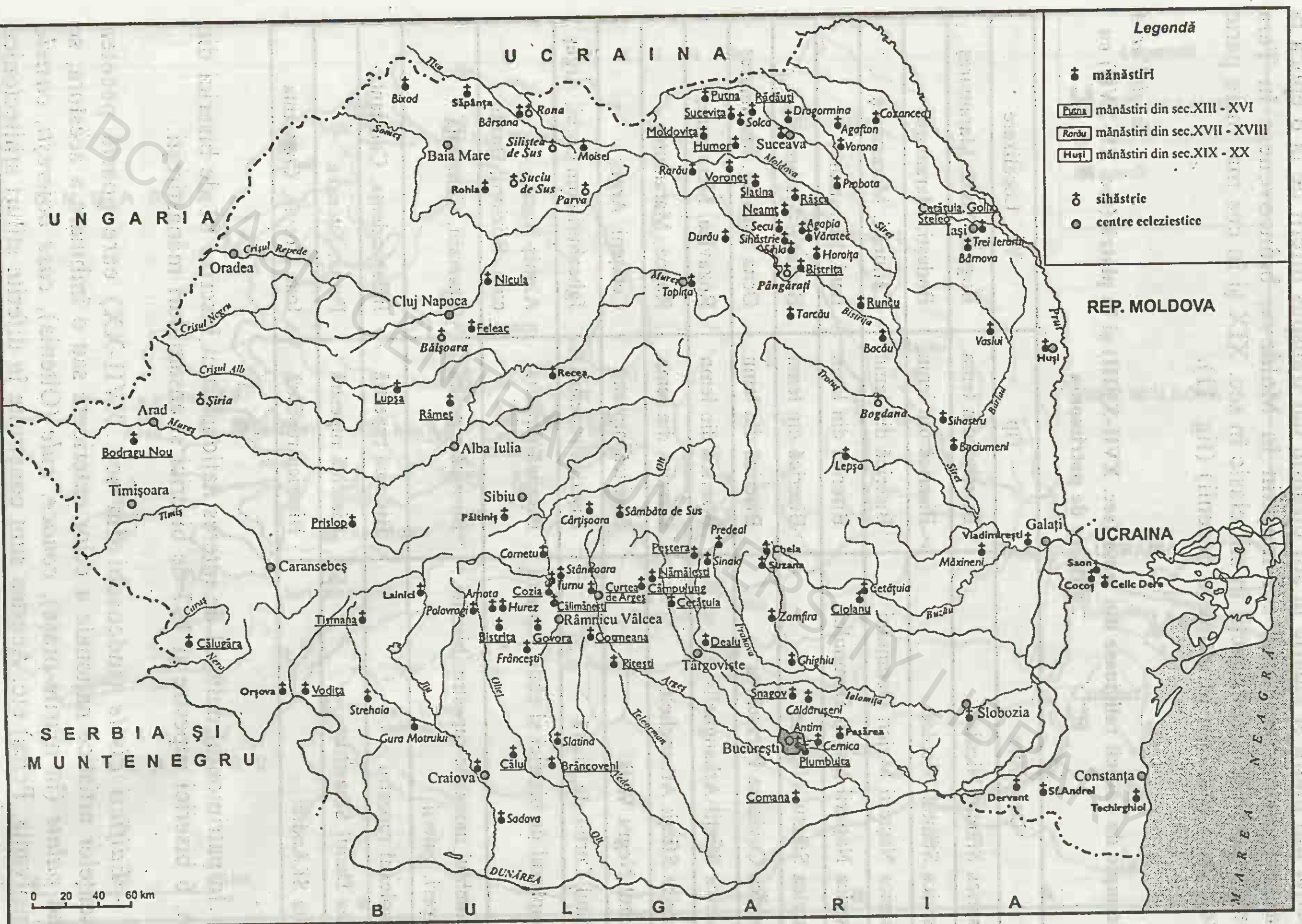

FIG. nr. 11 – Mânăstiri şi centre ecleziastice principale

Sibiu, Cluj-Napoca, Oradea, Timişoara, Bucureşti, Iaşi, Craiova, Constanţa, Alba Iulia, Hunedoara dar şi altele din localităţi mai mici, uneori sate (Curţişoara, Glogova, Bujoreni, Cerneţi etc.).

- *Monumente, statui şi busturi* ale unor personalităţi, construcţii şi plăci comemorative. Majoritatea sunt situate în oraşe sau în localităţile natale ale personalităţilor respective.

- *Muzee, expoziţii şi case memoriale* constituie o categorie largă cu profil extrem de variat (istorie, artă populară, pictură, sculptură, ştiinţele naturii, colecţii inedite de obiecte etc.); se găsesc în oraşe (diferite ca număr şi tematică) dar şi în unele aşezări rurale (aici au caracter de colecţii dominant cu tematică istorică, artă populară, arte plastice, ştiinţele naturii etc.) (ex. Enisala, Hereşti, Topalu) (fig. 12, 13).

Obiective turistice cu caracter etno-folcloric. Pun în evidenţă obiceiuri străbune, obiective ale creaţiei populare, festivaluri artistice populare. Trăsăturile fundamentale ale culturii populare româneşti sunt autenticitatea, originalitatea, unitatea în varietate a fenomenelor, continuitatea toate acestea împletindu-se cu ingeniozitatea şi inventivitatea reflectate în creaţii de civilizaţie materială, în datini, obiceiuri, în creaţia literară orală, în cântecul şi dansul popular. Se pot separa:

- *Muzee cu profil de artă şi arhitectură populară*. Cele mai însemnate au caracter complex incluzând case, acareturi ţărăneşti, stâne, instalaţii tehnice care datează din secolele XVII-XVIII, ţesături, cusături, obiecte de uz gospodăresc etc. Prin construcţii şi obiecte se redă specificul satului românesc din diferite zone etnofolclorice. Renumite sunt: Muzeul Satului din Bucureşti (primul din ţară, înfiinţat de Dimitrie Gusti în 1936), Bujoreni-Vâlcea, Goleşti-Argeş, Dumbrava Sibiului, Suceava lângă cetate, Negreşti-Oaş, Sighetul Marmaţiei, Curţisoara-Gorj (fig. 14, 15).

- *Construcţii de lemn* (case, porţi, biserici) aflate în diverse sate care au devenit renumite prin acestea. În acest sens sunt porţile masive cu bogate decorări şi bisericile din judeţele Maramureş, Gorj, Harghita, Covasna, Sălaj, Bihor etc.

- *Ateliere de prelucrare artistică a lemnului şi colecţii de linguri, furculiţe, furci de tors, etc.* realizate de creatori populari talentaţi din mai multe sate din judeţele Vâlcea, Alba, Olt, Hunedoara, Bihor; se adaugă piese de mobilier în judeţele Bihor (Budureasa), Vâlcea, Argeş, Maramureş.

- *Ceramica populară* se lucrează încă în aproape 200 de centre din toată ţara, dintre care o parte însemnată sunt legate de redarea artistică şi tradiţională. Se impun obiectele din ceramică neagră lustruită cu pietre albe de râu la Marginea (Suceava) şi Poiana Deleni (Iaşi); ceramică roşie nelustruită la Săcel (Maramureş), ceramică albă smălţuită la Horezu, Vlădeşti (Vâlcea), Oboga (Olt), ceramică verde de la Corund etc.

- *Sărbătorile populare, târgurile şi nedeile legate de păstorit, de ciclurile vegetative ale diferitelor plante, târgurile-concurs ale olarilor* etc. Importante sunt cele de la Novaci, Vaideeni, Huta Certeze, Prislop, Gura Teghii, Lopătari, Andreiaşu, din satele din Mărginimea Sibiului, din Culoarul Bran-Rucăr.

Legendă
(M) muzee de ştiinţele naturii
(M) muzee de geologie
(B) grădini botanice
(Z) grădini zoologice
(O) observator astronomic
(A) acvarii

FIG. nr. 12 – Obiective antropice cu caracter naturalist

● casă memorială
○ muzeu memorial
♦ expoziţie memorială

FIG. nr. 13 – Muzee, case şi expoziţii memoriale

FIG. nr. 14 – Principalele centre etnografice

FIG. nr. 15 – Muzee şi colecţii cu caracter etnografic

FIG. nr. 16 – Obiective turistice cu caracter economic

Tabelul nr. 5

Principalele zone etnografice ale României (după I. Vlăduţiu, 1976)

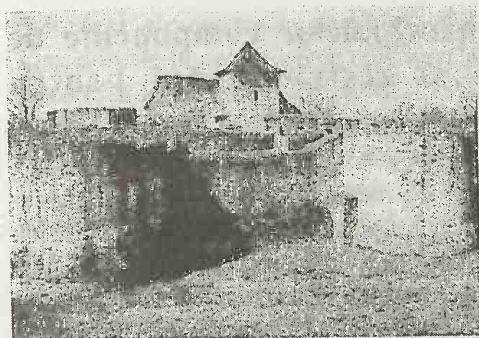
Zona etnografică	Subzona etnografică	Centre renumite
Moldova de nord	Suceava Câmpulung Rădăuţi	Rădăuţi, Marginea,Vama, Moldoviţa, Suceviţa, Breaza de Sus, Demacuşa
Moldova Centrală	Neamţ Bacău	Dărmăneşti, Cucuieţi, Palanca, Bogdăneşti, Izvorul Berheciului, Răcăciuni, Orbeni, Corbeasca, Podu Turcului, Răchitoasa, Hemeiuş, Piatra Şoimului, Pipirig, Borca
Transilvania de est	Reghin Topliţa Ciuc	Corund, Satu Mare, Brădeşti, Deda, Hodac, Sărmaş, Subcetate, Izvoru Muntelui, Dăneşti, Şoimeni, Vlăhiţa, Lueta
Maramureş	Lăpuş Vişeu Oaş Mara	Săpânţa, Săcel, Bârsana, Ieud, Rozavlea, Vadu Izei, Călineşti, Bogdan Vodă, Călineşti-Oaş
Transilvania de nord	Someş Chioar Zalău	Calna, Măgoaja, Huedin, Izvorul Crişului, Racâş, Bozna, Cizer, Pria
Transilvania de vest	Ţara Moţilor Cluj Turda Alba	Laz, Nicula, Goieşti, Vadu Moţilor, Avram Iancu, rogojel, Călaţele, Poieni, Ciucea, Scărişoara, Gârda de Sus, Albac, Vidra, Vadul Moţilor, Întregalde, Sălciua, Roşia, Cābeşti,
Transilvania Centrală	Târnave Mureş	Iernut, Bălăuşeri, Chendu, Murgeşti
Crişana	Zarand Beiuş Bihor	Vadu Crişului, Derna, Săcuieni, Ciocaia, Ceişoara, Sâmbăta, Pomezeu, Lazuri de Beiuş, Sârbeşti, Cărpinet, Lebeceni, Criştiouru de Jos, Obârşa, Dobroţ, Leauţ, Ribiţa
Banatul de nord-est	Ţinutul Pădurenilor Ţinutul Haţeg	Săscior, Clopotiva, Ohaba Ponor, Cerbăl, Leşnic, Muncelu Mare
Banatul de sud-est	Valea Dunării Valea Bistrei Valea Cernei	Prigor, Putna, Ciclova Română, Gârnic, Globurău
Oltenia de Sud	Dolj Mehedinţi	Siseşti, Schitu Topolniţei, Izvorul Bârzii, Ponoarele,Veleşti, Melineşti, Baia de aramă, Ponoarele, Şişeşti, Salcia
Muntenia de sud-vest	Olt Teleorman	Oboga, Romana, Strejeşti, Călmăţui, Buiceşti, Priseaca, Balaci, Bujoreni, Roşiori de Vede, Peretu, Conţeşti, Ştorobăneasa, Izvoarele, Zimnicea, Piatra, Furculeşti, Troianul, Plosca

Zona etnografică	Subzona etnografică	Centre renumite
Muntenia de sud-est	Ilfov Ialomiţa	Axintele, Căzăneşti, Malu
Dobrogea	Constanţa Tulcea	Săcele, Cobadin, Agighiol, Valea Nucarilor, Jurilovca, Mahmudia, Sf. Gheorghe, Cochirleni, Ciocârlia, Enisala, Luncaviţa, Horia
Muntenia de nord-est	Prahova Brăila Buzău	Olari, Iveşti, Ţifeşti, Vităneşti, Ceraşu, Trăisteni, Teşila, Drajna de Jos, Proviţa de Jos, Puchenii Mari, Tufeşti, Gropeni, Siriu, Gura Teghii, Lopătari, Mânzăleşti, Bisoca, Valea Salciei, Băbeni, Plopeasa, Cătina, Calvini, Cislău, Vipereşti, Joseni, Plopeasa
Oltenia de nord	Vâlcea Gorj	Horezu, Stroieşti, Peştişani, Glogova, Motru, Novaci, Vaideeni, Bistriţa, Stoeneşti, Pietrari, Băbeni, Slătioara, Vlădeşti, Galeşoaia, Cartiu, Glodeni, Bălăneşti
Transilvania de sud	Ţara Bârsei	Arpaş, Cincu, Şâmbăta, Sibiel, Simon,

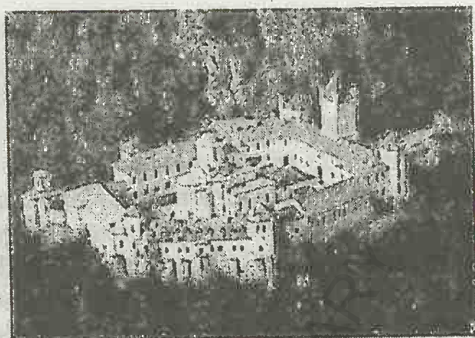
Obiective cu caracter economic. Sunt mai puţine ele reflectând un anumit stil de construcţie sau mod de exploatare economică specifice unor perioade istorice. Între cele păstrate sunt *unele poduri din piatră* din sec. XVI-XVII în Moldova pe râul Bârlad, *podurile peste Dunăre* realizate de A. Saligny la Feteşti-Cernavodă, *furnale vechi* în Banat din sec. XVIII, *calea ferată* cu cremalieră de la Oraviţa-Anina, muzeul locomotivelor (Reşiţa), *farul genovez* de la Constanţa, *barajele* de la Vidraru, Porţile de Fier sau de pe Bistriţa, Someşul Cald, Sebeş, Lotru etc.; *mori din piatră sau de vânt*, *planul înclinat* de la Covasna; *vechi exploatări de aur* (Roşia Montană), *sare* (Cacica, Slănic, Târgu Ocna, Turda etc.), *cărbune*, *ardezie*, *petrol* (Sărata Monteoru) (fig. 16).

Alte obiective artistice sau comemorative. În această grupare se includ toate *festivalurile artistice* (îndeosebi muzicale), *locurile* în aer liber unde sunt concentrate rezultate ale creaţiei artistice populare (sculpturi în lemn, piatră, Cimitirul Vesel de la Săpânţa) sau culte (taberele de sculpturi în lemn, fier-Galaţi, piatră - Măgura, Hobiţa, Galaţi, Babadag, Lăzarea etc.), cimitire ale eroilor (1916-1918, 1941-1944, revoluţiei din 1989).

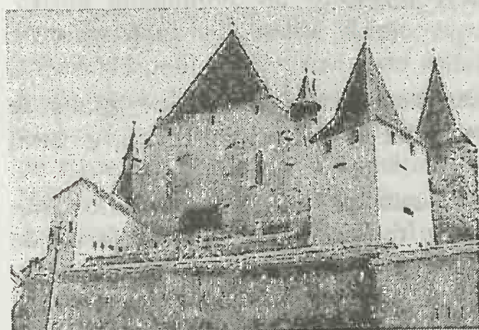
Itinerariul reprezintă un traseu mai lung sau mai scurt în cadrul căruia sunt cuprinse spre vizitare mai multe centre şi obiective turistice. Itinerariul trebuie stabilit din timp conform unor reguli precise şi deja consacrate.

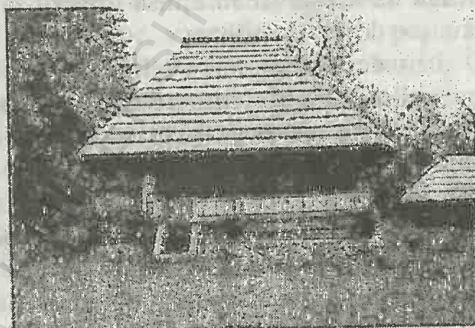
Cetatea Sucevei

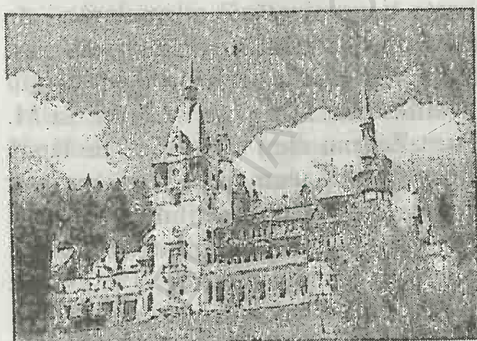
Mânăstirea Tismana

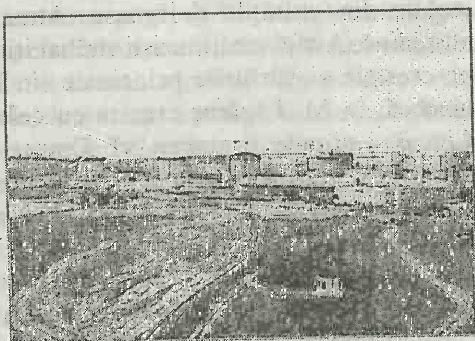
Biserica fortificată Biertan

Muzeul Curtişoara

Castelul Peleş

Centrala atomo-electrică Cernavodă

PLANŞA 2

2. Potențialul turistic al principalelor componente de mediu; favorabilitate și restricționări pentru activitatea turistică

Multe din elementele componentelor de mediu au însemnătate pentru afirmarea vocației turistice a unei regiuni. Unele se impun imediat, altele cu dificultate ceea ce face ca în ansamblul de amenajări necesare unui turism civilizat și însăși motivația pentru o formă sau alta de activități turistice să se realizeze în grad diferit. Iată câteva aspecte care relevă diferențe însemnate pentru fiecare component de mediu.

• **Relieful și activitățile turistice.** Prin varietatea formelor cel alcătuiesc constituie un important component geografic pentru o multitudine de solicitări turistice. Raportul dintre el cu potențialul turistic și activitățile ce se leagă de acesta trebuie însă urmărit în două direcții:

- de favorabilitate
- de restricționare relativă

Favorabilitatea activităților turistice este bazată mai întâi pe gradul de atractivitate pe care-l exercită asupra unei mase însemnate de turiști, și în al doilea rând de accesibilitate.

Atractivitatea este legată de mai multe caracteristici între care *fizionomia* (cu cât este mai bizară și inedită o formă de relief cu atât va fi un factor de stimulare a interesului), *dimensiunile* (atracția crește spre cele grandioase), *varietatea alcătuirii și genezei, gradul de individualizare* în ansamblul regional al reliefului și uneori *spectaculozitatea evoluției* unor procese creatoare de forme de relief, chiar dacă înfăptuirea lor poate conduce la înregistrarea de riscuri însoțite de pierderi materiale și umane (ex. erupțiile vulcanice, alunecări de proporții). Există mai multe tipuri de forme de relief ale căror caracteristici le oferă o favorabilitate aparte. Între acestea sunt:

- *Vârfurile și culmile principale*-din masivele montane sau cele relativ izolate din unitățile deluroase. Atracția este determinată în primul rând de altitudine. Astfel mulți turiști străbat itinerare montane având ca țintă ascensiunea pe crestele și vârfurile principale (în M. Bucegi cele de pe laturile estică sau nordică, în M. Făgăraș creasta cu cele 6 vârfuri care depășesc 2500 m, în M. Ciucaș - culmile Bratocea, vf. Ciucaș-culmea Zăganu etc.) care oferă pe lângă satisfacția realizării ascensiunii și aceea a urmăririi unor vederi panoramice complexe și variate. În al doilea rând intervine atracția prin ineditul fizionomiei impus de alcătuirea petrografică sau prin geneză (ex. multe itinerare din bazinul Arieșului Mic conduc la vf. Detunata Goală, care domină cu circa 200m restul culmilor aflate la 1000-1100m, dar prin alcătuirea distinctă-coloane de bazalte și versanți relativ abrupți îmbrăcați de mase de grohotiș paralelipipedice se impun în peisajul Țării Moților). Caracteristici similare sunt legate de vârful calcaros al muntelui Vâlcan aflat în vestul Țării Moților. O creastă de proporții care domină prin altitudine, fizionomie, individualitate și spectaculos este Piatra Craiului străbătută pe sectoare sau în întregime de numeroși turiști. În regiunile

deluroase atractivitatea spre astfel de obiective este mai redusă dar se păstrează în condițiile în care acestea sunt cu poieni și oferă perspective largi de observație. Astfel, în Dobrogea de Nord de pe culmea Beștepe (200-242 m) se poate realiza un tur de perspectivă atât asupra unei mari părți din Delta Dunării cât și a câmpiei din nordul lacului Razelm, iar de pe vârful Denistepe (270 m) pot fi urmărite Depresiunea Nalbant dar și toată rama colinară limitrofă. Spre toate acestea dominant conduc poteci și numai uneori drumuri forestiere sau chiar șosele asfaltate (Transfăgărășanul, parțial Transalpina). În situații fericite există instalații pe cablu (M.Bucegi, M.Postăvaru, M.Făgăraș, etc.). Desigur activitățile turistice principale sunt sprijinite de un minim de amenajări (cabane, refugii etc.). Dominantă rămâne drumeția la care se adaugă odihna și recreerea în intervale de câteva zile și uneori turismul de natură științifică.

- *Cheile și defileele* prin fizionomie (sectoare de vale îngustă, cu versanți abrupți sau cu pante accentuate, albii cu praguri în rocă dar și cu acumulări de bolovani, blocuri), dimensiunile mari, peisajul de varietate morfologică, în cadrul cărora elementele de spectaculozitate abundă (abrupturi de zeci de metri, surplombe în mai multe nivele, repezișuri de ape, cascade, guri de peșteră) constituie unele din formele de relief cel mai mult căutate de către turiști. O bună parte din acestea sunt rezervații naturale sau aparțin de diferite parcuri naționale. Accesul se produce prin șosele modernizate total (când se află pe axe de circulație – Defileele Dunării, Prahovei, Mureșului, Oltului, Jiului, Cheile Bicazului) sau parțial (defileele și cheile de pe cele trei Crișuri, Cerna), drumuri forestiere (Bâsca Mare, Bâsca Mică, Jaleș, Galbenului, Aiudului, Oltețului etc.), poteci (Cheile Turzii, Tureni, Galda etc.). În afara drumeției și vizitării prin traversări auto de vale, unde în vecinătate sunt capacități de cazare și masă, acestea sunt legate și de alte forme de activități turistice precum alpinismul, recreerea la sfârșit de săptămână, pescuitul sportiv sau cercetările științifice. În satele din bazinetele depresionare din defilee sunt posibilități de staționare, odihnă pentru intervale mari de timp (în unele se practică agroturismul)

- *Formele de relief carstic* sunt legate de roci în care dizolvarea este un proces important. Între acestea calcarele favorizează realizarea dar și păstrarea celor mai multe forme de relief carstic, iar sarea și gipsurile, conglomeratele și gresiile calcaroase un număr limitat și cu spectaculozitate mică. Cele mai atractive regiuni carstice sunt legate de podișurile și munții alcătuiți din calcare. Aici există atât exocarst (lapiezuri, doline, uvale, depresiuni carstice, unele cu caracter de polie) cât și un endocarst însemnat cu peșteri de dimensiuni mari (zeci de kilometri lungime și sute de metri adâncime), multe având concreționări deosebite, unele purtând ghețari cu volume variabile. Peșterile frecvent vizitate sunt cele electrificate (Urșilor, Muierii, Meziad, Polovragi, Ialomiței, etc.) și cele din vecinătatea șoselelor.

Formele carstice nu sunt legate doar de masivele carpatice în alcătuirea cărora intră calcare și dolomite dar și de regiunile mai joase (Podișul Mehedinți, Podișul Casimcea, Podișul Dobrogei de sud), unde există peșteri care au devenit deja locuri solicitate în turism (mai ales pentru peisaj, cercetări științifice).

- *Formele de relief glaciar* sunt pe crestele și văile carpatice desfășurate la peste 1800 m. Sunt circuri, văi, morene și praguri glaciare cu dimensiuni și

complexitate diferite ce se reflectă în peisaje inedite în care abundă pantele accentuate, masele de grohotiş, crestele ascuţite, turnurile, culoarele de avalanşă pe versanţi, pragurile cu cascade de zeci de metri (Bâlea, Capra, Lolaia etc.) (fig. 17). Aproape toate traseele turistice din masivele cu relief glaciar intersectează aceste sectoare trecând prin punctele cele mai semnificative dar şi accesibile. Ele urmăresc dominant poteci dar în unele masive drumuri forestiere şi doar prin Transfăgărăşan şi parţial Transalpina prin şosele asfaltate. Există cabane şi refugii care permit drumeţii de durată iar în unele locuri practicarea sporturilor de iarnă (Bâlea, Babele).

- *Formele de relief vulcanic* aparţin dominant masivelor din vestul Carpaţilor Orientali, din Munţii Metaliferi şi izolat din câteva locuri din alte regiuni. Pentru turişti prezintă interes conul şi craterul din muntele Ciomatu, platourile largi din vestul munţilor Gurghiu şi Harghita, vârfurile din caldeirele din Călimani-Harghita, unele creste din lavă (Creasta Cocoşului, Şatra) ce domină cu sute de metri regiunile limitofe, coloane de bazalte şi andezite de zeci şi sute de metri înălţime (munţii Gutâi, Igniş) sau care au o fizionomie inedită (Sfinxul din Oaş, Moşul şi Apostolii din Căliman), defileele şi abrupturile, coloanele de bazalte de la Detunate, Perşani, Firiza etc. La acestea se adaugă munceii şi movilele izolate rezultate din degradarea unor aparate vulcanice. Ele reprezintă în majoritatea situaţiilor neckuri pe unele păstrându-se şi construcţii medievale (Deva). La cele mai multe sunt drumuri forestiere şi şosele cu grad diferit de modernizare. Interesul este legat de peisaj şi ineditul formelor. În apropierea unora sunt staţiuni balneoclimaterice ce permit staţionări pe intervale de timp mai mari (Băile Harghita, Tuşnad, Izvoarele, Mogoşa etc.).

- *Formele de relief din lungul ţărmului Mării Negre*. Trei situaţii se impun în solicitările turistice. Mai întâi este Delta Dunării- un ansamblu de canale şi braţe fluviatile, lacuri care separă grinduri fluviale şi fluvio-maritime pe care se află dune de nisip, toate învăluite de formaţiuni vegetale şi o faună variată. Este unitatea naturală cu o largă deschidere pentru multiple forme de activităţi turistice (călătorii, odihnă, pescuit sportiv, vânat etc.) stimulate şi de amenajările care se amplifică de la un sezon la altul. A doua situaţie o constituie câmpia fluvio-lagunară din sudul deltei cu un ţărm jos, întrerupt de câte un pinten stâncos (Doloşman). Sub raport turistic prezintă interes lacurile din complexul Razelm-Sinoe, plajele nisipoase pe care sunt unele amenajări pentru sezonul de vară. Ultima situaţie implică litoralul sudic cu faleze abrupte de 5-25m tăiate de valuri în loess şi în calcare sarmatice, apoi fâşiile de plajă naturală sau amenajată pe seama cărora s-a dezvoltat salba staţiunilor turistice de la Năvodari la Vama Veche. Aici calităţile peisagistice ale reliefului se îmbină cu caracteristici climatice, prezenţa unor ape şi nămoluri curative.

Există amenajări multiple pentru diverse forme de turism (odihnă, tratament, recreere, de afaceri, etc.).

- *Formele de relief create de vânt* sunt în România mai puţin spectaculoase, cu dimensiuni relativ mici şi în bună parte fixate cu vegetaţie. Nu prezintă decât interes ştiinţific şi mai rar curiozitatea unor vizitatori. Aceştia sunt atraşi de dunele de pe grindurile din Delta Dunării (Letea, Caraorman), sau din unele regiuni din ţară (Carei, Reci) unde sunt şi unele amenajări pentru desfăşurarea

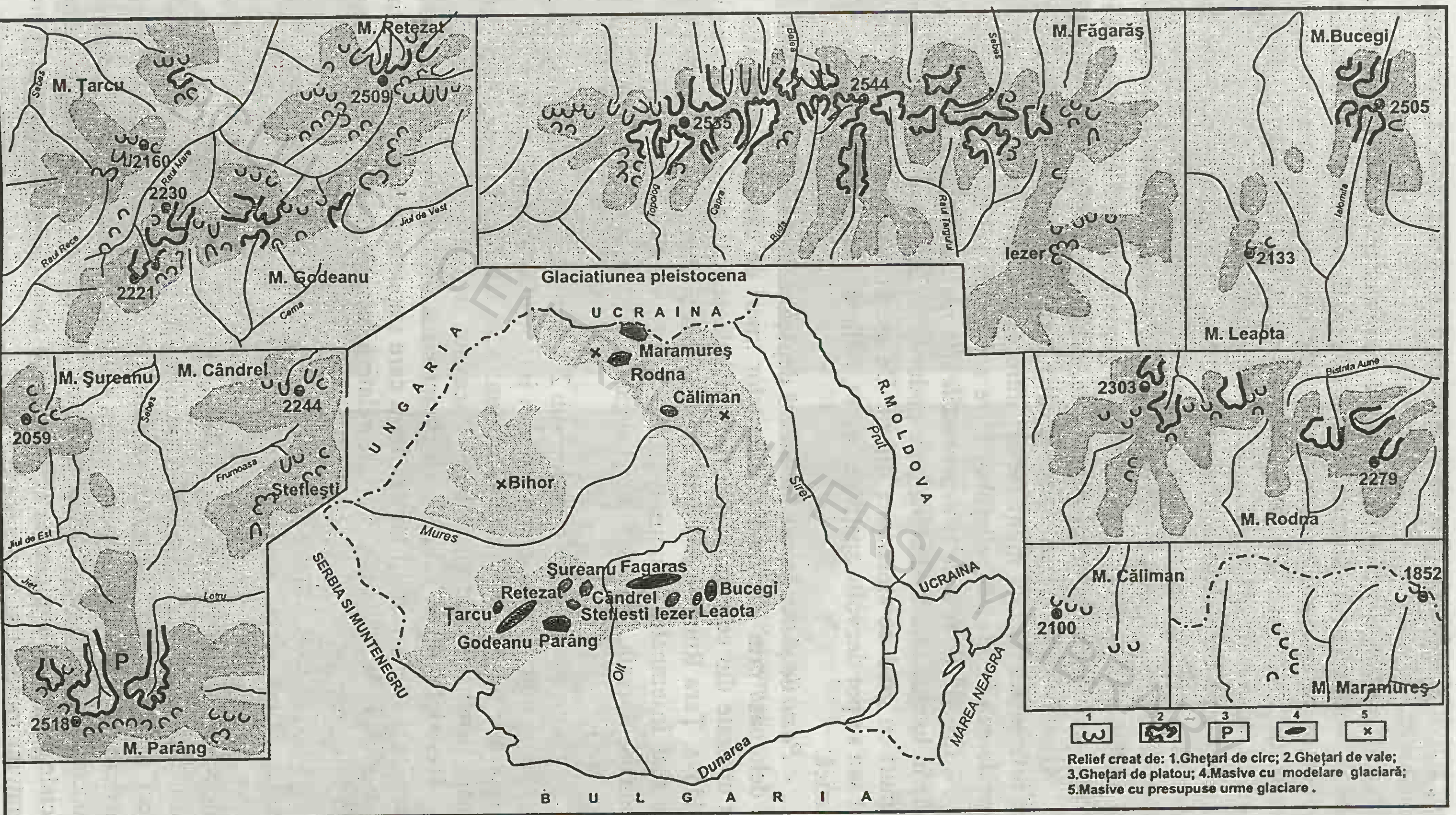

FIG. nr. 17 – Masive carpatice cu relief glaciar – elemente de importanţă turistică

unor activităţi culturale (festivalul Nufărul de la Reci), odihnă, recreere, pescuit sportiv etc.

- *Alte forme de relief* care stârnesc interes ocupă suprafeţe mici, au caracter local şi sunt căutate de un număr redus de turişti, majoritatea când realizarea lor implică procese ce produc dezastre cu amploare variată- alunecări de proporţii (Pârcovaţ, 2002, cele din Delaurile Vâlcei, 2004), sufoziuni care creează un complex de forme aparte, focurile vii (Mierea în 1976).

Deci, pe ansamblu relieful, mai ales cel montan, cuprinde o varietate de forme care prin caracteristicile lor stârnesc interesul turiştilor şi determină diverse activităţi turistice ce pot fi orientate nu numai asupra unui singur obiectiv ci a mai multora care astfel se constituie într-o grupare cuprinsă într-o reţea de itinerare turistice având puncte de plecare-sosire, centre, localităţi sau cabane turistice.

Accesibilitatea - spre orice obiectiv turistic, inclusiv la cele ale reliefului este influenţată de mai mulţi factori între care şi cei impuşi de caracteristicile generale sau locale ale reliefului. Între aceştia un rol esenţial îl au:

- *Culoarele de vale şi depresiunile din regiunile montane, deluroase şi de podiş* în lungul cărora, dominant pe podurile de terasă, se desfăşoară o reţea de drumuri cu grad de amenajare diferit. De asemenea aici există aşezări în care sunt sau se pot dezvolta spaţii de cazare, odihnă, agrement, puncte de informare turistică.

- *Pasurile şi trecătorile* facilitează depăşirea unor sisteme de culmi montane sau deluroase prin intermediul diferitelor tipuri de căi de comunicaţie. Ele au fost utilizate din cele mai vechi timpuri îndeosebi la traversarea Carpaţilor din Moldova, Ţara Românească spre Transilvania şi Banat, pe aici statornicindu-se cele mai însemnate drumuri (pasurile Poarta de Fier a Transilvaniei, Poarta Orientală, Giuvala, Predeal, Oituz, Pângăraţi, Prislop, etc.; trecătorile-Cozia, Turnu Roşu etc.)

- *Pantele versanţilor* cu valori sub 20° facilitează accesul uşor la obiectivele turistice pe poteci iar cele sub 10° prin intermediul drumurilor. În multe situaţii pe versanţii puternic înclinaţi ascensiunile se fac folosindu-se fie poliţele sau brânele structurale, fie unele trepte excavate în rocă.

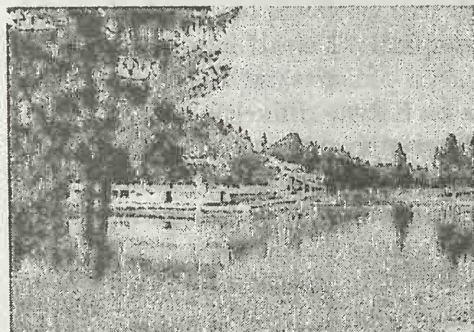
Restricţionarea valorificării caracteristicilor unor obiective turistice este determinată de mai mulţi factori, între care importanţi sunt cei legaţi direct de caracteristici ale reliefului. Ea este relativă întrucât în timp se poate modifica până la dispariţie.

Frecvent sunt impuse de formele de relief sau de unele procese morfogenetice ce pot afecta accesul la obiective turistice.

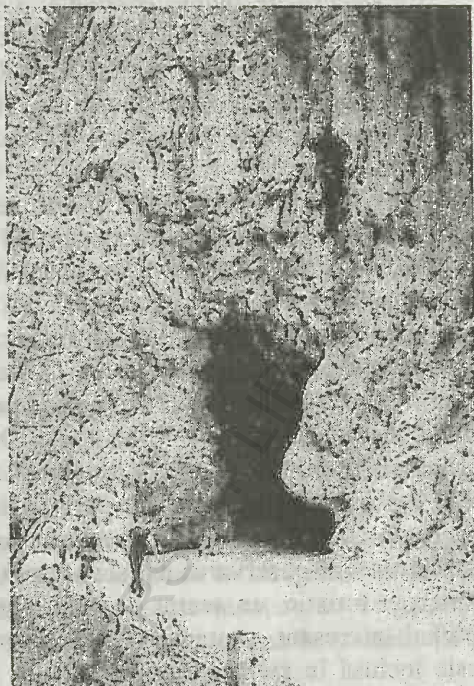
- *Abrupturile, crestele înalte* nu permit decât cu greutate pătrunderea la unele forme de relief aflate în spatele lor, apoi fronturile cuestice ale Bucegilor, Ciucaşului, Ceahlăului sunt extrem de dificil de parcurs chiar şi numai pe câteva poteci de dificultate, cu restricţionarea în timp şi numai pentru turişti cu experienţă; prăbuşirea unei porţiuni din Muntele de sare de la Slănic a determinat reducere gradului de atractivitate a acestuia. De multe ori se apelează la amenajări speciale şi pentru diminuarea restrictivităţii construirea de drumuri ce necesită operaţiuni multiple şi costisitoare.

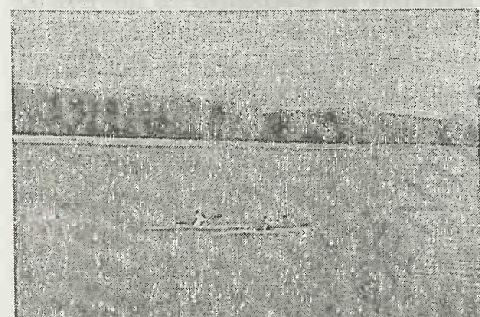
Transalpina

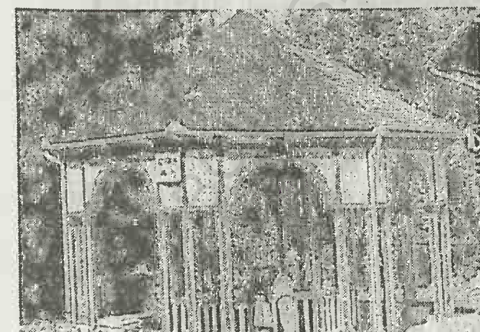
Poiana Braşov

Peştera Polovragi

Dunărea la Brăila

Izvorul mineral Borsec

Cheile Corcoaia

PLANŞA 3

- *Accesul în lungul cheilor şi defileelor, peste praguri sau cascade* de pe unele văi este în general dificil şi necesită amenajări variate (poteci săpate în versant, poduri la înălţime). În ultimele decenii din raţiuni economice potecile au fost înlocuite cu drumuri dar prin lucrările de amenajare a acestora şi prin secţionarea versanţilor au fost de multe ori afectată frumuseţea şi spectaculozitatea fizionomiei lor.

- *Producerea unor surpări, alunecări de proporţii pe versanţii văilor, din munţi şi dealuri* (ex. pe valea Oltului în defileu în 2004, 2005 sau pe valea Lotrului în 2000), a unor mari inundaţii, a avalanşelor pe versanţi în spaţiul alpin şi subalpin etc. conduc la distrugerea căilor de acces spre diferitele obiective turistice şi la impunerea de amenajări speciale costisitoare (exemplu Transfăgărăşanul, şoseaua Brezoi-Vidra).

- *Pantele abrupte ale unor versanţi* împiedică accesul în unele peşteri ale căror deschideri se află la înălţime. Drumeţia pe pante cu valori mari devine inaccesibilă pentru persoane în vârstă sau cu diferite dificultăţi de sănătate

- Vizitarea şi cunoaşterea diferitelor obiective turistice legate de relief *poate fi restricţionată de prezenţa unor formaţiuni vegetale compacte şi dense* care limitează observarea dar şi accesul (un vârf înalt dar împădurit nu va constitui un reper turistic, un sector de chei bine împădurit îşi pierde valoarea şi devine parţial interesant, peştera-aven din munţii Rarău cu pădure de jur-împrejur rar este inclusă în atenţia turiştilor etc.)

• **Apa şi activităţile turistice.** Este un component natural cu importanţă vitală nu numai pentru fiinţe dar şi pentru orice activitate economică şi turistică. Sub diferitele sale forme de existenţă (râuri, lacuri, apa mării, gheţari, zăpadă etc.) ea înregistrează caracteristici care îi conferă două calităţi: *produs material necesar desfăşurării activităţilor turistice şi cea de obiectiv turistic.* Prima este legată de folosirea ei în procesele de preparare a hranei şi de satisfacere a condiţiilor de igienă în perioada realizării activităţilor turistice; cea de a doua constituie o particularizare a motivaţiei pentru anumite forme de înregistrare a actului turistic, apa constituind subiectul atracţiei şi deci a prezenţei omului în diferite locuri. În această a doua categorie diverse elemente pot să-i confere caracteristici de favorabilitate sau din contră să-i dea o restricţionare pe durată relativă.

Cele mai importante forme în care apa constituie obiective turistice şi la care se pot urmări aspecte de favorabilitate şi de restricţionare sunt:

Cursurile râurilor indiferent de mărime, au atras dintotdeauna oameni de orice vârstă, mai ales în sezonul estival *pentru înot, plajă, odihnă, pescuit,* iar pe arterele fluviatile *pentru navigaţie şi sporturi nautice*. Mai mult în lungul lor sunt *căi de comunicaţie* care leagă aşezări ce pe de-o parte sunt centre cu diverse obiective turistice iar pe de alta surse de provenienţă a turiştilor şi a produselor necesare realizării actului turistic.

Ca obiective turistice de ***favorabilitate*** menţionăm: malul, plaja şi albia râului care pot fi în diferite grade de amenajare pentru turism. Astfel există sectoare lipsite de amenajări (mai ales în mediul rural) unde diferitele forme de

turism se practică temporar, neorganizat, cu un număr limitat de participanţi. În afara localnicilor prezenţi mai ales la scăldat şi pescuit uneori pot fi întâlniţi în week-end şi pe mai multe zile turişti care preferă pentru deconectare spaţiile naturale, liniştite aflate în afara presiunii oraşului.

Opus acestora sunt albiile aflate în apropierea oraşelor sau chiar în cadrul lor unde sunt sectoare cu grad de amenajare variat. În situaţii optime (Crişul Repede la Oradea, Mureşul la Arad, Bega la Timişoara, Colentina în Bucureşti etc.) ele au delimitări precise, areale pentru plajă şi înot (uneori bazine), puncte de alimentaţie şi cazare, instalaţii sanitare, puncte de închiriere de materiale sportive etc. Frecvent sectoarele de albie bine amenajate sunt încadrate de parcuri sau se află la marginea unor crânguri de pădure. În funcţie de gradul de pregătire şi formele de turism practicate sunt de durată şi variate în conţinut, iar numărul turiştilor este mare. Unele dintre acestea au şi posibilităţi de realizare *a patinajului iarna sau a pescuitului vara.*

Restricţionarea activităţilor turistice poate fi provocată fie de unele procese naturale (creşterea nivelului apelor râurilor urmată de revărsări şi inundaţii care le fac improprii practicării diferitelor forme de turism; secetele de durată care determină scăderea nivelului apelor râurilor uneori până la înregistrarea secării albiilor) sau antropice (deversări de substanţe poluante însoţite de degradarea calităţii apei şi plajelor cu urmări de durată legate de intrarea în putrefacţie a faunei, acumulări de gunoaie şi corpuri străine).

Un loc aparte pentru ţara noastră îl are **Dunărea** mai întâi pentru multiplele posibilităţi de organizare de activităţi turistice pe malul ei, nu numai în oraşele port dar şi în sectoare cu mici amenajări pentru plajă şi odihnă. În al doilea rând fluviul trebuie asociat cu turismul navigant care poate fi înfăptuit, atât pe plan local dar mai ales sub formă de croaziere pe distanţe lungi şi pe parcursul mai multor zile. O fac cu succes străinii şi extrem de redus companiile autohtone (îndeosebi în Delta Dunării). *Elementele de restrictivitate* sunt: monotonia aparentă a peisajului podişurilor şi câmpiilor ce-o încadrează şi condiţiile de confort reduse pe care le oferă vasele noastre. Întocmirea unor programe turistice bogate şi variate însoţite de o propagandă adecvată cât şi asigurarea unor servicii competente pot reduce aceste aspecte negative.

Lacurile deşi sunt numeroase (peste 11 000) ca întindere sunt mici dar fiecare în parte ***oferă un potenţial turistic distinct*** pus mai mult sau mai puţin în valoare. Prin specificul formelor de turism pe care acestea le pot condiţiona se pot separa:

- *Lacurile de munte* cele mai frumoase şi căutate de turişti sunt cele din spaţiul alpin ce au geneză glaciară (Bâlea, Capra, Podragu, Avrig, Gâlcescu, Bucura, Lia, Ana, Galeş, Zănoaga, Slăvei, Lala etc.) şi mai rar periglaciară. Ele conduc la turism de tip drumeţie pe poteci de munte (mai rar drumuri forestiere şi şosele – Transfăgărăşan). În vecinătatea unora sunt cabane, refugii, spaţii de campare. Unele constituie componente ale unor rezervaţii naturale, parcuri naturale. *Restrictivitatea* este dată de dificultăţile accesului şi de producerea unor procese (ex. avalanşe).

- *Lacurile montane* de la altitudini medii sau joase au geneză variată (carstice în M. Padeş), periglaciară-L. Vulturilor din M. Siriu; de baraj natural-L. Roşu; în con vulcanic- L. Ana; de baraj antropic în scop hidroenergetic-pe Lotru, Sebeş, Olt, Bistriţa, Cerna, Bârzava). La acestea se ajunge prin şosele şi drumuri forestiere. Există cabane şi multe amenajări pentru desfăşurarea unei game variate de forme de turism (odihnă pe termen lung, drumeţii în spaţiile limitrofe, vânătoare, pescuit, sporturi nautice, schi). În jurul unor lacuri s-au dezvoltat staţiuni climaterice (Lacul Roşu, Vidra, Oaşa, Văliug etc.) sau mici concentrări de cabane şi case de vacanţă constituind sectoare cu un potenţial bogat şi cu reale perspective de dezvoltare a turismului dar şi focare de intensificare a presiunii antropice asupra mediului. *Restrictivitatea relativă* pentru unele este legată de posibilităţile de acces iar pentru altele intens vizitate de producerea unor procese naturale pe malurile lacurilor (alunecări, surpări) sau de înregistrarea unor acţiuni antropice necontrolate (defrişări şi mai ales lipsa unei educaţii corespunzătoare în păstrarea calităţilor mediului natural ceea ce conduce la degradări ale peisajului şi disconfort local).

- *Lacuri situate în regiuni de dealuri, podişuri şi câmpii* care au dimensiuni mari, origine diferită (antropică–lacuri de tip iaz, eleşteu,în spatele unor baraje hidroenergetice pentru alimentarea cu apă sau pentru agrement; naturale–de tip limane fluviatile, fluvio-maritime, bălţi; mixte de dizolvare şi tasare în sare sau brecia sării). *Potenţialul turistic este valorificat* mai mult sau mai puţin în tot timpul anului. În jurul lor sunt aşezări sau unele sunt cuprinse în limitele unor oraşe, există numeroase căi de comunicaţie dar şi multe forme de organizare a spaţiilor destinate activităţilor turistice (de la casele de vacanţă, cabane silvice, piscicole, de agrement la complexe hoteliere, instalaţii de cură balneară şi agrement etc.). Cele mai importante se află fie în cadrul unor staţiuni balneo-climaterice acestea fiind dependente de calităţile terapeutice ale apei şi nămolului din lac (Techirghiol, Slănic, Ocnele Mari, Ocna Sibiului, Cojocna, Ocna Dej, Amara, Balta Sărată etc.) fie în marile centre urbane (lacuri de agrement). O categorie aparte o reprezintă iazurile, heleşteele, bălţile situate în mediul rural a căror potenţial este concentrat fie pe agrementul local (case de vacanţă) fie pentru pescuit şi vânătoare. De lacurile mari de pe litoral (lagune, limane) sau din câmpii (limanele fluviatile) aflate pe axe turistice sunt legate diferite forme de activităţi turistice (agrement, weekend, sporturi nautice, pescuit, vânătoare etc.) pentru care s-au realizat, mai ales în ultimele decenii, o multitudine de amenajări pentru odihnă, masă, agrement. *Restrictivitatea* în cazul unora este încă determinată de lipsa unor căi de acces modernizate iar la altele de degradarea peisajului facilitată de o exploatare necorespunzătoare a condiţiilor de mediu şi de dezinteres în păstrarea curăţeniei şi întreţinerea corespunzătoare a instalaţiilor.

Marea Neagră în fâşia litorală prezintă *o valoare deosebită sub raport turistic*. În lungul ţărmului există sectoare de plajă cu nisip fin, terenuri favorabile construcţiilor turistice, faleze de loess nu prea înalte, lacuri dar şi o platformă litorală cu adâncime mică. Apa mării cu temperaturi de 18-22° în iunie-septembrie şi peisajul inedit creat de asocierea valurilor cu plaja sau faleza atrag un număr mare de turişti români dar şi străini. Marea majoritate a aşezărilor de la sud de

capul Midia s-au dezvoltat în a doua parte a secolului XX ca staţiuni de odihnă, recreere dar şi în direcţie balneară (Eforie Nord, Eforie Sud, Agigea, Costineşti, Năvodari, Mamaia-Constanţa şi tot ansamblul de la nord şi sud de Mangalia). Aceasta s-a reflectat mai întâi în realizarea unei infrastructuri moderne, construirea unor ansambluri destinate odihnei (hoteluri cu grad de echipare – modernizare diferit, campinguri de mare capacitate etc.), alimentaţiei, distracţiei, tratamentelor şi în ultimele decenii pentru reuniuni de afaceri sau cu caracter politic) dar şi în dezvoltarea unor activităţi turistice intense din mai şi până în septembrie cu posibilităţi de permanentizare în unele staţiuni (Eforie, Mangalia, Neptun). Constanţa constituie centrul turistic polarizator cu rol general la care în ultimul timp se adaugă Mangalia.

Un aspect inedit al mării, de atractivitate deosebită dar şi extrem de puţin valorificat deşi condiţiile sunt propice îl constituie călătoriile cu vaporul şi practicarea unor sporturi cu mijloace mecanizate (velele şi surfingul).

Restrictivitatea este întreţinută de peisajul relativ uniform (un podiş neted cu faleze de loess, păduri limitate la câteva petice), de slaba valorificare a calităţii plajelor şi a apei mării, de serviciile situate încă la un nivel inferior şi de educaţie precară a celor care participă la actul turistic.

Izvoarele minerale au o largă răspândire (mai ales în Carpaţi, Subcarpaţi) şi un conţinut variat în săruri cu concentraţii ce permit folosirea lor în diverse activităţi de tratament. Sunt ape bicarbonatate, iodurate, magneziene, calcice, sărate, carbogazoase etc. Sub raport termic marea majoritate sunt reci dar există în anumite locuri şi izvoare termale şi mezotermale. Multe dintre izvoarele minerale au fost cunoscute încă din antichitate (romanii le foloseau la Băile Herculane), mai ales cele termale sau sărate care au fost utilizate pe plan local cu bună ştiinţă sau empiric. Valorificarea calităţii lor în structuri organizate a început să se facă de abia la finele sec XIX urmând modelul unor staţiuni din Imperiul austriac sau din Franţa. Treptat, calităţile terapeutice ale unor izvoare şi mai ales gruparea şi debitul bogat al lor a condus la dezvoltarea unor staţiuni recunoscute şi în afara României (Vatra Dornei, Felix, 1 Mai, Băile Herculane, Călimăneşti, Olăneşti, Tuşnad, Băile Govora, Slănic Moldova, Slănic etc.) pentru valoarea lor în tratarea diverselor boli interne, ale aparatului locomotor etc.

Restricţionarea folosirii lor derivă din patru direcţii: lipsa pentru marea majoritate a unor analize chimice de detaliu care să permită aprecieri asupra compatibilităţii în diverse tratamente; captarea defectuoasă însoţită de pierderi laterale de apă; informări insuficiente şi destul de lapidare asupra calităţii lor; starea igienico-sanitară precară a spaţiilor în care se află dar şi a instalaţiilor care asigură transportarea şi punerea în exploatare.

Izvoarele carstice bogate (izbucurile) sunt interesante, atrăgând atenţia turiştilor, când sunt cunoscute, prin volumul însemnat de apă care este evacuat din cavităţile subterane şi uneori prin regimul spasmodic de manifestare (intervale lungi lipsite de apă alternând cu intervale de evacuări tumultoase). Sunt renumite la Isverna în Podişul Mehedinţi, Călugări în M. Codru Moma, Bigăr în M. Aninei. Unele au fost captate parţial pentru alimentarea cu apă a

unor localităţi (Nările din Cheile Jaleşului, Isverna din Mehedinţi), altele au devenit ţinte de interes turistic la care se ajunge pe drumuri secundare şi poteci.

• **Clima şi activităţile turistice.** Nu constituie decât rar un element direct de potenţial turistic dar poate fi factor de favorabilitate sau de restrictivitate pentru activitatea turistică. Spre deosebire de componentele reliefului, de ape, de vegetaţie etc., care prin fizionomie, dimensiuni şi alte caracteristici se impun direct în potenţialul turistic al unei regiuni, climatul pare la prima vedere ca având o însemnătate generală, de ansamblu sau devine important prin anumiţi parametrii necesari a fi cunoscuţi pentru unele activităţi de turism specific. Cele două aspecte apar tratate diferit în funcţie de tipul de informare ce se consideră (în studii, diverse lucrări de turism, pliante etc.) necesar pentru cunoaşterea unei regiuni sau a desfăşurării unor forme de turism (sporturi de iarnă, vânătoare, pescuit, canotaj, nataţie, balnear etc). În prima situaţie, frecvent se oferă date medii referitoare la temperaturi, precipitaţii, regimul eolian, presiunea atmosferică, indicându-se (uneori) şi intervalele optime pentru diverse activităţi turistice şi sportive. În cea de-a doua se insistă pe valori amănunţite pentru unii indicatori meteorologici pe baza cărora se fac precizări vis-à-vis de problemele solicitate de studiu (îndeosebi în turismul balnear şi câteodată în cel al sporturilor de iarnă).

În realitate, orice studiu privind potenţialul turistic al unei regiuni şi valorificarea acestuia trebuie să implice îmbinarea celor două direcţii. Este necesară mai întâi o caracterizare climatică de ansamblu care să aibă mai mult un rol orientativ dar însemnătate vor avea aprecierile bazate pe valori (multe indicate în tabele şi grafice) pentru diverşi parametrii ce pun în evidenţă perioadele optime dar şi cele improprii practicării unor forme de turism, efectele directe imediate dar şi de durată a lor asupra organismului uman şi de aici poate diverse forme de disconfort (îndeosebi în turismul de odihnă şi balnear), riscul producerii unor procese geografice (avalanşe, inundaţii, prăbuşiri, alunecări) impulsionate de anumite manifestări meteorologice (ploi abundente, ninsori bogate). În acest caz se va insista pe relevarea valorilor extreme şi pe probabilitatea realizării lor în timp şi spaţiu, dar şi pe punerea în evidenţă a tuturor factorilor de natură climatică ce pot avea pe ansamblu, *caracter favorizant sau restrictiv* sau limitele între care aceste aspecte se pot impune, limitând ori asigurând viabilitatea unor forme de turism.

Acestea se dobândesc prin apelarea la analize în care valorile climatice ale diverşilor parametrii li se opun atât reacţiile organismului uman la efortul depus (mai ales în turismul balnear, montan, nataţie) în raport de variaţia presiunii, umidităţii, temperaturilor dar şi performanţele înregistrate (îndeosebi în cele cu caracter sportiv ce impun pregătiri în diverse condiţii: de munte, balnear, de altitudine etc.) pe sezoane sau locuri de acţiune. Totodată cunoaşterea lor este necesară proiectării şi realizării diverselor construcţii şi amenajări pentru diferite forme de turism.

Efectele manifestării condiţiilor climatice asupra organismului. Se concentrează pe mai multe direcţii, impuse pe de-o parte de tipul de activitate turistică (efortul şi impactul este deosebit, în drumeţie pe pante variabile, alpinism,

schi, tratament balnear, recreere etc.) dar şi în funcţie de vârstă (elevi, adolescenţi, maturi etc.) şi capacitatea fizică la nivelul fiecărei categorii. Impactul condiţiilor climatice se realizează îndeosebi asupra căilor respiratorii, pielii, ochilor şi urechilor iar dintre factori semnificativi sunt: temperatura aerului, umiditatea, curenţii de aer, presiunea atmosferică. Fiecare dintre acestea exercită asupra organismului o acţiune care poate crea stări de disconfort sau de relaxare. Prin combinarea lor se poate ajunge la limite de producere a efectelor, (mai largi sau limitate) atât în timpul anului (de la o lună la alta, şi chiar în cuprinsul zilei) dar şi spaţial (în raport cu altitudinea, poziţia latitudinală, versanţi adăpostiţi sau nu de vânt, versanţi mai mult sau mai puţin expuşi radiaţiilor solare etc).

În linii generale *stările de confort* raportate la o îmbrăcăminte uşoară sunt legate de *temperaturi medii zilnice* de 18-28°C. Intervalul de timp de realizare este maxim în regiunile de dealuri, podişuri şi câmpii înalte fiind concentrate mai ales în intervalul mai-septembrie. Opus, *disconfortul termic* (temperaturi medii lunare zilnice de peste 28°C sau sub 18°C) se realizează aici în şase-opt luni. Spre deosebire de acestea în câmpie şi podişurile joase în lunile de vară (iulie şi august), disconfortul este determinat de frecvenţa zilelor şi nopţilor tropicale, iar în decembrie-aprilie de temperaturile foarte reduse. În munţi, în cea mai mare parte din an (octombrie-iunie la sub 1500m; cu unele excepţii zilnic la peste 1500m) se înregistrează disconfort termic. Dar, indiferent de regiune, intervalul de confort termic variază ca număr de ore în cuprinsul unei zile chiar în intervalele optime impuse de mediile lunare sau diurne. Situaţiile sunt posibile mai ales în lunile de toamnă şi primăvară la miezul zilei, iar vara dimineaţa şi seara. Local, mărimea acestora scade în sectoarele expuse curenţilor de aer sau umbrite, deci cu expuneri spre N, NV, NE şi creşte în situaţiile opuse. De aici, rezultă necesitatea calculării şi interpretării valorilor mai multor indicatori termici: valorile medii multianuale diurne şi lunare, numărul lunar de zile de iarnă, de îngheţ, de vară, tropicale, aprecierea mărimii intervalelor diurne cu valori de 18°-28°. În funcţie de acestea se stabilesc perioade optime lunare şi zilnice favorabile diverselor activităţi turistice. Este necesar însă şi raportarea acestor valori la *capacitatea de suportabilitate* a turiştilor în funcţie de vârstă dar şi de tipul de activităţi turistice. Limitele termice de 18-28° sunt optime pentru unele forme de turism (drumeţie, odihnă, recreere, tratament balnear, nataţie, canotaj, pescuit, jocuri sportive etc). Pentru alte forme ele sunt mult mai coborâte (5-15° zilnic pentru sporturile de iarnă, 10-20°C zilnic pentru drumeţie în spaţiul alpin şi subalpin etc) înfăptuirea acestora necesitând o echipare adecvată. Pentru activităţile care presupun folosirea mediului acvatic importantă este raportarea valorilor termice diurne din aer şi apă (înot în lacuri, dar mai ales în mare în situaţia optimă în care apa are 20-24°C) şi pe această bază să se indice intervalele optime dar şi cele în care acestea sunt posibile. Astfel, pe litoral optimum presupune iulie-august, iar posibilul în iunie şi septembrie. În lacurile din regiunile de câmpie (intervin adâncimea redusă şi dinamica mică) intervalele sunt mai extinse (optimum din 15 iunie - 10 septembrie, posibilul de la finele lunii mai până la finele lunii septembrie), iar lacurile aflate pe văile din munţi la sub 800m suportabilitatea este legată de luna august (aici fac excepţie lacurile sărate sau cele cu apă termală unde intervalele sunt mult mai extinse).

În desfăşurarea activităţilor turistice un rol stresant deosebit îl are *manifestarea vântului* care pe de-o parte creează senzaţii de disconfort iar pe de altă parte poate împiedica realizarea performanţei propuse. Dacă simplele adieri şi brizele de mare, munte sunt plăcute şi chiar aşteptate în zilele toride, curenţii de aer cu viteze ce depăşesc 3,5 m/s devin neplăcuţi, iar vântul în timpul furtunilor, viscolelor este extrem de periculos. Ca urmare este necesară calcularea numărului mediu de zile cu vânt cu viteze mai mari de 3,5 m/s, frecvenţa lunară şi apreciere numărului de zile cu calm. În marile localităţi se fac precizări asupra culoarelor rutiere ce direcţionează curenţii de aer ce pot crea (mai ales iarna) disconfort dar şi asupra spaţiilor adăpostite (mai ales în parcuri) favorabile practicării expunerii la soare (helioterapie).

Cura helioterapeutică este mult folosită, dominant în sezonul cald dar pentru o pondere limitată de turişti (schiori) şi în sezonul rece la munte (în zilele cu temperaturi ridicate şi în spaţiile adăpostite). Pentru evaluarea intervalelor în care aceasta poate fi practicată este necesară corelarea aprecierii numărului de zile cu cer senin (sau parţial acoperit) cu regimul termic diurn şi lunar, stabilirea spaţiilor expuse sau adăpostite faţă de vânt. Se pot diferenţia şi intervalele în care expunerea este optimă de cele în care ea devine dăunătoare (vara îndeosebi între orele 12 şi 16) provocând lezarea pielii.

Pentru drumeţie, recreere şi tratament prezintă însemnătate indicarea valorii *presiunii aerului* care scade în raport cu altitudinea creând în unele situaţii (la organismele slăbite, îmbătrânite, la cei cu afecţiuni ale circulaţiei etc) disfuncţii în starea organismului materializate în dureri musculare, modificări ale tensiunii, leşin, o respiraţie inconstantă etc. Ca urmare în analize, alături de precizări privind variaţia medie a presiunii de la o lună la alta sau în raport de altitudine va fi urmărită şi schimbarea acesteia în condiţiile frecvenţei maselor de aer de provenienţă deosebită. Acest aspect are însemnătate distinctă în caracterizarea climatică a diferitelor staţiuni balneare sau climaterice, în funcţie de care regimul presiunii poate deveni pentru diverse categorii de turişti un factor de risc (exemplu staţiunile de pe litoral sau la altitudini mai mari de 1000 m pentru cardiaci).

Disconfortul climatic poate fi creat de intervalele de timp în care *umiditatea aerului* este foarte mare dar şi scăzută. În aceste condiţii sunt mult expuse căile respiratorii împiedicând o bună funcţionare a circulaţiei sangvine, respiraţiei, se accelerează transpiraţia în aerul uscat. Sub acest aspect lunile de primăvară şi toamnă sunt propice activităţilor turistice în regiunile de deal şi de câmpie şi cele de vară în spaţiul montan la 800-1800 m altitudine.

Caracteristicile climato-turistice (fig. 18, fig. 19) cu caracter regional se pot stabili în baza acestor parametri.

- intervalul hipsometric în care caracteristicile climatice sunt deosebit de favorabile unei palete largi de forme de turism, este cuprins între 400 şi 800m (local poate urca până la 1000 m); sunt temperaturi moderate iar variaţiile celorlalte elemente care se conjugă cu acestea sunt suportabile. Ca urmare stresul, disconfortul implică perioade de timp mai mici şi stările create sunt uşor de depăşit.
- intervalul hipsometric de peste 1000 m se poate corela cu o creştere tot mai accentuată (odată cu ridicarea în altitudine) a solicitării organismului la

FIG. nr. 18 – Numărul mediu lunar de zile cu confort termic (după El. Teodoreanu, 1984)

FIG. nr. 19 – Numărul mediu lunar de zile cu confort termic prin încălzire (după El. Teodoreanu, 1984)

modificările termice, de presiunea şi oxigenare a plămânilor, expunere la vânt şi diferite fenomene meteorologice). Intervalele de confort climatic pentru diversele forme de turism sunt deosebit, la fel şi pentru diferitele categoriile de vârstă (implică efort şi deci rezistenţă variată).

- intervalul hipsometric sub 400m cu oscilaţii distincte sub raport climatic ce impun un sezon rece cu disconfort aproape total, un sezon cald cu disconfort pe zile, decade şi două intervale (primăvara şi toamna) cu un stres bioclimatic limitat. De menţionat că vara, pentru anumite forme de turism (cură heliomarină, cura balneară, sporturi nautice etc.), conţine un număr mare de zile de confort bioclimatic.

- Condiţiile climatice şi realizarea activităţilor turistice

Formele de turism sunt multiple, mai ales prin scopul propus şi prin durată. Îndeplinirea cerinţelor fiecăreia depinde de diverşi factori între care şi cei de natură climatică care pot influenţa nu numai ambientul realizării sale (zilele ploioase, reci) dar uneori determină replanificarea dacă este posibil (o aversă de ploaie, viscol, etc.) sau anularea (o încălzire bruscă ce determină topirea stratului de zăpadă, afectând condiţiile necesare sporturilor de iarnă, o avalanşă ce deteriorează spaţiul schiabil sau reţeaua de poteci şi instalaţii de penetrare în etajul alpin carpatic, o inundaţie de proporţii care distruge pe distanţe mari reţeaua rutieră- vezi 1969, 1970, 1975, 2004, 2005 etc.). Deci, se impun cunoaşterea acelor aspecte de natură climatică care au însemnătate pentru actul turistic în sine şi de care depinde în final şi performanţa realizării lui (mai ales în cele cu nuanţă sportivă).

Pentru ambientul general informaţiile trebuie să se axeze pe cunoaşterea numărului de zile cu predominarea timpului senin, cu temperaturi de peste 18° vara şi în jur de 5° iarna etc.

Pentru planificarea şi efectuarea strictă a unei anumite forme de turism se cer elementele de natură climatică de excepţie. Acestea se pot diferenţia în două grupe.

- Prima implică datele prognozelor meteorologice pe perioade de la 24 de ore la mai multe zile şi care au la bază informaţii de anvergură asupra dinamicii maselor de aer; prognozele sunt însoţite de avertismente referitoare la posibile ploi torenţiale, viscole, secetă prelungită, vânturi puternice etc. Toate *acestea pot influenţa mai întâi programarea unor forme de turism* care implică deplasări pe trasee de munte (de la o zi la peste o săptămână), odihnă şi recreere pe una-două zile, vânătoarea, pescuitul sportiv. În al doilea rând *anulează rezultatele performanţei* în activităţile turistico-sportive (canotaj, înot, sporturi de iarnă).

- A doua grupă se referă la informaţii de natură climatică rezultate din prelucrarea valorilor meteorologice înregistrate la staţiile meteorologice timp de mai multe decenii. Pe baza lor, orientativ *se stabilesc intervalele de timp cu condiţii favorabile diferitelor forme de turism*. În acest sens importante sunt perioadele optime pentru practicarea schiului şi săniuşului în etajele alpin şi subalpin carpatice dar şi la altitudini mai joase apreciate pe versanţii cu expuneri diferite; perioadele în care există strat de zăpadă iar valorile temperaturilor pot asigura menţinerea lui şi deci funcţionalitatea pârtiilor de bob, săniuş; lunile sau intervalele frecvent ploioase sau secetoase; raportarea intervalelor vântoase şi de

calm în funcţie de frecvenţa circulaţiei diverselor mase de aer pe anumite direcţii şi de condiţiile orografice etc. Pentru unele dintre acestea există formule de calcul şi apreciere (ex. indicele intervalului schiabil etc.).Indiferent de situaţie valorile trebuie corelate cu condiţiile geografice locale care pot accentua sau diminua anumite aspecte ale producerii lor. Între acestea un rol distinct în spaţiul montan îl au expunerea (poziţia favorizantă sau nu menţinerii timp mai îndelungat a condiţiilor pentru sporturile de iarnă) asociată cu mărimea pantei şi gardul de acoperire cu pădure sau arbuşti (pentru producerea avalanşelor, şiroirii, alunecărilor etc.) (fig. 20).

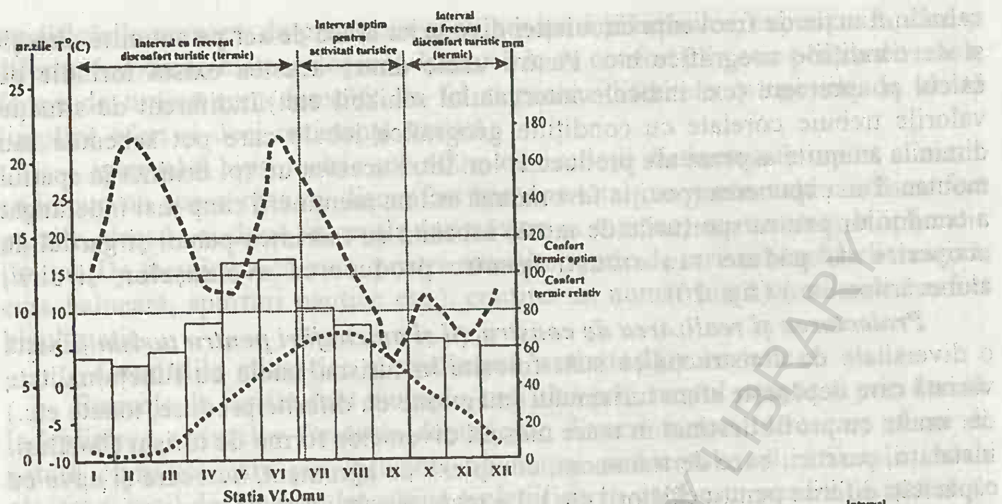
Proiectarea şi realizarea de construcţii şi amenajări pentru turism. Există o diversitate de construcţii ce sunt folosite în turism, unele cu funcționalitate variată care depăşeşte sfera turismului (magazine cu diferite produse, tonete etc.) dar multe cu profil destinat în mare măsură diverselor forme de turism (hoteluri, instalații, parcuri, baze de tratament, complexe de agrement, autocare şi nave cu capacități diferite pentru călătorii etc.). La toate acestea în proiectarea şi realizarea lor trebuie să se țină seama de particularitățile climatice ale regiunii. Pentru instalațiile pe cablu (utilizate la munte) sunt necesare aprecierile privitoare la direcţia dominantă, vitezele obişnuite şi maxime ale vântului, de frecvenţa producerii anumitor fenomene meteorologice (îndeosebi chiciura şi viscolul). Amplasarea unor hoteluri va fi făcută de aşa manieră încât camerele să primească cât mai multă lumină, cât mai puţini curenţi de aer şi deschiderea spre peisaje atrăgătoare. În parcuri, indiferent de mărime, vor exista amenajări de odihnă în spaţii expuse la Soare şi ferite de curenţii de aer. Bazele de tratament balnear vor fi legate de hoteluri pentru a evita contactele brusce între mediul din complexul de tratament şi cel liber (mai ales în stațiunile montane, în sezonul rece). Reţeaua de poteci şi drumuri rutiere va evita sectoarele în care sunt posibile avalanşe, viscole, troieniri, alunecări etc.

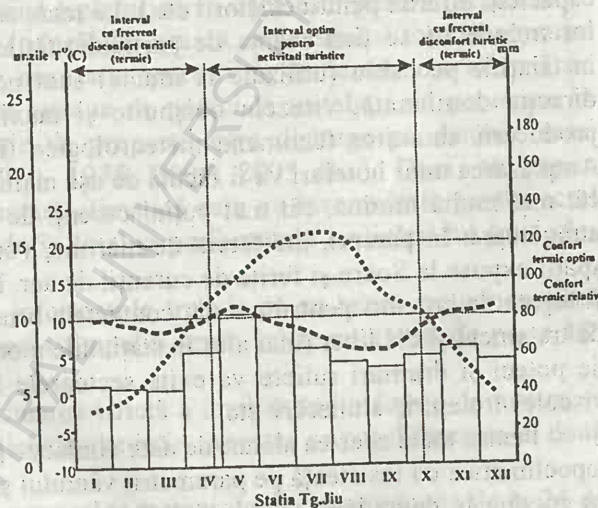
Pentru toate acestea alături de date climatice generale sunt necesare aprecieri topoclimatice cu insistență pe parametrii vântului şi ai fenomenelor meteorologice ce conduc la degradări.

• **Omul şi activitățile turistice**, în orice regiune geografică este implicat sub raport turistic în trei direcţii:

- beneficiar al fondului de elemente ale cadrului natural care sunt folosite sub raport turistic;
- creator de bunuri materiale şi spirituale ce alcătuiesc o categorie aparte de obiective turistice;
- consumator al mijloacelor şi serviciilor organizate vis-à-vis de activitățile turistice la care este părtaş;

Omul ca beneficiar al potențialului turistic. Componentele naturale cu valoare turistică sunt extrem de numeroase, variate ca însemnătate şi cu grad diferit de cunoaştere şi înțelegere a semnificației pentru turism. Cele mai multe sunt oferite de relief, ape şi formațiunile animale şi vegetale. Ele ies în evidență prin configurația aparte (circuri şi văi glaciare, chei, defilee, sfinxi, coloane, peşteri, câmpuri de dune, lacuri, cascade, creste, abrupturi, rezervații naturale cu alcătuiri deosebite) sau rolul pentru desfăşurarea anumitor forme de activități

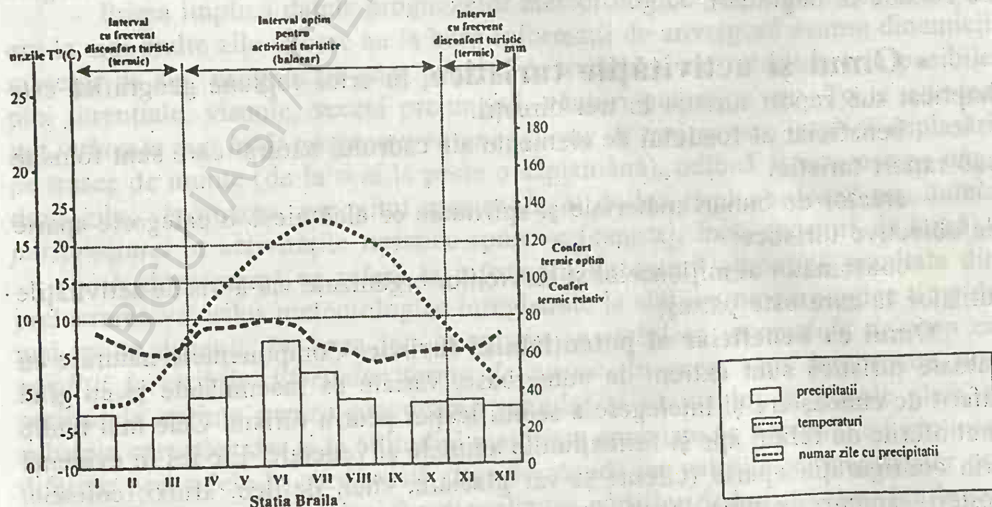

FIG. nr. 20 – Intervalele cu confort şi disconfort pentru activitatea turistică

turistice (alpinism, pescuit sportiv, recreere, sporturi nautice, cunoaştere). Unele sunt ştiute şi intrate deja în circuite de trasee turistice, fie în spaţiul montan, fie în localităţi, în deltă, pe litoral, în unele sectoare din regiunile de deal şi de câmpie.

Fiind în atenţia unui număr însemnat de turişti ele au constituit şi constituie mobilul ce a determinat realizarea de amenajări multiple (de la campinguri la complexe hoteliere, spaţii de recreere, destindere, marcaje şi panouri cu explicaţii etc.).

La acestea se mai pot adăuga încă două grupări:

- cele ştiute dar situate la depărtare în raport cu axele turistice sau de căile de comunicaţie modernizate, accesul realizându-se prin poteci sau drumuri forestiere sau comunale neamenajate;

- elemente ale cadrului natural (stânci cu aspect bizar, lacuri cu nămol sapropelic, cascade, areale cu peisaje deosebite, bazine piscicole, versanţi pe care zăpada se menţine un timp îndelungat etc.) extrem de puţin cunoscute (cel mult pe plan local şi de multe ori fără a li se acorda importanţă) dar a căror punere în valoare ar contribui la individualizarea de noi areale în care s-ar dezvolta diverse activităţi turistice. În acest sens sunt cele din masivele muntoase din Carpaţii Orientali-Maramureş, Obcine, Tarcău; munţii din Carpaţii Meridionali-Orăştiei, Leaota, Lotrului, Cernei, Mehedinţi; munţii din Carpaţii Occidentali-Dognecii, Metaliferi, Trascăului, Muntele Mare (fig. 21) dar şi în unele sectoare deluroase sau de podiş, îndeosebi cele individualizate pe structuri diapire cu sâmburi de sare la zi sau la adâncime mică, în lungul lacurilor sau râurilor cu albii extinse, sectoare de pădure cu arbori seculari. De obicei aceste locuri constituie obiectul interesului unui număr restrâns de turişti (frecvent elevi sau tineri din localităţile limitrofe).

Obiectivele cu valoare turistică legate de prezenţa omului. Se realizează prin diverse activităţi orientate sau nu spre aceste direcţii de unde şi specificul şi amploarea lor. În acest sens se pot delimita mai multe grupări.

- Prima este legată de cele la care *omul se implică direct* având ca mobil amenajarea spaţiului şi a subiectului turistic ce se doresc a fi prezentate. În acest sens se includ toate muzeele, casele memoriale, grădinile botanice, parcurile dendrologice, monumentele şi orice statuie, grădinile de vară, ansamblurile destinate sporturilor nautice şi din sezonul de iarnă, mânăstirile şi bisericile cu valoare istorică şi arhitectonică etc. Sunt cuprinse în programe turistice cu caracter tematic (istorie, ştiinţele naturii, artă, etc.), întreceri sportive, de odihnă şi agrement. Există informaţii suficiente şi posibilităţi de înfăptuire onorabilă a cerinţelor acestora.

- A doua grupare încadrează *construcţii şi amenajări spre care atenţia turiştilor este legată în anumite momente din an*, de sărbători speciale, aniversări, ceremonii, desfăşurarea unor festivaluri etc. Ele determină prezenţa unui număr variabil de turişti şi activităţi de la câteva ore la mai multe zile. În acest sens mai importante sunt: locurile şi lăcaşurile unde se organizează la anumite date ceremonii naţionale, ceremonii religioase, festivaluri folclorice, muzicale şi de

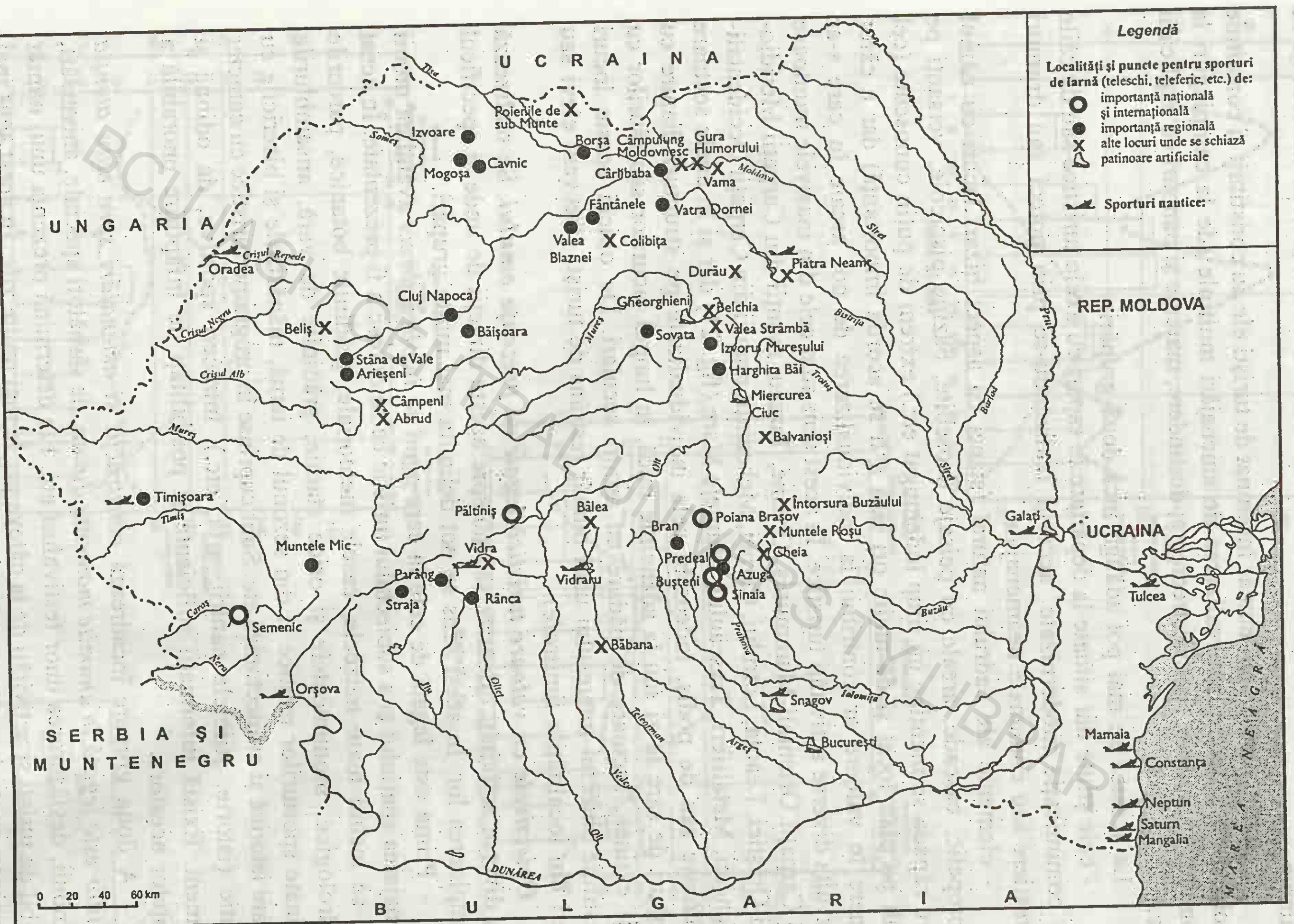

FIG. nr. 21 – Localităţi cu baza materială pentru diferite activităţi sportive

artă, mitinguri aviatice, competiţii sportive naţionale, internaţionale de amploare, comemorarea unor mari personalităţi ale lumii ştiinţifice, artistice, culturale, istorice etc. Ele sunt concentrate fie în localităţi, fie în anumite locuri la care conduc frecvent drumuri modernizate şi unde sunt posibilităţi de amenajare pentru diverse servicii (hramurile bisericilor, nedei, întâlniri tradiţionale multijudeţene la Huta Certeze, Sighetul Marmaţiei, Baia Mare, Muntele Găina, Ţebea, Novaci, Şumuleu, Reci, Balvanyos etc. concursuri naţionale şi internaţionale Brăila, Bucureşti, Târgovişte, Borsec, Mamaia).

- A treia grupare cuprinde *o diversitate de componente* mai puţin cunoscute deşi au o valoare aparte pentru activităţile turistice. Ca urmare sunt rar incluse în programe sau oferte în acest domeniu. Aparţin mai ales construcţiilor care au un stil arhitectonic ce s-a impus în anumite etape istorice unele construcţii vechi cu însemnătate economică ce şi-au pierdut valoarea iniţială dar care au căpătat un interes turistic prin caracteristicile tipului de realizare în anumite etape a evoluţiei unei laturi economice dintr-o regiune etc.

Se pot include şi unele construcţii recente care prin noutate sau grandoare stârnesc interes în anumite intervale de timp pentru unii turişti (metroul, canalul Dunăre –Marea Neagră, Palatul Parlamentului, unele ansambluri industriale megalomane realizate după 1970), apoi multe realizări din lemn, piatră, os, argilă, iască cu caracter etnografic renumite în anumite regiuni (porţile din lemn, troiţe sin sec. XV-XVIII, fântâni din piatră, produse din centre ceramice renumite.

- O altă grupare este legată de *elementele a căror punere în evidenţă este temporară* fiind determinată de situaţii inedite ce impun unele activităţi umane (îndeosebi cu caracter economic). Ele conduc la deplasări de turişti în scopul de a urmări procesele şi rezultatele produse. Între acestea unele au indus adevărate pelerinaje ale curioşilor sau a celor care le leagă de diverse interpretări ("salcia de la Maglavit" în perioada interbelică, "focul viu" rezultat din explozia unei sonde în Oltenia, formarea lacurilor de la Ocniţa prin surparea unor goluri saline, ansambluri de cariere, halde şi ochiuri depresionare umplute parţial de apă din vechi exploatări de lignit în Oltenia, complexele economice de anvergură ce au fost părăsite-Călan, Hunedoara, Anina etc.).

-Construcţiile şi amenajările pentru desfăşurarea diferitelor tipuri de activităţi turistice pot genera în timp o multitudine de aspecte. Între acestea sunt cele luate de reţeaua de drumuri, puncte de alimentaţie publică, de puncte de informare turistică, de mijloacele de transport prin cablu, pârtii de schi de diverse construcţii pentru cazare, distracţie, recreere, odihnă, tratament, pentru competiţii sportive. În exploatarea turistică însă apar şi multe influenţe negative ale intervenţiei antropice rezultate îndeosebi din carenţe de înţelegere şi de educaţie. Între aceste forme frecvente sunt: degradarea obiectivelor turistice prin înscrisuri, scrijeliri, fragmentări, extragerea unor elemente ale acestora; acumularea de gunoaie de origine variată; crearea de poteci secundare care contribuie la degradarea peisajului, poluarea aerului, apei, solurilor din vecinătatea obiectivelor turistice; amplasarea de tonete, chioşcuri sau a unor construcţii neadecvate mediului local; producerea de incendii în păduri, parcuri; degradarea amenajărilor existente etc.

3. Diferenţierea de unităţi după potenţialul turistic pe teritoriul României

România deţine atât elemente (obiective) care au însemnătate pentru turism cât şi o multitudine de mijloace care pot facilita activităţile specifice acestui domeniu. Răspândirea acestora în teritoriu este diferită existând pe de-o parte aglomerări de obiective ce au condiţionat şi concentrări de modalităţi şi resurse de punere în valoare a acestora, iar pe de alta spaţii largi în care toate acestea sunt disipate. Mai mult în prima categorie evoluţia locală, regională este variată în contextul impunerii unora spre anumite tipuri de activităţi turistice (unele recunoscute pe plan naţional şi internaţional) în raport de altele care dispun de obiective la fel de însemnate dar puţin cunoscute şi unde mijloacele de valorificare sunt reduse.

Pentru a avea o bază într-un program complex de organizare şi dezvoltare turistică a ţării şi a oricărui teritoriu trebuie să se plece de la inventarierea corectă a tot ceea ce există şi la diferenţierea de unităţi care să se poată înscrie într-un sistem ierarhic. Componentele de ordine diferite vor avea o anumită alcătuire şi funcţionalitate dar şi legături care să asigure intercondiţionarea şi prin aceasta unitatea sistemului. Pentru turism importanţă are stabilirea de unităţi taxonomice precise care pe de-o parte fiecare reflectă un anumit nivel de resurse potenţiale iar pe de altă parte un minim de dotare (mijloacele) posibile la un moment dat, pentru valorificarea acestora. Dacă prima componentă poate fi privită ca relativ fixă (mai ales în cazul elementelor specifice cadrului natural), cea de a doua are un caracter dinamic în sensul unei evoluţii sau involuţii în funcţie de politicile economice aplicate.

Scara ierarhică normală, cel puţin pentru evaluarea potenţialului turistic o constituie: punctul turistic, localitatea cu valenţe turistice, centru turistic, axa turistică, zona turistică, regiunea turistică la care în cazul României se poate adăuga provincia turistică (criteriu subiectiv dar ca rezultat al unei anumite evoluţii naturale şi istorice) (fig. 22).

• **Punctele turistice** sunt locuri în afara aşezărilor sau în cadrul acestora în care există unul sau câteva obiective turistice grupate şi legate tematic (muzeu, monumente, Baia Baciului cu Lacul Miresii şi Muntele de sare) ce pot fi vizitate sau folosite pentru unele activităţi turistice cu durată limitată (câteva ore); unele sunt locuri de vizitare ce sunt introduse în cadrul unor circuite sau trasee turistice. Frecvent sunt bisericile şi mânăstirile din sate cu hramuri renumite (la mânăstirile Dervent, Sf. Andrei, Cocoş, Cilic Dere din Dobrogea) şi obiectivele naturale izolate (ex. Poiana Narciselor, monumentele de la Călugăreni, Bobâlna, Podu Înalt).

• **Localitatea turistică** constituie o aşezare mică (sat dar şi un oraş mic- Vişeul de Sus, Lupeni, Cehu Silvaniei etc.) în care există unul sau mai multe obiective turistice dar lipsesc sau sunt reduse componentele de bază ale echipamentului turistic (amenajări la un nivel accesibil unor servicii bune) care

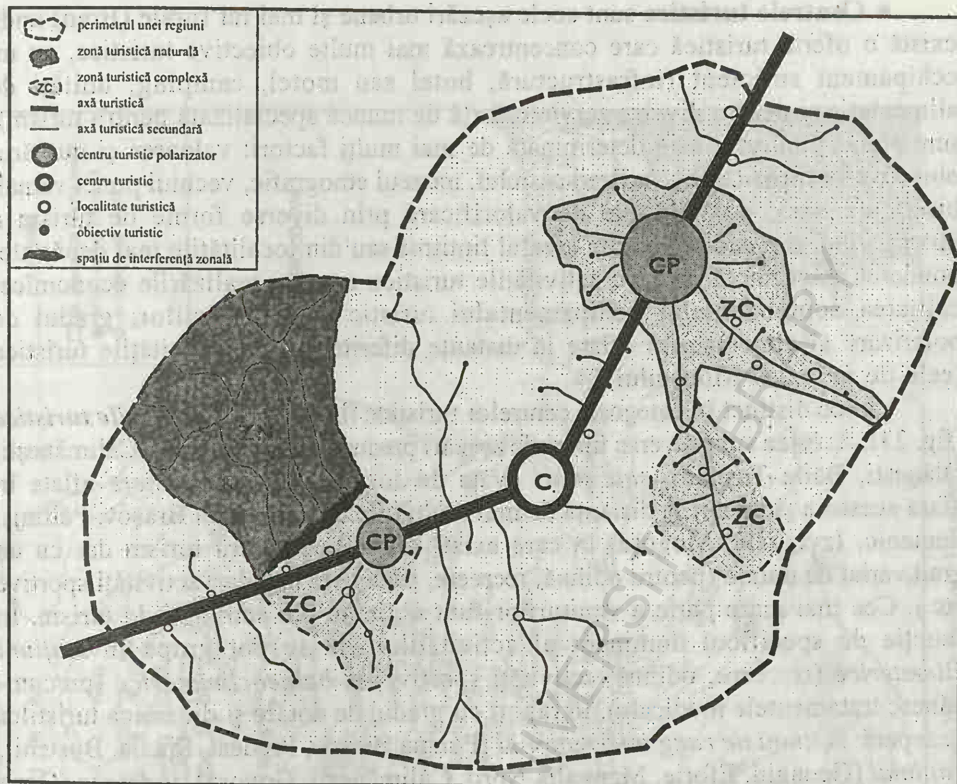

FIG. nr. 22 – Raportul dintre regiune – zonă – axă şi centre turistice

să permită desfăşurarea unor activităţi turistice de durată. Frecvent ceea ce există este favorabil vizitelor de câteva ore şi mai rar staţionărilor pentru odihnă, recreere. Există locuri de campare neamenajate sau cu cazare la localnici apoi puncte de servicii pentru masă de nivel mediu şi cu ofertă limitată. În cadrul localităţilor turistice s-au impus în ultimul deceniu prin dotări două subtipuri:

Localităţile agroturistice care sunt sate cu potenţial economic relativ bogat cu gospodării ţărăneşti ce pot oferi cazare în condiţii bune şi servicii de masă corespunzătoare cerinţelor solicitanţilor, pentru un sejur de mai multe zile; spre acestea se îndreaptă frecvent familii de turişti şi chiar grupuri organizate prin diferite societăţi de turism (Agromec, ANTREC), scopul fiind odihna, relaxarea, unele tratamente balneare ce nu solicită o asistenţă medicală pretenţioasă etc. (ex. - sate din Culoarul Rucăr-Bran precum Şirnea, Peştera, Rucăr, Podu Dâmboviţei, Moeciu, din depresiunile Vatra Dornei, Câmpulung Moldovenesc, Gura Humorului, Valea Putnei, Valea Suceviţa, Munţii Apuseni).

Localităţile turistice balneare de interes local sunt legate de unele sate sau oraşe mici care au izvoare minerale, termale, nămol sapropelic, mofete a căror cunoaştere şi valorificare este limitată în timp şi mai ales teritorial. Dispun de amenajări reduse iar funcţionalitatea este legată îndeosebi de sezonul de vară (Săcel, Siriu); asistenţa medicală este redusă (Plopiş, Săcel, Ţintea, Telega, Cacica, Ocna Dej, Cojocna etc.)

• **Centrele turistice** sunt acele aşezări urbane şi mai rar rurale (Bran) unde există o ofertă turistică care concentrează mai multe obiective turistice, au un echipament suficient (infrastructură, hotel sau motel, camping, unităţi de alimentaţie şi pentru diverse servicii, forţă de muncă specializată pentru turism); importanţa centrului este determinată de mai mulţi factori: valoarea şi numărul obiectivelor turistice (ex. la Bran castelul, muzeul etnografic, vechiul punct vamal, bisericuţa etc.); posibilităţile de valorificare prin diverse forme de turism a potenţialului din cadrul lui, din arealul limitrof sau din localităţile mai depărtate; ponderea importantă pe care activităţile turistice o au în realizările economice; calitatea componentelor echipamentului turistic şi a serviciilor; gradul de polarizare al altor aşezări aflate la distanţe diferite pentru activităţile turistice (cele de pe valea Moeciului).

Un loc distinct în categoria centrelor turistice îl constituie ***staţiunile turistice*** (fig. 23). Acestea sunt diverse tipuri de aşezări precum *oraşe* (Govora, Călimăneşti, Olăneşti, Băile Tuşnad), *sate mari* (Vaţa de Jos, Tinca) sau *cartiere* aflate în afara acestora şi uneori la distanţa de mai mulţi kilometri (Poiana Braşov, Păltiniş, Semenic, Izvoarele, Mogoşa) în care există amenajări pentru turism dar cu un grad variat de dotare (pentru odihnă, recreere, tratament balnear, activităţi sportive etc.). Cea mai mare parte a veniturilor sunt obţinute din activităţi de turism. În funcţie de specificul dominant al activităţilor ele se pot grupa în *staţiuni climaterice* (recreere, odihnă, activităţi sportive) şi *balneoclimaterice* (precumpănesc tratamentele medicale). În raport cu gradul de dotare şi dinamica turiştilor se separă: *staţiuni de rang internaţional* (Poiana Braşov, Predeal, Sinaia, Buşteni), *naţional* (Geoagiu, Eforie, Mangalia Nord, Călimăneşti, Govora), *judeţean* (Ocna Şugatag, Covasna).

Se consideră că circa 39 de staţiuni sunt de rang naţional şi internaţional (10 dominant pentru odihnă şi sporturi de iarnă, 18 cu caracter balnear, 11 pe litoral pentru odihnă şi activităţi balneare) şi 61 de rang regional (cu profil variat) (V. Glăvan, 2002).

Staţiunile mai pot fi grupate în funcţie de poziţia în cadrul unităţilor de relief: staţiuni *montane, de deal şi podiş, în câmpie-* ultimele fiind reduse ca număr şi în funcţie de intervalul de timp în care se desfăşoară activităţile specifice (*sezoniere, permanente*).

• **Axa turistică** constituie un spaţiu cu potenţial turistic şi unele amenajări ce permit activităţi turistice bogate înscris în lungul unei văi sau în cadrul unei depresiuni sau artere de circulaţie importantă. Poate reprezenta sectorul cel mai important al unei zone sau regiuni turistice spre care se concentrează fluxuri turistice, pe care se exercită o circulaţie intensă dar de unde de regulă se şi pleacă spre obiective şi localităţi turistice limitrofe (fig. 24). Cele mai importante sunt culoarele văilor carpatice (Suceava, Moldova, Bistriţa, Trotuş, Buzău, Prahova, Olt, Jiu, Timiş-Cerna, Crişul Repede, Iza) dar şi în unităţile colinare (Bârladul, Târnavele, Hârtibaciu, Mureşul). Doi factori au determinat în timp dezvoltarea lor: pe de-o parte potenţialul natural, pe de altă parte în dezvoltarea localităţilor şi reţelelor de căi de comunicaţii în culoarele de vale şi în depresiunile alungite. Desfăşurarea şoselelor şi căilor ferate în lungul acestora a facilitat în

Legendă
- de importanță internațională
- de importanță națională
- de importanță locală

FIG. nr. 23 – Stațiunile și localitățile balneoclimaterice

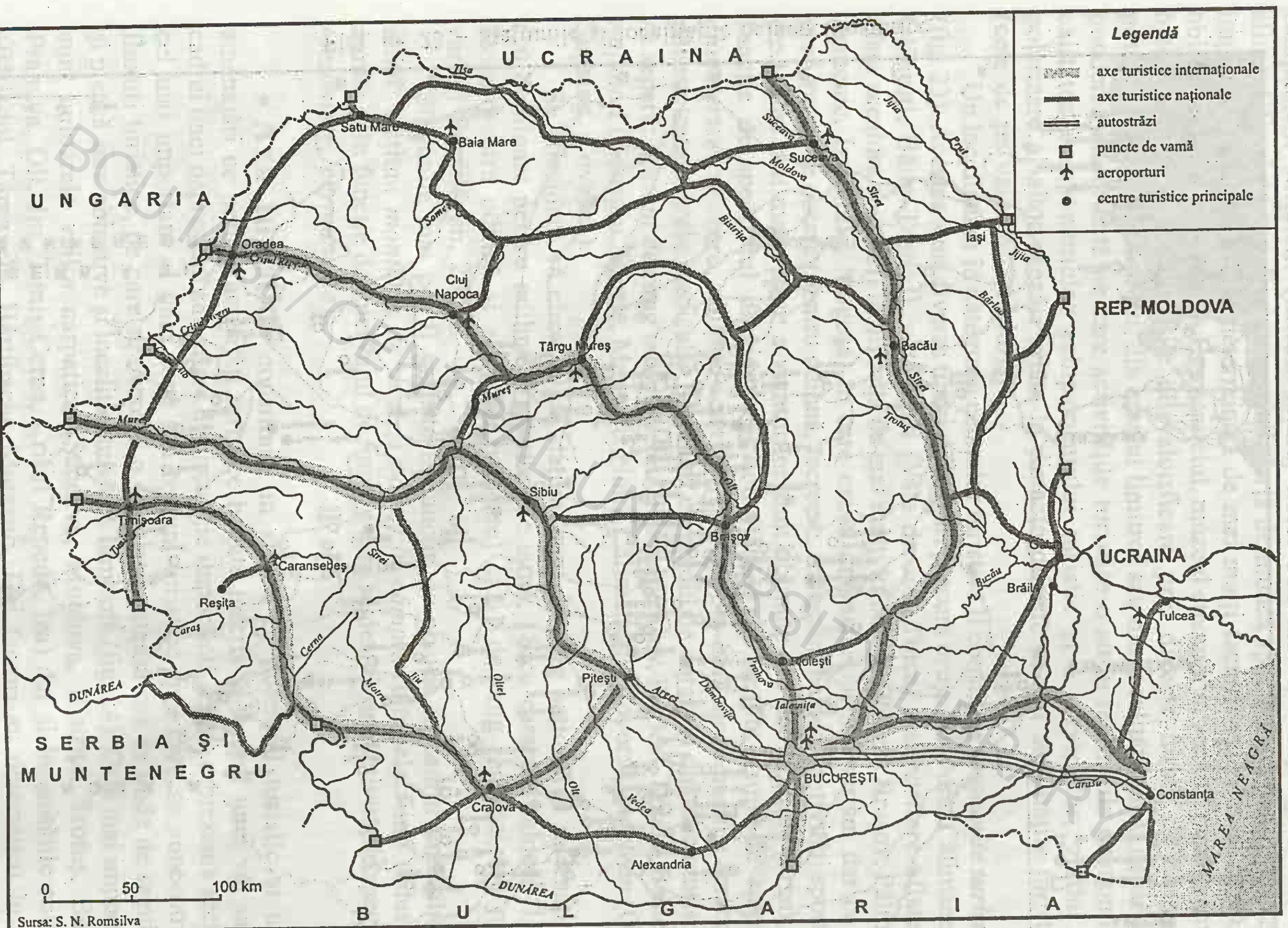

FIG. nr. 24 – Axe și centre turistice importante

primul rând accesul rapid la obiectivele aflate în aşezările de aici (cetăţi, locuri istorice, muzee, biserici, unităţi meşteşugăreşti şi de desfacere) dar şi la cele naturale (chei, defilee, izvoare minerale, rezervaţii, parcuri dendrologice). Circulaţia turistică intensă a condus pe de-o parte la construcţia de unităţi de servicii turistice nu numai în localităţi ci şi în afară, iar pe de altă parte la identificarea şi popularizarea altor puncte interesante pentru recreere, odihnă, sport, vizitare (instrucţie). În acest fel arterele de comunicaţie din culoarele de vale şi depresiuni în lungul cărora existau câteva puncte de interes turistic au devenit adevărate artere (axe) turistice.

Calitatea dotărilor şi serviciilor însă le departajează în: *axe de interes naţional şi internaţional* (Moldova, Prahova), *regional* (Mureşul superior, Oltul superior, Bistriţa, Iza, Teleajenul) şi *local* (Putna de Vrancea, Trotuş, Dâmboviţa superioară, Ialomiţa). Se pot separa şi *axe turistice în devenire*-în lungul cărora există multe obiective (unele puţin cunoscute de turişti) dar infrastructura şi amenajările sunt sub cerinţele asigurării unui turism civilizat. Acestea urmăresc frecvent aliniamente de depresiuni cu aşezări separate de dealuri dar care sunt unite prin şosele parţial modernizate (Sovata-Odorheiul Secuiesc; Râmnicu Vâlcea-Curtea de Argeş, Reşiţa-Bozovici, Deva-Brad-Beiuş).

O mare parte a acestor axe se înscriu în lungul reţelei rutiere cu importanţă pentru circulaţia internă şi internaţională şi legat de aceasta dezvoltarea mai multor unităţi ce asigură servicii cu grad diferit de satisfacere a cerinţelor moderne de turism. În perspectivă prin îmbunătăţirea calităţii infrastructurii şi a reţelei de servicii (mai ales prin realizarea în următoarea perioadă a câtorva autostrăzi) se va ajunge în final la impunerea unor axe turistice majore de 300-600 km lungime ce vor străbate România între punctele de graniţă. Ele vor lega zone şi regiuni turistice naţionale şi internaţionale. La acestea se va adăuga axa fluvială ca o componentă a Dunării internaţionale.

• **Zona turistică** este un teritoriu bine delimitat ca importanţă pentru turism datorită existenţei unui număr însemnat de obiective, puncte şi localităţi legate printr-o infrastructură adecvată şi în care sunt unul sau mai multe centre turistice ce polarizează activităţile de acest gen. Ca urmare zonarea unui teritoriu urmăreşte delimitarea unor spaţii geografice mai mari dar nu egale, ce dispun de un potenţial turistic însemnat, au amenajări importante care pot asigura activităţi specifice.

*Procesul de **zonare turistică** se sprijină pe cunoaşterea realităţii din teren raportată la câteva direcţii-potenţial turistic şi nivelul valorificării sale, amenajările existente (infrastructura, construcţii etc.) şi servicii ce pot fi asigurate, tipul şi gradul de asigurare a formelor de turism şi perspectivele de evoluţie.* Pentru înfăptuirea ei sunt necesare ca operaţiuni preliminare mai multe zonări pentru fiecare din aceste probleme. Compararea acestora permite delimitarea de zone turistice ce se vor defini prin coeficienţi de apreciere calitativă şi cantitativă.

Deci ***zonarea potenţialului turistic*** *constituie rezultatul unei etape preliminare zonării turistice. Ea se bazează pe inventarierea tuturor elementelor oferite de cadrul natural dar şi pe gândirea unor forme ale activităţii antropice care prezintă însemnătate pentru turism.*

În literatura geografică şi turistică românească există mai multe zonări ale teritoriului României (mai ales prin prisma grupărilor de obiective), corecte sau mai puţin corecte. S-au bazat fie pe delimitarea de areale turistice la nivelul unor unităţi geografice sau administrative (frecvent pe judeţe), fie pe localizarea şi concentrarea obiectivelor turistice şi a fluxurilor de turişti.

Când teritoriul este extins şi centrele se află dispersate în cadrul zonelor se pot delimita ***subzone cu vocaţie turistică*** desfăşurate, în jurul fiecărui centru, legăturile dintre acestea fiind generate de elementele comune ca resurse, servicii, infrastructură, posibilităţi de organizare de circuite turistice (exemplu Bucovina, Maramureş). Frecvent sunt separate două categorii de zone turistice-naturale şi cu caracter complex care se bazează pe specificul obiectivelor turistice din cuprinsul lor.

- ***Zonele turistice naturale*** (fig. 25) încorporează una sau mai multe unităţi geografice naturale bine delimitate. În cadrul lor precumpănesc obiectivele legate de relief, ape, vegetaţie, faună, alcătuire geologică. Infrastructura este reprezentată de şosele la periferie, drumuri cu grad de echipare variat în lungul văilor principale şi poteci cu sau fără marcaje turistice pe văi şi culmi care conduc la obiectivele turistice; se adaugă unele amenajări pentru odihnă şi servicii de tipul cabanelor (turistice, silvice, de vânătoare), refugiilor (în etajul alpin al crestelor ce depăşesc 2000 m), stâne, sălaşe în munţii cu altitudini medii, iar în ultimul timp case de vacanţă pe văile principale, în lungul şoselelor ce traversează parţial sau total munţii (Argeş, Putna, Suceviţa, Bistriţa Aurie) sau în unele bazinete depresionare adăpostite (Frumoasa-Sebeş). Principalele forme de practicare a turismului sunt: drumeţia, odihnă într-un interval de mai multe zile, sporturi de iarnă, vânătoarea, pescuitul, alpinismul. Centrele turistice se află în zonele turistice vecine, ele constituind punctele principale de unde vin turiştii şi personalul ce asigură serviciile precum şi locurile de provenienţă a produselor alimentare şi al altor bunuri necesare actului turistic.

Mai multe unităţi montane constituie zone naturale bine evidenţiate (Rodnei, Rarău-Giumalău, Călimani, Ceahlău, Hăşmaş, Ciucaş, Bucegi, Piatra Craiului, Făgăraş, Parâng, Retezat, masive din Munţii Apuseni, etc.). Se adaugă Delta Dunării.

Există şi unităţi montane bine individualizate dar în care obiectivele de interes turistic sunt puţine şi nu trezesc interesul turiştilor decât pe plan regional.Uneori ele se pot înscrie ca prelungiri posibile ale unei zone distincte, în care unele drumeţii, trasee de vânat, pescuit se continuă în prezent aici (ex. Munţii Grohotiş şi Tătaru în raport cu munţii Ciucaş, munţii Giurgeu în raport cu Munţii Hăşmaş).

În cadrul zonelor turistice naturale cele mai multe şi interesante obiective turistice se înscriu în lungul unor itinerare (trasee turistice).Acestea prin funcţionalitate aparţin la câteva categorii principale. Astfel sunt trasee de acces la obiectivele dezvoltate în lungul văilor şi pe unele culmi secundare şi trasee în lungul cărora se află majoritatea obiectivelor turistice aflate fie în lungul crestelor principale (mai ales în etajele alpin şi subalpin ce au vârfuri şi o multitudine de forme de relief glaciar, periglaciar, stuctural sau de peisaje; ele reprezintă adevărate *axe turistice alpine şi subalpine*) şi trasee în circuit pe

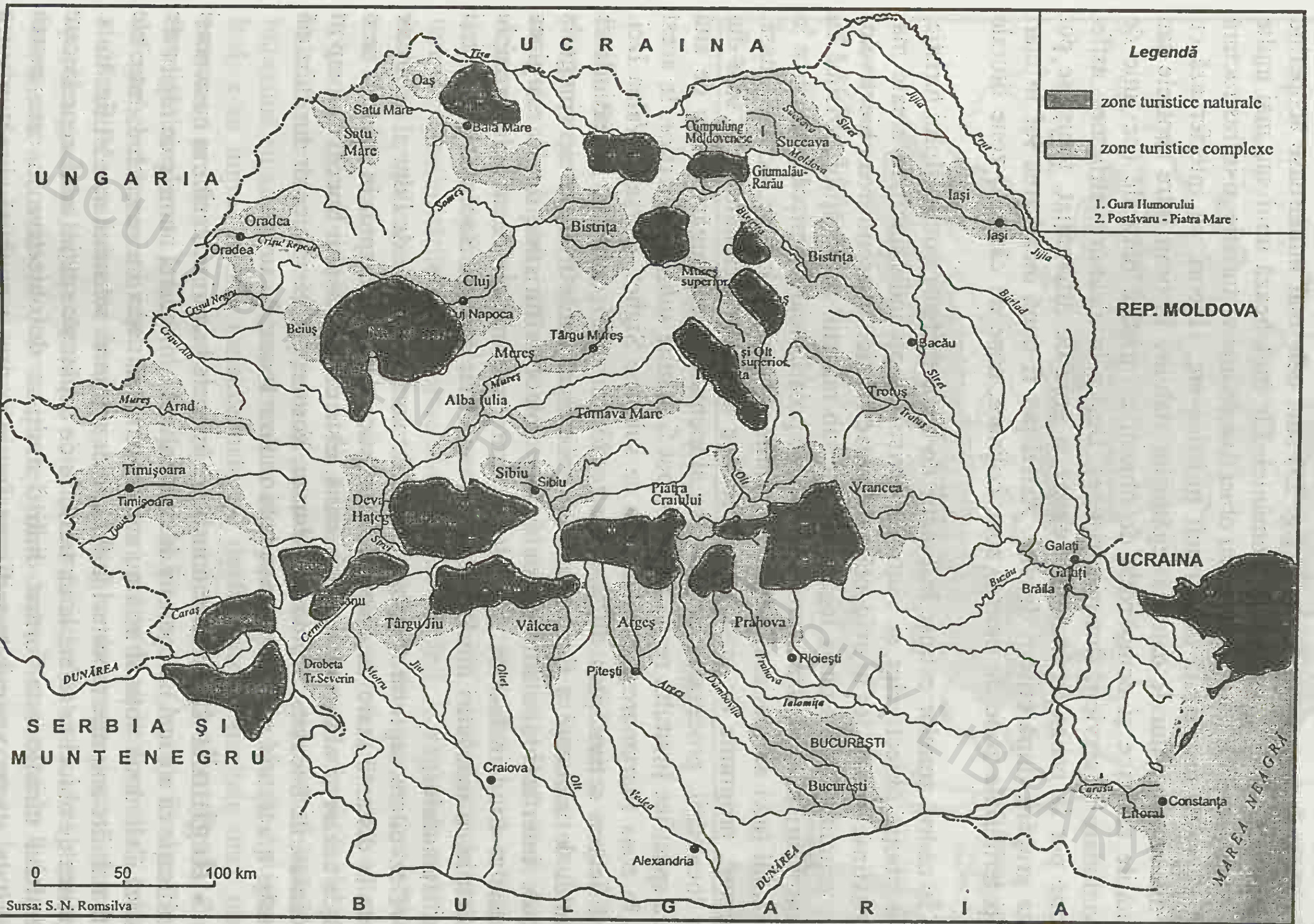

FIG. nr. 25 – Zonele turistice

culmi şi platouri cu peisaje inedite (cele din regiunile carstice). Există şi un al patrulea gen de trasee, de obicei scurte, care au menirea de a realiza legături (peste culmi secundare) între obiective turistice principale sau cabane.

- ***Zonele turistice complexe*** (fig. 25) sunt cele mai numeroase acoperind cea mai mare parte a teritoriului României. Ele înglobează unul sau mai multe centre turistice, localităţi şi puncte cu obiective de interes turistic, o infrastructură adecvată, reţea organizată de servicii turistice etc. Uneori, se interferează cu părţi din zonele naturale datorită legăturilor stabilite în timp între centrele sau localităţile turistice şi complexele de obiective turistice naturale (pe linie de aprovizionare şi servicii, fluxuri turistice). Deşi prin alcătuire, structură, astfel de zone par la prima vedere, heterogene şi greu de diferenţiat, totuşi se pot realiza grupări, după criterii diferite. Astfel pot fi după încadrarea lor în mari unităţi teritoriale zone de munte, zone colinare, zone de câmpie, zone litorale etc.

În cadrul zonelor extinse în funcţie de complexitatea potenţialului turistic, de distribuţia obiectivelor şi centrelor turistice s-au individualizat areale mai puţin extinse în care ies în evidenţă două caracteristici: concentrarea obiectivelor de un anumit gen şi strânsa legătură a lor sub raportul activităţilor turistice cu un centru turistic. Aceasta apare ca localitate polarizatoare a mişcării turistice în tot arealul (aici se realizează cele mai multe servicii de cazare, odihnă, masă, informare, programe de vizitare la obiective aflate în localitate şi la cele din afara localităţii, procurarea de produse alimentare, meşteşugăreşti sau de altă natură specifice ţinutului respectiv). Ele pot fi numite *subzone turistice*. În acest sens în zona Maramureş se pot separa ca subzone Sighet, Borşa şi Valea Izei. Amplificarea activităţilor turistice în teritoriul zonei conduce la extinderea spaţiului de influenţă a fiecărui centru polarizator încât frecvent se ajunge la fâşii de interferenţă a subzonelor (unele obiective turistice de la marginea subzonelor fiind incluse în sfera de acţiune a mai multor centre; de exemplu localităţile cu mânăstiri din Bucovina în raport cu centrele Suceava, Rădăuţi şi Gura Humorului).

Dezvoltarea agroturismului a dus la dimunarea rolului de lider al centrelor situate la distanţă mare de obiectivele turistice dar care dispun în schimb de o bază de cazare şi alimentaţie relativ bună. Este cazul oraşului Suceava în raport cu mânăstirile Suceviţa, Moldoviţa, Humor, Voroneţ şi întărirea celor din subzonă şi însăşi a acesteia prin impunerea mai multor forme de turism.

• **Regiunile turistice** constituie în unele lucrări un teritoriu cu aceeaşi semnificaţie ca a zonei iar operaţia de diferenţiere a lor poartă numele de regionare turistică.Cele două noţiuni însă nu sunt identice dar nici nu se exclud, între ele pot fi stabilite anumite raporturi în funcţie de mărimea sensului acordat fiecăruia. Regiunea de obicei se referă la un teritoriu ce depăşeşte spaţiul unei zone în care potenţialul turistic este format dintr-o mulţime de obiective în care marea majoritate au un anumit specific ce împing spre o anumită direcţionare a activităţilor turistice (fig. 26).

Cele mai mici regiuni turistice includ o zonă turistică dar şi unităţi geografice limitrofe unde sunt obiective de interes turisticlimitrofe (Delta Dunării şi câmpia

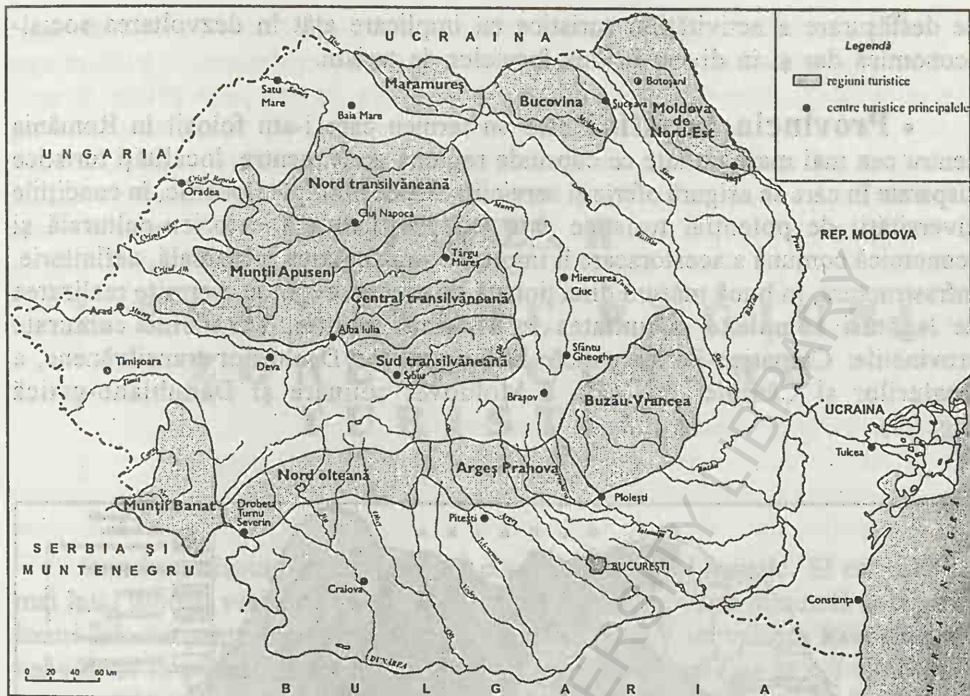

FIG. nr. 26 – Harta regiunilor turistice

Razim-Sinoe, litoralul și culoarul Carasu, București-orașul dar și spațiul larg ce poate merge de la Dunăre la Ialomița) iar cele mai extinse mai multe zone naturale și complexe (Munții Apuseni, Munții Banatului, Bucovina, curbura deluroasă montană). În cadrul regiunii sunt centre, localități și axe turistice ce impun strânse legături între ceea ce reprezintă mobilul actului turistic, masa de turiști și posibilitățile de asigurare a diverselor servicii. În regiunile turistice se includ și spații care în prezent nu fac parte din zone dar în care sunt obiective mai mult sau mai puțin grupate și cu nivel de cunoaștere redus, de unde antrenarea sporadică în activitățile turistice. În viitor, prin crearea de condiții ele pot fi valorificate la un nivel superior și ca urmare se vor atașa zonei vecine sau împreună cu altele vor forma o zonă nouă. Spre exemplu în Munții Apuseni mai întâi s-au impus zonele turistice naturale desfășurate în limitele unor masive muntoase și cele cu caracter complex desfășurate fie în depresiuni (Beiuș, Zlatna, Brad-Hălmagiu etc.), fie în culoarele de vale însemnate (Arieș). Realizarea unei infrastructuri bune cu o rețea densă de drumuri, multe de tradiție seculară, creșterea și diversificarea formelor de asigurare a serviciilor de cazare și masă și mai ales sporirea gradului de atractivitate a obiectivelor turistice datorate unei popularizări însemnate a condus la dezvoltarea relațiilor dintre componentele turistice ale zonelor, la intensificarea acțiunilor turistice în spațiile de contact, la creșterea fluxurilor de turiști care și-au lărgit tot mai mult spațiul operativ pe cuprinsul regiunii. Ca urmare în prezent se poate vorbi de realizarea unei importante regiuni turistice în care tot ansamblul de obiective este cuprins în diferite forme

de desfăşurare a activităţilor turistice cu implicare atât în dezvoltarea social-economică dar şi în diversificarea formelor de turism.

• **Provincia turistică** este un termen care l-am folosit în România pentru cea mai mare unitate ce cuprinde regiuni, zone, centre, localităţi turistice disparate în care se asigură oferte şi servicii turistice multiple.Specific, în condiţiile diversităţii de potenţial turistice este evoluţia naturală, istorico-culturală şi economică comună a acestoracare îi imprimă caracteristica principală, definitorie. Infrastructura, în bună măsură direcţionată de aceeaşi evoluţie, permite realizarea de legături complexe şi unitatea în sistemul turistic. Sunt bine conturate provinciile: Carpatico-Pericarpatică, Dobrogeană, a Dealurilor transilvănene, a Dealurilor şi Câmpiei de Vest, a Moldovei colinare şi Danubiano-getică (fig. 27).

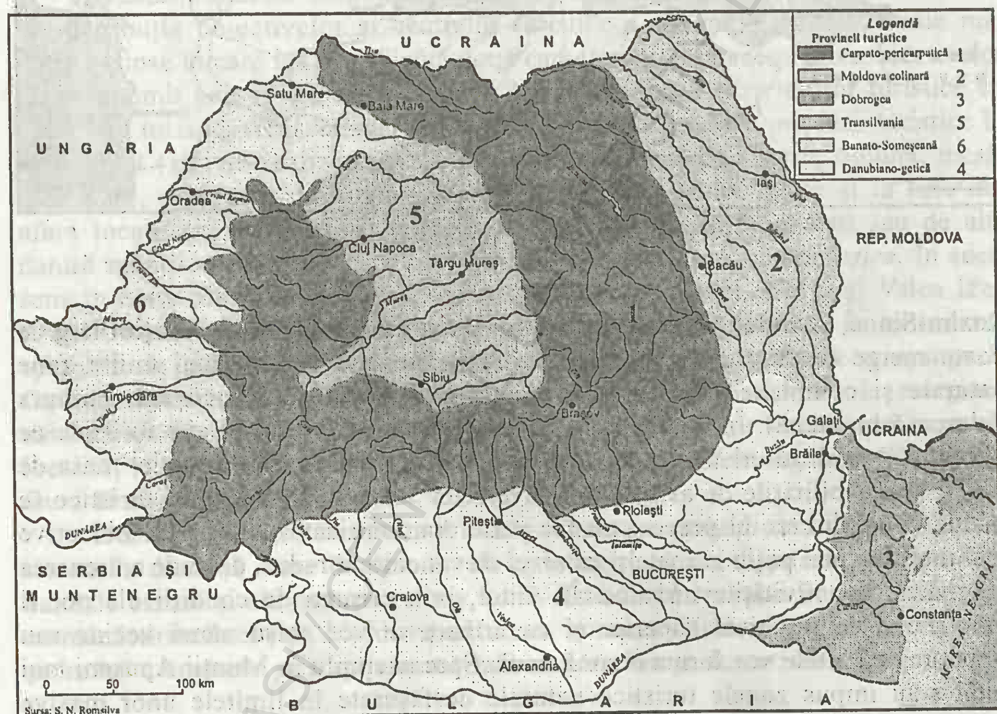

FIG. nr. 27 – Harta provinciilor turistice

PARTEA II

1. PROVINCII, REGIUNI, ZONE ŞI CENTRE TURISTICE

România dispune de un bogat şi complex potenţial turistic. El este alcătuit mai întâi dintr-o varietate de forme de relief, izvoare cu apă minerală şi termală, lacuri folosite pentru agrement, nataţie şi pescuit sportiv, un valoros fond cinegetic concentrat în păduri de foioase şi conifere, peisaje diverse de la cel al crestelor montane dezvoltate la peste 2000 m la cele de câmpie, litoral şi Delta Dunării. Istoria poporului nostru se reflectă în numeroase mărturii materiale şi spirituale ce pot fi văzute mai ales în localităţi (muzee, monumente, biserici, mănăstiri, cetăţi antice şi medievale, portul popular, ţesături, ceramică etc.). Ele reprezintă un fond valoros de elemente care concentrează atenţia a numeroşi vizitatori. Fondul obiectivelor turistice este legat printr-o infrastructură diversă (de la şosele cu grad diferit de modernizare, la poteci şi drumuri forestiere în munţi pe care există marcaje turistice), la care se adaugă o reţea de dotări turistice variate ca tip şi nivel de modernizare (hoteluri, vile, campinguri, cabane, case săteşti etc., posibilităţi multiple de alimentare şi de satisfacere a unor servicii etc.). Se remarcă o repartiţie inegală a acestora cu un grad de concentrare în marile oraşe, în lungul arterelor turistice importante, pe litoral etc. Gruparea pe teritoriul României a elementelor de potenţial, a infrastructurii şi amenajări este rezultatul conexiunilor stabilite între om şi natură de-a lungul timpului ca urmare a evoluţiei istorice şi naturale, fapt ce a condus la separarea de provincii turistice (în cadrul acestora sunt regiuni, zone, centre, localităţi şi obiective turistice fiecare reflectând un anumit grad de complexitate atât ca potenţial turistic şi infrastructură cât şi ca mod de desfăşurare a activităţilor turistice).

Dacă se urmăreşte strict repartiţia elementelor ce definesc potenţialul turistic atunci prima delimitare (în provincii) este elocventă (unităţi de diferite ordine provincie, regiuni, zone, centre etc.) care reflectă o anumită grupare spaţială de obiective cu un anumit nivel de legături) ce asigură actul turistic. Intervin însă pe de-o parte ansamblul de relaţii statornicite între componentele naturale şi cele antropice în timp de secole şi mai ales, în ultimele decenii, afirmarea celor impuse de dezvoltarea activităţilor turistice. Ca urmare limitele diferitelor

subunităţi au evoluat depăşind spaţiul strict al provinciei. Deci, s-au individualizat unităţi funcţionale care reflectă nu atât potenţialul care rămâne de bază ci mai ales ansamblul fenomenului turistic. Iată de ce, respectând prima treaptă ierarhică-aceea a provinciilor- a fost necesar ca la cele următoare de rang subordonat, să realizăm delimitarea spaţială în funcţie de îmbinarea concentrării obiectivelor cu caracteristicile infrastructurii, tipul şi nivelul amenajărilor şi desfăşurarea activităţilor turistice. În acest fel s-au produs trei mutaţii unele extinderi ale unor zone dintr-o provincie în alta unele fâşii de suprapunere (interferenţă) între zone din aceeaşi provincie şi conturarea de axe turistice ce străbat mai multe provincii unind zone, centre, localităţi şi obiective unele făcând racord cu realităţile turistice din ţările vecine.

Provincia turistică Carpato-Precarpatică

Este cea mai extinsă spaţial, caracteristicile ei fiind date de:

• *predominarea elementelor naturale* (relief glaciar, carstic, vulcanic, creste, vârfuri ascuţite, mase de grohotişuri, platouri, chei şi defilee, numeroase izvoare şi lacuri, pajişti alpine şi subalpine, păduri de conifere şi foioase, faună cinegetică valoroasă etc.) care concentrează *dominant obiective turistice*

• *concentrarea elementelor istorice şi de cultură ca şi a celei mai mari părţi din infrastructură în depresiuni şi în lungul văilor mari*, aici găsindu-se şi centrele turistice care polarizează dinamica turistică, dar şi unele *localităţi turistice mici;*

• *activităţi turistice specifice*-drumeţii pe trasee montane cu durată şi grade diferite de dificultate, alpinism, vânătoare, explorări carstice, odihnă, sporturi de iarnă, excursii în circuite care reunesc principalele localităţii etc.

În cadrul ei se separă mai întâi două mari categorii de zone turistice.

Zonele turistice naturale care se axează pe masive muntoase (*Gutâi, Rarău-Giumalău, Rodnei, Ceahlău, Hăşmaş, Călimani, Harghita, Ciucaş, Piatra Craiului, Bucegi, Făgăraş, Iezer, Cozia, Căpăţânii, Şureanu, Parâng, Retezat, Ţarcu, Godeanu, M.Bihor etc.*) în care există multe atracţii turistice dominant cu caracter natural ce sunt cuprinse în sisteme de poteci cu marcaje turistice; aici sunt cabane, amenajări pentru sporturi de iarnă, areale pentru pescuit sau vânat; drumeţia constituie forma principală de turism la care se adaugă sporturi de iarnă, alpinism etc.

Zonele turistice complexe sunt mult mai extinse incluzând depresiuni, văi importante cu numeroase aşezări precum şi porţiuni din munţii vecini. În cadrul lor sunt diferite tipuri de obiective antropice (culturale, istorice, sociale etc.) concentrate în localităţi dar şi obiective naturale (îndeosebi lacuri, izvoare minerale, unele rezervaţii naturale etc. aflate în apropiere). Se impun mai multe centre turistice cu dotări variate pentru turism din care se organizează excursii. Formele de turism importante sunt: recreerea şi odihna, tratamente în staţiuni balneare şi climaterice, excursii în circuit etc. Cele mai însemnate zone de acest gen sunt: *Oaş, Maramureş, Bistriţa, Braşov, Ciuc,Gheorghieni, Beiuş etc.*

Infrastructura tradiţională formată din şosele, drumuri forestiere, poteci marcate sau nemarcate, cabane sau refugii a fost modernizată parţial în ultimul timp prin dezvoltarea mai ales în cadrul depresiunilor şi în lungul culoarelor de

vale, a numeroase aşezări în care s-a afirmat agroturismul (Depresiunea Dornelor, Depresiunea Maramureş, Ţara Oaşului, Munţii Apuseni, Depresiunea Neamţ, Depresiunea Vrancea, Depresiunea Câmpulung etc.). Ele se înscriu în lungul unor *axe turistice*.

Evoluţia teritorial-structurală a zonelor şi centrelor turistice a condus la conturarea unor unităţi turistice mai mari-*regiuni* ce reclamă un anumit specific al activităţilor de profil inclusiv la afirmarea de relaţii de servicii, programe şi orientare în dinamica fluxurilor de vizitatori. În acest sens s-au individualizat regiunile Maramureş, Bucovina, Braşov, Banatului, Apuseni, Buzău-Vrancea în Carpaţii şi Subcarpaţii de Curbură, Argeş-Prahova, Oltenia de Nord etc. în cadrul cărora sunt zone, centre şi axe turistice secundare cuprinse într-un sistem turistic la unele închegat şi la altele în curs de afirmare.

1. Zona turistică complexă Oaş

Caracteristici generale

Regiunea turistică Oaş (fig. 28), deşi mică ca suprafaţă este foarte bine conturată. Aceasta include depresiunea Oaş şi munţii care o înconjoară (Oaş în

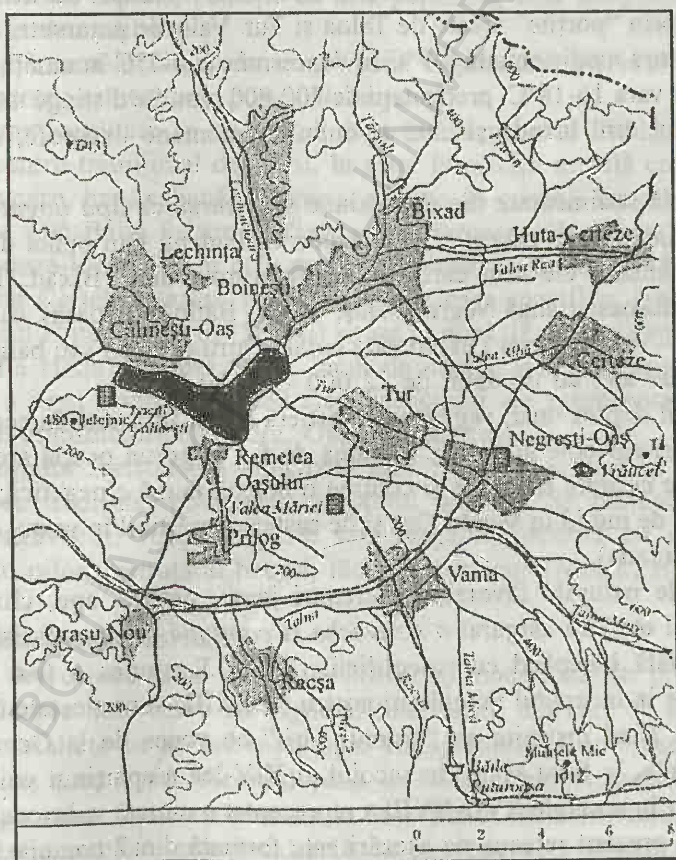

FIG. nr. 28 – Ţara Oaşului – Schiţă turistică

vest, sud, nord şi marginile culmilor din M.Igniş în est). Se află situată la 30 km de Satu Mare şi la 60 km de Baia Mare, oraşe de unde provin principalele fluxuri de turişti locali sau în tranzit.

Potenţialul turistic

Depresiunea Oaş, de natură tectono-vulcano-erozivă, este alcătuită dintr-un şes central-sudic la 200-400 m şi un ansamblu de platouri piemontane periferice. Este străbătută de mai multe râuri (Tur, Talna) care prezintă lunci extinse, iar în cadrul munţilor Oaş defilee scurte, dar pitoreşti. La Călineşti-Oaş, Turul este barat, în amonte desfăşurându-se un lac (Călineşti) a cărui apă este folosită pentru alimentarea regiunii şi mai ales a oraşului Satu Mare.

Munţii Oaş (în nord şi vest) şi *Munţii Igniş* (în est şi sud-est) sunt formaţi din culmi la 400-800 m şi respectiv 700-1200 m (vf.Pietroasa, 1202 m), vârfuri şi mici platouri vulcanice în alcătuirea cărora întră, îndeosebi, andezite, riolite şi dacite.

Deşi este o depresiune intramontană situată la limita nordică a Carpaţilor Orientali, aici se înregistrează *condiţii climatice* extrem de favorabile unei activităţi turistice permanente, şi aceasta datorită frecvenţei maselor de aer vestice ce pătrund uşor prin "porţile" create de Talna şi Tur. Valorile parametrilor climatici sunt: temperatura medie anuală 8-9°C în depresiune şi 6-7°C în munţi, în ianuarie de -4 -5°C, iar vara 16-18°C, precipitaţii de 700-800 mm. Se distinge un topoclimat depresionar cu ierni blânde şi unul al culmilor montane limitrofe, mai rece şi umed.

În stratele sedimentare din depresiune sunt *surse de apă bogate*, unele cu un grad de mineralizare ridicat şi cu caracter ascendent. Din punct de vedere al compoziţiei chimice ele sunt carbogazoase-cloruro-sodice (Bixad, Turţ, Oraşu Nou), uşor sulfuroase (lângă Negreşti-Oaş, Vama - Băile Puturoasa), carbogazoase (Talna, Vama - Valea Măriei) exploatate local pentru consum sau balnear (Bixad - borcuturile de aici au un debit de 12 000 -15 000 l/zi).

În spaţiul depresionar, *vegetaţia* forestieră a fost înlocuită în cea mai mare parte cu culturi agricole şi pajişti. Pădurea de fag şi gorun ocupă areale întinse pe versanţi, pe culmile montane şi conţine o bogată faună cinegetică; se adaugă unele plantaţii de molid în Munţii Oaş şi de castan comestibil în vestul depresiunii (Bixad, Cămârzana).

Condiţiile naturale favorabile (terenuri joase, netede, ape, climat blând, lemn şi păşuni etc.) au asigurat *o străveche şi continuă locuire*. Există urme de cultură materială începând cu paleoliticul (Bixad).Regiunea a fost locuită de dacii liberi, iar la începutul mileniului nostru (sec.XIII) sunt atestate majoritatea aşezărilor, ele fiind înşiruite pe "drumul sării" ce venea de la Ocna Şugatag, peste pasul Huta, la Satu Mare. În secolul al XIV-lea a aparţinut voievodatului Maramureş, iar în secolele XVII-XVIII a reprezentat o unitate voievodală separată cu 18 sate. În prezent reţeaua de aşezări este formată din 7 comune, 20 sate şi un oraş, Negreşti-Oaş.

Obiectivele turistice naturale sunt:

- depresiunea luată ca întreg şi măgurile vulcanice, bine împădurite, ale Oaşului;
- culmile vestice ale munţilor Igniş, pe văile cărora există poteci turistice, unele cu marcaje, spre vf. Pietroasa (1202 m) sau spre "Sfinxul din Oaş";
- lacul de la Călineşti, pe malurile căruia sunt o serie de amenajări pentru turism, inclusiv un han;
- izvoarele minerale (borcuturi) din majoritatea aşezărilor, dar cu debite mai mari la Bixad, Valea Măriei, Puturoasa;

Obiectivele social-culturale se află în localităţile:

- Negreşti-Oaş care a fost atestat documentar la 1270 şi a căpătat statut urban în anul 1964; Obiectivul turistic principal este Muzeul Ţării Oaşului. Acesta are secţii de arheologie şi etnografie (colecţii de artă şi arhitectură populară, costume, ceramică). Există, de asemenea, o secţie în aer liber, pe un pinten de terasă, ce concentrează construcţii specifice Oaşului. Deosebit de interesante sunt casa-muzeu adusă de la Racşa şi biserica din lemn, originară din localitatea Lechinţa, datând din secolul al XVII lea.
- Bixad-localitate balneoclimaterică în nord-vestul depresiunii; există trei izvoare minerale captate, colecţie de artă populară, case specifice, parc, câteva amenajări pentru odihnă.
- Cămârzana-localitate în nord-vestul depresiunii pe râul Lechincioara; renumită pentru arhitectură, port, obiceiuri.
- Vama-localitate în sud-estul depresiunii pe râul Talna Mare este un însemnat centru tradiţional de olărit, în estul localităţii se află complexul Valea Măriei (izvoare, han, cabană, camping, pădure de gorun), iar ceva mai departe spre sud se află Băile Puturoasa (izvoare sulfuroase valorificate local).
- Certeze-localitate cu cele mai impresionante clădiri în stil modern
- Huta Certeze-aşezare veche, cu multe case specifice, izvoare minerale.
- Pasul Huta sau Cireş (587 m) situat în nord, la trecerea spre Maramureş, unde se află Hanul Sâmbra Oilor, locul de organizare, în prima duminică din luna mai, a unei tradiţionale nedei cu participări ale reprezentanţilor din mai multe zone etnofolclorice (Codru, Oaş, Maramureş)

Potenţialul turistic etno-folcloric este foarte bine pus în evidenţă, aici păstrându-se tradiţiile, obiceiurile şi portul popular. Se remarcă următoarele obiceiuri străvechi: strigarea peste sat, vergelul, jocurile cu măşti, tinjaua, insâmbratul oilor, înstruţatul boului, făclii şi sânziene (Mac,I., B.Csaba, 1992).

Infrastructura turistică

Prin depresiune trece un drum străvechi, modernizat în prezent, ce face legătura dinspre Satu Mare cu Sighetul Marmaţiei, din care se desprind artere secundare asfaltate ce se îndreaptă spre Bixad (nord), Cămârzana (nord-vest), Călineşti-Oaş (sud vest). Accesul până la Bixad, prin Negreşti-Oaş se poate realiza şi pe calea ferată ce vine de la Satu Mare. Infrastructura pentru cazare şi alimentaţie publică este localizată cu precădere la Bixad, Valea Măriei (hotelurile Valea Măriei, Cabana Teilor), Turţ-Băi şi Băile Talna, iar spaţiile de

agrement cele mai căutate sunt la Călinești Oaș (cabană turistică, restaurant) și Hanul Sâmbra Oilor.

Tipuri de turism

Potențialul turistic are caracter complex, cu numeroase elemente naturale și social-culturale repartizate, mai ales, în spațiul depresionar sau la contactul cu muntele. De acestea se leagă activitățile turistice permanente (în Negrești-Oaș și localitatea Bixad precum și în lungul arterei rutiere ce străbate depresiunea) și sezoniere (în munți și manifestările etno-folclorice din sate). În localitățile principale sunt și unele capacități de cazare (hanuri, campinguri, vile).

2. Zona turistică naturală Igniș-Gutâi

Caractere generale

Zona turistică Gutâi (fig. 29) cuprinde munții dintre depresiunile Oaș, Baia Mare, Cavnic și Maramureș (până la pasul Neteda), cu o suprafață în jur de 1300 km^2. Particularitățile zonei sunt legate de:

- asocierea a două masive, Igniș și Gutâi, la vest și respectiv la est de pasul Gutâi, cu înălțimi moderate (1000-1200 m), dominate de câteva vârfuri ce se ridică la peste 1300 m (Igniș 1307 m, Gutâi 1443 m, Creasta Cocoșului 1428 m);

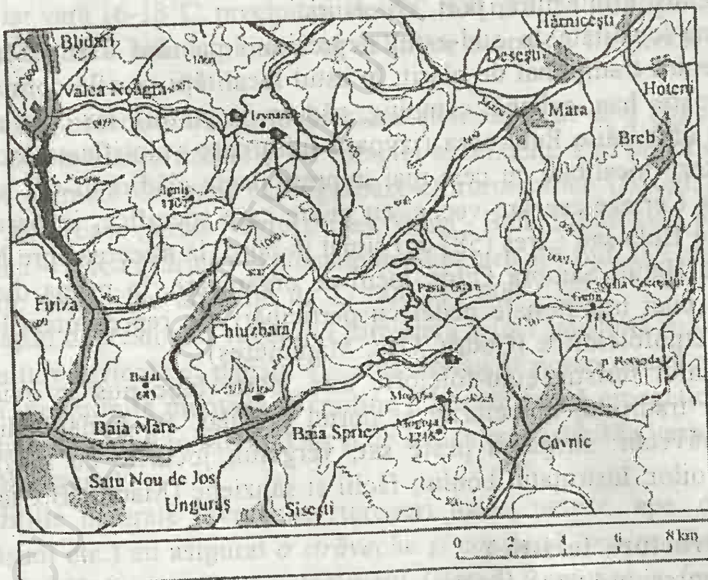

FIG. nr. 29 – Munții Gutâi – Schiță turistică

- orografic există un sector central înalt, care se desfășoară de la vest la est, din care se desprinde spre nord și sud un ansamblu de culmi secundare ce coboară de la 1000 m la 500-600 m și care sunt separate de văi adânci;
- gruparea obiectivelor turistice în câteva areale (în jurul vârfurilor principale și pe văi) legate prin poteci (unele cu marcaje turistice) și drumuri forestiere;

- existența, în afara zonei, dar la contactul cu ea, a unor centre turistice însemnate (Baia Mare, Sighetu Marmației, Baia Sprie) care au influențat organizarea structurii rețelei de căi de acces și de unde provin și principalele fluxuri de vizitatori;

- prezența unei șosele care îi traversează (Baia Mare-pasul Gutâi-Sighetu Marmației), a unor șosele locale ce duc la principalele complexe turistice (Mogoșa, Izvoarele, Usturoi, Valea Sărată) și a unor șosele în vecinătatea zonei (Sighetu Marmației - pasul Huta-Negrești Oaș-Vama-Seini-Baia Mare și Sighetul Marmației-Ocna Șugatag-Cavnic-Baia Mare).

Potențialul turistic

Potențialul turistic este impus de mai multe elemente oferite de relief, izvoare minerale, vegetație dar și de condiții climatice favorabile odihnei, sporturilor de iarnă și tratamentului. Munții Igniș-Gutâi au o *alcătuire geologică simplă*: roci vulcanice (în principal andezite) la care se adaugă local roci sedimentare. Sunt cazuri în care andezitele apar sub formă de coloane prismatice, verticale sau înclinate, pe ele individualizându-se unele vârfuri (Creasta Cocoșului, vf. Gutâi) și sectoare de versanți abrupți (Cariera Limpedea).La acestea, pentru turism are însemnătate și rezervația paleontologică de la Chiuzbaia (50 ha) cu elemente de floră pliocenă.

În relief se impun câteva forme care au fizionomii ce stârnesc interes turistic. Între acestea se remarcă trei tipuri:

- vârfuri ascuțite, coloane de andezite bazaltoide, babe și blocuri oscilante. Mai importante sunt Creasta Cocoșului din nordul Masivului Gutâi - un imens zid de andezite, înalt de 50-70 m considerat ca rest dintr-un aparat vulcanic; pe abrupturile sale sunt numeroase trasee de alpinism; este rezervație naturală.

- turnurile din Igniș (Piatra Dracului, cu înălțimi de la 2-3 m la peste 10 m, cu muchi rotunjite), sfinxul din Oaș, alcătuit din blocuri imense de andezit

- vârfurile ruiniforme Gutâiul Mic și Gutâiul Mare

- platourile vulcanice care ating dimensiuni foarte mari în partea nordică a masivului Igniș. Pe ele s-au dezvoltat mai multe turbării unele cu dimensiuni mari care au fost declarate rezervații naturale (Vlășinescu 3 ha, cu turbă de cca 3,5 m grosime;Tăul lui Dumitru - 3 ha, Poiana Brazilor - 4 ha)

- Cheile Tătarului, sector îngust pe văile Brazilor și Runcu de la obârșia râului Mara, tăiate în andezite pe o lungime de cca 1 km cu versanți abrupți în bună parte acoperiți cu pădure.

Pădurile reprezintă un element distinct în peisajul acestor munți, întrucât ele îi acoperă în întregime. Cea mai largă desfășurare o au pădurile de fag, care la baza munților se combină cu gorun, iar pe culmi, la peste 1100 m cu brazi și molizi. Pe suprafețe mici sunt pajiști, în majoritatea situațiilor pe terenuri defrișate, în alcătuirea lor intrând ienuperi, afini, merișor, care coboară mult pe versanții sudici (afinișurile apar și în poienile din pădurile de gorun). În sudul M.Igniș (Munceii Băii Mari) există plantații întinse de castani comestibili și liliac sălbatic (ajung până sub vârful Igniș la 1000 m altitudine).O notă aparte o introduce vegetația de pe vârfurile stâncoase și pe abrupturi.

Rezervațiile naturale din Munții Igniș-Gutâi sunt: Rezervația geologică Creasta Cocoșului, Rezervația fosiliferă Chiuzbaia, Cheile Tătarului, Rezervația

de castan comestibil de la Baia Mare. Dintre turbării sunt ocrotite: Tăul Morărenilor, Mlaştina Vlăşinescu, Mlaştina Tăul lui Dumitru, Mlaştina Poiana Brazilor. În această ultimă rezervaţie se consideră că jnepenii apar la cea mai joasă altitudine (970m) din Carpaţii româneşti.

Rezervaţia geologică Creasta Cocoşului (1438m altitudine) este un dyke de andezite bazaltoide care seamănă cu o creastă de cocoş sau crenelurile unei cetăţi. Are o lungime de aproximativ 200m, o pantă de 65°, fisuri cu o lăţime de 5-6 m (Mac, I., Csaba, B., 1992).La modelarea formei şi-au adus contribuţia îngheţ-dezgheţul, ploile şi vântul. Rezervaţia geologică are o suprafaţă de 50 ha fiind ocrotite aici şi numeroase specii rare de licheni, ienupăr, păiuş, steluţă, salcie de munte şi arin.

Fauna este cea specifică pădurile de foioase, cu multe elemente de interes cinegetic. În apele pâraielor şi în câteva lacuri amenajate (Firiza, Săpânţa, Tur, Pistruia etc.) există păstrăvi.

Reţeaua hidrografică a munţilor Igniş-Gutâi este tributară bazinelor Someşului şi Turului şi Tisei. Cele mai importante râuri sunt: Mara (denumirea vine din vestitele diplome maramureşene-Maramoris), Săpânţa, Valea Rea, Talna Mare, Cavnicul, Săsarul, Firiza.

Pentru turism prezintă însemnătate mai multe lacuri naturale (în mlaştini, Tăul Morărenilor, la baza abruptului nordic al Gutâiului) şi antropice (în mine părăsite surpate - Bodi, Albastru, Bodi-Ferneziu, de baraj antropic-Firiza, Runcu) şi numeroase izvoare cu apă minerală (borcuturi) folosite pe plan local în alimentaţie (Săpânţa, Ferneziu, Chiuzbaia, Valea Borcutului) sau pentru cură balneară (Apa Sărată, Usturoi).

Ca rezultat al activităţii postvulcanice s-au format izvoare de apă minerală (numite de localnici-borcuturi), cele mai importante fiind cele de la Cicic, Poptileni, Borcutul Pintii, Borcutul Tâlharilor, Izvorul Luna-Şes, Ferneziu.

Condiţiile climatice sunt favorabile activităţilor turistice în tot timpul anului. Între acestea însemnate sunt: perioada august-octombrie, cu multe zile senine şi precipitaţii puţine, apoi păstrarea zăpezii în strat favorabil sporturilor de iarnă din decembrie şi până în aprilie în sectoarele înalte şi cu expoziţie nordică (staţiunea Izvoarele).

Infrastructura turistică

Masivul Gutâi este înconjurat din trei părţi de depresiuni, de aceea accesul în masiv se face relativ uşor, prin şosele asfaltate. Pe versantul sudic unde se găsesc şi principalele amenajări turistice se află localităţile Baia Mare, Baia Sprie, Cavnic, Firiza şi Chiuzbaia din care se poate porni către munte. Din depresiunea Maramureş accesul poate fi realizat din localităţile Sighetu Marmaţiei, Săpânţa, Sat Şugatag, Deseşti şi Ocna Şugatag. Din Ţara Oaşului se ajunge în Munţii Igniş din localităţile Negreşti Oaş, Huta Certeze şi Vama.

Echipamentul turistic este reprezentat de multe drumuri forestiere, câteva poteci cu marcaje turistice (cea mai însemnată este cea care uneşte vârfurile principale de la est la vest), mai multe cabane aflate în vecinătatea celor mai însemnate obiective turistice (Apa Sărată, Usturoi, Baraj Firiza, Pleşca, hanul Pintea Viteazul, Lacu Bodi-Ferneziu), amenajări pentru sporturi de iarnă; teleferic la Mogoşa.

Tabelul nr. 6

Pârtii de schi la Mogoşa şi Cavnic

Denumirea pârtiei	Grad de dificultate	Lungimea (m)	Diferenţa de nivel (m)
Mogoşa	greu	2200	520
Icoana I (Cavnic)	mediu	700	225
Icoana II (Cavnic)	mediu	700	210

În Munţii Igniş se găseşte staţiunea balneoclimaterică de la Izvoarele, la altitudinea de 900m, pe platoul vulcanic de la Poiana Soarelui. În staţiune se găsesc casele de odihnă Igniş, Merişor şi Afiniş precum şi cabana Brazi (pârtii de schi). Alte cabane mai sunt: Cabana Păstrăvul- Firiza, Cabana Agriş, Cabana Călineşti Oaş.

Tipuri de turism

Activităţile turistice îmbracă forme variate:

- *drumeţii şi odihnă* la sfârşit de săptămână;
- *odihnă şi recreere* în staţiunile Izvoarele şi Mogoşa;
- *practicarea sporturilor de iarnă* pe versanţii celor două staţiuni şi în vecinătatea oraşului Baia Mare.

3. Zona turistică naturală -Munţii Rodnei

Caracteristici generale

Munţii Rodnei constituie cea mai importantă zonă turistică montană din nordul Carpaţilor Orientali (fig. 30), atât datorită dimensiunilor (circa 1300 kmp., peste 45 km de la est la vest şi 25 km de la nord la sud) cât mai ales potenţialului turistic complex. Munţii Rodnei se desfăşoară între valea Sălăuţa – pasul Şetref (825 m) în vest şivalea Someşului Mare şi pasul Rotunda (1217 m) în est, Depresiunea Maramureş-pasul Prislop (1416 m) – Bistriţa Aurie (în nord) şi Someşul Mare (în sud).

Accesul în aşezările de la baza munţilor, care constituie importante puncte de plecare în drumeţii, se face, precumpănitor, pe şosele modernizate (pe valea Someşului Mare până la localitatea Şanţ, pe valea Sălăuţei spre Maramureş, pe valea Vişeului spre pasul Prislop şi pe Bistriţa Aurie spre Moldova), iar în vest şi sud pe calea ferată.

Staţiunea balneoclimaterică Sângeorz Băi în sud-est şi oraşul Borşa (inclusiv complexul turistic) au un rol deosebit în derularea activităţilor turistice din aceşti munţi.

Potenţialul turistic

Munţii Rodnei au cea mai complexă *alcătuire geologică* din Carpaţii Orientali. Predomină rocile cristaline, la care se asociază roci sedimentare (calcare, gresii, conglomerate) şi roci vulcanice (în sud-est în lungul Someşului Mare),

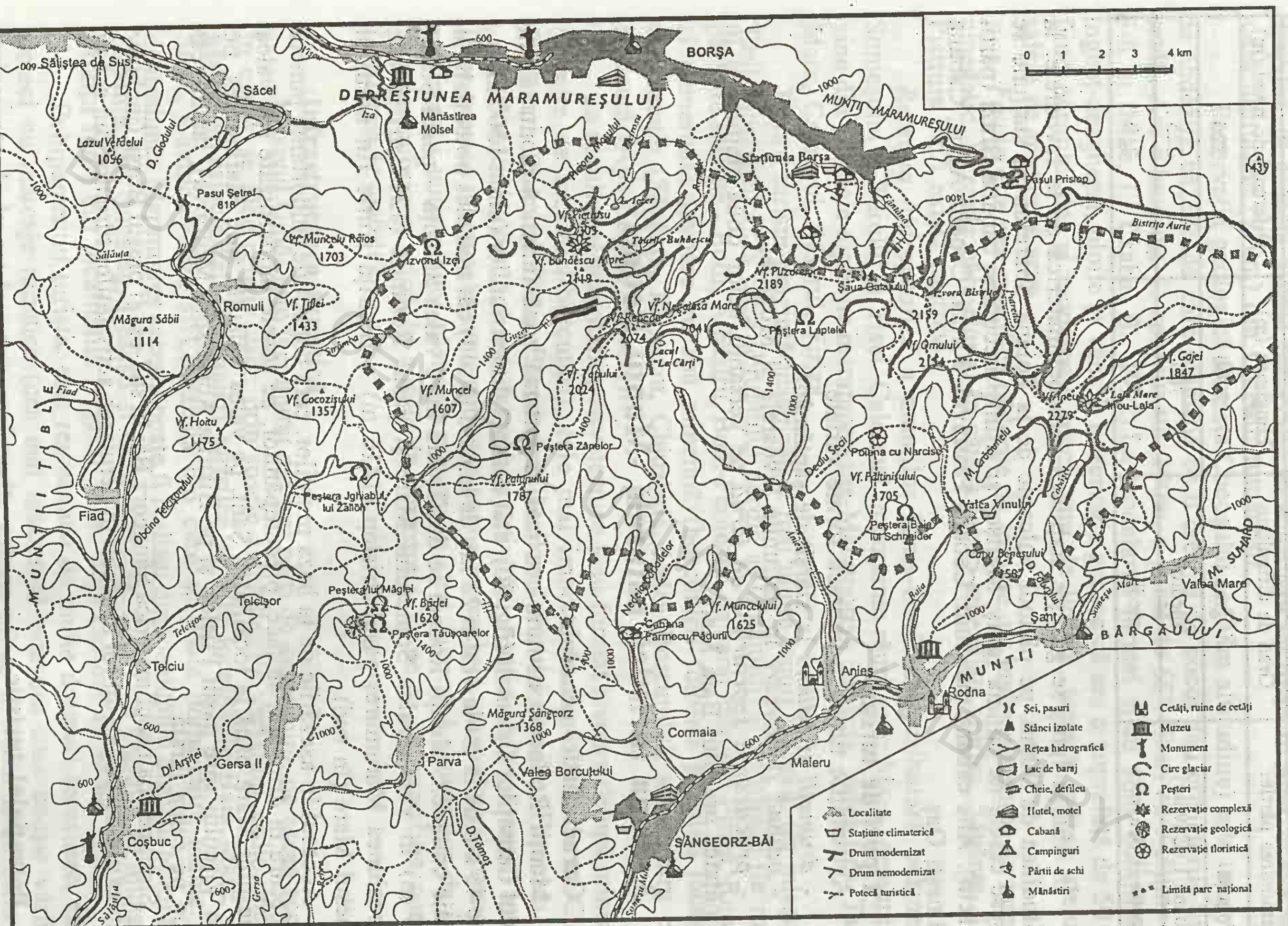

FIG. nr. 30 – Munții Rodnei – Schiță turistică

fiecare dintre acestea impunând anumite trăsături în relief şi peisaj. Importante sunt şi abrupturile tectonice (falia Dragoş Vodă din partea nordică a masivului, respectiv falia Someş în partea de sud) prin care culmile cristaline se termină brusc, dominând regiunile vecine cu mai multe sute de metri altitudine.

Relieful oferă cele mai numeroase elemente de interes turistic şi crează cele mai variate peisaje. Astfel, în structura orografică a Munţilor Rodnei se impun:

- O culme principală (axul orografic) care se desfăşoară din pasul Şetref şi până în pasul Rotunda. În lungul ei se află vârfurile cu înălţimile cele mai mari (Bătrâna 1710m, Gropilor 2063 m, Buhăescu Mare 2119 m, Cormaia 2033 m, Negoiasa Mare 2041 m, Galaţi 2048 m, Gărgălău 2159 m, Omul 2134 m, Cişa 2036 m, Ineu 2279 m, Ineuţ 2222 m) acoperite de pajişti alpine, fiecare constituind importante puncte de belvedere;
- Culmi scurte (4-8 km) la nord de culmea principală şi care coboară rapid de la 2000 m la 800-900 m şi culmi lungi (15-20 km) orientate spre SV, S, SE, cu numeroase vârfuri rotunjite, platouri la diferite înălţimi;
- Un relief ruiniform cu creste ascuţite, vârfuri, abrupturi de zeci şi sute de metri, ce au baza acoperită de mase de grohotiş (în lungul crestei principale, dar mai ales în sectoarele: Pietrosu– Piatra Albă, Rebra – Buhăescu, vf. Neteda – Ineu – Ineuţ);
- Un relief glaciar complex grupat în jurul vârfurilor mai înalte ale crestei principale şi la obârşia mai multor văi nordice (Pietrosu, Buhăescu, Izvorul Repede, Negoescu, Cimpoiasa, Bistriţa Aurie, Putreda, Ineu, Lala) sau sudice (Anieşu Mare, Galaţi, Izvoru Mare). Cele de pe versantul nordic al crestei principale au dimensiuni mari, sunt alcătuite din circuri şi văi glaciare, au numeroase praguri şi imense mase de grohotiş. Circurile glaciare sudice au dimensiuni mai mici, apărând adesea suspendate la 1800 – 2000 m. Prin sălbăticia şi ineditul peisajelor glaciare se remarcă sectoarele: Pietrosu–Buhăescu–Repede-Galaţi în centru şi Cişa–Ineu–Ineuţ în extremitatea estică.
- Relieful carstic este legat de câteva petice de calcare eocene aflate pe masa cristalină din vestul şi sudul masivului. Există un endocarst interesant, câteva dintre peşteri fiind recunoscute pe plan naţional, între acestea sunt Izvorul Tăuşoarelor, dezvoltată în calcare eocene în bazinul superior al pârâului Gersa (are o diferenţă de nivel de 415 m, cea mai mare din ţara noastră şi o lungime totală a galeriilor de peste 9500 m, a fost descoperită în anul 1955 de către învăţătorul Leon Bîrte din cătunul Gersa, rezervaţie speologică); Peştera lui Măglei (situată la 985 m altitudine, are o adâncime de 6m); Peştera lui Zalion (pe fundul unui aven de 44 m, se dezvoltă pe 135 m diferenţă de nivel, a fost descoperită în anul 1958 de către Leon Bârte şi are o lungime de 475 m); Peştera Zânelor (la altitudinea de 934 m, aproape 100 m diferenţă de nivel); Peştera de sub Paltin (Peştera Laptelui), Peştera de la Izvorul Izei (cu peste 2 km de galerii, pe 160 m diferenţă de nivel, în interior un curs activ ce dă o cascadă de 23 m şi un lac de 150 mp., iar ieşirea se face printr-un izbuc), Peştera de la Obârşie (în sudul muntelui Bătrâna), Peştera Baia lui Schneider (în calcare mezozoice, la vest de staţiunea Valea Vinului);

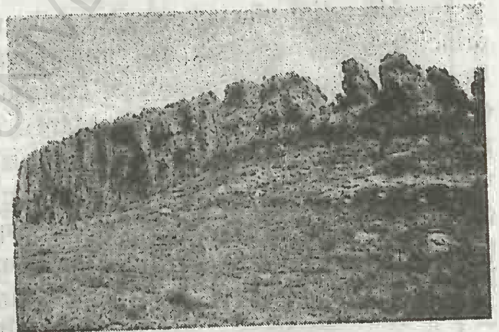
Staţiunea Izvoarele

Sfinxul din Oaş

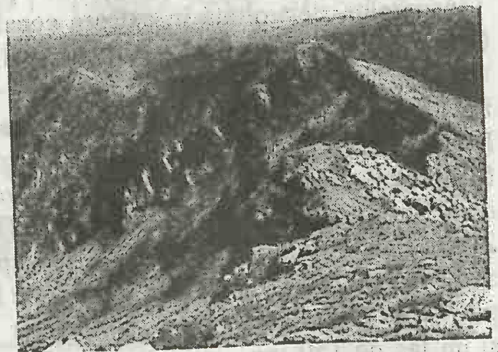
Izvorul Albastru al Izei

Creasta Cocoşului

Munţii Rodnei văzuţi din Depresiunea Maramureş

Munţii Rodnei (Căldarea glaciară Iezer)

PLANŞA 4

- Numeroase praguri pe care râurile au dezvoltat cascade, unele renumite prin dimensiune şi frumuseţe (Cascada Cailor şi Cascada Pietrosului în nord);
- Unele sectoare de vale îngustă, cu caracter de defileu, chei tăiate în roci cristaline (Rebra, Cormaia) sau în roci eruptive (Someşu Mare la Anieş, amonte de Săngeorz Băi şi de Rodna) între acestea există bazinete depresionare sculptate în roci miocene.

Vegetaţia constituie al doilea component natural cu valoare deosebită pentru peisaj. Este reprezentată de păduri de fag ce urcă pe culmile sudice până la 1000 m, păduri de amestec (950–1100 m), păduri de molid (până la 1800–1850 m), pajişti subalpine cu tufărişuri de jneapăn, smirdar, merişor şi pajişti alpine (la peste 2000m)cu stâncărie şi numeroase plante viu colorate.

Fauna este bogată în specii, unele ocrotite (capra neagră-repopulată, ursul, râsul, acvila de stâncă, cocoşul de munte, cocoşul de mesteacăn) altele de interes cinegetic. În apele repezi trăiesc păstrăvul, lipanul şi boişteanul. Există păstrăvării (pe Sălăuţa, Cormaia) şi numeroase cabane de vânătoare pe aproape toate văile principale.

Pe creasta principală, între pârâul Izvorul lui Dragoş (V) şi Pârâul Repedea (E) şi până la baza pădurii (N), incluzând un areal de circa 3300 ha (1200 ha gol alpin şi subalpin), în jurul crestei Buhăescu-Pietrosu) se află rezervaţia complexă Pietrosu Mare încadrată alături de Delta Dunării şi Parcul Naţional Retezat ca rezervaţie a biosferei (relief glaciar complex în cele trei văi de sub vf. Pietrosu, patru lacuri glaciare, elemente de floră şi faună alpină şi subalpină, endemisme, aici a fost recolonizată capra neagră şi marmota de munte). În nord-estul muntelui Ineu, pe văile Lala şi Bila se află o rezervaţie botanică (1000 ha) cu specii din flora alpină şi subalpină.Acestea fact parte din Parcul naţional Munţii Rodnei.

Munţii Rodnei constituie un adevărat *castel de ape*, de aici avându-şi izvoarele: Bistriţa Aurie, Someşul Mare, Vişeul şi Iza. Principalii afluenţi ai Bistriţei Aurii sunt: Valea Bila, Valea Lala; pentru valea Someşului Mare se impun afluenţii: Valea Cobăşel, Izvorul Băilor, Valea Anieşul, Valea Cormaia, Valea Rebra, Valea Gersa, Valea Sălăuţa. Cei mai importanţi afluenţi ai Vişeului sunt: Valea Fântănii, Izvorul Negoiescului, Părăul Repedea, Valea Pietrosu, Valea Dragoş.

Alte componente naturale cu valoare deosebită în peisaj sunt *lacurile*. Există 23 de lacuri a căror cuvetă are origine glaciară (în circuri, pe văi, în spatele unor praguri stâncoase, morene sau poale de grohotiş). Cele mai extinse sunt în circurile Pietrosu, Buhăescu (cel mai adânc 5,2 m), Repede, Negoiescu, pe valea Lalei (Lala Mare, cel mai extins cu o suprafaţă de 5637 mp şi cu cel mai însemnat volum de apă). Pe platouri şi între masele de grohotiş, primăvara apar şi ochiuri de apă care au origine nivală.

O importanţă deosebită o au şi *apele minerale*, ce apar ca izvoare (unele cu debit bogat) în lungul unor fracturi tectonice sau pe contactele principale dintre diverse roci. Mai însemnate sunt cele din localităţile Parva, Sângeorz Băi, Rodna, Valea Vinului, Anieş, Borşa, Zăvoaiele Borcutului. Pentru cură balneară se folosesc cele de la Sângeorz Băi şi Valea Vinului.

Desfăşurarea reliefului influenţează foarte mult etajarea valorilor *parametrilor climatici*, dar crează şi multe diferenţe topoclimatice. Pentru turism prezintă importanţă cunoaşterea câtorva caracteristici:

- diferenţa de 1°C între valorile termice medii ale diferitelor puncte aflate la aceeaşi altitudine, dar cu expoziţie opusă (nordică şi sudică);

- mediile anuale care cresc de la –1,5°C (pe creste) la 0°C (la 2000 m), 2°C la limita pădurii (1800 m) şi 6-7°C (la poalele munţilor);

- mediile lunii ianuarie ce cresc de la -9°C pe creste la -4°C la poale;

- mediile lunii iulie care cresc de la 3,5°C pe creste la 16-17°C la bază;

- în etajul alpin, unde se află cele mai multe obiective turistice sunt doar 20-30 zile de vară şi în jur de 100-130 zile de iarnă;

- cerul noros are o frecvenţă mare în intervalul aprilie-iulie, când se înregistrează şi cele mai multe cantităţi de precipitaţii, iar cerul senin extrem de favorabil drumeţiilor predomină în perioada august-octombrie;

- precipitaţiile, cu o valoare medie anuală de 1300-1400 mm, cad în circa 130-150 zile, repartizate diferit (maximum în mai-iunie), zăpada cade mai ales în intervalul noiembrie-aprilie, stratul având o grosime mare, fiind propice pentru sporturile de sezon.

Munţii Rodnei care etalează cele mai mari înălţimi din Carpaţii Orientali au fost declaraţi Parc natural. El are o suprafaţă de 47304 ha, în interiorul acestuia fiind incluse 4 arii protejate: Ineuţ-Lala (2568 ha), Bila-Lala (325,1 ha), Izvorul Bătrâna (0,50 ha) şi Pietrosul Mare (3300 ha).

Obiectivele turistice de ordin social-economic se găsesc concentrate în aşezările de pe văile ce încadrează Munţii Rodnei. Astfel în cele de pe valea Sălăuţei precumpănesc elementele etnografice şi folclorice, pe valea Someşului Mare se află staţiunea balneoclimaterică Sângeorz Băi (aşezarea este atestată documentar la 1245 şi are ape minerale a căror valoare terapeutică a fost relevată încă de la finele secolului al XVIII-lea; sunt izvoare cu apă minerală captată pentru îmbuteliere, complex balnear, hoteluri, vile), localităţile Maieru (biserică din lemn de la începutul sec. XIX, muzeu sătesc cu o secţiune dedicată lui Liviu Rebreanu), Anieş (urme ale unor fortificaţii din secolele XIV, XVII, izvoare minerale), Rodna (ruinele unei bazilici din sec.XIII şi biserici din sec.XVIII şi XX; sunt izvoare minerale; din Rodna se pleacă în staţiunea balneoclimaterică de interes local Valea Vinului–aşezare cu exploatări miniere din timpul romanilor, ape minerale folosite în cura balneară, vile), Şanţ (elemente etnografice specifice, muzeu sătesc).

Pe latura de nord localităţile se află pe Iza sau Vişeu, în cadrul Depresiunii Maramureş. Importanţa lor pentru turismul din Munţii Rodnei este legată fie prin faptul că din acestea pornesc drumuri forestiere ce urcă pe unele văi până aproape de limita superioară a pădurii, fie de Complexul turistic Borşa (altitudine 845 m, hotel, cabană, vile, telescaun, punct de plecare în complexul glaciar Puzdrele şi la Cascada Cailor, numeroase izvoare minerale, amenajări pentru sporturi de iarnă).

Infrastuctura turistică

Accesul în Munţii Rodnei este realizat pe liniile de cale ferată Suceava Nord-Cluj Napoca, Ilva Mică-Rodna Veche, Salva-Vişeul de Jos şi pe şoselele Sighetul Marmaţiei-Vatra Dornei, Salva-Moisei, Salva-Şanţ. Intrarea în munte se face pe principalele văi pe care sunt drumuri forestiere (Lala, Bila, Putreda,

Repedea, Iza, Iscioara, Teiul, Strâmba, Telcişorul, Gersa, Cormaia, Rebra, Anieşul, Izvorul Băilor, Cobăşel).

Echipamentul turistic din Munţii Rodnei este destul de sărac fiind format din:

- poteci cu marcaje parţial refăcute, ce se asamblează într-un sistem ce are ca ax culmea principală (din pasul Şetref în pasul Rotunda) din care coboară trasee spre Depresiunea Maramureş sau pe văile Someşul Mare şi Sălăuţa;
- în golul alpin sunt numeroase stâne, staţia meteorologică Puzdrele;

Dotările pentru cazare şi diverse servicii sunt la: *Complexul turistic Borşa*, *staţiunea climaterică locală Valea Vinului* (715m), *cabana Farmecul Pădurii* de pe pârâul Cormaia, *cabana Puzdrele* (1540m) mai multe cabane forestiere, case de vânătoare şi refugii.

Există de asemenea amenajări pentru sporturi de iarnă în raza satului Fântâna şi la Căldarea Negoiescului (folosesc ca bază cabana Puzdrele). La complexul Borşa sunt cele mai însemnate dotări pentru sporturi de iarnă.

Tabelul nr. 7

Pârtii de schi la Valea Blaznei

Denumirea pârtiei	Grad de dificultate	Lungimea (m)	Diferenţa de nivel (m)
Valea Blaznei	mediu	1200	-

Tipuri de turism

În aceste condiţii activitatea turistică apare diferită atât ca tip cât şi ca perioadă de la un sector la altul. Creasta principală rămâne sectorul cu *drumeţii* în sezonul cald şi foarte rar iarna. Au frecvenţă în partea nordică, drumeţiile la final de săptămână, ce se desfăşoară frecvent pe văile principale şi la vârfurile Bătrâna, Pietrosu, Puzdrele, în jurul complexului turistic Borşa. În aşezările de la periferia munţilor se practică şi *turismul legat de manifestările etnofolclorice* importante. Se adaugă *turismul de odihnă* şi *agrement* din staţiunile balneoclimaterice, *sporturi de iarnă, pescuit şi vânătoare sportivă* etc.

4. Zona turistică naturală Rarău-Giumalău

Caracteristici generale

Masivele Rarău-Giumalău (fig. 31) constituie o zonă turistică de mare importanţă în cadrul Carpaţilor Orientali. Însemnătatea ei pentru turism derivă din următoarele aspecte: varietatea peisajelor naturale impuse de relief şi vegetaţie; accesibilitatea determinată de prezenţa culoarelor de vale care încadrează cele două masive montane, a unor şosele modernizate (Suceava-Câmpulung Moldovenesc-Vatra Dornei şi dinspre Maramureş pe valea Bistriţei către Moldova) şi a unei căi ferate (Suceava-Vatra Dornei); existenţa a două centre turistice însemnate la periferie (Câmpulung Moldovenesc şi Vatra Dornei) ce constituie puncte de plecare pentru principalele fluxuri de turişti.

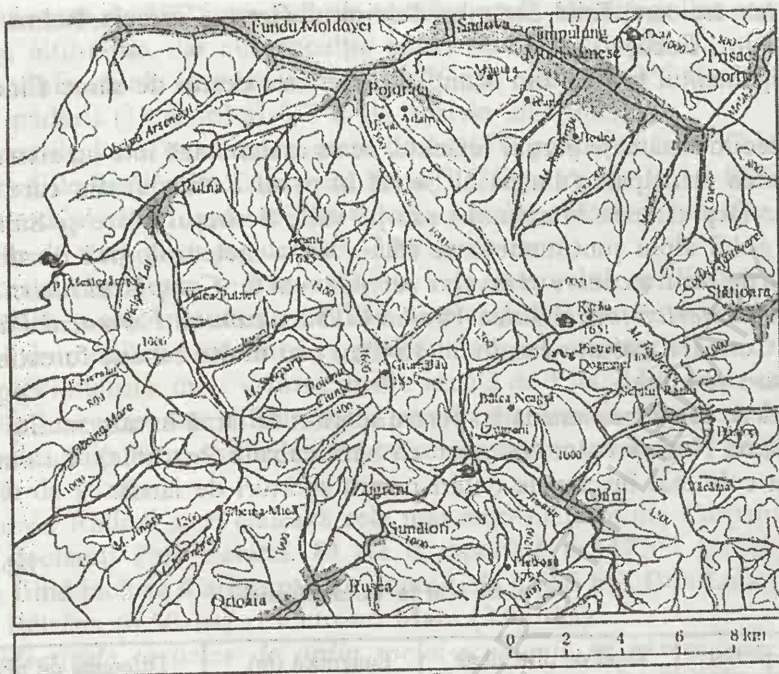

FIG. nr. 31 – Munţii Giumalău – Rarău – Schiţă turistică

Munţii Rarău-Giumalău fac parte din Munţii Bucovinei, fiind situaţi în nordul Carpaţilor Orientali, în bazinele hidrografice superioare ale Moldovei şi Bistriţei.

Potenţialul turistic

Potenţialul turistic este format din elemente ale cadrului natural diferite ca tip şi frecvenţă în cele două masive.

Masivul Giumalău, aflat la vest de văile Izvoru Giumalău şi Chiril, este alcătuit din roci cristaline (şisturi cristaline, gnaise). Ca urmare înfăţişarea de ansamblu relevă masivitate, exprimată prin interfluvii plate şi rotunjite şi puţine vârfuri ascuţite. În structura orografică se impune o culme centrală cu desfăşurare NV-SE corespunzătoare aliniamentului de roci cu rezistenţa cea mai mare şi care are altitudini mai mari de 1450 m. În partea centrală se află vârful Giumalău (1857 m) din care se desprind, spre nord, vest şi sud, interfluvii secundare în lungul cărora apar poduri netede la 1000-1200 m şi 1350-1450 m. Ele se termină spre văile Bistriţei şi Putna prin versanţi cu pantă mare. Văile care le separă sunt adânci şi cu versanţi abrupţi. În lungul lor se află numeroase drumuri forestiere şi poteci (unele cu marcaje turistice) ce duc spre vârful Giumalău.

Pădurile de fag, amestec şi molid îmbracă cea mai mare parte a masivului. Poienile apar pe de-o parte la baza acestuia (pe versanţi limitrofi aşezărilor de pe valea Bistriţa), iar pe de altă parte la nivelul podurilor interfluviilor principale.

Cele mai însemnate obiective turistice din acest masiv sunt:

- creasta centrală (îndeosebi sectorul dintre vârfurile Chilii, Giumalău, Poiana Ciungilor) cu versanţi cu pantă mare, grohotişuri, o bogată vegetaţie subalpină (afin, ienupăr) şi numeroase puncte de belvedere asupra unei mari părţi din Carpaţi);

- stâncile, versanţii abrupţi şi îngustările (cheile) de pe valea Bistriţei (îndeosebi între localitatea Rusca şi Cheile Zugreni);

- văile înguste cu repezişuri frecvente;

- rezervaţia forestieră din bazinul Putnei (pădure seculară de molid) şi păstrăvării (Putna).

Masivul Rarău, deşi este mai scund, concentrează un număr mai mare de obiective turistice, situaţie care-i conferă justificat locul principal în activităţile turistice montane din Bucovina. Pe lângă şisturile cristaline care alcătuiesc masa principală a acestor munţi, se adaugă rocile sedimentare mezozoice şi îndeosebi calcarele. Ca urmare, eroziunea s-a manifestat diferenţiat punând în evidenţă reliefuri variate. Şi aici există o culme centrală la peste 1300 m (doar trei vârfuri depăşesc 1600 m - Rarău 1651 m, Popchii Rarăului 1628 m, Pietrele Doamnei 1634 m) cu desfăşurarea vest-est şi o serie de culmi secundare, ce cad în două-trei trepte spre Moldova şi Bistriţa.

Relieful oferă cele mai multe şi variate obiective turistice. Cele mai frecvent căutate sunt:

- Pietrele Doamnei - un relief ruiniform alcătuit dintr-un ansamblu de turnuri din calcare mezozoice încrustate cu corali şi amoniţi, cu înălţimi de la sub 10 m la peste 70 m înconjurat de o masă de grohotişuri cu dimensiuni variabile. A rezultat prin fragmentarea (îngheţ-dezgheţ) unui vârf calcaros. Are numeroase trasee de alpinism;

- Asemănătoare cu Pietrele Doamnei ca alcătuire dar cu dimensiuni mult mai mici sunt Pietrele Buhei, rezervaţie geologică şi geomorfologică situată pe valea Izvorului Alb, martor calcaros de eroziune, cu o suprafaţă de 2 ha;

- Vârful Rarău-pentru abrupturi şi pentru panorama largă ce se deschide;

- Vârful Popchii Rarăului, Piatra Şoimului (cu relief de turnuri, rezervaţie geologică cu suprafaţa de 1 ha) şi Piatra Zimbrului-un imens perete abrupt în calcare;

- Cheile Moara Dracului în calcare şi dolomite (rezervaţie geologică şi geomorfologică- 10 ha), cheile au o lungime de 60-70 m, o lăţime medie de 4-5 m, pereţi înalţi şi numeroase surplombe;

- Munceii din sudul oraşului Câmpulung Moldovenesc (Măgura, Runc, Bodea) şi lângă Pojorâta (Adam şi Eva) sunt formaţi din calcar, au înălţimi în jur de 1000 m, conţin fosile; cu versanţi cu pantă mare, dar împăduriţi şi poale cu poieni pe care s-au amenajat pârtii de schi;

- Peştera cu Lilieci de pe fundul unui aven cu dimensiuni mari, situată la aproximativ 1 km nord de Pietrele Doamnei ;

- Cheile Bistriţei de la Zugreni (circa 1,5 km de vale îngustă, cu versanţi abrupţi, care descrie meandre încătuşate). Aici se găsesc o serie de stânci cu forme ciudate cum ar fi: Colţul Acrii, Piatra lui Osman, Grindul Puşcatei, Râpa Scara, Stânca Coifului

Masivul Rarău este acoperit cu păduri de amestec şi conifere. Ultimele formează în est, în bazinul râului Slătioara (între 800 şi 1350 m altitudine) o rezervaţie mare (810 ha) în cadrul căreia există exemplare de molid în vârstă de 300-500 ani (diametre de peste 1 m şi înălţimi de 40-50 m), alături de brad, tisă, fag. Pajiştile ocupă suprafeţe însemnate în nord, pe versanţi Bistriţei şi pe culmile mai însemnate la peste 1250 m. Pe Muntele Todirescu, deasupra codrului secular Slătioara, există o rezervaţie botanică (44 ha), cu un număr mare de elemente

floristice, multe fiind specii endemice (ghințură, sângele voinicului, floarea de colț, argințică, bulbuci etc.).

Dintre elementele faunistice ocrotite prezintă interes cinegetic ursul brun sau carpatin, cerbul carpatin, căpriorul, râsul, cocoşul de munte, cocoşul de mesteacăn.

Din ansamblul tabloului *elementelor climatice*, de la stația Rarău, pentru turism reținem: temperatura medie a lunii ianuarie (cea mai coborâtă) este de –7,7°C, iar a lunii august de 11,8°C; din noiembrie şi până în aprilie mediile lunare sunt negative, iarna având o durată de 5 luni; numărul mediu de zile cu temperaturi negative depăşeşte 150, iar numărul mediu al zilelor cu temperaturi pozitive nu este mai mare de 80; temperaturi medii zilnice de peste 10°C sunt doar în iulie şi august; anual sunt în jur de 1000 mm precipitați (luna mai fiind cea mai ploioasă) ce cad în circa 170 zile; zăpada se menține circa 150 zile sub forma unui strat destul de gros.

Elementele antropice deşi puține au o importanță deosebită pentru turism. Schitul Rarău, mutat la finele secolului al XVIII-lea, când Bucovina a fost ocupată de austrieci, de pe versantul nordic pe cel sudic; a fost refăcut în poiana inițială după 1990. Se adaugă biserica din Slătioara şi tot ansamblul de obiective naturale şi sociale de pe văile limitrofe.

Infrastructura turistică

Echipamentul turistic din cele două masive este alcătuit dintr-o rețea densă de poteci cu marcaje turistice ce urcă din văile Moldova şi Bistrița spre vârfurile Giumalău şi Rarău. Pe calea ferată accesul se face pe tronsonul Suceava-Vatra Dornei, iar rutier pe drumul național Suceava-Vatra Dornei precum şi prin şoseaua, ce traversează munții în lungul Bistriței (ultimul sector a fost afectat de alunecări de teren). La motelul Rarău se poate ajunge pe un drum asfaltat ce urcă din Chiril (Bistrița) şi care continuă pe Izvorul Alb la Câmpulung Moldovenesc. La Valea Izvorul Giumalăului-pe pârâul Colbu-Fundu Colbului-hotel alpin Rarău se desfăşoară un drum forestier bine întreținut.

În cele două masive există mai multe locații pentru cazare şi diverse servicii:

Motelul Rarău este situat în partea centrală, cea mai spectaculoasă a masivului Rarău în poiana dintre Pietrele Doamnei şi Piatra Şoimului la altitudine de 1520m, având o capacitate de cazare de 102 locuri.

Cabana Giumalău este aşezată pe versantul de sud al vârfului, la altitudinea de 1600m; are o capacitate de 30 locuri, fiind punct central al tuturor traseelor din acest masiv.

Cabana Mestecăniş este aşezată în poiana din pasul cu acelaşi nume, pas prin care se face legătura între Depresiunea Câmpulung şi Depresiunea Dornelor, la altitudinea de 1060 m.

Complexul Zugreni este situat în Cheile Zugrenilor, la vărsarea Pârâului Colbu în Bistrița la altitudinea de 745 m.

Se adaugă *Cabana Pastorală* şi *Cabana Facultății de Geografie a Universității Al.I. Cuza Iaşi* care au regim special.

Tipuri de turism

Ca forme de turism în munții Giumalău-Rarău se practică: *drumeția* (mai ales la sfârşit de săptămână şi în sezonul cald), *odihna şi drumeția* (permanent în M.Rarău şi în cea mai mare parte a anului în M.Giumalău), *sporturi de iarnă*

(în M.Rarău şi pe versanţi culmilor din vecinătatea aşezărilor de pe Moldova şi Bistriţa), *alpinism* (în M.Rarău pe turnurile Pietrelor Doamnei, Pietrei Şoimului, pereţii abrupţi ai cheilor Moara Dracului).

5. Zona turistică naturală Călimani

Caracteristici generale

Munţii Călimani aparţin lanţului vulcanic de pe latura de vest a Carpaţilor Orientali, fiind unitatea cea mai înaltă şi mai extinsă a acestuia. Are o direcţie nord vest-sud est fiind delimitată la nord de Depresiunea Dornelor şi Munţii Bârgăului, la est de câteva depresiuni mici (Bilbor, Borsec) care îi despart de Munţii Bistriţei şi Munţii Giurgeu; la sud se află defileul Mureşului care îi separă de munţii Gurghiului; în vest Piemontul Călimanilor din extremitatea Depresiunii Colinare a Transilvaniei.

Între aceste limite se desfăşoară o zonă turistică bine evidenţiată (circa 2000 kmp) (fig. 32), cu un potenţial natural bine reprezentat dar şi cu unele obiective antropice localizate doar în aşezările de pe unele văi sau din depresiunile marginale. Aceşti munţi se impun prin masivitate, altitudine, largi sectoare cu poieni şi multe vârfuri ce oferă perspective largi, o reţea de drumuri ce înaintează pe văi până la creste, rezervaţii etc.

Potenţialul turistic

Geologic Munţii Călimani sunt formaţi din andezite, curgeri de lave ce alternează cu piroclastite. În aceste roci în partea superioară a caldeirei există creste şi stânci-coloane ce crează impresia de statui sau ruine de cetăţi.

Relieful munţilor Călimani se remarcă prin diversitate şi spectaculozitate, dar din păcate în urma exploatărilor de sulf realizate în deceniul nouă peisajul natural a avut mult de suferit.

Elementul cel mai important al lor este dat de caldera situată în partea nordică a masivului cu un diametru de circa 10 km, şi cu altitudini ce depăşesc 2000 m. Cele mai importante vârfuri se găsesc în lungul unei axe: Negoiul Unguresc (1960 m) - Pietrosul (2100 m) - Negoiul Românesc (1889 m) - Vf. Petricelu (1993 m) - vf. Reţiţiş (2021 m). Aceste vârfuri se constituie în importante puncte de belvedere.

Pentru turism prezintă importanţă:

- elementele de vulcanocarst localizate pe latura sudică a calderei Călimanilor pe platourile: Ilişoara, Voievodeasa şi Păltiniş cu lapiezuri, alveole, doline, unele grote rezultate prin procese de alterare şi circulaţia apei în spaţii create în timpul activităţilor vulcanice.
- defileul Mureşului cu o lungime de 42 km, situat în partea sudică care se prezintă ca o alternanţă de sectoare foarte înguste, cu versanţi abrupţi şi altele mai largi (bazinetele depresionare Răstoliţa, Lunca Bradului); se impune prin peisaj şi stâncărie, praguri şi aşezări tipice din care se pleacă spre creasta munţilor. Timid, în ultimul timp, în cadrul acestora au fost realizate şi unele dotări ce pot stimula agroturismul.
- căldările glaciare incipiente şi relieful alpin (creste, grohotişuri) în perimetrul Negoiu Unguresc-Pietrosu şi pe versantul nordic al Reţiţişului.

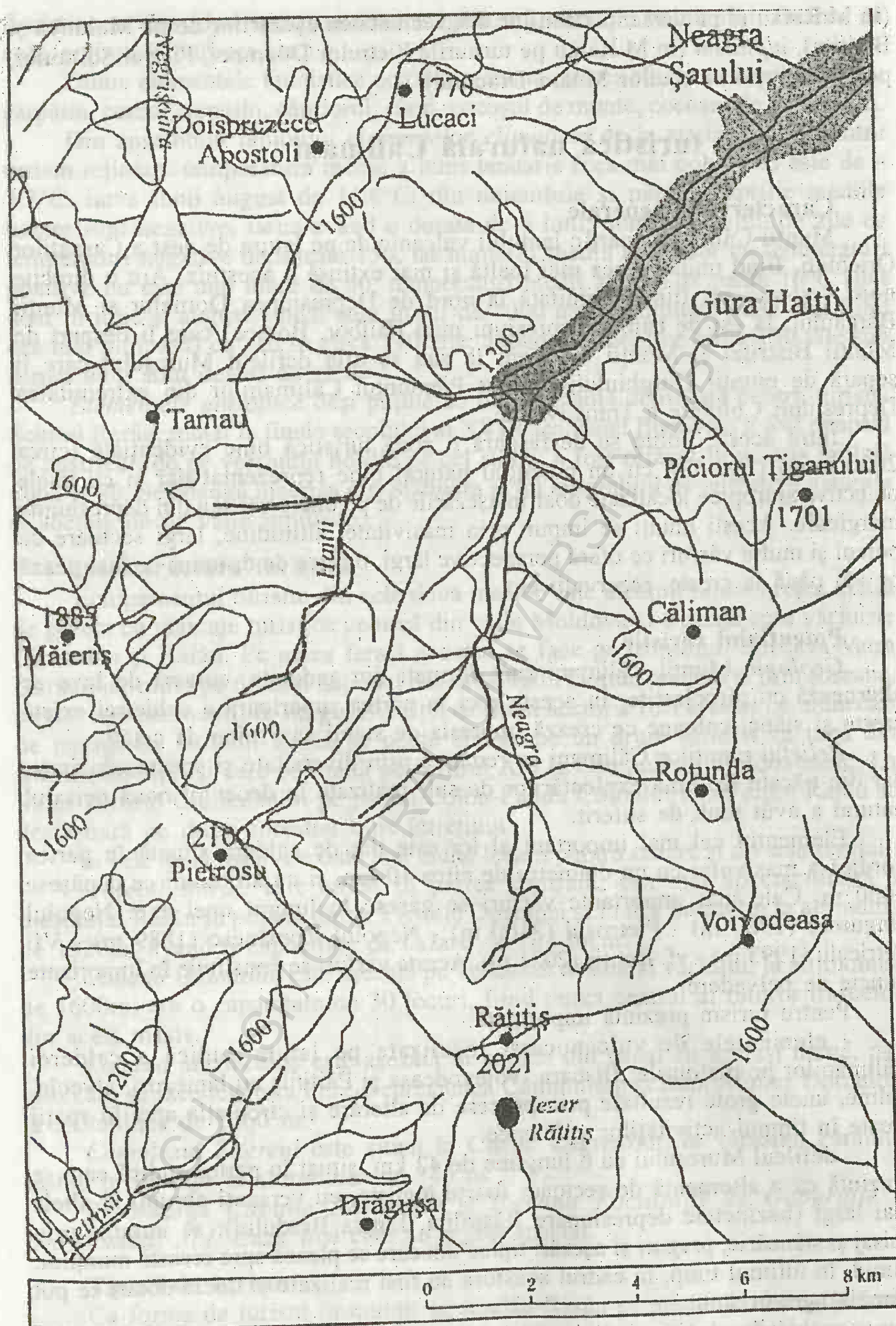

FIG. nr. 32 – Schiţa turistică Munţii Călimani – Schiţă turistică

- platoul vulcanic cu suprafeţe etajate datorită alternanţei de strate de lavă şi piroclastite. Aici îşi au obârşii largi mai multe pâraie care în cursul lor mediu se adâncesc având sectoare de văi înguste.

- stânci cu forme deosebite (turnuri, piramide, coloane, ciuperci) cum ar fi Podul de Piatră, stâncile grupate în jurul Vf.Tihu, Cetatea Tămăului, Dragonii din Pietrele Roşii, Doisprezece Apostoli (Mareşalul, Moşul, Ramses II, Godzila, Poarta Hârlei), Lucaciul (Guşterul şi Cămila).

Climatic în Munţii Călimani se disting două etaje:

- etajul culmilor sub 1800 m, cu temperaturi medii anuale de 4-6°C, – 6-10°C în lunile cele mai reci, 18-21°C în timpul verii; precipitaţii medii anuale de 700-1200 mm;

- etajul crestelor (la peste 1800 m) cu temperaturi medii anuală de 0-2°C, în iulie 18-21°C, iar în ianuarie-10°C, stratul de zăpadă se menţine circa 200 de zile şi are grosimi de peste 50 cm; din păcate prezenţa acestuia nu este corespunzător valorificată turistic.

Regimul climatic favorizează desfăşurarea activităţii turistice în tot timpul anului dar cu precădere vara. Iarna se recomandă doar ascensiuni de scurtă durată şi cu precădere la poale.

Reţeaua hidrografică este tributară Mureşului (Bistra, Răstoliţa, Ilva), Someşului (Şieul cu Bistriţa şi Budacul) şi Bistriţei Moldoveneşti (Neagra Şarului, Călimănel, Dorna). Pe ele sunt situate cele mai importante poteci de acces către partea superioară a masivului, dar şi unele dotări pentru activităţi turistice (mica staţiune Colibiţa, unele cabane forestiere etc). Pe valea Bistra cu obârşii sub vf. Bistricioara a fost amenajat un lac de baraj (Colibiţa) în jurul căruia au fost construite numeroase case de vacanţă şi unele cabane. Se adaugă mai multe lacuri naturale (prin procese nivale, alunecări) între care Tăul Zânelor (lac de nivaţie) şi Iezerul Reţiţiş (lac de baraj natural).

Vegetaţia din Munţii Călimani este formată din pajişti cu iarba vântului, firuţă, ţepoşică, ovăscior, margarete, clopoţeii, poroinic, brânduşe, ciuboţica cucului, garofiţe, scoruşu, păducel, viorele, afin, merişor, bujor de munte, jneapăn; păduri de molid; păduri de fag etc.

Fauna este formată din ursul brun, cerbul carpatin, râsul, lupul, jderul, pisica sălbatică, vulpea, mistreţul unele ocrotite; dar şi păsări cum ar fi: cocoşul de munte, ciocănitoarea de munte, ierunca, acvila de munte, piţigoiul de munte. În ape există păstrăvi, clean, zglăvoaca, boiştean şi grindei.

În cuprinsul munţilor Călimani se găsesc mai multe *rezervaţii naturale*:

- *Piatra Cuşmei* unde sunt ocrotite specii relicte;

- *Tăul Zânelor* rezervaţie de peisaj la izvoarele Borcutului;

- *Rezervaţia Căliman* cuprinde sectorul Vârful Iancului- Bradul Ciont-Reţiţiş pentru peisaj dar are şi o importanţă ştiinţifică fiind ocrotit zâmbrul, molidul, aninul de munte, smirdarul;

- *Rezervaţia Doisprezece Apostoli* înfiinţată în anul 1971, adăposteşte numeroase stânci cu forme ciudate; are o suprafaţă de 200ha; rezervaţie geologică şi geomorfologică

Toate aceste rezervaţii au fost incluse în *Parcul Naţional Călimani* cu o suprafaţă de 25.613 ha în care mai sunt incluse rezervaţiile Lacul Iezer, Jnepenişul cu Pinus Cembra (384,2 ha).

Potenţialul antropic este localizat în centrele situate pe rama masivului.

Infrastructura

Accesul în zona Munţilor Călimani se realizează atât feroviar (calea ferată Suceava-Vatra Dornei-Ilva Mică; Topliţa-Deda; Bistriţa-Prundu Bârgăului) cât şi rutier (şosele principale ce asigură acces sunt Bistriţa-pasul Tihuţa (1200m)-Poiana Stampei-Vatra Dornei; Vatra Dornei-Gura Haitii (fostă exploatare de sulf); Reghin-Deda-Topliţa). Şoselele sunt completate de alte drumuri care urcă până la fosta exploatare de sulf (betonat), de poteci marcate şi drumuri forestiere în lungul văilor principale.

Punctele de plecare în ascensiune sunt în localităţile: Topliţa (staţiunea balneoclimaterică la Bradul, ape termale, ruinele cetăţii dacice de la Sargidava), Stânceni, Lunca Bradului, Răstoliţa aflate în sud; Păltiniş, Drăgoiasa, Bilbor şi Borsec (staţiuni balneoclimaterice cu izvoare minerale şi termominerale) situate în est; Colibiţa, Dornişoara în vest; Gura Haitii (de aici porneşte şoseaua betonată care urcă în caldera Călimanilor), Vatra Dornei (staţiune balneoclimaterică), Dorna Cîndrenilor, Poiana Negri (cu renumite ape minerale) în nord.

Dotările pentru cazare sunt concentrate cu precădere pe valea Mureşului sau în depresiunea Dornelor. În interiorul masivului baza de cazare este asigurată de refugii, cabane forestiere sau case de vânătoare. Nu există nici o cabană turistică, dar ar putea fi amenajată pentru turism fosta bază a exploatării de sulf ce are o poziţie excelentă pentru centrul acestui masiv.

Tabel. nr. 8

Pârtii de schi la Fântânele

Denumirea pârtiei	Grad de dificultate	Lungimea (m)	Diferenţa de nivel (m)
Tihuţa I	uşor	380	-
Tihuţa II	mediu	800	-
Tihuţa III	uşor	300	-

Tabelul nr. 9

Pârtii de schi la Vatra Dornei

Denumirea pârtiei	Grad de dificultate	Lungimea (m)	Diferenţa de nivel (m)
Parc 1	mediu	1500	150
Parc 2	uşor	600	100
Dealul Negru	uşor	4000	400
Dealul Runc	uşor	5000	-

Tipuri de turism

În cadrul munţilor Călimani cele mai importante tipuri şi forme de turism sunt:

- *drumeţia* prin care se parcurge o mare parte din masiv pe diverse trasee marcate;

- *odihnă, recreere şi tratament* în staţiunile de la poalele acestor munţi;

- *practicarea sporturilor de iarnă* pe pârtii de schi la Vatra Dornei (Dealul Negru), la Colibița, Borsec, Piatra Fântănele, Lunca Bradului
- *vânătoare și pescuit sportiv* în perioadele stabilite

6. Zona turistică naturală-Munții Harghita

Caracteristici generale

Munții Harghita sunt situați în partea de sud a lanțului vulcanic din Carpații Orientali.Domină în partea de vest Depresiunea colinară a Transilvaniei, iar în partea de est Depresiunea Ciuc. Limta nordică cu Munții Gurghiu se realizează prin culoarul Târnava Mare și pârăul Sicaș, iar limita sudică cu munții Perșani, Baraolt, Bodoc și depresiunile Baraolt-Ozunca-Bixad este bine pusă în evidență, prin mari denivelări.

Munții Harghita se impun prin masivitate și prin diferențele de nivel mari de circa 500-1000 m față de depresiunile vecine. Cu toate astea ei sunt abordabili din punct de vedere turistic, drumurile de acces atât pe versantul estic cât și pe cel vestic sunt facile, ele pornesc din localitățile situate la poale sau în depresiuni și fac legătura cu principalele vârfuri din masiv.

Munții Harghita au un potențial natural extrem de atractiv și interesant, și cu cea mai completă și variată infrastructură din lanțul vulcanic; sunt și amenajări pentru activități turistice diversificate după anul 2000 (fig. 33).

Potențialul turistic

Geologic Munții Harghita sunt alcătuiți dominant din andezite și aglomerate vulcanice. Platoul vulcanic din partea de est este format din roci vulcanogen-sedimentare și lave, iar la periferie apar și roci sedimentare.

Aspectul cel mai reprezentativ este dat de prezența craterelor vulcanice (cel mai bine păstrate din întreg lanțul vulcanic). Importante sunt: Ostoroș (1384 m), Harghita –Mădăraș (1800 m)-Luci (1390 m)-Cuci (1558 m)-Mohoș-Sf. Ana. Alături de acestea mai există cratere, intens fragmentate sau aparate vulcanice lipsite de cratere. Se impun în peisaj pereții abrupți de andezite.

Relieful este dominat de creste, vârfuri și platouri vulcanice care au un grad ridicat de împădurire ceea ce face ca punctele de belvedere să fie concentrate fie la altitudine, fie la periferie. Între cele mai semnificative forme de relief importante pentru turism însemnate sunt:

- craterele vulcanice: Sfânta Ana, Mohoș în Ciomatu (fig. 34) - cu singurul lac vulcanic de la noi din țară și cu o turbărie declarată rezervație naturală;
- defileul de la Tușnad săpat de Olt în roci vulcanice (vezi și zona turistică complexă Mureșul superior-Oltul superior);
- vârfurile Harghita Mădăraș și Harghita Ciceu;
- cheile Vârghișului de la contactul cu Munții Perșani;
- stâncile abrupte (Piatra Șoimului, Stânca Șoimului) de la Tușnad- Băi;
- platoul vulcanic extins de la Lueta-Vlăhița-Vârșag spre nord dar și cele din jurul stațiunii Harghita-Băi;

Condițiile climatice favorizează desfășurarea activității turistice în tot cursul anului cu precădere în intervalul iulie-octombrie. Temperatura medie anuală

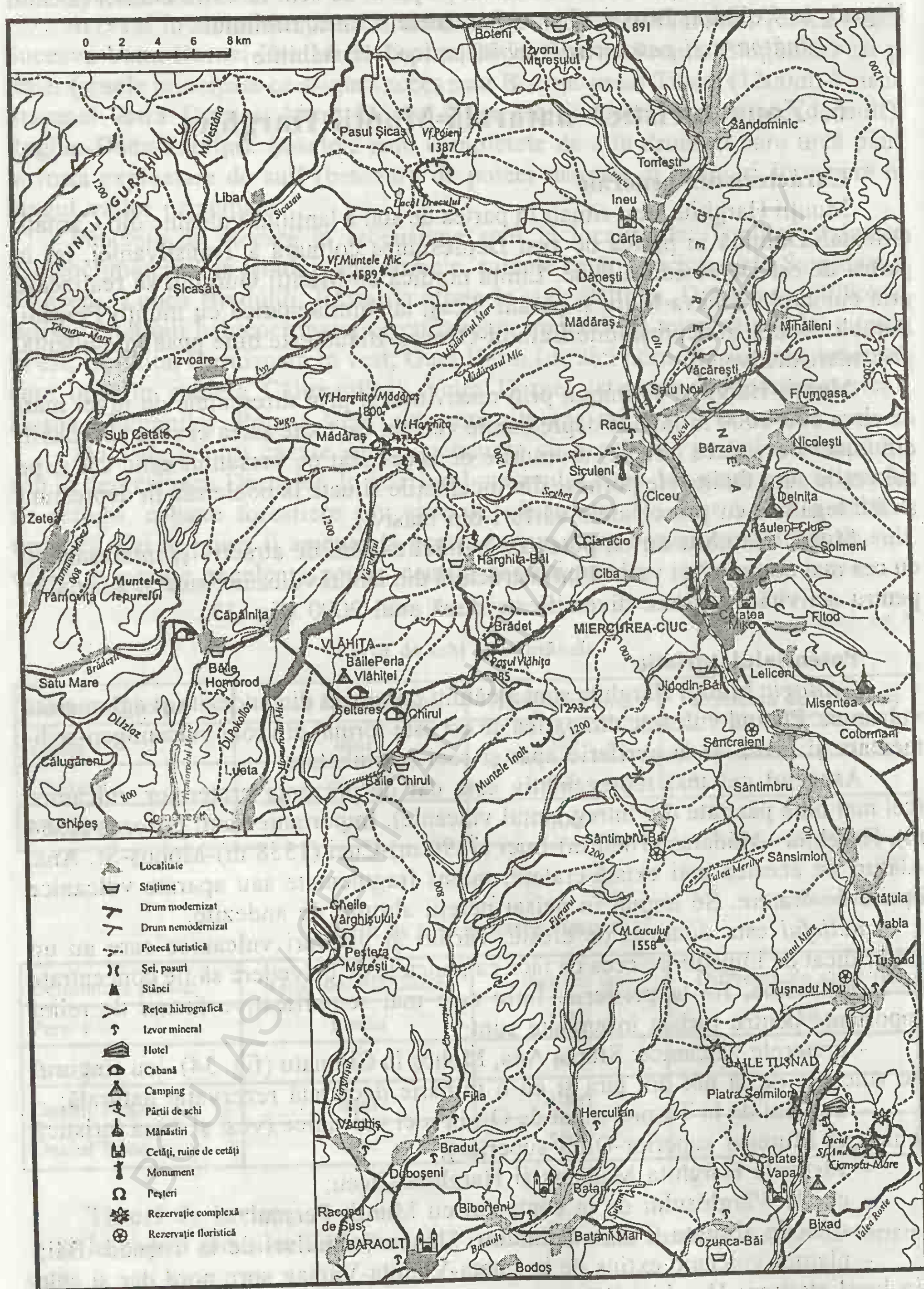

FIG. nr. 33 – Munţii Harghita – Schiţă turistică

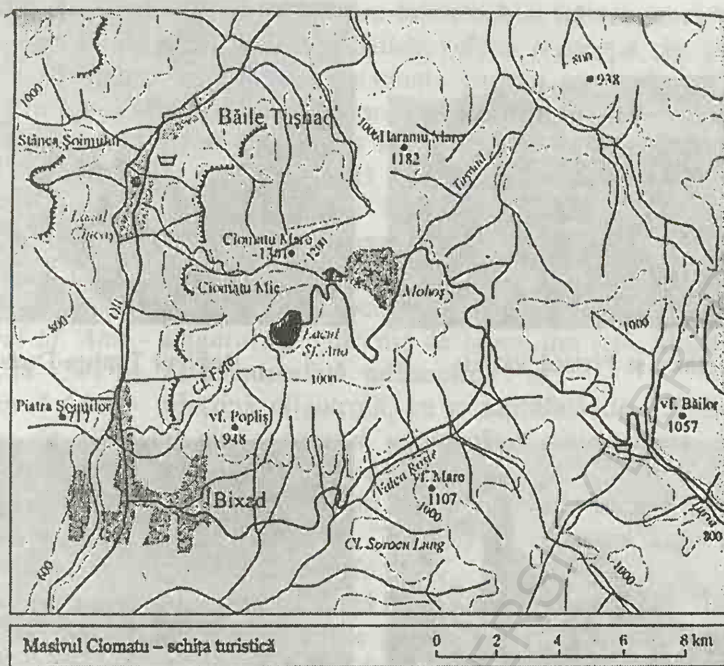

FIG. nr. 34 – Masivul Ciomatu – schiţă turistică

variază între 2 şi 6°C, în ianuarie media termică este de -10°C pe creste şi -6°C la poale, iar în iulie 18-20°C. Precipitaţiile sunt bogate datorită influenţelor vestice (1000-1200 mm, cu un maxim în perioada iunie-septembrie).Stratul de zăpadă se menţine o perioadă mai îndelungată (peste 200 zile) pe văile umbrite şi expuse către nord, fapt ce favorizează practicarea sporturilor de iarnă (în jurul craterului Harghita-Mădăraş, la Harghita Băi şi pe platoul vulcanic vestic).

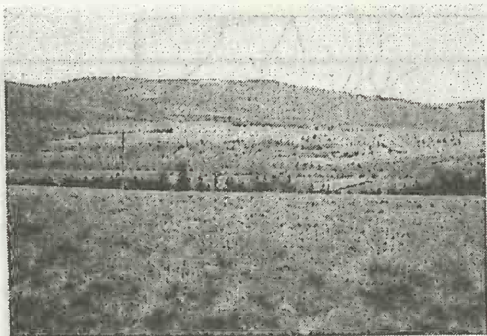
Hidrografic există izvoare minerale determinate de prezenţa aureolei mofetice neoeruptive. Cele mai importante se găsesc în localităţile periferice: Homorod, Vlăhiţa, Seltereş, Lueta, Tuşnad-Sat, Băile Tuşnad, Chirui, izvoare cu un caracter bicarbonatat, alcalin, calcic, magnezian, feruginos, sulfuros dar şi la Harghita Băi.

Reţeaua hidrografică de suprafaţă este colectată de Olt şi de Mureş (Târnava Mare). În cursul superior al văilor afluente peisajul sălbatic atrage numeroşi turişti cu precădere pe văile Şicăsăului, Desagului şi Şugăului.

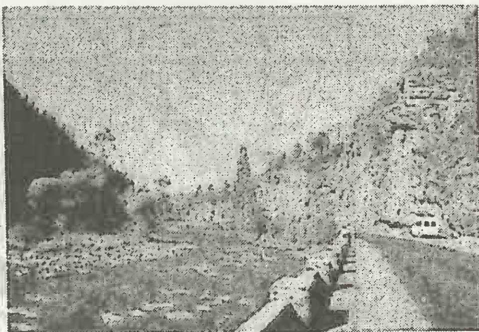
Vegetaţia este etajată. Munţii Harghita au un grad de împădurire ridicat, de unde şi o diversitate a elementelor floristice şi implicit a lumii animale.

W.E. Schreiber (1994) prezintă următoare structură a vegetaţiei:

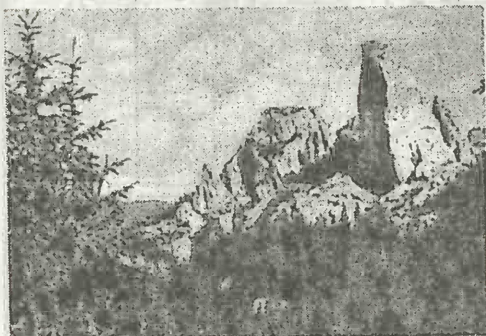
- sectoare restrânse ocupate de pajişti cu iarba vântului, firuţă, ţepoşică, ovăscior, afin, merişor, bujor de munte, jneapăn pe creste şi pe platourile mici de altitudine;
- între 1200 şi 1750m- păduri de molid;
- de la 1000 la 1200m păduri de fag dominant;
- sub 1000 m specii de făgete şi stejărete (gorun, stejar pedunculat).

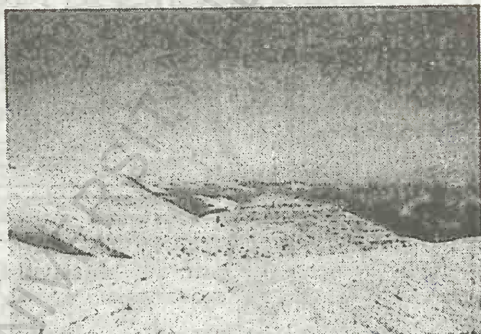
M. Harghita şi Platoul Vlăhiţa

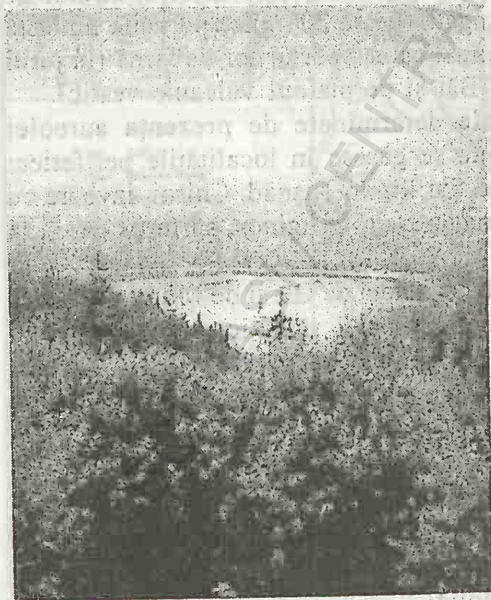
Defileul Topliţa-Deda

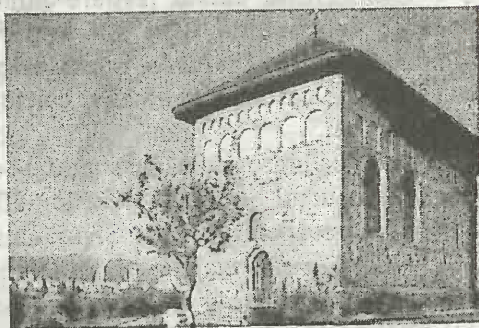
Pietrele Doamnei

Fosta carieră de sulf din M. Călimani

Lacul Sf. Ana

Biserica de la Borzeşti

PLANŞA 5

Fauna cinegetică prezintă un mare interes. Aici trăiesc ursul brun, cerbul carpatin, râsul, lupul, jderul, pisica sălbatică, vulpea, mistreţul; dar şi păsări cum ar fi: cocoşul de munte, ciocănitoarea de munte, ierunca, acvila de munte, piţigoiul de munte. În ape trăiesc păstrăvii, cleanul, zglăvoaca, boişteanul, grindeiul; în apele lacului Sf.Ana a fost aclimatizat somnul pitic.

În cadrul Munţilor Harghita există numeroase rezervaţii şi monumente ale naturii, care se constituie în majoritate în importante obiective turistice:

Tinovul Mohoş - situat într-un crater nordic din M.Ciomatu; toponimul semnifică loc cu muşchi. Rezervaţia are o suprafaţă de 80 ha, este mlaştină oligotrofă; sunt ocrotite numeroase specii endemice şi relicte.

Lacul Sf. Ana - singurul lac vulcanic de la noi din ţară, situat în muntele Ciomatu, la 1301 m, 22 ha suprafaţă, adâncime -7 m

Tinovul Luci - mlaştină oligotrofă, cu o suprafaţă de 273 ha situată la altitudinea de 1080 m; aici vegetează mesteacănul pitic, salcia, mesteacănul pufos, diferite specii de muşchi, roua cerului.

Pârăul Minei - situat pe versantul estic; rezervaţie botanică şi geologică

Mlaştina Budos - se găseşte la 1200 m; pe versantul estic al Munţilor Harghita; mlaştine oligotrofe şi eutrofe.

Dumbrava Harghitei - situată lângă Băile Chirui, suprafaţă de 2ha, rezervaţie botanică cu numeroase specii hidrofile şi higrofile;

Stânca Şoimilor - stâncă din andezit în staţiunea Tuşnad-Băi; rezervaţie geologică şi botanică.

Poiana cu narcise de la Vlăhiţa - rezervaţie naturală floristică.

Obiectivele antropice sunt mult mai puţine decât cele naturale. Unele se află în localităţile de la periferie, iar altele pe unele culmi. Reprezentative sunt: cetăţile din epoca fierului şi din perioada geto-dacică de la Băile Ţuşnad, Zetea; aşezările din împrejurimi fac parte din zona etnografică Harghita care îmbină elemente româneşti cu cele secuieşti reflectate de o adevărată civilizaţie a lemnului (picturi, traforaj).

Infrastructura turistică

Accesul în Munţii Harghita se face pe calea ferată (Bucureşti-Braşov-Miercurea Ciuc din staţiile din Depresiunea Ciuc şi defileul Oltului de la Tuşnad), apoi din Odorheiu Secuiesc unde ajunge o cale ferată secundară prelungită spre est din magistrala trei.

Importante sunt şoselele: Miercurea Ciuc-pasul Vlăhiţa (985 m)-Odorheiul Secuiesc; Braşov-Tuşnad Băi-Miercurea Ciuc; Baraolt-Ozunca Băi-Malnaş Băi; Odorheiul Secuiesc-pasul Sicaş (1000 m)-Gheorgheni. Există o reţea densă de drumuri forestiere care conduc de la poalele masivului, până pe culmile principale. Cele mai importante puncte de cazare sunt: *cabana Brădet* (la 14km de Miercurea Ciuc); *cabana Harghita* (în staţiune Harghita Băi); *Cabana Homorod* (în staţiunea Homorod); *cabana Chirui* (la 20 km de Miercurea Ciuc); *Cabana Selters* (la est de oraşul Vlăhiţa); *Cabana Harghita Mădăraş; Cabana Lacul Sfânta Ana; Campingul din staţiunea Băile Tuşnad.*

Practicarea sporturilor de iarnă se face fie pe platoul din vestul masivului, fie pe flancurile conurilor. Amenajările sunt puţine: pârtii de schi pe conul Harghita (unele dotate cu teleschi), pe masivul Greteş (teleschi), pe craterul

Tabelul nr. 10

Pârtiile de schi din Munţii Harghita

Pârtia	Grad de dificultate	Lungime (m)	Diferenţă de nivel (m)
Miklos	greu	200	
Csipike	mediu	400	
Tofalvi	uşor	200	
Ozon	uşor	300	
Kosut	greu	630	102
Kosut 2	mediu	800	
Kosut 3	Uşor	1000	

Vârghiş (pârtie şi trambulină), la Harghita-Băi (pe versantul Kosuth-pârtie de schi cu teleschi), la Sântimbru Băi (schi fond).

În Munţii Harghita şi în unităţile limitrofe se găsesc câteva *staţiuni balneare şi climaterice*, care au caracter local şi naţional; se valorifică izvoarele minerale, emanaţiile mofetice de aici, condiţiile de mediu: *Băile Tuşnad* (staţiune balneoclimaterică din care pornesc poteci marcate către Lacul Sf.Ana şi Tinovul Mohoş; rezervaţie floristică); *Harghita-Băi* (staţiune balneoclimaterică în sudul munţilor la 1300-1350 m; cadru natural reconfortant, climat tonifiant, ape carbogazoase, feruginoase, calcice, clorosodice, magneziene folosite în cură; terenuri pentru schi); *Băile Homorod* (staţiune balneoclimaterică la poalele vestice ale M.Harghita pe valea Homorodului Mare, izvoare carbogazoase şi bicarbonatate); *Băile Chirui* (staţiune balneoclimaterică în SV- M.Harghita, pe valea Pârăului Haiducilor, la alt. de 700-800 m, ape bicarbonatate, calcice şi feruginoase); *Ozunca Băi* (staţiune balneoclimaterică de interes local, pe valea omonimă la 675 m altitudine, climat de cruţare, izvoare minerale carbogazoase, feruginoase, bicarbonatate, calcice; dotări pentru băi calde, ştrand cu ape minerale reci, vile şi camping, poteci marcate).

Tabelul nr. 11

Pârtiile de schi de la Tuşnad

Denumirea pârtiei	Grad de dificultate	Lungimea (m)	Diferenţa de nivel (m)
Vereş Viz	uşor	250	-

Tipuri de turism

În munţii Harghita cele mai frecvente forme de turism sunt:

- *drumeţia* în lungul unor trasee care străbat cea mai mare parte a obiectivelor turistice; odihnă şi recreere dar şi tratament în staţiunile enumerate mai sus pe durate diferite (o pondere distinctă şi cu caracter permanent în Tuşnad-Băi);
- *odihnă* la final de săptămână în casele de vacanţă de pe versantul vestic, la hotelurile şi cabanele din staţiuni şi din masiv;

- *practicarea sporturilor de iarnă* pe pârtiile de schi;
- *turism de tranzit* (mai ales între Miercurea Ciuc-Odorheiul Secuiesc; Miercurea Ciuc-Sfântu Gheorghe) cu popas la punctele amenajate (belvedere, masă etc.).

7. Zona turistică complexă Trotuş-Oneşti

Caracteristici generale

Se desfăşoară în bazinul mijlociu al Trotuşului înglobând depresiuni, culmi montane şi subcarpatice, culoare de vale principale. Deşi există mai multe oraşe, doar două prin concentrarea de obiective, dotări şi activităţi turistice pot fi încadrate în rândul centrelor turistice, ele având şi rol polarizator pentru bazinul acestui râu. Cea mai mare parte a elementelor de interes turistic se află în lungul văii Trotuşului, şi a câtorva afluenţi însemnaţi (Oituz, Uz, Slănic, Tazlău) pe care de altfel se înscriu şi arterele principale de circulaţie. Prin poziţia geografică şi infrastructură zona se racordează la câteva regiuni turistice cu valoare distinctă (Braşov, Bistriţa, Vrancea) sau la axa turistică din lungul Siretului. Dacă prin potenţial constituie o zonă turistică bine conturată, prin nivelul dotărilor şi al activităţilor desfăşurate ea poate fi încadrată între cele mediocre. Restricţionarea este determinată de starea precară a majorităţii şoselelor, puterea economică redusă a locuitorilor ce nu-şi permit încă antrenarea în activităţi turistice deosebite.

Potenţialul turistic

Este aproape în egală măsură asigurat de elementele date de componentele cadrului natural cât şi de cele legate de multiplele activităţi antropice desfăşurate milenar.

Relieful atât în Carpaţi cât şi Subcarpaţi este alcătuit din câteva tipuri de forme care se impun în peisaj printr-o fizionomie aparte. Mai întâi sunt culmile ce aparţin munţilor Tarcău, Goşmanu, Berzunţ, Nemira şi Vrancea care se caracterizează prin înălţimi de 800-1400 m, versanţi în trepte dar cu pante accentuate, interfluvii rotunjite cu unele vârfuri golaşe ce constituie locuri de belvedere şi culmi colinare subcarpatice (300-700 m înălţime, platouri separate de văi cu versanţi intens afectaţi de alunecări şi ravenări). Între acestea sunt culoarele văilor mari (în primul rând a Trotuşului) cu lunci şi terase largi pe care se află cele mai multe aşezări, apoi depresiunile Dărmăneşti, Tazlău-Caşin şi mai multe bazinete depresionare separate de îngustări (defilee) tăiate în strate groase de gresii.

Climatul este puternic influenţat de dezvoltarea în altitudine (impune etajarea) şi desfăşurarea culoarelor de vale (permite o rapidă circulaţie a maselor de aer din vest şi est cu caracteristici de ordin termic şi pluvial diferite). Se diferenţiază topoclimate de culoar de vale şi depresiuni (deosebiri anotimpuale evidente, mai ales în Subcarpaţi) şi topoclimate de munţi joşi (răcoros şi cu precipitaţii cu valori anuale de 800-900 mm, concentrate primăvara şi vara). Pe ansamblu condiţiile climatice asigură desfăşurarea permanentă a diverselor activităţi turistice dar cu diferenţieri sezoniere (chiar lunare).

Prezenţa masivelor de sare aproape de suprafaţă a facilitat exploatări intense dar şi producerea de tasări, surpări impulsionate de intense dizolvări produse de apele de infiltraţie.

Pentru turism *componenta hidrologică* este reflectată de cursurile de apă tumultoase în munţi; de lacurile de baraj (pe Uz), mulţimea izvoarelor minerale (la Slănic Moldova, Poiana Sărată).

Desfăşurarea reliefului, diferenţierile climatice cu caracter regional şi exercitarea unei intense presiuni antropice au determinat configuraţia actuală a *formaţiunilor vegetale*. În munţi sunt răspândite pădurile de fag şi de amestec ce acoperă cea mai mare parte a culmilor excepţie făcând treimea inferioară a versanţilor (fâneţe) şi vatra depresiunilor (aşezări, unele culturi). În Subcarpaţi există mai întâi pâlcuri de păduri de stejar pe versanţii cu pantă mare şi pe platourile interfluviale înalte iar apoi în culoarele de vale şi depresiuni suprafeţe cu pajişti, livezi, localităţi.

Caracteristicile naturale sunt extrem de favorabile locuirii, dovadă fiind identificarea în multe locuri de dovezi care atestă prezenţa unor aşezări încă din comuna primitivă dar şi continuitatea locuirii. Sistemul de aşezări actuale s-a definitivat în sec. XVI-XVIII cu o concentrare importantă pe văile principale şi în depresiuni. În ele sunt adunate multe elemente ce dovedesc o bogată şi frumoasă viaţă spirituală dar şi o istorie cu multă încărcătură eroică.

Centre şi obiective turistice

În lungul Trotuşului este cea mai mare parte a obiectivelor turistice. Prin aceasta ea se constituie într-o axă turistică în devenire.

- *Oneştiul* (51681 locuitori în 2002) constituie centrul turistic cel mai însemnat, caracteristică determinată de câţiva factori. Are mai multe obiective turistice (biserica din Borzeşti- ctitorie a lui Ştefan cel Mare la 1494, în stil tipic moldovenesc, lângă care se află stejarul secular şi un muzeu istoric; construcţii moderne destinate activităţilor culturale şi sportive; platforme industriale; rezervaţia naturală de pe dealul Perchiu pe care se află crucea-monument al eroilor si un important punct de belvedere etc.), există o populaţie de peste 60.000 locuitori care asigură principalele fluxuri de turişti în primul rând în bazinul Trotuşului dar şi resurse pentru diferitele tipuri de servicii.

Din oraş se ramifică numeroase drumuri ce constituie axe turistice (pe Trotuş, Uz, Tazlău, Slănic etc.); dispune de amenajări (hoteluri, pensiuni etc.) care permit desfăşurarea unor variate activităţi turistice.

Şoseaua dar şi calea ferată din lungul Trotuşului ce ajung în pasul Ghimeş (1155 m) şi de acolo în Depresiunea Ciuc este axa turistică majoră în cadrul acestei zone ea concentrând multe peisaje şi elemente inedite, majoritatea în spaţiul localităţilor.

- *Târgu Ocna* (13598 locuitori în 2002) este al doilea centru turistic important. Atestat documentar la 1580 dar cu urme de cultură materială din neolitic şi al unei cetaţi dacice (Utidava). În sălile salinei vechi s-a amenajat un complex de tratament balnear, pe o culme sudică se află mânăstirea din sec. XVII-XVIII şi Monumentul Eroilor (mausoleu din primul război mondial) şi loc

de belvedere important. Se adaugă pădurile bogate de fag, gorun şi conifere, mai multe izvoare minerale cu ape clorosodice, bicarbonatate şi magneziene indicate în tratamente, dotări pentru activităţi turistice de odihnă, recreere, tratament; în amonte un sector de vale îngust.

Din Târgu Ocna spre vest o şosea conduce la *Cireşoaia* (monumentul eroilor legat de primul război mondial) şi la oraşul-staţiune balneoclimaterică *Slănic-Moldova* (5017 locuitori în 2002). Aici există peste 25 de izvoare minerale (ape clorosodice, bicarbonatate, carbogazoase, slab sulfuroase şi feruginoase), un microclimat tonifiant răcoros dar ferit de vânturi, un parc cu arbori ocrotiţi, hoteluri, vile, un cazinou (sec. XIX) şi poteci cu marcaje pe culmile limitrofe.

- *În Depresiunea Dărmăneşti* (între munţii Berzunţ, Ciuc şi Nemira, de origine tectonică şi cu un relief de terase) există mai multe localităţi turistice importante:

- *Dofteana* (colecţie muzeistică etnografică, un conac din sec. XIX, parcul dendrologic cu o suprafaţă de 26 ha; bogate tradiţii etnofolclorice);

- *Dărmăneşti* (oraş, 14222 locuitori în 2002; oraş din 1989 dar aşezare din sec. XV; muzeu etnografic, cu colecţii importante de măşti, costume, instalaţii tehnice populare; manifestări populare tradiţionale; biserici de lemn din sec. XIX; palatul Ştirbei din sec. XIX etc.; de aici se pleacă pe *valea Uzului* la lacul de baraj *Poiana Uzului* unde există cabană şi puncte preferate pentru weekend);

- *Comăneşti* (municipiu, 23796 locuitori în 2002, atestat documentar la 1409, în prezent principal centru industrial; Palatul Ghica de la 1890, în care se află muzeul etnografic şi de arte plastice; biserici din sec. XVIII-XIX etc.);

- *Moineşti* (oraş, 24204 locuitori în 2002; în larga înşeuare dintre Munţii Berzunţi şi Goşmanu; atestat documentar în 1445; muzeu de istorie, biserici din sec. XVIII-XIX, izvoare sulfuroase, bicarbonatate, calcice, magneziene folosite pe plan local; exploatări de petrol);

- *Asău şi satele din lungul văii omonime* (concentrare de elemente etnofolclorice tradiţionale).

În amonte de Comăneşti urmează *defileul de la Ciobănuş* tăiat de Trotuş în strate groase de gresii, dincolo de care reţin atenţia fizionomia aparte a bazinetelor depresionare cu una-trei terase pe care se desfăşoară sate, grădini şi apoi versanţii cu păşuni şi păduri bine încheiate. În sate tradiţiile şi meşteşugurile se păstrează (*Brusturoasa*-renumit pentru cusături, ţesături, cojocărit şi dulgherit; *Palanca*-biserică din lemn din sec.XIX, instalaţii tehnice populare; *Ghimeş-Făget*-cu ruinele unei cetăţi din sec.XVIII şi obeliscul Emil Rebreanu şi *Lunca de Jos*- prelucrare artistică a lemnului şi colecţie muzeistică).

- *A doua axă turistică* se desfăşoară pe valea Oituzului din *Oneşti spre sud-vest* care conduce pe valea Oituzului şi peste pasul omonim (866 m) la Braşov. Aceasta corespunde unui drum folosit încă din antichitate între Transilvania şi Moldova. Sunt mai multe sate în care se păstrează elemente etnofolclorice şi istorice distincte (*Oituz* - muzeu etnografic; *Ferăstrău-Oituz* - olărit, ţesături, costume, instalaţii tehnice populare), izvoare minerale folosite în trecut (*Poiana Sărată*, aici şi un mausoleu al eroilor din primul război mondial) şi un defileu.

- *Din Oneşti spre sud* drumul spre nordul Munţilor Vrancei trece prin *Caşin* (vestigii dacice, ruine de cetate medievală) şi Mânăstirea Caşin (biserica de la 1665, ctitorie a domnului Gh. Ştefan; hram şi sărbători folclorice).

- *La nord de Oneşti* - zona turistică cuprinde o bună parte din Depresiunea Tazlău şi din Culmea Pietricica, şoseaua ce urmează valea Tazlăului (se desprind două variante spre Bacău) ajunge la Piatra Neamţ. De reţinut ruinele barajului fostului *lac Belci* şi localitatea *Tescani* (muzeul memorial G.Enescu în conacul Rosetti-Tescanu; statuia compozitorului şi biserică din sec. XVIII).

- *Spre sud est de Oneşti* - şoseaua urmează culoarul larg al Trotuşului în mare măsură desfăşurat între culmile Pietricica şi Ouşor. În satele de-a lungul drumului sau aflate la baza dealurilor există livezi, vii, un început de amenajări pentru turism. La *Căiuţi* se păstrează conacul Rosetti (sec. XIX) iar la *Adjud* (17677 locuitori în 2002) - punct de legătură cu axa Siretului un muzeu, parc şi câteva dotări pentru activităţi turistice de tranzit.

Infrastructura turistică

Reţeaua de drumuri principale asigură legături între toate localităţile şi la obiectivele turistice importante din afara acestora. Este convergentă în Oneşti iar prin pasuri joase pătrunde în Transilvania şi în centrul Moldovei. Din ea se desprind drumuri forestiere şi poteci ce urcă pe culmile şi la vârfurile ce oferă largi panorame. Restricţionări în infrastructură sunt determinate de gradul modernizării care (excepţie unele tronsoane) este mediocru ceea ce se repercutează în nivelul slab al activităţilor turistice. Există şi o cale ferată în lungul Trotuşului (de la Adjud la Ciceu) a cărei însemnătate în trafic s-a diminuat mult în ultimul deceniu. Dotările pentru diverse servicii sunt limitate la centrul Oneşti şi la unele localităţi (nivel coborât) din lungul şoselelor.

Tipuri de turism

Deşi există multe elemente de potenţial ce au un rol hotărâtor în conturarea acestei zone turistice şi chiar o infrastructură care asigură (deşi modest) accesul rapid cel puţin în localităţile mari totuşi turismul cunoaşte un nivel redus. Cauzele principale ale stagnării sunt în afara infrastructurii, dotările reduse ca număr şi nivel de confort redus mai ales în mediul rural şi în majoritatea localităţilor urbane. O şansă ar putea fi agroturismul însă puterea economică precară nu va conduce la afirmarea activităţilor în acest domeniu.

Activităţile turistice care au loc sunt legate de câteva direcţii:

- *tranzitul spre Moldova* dinspre Braşov şi mai rar din Miercurea Ciuc pe axele văilor Oituz şi respectiv Trotuş;
- *activităţi balneare* concentrate în Slănic Moldova şi Târgu Ocna;
- *weekend* în diverse locuri din lungul culoarelor de vale şi la lacul Poiana Uzului;
- *pescuit şi vânătoare*;
- *participări la sărbătorile folclorice, religioase şi hramuri*.

De mai mică însemnătate sunt drumeţiile de scurtă durată în spaţiul montan, turismul de afaceri, turismul de informaţie.

8. Zona turistică naturală a Munților Bucegi

Caracteristici generale

Această zonă cuprinde două masive strâns legate - Bucegi şi Leaota - ce au dimensiuni din cele mai mari în cadrul Carpaţilor Meridionali. Ele se desfăşoară între valea Prahovei, în est, culoarul depreșionar Rucăr-Bran, în vest, culoarul Râşnoavei în nord şi Subcarpaţii Ialomiţei, în sud. În lungul culoarelor de vale se desfăşoară drumuri importante (şoseaua şi calea ferată Bucureşti-Sinaia-Buşteni-Braşov, şoseaua Câmpulung-Rucăr-Braşov, străveche legătură rutieră, şoseaua Predeal- Râşnov) prin care se asigură accesul de la aşezările de la baza muntelui; de aici pornesc poteci şi drumuri nemodernizate în toate sectoarele masivelor.

Potențialul turistic

Potenţialul turistic este bogat şi variat. Elementele cadrului natural au determinat o multitudine de obiective concentrate în diferite sectoare ale masivului la care se adaugă unele obiective sociale, istorice, de artă dispersate în aşezările de la exteriorul celor două masive (fig. 35).

Fiecare component natural în cele două masive se impune prin elemente care crează în masiv o multitudine de aspecte inedite în peisaj, situaţie care fac mai ales din Bucegi una din regiunile cele mai îndrăgite şi căutate de turişti.

Orografic Masivul Bucegi este alcătuit, în linii generale, din munţi şi culmi desfăşurate în formă de potcoavă, deschis spre sud prin mijlocul cărora Ialomița a creat o vale adâncă şi variată ca înfăţişare de la un sector la altul. Cele două ramuri ale potcoavei converg în nord în vârful Omul (2505 m), punctul culminant al masivului şi unul din cele mai înalte din Carpaţii Româneşti. Ramura răsăriteană, spre Prahova, cuprinde mai mulţi munți ce se ridică la peste 2000 m (Bucura 2501 m, Obârşia 2480 m, Coştila 2490 m, Caraiman 2384 m, Jepii Mici 2143 m, Jepii Mari 2071 m, Piatra Arsă 2044 m, Furnica 2143 m, Vârfu cu Dor 2030 m etc.) fiecare constituindu-se în obiective turistice de sine stătătoare. Versantul prahovean este stâncos şi abrupt dezvoltându-se pe o diferență de nivel de peste 900 m. Spre vest aceşti munți coboară spre Izvoru Dorului şi Ialomița sub forma unui întins platou structural acoperit de pajişti alpine şi subalpine, dominat de mai multe vârfuri (Babele 2294 m, Cocora 2191 m, Lăptici 1872 m).

La vest de valea Ialomiţei se desfăşoară cea de-a doua ramură principală a masivului. Ea se desprinde din vf. Omu incluzând munţii Doamnele (2402 m), Bătrâna (2181 m), Grohotişu (2168 m), Strunga Mare (2089 m), Tătaru (1998 m). Peisajul este asemănător cu cel prahovean-pe ansamblu un profil transversal asimetric cu versanţi stâncoşi şi abrupţi orientaţi spre Culoarul Rucăr-Bran şi largi platouri structurale ce cad uşor spre Ialomiţa şi care sunt acoperite de întinse pajişti.

În afara acestor ramuri, din vârful Omul se mai desprind o serie de culmi scurte, dar abrupte, adesea reduse de către eroziune la creste ascuţite (munţii

FIG. nr. 35 – Munții Bugeci – Schiță turistică

Moraru în est, Bucșoiu 2492 m în nord-est, creasta Padina Crucii, culmea Țigănești în nord și Gaura în nord-vest).

Valea Ialomiței, a cărei obârșie este alcătuită din pâraurile Bătrâna, Doamnele, Șugările se desfășoară aproape prin centrul masivului. În lungul ei există mai multe sectoare de chei (Urșilor, Peșterii, Tătaru, Zănoaga, Orzei) ce alternează cu bazinete depresionare (Peștera, Padina, Bolboci, Scropoasa), în unele existând lacuri de baraj antropic (Bolboci, Scropoasa).

Cel de-al doilea masiv - Leaota - se află la sud-vest de Bucegi și prezintă, în mare măsură, caracteristici diferite. În cea mai mare parte este alcătuit din

roci cristaline şi doar periferic din calcare şi conglomerate. Pe ansamblu, apare ca o imensă cupolă secţionată de văi orientate spre Dâmboviţa în vest şi Ialomiţa în est. Ca urmare din vârful Leaota (peste 2100 m) care are o poziţie relativ centrală se desprind culmi secundare ce coboară în trepte în toate direcţiile. Una dintre acestea îl leagă de Masivul Bucegi, constituind arteră turistică comună. O astfel de alcătuire geologică şi orohidrografică determină şi o fizionomie diferită a peisajului-culmi domoale, rotunjite la altitudine mare şi versanţi abrupţi, chei şi forme carstice la periferie (Brătei, Rătei, Dâmboviţa). Altitudinea de peste 2000 m a făcut posibilă modelarea glaciară în pleistocen, dovadă fiind circurile suspendate de sub vârful principal.

Alcătuirea geologică pune în evidenţă două masive distincte. În M.Bucegi domină o masă de conglomerate groasă de peste 1000 m suprapusă unui fundament din roci cristaline ce apare la zi în mai multe locuri. Alături de acestea sunt mase însemnate de calcare şi fliş marno-grezos. Suprastructura sedimentară este cuprinsă într-o cută largă cu caracter sinclinal. Heterogenitatea petrografică şi în ansamblul structural sinclinal se reflectă în fizionomia reliefului şi în dezvoltarea celorlalte elemente naturale (vegetaţie, ape).Spre deosebire de aceasta în M.Leaota domină rocile cristaline dar la exterior apar şi mase de calcar.

Relieful este extrem de variat şi de mare complexitate ca urmare a condiţiilor morfogenetice diferite. Între formele de relief renumite sunt:

- cele două mari sectoare de abrupturi structurale din M.Bucegi cu dezvoltare altimetrică de peste 1000 m (prahovean şi brănean) cu numeroase brâne, poliţe, râuri de pietre;
- ansamblul platourilor structurale ce cad spre axul văii Ialomiţa dezvoltate la 1800-2000 m;
- valea Ialomiţei cu suita de bazinete depresionare şi chei (Cheile Urşilor, Cheile Tătarul Mic, Cheile Tătarul Mare, Cheile Zănoaga Mică, Cheile Zănoaga Mare, Cheile Orzei); în Munţii Leaota la periferie câteva râuri mici (Ghimbavul, Cheia, Răteiul) au dat chei impunătoare
- vârfurile şi crestele alpine şi subalpine;
- ansamblul de forme de relief ruiniform de tipul colţilor, acelor, turnurilor dintre care renumite sunt: Babele şi Sfinxul;
- masele de grohotiş din mai multe generaţii, care formează conuri şi poale de dimensiuni foarte mari;
- relieful glaciar ce cuprinde forme variate (circuri, văi, morene) din complexele dezvoltate pe gheţari în jurul vârfului Omul (Mălăeşti, Ţigăneşti, Gaura, Obârşia Ialomiţei, Valea Cerbului) şi doar două circuri reduse în vf. Leaota.
- relieful carstic individualizat pe calcare (peşteri, mai însemnată fiind P.Ialomiţei şi Pustnicul, Tătarului) şi chiar pe conglomerate calcaroase;
- praguri glaciare sau structurale pe care apele râurilor dezvoltă cascade (Urlătoarele).

Etajarea climatică este condiţionată de dezvoltarea mare pe verticală a reliefului. Potenţialul climatic relevă valori medii anuale ce scad de la 6°C la baza masivului la -2°C pe crestele alpine şi creşteri în acelaşi sens ale cantităţilor

de precipitaţii de la 800 mm la peste 1200 mm. La peste 1800 m, spaţiu în care află majoritatea vârfurilor şi a formelor de relief de interes turistic, climatul este rece, zăpada persistând multe luni, fenomenele de iarnă au o frecvenţă mare, precipitaţiile solide fiind posibile în orice lună, zilele senine sunt mai numeroase din a doua parte a lunii august şi până în prima parte a lunii octombrie. Deşi condiţiile climatice, pe ansamblu, dau posibilitatea desfăşurării unor activităţi turistice permanente, dar diferenţiate ca specific de la un sezon la altul, totuşi există şi sectoare în care pericolul producerii avalanşelor, al dezvoltării şi păstrării stratului de gheaţă, unde prin concentrarea curenţilor de aer viteza vântului sporeşte mult şi persistă ceaţa, activităţile turistice se pot desfăşura doar în sezonul estival şi atunci cu unele restricţii pentru anumite categorii de turişti (zonele restrictive fiind abrupturile şi sectoarele de creastă).

Vegetaţia detaliază peisajele acestor masive imprimând nuanţe cromatice extrem de variate de la un sezon la altul. Dezvoltarea reliefului de la 800-900 m la peste 2500 m, alcătuirea lui dintr-un complex de suprafeţe cu înclinări variate şi expuneri diferite, suportul litologic variat, impun, pe fondul general al etajării, o diversitate de aspecte locale, de grupare a asociaţiilor vegetale. Se remarcă un etaj forestier, cu fag şi brad la baza masivelor (în câteva locuri între Sinaia şi Buşteni există suprafeţe cu dezvoltare remarcabilă în dimensiuni a bradului, zadei şi tisei) şi întinse păduri de molid ce urcă până la 1750-1800 m. Deasupra se află etajul subalpin cu arbuşti şi molizi piperniciţi şi etajul alpin (la peste 2200 m) în care stâncăria alternează cu pajişti, cu multe endemisme şi rarităţi floristice.

Există o *faună* bogată, unele specii de animale fiind protejate (capra neagră repopulată, vulturul), altele fiind de interes cinegetic (căprior, jder, râs, mistreț.).

Pentru turism prezintă importanță cunoaşterea faptului că permeabilitatea mare a masei de conglomerate nu face posibilă în M.Bucegi existența izvoarelor permanente la altitudini mai mari de 1600 m şi debitul lor bogat la altitudini mai mici.

În munţii Bucegi sunt mai multe *rezervaţii naturale.* Aici au fost delimitate înainte de 2003, Marea Rezervaţie (6680 ha, de la 1000 la 2500 m pe versantul prahovean, nordul Bucegilor, o parte a platoului şi versantul brănean până la şaua Strunga are caracter complex). Zona ştiinţifică de protecţie absolută era de cca 200 ha şi se afla în sectorul Caraimanului. Alte rezervaţii erau: Peştera, Babele (relief, puncte fosilifere), cheile Urşilor-Peştera, Bătrâna şi Pădurea Cocora. Toate acestea se încadrează acum în *Parcul Natural Bucegi* care cuprinde masivul în întregime şi are o suprafaţă de 32.624 ha.

Se adaugă la toate acestea şi unele *obiective sociale*: schitul de lângă peştera Ialomiţei, barajele şi lacurile antropice de la Scropoasa şi Bolboci, cariera de calcar de la Lespezi. Cele mai multe obiective se află, însă, concentrate în aşezările din lungul Prahovei.

Infrastructura turistică

Accesul în cele două masive este dat de o reţea densă de poteci şi drumuri forestiere, destul de bine întreţinută şi care permite legături cu cele mai îndepărtate obiective. Dintre drumuri mai importante sunt cele care urcă din sud pe văile

Ialomiței și Izvorul Dorului ajungând pe culmea Doamnele și respectiv la vf. Coștila sau pe valea Ialomicioara Păduchiosului.

Rețeaua de poteci este alcătuită din câteva trasee magistrale - în lungul munților de pe laturile de est și de vest și transversale din valea Prahovei spre valea Ialomiței și apoi spre Leaota sau regiunea brăneană.

Dotările sunt numeroase, cabanele abundă pe versantul prahovean, pe platou sau în lungul Ialomiței, dar lipsesc în vest. Se adaugă instalații de transport pe cablu (Sinaia-Vârfu cu Dor, Bușteni-Babele-Cabana Peștera) și cele pentru practicarea sporturilor de iarnă.

În masivul Leaota există multe drumuri forestiere și poteci cu marcaje turistice ce urcă spre vârful Leaota, pe latura de sud-est se află singura cabană (pe muntele Romanescu) care facilitează activitățile turistice în partea central-estică a masivului.

Tabelul nr. 12

Cabanele și hotelurile din Masivul Bucegi

Numele	Altitudinea (m)
Hotel Peștera	1620
Cabana Babele	2200
Cabana Bolboci	1460
Căminul Alpin Bușteni	925
Cabana Caraiman	2025
Cabana Cheile Zănoagei	1400
Cabana Cota 1300	1300
Hotel Cota 1400	1400
Cabana Cuibul Dorului	1160
Cabana Diham	1320
Cabana Furnica	930
Cabana Gura Diham	987
Cabana Mălăești	1720
Cabana Padina	1525
Cabana Piatra Arsă	1950
Cabana Poiana Izvoarelor	1455
Cabana Poiana Stânei	1270
Cabana Scropoasa	1205
Cabana Vârful cu Dor	1885
Cabana Vârful Omul	2504
Cabana Schiori	980

Tipuri de turism

Activitățile turistice sunt variate și cu frecvență mare vara, iarna în sezonul de schi și la sfârșit de săptămână. Se practică următoarele forme de turism :

- *drumeții* cu o durată de una sau mai multe zile: traseele cele mai solicitate fiind valea Ialomiței precum și partea de est și nord-est a masivului;
- *odihnă* în tabere de elevi organizate sau la cabanele de pe platou, de pe valea Ialomiței Peștera sau Padina sau în localitățile de pe valea Prahovei;
- *turism pentru practicarea sporturilor de iarnă*, mai ales în sectoarele Babele-Piatra Arsă, Furnica-Sinaia, Bușteni;
- *alpinism, vânătoare și pescuit sportiv.*

FIG. nr. 36 – Masivul Făgăraș – Schiță turistică

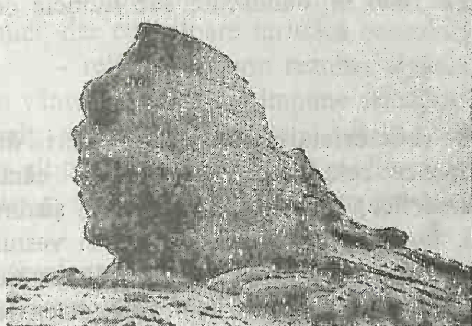
Pentru masivul Leaota sunt specifice: *drumețiile* pe trasee ce duc spre Bucegi sau spre vf.Leaota, în majoritatea situațiilor traseele urmând văile râurilor afluente Ialomiței. Iarna deplasările sunt reduse (doar până la muntele Romanescu și la vârful principal).

9. Zona turistică naturală-Munții Făgăraș

Caracteristici generale

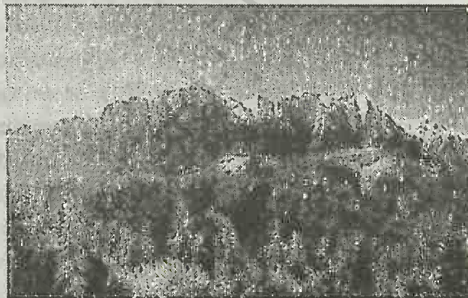
Munții Făgăraș constituie una din cele mai importante zone turistice, din Carpați și aceasta datorită nu numai multitudinii obiectivelor turistice (predominant naturale), dar și activităților turistice cu caracter permanent și cu forme variate de realizare (fig. 36).

Se desfășoară între valea Oltului în vest și curmătura Tămașu în est, pe aproape 70 km lungime. Sunt încadrați la nord de Depresiunea Făgăraș, pe care o domină prin versanți cu pantă mare și cu o diferență de nivel de peste 1000 m; în sud, între ei și masivele Cozia, Frunți, Ghițu și Iezer se interpune o arie

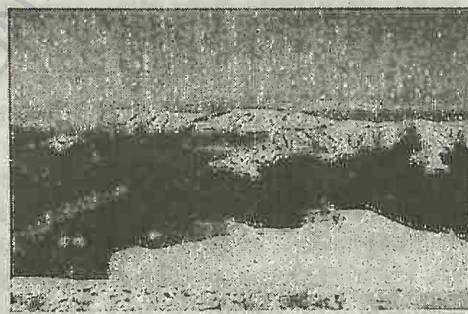

Sfinxul

Babele

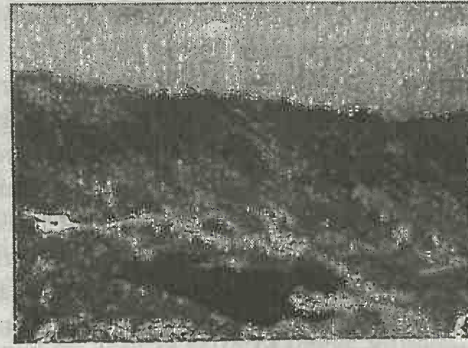

Vârful Omul

Abruptul Bucegilor

Abruptul Coştilei

Munţii Baiului văzuţi de pe Vf. Coştila

Cabana Bâlea

Bâlea – Lac glaciar

PLANŞA 6

depresionară colinară cu altitudini de cca 1000 m, cunoscută sub numele de Depresiunea Loviştei.

Potențialul turistic

Alcătuirea geologică este simplă- roci cristaline cu grad diferit de metamorfozare (în partea centrală precumpănesc cele mezometamorfice, pe când spre nord şi sud de acestea cele epimetamorfice) între care micaşisturi, şisturi sericitoase, şisturi cloritoase, gnaise etc. În unele locuri (îndeosebi în vestul acestor munţi) apar şi petice de calcare cristalizate şi dolomite. Rocile sedimentare îmbracă, la nord şi la sud, părţile joase ale culmilor cristaline. Mişcările tectonice de la finele pliocenului şi din cuaternar au ridicat mult aceşti munţi aducându-i la altitudini superioare limitei zăpezilor permanente, situaţie care a favorizat extinderea gheţarilor.

Structura orografică evidenţiază câteva aspecte care se impun în succesiunea peisajelor şi a elementelor cu însemnătate turistică:

- un ax orografic cu desfăşurare de la est la vest, în lungul căruia se află strâns înlănţuite vârfuri cu altitudini de peste 2000 m (şase dintre ele depăşesc 2500 m - Moldoveanu 2544 m, Negoiu 2535 m, Vânătoarea lui Buteanu 2507 m, Călţun 2522 m, Viştea Mare 2527 m, Dara 2500 m, iar alte 33 sunt mai înalte de 2400 m), creste foarte înguste şi versanţi abrupţi etc. Este cea mai întinsă creastă alpină carpatică, caracter care favorizează atracţia unui număr mare de turişti români şi străini.
- de o parte şi de alta a acesteia se desfăşoară interfluvii orientate spre depresiunile Făgăraş şi Loviştea. Primele (cele nordice) sunt scurte (6-8 km) şi cad rapid în mai multe trepte, pe când cele orientate spre sud au o lungime mare (10-20 km), treptele fiind mult mai extinse. De aici asimetria netă în desfăşurarea reliefului Făgăraşului.
- în ambele cazuri nivelul superior (la peste 2000 m) este alcătuit din creste (uneori extrem de înguste) cu vârfuri, multe şei şi versanţi abrupţi "îmbrăcaţi de grohotişuri". Al doilea nivel se dezvoltă de la 1800 m la 1400 m, fiind format din vârfuri şi platouri bine împădurite, iar ultimul, situat la 1000-1200 m, este reprezentat de culmi prelungi şi bine împădurite.
- sistemul de văi respectă căderea dublă a reliefului spre nord şi sud. Obârşiile sunt situate la 1800-2200 m şi se prezintă sub forma unor culoare largi, adânci, scurte spre nord (10-15 km) şi lungi spre sud (peste 15 km). Apar evidente cele două sectoare - superior, modelat glaciar şi cel mijlociu specific proceselor fluviatile. Între ele sunt praguri cu diferenţe de nivel de peste 100 m., la văile nordice şi sub 60 m la cele sudice. Pe toate pragurile se impun cascade ce constituie obiective turistice însemnate (Bâlea, Capra, Şerbota, de pe valea Rea, valea Galbenei, Zârnei, Jgheburoasei,Urlei).

O astfel de structură orografică diferenţiază câteva tipuri de peisaje majore: de creastă alpină, de complexe glaciare, de văi şi de culmi bine împădurite, diferite ca dimensiuni şi înfăţişare nu numai în partea nordică, dar şi în sectorul central (mai înalt); se adaugă cele de la periferiile estice şi vestice mai scunde şi mai puţin variate.

Complexitatea reliefului pune în evidenţă şi alte forme cu dimensiuni mai mici, dar cu valoare turistică deosebită:

- relief ruiniform rezultat al dezagregării, acţiunii zăpezii (prin avalanşe) şi vântului. Acest tip impune sălbăticie şi variaţie pe distanţe mici. Se remarcă colţi, turnuri, şei înguste şi adânci (portiţe), ace, creste - care au frecvenţă mare la altitudini de peste 2100 m. Ele sunt nu numai obiective în traseele turistice, dar şi sectoare folosite pentru practicarea alpinismului.
- relief glaciar reprezentat prin forme cu dimensiuni deosebite - circuri complexe şi suspendate, văi glaciare cu lungimi de câţiva kilometri, praguri glaciare, morene, blocuri şlefuite glaciar, custuri, microdepresiuni în care se află lacuri. Ele se află de-o parte şi de alta a crestei principale între vârfurile Suru (vest) şi Berivoescu (est), dar şi pe unele culmi sudice la altitudini mai mari de 1850 m. Cele mai extinse complexe se află în jurul vârfurilor Ciortea, Scara, Şerbota, Negoiu, Paltinul, Vânătoarea lui Buteanu, Arpaş, Podragu, Viştea, Moldoveanu, Urlea, Ludişoru etc.
- masele imense de grohotiş ce îmbracă versanţii circurilor glaciare apărând sub formă de poale şi conuri mai mult sau mai puţin acoperite de vegetaţie.
- defileul Oltului (sectorul de la Turnu Roşu), situat la vestul munţilor Făgăraş, care se constituie într-o unitate turistică bine definită.

Două dintre *elementele hidrografice* au valoare deosebită pentru turism: lacurile şi casacdele. Primele se află atât în zona alpină (în microdepresiuni glaciare sau nivale), cât şi în zona forestieră (au rezultat prin baraje antropice). În Munţii Făgăraş există 31 de lacuri glaciare permanente (care însumează 24 ha) şi mai multe lacuri cu funcţionalitate o mare parte a anului. Ele sunt concentrate, îndeosebi, în circurile glaciare aflate de-o parte şi de alta a crestei principale, la altitudini de peste 2000 m, iar câteva se află şi pe văile glaciare. Cele mai importante sunt: Avrigul (la altitudinea de 2011 m, suprafaţa de 14770 mp, adâncimea maximă 4,5 m), Podragu (2171 m, 2,85 ha suprafaţă şi 15,5 m adâncime), Bâlea (2041 m înălţime, 4,65 ha şi 11,35 m adâncime), Călţun (la 2175 m, 0,7 ha şi 11,8 m), Mioarele (aflat la 2282 m altitudine, are poziţia cea mai înaltă din Carpaţi; 1513 mp), Viştişoara (circa 220m altitudine; 5100 mp şi 1,46 m adâncime), Paltinul (2250 m altitudine; 1070 mp, 1,2 m adâncime), Capra şi Căpriţa (situate sub Şaua Caprei, la o altitudine de 2230 m, cu o suprafaţă de 18340 mp, respectiv 2180 mp; suprafaţe de 183400 mp respectiv 2190 mp), Iezerul Podul Giurgiului (2226 m altitudine, suprafaţă de 2220 mp şi 3m adâncime), Lacul Gălăşescu (2168 m altitudine, 16000 mp suprafaţă, 2,5 m adâncime) (după I.Pişota, 1971). Lacurile amenajate în scop hidroenergetic se află pe râurile Argeş, Vâlsan şi Topolog. Cel mai extins este Vidraru (cca 900 ha, 14 km lungime şi un volum de 465 mil.m^3). Al doilea element hidrografic îl constituie cascadele prezente pe aproape toate văile, atât în sectorul pragurilor glaciare, cât în aval de acestea. Au însă dimensiuni diferite, cele mai mari fiind pe Bâlea şi Capra. Se adaugă mulţimea izvoarelor, care au debite mari, mai ales la poalele conurilor de grohotiş.

Vegetaţia reprezintă un component natural care se reflectă intens în peisaj şi care creează, sezonier, imagini diferite. Pădurile de fag şi de amestec cu molid

se ridică până aproape de 1200 m, având numeroase elemente eurasiatice şi central-europene. Pădurile de conifere urcă până la 1800 m pe versantul sudic şi 1750 m pe cel nordic. Pajiştile ocupă suprafeţe însemnate pe toate culmile ce depăşesc 1650 m ; la altitudini mai mari de 2000 m sunt caracteristice elemente alpine, o parte dintre acestea fiind endemisme. La baza golului alpin există areale cu jnepeni, ienuperi, afin, merişor, smirdar dar şi flori frumos colorate cum ar fi genţienele, luceafărul, mărţişorul, omagul galben, toporaşii galbeni, ochiul şarpelui, floarea de colţ, smirdarul. În prezent este în curs de aprobare un parc naţional care va îngloba cea mai mare parte a crestei.

În bazinul râului Bâlea este o rezervaţie forestieră.

Fauna este bogată şi variată. Dintre speciile protejate însemnate sunt : capra neagră (cea mai mare răspândire din Carpaţii Româneşti), ursul, jderul, acvila. În bazinul superior al râului Vâlsan trăieşte popretele (*Romanichthyus valsanicola*), specie endemică extrem de rară, declarată monument al naturii.

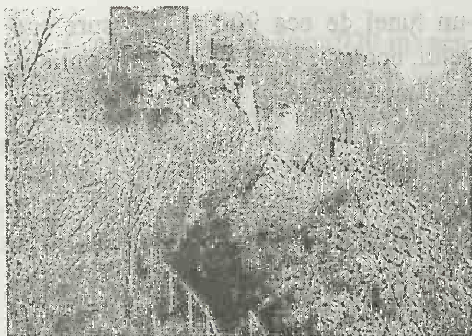
Caracteristicile climatice cu importanţă pentru turism sunt:

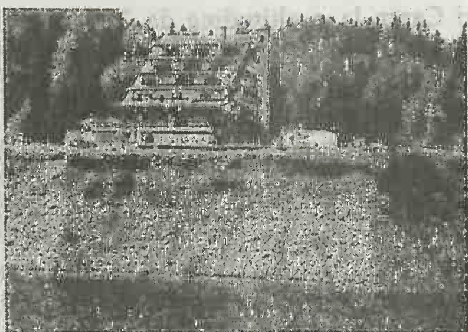
- etajarea elementelor climatice (medii termice anuale de 5-6°C la periferie, 0°C la 2000 m şi -2°C pe vârfurile şi creasta principală, precipitaţii medii anuale de 900-1000 mm la bază şi cca 1400 mm la nivel superior) care pun în evidenţă trecerea de la un etaj montan moderat la unul alpin aspru;
- o asimetrie altimetrică în distribuţia valorilor parametrilor climatici pe versanţii culmii principale (precipitaţii medii anuale la bază de 700 mm pe versantul sudic şi 800 mm pe cel nordic, 1000 mm faţă de 1200mm la 2000 m);
- luna cu valorile termice cele mai scăzute până la altitudinea de 1600 m este ianuarie, iar mai sus februarie;
- ploile au frecvenţă mare primăvara şi în prima parte a verii şi scad din august până în septembrie; ninsorile, în etajul alpin cad în orice lună, iar la altitudini moderate în intervalul noiembrie-martie. Ca urmare stratul de zăpadă persistă în intervalul septembrie-iunie, la altitudini ridicate (pe versanţii expuşi spre nord, iar în unele circuri zăpada se păstrează şi în luna august);
- pe versanţii din golul alpin avalanşele se produc cu o mare frecvenţă;
- nebulozitatea este un fenomen obişnuit;
- la nivelul crestei principale vântul este aproape permanent.

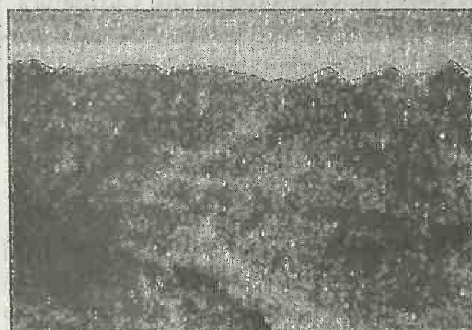
Infrastructura turistică

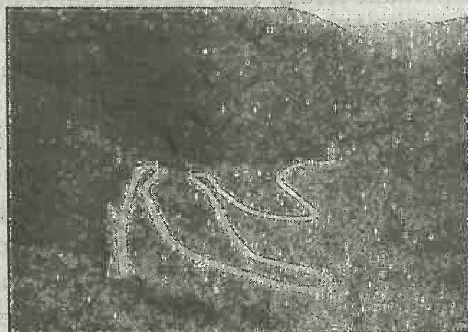
Ascensiunile pe versantul nordic al munţilor Făgăraş începe din mai multe localităţi din Depresiunea Făgăraş unde se poate ajunge fie cu trenul (Braşov-Făgăraş-Sibiu, Râmnicu Vâlcea-Podu Olt-Avrig), fie rutier (Braşov-Sibiu, Şinca Veche-Recea- Lisa-Sâmbăta de Sus-Victoria-Cârţişoara).

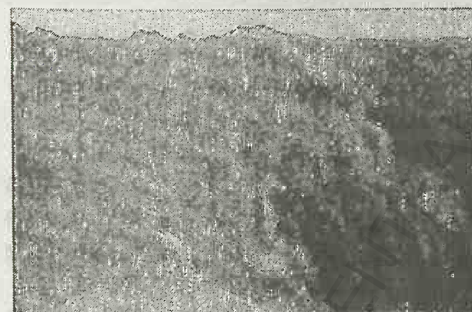
Din acestea accesul este asigurat de o reţea foarte deasă (aproape pe fiecare vale principală) de drumuri comunale (unele asfaltate), forestiere şi de o mulţime de poteci cu marcaje turistice ce se înscriu în peste 50 de trasee. Cel mai important este cel al crestei principale (*axă turistică orografică*) care pleacă din valea Oltului (la sud de Turnu Roşu) şi se termină în şaua Tămaşului (în est) de unde urcă în Piatra Craiului. Cel mai însemnat drum de acces, începând cu anul 1974, este *Transfăgărăşanul* (90 km) ce străbate culmea principală între circurile Bâlea

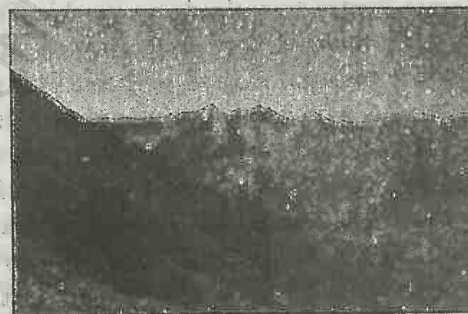

Cetatea Poienari

Cabana Cumpăna

Transfăgărăşanul

Transfăgărăşanul

Vârful Moldoveanu

Vârful Lespezi Negoiu

Barajul şi lacul Vidraru

Cheile Argeşului

PLANŞA 7

şi Capra la o altitudine de 2040m printr-un tunel de cca 900 m. Dinspre sud şoseaua pătrunde în munte prin cheile Argeşului, ocoleşte lacul Vidraru şi continuă pe valea Caprei. În complexul glaciar Bâlea funcţionează şi o telecabină (4 km între Bâlea Cascadă şi Bâlea Lac).

Cele mai multe *cabane turistice* se află pe versantul nordic (12), situate fiind pe trasee turistice principale, la altitudini diferite (de la Arpaş, 600 m şi Complexul Sâmbăta, 690 m cu Mănăstirea lui Constantin Brâncoveanu, până la Podragu, 2136 m şi Bâlea Lac, 2027 m). Se adaugă alte 5 cabane pe versantul sudic, în bazinul Argeşului, 5 refugii la nord de creasta principală şi la peste 1900 m altitudine, precum şi numeroase stâne şi cabane forestiere. Cele mai importante refugii sunt Refugiul din Muntele Berevoescu, Refugiul din Curmătura Zârnei, Refugiul Moldoveanu, Refugiul Călţun, Refugiul din Chica Fedeleşului; au grad redus de confort, multe dintre ele fiind doar puncte de înnoptare pe traseele de creastă.

Complexul turistic Sâmbăta (690 m altitudine) se află pe valea Sâmbetei, la contactul munte-depresiunea Făgăraş.

Cabana Valea Sâmbetei (1401m altitudine) constituie puncte de plecare pentru excursii în zona Bîndea-Gălăşescu. În apropiere se poate practica schiul până primăvara târziu.

Cabana Arpaş (600 m altitudine) denumită local şi Fata Pădurii este amplasată într-o poiană pe malul drept al văii Arpaş.Poate fi folosită ca bază de plecare pentru traseele de pe muchia Ţărâţei.

Cabana Podragu (2136m) se află în apropierea crestei principale, în căldarea glaciară Podragu. Accesul se poate face pe valea Podragului. Permite ascensiuni pe creasta principală între Vânătoarea lui Buteanu şi Moldoveanu.

Cabana Bâlea Lac (2027 m) se află pe o peninsulă în centrul lacului. Accesul este facil atât cu telecabina cât şi rutier.De aici se fc ascensiuni la vârfurile Vânătoarea lui Buteanu, Capra, Paltinul şi Negoiu.

Cabana Paltinul (2025 m) este în imediata proximitate a cabanei Bâlea, până în 1990 a avut regim special de funcţionare.

Hotelul Bâlea Cascadă (1234 m altitudine) este situată în aval de cascada Bâlea.Aici se află staţia de plecare cu telecabina.

Cabana Negoiu (1546 m) este situată pe versantul nordic al Făgăraşului, pe Piciorul Muntelui Şerbota. Este folosită în excursiile de pe traseul Scara-Şerbota-Negoiu. Este utilizată de turiştii care parcurg Creasta Făgăraşului.

Cabana Poiana Neamţului (706 m) este situată la capătul unui drum forestier ce porneşte din Avrig pe valea Mare a Avrigului; de aici se ajunge la vârful Suru.

Cabana Bârcaciu (1550 m) se află pe interfluviul Bârcaciu şi este utilizată pentru traseele de creastă ce merg spre Lacul Avrig.

Cabana Suru (1450m) este aşezată pe Culmea Moaşei. Este folosită ca punct de plecare sau sosire pentru excursii în zona Suru-Găvanu-Tătaru.

Cabana Valea cu Peşti (950 m) se află la mai puţin de 10 km de barajul de la Vidraru, pe malul estic al lacului; folosită pentru odihnă.

Complexul Cumpăna (920 m) este situat pe malul vestic al lacului Vidraru, folosit pentru odihnă, recreere şi sporturi nautice.

Cabana Capra (1500 m) este situată pe valea Capra, în apropierea morenei acestei văi; este utilizată pentru ascensiuni pe versantul sudic.

Pentru sporturile de iarnă nu există spaţii amenajate. Acestea se realizează pe versanţii din preajma cabanelor de altitudine, unde se păstrează stratul de zăpadă (Bâlea şi pe valea Bâlea, apoi la Podragu, Suru, Capra etc.).

Tabel nr. 13

Pârtiile de schi de la Bâlea

Denumirea pârtiei	Grad de dificultate	Lungimea (m)	Diferenţa de nivel (m)
Pilon II	medie	1400	-
Scoc	grea	-	-

Tipuri de turism

Se practică diferite forme de turism: *drumeţii* de 1-2 zile până la o săptămână pe trasee care traversează masivul sau în lungul crestei principale; *odihnă şi drumeţii* în jurul cabanelor principale (îndeosebi pe văile Bâlea, Capra, Buda); *odihnă şi sporturi nautice* la Complexul Cumpăna, pe malul lacului Vidraru; *sporturi de iarnă, vânătoare, pescuit, alpinism.*

10. Zona turistică naturală a Munţilor Iezer

Caractere generale

Munţii Iezer aparţin grupei Făgăraş a Carpaţilor Meridionali. Sunt delimitaţi de valea Dâmboviţei la est şi râul Doamnei la vest; la sud limita cu Subcarpaţii este dată de denivelări importante, în timp ce la nord culoarul văilor Dâmboviţa şi Zârna până în şaua Oticului ce îi separă de Făgăraşul înalt.

Munţii Iezer prezintă o asimetrie a peisajului: în nord şi vest domină peisajul alpin în timp ce în sud acesta este dominant forestier. Deşi au un potenţial turistic ridicat prezenţa în apropiere a unor alte masive mult mai cunoscute şi mai vizitate fac ca aceştia să prezinte o circulaţie turistică care de abia în ultimele decenii s-a accentuat. Se remarcă concentrarea principalelor obiective turistice pe creasta alpină şi pe râul Târgului de care se leagă şi cele mai multe activităţi. Totodată, importante sunt şi cele de la periferie, îndeosebi din lungul Dâmboviţei şi Râului Doamnei. Deşi de pe cele trei văi se realizează accesul la creastă, cel mai lesnicios şi cu frecvenţă ridicată este culoarul Râului Târgului.

Potenţialul turistic

Geologic Munţii Iezer sunt formaţi dominant din roci cristaline care impun pe ansamblul reliefului prin masivitate şi forme greoaie; se adaugă cu valoare locală gnaise pe culmea înaltă (*Colţii Cremenei* cu aspect ruiniform); calcare mezozoice (la contactul cu extremitatea sudică a Pietrei Craiului şi cu Leaota (munţii Gruiu Lupului-Pleaşa, în Cheile Dâmboviţei, precum şi în sud est în

muntele Mateiaşu); conglomerate (lângă Cândeşti şi Nămăeşti); calcare eocene fosilifere la Albeşti toate creând peisaje aparte.

Orografic Munţii Iezer se prezintă sub forma unei asocieri de culmi într-o structură asemănătoare unei potcoave. Se remarcă în vest şi nord o creastă cu altitudini de 2300-2400 m alcătuită din două subunităţi care au şi cele mai însemnate vârfuri (Iezerul Mare - 2462 m şi Păpuşa - 2391 m); ele sunt separate de şaua Spintecătura Păpuşa.

- *Munţii Iezeru Mare* aflat în vest şi sud sunt delimitaţi de văile de la obârşia Râului Târgului la est precum şi de Râul Doamnei la vest. Cele mai importante culmi sunt: Iezeru Mare în vest (cu relief glaciar, lac, refugiu alpin, monumentul denumit Crucea Ateneului Voineşti la altitudinea de 2275 m); Văcărea în sud (domeniu pastoral), Iezeru Mic-Portăreasa în nord-vest (numeroase vârfuri peste 2300m); Păpău-Şeţu în sud-vest; Culmea Bătrâna în nord-vest (relief glaciar).
- *Munţii Păpuşa* reprezintă compartimentul nord -estic al sistemului montan Iezer având altitudinile maxime de 2391 m; de aici se desprind în toate părţile interfluvii scurte, rotunjite (picioare pe care se găsesc numeroase drumuri şi poteci turistice). Sunt scurte şi cu pante mari în nord şi lungi şi domoale în partea de sud- est (Dobriaşu).

Relieful glaciar din Munţii Iezer este reprezentat de:

- circurile glaciare de la obârşia văilor Groapele, Roşu, Boarcăşul, Colţilor, Căţunu, Iezerul Mare; cel mai mare este la obârşia văii Râul Târgului el fiind continuat de o vale glaciară. În rest sunt circuri suspendate;
- lacuri glaciare: Zănoaga Barbului, Iezerul Mic, Iezerul la altitudinea 2130 m cu o adâncime de 5,1 m şi suprafaţa 3750 ha, Boarcăşul.
- relieful periglaciar este alcătuit din grohotişuri, marghile şi scochine, vârfuri rezduale etc.

Climatul, datorită altitudinii mari, prezenţei unor văi adânci si a proximităţii culmii principale a M.Făgăraş, este rece pe creastă şi mai blând la poale, în sud. Temperatura medie anuală variază între 0°C pe creastă şi 6°C la contactul cu Subcarpaţii, în iulie este de +8°C, iar în ianuarie coboară de la –7°C în sectorul alpin la -4°C la baza munţilor. Precipitaţiile sunt de 1200-1300 mm, cu cădere în orice lună a anului; numărul de zile cu ninsoare pe an este de 80-90 zile, iar stratul de zăpadă la sol se menţine 180-220 zile în sectorul alpin. Vântul iarna poate atinge viteze de 90-120 km/oră, dominantă fiind direcţia nord-vestică. Condiţiile climatice de ansamblu sunt favorabile activităţii turistice după cum urmează: mai-octombrie cu drumeţii de lungă durată; martie-aprilie şi noiembrie cu drumeţii de scurtă durată; între noiembrie şi aprilie nu sunt recomandate excursii decât pentru turiştii antrenaţi; sezonul este favorabil sporturilor de iarnă care se practică local şi sporadic.

Reţeaua de ape curgătoare este formată din Râul Doamnei, Râul Târgului şi Dâmboviţa cu afluenţii lor. Pe Râul Târgului a fost amenajat un lac de acumulare la Râuşor care alimentează centralele de la Lereşti şi Voineşti; pe Dâmboviţa sunt amenajate lacurile de la Pecineagu şi Sătic.

Repartiţia vegetaţiei, Munţilor Iezer este în concordanţă cu desfăşurarea oroclimatică. Astfel, între 850-1250 m altitudine sunt păduri de fag, cu dezvoltare mai mare pe culmile sudice; la altitudini mai mari de 1250 m sunt pădurile de

brad alb şi molid, iar la peste 1800 m se desfăşoară tufe de jnepeniş, smirdarul, afin, ienupăr. În poieni sunt: brânduşe, ghiocei, floarea paştelui, margaretele, clopoţeii, genţiane, cimbrişorul, garofiţe de munte, toporaşi, viorele.

În păduri există o bogată *faună* (ursul, lupul, mistreţul, vulpea, pisica sălbatică, râsul), păsări (acvila de munte, bufniţa, corbul, mierla, cocoşul de munte şi corbul) iar în apele râurilor-păstrăv, lipani, zglăvoace, etc.

Cele mai importante *rezervaţii ale naturii* din Munţii Iezer sunt:

- *Rezervaţia paleontologică de la Albeşti* la contactul cu Depresiunea Câmpulung; sunt calcare numulitice eocene fosilifere.
- *Granitele de Albeşti* (în vecinătatea sudică, cu o suprafaţă de 330mp)
- *Peştera Urşilor, Peştera Lupului şi Peştera Arvaţilor*

Potenţialul antropic este prezent doar în localităţile situate la marginea muntelui. Municipiul Câmpulung (38285 locuitori în 2002) este cel mai însemnat centru turistic (obiective cu caracter istoric, arhitectonic, dotări pentru turism, punct de plecare spre munţii Iezer).

În toate satele există elemente de arhitectură şi port popular specific zonei etnografice muscelene, mai ales la *Rucăr, Drgoslavele, Nămăeşti şi Lereşti.* La *Nămăeşti* se află casa memorială George Topârceanu şi mănăstirea ce are ca bază o bisericuţă rupestră din sec.16

Staţiuni balneoclimaterice de interes local sunt la *Nămăeşti* şi *Bughea de Sus*

În multe aşezări s-au realizat amenajări care permit desfăşurarea agroturismului (Rucăr, Podu Dâmboviţei, Lereşti, Bughea de Sus etc.) (fig. 37).

Infrastructura turistică

Accesul se realizează pe calea ferată Goleşti-Câmpulung Muscel-Argeşel, iar auto pe şoseaua Piteşti-Câmpulung-Braşov. Localităţile de acces sunt: Câmpulung, Lereşti, Nămăeşti, Rucăr, Podu Dâmboviţei, Domneşti, Bughea de Sus, Albeşti, etc. situate la periferia muntelui, de unde pleacă cele mai importante poteci şi drumuri (multe forestiere) în masiv. Există un traseu în circuit (Văcărea-Iezeru Mare-Bătrâna-Păpuşa), unul pe valea Râul Târgului la lacul Iezeru Mare şi mai multe trasee secundare ce conduc la cel principal (în circuit).

Dotările turistice din munţii Iezer sunt:

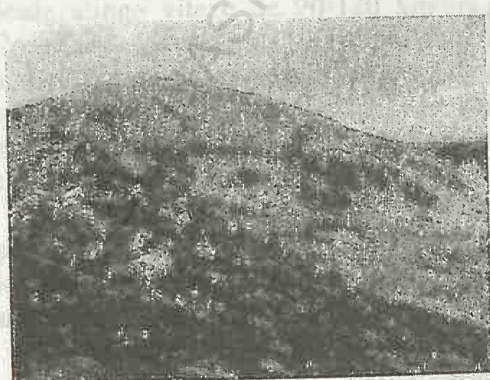
- *cabana -hotel Voina* (950 m altitudine, pe malul Râului Târgului);
- *cabana Cuca* (1175 m altitudine);
- *cabana Bătrâna* (1100 m);
- *refugiul alpin Iezer* (2135 m altitudine, dat în folosinţă în 1974);
- *stâne*-pe plaiurile înalte
- în ultimile decenii s-au construit *câteva case de vacanţă*, îndeosebi în lungul Râului Târgului.

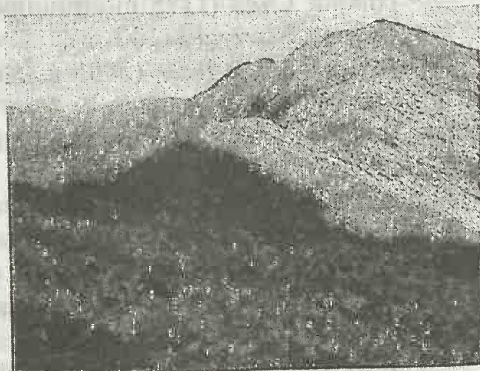
Tipuri de turism

- *drumeţii* de scurtă durată iarna şi parcurgerea circuitului major vara
- *odihnă* la cabana-hotel Voina sau la pensiunile de pe Râul Târgului (Lereşti)
- *alpinism* în partea de est a masivului
- *schi* pe pantele Portăreasa, Văcarea, Plaiu lui Pătru şi valea Boarcăşului.

Localitate
Staţiune turistică
Drum modernizat
Drum nemodernizat
Potecă turistică
Limită de parc naţional
Şei, pasuri
Stânci izolate
Reţea hidrografică
Lac de baraj
Cheie, defileu
Hotel, motel
Cabană
Campinguri
Pârtii de schi
Mănăstiri
Cetăţi, ruine de cetăţi
Monument
Circ glaciar
Peşteri
Rezervaţie complexă
0 2 4 6 8 km

FIG. nr. 37 – Munţii Iezer – Schiţă turistică

Iezerul Mare

11. Zona turistică naturală Munții Cozia

Caracteristici generale

Munții Cozia se află în sud-vestul grupei montane Făgăraş, de creasta principală a acestei unități sunt despărțiți de culoarul depresionar tectonic al Loviştei; în vest limita este constituită din valea Oltului care şi-a săpat un impunător defileu (circa 10 km), despărțindu-i de munții Căpățânii. În sud şi sud-est Munții Cozia sunt despărțiți de dealurile subcarpatice prin Depresiunea Jiblea-Călimăneşti.

Valoarea turistică a masivului Cozia rezidă nu numai din potențialul natural şi cultural existent dar şi din accesibilitate şi din numeroasele dotări pentru turism. La poalele masivului Cozia se află una dintre cele mai importante stațiuni balneoclimaterice din România, Călimăneşti-Căciulata, stațiune care dispune de resurse balneare deosebite (microclimat, ape minerale şi termale) (fig. 38).

Elementele de favorabilitate pentru desfăşurarea unor activități multiple de turism sunt: concentrarea obiectivelor pe un spațiu restrâns, accesibilitatea din mai multe direcții, durata relativ mică (3-7ore) pentru străbaterea diferitelor trasee, posibilitatea efectuării drumețiilor în orice sezon. Restrictivitatea este determinată de energia de relief mare (800-1000 m) între creasta principală (1300-1668 m) şi regiunile limitrofe (400-500 m) ceea ce conduce la un efort susținut în timpul ascensiunilor pe pante uneori destul de ridicate, apoi gradul ridicat de împădurire care limitează observarea în toate direcțiile în timpul drumeției dar şi versantul nordic abrupt şi nefavorabil ascensiunii.

Potențialul turistic

Geologic Munții Cozia sunt alcătuiți din gnaise şi pe alocuri conglomerate (în sud), roci care impun masivitate; se adaugă abrupturile tectonice de mai multe sute de metri (îndeosebi cel nordic).

Relieful pe ansamblu pune în evidență un bloc montan de altitudine medie încadrat de versanți abrupți (în nord) şi vest (defileul Oltului). Prin desfăşurare, în raport cu axa vest-est a altitudinilor maxime, Munții Cozia au o pronunțată asimetrie cu versantul nordic, foarte abrupt în lungul faliei Brezoiului şi versantul sudic relativ prelung şi cu pante ceva mai line. Înălțimea maximă este de 1688 m (Ciuha Mare); alte vârfuri sunt: Ciuha Mică (1629 m), Bulzu (1560 m), Babolea (1538 m), Rotunda (1593 m).

Pentru turism se impun câteva tipuri de obiective:

- defileul Oltului între confluența cu Lotrul şi stațiunea Cozia
- cascade şi repezişuri cum ar fi: cascada Gardului şi repezişurile Urzicii, Bulzului, Păteştilor, Roşiei;
- vârfuri (Ciuha Mare, Ciuha Mică) de unde în zilele senine se desfăşoară panorame foarte largi atât spre Țara Loviştei cât şi spre Subcarpați;
- custuri şi muchii ascuțite (Paltinului şi Foarfecii);
- Stânca Turnul lui Traian (519m) ce domină lacul de la Turnu;
- stânci izolate sau grupate în formă de turnuri, ace, piramide care sunt formate atât din roci cristaline cât şi din conglomerate;

FIG. nr. 38 – Munții Cozia – Schiță turistică

Mănăstirea Cozia

Masivul Cozia

- porțile Coziei (Poarta de piatră, Poarta Mioarelor, Poarta Foarfecii, Poarta Cetății, Poarta Ursului, Poarta Turnului);

- grote dezvoltate pe fisuri: Peştera din Cale, Peştera Sălbaticului, Grota Haiducilor, Grota Ursului;

- interfluvii secundare prelungi cu păduri şi pajişti desfăşurate mai ales spre sud.

Rețeaua hidrografică este în întregime tributară Oltului. Oltul mărgineşte Munții Cozia în partea sa vestică, pe o lungime de 10km, în cadrul unui sector de defileu. Prin acesta între 1896-1902 a fost construită calea ferată ce lega Oltenia de Transilvania. Versanții nord-vestici şi nordici ai munților Cozia sunt drenați de pârâul Băiaşu, iar partea sudică de Coisca (Sălătrucel); văile prezintă sectoare înguste în munte, în timp ce în depresiunile vecine se lărgesc.

Condițiile climatice în munții Cozia sunt favorabile desfăşurării activității turistice în tot timpul anului. Diferența altimetrică mare (1000-1200m) față de ariile depresionare limitrofe, existența unor văi înguste care pătrund radiar în munte şi facilitează penetrarea maselor de aer mai calde dinspre sud şi insolația diferențiată determină topoclimate variate. Temperatura medie anuală este de 10°C la bază şi 3°C pe culmea principală; iarna se înregistrează -6°C la 1500-1600 m şi -2°C la Călimăneşti; în luna iulie temperatura medie este de +14°C pe vârfuri şi +20°C la baza muntelui. Precipitațiile atmosferice înregistrează şi ele diferențieri: astfel etajul montan înalt primeşte în medie 1000 mm, în timp ce în valea Oltului şi în sud cantitățile scad la 700mm.

Biogeografic, Munții Cozia reprezintă un unicat în cadrul lanțului carpatic, motiv pentru care a fost declarat *parc natural*. Această caracteristică este dată de faptul că pe un spațiu relativ restrâns se găsesc numeroase specii de plante dintre care multe cu caracter endemic. Parcul național Cozia are o suprafață de 16746 ha şi cuprinde Munții Cozia în totalitate, extremitatea estică a Munților Căpățânii şi extremitatea sud-estică a Munților Lotrului. Pentru că această zonă a fost declarată rezervație naturală complexă încă din anul 1962, pe acest teritoriu nu au existat alte arii protejate mai mici. Se diferențiază un sector intern (aproximativ 5000 de hectare) care constituie rezervație ştiințifică, restul până la 16746 hectare fiind zonă-tampon.

Vegetația e constituită din pădurile de gorun în amestec cu fagul (gorunul urcă până la 1350 constituind cea mai mare înălțime de la noi din țară), teiul, mojdreanul, scumpia, frăsinul; fag în amestec cu molidul; pădurile de molid; păşuni şi fânețe (măceş, afin, brânduşa de munte, sânsineii de munte, ochiul găinii, garofița de munte, ciubotica cucului, pesma, degetărutul). Specii endemice specifice munților Cozia sunt: mesteacănul de Cozia, măceşul argeşan, trandafirul sălbatic de Cozia (pesma Coziei).

Fauna este specifică etajului forestier. La obârşia pârâului Păteşti a fost amenajată o păstrăvărie.

Potențialul antropic este constituit din următoarele obiective:

- castrul roman Arutela pe stânga Oltului (terme şi o parte din castru roman), refăcute după 1983;

- barajul şi lacul de acumulare de la Turnu construit între 1980-1983;

- masa lui Traian-o mică insulă situată în spatele barajului de la Turnu;

- Mânăstirea ortodoxă Stănişoara, cu hramul Sf.Gheorghe, biserica veche ctitorită în 1832 de episcopul Gherasim, pictată în 1836; biserica paraclis din 1937;

- Mânăstirea Turnu-monument din secolul al XVII lea (Intrarea în biserică a Maicii Domnului)-ctitoria lui Varlaam; s-a construit un lăcaş nou (Schimbarea la Faţă)

- Mânăstirea Cozia şi Bolniţa, ctitorită între 1387-1388 de Mircea cel Bătrân; pictura din 1390-1391, restaurată în 1517 de Neagoe Basarab; pridvor şi havuzul din 1507 aparţinând lui Constantin Brâncoveanu; mormântul lui Mircea cel Bătrân; muzeu cu obiecte de cult.

Infrastructura turistică

Accesul în Munţii Cozia se realizează pe o reţea de drumuri modernizate (pe valea Oltului). Cele mai multe sunt drumuri forestiere şi poteci care se constituie într-o reţea inelară, care leagă toate localităţile de acces în munte. Plecarea în munţi se poate realiza din localităţile: *Călimăneşti* (pe malul drept al Oltului, are 12 izvoare minerale, pe insula Ostrov situată în mijlocul lacului de acumulare se găseşte o biserică monument istoric şi de arhitectură medievală din secolul XVI), *Căciulata* (situată în partea nordică a oraşului Călimăneşti, se găsesc 10 izvoare minerale şi termale), *Jiblea* (aşezare veche din secolul XVI, case de lemn din secolele XVIII-XIX şi monumentul eroilor din 1916-1918), *Păuşa* (se găsesc două izvoare minerale), *Seaca, Şerbăneşti, Păteşti, Dângeşti, Văratica, Surdoiu, Pripoare* (se presupune că aici este cunoscuta Posada, locul unde s-a petrecut bătălia între Basarab I şi Carol Robert de Anjou la 1330), *Băiaşu*. Din Călimăneşti este un drum auto forestier până la cabana Cozia.

Accesul la baza masivului se poate realiza şi pe calea ferată (Piatra Olt-Podu Olt din staţiile Călimăneşti, Păuşa, Turnu).

Capacităţile de cazare sunt reprezentate de hoteluri şi vile care se găsesc în localitatea Călimăneşti şi în staţiunea Căciulata, câteva hanuri şi popasuri localizate pe şoseaua E81. În spaţiul montan se găseşte un popas turistic pe *valea Păuşa* şi *cabana Cozia* (situată la altitudinea de 1573 m, în înşeuarea dintre vărfurile Ciuha Mare şi Ciuha Mică; în sectorul de convergenţă a mai multe poteci turistice). De asemenea sunt adăposturi şi stâne cum ar fi Mocirlele, Perişani, La Muşeţel, Urzica şi Turneanu.

Tipuri de turism

- *drumeţii* pe diverse trasee de o zi cu plecare din staţiunea Călimăneşti-Căciulata-Cozia precum şi unele traversări pe direcţie est-vest, sud vest-nord est etc.
- *turism de sejur* (odihnă, tratamente) în staţiunile Călimăneşti-Căciulata-Cozia
- *alpinism* pe câteva trasee încă neomologate din sectorul crestei principale
- *practicarea sporturilor de iarnă* pe trasee pe culmea Turneanu, în jurul vârfului Rotunda, pe Leurda, şi pe culmea Bobolea
- *turism de transit* pe valea Oltului
- *turism ecleziastic* la mânăstirile Turnu, Cozia, Stânişoara

12. Zona turistică Munții Căpățânii

Caracteristici generale

Cuprinde Munţii Căpăţânii şi Munţii Latoriţei care sunt situaţi în Carpaţii Meridionali între Olt (M.Cozia) şi Olteţ (M.Parâng); sunt limitaţi în nord prin valea Lotrului de munții Lotru iar, în partea de sud domină Subcarpaţii prin versanţi abrupţi şi diferenţe de nivel de mai multe sute de metri. Între aceste limite se desfăşoară un sistem montan de o deosebită complexitate care reprezintă una din zonele naturale importante din Carpaţi, parţial valorificată turistic. Turistic, zona include trei sectoare distincte:

- *sectorul central* format din axul marilor înălțimi alpine şi subalpine de peste 1800m cu activităţi turistice limitate;
- *Vânturarița-Buila-Năruțiu în sud* şi *sud-est* - un ansamblu de vârfuri şi culmi calcaroase şi cristaline cu abrupturi mari (tectonice) şi turism local plecat din localitățile din Subcarpaţi, de pe văile Oltului şi Lotrului
- *Munții Latoriței* între văile Latorița şi Lotru, cu cele mai intense preocupări pentru dezvoltarea unui turism diversificat

Favorabilitatea dezvoltării turismului este asigurată de concentrarea obiectivelor în vecinătatea arterelor de comunicaţie principale care au poziţie periferică dar şi de tentația crestelor şi vârfurilor alpine. Restricţionarea este condiționată de accesul dificil pe cea mai mare parte a acestor munţi şi gradul de împădurire ridicat (fig. 39).

Potențialul turistic

Geologic Munţii Căpăţânii sunt alcătuiţi din roci cristaline ce aparţin autohtonului danubian şi pânzei getice (deci masivitate în peisaj), dar şi din calcare jurasice (în partea de sud a masivului Arnota-Buila-Vânturariţa ce impun aspecte distincte în peisaj); se adaugă abrupturile de sute de metri impuse de falii.

Relieful este constituit dintr-un sistem în care există o axă orografică principală de la est la vest (Olteț-Olt), din care se desprind spre nord şi sud culmi ce coboară de la peste 2000 m la 1000-1200 m; se adaugă un ax orografic secundar între Latorița şi Lotru. În lungul culmii principale se află de la est la vest vârfurile: Năruțu (1509 m) - Vârful lui Stan (1491 m) - Folea (1647 m) - Zmeuretu (1979 m) - Văleanu (1847 m) - Ursu (2124 m) - Căpățâna (2094 m) - Nedeia (2130 m) - Negovanu (2064 m) - Curmătura Oltețului (1620 m). În lungul ei se află un etaj alpin reprezentativ cu plaiuri netede dar şi cu prezența la obârşia unor văi a unor circuri glacio-nivale. Văile sunt înguste şi bine împădurite. În partea sudică se află cea mai importantă culme Vânturariţa-Buila-Lespezi formată din calcare. Există abrupturi şi numeroase forme de relief carstic (doline, avenuri) pe interfluvii şi chei pe văile ce-o străpung.

Munţii Latoriţei sunt formaţi dintr-o creastă (est-vest) cristalină cu câteva vârfuri care depăşesc 2000 m (Bora –2055 m).

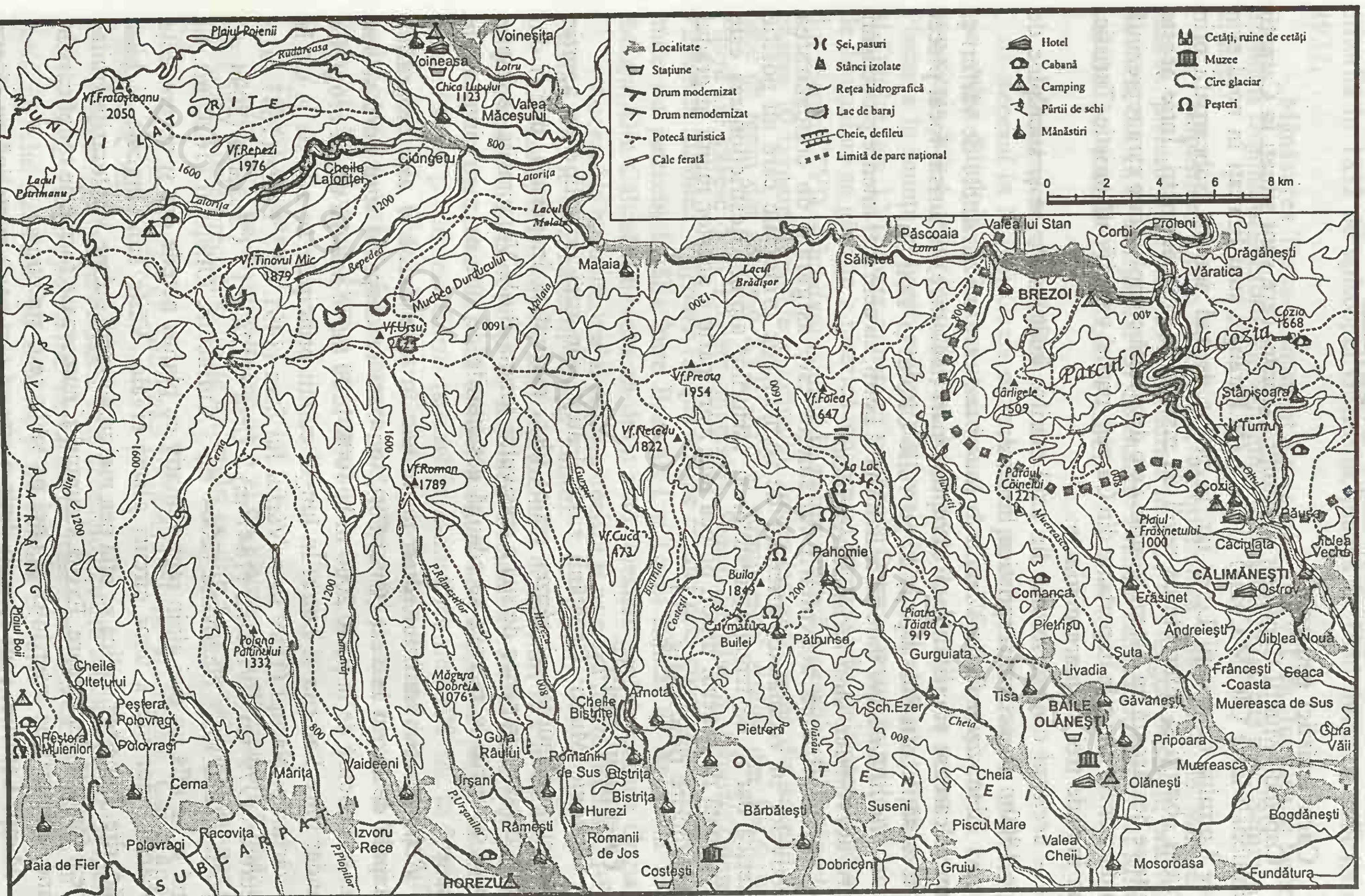

FIG. nr. 39 – Munții Căpățânii – Schiță turistică

Relieful dă de următoarele elemente cu valoare pentru peisaj:

- defileul Oltului de la Cozia (circa 10 km) tăiat de râu în roci cristaline între munții Cozia și Năruțiu
- culmi și vârfuri care oferă priveliști deosebite, fiind puncte de belvedere către Valea Oltului, spre munții Parâng, Lotrului și Subcarpați;
- creste, turnuri, ace, strungi, avene dezvoltate pe culmea Vânturarița-Buila sau în Foarfecele Năruțului;
- relief carstic reprezentat prin: cheile Olteţului și peștera Polovragi; cheile Latoriței din muntele Huluzu, cheile Bistriței, Costești, Otăsăului; peștera Ștogșoarele, cheile Pietrenilor;
- cascade: Înșirata, Latorița;
- urme ale glaciațiunii cuaternare (circuri) în partea centrală înaltă a masivului;
- cataractele Lotrului (un defileu cu numeroase repezișuri ale apei)

Există o *etajare climatică* evidentă. Temperaturile medii anuale scad de la 6-7°C la periferia sudică la 0° pe crestele alpine, iarna coboară de la -4° la -8°, iar vara de la 12-14° la 8°. Precipitațiile sunt de 1000-1200mm pe creste și 800mm la baza munților; sezonul rece durează 5-6 luni în sectorul înalt și 4-5 luni la periferia sudică. Ninsorile posibile în aproape tot anul la altitudinile de peste 2000m asigură un strat de zăpadă permanent în circa 6 luni, mai ales în sectoarele adăpostite și înalte. Prin acestea Munții Căpătânii sunt favorabili desfășurării activității turistice în tot cursul anului la periferie, în culoarele văilor Olt, Lotru, Latorița și doar în sezonul cald pe crestele alpine.

Rețeaua hidrografică a acestor munți este tributară Oltului, direct sau prin intermediul Lotrului, Olteţului. Apele care străbat zona formează cascade, repezișuri, taie chei foarte căutate de turiști. Un obiectiv important este Lacul Vidra (volum peste 300000m^3, ce captează ape și din alte lacuri de baraj realizate pe Latorița (lacurile Galbenul și Petrimanul), Repedea, Olteț, Cerna. Pe râul Latorița a fost amenajată una din marile hidrocentrale de la noi din țară care funcționează pe seama apei aduse printr-o conductă din lacul Vidra (Ciunget-510MW); alte centrale sunt legate de lacurile Brădișor (lac de acumulare cu o suprafață de 230 ha și hidrocentrală pe râul Lotru din 1982) și Mălaia.

Vegetația reprezintă componentul natural care se reflectă cel mai intens în peisaj și care crează, sezonier, imagini distincte. Pădurile de fag și de amestec cu molid se ridică până aproape de 1200 m, având numeroase elemente eurasiatice și central-europene. Pădurile de conifere urcă până la 1800 m pe versantul sudic și 1750 m pe cel nordic. Pajiștile ocupă suprafețe mult extinse pentru păstorit. La baza golului alpin există areale cu jnepeni, ienuperi, afin, merișor, smirdar. Cea mai bogată floră există în munții Nărățu și Vânturarița-Buila unde sunt prezente între altele gențiana și floarea de colț.

În păduri există o bogată *faună* cu exemplare de urs, lup, mistreț, vulpe, pisică sălbatică, râs, apoi păsări (acvila de munte și corbul) iar în apele râurilor-păstrăvul (pe Latorița există și o păstrăvărie în lacul Mălaia).

Obiectivele antropice se află în aşezările de la poalele munţilor. Între acestea sunt:

- mânăstirea Polovragi, ctitorie a lui Barbu Pârăianu, la 1643 şi terminată de Constantin Brâncoveanu; lângă cheile Olteţului se află şi peştera Polovragi;
- mânăstirea Frăsinei, cu hramul Naşterea Sfântului Ioan Botezătorul, pictată între 1763 şi 1848; biserica nouă Adormirea Maicii Domnului (1860-1863), pictată în ulei originală;
- mânăstirea Arnota, cu hramul Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil, ctitorită în 1634 de Matei Basarab; pictura din timpul lui Constantin Brâncoveanu (1705-1706); mormântul lui Matei Basarab;
- mânăstirea Bistriţei, cu hramul Adormirea Maicii Domnului, ctitorită între 1492-1494 de fraţii Craioveşti, cu pictură din 1684.

Infrastructura turistică

Accesul se face pe trei laturi ale acestor munţi unde pe văi sunt concentrate drumuri şi implicit, localităţi care se constituie în importante puncte de pătrundere în munte (în sud Băile Olăneşti, Cheia, Bărbăteşti, Pietreni, Bistriţa, Romanii de Sus, Vaideeni, Polovragi; în est Călimăneşti-Căciulata; în nord Brezoi, Valea lui Stan, Sălištea, Malaia, Voineasa, Ciungetu).

Pe valea Oltului se găsesc o cale ferată şi şoseaua naţională (DN. 81), din care se desprinde şoseaua ce merge pe văile Lotrului până la Voineasa şi apoi pe Mălaia la staţiunea Vidra- Şaua Ruginoasa-Valea Jiului.

De asemenea există numeroase drumuri forestiere care pornesc din şoseaua modernizată de pe valea Lotrului, şi drumuri ce au fost realizate odată cu construcţiile hidroenergetice de pe valea Lotrului, Latoriţei şi care urcă pe văile secundare. Reţeaua de poteci este deasă, multe cu marcaje turistice.

Pe văile care încadrează munţii Căpăţânii s-au dezvoltat *staţiuni climaterice* importante: Voineasa, Vidra, Călimăneşti-Căciulata cu numeroase vile, hoteluri şi case de vacanţă. Pe valea Lotrului este dezvoltat agroturismul, această regiune fiind una dintre ariile pilot ale ANTREC.

Amenajările pentru turism se găsesc cu precădere la periferia ariei montane, în interiorul munţilor există doar refugii şi mai ales campinguri. Pentru cazare pot fi utilizate: *motelul Cozia, motelul Lotrişor, casa de oaspeţi Ciungetu, cabana Petrimanu, cantonul pastoral Piatra Roşie, cantonul silvic Ursu, cantonul silvic Cheia, refugiul Lespezi, refugiul Curmătura Builei, cabanele forestiere de la Cujba, Urlieşu, Casa Verde, Bolca, Mânzu.*

Tipuri de turism

În prezent se practica ca forme de turism:

- *drumeţiile* de 1-2 zile (din localităţile şi staţiunile climaterice de la periferia muntelui) până la o săptămână pe trasee care traversează masivul sau care urmează creasta principală;
- *odihnă şi drumeţii scurte* în staţiuni ca Voineasa, Vidra;
- *sporturi de iarnă* pe pârtii amenajate în apropierea staţiunii Vidra;
- *vânătoare, pescuit* ;
- *alpinism* (în culmea Vânturariţa-Buila).

13. Zona turistică naturală Munţii Cindrel

Caracteristici generale

Munţii Cindrelului sunt cunoscuţi şi sub denumirea de Munţii Cibinului sau Sibiului ocupând sectorul nord-vestic al grupei Parâng a Carpaţilor Meridionali. Limitele lor sunt clare fiind reprezentate de: Valea Frumoasei (sud-vest), Valea Sebeşului (vest), Valea Sadului (sud-est); în nord-est sunt mărginiţi de Depresiunea colinară a Transilvaniei. Are o suprafaţă de 925 km^2 (fig. 40).

Favorabilitatea pentru desfăşurarea unei diversităţi de activităţi turistice este determinată de câţiva factori: concentrarea obiectivelor ce canalizează interesul; climatul propice activităţii turistice pe tot parcursul anului; accesibilitatea prin drumuri asfaltate şi forestiere, prezenţa în vecinătate a unor aşezări mari (Sibiu, satele din mărginime, Sebeşul etc.) furnizoare ale fluxurilor principale de turişti. Se adaugă valea Oltului în est şi valea Sebeşului în vest ca artere ce asigură o penetrare lesnicioasă din alte regiuni din ţară. Restricţionarea este condiţionată de valorile ridicate ale energiei de relief (ascensiuni de la 500-600 m la peste 2000 m) ce impun deplasări de durată şi cu efort în cazul drumeţiilor, de lipsa unor dotări pentru servicii de cazare, masă şi agrement în etajul alpin şi în sud.

Potenţialul turistic

Geologic, Munţii Cindrel sunt formaţi din şisturi cristaline care dau un relief masiv, cu platouri şi văi înguste şi adânci; În partea de nord-vest între văile Sebeş şi Gârbova, există la zi calcare care se impun printr-o creastă ascuţită.

Relieful Munţilor Cindrel se caracterizează prin altitudini de circa 800-1000 m pe margini la peste 2000 m în centru (maxim de 2244 m). Orografic se impune un sector înalt în sud-vest din care se desprind culmi ce coboară în trepte. Astfel spre vest este culmea Şerbota-Gungurezu-Oaşa Mare; spre nord-culmea Găujoara-Foltea-Strâmba Mare şi spre est-culmea Niculeşti-Rozdeşti-Bătrâna-Onceşti. Culmile care înaintează spre Depresiunea Colinară a Transilvaniei sunt prelungi iar cele orientate spre vest se termină relativ brusc deasupra văii Sebeşului.

Pentru activităţile turistice importanţă prezintă:

- interfluviile largi acoperite cu pajişti şi păşuni alpine dominate de vârfuri Cindrel (2244 m), Frumoasa (2168 m), Şerbota Mare (2007 m), Şerbota Mică (1672 m) importante puncte de belvedere;
- relieful glaciar, mai puţin dezvoltat decât în munţii Făgăraş, Parâng sau Retezat este aici reprezentat de câteva circuri glaciare (Gropata, Iezerul Mic, Iezerul Mare, Iujbea); la baza versanţilor se găsesc mase de grohotişuri;
- relieful carstic: evident în crestele ascuţite Piatra Varului şi Dealul Răcoarele;
- culoarele şi bazinetele depresionare, favorabile diverselor activităţilor economice (bazinetele de obârşie ale râurilor Sebeş, Cibin, Sadu suspendate la nivelul suprafeţei Râu-Şes, lărgirile văilor Frumoasa, Oaşa, Bistra-Tău, Crăciuneasa, Iujbea) se află mici aşezări dar şi numeroase amenajări pentru turism;

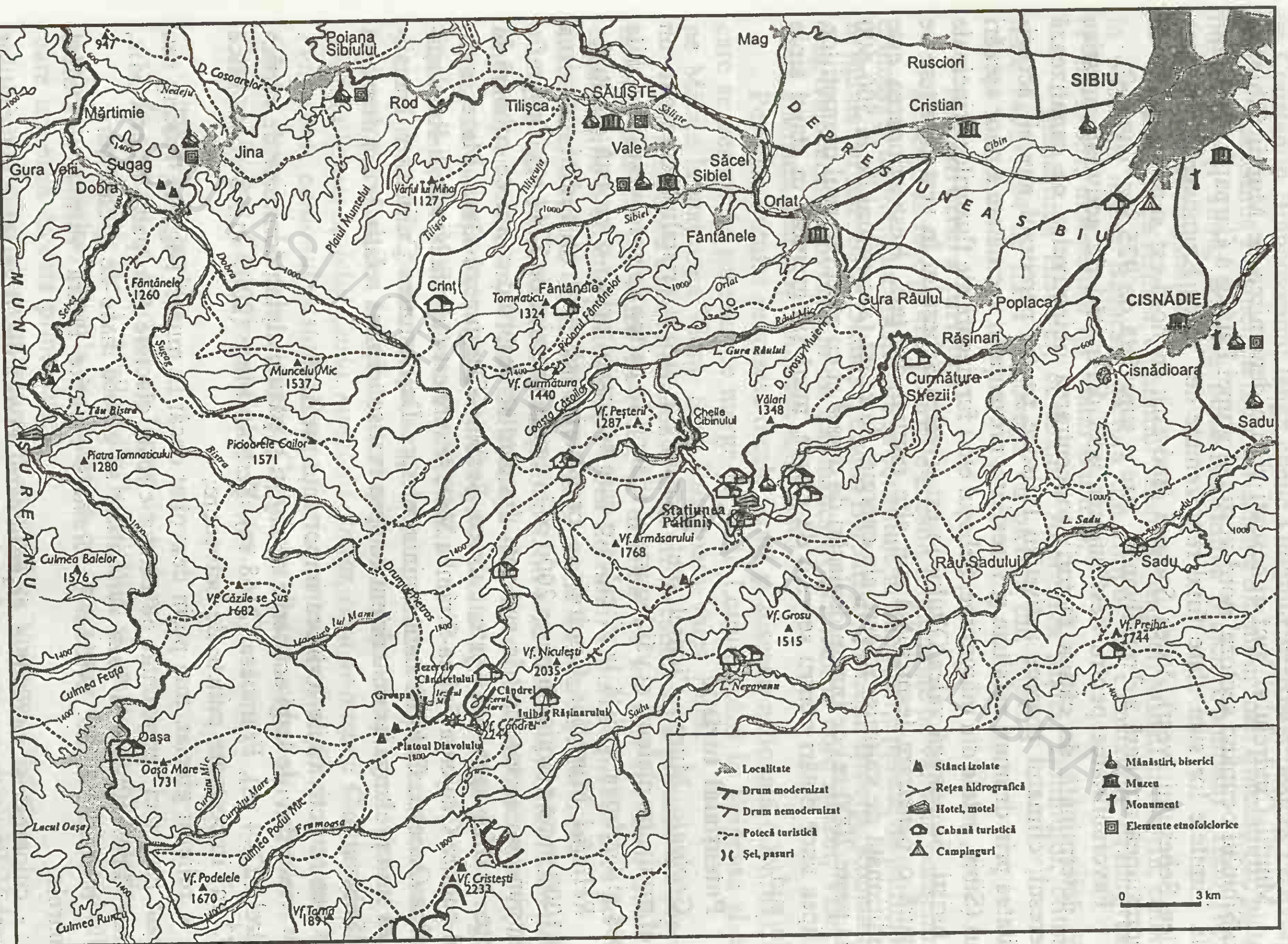

FIG. nr. 40 – Munţii Cindrel – Schiţă turistică

Climatic, Munţii Cindrel sunt favorabili activităţilor turistice, în primul rând în sezonul de vară. Se înregistrează: temperaturi medii anuale care scad de pe creastă (0°C) la periferie la 8,8°C (rama depresiunii Sibiu); în ianuarie de la –8°C la -4°C; în iulie temperaturile medii sunt de 16-18°C (18,4°C la Păltiniş)pe culmi şi 20°C la bază;

Cantităţile de precipitaţii variază între 700 mm (Sălişte) şi 1200 mm (pe platforma superioară Şerbota-Frumoasa-Cindrel); cea mai ploioasă lună este iunie, iar lunile cele mai secetoase octombrie, noiembrie şi februarie. Precipitaţiile torenţiale sunt frecvente vara, deasupra culmilor înalte Oaşa, Şerbota, Cindrel, Foltea, Niculeşti, Rozdeşti, Surdu şi Bătrâna când se produc şi descărcări electrice violente şi furtuni;

- Durata stratului de zăpadă este de 75-100 zile la poale şi 200 de zile în regiunile alpine, iar grosimea medie este între 51 şi 65 cm;

- Vânturile dominante de pe treapta joasă a munţilor Cindrel bat dinspre nord-vest şi poartă denumirea de "Mureşanul", care are frecvenţă mai mare primăvara şi vara. Frecvenţă deosebită o are şi "Vântul Mare", activ primăvara când coboară de pe culmile Cindrelului spre nord şi grăbeşte topirea zăpezii. În timpul verii provoacă vijelii. Dinspre est bate Crivăţul (iarna), vânt violent şi rece. Primăvara şi vara bate un vânt cald dinspre est, numit în Mărginimea Sibiului-Olteţul.

Hidrografic, Munţii Cindrel aparţin bazinelor Olt şi Mureş. Primul primeşte pe Cibin unit cu Sadul care au alţi afluenţi mai mici (Râul Mare, Râul Mic, Surdu, Foltea, Tilişca, Sibielul, Sebeleşul, Orlatul). Principalul râu din bazinul Mureşului este Sebeşul ce are ca afluenţi pe Curpătu, Cibanul, Bistra, Tortura, Dobra, Pogoana, Pârăul Varului, Nedeiu, Bredeţelu. Cumpăna de apă dintre cele două bazine mari trece prin vârfurile Ştefleşti-Căindrel-Strâmba Mare de unde coboară la nord de Poiana Sibiului. Pe această cumpănă se desfăşoară un vechi drum pastoral denumit "Drumul Pietros" care porneşte din Mărginimea Sibiului şi ajunge la Valea Oltului.

Lacurile glaciare au dimensiuni reduse ca suprafaţă şi nu sunt atât de spectaculoase ca cele din celelalte masive montane din Meridionali. Cele mai însemnate sunt: Iezerul Mare (la 1998 m altitudine, 3,41 ha suprafaţă şi 13,3 m adâncime), Iezerul Mic (la 1955 m altitudine 1,70 m adâncime şi o suprafaţă de 0,252 ha), Iezerul Nardin (cu o suprafaţă de 1832 mp, 0,65 m adâncime şi 1985 m altitudine), Iezerul Măriucii (la 1966 m adâncime, 521 mp şi 0,46 m adâncime). Alături de acestea sunt şi lacuri de acumulare realizate pe râurile din masiv (Sadu, Negovanu, Oaşa, Tăul Bistrei, Obreja de Căpâlna, Gura Râului, Cibanu şi Praja).

Vegetaţia are caracter etajat. Din partea superioară spre bază se disting:

- etajele alpin şi subalpin reprezentate prin pajişti cu specii de coarnă, păruşcă, rugina, clopoţeii, ochiul găinii, degetăruţul, piciorul cocoşului, coacăzul de munte, jneapăn, ienupăr, afin, smirdar, azalee pitică, coacăz de munte, păruşcă, rogoz, firuţă, ovăscior, ţepoşica, ovăscior, brânduşe de munte;

- etajul coniferelor la 1400-1800 m cu molid, brad, zîmbru, paltinul de munte;

- etajul pădurilor de foioase cu gorun, fag, ulm de munte, paltin de munte, plop tremurător, scoruş, mesteacăn

Fauna din Munţii Cindrel este reprezentată de exemplare de mistreţ, cerb, căprioară, urs, lup, vulpe, râs, jder, dihor, capră neagră (colonizată), cocoş de munte, veveriţă, jder de piatră şi şoarecele gulerat. În apele de munte şi în lacurile glaciare trăiesc păstrăvul indigen, păstrăvul curcubeu şi lipanul. Între speciile de păsări se remarcă: ciocârlia urecheată, pasărea omătului, fîsa de munte, pietrarul, brumăriţa, codobatura cenuşie, codobatura galbenă.

Există câteva *rezervaţii naturale*:

- *Rezervaţia complexă Iezerele Cindrelului*-situată pe versantul nordic al munţilor Cindrel, în sectorul glaciar al văilor Iezeru Mare şi Iezeru Mic; sunt ocrotite forme de relief glaciar dar şi elemente de floră şi faună alpină.

- *Rezervaţiile geologice Masa Jidovului şi La Grumaji* aflate pe versantul drept al văii Sebeşului; sunt stânci izolate din roci cristaline cu înălţimi de 4-5m; sectorul la Grumaji reprezintă o îngustare a râului în cristalin

- *Rezervaţia geologică Pintenii Jinei*- este formată din stânci din roci cristaline izolate.

- *Rezervaţia geologică Calcarele de la Cisnădioara* protejează o masă de calcar, pe valea Râuşoru; în cuprinsul acesteia se găsesc numeroase fosile reprezentative.

Potenţialul antropic este slab reprezentat şi concentrat fie în aşezările de la periferia munţilor, fie pe unele văi importante.

- lacurile de acumulare şi barajele de pe Sebeş şi Sadu; Sadu a fost folosit în scopuri hidroenergetice din secolul XIX; aici a fost pusă în funcţiune una dintre cele mai vechi hidrocentrale din România în 1896. Paralel cu râul s-a construit o şosea care face legătura peste pasul Ştefleşti cu şoseaua de pe valea Frumoasei şi Sebeşului

- o arie cu o etnografie şi un folclor bogat, corespunzătoare zonei etnografice Mărginimea Sibiului (case tradiţionale, instalaţii de tehnică populară, port şi obiceiuri tradiţionale, serbări specifice, nedei; cele mai însemnate sunt la Jina, Răşinari, Oaşa, Poiana Sibiului, Rod, Tilişca, Cisnădioara etc.

- Rezervaţia peisagistică Colonia de la Oaşa Mică - este formată dint-o grupare de case de odihnă ale unor scriitori construite în stil popular lângă care se află o biserică de lemn maramureşeană

- Muzeul etnografic de la Gura Râului; ruinele cetăţii medievale şi biserica Sfânta Treime (sec XVIII) din Sibiel; urmele cetăţii dacice de la Tilişca; biserici de lemn la Poiana Sibiului, Fântânele, Gura Râului, Răşinari; vechi case ţărăneşti din aceleaşi localităţi; cetatea dacică de la Căpâlna;

- Staţiunea Păltiniş situată la 1400 m altitudine, hoteluri şi vile; pârtie de schi cu o lungime de 350 m; telescaun şi teleschi

Infrastructura turistică

Accesul în Munţii Cindrel se realizează atât feroviar (magistrala Bucureşti-Braşov-Sibiu-Arad şi cea de pe valea Oltului) cât şi rutier (şoselele de importanţă europeană de pe valea Oltului şi valea Mureşului). La aceasta se adaugă şoselele: Sebeş-Oaşa, Sibiu-Răşinari-Păltiniş, Sibiu-Cisnădie,

Tălmaciu-Sadu, Sibiu-Orlat, Sibiu-Gura Râului; apoi numeroase drumuri forestiere pe majoritatea văilor (Şteaza, Cibin, Dobra, Râul Mic, Râul Mare etc.).

Dotările de cazare şi alimentaţie sunt localizate cu precădere în aşezările din depresiunile Sibiu şi Sălişte (pensiuni agroturistice). În interiorul muntelui se găsesc cabanele: *Fântânele* la 1257 m altitudine, punct de plecare în mai multe trasee cu marcaje; *Curmătura* la 680 m alt., la circa 3 km de Răşinari; *Gâtul Berbecului* la 1145 m, situată pe valea Sadului; *Valea Sadului* la 540 m; *Curmătura* la 680 m pe valea Ştezii; *Păltiniş, Casa turiştilor, Hotelul Cindrelul* din staţiunea Păltiniş; *hanul Miraş* la 950m, pe malul lacului de acumulare Tăul Bistra pe şoseaua modernizată Sebeş-Oaşa; *Oaşa Mică* la 1280m, pe malul lacului de acumulare Oaşa

- numeroase refugii şi locuri de adăpost, cantoane silvice şi de vânătoare şi mai nou casele de vacanţă de pe unele văi (Sebeş, Oaşa, Frumoasa, Sebeş etc).

Tipuri de turism

În Munţii Cindrel se practică:

- *drumeţii* pe creasta principală (pe trasee lungi plecând de la baza masivului ceea ce necesită 2-3 zile sau pe trasee scurte cu plecare din Păltiniş);
- *odihnă şi recreere şi drumeţii* în staţiunea Păltiniş;
- *turism cultural şi etnografic* în satele din Mărginimea Sibiului;
- *pescuit şi vânătoarea sportivă*;
- *practicarea sporturilor de iarnă* în staţiunea Păltiniş, la Oaşa şi în bazinetul Frumoasa.

Tabel nr. 14

Caracteristicile pârtiilor de schi

Denumire	Lungime (m)	Diferenţă de nivel	Dificultate	Amenajări speciale
Onceşti	5000	275	uşor	-
Onceşti I	1150	241	medie	nocturnă
Onceşti II	450	38	uşor	-
Dealul Poplacei	2200	100	uşor	-
Santa	3000	120	uşor	-
Dăneasa	2000	145	uşor	-
Găujoara	3600	175	uşor	-

14. Zona turistică naturală Munţii Parâng

Caracteristici generale

Munţii Parâng reprezintă o unitate naturală bine individualizată în raport cu cele limitrofe, fiind încadrată de culoare de văi adânci (Jiul în vest, Jiul de Est în nord şi Gilortul în est) şi de un şir de depresiuni din Subcarpaţii Gorjului în sud.

Cele mai însemnate caracteristici turistice sunt:

- concentrarea obiectivelor turistice în zona alpină ce ocupă o poziţie centrală;
- accesibilitate spre acestea pe drumuri forestiere şi pe o reţea de poteci în bună măsură cu marcaje turistice; posibilităţi de cazare limitate (în etajul alpin doar la stâne) cabanele având poziţie periferică;
- traseul crestei principale (de la vest la est) este posibil de realizat în condiţiile unui ritm mediu de deplasare, în trei zile, iar traversările, de la nord la sud, în două zile, diferenţele de nivel în ascensiuni fiind mari, dar variabile ca mărime, pe diverse trasee (din valea Jiului 500-750 m; din localităţile din sud 550-600 m; din diverse puncte de pe Jieţ 800-1600 m şi de pe Lotru-Gilort 650-2000 m la creasta Parângului 2400-2500 m) ceea ce impune un efort prelungit (fig. 41);
- activităţile turistice pot fi realizate în tot timpul anului pe trasee în jurul cabanelor, deci la periferie şi numai în sezonul estival la altitudini ce depăşesc 1800 m.

Potenţialul turistic

Potenţialul natural este definit, pe de-o parte de un complex de peisaje specifice zonei alpine (la peste 1850 m pe versanţii nordici şi 2000 m pe cei sudici), iar pe de altă parte de cele ale văilor tăiate în roci cristaline şi local în calcare din etajul forestier.

Geologic, Munţii Parâng sunt alcătuiţi, dominant, din formaţiuni cristaline (micaşisturi, gnaise) asociate cu mase granitice, ceea ce face ca în fizionomia reliefului să se impună masivitatea, culmi netede sau rotunjite şi văi înguste. Prezenţa unor petice de calcare, mai ales la periferia muntelui diversifică peisajul şi determină local individualizarea unor obiective aparte (chei, peşteri etc.).

În alcătuirea reliefului se impune un sector central (vest-est) cu dezvoltare din valea Jiului şi până la obârşia Lotrului, care are înălţimile cele mai mari (frecvent peste 1800 m, dar cu vârfuri semeţe de la 2000 la 2519 m în Vf. Parângu Mare) şi cele mai variate forme de relief glaciar şi periglaciar. În lungul culmii principale, de aproape 40 km, se înşiră numeroase vârfuri piramidale sau ascuţite ce depăşesc 2000 m (Parângu Mic 2074 m, Cârja 2405 m, Stoiniţa 2421 m, Geamănu 2426 m, Parângu Mare 2519 m, Mândra 2360 m, Gruiu 2358 m, Pâcleaşa 2335 m, Coasta lui Rus 2301 m, Găuri 2244 m, Setea Mare 2365 m, Pleşcoaia 2250 m, Mohoru 2337 m, Iezeru 2157 m, Cărbunele 2172 m etc.) şi care pe de-o parte sunt separate de şei adânci, iar pe de altă parte domină platouri uşor rotunjite cu păşuni alpine ce aparţin platformei Borăscu. Pe latura de nord a culmii centrale se impun mai multe complexe glaciare axate pe sistemul de văi ce alcătuiesc obârşiile Jieţului (Pârleele, Slivei, Roşiile, Ghereşu) şi Lotrului (Găuri, Lotru, Iezer). În cadrul acestora se impun circuri cu versanţi povârniţi îmbrăcaţi de mase de grohotiş, creste secundare zimţate şi abrupte, numeroase lacuri glaciare (peste 30, din care Mândra din circul Roşiile se află la cea mai mare înălţime 2148 m şi o suprafaţă de 1,1150ha; Roşiile este cel mai extins -3,7 ha şi cel mai adânc, 17,6 m; Câlcescu la 1924m cu 3,02 ha şi 9,3 m adâncime este cel mai important de la obârşia Lotrului; Iezerul Parâng la 1880 m cu o suprafaţă de 4587 mp şi o adâncime de 1,42 m; Găuri la 1940 m,

FIG. nr. 41 – Munții Parâng – Schița turistică

cu o suprafaţă de 9,700 mp), praguri glaciare pe care se dezvoltă cascade, cele mai mari văi glaciare (au între 3 şi 7 km lungime). La obârşia văilor de pe latura sudică sunt doar circuri glaciare suspendate, cu dimensiuni mult mai reduse. În schimb aici platourile suprafeţei Borăscu au o extindere mult mai mare.

Din sectorul central se desprind numeroase culmi ce coboară radiar. Dacă cele nordice şi vestice sunt mai scurte (10-15 km lungime) cele de pe latura sudică au lungimi care depăşesc frecvent 15 km. Primele cad repede spre Jiu, Jieţ, Lotru, celelalte sunt formate din două-trei trepte prelungi acoperite de pajişti.

Văile care le separă sunt adânci, înguste şi bine împădurite. În lungul unora dintre aceste văi s-au individualizat defilee tăiate în roci cristaline sau în calcare.Între cele mai mari sunt: cheile Jieţului, Polatiştei, Sadului, Gilortului, Olteţului.

Relieful dezvoltat pe calcare se află mai întâi în nord pe platoul Gropul-Sapa-Petriceana-Pietrele Albe. Aici există doline şi avenuri, iar pe versanţii muntelui Gropul sunt lapiezuri verticale, de 1-2 m adâncime. Al doilea sector este în sud între văile Cernădia şi Olteţ, continuând în rama Munţilor Căpăţânii. Aici bara calcaroasă are aspect de platou, fragmentată de văi adânci cu sectoare de chei (Galbenul, Olteţul).

Un loc aparte îl are Defileul Jiului care în cei aproape 32 km lungime, între Livezeni şi Bumbeşti, se impune prin peisajul sălbatic al versanţilor şi albiei, stâncării şi abrupturi la Pietrele Roşii, precum şi o mulţime de meandre încătuşate etc.

Climatul este specific masivelor din Carpaţii Meridionali în care apar evidente două etaje. La peste 2000 m există un climat alpin cu temperaturi medii anuale negative, cu un sezon de vară scurt şi unul de iarnă prelungit la 6 luni, cu temperaturi negative ce pot scădea sub -25°C, cu zăpadă timp de 8-9 luni (pe versanţii nordici ceva mai mult), cu vânturi puternice şi îngheţuri de durată, cu precipitaţii de 1000-1200 mm ce cad în orice lună, dar mai ales primăvara şi în prima parte a verii. Aceste caracteristici limitează drumeţiile mai ales în intervalul iulie-octombrie, dar facilitează, în unele sectoare, practicarea sporturilor de iarnă.

La altitudini mai mici de 2000 m există un climat montan moderat, cu temperaturi medii lunare negative timp de 2-3 luni/an, cu precipitaţii de 800-1000 mm, toamne mai lungi, de unde posibilitatea desfăşurării activităţilor turistice permanente. Aici apar două nuanţări, pe de-o parte versanţii cu expunere nordică şi culoarele de vale înguste mai reci, mai umede şi cu posibiliatea păstrării stratului de zăpadă 5-6 luni şi versanţii şi culmile orientate spre sud, cu climat însorit, de unde moderarea extremelor negative şi ridicarea limitei superioare a pădurii şi a fiecărui etaj de vegetaţie cu cca 200 m.

Vegetaţia este bogată şi bine dezvoltată în câteva etaje. Pajiştile alpine şi subalpine se întind din culmea principală pe cele secundare până la 1800 m pe cele orientate spre nord şi 1900 m pe cele sudice (datorită activităţilor antropice limita, local, a coboarât şi mai mult). Predomină plante specifice (ţăpoşica, păruşca), arbuşti ca jneapăn şi afin, smirdar, ienupăr. Sunt, de asemenea, numeroase asociaţii de plante de turbărie, stâncărie etc.

Pădurile de conifere, pe culmile sudice, se încadrează între 1200 m şi 1800 m, iar pe cele nordice între 1000 şi 1750 m. Cele de amestec coboară până la 800-900 m sub care sunt păduri de fag, carpen, mesteacăn. La marginea munţilor, la contactul cu Subcarpaţii, fagul este în amestec cu gorunul.

În păduri există o bogată *faună* cu unele elemente de interes cinegetic. Între mamifere sunt frecvente ursul, lupul, mistreţul, vulpea, pisica sălbatică, râsul, apoi numeroase păsări (acvila de munte şi corbul) iar în apele râurilor şi în multe lacuri glaciare, păstrăvul (lacul Câlcescu).

Pentru frumuseţea peisajului şi importanţa ştiinţifică sunt ocrotite ansamblul alpin de la Câlcescu (format din căldările glaciare Zănoaga, Câlcescu şi Iezer), complexul Găuri (relief glaciar şi pădure), pajiştile de la Rânca. Peştera Muierii din Cheile Galbenului (cuprinde 4 nivele, galeria principală este electrificată, introdusă în circuitul turistic, are o lungime de 700m, la care se adaugă încă 655m de reţele laterale; etajul al treilea are importanţă ştiinţifică şi este declarat monument al naturii; concreţiuni foarte frumoase şi un depozit de circa 100 de resturi de schelete *de Ursus spelaeus*).

Potenţialul turistic antropic este concentrat în localităţile de la periferie, din lungul văii Jiului şi din depresiunile subcarpatice.

Cel mai însemnat centru turistic este municipiul Petroşani (muzeul mineritului, capacităţi de cazare şi aprovizionare, nod rutier etc.) din care se pleacă pe cele mai multe din traseele turistice.

În defileul Jiului se află Mănăstirea Lainici (sec.XVIII), oraşul Sadu, pe Gilort, în sud în Subcarpaţi este oraşul Novaci (obiective etno-folclorice, punct important de plecare pe traaseele din sud-estul masivului mai ales la Rânca).

În interiorul zonei turistice a munţilor Parâng pot fi deosebite câteva sectoare distincte:

- *Parângul Mic* unde sunt cabane turistice, cabane silvice, pastorale şi refugii, complexul sportiv IEFS. În acest areal se remarcă fluxuri intense de turişti, alpinişti, schiori care vin atât din localităţile din apropierea masivului cât şi din localităţi mai îndepărtate; se găsesc mai multe amenajări (telescaun, teleschi, pârtii de schi) iar accesul se face pe un drum modernizat ce pleacă din Petroşani până la telescaun, având acces la cabana Rusu.

- *Rânca-Mohoru* s-a dezvoltat în jurul cabanei Rânca, unde este pe cale să se constituie o microstaţiune. Ea reprezintă punctul de plecare spre vărful Păpuşa, căldarea Câlcescu, Obârşia Lotrului, Curmătura Olteţului-Petrimanul. Aici se desfăşoară activităţile turistice în tot timpul anului şi iarna se practică schiul.

- *Obârşia Lotrului* este axată pe valea superioară a Lotrului, accesul este facilitat de drumul care traversează munţii de la Voineasa-Vidra-Obârşia Lotrului şi ajunge la Petroşani. La Obârşia Lotrului se găseşte vechea cabană turistică, cabana silvică şi staţie meteorologică. Se află la intersecţia vechiului drum Novaci-Sebeş cu cel de pe Lotru-Petroşani pe care se dirijează şi principalele fluxuri de turişti. Asigură desfăşurarea drumeţiilor în nord-estul Parângului (complexele glaciare de la obârşia Jieţului şi Lotrului) dar şi pe cele din extremităţile vestice din munţii Latoriţei şi Căpăţânii.

- *Defileul Jiului*, cel mai frumos şi sălbatic defileu din România, are acces rutier şi feroviar pe axa Târgu Jiu-Bumbeşti-Petroşani, mânăstirea Lainici şi mai multe puncte de servicii de masă şi odihnă.

- *Rama sudică a masivului*, de la Bumbeşti-Jiu la Polovragi, cu multe localităţi de unde se urcă la vârfurile ce domină ulucul subcarpatic. Sunt recunoscute prin valorile şi sărbătorile etnofolclorice, dar şi ca puncte de plecare în cheile Olteţului, cheile Gilortului, cheile Galbenului, la peştera Muierii etc.

Infrastructura turistică

Echipamentul turistic este reprezentat de trei tipuri de drumuri. Mai întâi sunt şoselele cu poziţie periferică (Bumbeşti Jiu-Petroşani, Petroşani-Obârşia Lotrului, Drobeta Turnu Severin-Târgu Jiu-Râmnicu Vâlcea). Din acestea pornesc traseele montane, pe mai multe drumuri forestiere (Rânca, Olteţ, Polatiştea, Sadu, Gilort, Jieţ), numeroase poteci pastorale, unele dintre ele cu marcaje turistice (mai ales în jumătatea nordică). Accesul în masiv este facilitat şi de prezenţa căii ferate: Târgu Jiu-Vadu Sadului-Petroşani-Simeria.

Cabanele turistice au o poziţie periferică. Rusu, IEFS (lângă Petroşani), Rânca la nord de Novaci, Voevodul (pe Jiul de Est), Obârşia Lotrului. La acestea se adaugă şi câteva campinguri pe Valea Jiului (Motelul Gambrinus-575 m altitudine, la gura din amonte a defileului), cantoanele silvice (Cotul Jieţului) sau pastorale (Căsuţa din poveşti situată la 1640 m altitudine) şi hanuri turistice (Novaci, Castrul Roman-Bumbeşti, Lainici, Polovragi).

Cabana Peştera Muierii (585 m altitudine) este situată pe drumul ce leagă Baia de Fier cu Cheile Galbenului.

Cabana Polatiştea (800 m altitudine) se află la confluenţa văilor Cutreasa şi Polatiştea, pe traseul de la vârful Gemănarea spre Defileul Jiului.

Cabana Rusu (1168 m altitudine) este la 8 km de municipiul Petroşani; de aici legătura cu telescaunul de la Parâng

Cabana Voievodul (835 m altitudine) este situată la obârşia Jiului de Est.

Cabana Mija (950 m altitudine) se află la 12 km de Petroşani.

Cabana IEFS (1700 m altitudine) în nord-vestul masivului prezintă în apropiere pârtii de schi.

Tipuri de turism

Principala formă de turism o reprezintă *drumeţia*. Atracţia principală este traseul din lungul creastei alpine, pentru turiştii experimentaţi în orice anotimp, iar pentru cei mai mulţi numai în intervalul mai-noiembrie. Parcurgerea crestei de la vest la est se realizează, cu efort, în 2-4 zile. Apoi este *drumeţia* pe trasee în circuit, combinată cu *odihna* în timpul sfârşitului de săptămână care se realizează, frecvent, la cabanele din localităţile limitrofe sau din alte puncte de campare pe văile şi culmile de la periferia masivului. În vecinătatea cabanei Rânca şi mai ales pe culmea din nord-vestul vârfului Parângul Mic, în sectorul cabanei IEFS, există pârtii pentru schi şi amenajări adecvate. Între cabanele Rusu şi IEFS legătura se realizează prin teleferic.

Tabel nr. 15

Pârtiile din Munții Parâng

Denumirea pârtiei	Grad de dificultate	Lungimea (m)	Diferența de nivel (m)
Parâng	mediu	2400	-
Subtelescaun	mediu	2500	-
Slima	mediu	-	-
Poiana Mare	mediu	800	-
B	mediu	1100	-
Rânca 1	mediu	700	-
Rânca 2	mediu	700	-

15. Zona turistică naturală – Munții Șureanu

Caracteristici generale

Munții Șureanu fac parte din grupa carpatică situată între Olt și Jiu-Strei. Se învecinează cu Munții Cindrel (est), culoarul depresionar al Streiului în vest, culoarul Mureșului la nord, depresiunile Hațeg (SV) și Petroșani (sud). Acești munți au forma unui triunghi orientat NE-SV, fiind clar delimitată față de unitățile vecine.

Turistic, prin potențial și activități specifice, se separă trei sectoare: *estic* (include valea Sebeșului cu îngustări și lacuri de baraj hidroenergetic, câteva sate cu elemente etnofolclorice dar și creasta cu vârfurile cu înălțimi de peste 2000m cu relief glaciar etc.), *sudic* (Strei superior-Jiul de est, peisaje și relief carstic variat), *nordic* (Munții Orăștiei cu dominarea obiectivelor istorice (dacice și medievale), elementelor de cultură și artă populară (Ținutul Luncanilor).

Favorabilitatea desfășurării diferitelor tipuri de activități turistice este determinată mai întâi de o concentrare distinctă a obiectivelor turistice de un anumit gen- cele istorice și etnofolclorice în vest și nord, cele de natură carstică în sud, peisaje distincte în est. În al doilea rând intervine rețeaua de drumuri care asigură un acces lesnicios la punctele de plecare spre locurile deosebit de atractive. Pe de altă parte, restricționarea este cauzată de starea precară și lungimea drumurilor forestiere de pe cea mai mare parte a zonei ca și o potecă slab marcată (fig. 42).

Potențialul turistic

Geologic, Munții Șureanu sunt constituiți din șisturi cristaline, iar către periferie (în sud și sud vest) se adaugă areale de calcar, conglomerate și gresii, fiecare din acestea dând un relief specific. Structura orohidrografică impune un nucleu la peste 2000m altitudine aflată în sud-est din care se ramifică culmi lungi ce cad în trepte spre nord și vest și culmi scurte cu versanți povârniți orientați spre sud și est. Văile din masiv sunt adânci și înguste iar când intersectează calcarele sau roci cristaline dure dau chei. În sud est în sectorul

Localitate
Stațiune turistică
Drum modernizat
Drum nemodernizat
Potecă turistică
Limită de parc natural
Șei, pasuri
Stânci izolate
Rețea hidrografică
Lac de baraj
Aven
Hotel
Cabană
Mănăstiri
Cetăți, ruine de cetăți
Circ glaciar
Peșteri
Rezervație complexă

0 1 2 km

FIG. nr. 42 – Munții Șureanu – Schiță turistică

Obârşia Lotrului sunt două pasuri prin care se realizează legătura cu masivele vecine (Groapa Seacă, 1575 m cu M.Parâng şi Tartărău, 1678 m cu M.Cindrel). De asemenea în sud, prin pasul Băniţa sau Merişor (651 m) se face trecerea la culmea Tulişa din Munţii Retezat. Cele mai importante vârfuri sunt: Şureanu 2059 m, Vârful lui Pătru-2130 m, Auşel-2010m, Clăbucetul-1940 m care sunt şi puncte de belvedere. La nivelul culmilor sunt mici platouri cu păşuni şi stâne. Prezenţa calcarelor a determinat apariţia unui relief spectaculos, carstic. Acesta este grupat în următoarele areale: în sud vest în trei locuri între localităţile Cioclovina şi Baru, Crivadia-Băniţa-Peştera Bolii; Culmea Piatra Leşului. Legat de acestea s-au dezvoltat preocupări în direcţia turismului speologic care are ca obiective:

- văile oarbe de la Calianu, Ponorici, Ohaba, Fundătura Hobenilor;
- câmpurile de lapiezuri şi doline (Comarnice, Dealul Arsului, Căprioara-Preluci, Blidaru) şi mici creste calcaroase dispuse paralel;
- circa 50 de peşteri şi avenuri între cele mai importante sunt: Peştera din Piatra Bodii, Peştera de la Izvoare, Avenul de la Ponorici, Peştera Ponorici-Cioclovina, Peştera Cioclovina Uscată, Avenul din Şesul Leordei, Peştera din Valea Cheii, Peştera Şura Mare, Pestera Tecuri, Peştera Izvoreni, Peştera Bolii, Peştera Urşilor, Peştera Gura Oanei, Avenul din Dosul Lăcşorului cu numeroase forme de concreţionare;
- sectoare de chei: Crivadiei cu o lungime de peste 1km, Băniţei (sculptate epigenetic în calcar), Taiei şi Roşiei, Râului Mic;

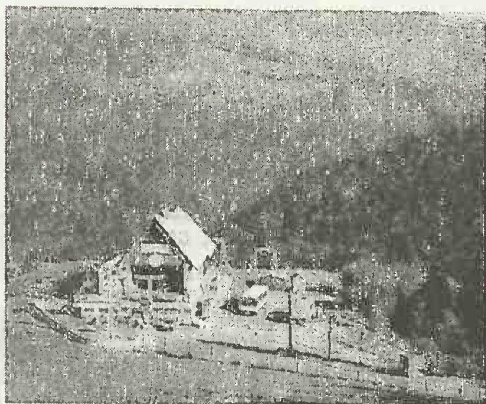
Se adaugă mai multe forme de relief glaciar desfăşurate la peste 1700m (circurile glaciare de sub vârfurile Pătru, Şureanu, Cârpa, Pârva, Gropşoare), praguri, spinări de berbec şi morene etc.

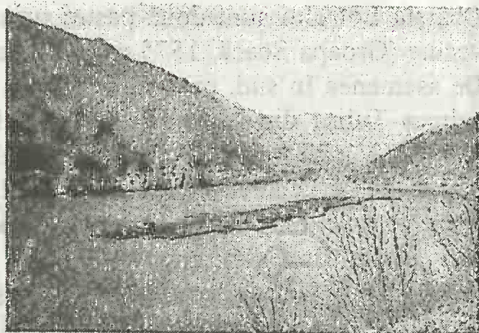
Caracteristicile climatice principale reflectă atât etajarea cât şi influenţa vestică dominantă.

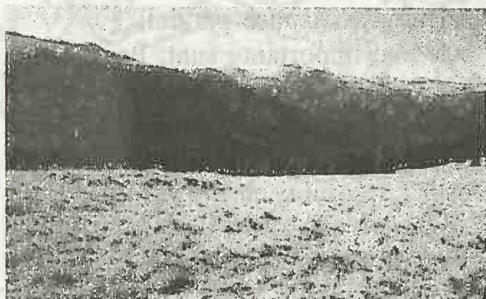
- temperaturile medii scad cu altitudinea de la baza muntelui la nivelul crestelor alpine (iarna) de la –2°C, la culmile înalte-7°C, anual de la 8°C la periferie, la 1°C pe crestele alpine, vara de la 18şC la baza munţilor la circa 8°C pe culmile înalte; în lungul văilor adânci dar şi în sectoare depresionare închise (Oaşa) se produc inversiuni termice
- precipitaţiile cresc de la 550-600 mm la marginile munţilor la 1000 mm în sectoarele înalte din sud-est; stratul de zăpadă în cea mai mare parte a regiunii are grosimi medii de peste 25 cm, şi o durată de 50-160 zile; în circurile aflate la 1800m şi în sectoarele adăpostite grosimea este mult mai mare.

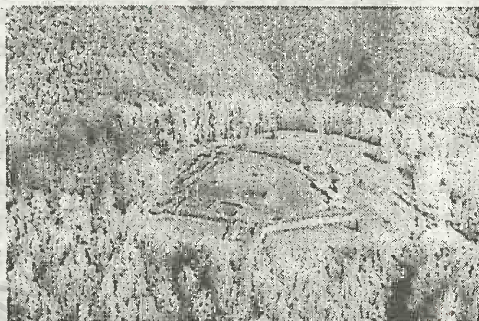
În baza acestor elemente Munţii Şureanu pot fi consideraţi că prezintă un climat favorabil desfăşurării diverselor activităţii turistice, cu precădere în intervalul iunie-octombrie pe creste şi tot anul la periferie şi pe văile principale.

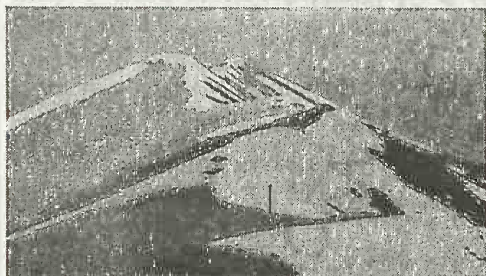
Reţeaua hidrografică aparţine la două mari bazine hidrografice: Mureşul (Sebeşul, Pianul, Cugirul, Grădiştea, Streiul, Crivadia) şi Jiul (Jiul de Est, Sterminosu, Bilele, Băniţa,). Multe din aceste râuri prezintă o pantă mare şi au un debit destul de ridicat, unele fiind amenajate hidroenergetic: pe Sebeş- Oaşa, Gâlceag, Şugag, Săsciori. În afara râurilor se impun în peisaj şi lacurile glaciare-Iezerul Şureanu, Iezerul şi Iezeraşul.

Staţiunea Păltiniş

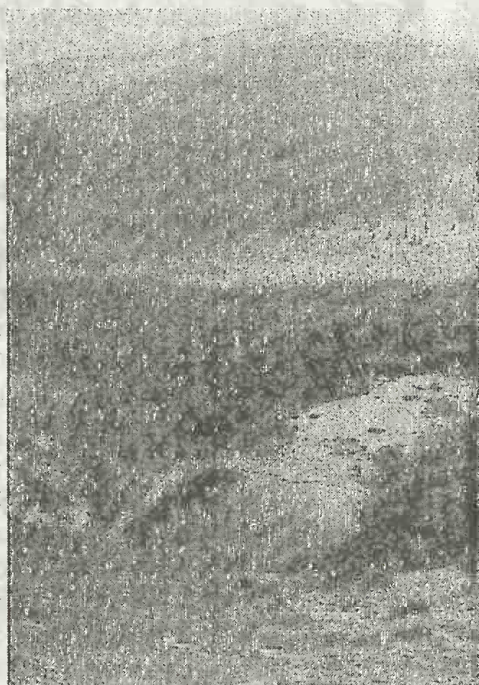

Lacul Brădet

Munţii Lotrului

Cetatea Blidaru

Munţii Parâng

Cabana Rânca

Lacul şi rezervaţia Şureanu

PLANŞA 8

Vegetația este o componentă importantă a peisajului care se remarcă prin valoarea estetică. Altitudinea și climatul au condiționat diferențierea mai multor etaje de vegetație:

- etajul alpin cuprinde câteva vârfuri și culmi la peste 1900m, aflate în SE. Aici sunt pajiști cu specii de coarnă, părușcă, rugina, clopoțeii, ochiul găinii, degetărușul, piciorul cocoșului, coacăzul de munte etc.;
- etajul subalpin la 1700-1900 m cu tufișuri de jneapăn, ienupăr, smirdar, azalee pitică, coacăz de munte și specii de ierburi precum părușca, rogozul, afinul, firuța, ovăsciorul, țepoșica, brândușele de munte;
- etajul pădurilor de molid cu cea mai mare desfășurare la altitudini de 1300-1700 m (molid, brad, zîmbru);
- etajul pădurilor de foioase cuprinde culmile de la baza muntelui având păduri de fag, ulm de munte, paltin de munte, plop tremurător, scoruș;

Pe calcarele din Cheile Crivadiei, în jurul Peșterii Bolii și pe platourile de la Cioclovina există specii termofile și calcifile.

Fauna din Munții Șureanu, bogată și diversificată, este formată din capra neagră (colonizată în SE pe crestele înalte), cocoșul de munte, ursul, lupul, căprioara, mistrețul, veverița, jderul de piatră și șoarecele gulerat. În apele de munte și în lacurile glaciare trăiesc păstrăvul indigen, păstrăvul curcubeu și lipanul, iar dintre numeroasele păsări de aici se remarcă: ciocârlia urecheată, pasărea omătului, fisa de munte, pietrarul, brumărița.

În cadrul Munților Șureanu se află *Parcul Natural Grădiștea Muncelului-Cioclovina* cu o suprafață de 38.184 ha; din acesta fac parte 7 rezervații și monumente ale naturii, precum și 10 monumente istorice de valoare națională. În prima categorie sunt: Complexul carstic Ponorici-Cioclovina cu peștera Valea Stânii, Cheia și peștera Sura Mare, peștera Tecuri, punctul fosilifer Ohaba-Ponor, Cheile Crivadiei, rezervația-turbărie din partea de nord a lacului unde este o specie de orhidee rară precum și dealul și peștera Bolii.

Potențialul antropic este în bună parte rezultatul locuirii străvechi a acestor meleaguri. Dintre obiectivele antropice care se găsesc în interiorul sau la marginile muntelui importante sunt:

- fortificațiile dacice din Munții Șureanu (sec.I i.e.n-I e.n) dintre care cea mai însemnată este *Sarmizegetusa-Regia,* considerată capitala Daciei, situată la obârșia văii Grădiștea; în interiorul fortificațiilor s-au descoperit urme de locuințe, depozite de grâne și unelte; de asemenea s-a găsit un sanctuar de formă circulară; alte mărturii de cetăți și așezări dacice sunt: *Cetatea Blidaru* (formată din două incinte, din care cea de-a doua de pe vremea lui Decebal), *Așezarea civilă de la Fețele Albe*, *Cetatea de la Costești* (în sudul localității similare, o fortificație cu un val de pământ; turnuri de apărare și sanctuare etc.), *Cetatea Piatra Roșie*, *Cetatea de la Peștera Bolii* (pe un pinten calcaros, pe pârâul Bănița; construcția prezintă turnuri de apărare); *Cetatea de la Cugir* (pe un martor cristalin, prezintă două nivele de locuire, este fortificată cu un zid); *Cetatea de la Căpâlna* (pe un pinten la 660m; a fost refăcută în timpul lui Burebista);
- Există și o serie de cetăți și puncte întărite medievale: *Cetatea feudală de la Sibișel* (la sud de Orăștie) a fost construită în sec.13 cu scop de apărare împotriva turcilor și tătarilor; *Cetatea feudală de la Săsciori* construită în secolul

12, la o altitudine de 420 m, pe valea Sebeşului; prezintă două turnuri; *Turnul Medieval de la Crivadia* a fost utilizat pentru observare şi apărare;
- mânăstirea de la Oaşa.

Infrastructura turistică

Accesul în aceşti munţi se face pe văile care îi delimitează şi pe care se găsesc punctele de plecare spre interiorul muntelui. Accesul se poate face pe căile ferate (Bucureşti-Braşov-Sebeş-Simeria-Deva; Şibot-Cugir; Filiaşi-Simeria) şi pe mai multe şosele (Sebeş-Simeria, Simeria-Petroşani, Sebeş-Obârşia Lotrului, Obârşia Lotrului-Petroşani). Itinerariile în interiorul munţilor pornesc din localităţile: Sebeş, Cugir, Orăştie, Simeria, Haţeg, Baru, Băniţa, Merişor, Petrila, Sibişel, Orăştioara de Sus, Sântămăria Orlea, Pui etc. şi sunt axate pe drumuri forestiere şi poteci slab marcate.

Potecile şi drumurile forestiere urcă din aceste puncte în general pe văi ajungând la diferite vârfuri sau la culmea principală. Cele mai multe dintre traseele masivului (mai ales cele situate la peste 800 m) pot fi străbătute mai ales pe itinerare de câteva zile în condiţiile în care se dispune de un echipament adecvat.

Unităţi de cazare şi alimentaţie publică sunt la periferia muntelui mai ales în oraşe. În interiorul ramei muntoase acestea sunt reduse la câteva cabane: *Oaşa* (1280 m); *Şureanu* (1743 m); *Prislop* (1100 m); *Costeşti* (390 m); *Peştera Bolii* (700 m); *Lunca Florii* (760 m); *Voievodu* (810 m) iar în ultimul timp şi la vilele şi casele de vacanţă. Pe culmile înalte sunt stâne.

Tipuri de turism

În Munţii Şureanu principalele forme de turism sunt:

- *drumeţii* pe culmile limitrofe punctelor unde există dotări pentru cazare dar şi pe vârfurile alpine (Şureanu, Vârfu lui Pătru, etc.). Parcurgerea traseelor de creastă se face doar în sezonul cald şi pe durate de mai multe zile folosind cortul sau înoptarea la stâne; turismul cultural legat de existenţa unor cetăţi de mare valoare;
- *speoturismul* (în sectorul Cioclovina-Baru-Băniţa);
- *pescuit şi vânătoare*;
- *practicarea sporturilor de iarnă* se face pe culmile sud-estice (Oaşa);
- *alpinism* pe pereţii calcaroşi din cheile Taiei, Roşiei şi Crivadiei precum şi în avene.

16. Zona turistică complexă Haţeg-Deva

Caracteristici generale

Cuprinde spaţiul depresionar şi colinar dintre mai multe unităţi montane aparţinând Carpaţilor Meridionali (Ţarcu, Retezat, Şureanu, Poiana Ruscă) şi Munţilor Apuseni desfăşurat în medie la altitudini de 250-450 m. Există mai multe centre turistice dintre care Deva, Hunedoara sunt bine conturate iar Haţegul are toate şansele de a se afirma destul de repede. În afara activităţilor turistice

care se realizează în spaţiul lor, acestea prin poziţia geografică şi legăturile care şi le-au realizat în timp cu aşezările din vecinătate dar şi între ele şi-au impus pe de-o parte caracteristici de centre polarizatoare în zonă iar pe de alta de componente importante ale sistemului turistic naţional.

Poziţia geografică şi infrastructura localizează zona atât la o interferenţă cu alte zone turistice de interes naţional (M.Orăştiei, M.Retezat) dar şi într-o intersecţie de axe turistice de rang variat (pe culoarul Mureşului în amonte şi în aval; Deva-Brad-Oradea; Deva-Haţeg-Petroşani-Oltenia). Totodată regional ea îi conferă încă câteva atribute:

- desfăşurarea de activităţi turistice numeroase legat de obiectivele turistice din localităţi, bază de plecare pe diferite trasee în munţii limitrofi şi resursă (materială şi umană) pentru servicii de profil în cadrul ei şi în afară
- un bogat fond de elemente naturale şi antropice care definesc un potenţial valoros, cunoscut într-o oarecare măsură, la care se adaugă multe dotări (concentrate în oraşe sau pe arterele rutiere principale) şi amenajări care permit desfăşurarea unei diversităţi de activităţi turistice.

Potenţialul turistic

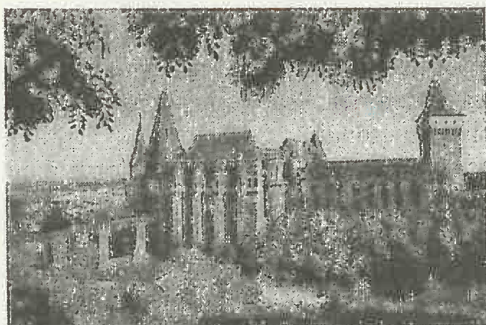
Are caracter complex, obiectivele se află în toate sectoarele zonei dar cu un grad mai mare de concentrare în oraşe şi în principalele aşezări rurale, iar cele naturale la contactul cu munţii şi în lungul râurilor.

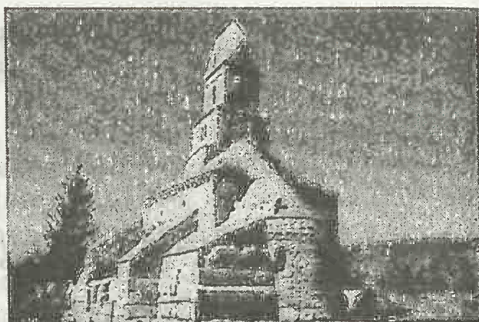
Relieful aparţine câtorva unităţi geografice-depresiunile Haţeg, Călan, Hunedoara şi dealurile care le separă sau formată o prispă la baza munţilor. În detaliu sunt piemonturi şi terase în jumătatea sudică (depresiunea Haţeg) şi dealuri separate de culoare de vale (lunci şi terase extinse) în partea nordică. Se adaugă unele culmi din roci sedimentare, cristaline sau eruptive izolate sau grupate la contactul cu muntele şi însăşi versanţii abrupţi şi împăduriţi ai acestora. Toate pun în evidenţă peisaje naturale deosebite ce-au suferit în timp de o antropizare cu grad diferit dar şi anumite grupări în funcţie de geneză şi nivel de valorificare în turism. Altitudinile reduse şi pantele mici au favorizat penetrarea la cele mai îndepărtate dar şi realizarea unei reţele de drumuri.

Climatul este favorabil desfăşurării permanente a activităţilor turistice cu predilecţie în intervalul aprilie-noiembrie când temperaturile sunt pozitive iar numărul de zile senine sau cu cer parţial acoperit este precumpănitor ceea ce stimulează acţiunile în spaţiile naturale.

Reţeaua hidrografică aparţine dominant la două bazine (Strei şi Cerna) care sunt tributare Mureşului. Ele îşi adună apele prin râuri viguroase din spaţiul montan limitrof (unde îşi au izvoarele în circurile glaciare din munţii Retezat şi Ţarcu) şi şi-au dezvoltat albii largi cu numeroase despletiri în depresiune (plăjile şi ostroavele constituie fâşii pentru plaje în sezonul estival). În Depresiunea Haţeg pe Râul Mare la Gura Apei sunt trei lacuri de baraj, apa căpătând folosinţă diferită dar şi pentru turism. Un lac de baraj important (Cinciş) este şi în bazinul Cernei la Teliuc, pe malurile sale fiind amenajări pentru turism. La fel de însemnate sunt izvoarele (îndeosebi cele termale) care sunt valorificate local.

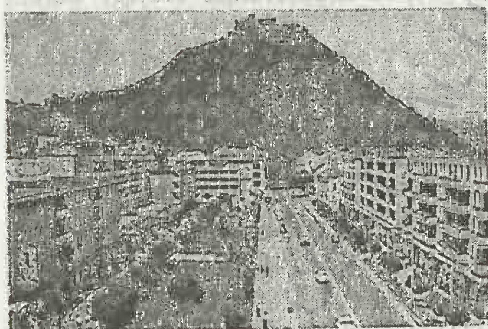
Vegetaţia este alcătuită pe de-o parte pe dealuri din suprafeţe mai mari sau mai reduse de pădure cu esenţe de stejar, gorun şi doar pe culmile mai înalte şi

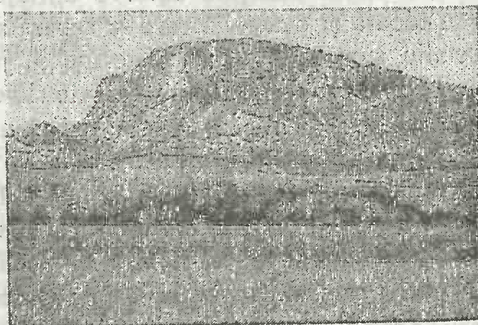

Castelul Huniazilor

Biserica Densus

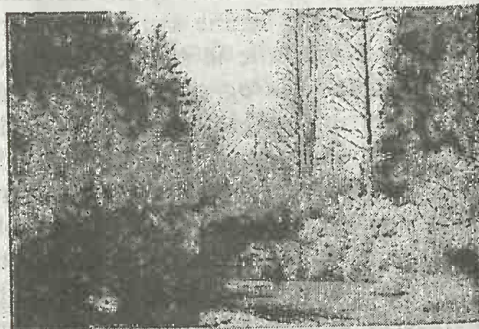

Sarmisegetuza

Biserica din Strei

Deva

Măgura Urai

Sediul Stațiunii de Cercetări Silvice Simeria

Gutui japonez şi bambus pe malul lacului cu nuferi

PLANŞA 9

din pâlcuri de fag iar pe de alta din culturi, pajişti şi zăvoaie în depresiuni, gradul de antropizare fiind destul de însemnat. Pentru turism sunt însemnate fiecare dintre acestea dar se impun prin frecvenţa activităţilor de final de săptămână cele din vecinătatea oraşelor, din jurul lacului Cinciş, de la Silvuţ sau de la contactul cu munţii unde sunt şi unele amenajări dominant primare. În aceste spaţii se organizează şi vânătoarea sportivă iar la marginea lacurilor şi pe râuri (pescuit sportiv).

Geoparcul Ţara Haţegului-cu o suprafaţă de 102.329 ha înglobează toată Ţara Haţegului dar şi rama montană limitrofă până la contacutul cu parcurile naţionale Retezat şi Cioclovina-Grădiştea de Munte. În cadrul său sunt incluse rezervaţiile paleontologice (resturi şi ouă de dinozauri) de la Sânpetru (5 ha) şi Tuştea (0,6 ha), apoi rezervaţiile botanice de la Peşteana (2 ha), vârful Poienii (0,8 ha), Nucşoara (20 ha, narcise), Pui (5 ha) şi Pădurea Slivuţ. În viitor la sud de Haţeg se va realiza Muzeul Dinozaurilor în aer liber (Naloţvad).

Potenţialul uman este bogat (aproape 300.000 locuitori) din care peste 50% în localităţile urbane, iar aşezările deşi în majoritate sunt atestate documentar în sec.XII-XIV sunt foarte vechi, dovadă urmele de cultură materială care se regăsesc continuu încă din perioada dacă, aici fiind unul din arealele cu mare încărcătură în istoria ţării noastre. Ca urmare obiectivele legate de istoria, cultura şi arta locuitorilor de pe aceste meleaguri sunt numeroase, extrem de valoroase şi căutate de vizitatori. Între acestea se remarcă: ansamblul capitalei romane de la Sarmizegetusa dar şi a aşezării romane de la Călan, cetăţi şi castele medievale, biserici în stiluri variate din epoci diferite, cultura populară din ţinuturile Haţeg, Pădureni şi Luncani cu reprezentări valoroase în costume, ţesături şi cusături, folclor, edificii impunătoare din sec.XIX, XX, muzee cu profil mixt, monumente etc. Se adaugă unele construcţii industriale de amploare în sec.XX dar care prin închidere şi dezafectare au rămas ca "peceţi" urâte în peisaj care creează sentimente diverse.

Axe, centre şi localităţi turistice

Obiectivele turistice sunt în mare majoritate a localităţilor dar gradul de valorificare este diferit. Cele mai cunoscute şi solicitate în activităţile turistice sunt în oraşe şi în lungul unor aliniamente desfăşurate fie pe văile principale, fie în aşezările de la contactul cu munţii. De aici şi caracteristica de îmbinare a lor pe axe turistice care alcătuiesc un sistem încorporat în ansamblul naţional.

Axa culoarului Mureşului reprezintă un segment din cea de nivel naţional din lungul acestui râu. Are ca centru turistic polarizator municipiul Deva, apoi Simeria şi în extremitatea estică Orăştie. Din axă se desprind artere turistice atât spre nord (în Munţii Metaliferi) cât şi în sud (în restul zonei). În culoarul larg al Mureşului există două artere rutiere (cea de pe stânga de rang internaţional şi dublată de cale ferată) ce leagă aşezările de la contactul luncii cu muntele (pe dreapta) şi cele de pe terase pe stânga. Peisajului de luncă şi terase puternic antropizat i se adaugă cel al culmilor şi vârfurilor împădurite ale munţilor sau dealurilor mai înalte.

Deva (municipiu, 69390 locuitori în 2002) este cel mai însemnat centru economic, istoric, cultural şi turistic. Este atestat documentar la începutul sec.

XIII deşi urmele de cultură materială sunt continui plecând din epoca bronzului. Între obiectivele turistice se impun: Cetatea Devei din sec. XIII, castelul Magna Curia (sec. XIV, cu elemente arhitectonice renascentiste şi baroce) în care se află muzeul judeţean, biserica din sec. XVIII-XIX, staţiunea balneoclimaterică locală *Sărata* (ape termale), monumente ale unor personalităţi, rezervaţia complexă de pe Dealul Cetăţii (neck vulcanic, specii de plante rare etc.) şi rezervaţia forestieră Pădurea Bejan. Există 5 hoteluri de 3 stele, dotări variate (între ultimele şi o telecabină pe Dealul Cetăţii).

Din Deva spre est sunt *Simeria* (oraş, 13905 locuitori în 2002, atestat documentar în sec.XIV), centru de prelucrare a marmurei, nod feroviar şi rutier, parcul dendrologic Arboretum (70 ha, centru de cercetări); punct de deplasare pe valea Streiului spre sud ; *Turdaş* (s-au identificat bogate urme de cultură materială reprezentative pentru neolitic).

Din Deva spre vest axa conduce la Arad. Reţin atenţia *Mintia* (termocentrala, urmele castrului roman Micia, castel din sec. XVII-XVIII, biserici din sec. XVI-XVIII), *Brănişca* (castel din sec. XVI, biserici din lemn din sec. XVII-XVIII); ramificaţie rutieră şi feroviară spre pasul Holdea (321m) şi Lugoj-Timişoara; *Dobra* (ruine de cetate), defileul Mureşului de la Zam tăiat în roci vulcanice.

Axa văii Cerna are caracter secundar, trece prin Hunedoara iar de aici la Haţeg. Se impun în peisaj câteva aspecte: culoarul de vale realizat de râu într-o unitate colinară cu terase joase cu diverse culturi şi păduri pe culmi; ansamblul unităţilor industriale legate de Hunedoara în bună parte închise şi în curs de dezafectare; centrul istoric al acestuia şi cel al satelor de pe rama estică a M.Poiana Ruscă unde se păstrează însemnate mărturii de cultură populară specifice ţinutului Pădurenilor.

Hunedoara (municipiu, 71380 locuitori în 2002) este un însemnat centru economic şi turistic. Este o aşezare veche, atestată documentar la 1265 şi care a avut un rol în istoria locurilor începând cu sec.XIV iar în economie în sec. XX. Obiective turistice: Castelul Corvineştilor (iniţial din sec. XIV dar cu refaceri şi adăugiri în secolul următor; muzeu), biserici din sec. XV-XIX, defileul Cernei, rezervaţie forestieră *Chizid* (130 ha) ; în vecinătate sunt localităţile *Ghelari* (biserică din lemn din sec. XVII-XVIII şi catedrala muzeu din sec. XX) şi *Teliuc* (lac de baraj Cinciş, veche carieră de exploatare a oxizilor de fier).

Axa Streiului se înscrie mai întâi prin mijlocul depresiunii Călan plecând din Simeria şi apoi prin estul Depresiunii Haţeg spre Petroşani. Cele două subunităţi sunt separate de defileul râului de la Subcetate.

În prima secţiune sunt câteva obiective mai ales în satele de la poala dealurilor. Oraşul *Călan* (13099 locuitori în 2002) este cunoscut în istorie ca aşezare încă din perioada romană (castrul Ad Aquas). Ceea ce a mai rămas din fosta unitate siderurgică se află în aşezarea nouă pe când în cea veche există băile cu apă mezotermală. În sudul oraşului în localitatea *Strei* există o biserică în stil gotic din sec. XIII iar în sud est în *Streisângeorgiu* o biserică din sec. XII cu o frescă din sec. XIV.

Oraşul *Haţeg* (10935 locuitori în 2002), deşi se află în nordul depresiunii omonime reprezintă un centru turistic principal în cadrul acesteia. Este atestat ca aşezare la 1274 şi localitate urbană din sec.XV. Obiective turistice sunt: Muzeul etnografic cu elemente specifice Ţării Haţegului, pădurea Slivuţ cu crescătoria

de zimbri şi câteva puncte de agrement. Din el pornesc însă multe drumuri relativ modernizate care conduc spre localităţi şi puncte de interes istoric, ecumenic, naturalist.

Spre vest şi sud vest de Haţeg se ajunge la: *mânăstirea Prislop* (biserică din sec. XIV refăcută în mai multe rânduri; procesiune), *Densuş* (biserică din sec. XIII dar prin tradiţie mai veche), *Sarmizegetusa* (vestigii ale capitalei romane din sec.II-III, muzeu), pasul *Poarta de Fier a Transilvaniei* (spre vest de Caransebeş şi aşezări din care se poate urca la Poiana Mărului, Ruşchiţa etc.), Clopotiva, Nucşoara, Mălăieşti etc. sate de la contactul depresiunii cu muntele de unde se urcă în Munţii Retezat pe Râul Mare (hidrocentrală, baraj, lacul Gura Apei) şi afluenţii săi şi în care se păstrează valoaroase elemente de cultură populară. În depresiune sunt lacuri de baraj pe Râul Mare.

Din Haţeg spre sud est reţin atenţia obiectivele turistice din *Sântămaria Orlea* (biserică din sec.XIII, cu elemente ale stilurilor romanic şi gotic, castelul Kendeff din sec.XVIII-XIX), *Pui* (localitate de unde se pleacă pe de-o parte pe Râul Bărbat în estul M.Retezat iar pe de alta se urcă în lungul pârâului Ohaba în M.Şureanu la *Ohaba Pui*-rezervaţie botanică, punct fosilifer, complexul carstic Şura Mare etc.), *Cheile Streiului* (la ieşirea râului din munte), *cheile Crivadiei*, *pasul Băniţa* (*Merişor*-755m) dincolo de care se intră în Depresiunea Petroşani.

Infrastructură şi dotări

Zona turistică se înscrie într-o arie bine conturată la intersecţia unor căi de comunicaţie intens folosite. Există şosele naţionale şi căi ferate (pe Mureş şi cele care leagă Oltenia prin Depresiunea Petroşani de culoarul Mureşului) din care se ramifică numeroase drumuri secundare cu grad de modernizare şi utilizare variat. Important este faptul că prin ele se ajunge direct la majoritatea obiectivelor însemnate sub raport turistic.

Dotările sunt legate în primul rând de oraşele principale (Deva, Hunedoara) la care se adaugă unele din lungul şoselelor cu trafic intens.

Tipuri de turism

- *turism de tranzit* -în lungul arterelor de circulaţie (mai ales pe axa Mureşului)
- *turism de odihnă şi agrement* în vecinătatea oraşelor
- *turism cultural şi ştiinţific* (istoric, arhitectonic, în rezervaţii, la manifestări folclorice)
- *agroturism*

17. Zona turistică naturală Munţii Ţarcu

Caracteristici generale

Această unitate face parte din lanţul Carpaţilor Meridionali, fiind situată în parte de nord-vest a lor. Limitele sunt date de valea Bistrei la nord, Pârâul Rece (Hidegul) la sud, valea Timişului la vest şi Râul Mare la est. Munţii Ţarcu-Muntele Mic se conturează ca o unitate cu un potenţial turistic ridicat, cu o accesibilitate bună din toate părţile şi cu o infrastructură relativ dezvoltată. În prezent activităţile turistice sunt concentrate în nord vest (Muntele Mic şi pe văile Bistra şi Timiş),

şi în mai mică măsură pe creasta principală, adică în sectoarele cu un număr mai mare de obiective naturale cunoscute şi lipsesc în sud, spre Pârăul Rece. Favorabilitatea este întreţinută de potenţialul turistic variat şi în bună măsură cunoscut (creasta principală cu vârfuri alpine ce depăşeşte 1900 m, relief glaciar şi periglaciar, platouri şi stâncărie), lacuri de baraj pe malurile cărora au fost construite mai multe spaţii pentru odihnă, recreere şi puncte de plecare în drumeţii (pe Râul Mare şi Bistra Mărului la Poiana Mărului) şi accesibilitate relativ lesnicioasă din diverse localităţi şi puncte de plecare de la poalele munţilor. Restricţionarea în desfăşurarea unor activităţi turistice intense şi permanente în spaţiul montan înalt este determinată de lungimea traseelor turistice până la creasta principală; accesul limitat în sud şi dinspre munţii Cernei şi Godeanu (fig 43).

Potenţialul turistic

Geologic, în Munţii Ţarcu-Muntele Mic predomină şisturile cristaline care sunt străpunse de mase granitice vechi, aceste roci impunând în fizionomia reliefului o notă de masivitate.

Relieful este condiţionat de două caracteristici : în primul rând este un ax orografic cu altitudinile cele mai mari orientat SV-NE care se termină spre regiunile vecine prin versanţi cu pante foarte mari. Din acesta se desprind culmi prelungi, rotunjite care coboară în trepte (importante sunt la 1600-1800 m, 1200-1400 m şi 500-800 m) spre văile Timiş şi Bistra. Treptele joase sunt puternic fragmentate, în timp ce treapta înaltă se prezintă ca resturi ale suprafeţei de nivelare Borăscu, acoperită de pajişte alpină. Vârfurile se constituie în importante puncte de belvedere.

Relieful glaciar este foarte spectaculos fiind format din: văi glaciare (obârşia Hidegului), circuri: (sub vârfurile Custurii, Bloju, Petreanu) şi lacuri (Iezerul Ţarcu la 1950 m altitudine; lacurile de pe versantul estic al vârfului Căleanu). Se adaugă platourile întinse de la Muntele Mic cu multe depresiuni de nivaţie, abrupturile spre Râul Mare şi Timiş cu numeroase stânci şi forme bizare (Pietrele lui Scorilo), cheile Armenişului etc.

Climatic, prin poziţia geografică, Munţii Ţarcu se prezintă ca un baraj în calea maselor de aer ce vin dinspre nord şi nord-vest cât şi din sud şi sud-est. Se resimt influenţe oceanice (vest) şi submediteraneene (sud). Valorile parametrilor climatici relevă faptul că Munţii Ţarcului sunt favorabili desfăşurării activităţilor turistice pe întreg cursul anului.

- temperatura medie anuală variază între 0 şi 5,5°C; în ianuarie de la -3-4°C la poale până la 8-9°C pe creastă; în iulie temperaturile medii scad cu înălţimea de la 16-18°C la 10°C ;
- cantităţile de precipitaţii variază între 800 şi 1100 mm, cea mai ploioasă fiind luna iunie, iar lunile cele mai secetoase octombrie şi noiembrie;
- durata stratului de zăpadă este de 75-100 zile la poale şi 200 de zile în regiunile subalpine şi alpine, grosimea stratului fiind de circa 100 cm la Muntele Mic;
- iarna se dezvoltă inversiuni termice (aerul rece stagnează pe văile adânci şi în depresiuni, iar la înălţime, timpul este frumos şi vizibilitatea bună favorizând activităţi turistice variate).

Localitate
Stațiune turistică
Drum modernizat
Drum nemodernizat
Potecă turistică
Șei, pasuri
Stânci izolate
Rețea hidrografică
Lac de baraj
Hotel, motel
Cabană
Campinguri
Pârtii de schi
Telescaun
Cetăți, ruine de cetăți
Circ glaciar
Peșteri

FIG. nr. 43 – Munții Țarcu – Schiță turistică

Reţeaua hidrografică din Munţii Ţarcu este tributară Timişului şi Streiului (Râul Mare). Importante pentru activitatea turistică sunt:

- reţeaua hidrografică secundară cu îngustări şi cascade mici pe afluenţii Râului Şes, Râului Mare, Bistrei, Râului Rece, Bistra Mărului etc.;
- lacuri glaciare de dimensiuni mici (Pietrele Albe, Baicul I şi Baicul II, situate la altitudini între 1790 şi 1860 m);
- lacuri antropice pe Râul Mare (la Gura Apei), Poiana Mărului;

Vegetaţia din Munţii Ţarcu este etajată ca urmare a desfăşurării mari pe verticală.

- la peste 1700 m - este vegetaţia de pajişti şi tufărişuri subalpine şi doar pe vârfurile ce depăşesc 2000m sunt şi specii alpine şi de stâncărie. Tipice sunt: păiuşul roşu, iarba vântului, iarba meilor, coarnă, jnepeni, ienupăr, smirdar, afin, clopoţeii de munte, azalee, ghinţura, garofiţa de munte şi merişor;
- între 900 şi 1700 m - păduri de molid, iar la 900-1100 m molid în amestec cu fag şi brad;
- sub 900 m - păduri de foioase cu fag, carpen, paltin, ulm, frasin şi mesteacăn.

Dintre speciile rare sunt floarea de colţ, specii de saxifraga şi centaurea.

Fauna din Munţii Ţarcu este bogată. Interes cinegetic prezintă: capra neagră (colonizată), cocoşul de munte, ursul, lupul, căprioara, mistreţul, veveriţa, jderul de piatră şi şoarecele gulerat. În apele de munte trăiesc păstrăvul indigen, păstrăvul curcubeu şi lipanul.

Obiectivele antropice sunt concentrate în localităţile de pe văile Bistra şi Timiş, în câteva sate de pe unele văi mai mici (au caracter etnofolcloric sau istoric-Turnu Ruieni), în cele două staţiuni climaterice în proces de afirmare (Poiana Mărului şi Muntele Mic).

Pe platoul de la Muntele Mic (1750-1802 m) în staţiunea omonimă există mai multe cabane, un hotel parţial folosit, Monumentul eroilor, pârtii de schiat din cele mai lungi şi cu zăpadă în intervale mari, teleschi etc. Constituie un nod de convergenţă de poteci ce urcă dinspre Poiana Mărului, valea Sebişului sau duc la vârfurile de pe creasta principală. De asemenea pe valea Sebeşului, afluent al Timişului de la Borlova există un drum forestier şi un teleferic prin care se asigură accesul celor mai mulţi turişti la Muntele Mic.

Staţiunea Poiana Mărului s-a dezvoltat în jurul lacului de baraj omonim; sunt numeroase vile, case de vacanţă, hoteluri etc. De aici pornesc poteci cu marcaje la Muntele Mic şi la vârfurile Baicu (2123 m), Ţarcu (2190 m) şi Pietrii (2192 m). Se practică sporturi nautice şi pescuit sportiv.

În culoarele celor două văi mărginaşe muntelui sunt câteva obiective interesante-biserică în piatră de la Armeniş (Piatra Scrisă), ansamblul daco-roman de la Sarmizegetusa Ulpia Traiana (ruinele oraşului roman, muzeu) etc.

Infrastructura turistică

Accesul în Munţii Ţarcu este destul de facil şi se realizează din vest, nord şi est din diverse locuri de pe văile Timiş, Sebeş, Bistra Mărului, Bistra şi Râul Mare.Se poate folosi transportul feroviar pe magistrala Bucureşti-Caransebeş şi linia secundară Caransebeş-Bouţar şi rutier (şoseaua naţională Bucureşti-Drobeta

Turnu Severin-Caransebeş). Accesul se realizează din Caransebeş şi pe drumurile slab modernizate: Caransebeş-Turnu Ruieni-Borlova-Valea Craiului; din Sarmizegetusa-Clopotiva-cabana Gura Zlatei, din Oţelu Roşu la Poiana Mărului.

Cele mai importante *puncte de acces* în munte sunt: *Caransebeşul* (pe dreapta Timişului, cunoscut sub denumirea de Tibiscum, cu vestigiile cetăţii feudale, Muzeul de istorie şi etnografie), *Borlova* (teleferic şi drum forestier la staţiunea Muntele Mic), *Poiana Mărului* (staţiune climaterică în devenire, loc de plecare către Muntele Mic şi către Munţii Ţarcu).

Principalele *puncte de cazare* sunt: *Complexul turistic Muntele Mic* format din cabanele Belavista, Dor de Munte, Sebeş, Ţarcu, Cuntu, Sebeşel, Brădişor, Scorillo; *cabana Gura Zlatei* pe Râul Mare; *colonia Tomeasa; cabana meteorologică de la vf. Ţarcu, hanul Ulpia Traiana* (în localitatea Sarmizegetusa); *popasul turistic Piatra Scrisă.*

Tabel nr. 16

Pârtii de schi în Muntele Mic

Pârtia	Grad de dificultate	Lungime (m)
Nordica (Caldare)	mediu	1400
Valea Soarelui	uşor	150
Sub teleschi	greu	760

Tipuri de turism

În Munţii Ţarcu se practică următoarele forme şi tipuri de turism:

- *drumeţii* pe creasta principală şi la Muntele Mic; durata 2-4 zile;
- *drumeţii* de scurtă durată şi *turism de weekend* legate de complexele turistice Muntele Mic şi Poiana Mărului;
- *pescuit* pe râurile din munte şi lacul Poiana Mărului şi *vânătoare*;
- *practicarea schiului* mai ales pe pârtiile de la Muntele Mic dar local şi pe pantele de la poalele munţilor în vecinătatea aşezărilor.

18. Zona turistică naturală Munţii Godeanu

Caracteristici generale

Munţii Godeanu ocupă o poziţie centrală în cadrul Carpaţilor dintre Jiu şi Olt, fiind delimitaţi în partea de nord vest de văile Hidegului şi Râului Şes care-i separă de munţii Ţarcu, la nord-est de valea Lăpuşnicului care îi desparte de Munţii Retezat, la sud-est limita faţă de munţii Cernei este constituită de valea Cernei. Între aceste limite se desfăşoară un masiv montan cu înălţimi ce depăşesc 2000 m, ce se înscriu pe un ax orografic orientat SV-NE şi care prezintă platouri întinse, cu vegetaţie de pajişte din care se desprind culmi scurte şi în trepte ce coboară spre văile principale limitrofe şi care sunt acoperite cu păduri de un pitoresc aparte. Deşi potenţialul turistic natural este ridicat, infrastructura de

cazare este slabă, accesul se realizează pe văile care pătrund în munte, iar fluxurile turistice sunt destul de reduse. Acestea sunt orientate fie dinspre Râul Mare, fiind o continuare a celor din Retezat sau dinspre valea Cernei superioare (fig. 44). Favorabilitatea turistică este susţinută de multitudinea obiectivelor naturale cu valoare pentru activităţile de acest gen şi de posibilităţile de penetrare (îndeosebi dinspre Râul Mare). Restricţionarea însă este accentuată de lipsa dotărilor de cazare (se practică drumeţii cu înnoptare în cort sau la stâne), marcaje slabe, efortul mare ce trebuie depus la ascensiuni spre platourile de la altitudini (se urcă de la 800-1000 m la peste 2000 m pe distanţe scurte pe văi şi culmi secundare împădurite), o slabă continuitate de legătură cu munţii de vest (Ţarcu şi Godeanu) şi poate frecvenţa ploilor şi a nebulozităţii crescute chiar în lunile de vară-toamnă.

FIG. nr. 44 – Munţii Godeanu – Schiţă turistică

Potențialul turistic

Munții Godeanu sunt alcătuiți predominant din șisturi cristaline care dau un aspect masiv, semeț, greoi, la care se adaugă petice reduse de conglomerate și gresii.

Culmea principală are înălțimi ce depășesc 2000m între care vârfurile Godeanu (2230 m), Piatra Scărișoarei (2244 m), Vârful lui Gugu (2290 m).

Potențialul turistic *al reliefului* este dat de:

- numeroase vârfuri care oferă puncte de belvedere largi spre munții Țarcu, Retezat, Cernei, Mehedinți;
- suprafețe de nivelare întinse cu pășuni și microdepresiuni nivale;
- creste și circuri glaciare care se grupează în mari complexe la obârșia văilor principale (cele mai lungi sunt valea Cârnea-4km, Mâțului-3km ambele pe versantul nordic; văi mult mai scurte pe versantul sudic : văile Groapa Balmoșului, Bulzu, Vlăsia Mică și Soarbele);
- cascade pe văile Râu Șes, Olanului și Baranului

Climatul munților Godeanu este asemănătoare cu a celorlalte masive din vestul Carpaților Meridionali.La înălțimi de peste 2000 m temperatura medie anuală este de 0°C (în ianuarie –9-10°C, în iulie 7-10°C); scade către altitudinile de 800 m, unde anual sunt izoterme de 5-6°C, în luna iulie ating11-12°C pe valea Lăpușnicului și 14°C pe valea Cernei (se fac resimțite influențe mediteraneene); în ianuarie temperaturile sunt de –2-4°C (Niculescu Gh., 1967).

Munții Godeanu joacă rol de barieră orografică între Oltenia și Transilvania, de aceea sunt dese cazurile în care masele de aer cald urcă pe pantele sudice ale munților, iar pe marile înălțimi prin condensări rapide rezultă nori și ploi bogate; versantul sudic este înnorat în timp ce fațada nordică are timp frumos și însorit.

Precipitațiile sunt de 1000-1200 mm, în partea superioară fiind cu precădere solide, stratul de zăpadă fiind persistent 100-150 zile pe an; durata și grosimea mare a stratului de zăpadă nu au fost valorificate turistic, schiul practicându-se doar pe culmile mărginașe.

Râurile colectoare principale din Munții Godeanu sunt Lăpușnicul Mare, Cerna și Pârâul Rece (Hideg). Acestea au văi cu fizionomie spectaculoasă, prezintă pante mari, sectoare de îngustare dar și cascade. Cele mai multe din aceste văi își au obârșia la altitudine pe marginea suprafețelor de nivelare de unde pornesc radiar. În Munții Godeanu se găsesc câteva lacuri glaciare dintre care cele mai importante sunt: Iezerul Godeanu (la 1900 m altitudine, 1120 mp suprafață și 0,3 m adâncime), Lacul Gugu (la 1990 m altitudine), Lacul Borăscu Mare (1900 m altitudine, 160 mp și 0,2 m adâncime), precum și lacuri carstice mici (în dolinele de pe valea Soarbele). Afluenții acestora sunt relativ scurți și constituie principale axe de pătrundere la vârfurile principale (Râul Șes și Lăpușnicul în nord, Olanul, Balmezul, Pârăul lui Ivan în sud).

Vegetația în Munții Godeanu este etajată având numeroase specii endemice, relicte glaciare alături de cele termofile. Până la 1300 m urcă pădurile de fag în amestec cu cele de molid (1400 m pe versanții dinspre Valea Cernei); mai sus și până la 1700-1800 m sunt păduri de molid cu exemplare de zâmbru; urmează etajul subalpin mult coborât antropic prin extinderea pășunilor în detrimentul pădurilor; el conține specii de iarba câmpului, păiuș, tepoșica, iarba vântului și

părușcă; la peste 2000m domină în cadrul pajiștilor alpine plantele cu flori frumos colorate (garofițele de munte, clopoțeii alpini, ghințura, argințica, azalee, smirdar, afine și floarea de colț pe platouri și stâncărie, pe vârfuri și versanți abrupți). Pădurile din Munții Godeanu sunt populate de o bogată *faună* (urși, lupi, veverițe, cocoși de munte, pisici sălbatice, capre negre, iar în ape păstrăvi).

Infrastructura turistică

Munții Godeanu au o poziție relativ îndepărtată de regiunile populate, de aceea punctele de plecare pe trasee din masiv se găsesc pe văile principale ce încadrează acești munți. Există câteva cabane în nordul lor dintre care cele mai cunoscute fiind *Gura Apei* situată la poale și *Lăpușnicul Mic* situată pe valea omonimă. Cele mai importante puncte de ascensiune pornesc de pe malurile lacului de baraj de pe Râul Mare unde se ajunge fie dinspre Depresiunea Hațeg (pe șosea asfaltată) fie din Munții Retezat, apoi de la cabana Câmpușa situată la obârșia Jiului de Vest sau de pe Valea Cernei pe văile Balmezu, Pârăul lui Iovan. Se adaugă pe culmile montane mai multe *stâne și cabane forestiere*.

Munții Godeanu sunt străbătuți de o rețea bogată de poteci; cea mai însemnată străbate culmea pe direcția est-vest și asigură legături cu văile Cernei și Lăpușnicului Mare. Există și trasee de trecere la munții Țarcu, Cernei și munții Retezat.

În ultimul deceniu a crescut numărul amenajărilor din lungul văii Cerna și a lacului de pe Râul Mare. În perspectivă, valea Cernei prin sectoarele de chei-Ineleț, Cernișoara, Corcoaiei, Ciucevele, orașul-stațiune Băile Herculane și prin dotările tot mai numeroase (legătură pe drum asfaltat peste Munții Mehedinți la Baia de Aramă și forestier în amonte spre Câmpu lui Neag), mai multe hoteluri, campinguri, spații de campare se va impune ca o axă turistică de mare însemnătate într-o regiune cu extindere atât în masivele limitrofe cât și pentru Podișul Mehedinți.

În cadrul munților Godeanu se găsește o porțiune restrânsă din Parcul Național Domogled-Valea Cernei cu o suprafață de 61211 ha în interiorul căruia se găsesc o serie de rezervații naturale incluse.

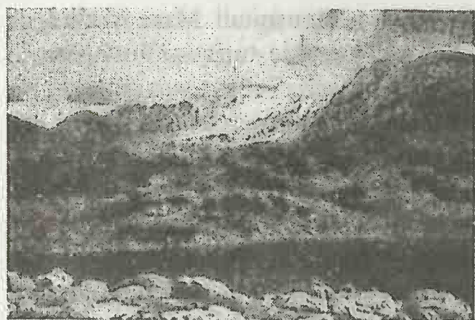
Tipuri și forme de turism

- *drumeție cu cortul*; punctele de plecare se află la vărsarea în lac a păraielor Râu Șes și Lăpușnicu Mic se urmăresc platourile și relieful glaciar; durează 1-3 zile pe creasta principală;
- *turism pentru odihnă și agrement* la cabana Gura Apei;
- *turism în lungul văii Cernei* în sectorul Cerna Sat-obârșie cu ascensiuni de o zi la vârfurile principale;
- *pescuit și vânătoare.*

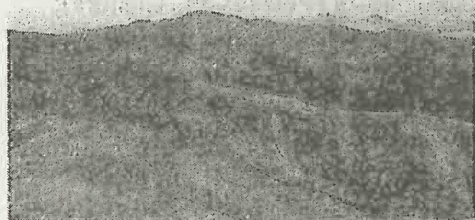
19. Zona turistică naturală Munții Retezat

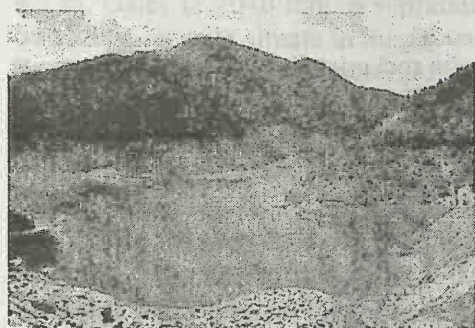
Caracteristici generale

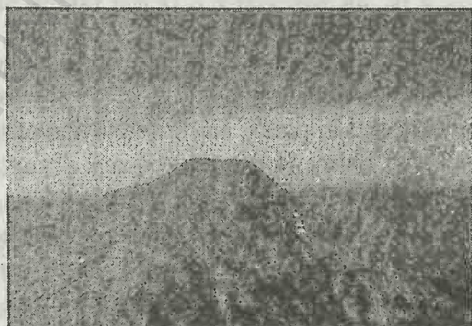
Munții Retezat reprezintă o unitate naturală distinctă în grupul de masive desfășurate între Valea Jiului și culoarul tectonic Timiș-Cerna care se desfășoară

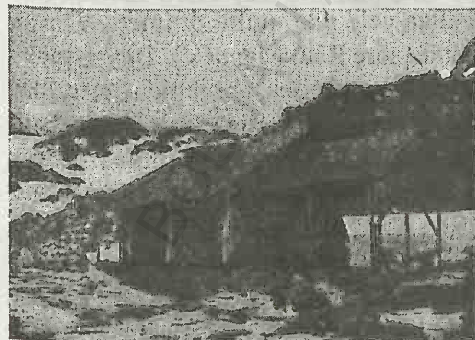

Lacul Bucura

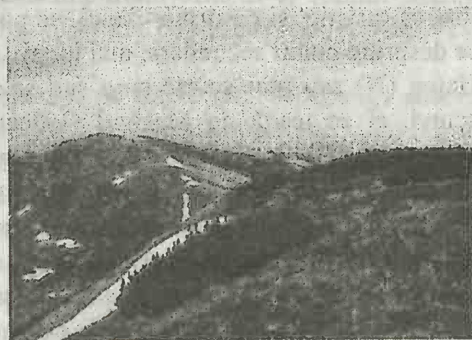

Lacul Zănoaga

Munții Godeanu

Lacul de la Gura Apei

Vârful Retezat

Refugiul Retezat

Vârful Țarcu

PLANȘA 10

pe 800 km², între Depresiunea Haţeg, Râul Mare-Lăpuşnicul Mare şi Jiul de Vest. În acelaşi timp el constituie una din zonele naturale turistice montane de prim rang, poziţie datorată următoarele caracteristici.

- un potenţial turistic natural foarte variat, cu multe elemente deosebite;
- un complex relief glaciar şi periglaciar, creste montane, vârfuri şi stâncărie, cel mai bogat sistem lacustru glaciar din tot lanţul carpatic românesc, cel mai vechi parc natural şi rezervaţie naturală carpatică (fiind considerat ca unul din masivele cu cel mai complex etaj alpin şi cu un fond forestier bine închegat);
- un sistem de văi cu dispunere radială, ce-şi au obârşiile în complexele glaciare care sunt situate la peste 2 000 m, şi prin care se realizează accesul la principalele elemente de interes turistic din masiv;
- o reţea densă de drumuri forestiere şi de poteci cu marcaje turistice, ce urmăresc aproape toate văile şi culmile principale şi care sunt dirijate către partea centrală a masivului (vf. Retezat-vf.Bucura-vf. Peleaga-vf. Custura);
- condiţii favorabile pentru o varietate de activităţi turistice (drumeţie, week-end, alpinism) în tot timpul anului doar pe Râul Mare, la marginea masivului, mai ales pe văile Nucşoara, Râu Bărbat şi pe trasee în jurul cabanelor Pietrele şi Buta precum şi pe alte trasee din masiv în timpul sezonului estival, îndeosebi în perioada iunie-octombrie;
- posibilităţi de continuare a itinerariilor turistice în alte masive limitrofe care, de asemenea, reprezintă însemnate arii turistice- Godeanu, Ţarcu, Vâlcan.

Potenţialul turistic

Munţii Retezat sunt alcătuiţi *geologic* din roci cristaline (la periferie), granite şi granitoide (dominant în partea centrală) şi fâşii de calcare, în sud-est, fiecare imprimând în peisaj anumite particularităţi: masivitate şi forme rotunjite în prima situaţie, culmi înalte cu versanţi abrupţi, cu mase bogate de grohotiş pe granite şi respectiv forme carstice.

Relieful are o structură orografică în care se impun două aliniamente principale ce conţin cele mai mari altitudini, care sunt orientate NE-SV, fiind separate de văile Lăpuşnicul Mare-Râul Bărbat. Pe aliniamentul nordic (vf. Zlata 2142 m, vf. Judele 2333 m, vf. Bucura 2433 m, vf. Peleaga 2509 m, vf. Păpuşa 2508 m, vf. Lănciţa 1968 m) se grupează cele mai numeroase elemente de interes turistic, şi ca urmare, aici, se pot realiza cele mai multe drumeţii. Din el se desprind culmi secundare, mai lungi, orientate spre Râul Mare (V), Depresiunea Haţeg (N) sau mai scurte spre sud şi est. Ce de-al doilea aliniament este mai scund, el se leagă de Masivul Godeanu şi include vârfurile Piule (2081 m), Drăgşanu (2080 m), Custura (2457 m), Gruniu (2294 m) şi culmea Tulişa (1782 m). Cele două culmi principale sunt legate prin custura Păpuşii-o culme secundară cu versanţi abrupţi situată la peste 2200 m.

Relieful glaciar şi periglaciar se extinde pe suprafeţe mari şi se distinge prin varietatea şi complexitatea formelor. Există mari complexe glaciare pe văile Lăpuşnicul Mare (Bucura, Peleaga), unde limba de gheaţă a avut o lungime de aproape 14 km, fiind una dintre cele mai extinse din Carpaţi, valea Nucşoara, la obârşie având patru componente glaciare-Stânişoara, Pietrele, Valea Rea şi Galeşul

- şi unde masa de gheaţă a avut o dezvoltare de 7 km lungime, Râul Bărbat, Judele cu Zănoaga şi Zănoguţa, Dobrunul şi Radeşul al căror bazine se înscriu în limitele rezervaţiei ştiinţifice din cadrul Parcului Naţional Retezat. Se impun, de asemenea, aliniamente de custuri, cu lungimi de peste 1 km (Retezat cu un abrupt spre N de peste 300 m, Păpuşii cu înfăţişare tipică de karling, Bucurei, Vârfului Mare etc.) şi vârfuri ascuţite cu versanţi abrupţi îmbrăcaţi în grohotişuri (Colţii Pelegei, Vârful Mare), căldări glaciare ce conţin imense mase de grohotiş, morene, praguri glaciare pe care se dezvoltă cascade, versanţi prăpăstioşi pe care se produc frecvent avalanşe, văi glaciare cu profil transversal în formă de "U" şi care coboară până la 1300-1400 m altitudine.

Defileele, desfăşurate pe mai mulţi kilometri lungime, sunt prezente în diferite sectoare, în lungul Râului Mare, Nucşoarei, Râului Bărbat, Jiului de Vest, apoi chei (Buta) şi relief carstic (Piule-Scorota-Iorgovan).

În circurile şi pe văile glaciare există un număr de 82 de *lacuri*, cifră prin care aceşti munţi se află pe primul loc în Carpaţi. Legat de aceasta în Retezat există cel mai extins lac glaciar (Bucura 2041 m altitudine, suprafaţa de 8,8 ha şi adâncimea maximă de 15,7 m), cel mai adânc lac glaciar (Zănoaga, 29 m situat la 1997 m altitudine, 65090 mp), cele mai multe lacuri glaciare de înălţime-39 de lacuri situate altimetric la peste 2000 m din care 8 la peste 2200 m (Tăul Agăţat la 2260 m cu o suprafaţă de 4900 mp şi adâncimea de 4,3 m; Custura Mare la 2226 m cu o suprafaţă de 27800 mp şi o adâncimea de 4,3 m, Galeş la 2040 mm, o suprafaţă de 36800 mp şi o adâncime de 20,5 m). Se adaugă lacurile situate în lungul unor văi cum ar fi Ana, Lia, Florica, Viorica. Pe multe văi, la capătul sectorului glaciar există cascade, unele renumite prin frumuseţe şi dimensiuni (Lăpuşnicu cu 20 m diferenţă de nivel, Lolaia şi Cheagului în bazinul Nucşoarei, Ciumfu la obârşiile Râului Bărbat).

Dintre formele de relief carstic (dezvoltate cu precădere pe culmea Piule-Iorgovanu) se remarcă formele de relief ascuţite, turnuri, versanţi cu abrupturi şi văi înguste în chei. Dintre peşteri impresionante sunt: Peştera Zeicului (lungime de 260 m şi adâncime de 50 m), Peştera din Dâlma cu Brazi (226 m lungime) şi Peştera La Păroasa (cu o lungime de 2150 m).

Cele mai importante *cursuri de apă* sunt Râul Mare (65,8 km lungime), Lăpuşnicul Mare (21 km lungime, cel mai important afluent al Râului Mare), Râuşorul (16 km lungime), Râul Bărbat (28 km lungime) şi Jiul de Vest (51,4 km).

Alături de pitorescul râurilor de munte, pe unele văi, se adaugă câteva lacuri de baraj antropic, între care cel mai însemnat se află pe Râul Mare (Gura Apei). Până la baraj urcă o şosea modernizată ce vine din Depresiunea Haţeg.

Climatul aspru de munte este caracteristic crestelor alpine desfăşurate la peste 2000 m, altitudine la baza cărora se desfăşoară izoterma medie anuală de 0°C. El se caracterizează printr-un lung sezon cu îngheţuri (noiembrie-aprilie) şi precipitaţii bogate, dar sub formă de zăpadă (fapt care favorizează producerea avalanşelor), prin 3-4 luni de tranziţie (aprilie, mai şi octombrie, noiembrie), când valorile termice pozitive alternează cu îngheţuri, iar ploile se îmbină cu lapoviţa şi ninsoarea, şi un sezon iunie-septembrie, când predomină temperaturile

pozitive, dar nu sunt excluse şi prezenţa unor zile reci şi chiar căderi de zăpadă. Lunile care climatic sunt extrem de favorabile drumeţiei rămân august şi septembrie, după cum cele de care se leagă practicarea sporturilor de iarnă, în jurul cabanelor (Pietrele sau a celor periferice) sunt ianuarie-martie.

Sub 2000 m altitudine se manifestă climatul specific montan cu temperaturi medii anuale de la 0°C la 6°C, în ianuarie de la -8°C la -10°C, iar în iulie de 10-14°C şi precipitaţii bogate de 800-1000 mm anual, care cad în toate lunile anului fiind legate de circulaţia vestică şi sud-vestică, cât şi de ploile orografice. Frecvent, iarna stagnarea şi răcirea radiativă a maselor de aer cantonate pe fundul văilor şi în depresiunile Haţeg şi Petroşani facilitează apariţia temperaturilor negative şi a inversiunilor termice.

Vegetaţia reflectă nu numai condiţia etajării climatice, ci şi numeroasele influenţe locale date de expoziţia şi panta versanţilor, rocă, dezvoltarea şi mişcarea maselor de grohotiş, frecvenţa avalanşelor etc. Pe ansamblu sunt peste 1 300 de specii de plante. Se dezvoltă un etaj al foioaselor cu gorun, pe marginea muntelui spre Depresiunea Haţeg şi păduri de fag cu carpen, frasin, mesteacăn ce urcă până la 1 200 m, unde se îmbină cu bradul şi molidul, etajul coniferelor (dominat de molid) urcă la 1 700-1 800 m unde se impune zâmbrul (care are aici cea mai largă desfăşurare din întreg lanţul carpatic), între 1 800 şi 2 100 m (2 200 m pe versanţii sudici) se dezvoltă peisajul tufişurilor subalpine cu jneapăn, ienupăr, smirdar, afin, merişor şi cu suprafeţe ierboase întinse întrerupte de mase de grohotiş. Pajiştile alpine îmbracă vârfurile şi pantele mari pe versanţii căldărilor glaciare. Multe din speciile de aici sunt endemice (peste 15 % din specii din care 4% se întâlnesc doar în Retezat), între acestea se pot enumera varietăţi de vulturică, firuţă, omag etc.

La fel de bogată şi variată este *lumea animalelor*. Aici există cel mai mare număr de capre negre din Carpaţii României, un număr ridicat de urşi, cerbi, jderul de piatră, pisica sălbatică şi a fost colonizată marmota din Alpii Elveţiei, iar dinspre SV se extinde arealul unor specii mediteraneene cum ar fi vipera cu corn. În lacuri şi râuri se remarcă prezenţa păstrăvului.

Complexitatea peisajelor Retezatului, varietatea şi diversitatea elementelor de floră, faună şi relief, lacurile glaciare etc. au impus delimitarea, în anul 1935, a primului parc naţional de pe teritoriul României, care în prezent se desfăşoară pe 38138 ha, axat fiind pe bazinele văilor Lăpuşnicu Mare, Nucşoara (amonte de Cabana Pietrele) şi a celor de pe dreapta Râului Mare (între Gura Apei şi Casa Verde). În cadrul parcului există rezervaţia ştiinţifică (bazinul Zlata-Dobrun) cu o suprafaţă de 1500 ha. în care accesul este strict limitat (aproximativ în mijlocul ei se află Casa laborator). În acest perimetru există 1200 de specii vegetale, dintre care 22,5% aparţin florei alpine şi circumpolare, 15,4% reprezintă endemisme carpatice, dintre care 4,3% sunt specifice Retezatului. Între aceste specii sunt: bujorul de munte, scoruşul de munte, degetăruţi, rotungioare, ciucuraşi, angelica, măcrişul şi ferige, floarea de colţ, sângele voinicului, strugurii ursului sau diverse genţiene.

Infrastructura turistică

Accesul în aceşti munţi se realizează, frecvent, din localităţile aflate în Depresiunea Haţeg (Clopotiva pe Râul Mare, Nucşoara spre Cabana Pietrele, Pui şi Hobiţa spre cabanele Baleia şi Râul Bărbat) sau în Depresiunea Petroşani (de la Câmpu lui Neag la cabana Buta şi Câmpuşel). În Munţii Retezat reţeaua de cabane este insuficientă şi sunt inegal repartizate în teritoriu în raport cu numărul mare de drumeţii înregistrate.

Amenajările principale sunt. *Cabana Pietrele* (la 1 480 m, cu regim permanent, este o bază importantă pentru majoritatea drumeţiilor din aceşti munţi), *Cabana Baleia* (1410 m, în estul masivului), *Cabana Gura Zlata* (pe Râul Mare la 775 m, punct de intrare în Rezervaţia ştiinţifică spre Zănoaga), *Cabana Buta* (la 1 580 m, la intrare în trasee care pornesc dinspre Jiul de Vest), *Refugiul Genţiana* (la 1670 m pe valea Pietrele), *Motelul Valea de Peşti* (910m, situat pe malul lacului de baraj Valea de Peşti), *Cabana Câmpu lui Neag* (850 m, pe muntele Pribeagu). Se adaugă multe *stâne* (Drăgşanu, Găuroane, Soarbele, Gorovii, Lănciţa, Râu, Dealul Şerpilor, Pilugu Mare, Zănoaga, Sânpetru, La Clince, La Scorţar), *cabane forestiere şi de vânătoare* (Casa silvică Câmpuşel, Casa de vânătoare Câmpuşel, Casa de vânătoare Gura Zlata, Colonia Brădeţel, Colonia Tomeasa, Casa Cârnic, Casa forestieră Valea lui Stan, Casa I.F. Judele, Casele de la Rotunda) sau construcţiile rămase de la şantierele hidroenergetice (îndeosebi pe malurile lacului Râul Mare).

Există numeroase poteci, multe din ele fiind încadrate în sistemul celor 28 de marcaje turistice. Durata parcurgerii acestora este între 8 şi 14 ore; majoritatea conduc sau se înscriu pe crestele complexelor glaciare principale; parcurgerea lor se face cu predilecţie vara. Iarna drumeţiile sunt limitate deoarece în etajul alpin sunt frecvente avalanşele.

Tipuri de turism

Se practică diferite forme de turism:

- *drumeţii* de la 1-2 zile până la o săptămână pe trasee care traversează masivul sau în lungul crestei principale;
- *odihnă şi drumeţii* în jurul cabanelor principale (Buta, Gura Zlata);
- *odihna*;
- *sporturi de iarnă;*
- *vânătoare, pescuit;*
- *alpinism* şi în perspectivă pe lacul de baraj de pe Râul Mare-*sporturi nautice*.

20. Regiunea turistică Maramureş

Caracteristici generale

Regiunea Maramureş cuprinde marea depresiune a Maramureşului, precum şi munţii din sudul, nordul şi estul acesteia dar şi culmile şi versanţii limitrofi ai celor din sud, adică un spaţiu în care elementele naturale, caracterizate prin

diversitate şi desfăşurare armonioasă se îmbină cu o bogăţie de obiective istorice, folclorice şi etnografice, de o mare originalitate, ansamblu realizat într-o lungă coabitare a naturii şi activităţilor umane.Are o suprafaţă de peste 34000 km^2, în care trăiesc peste 230.000 locuitori în 60 de aşezări din care trei oraşe (Sighetul Marmaţiei, Borşa şi Vişeul de Sus, primele având un rol semnificativ în coordonarea activităţilor turistice). Majoritatea localităţilor se află în culoarele văilor principale fiind sate mari, bogate şi care sunt tot mai mult antrenate în activităţi de tip agroturistic. Nu lipsesc nici satele risipite desfăşurate pe glacisuri şi piemonturi cu poieni şi o economie silvo-pastorală de tradiţie.

Elementele definitorii pentru potenţialul turistic în Maramureş sunt: peisajele naturale inedite pe care le impun pe de-o parte văile şi depresiunile cu aşezări, iar pe de alta munţii împăduriţi limitrofi, apoi multitudinea de produse rezultate din prelucrarea lemnului (de la gospodăria tradiţională, porţile monumentale şi cu o simbolistică aparte exprimată în crestături, bisericile de lemn cu turle ascuţite), produse textile (ţesături, cusături), portul, obiceiuri, sărbători şi o muzică inconfundabilă. Ele pot fi apreciate nu numai prin scurte excursii în circuit pe văile Iza şi Mara ci mai ales atât prin participarea la sărbătorile tradiţionale organizate în cele mai mari localităţi dar şi prin staţionări de mai multe zile în numeroase amenajări agroturistice.

Potenţialul turistic

Depresiunea Maramureşului, cu origine complexă (tectonică, de baraj vulcanic şi de eroziune), se caracterizează printr-un relief alcătuit din culmi care frecvent se află la 500-800 m, dar care ajung, în partea centrală, şi la peste 1000 m. Între acestea se află văi, în lungul cărora sectoarele de bazinete cu terase şi aşezări alternează cu mici defilee tăiate în strate groase de gresii şi conglomerate. Se impun, prin varietatea peisajelor, culoarele văilor Vişeu, Iza şi Mara.

În nord se desfăşoară *Munţii Maramureşului*, alcătuiţi din roci cristaline, fapt care le imprimă caracterul de masivitate. Doar câteva vârfuri depăşesc 1850 m (Mihăilescu 1918 m, Farcău 1956 m - cel mai înalt, Pietrosu 1850 m, Pop Ivan 1937 m), iar restul culmilor principale, retezate de întinse platforme de eroziune acoperite cu păşuni, se menţin la 1500-1700 m. Râurile i-au fragmentat profund, astfel că văile cu înfăţişare frecventă de defilee (Novăţ, Vaser) i-au separat în mai multe masive. Sub vârfurile mai însemnate se identifică forme de relief create de glaciaţiunea cuaternară sau de agenţii periglaciari (fig. 45).

În sudul depresiunii, până la pasul Şetref (817 m) se întind *masivele vulcanice Igniş, Gutâi, Lăpuş şi Ţibleş*. În partea de vest, munţii Gutâi şi Igniş sunt alcătuiţi predominant din lave andezitice, ce au creat vârfuri piramidale şi creste din andezite (în prima situaţie), platouri de andezite bazaltoide (în Igniş); între cele două masive se află pasul Gutâi (987 m), prin care trece şoseaua ce leagă Maramureşul de Baia Mare.

Munţii din est, Lăpuş şi Ţibleş, sunt formaţi din roci sedimentare străpunse de eruptiv, eroziunea diferenţiată a accentuat contactele dintre ele şi a detaşat o

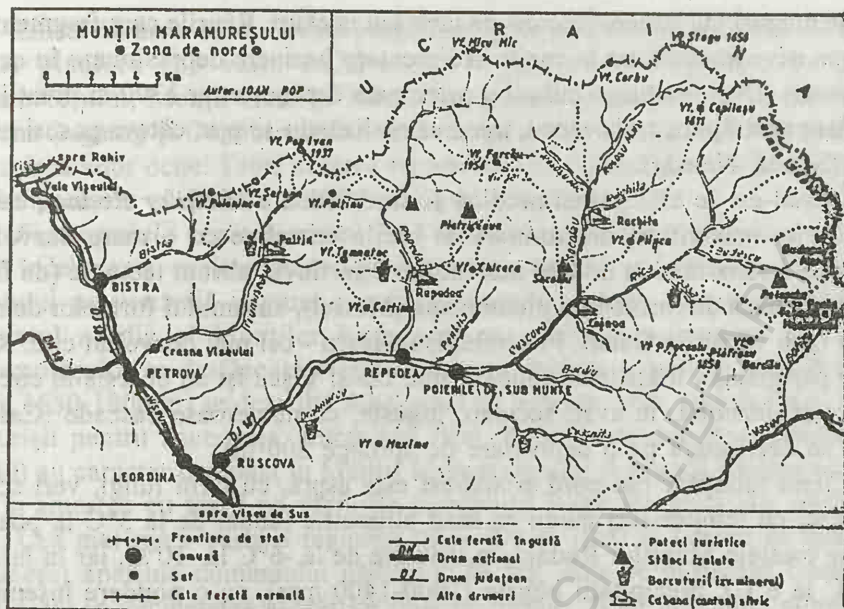
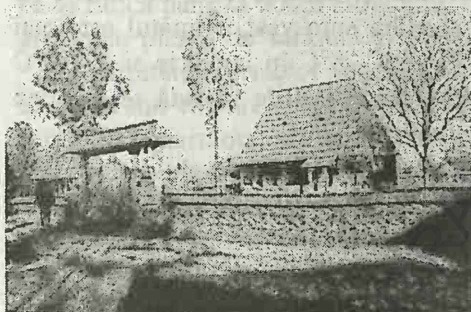

FIG. nr. 45 – Munții Maramureșului – Schiță turistică

Muzeul satului Sighetul Marmației

Mănăstirea Bârsana

Cimitirul Vesel Săpânța

Borșa

PLANȘA 11

serie de măguri vulcanice, coloane de lavă sau neckuri. Râurile care fragmentează aceste masive au sculptat în rocile sedimentare bazinete depresionare în care se află aşezări. Deşi înălţimea culmilor principale depăşeşte rar 1300 m munţii apar ca un lanţ nestrăpuns transversal, trecerea realizându-se prin câteva pasuri relativ înalte (Şetref, Neteda).

În sud-est se află partea nordică şi nord-estică a *Munţilor Rodnei*, care se impun prin: masivitate, determinată de rocile cristaline cu o mare dezvoltare, platforme de eroziune la nivelul mai multor interfluvii, abrupt tectonic (de falie), acoperit în bază de formaţiuni piemontane (Moisei), ansamblul formelor de relief glaciar (sub vârfurile Galaţi, Puzdrele, Buhăiescu - cel mai dezvoltat circ, Rebra etc.) şi periglaciar. Râurile ce coboară spre Iza şi Vişeu îşi au obârşia în circurile glaciare şi dezvoltă, în aval, sectoare înguste, cu numeroase cascade (Cascada Cailor se desfăşoară pe o denivelare de aproape 200 m).

Clima munţilor din nord şi sud-est este aspră, cu ierni lungi, veri scurte, răcoroase, cu temperaturi medii ce scad altimetric (anual de la 3°C la poale la -2°C pe crestele Munţilor Rodnei, în ianuarie de la -6°C la -10°C, iar în iulie de la 12°C la 8°C), precipitaţii bogate (1000-1400 mm), cu o pondere însemnată, sub formă solidă (la peste 1600 m), strat de zăpadă cu o durată de 120-200 de zile (mai ales pe versanţii cu expunere nordică şi cu frecvente fenomene de iarnă). În munţii vulcanici, mult mai joşi şi aflaţi spre vest, climatul este mai moderat (temperaturi medii anuale de 2-6°C, -5°C -8°C în ianuarie şi 12-14°C în iulie, precipitaţii în jur de 1000-1200 mm, iar stratul de zăpadă se menţine 150 de zile doar pe versanţii cu expunere nordică).

În Depresiunea Maramureş, bine încadrată de munţi, dar deschisă circulaţiei maselor de aer din V şi NV, climatul este tot mai rece şi umed pe direcţia V-E (temperaturile scad de la Sighetu Marmaţiei spre Borşa astfel: media anuală de la 8,5°C la 6°C, în ianuarie de la -3°C la -5°C, iar în iulie de la 18°C la 16°C, precipitaţiile medii anuale cresc de la 800 mm la 1000 mm, iar stratul de zăpadă se menţine de la 75 zile la 120 zile anual). Existenţa culoarelor de vale şi a bazinetelor depresionare favorizează inversiunile termice. Aceste condiţii, deşi aspre, permit desfăşurarea activităţilor turistice tot timpul anului, dar diversificate după sezon. O notă în plus este dată de durata menţinerii stratului de zăpadă care permite practicarea sporturilor de iarnă (Borşa).

Reţeaua hidrografică maramureşană este bogată. Râurile mai mari sunt: Vişeul (peste 60 km lungime) cu afluenţii săi Vaser şi Ruscova (în lungul lor se află numeroase poteci unele cu marcaje turistice şi drumuri forestiere spre vârfurile din Munţii Rodnei şi Munţii Maramureşului), apoi Iza (83 km şi cu obârşia în Munţii Rodnei) cu afluentul Mara (obârşia în M.Igniş). În nord-vest graniţa de stat se desfăşoară pe Tisa pe o lungime de 62 km. Pe parcursul său au loc confluenţele cu Vişeul şi apoi cu Iza.

În multe locuri există *izvoare minerale* îndeosebi feruginoase şi sulfuroase; în partea de vest la Ocna Şugatag şi la Coştiui sunt şi izvoare cloruro-sodice, facilitate de prezenţa masivelor de sare aproape de suprafaţă.

Există *lacuri* a căror cuvetă prezintă origine diferită. În Munţii Rodnei sunt lacuri glaciare (pe văile Buhăiescu, Negoiescu şi Repedea, în Munţii Maramureşului, Munţii Gutâi şi Munţii Igniş sunt lacuri formate în nişe nivale, la Ocna Şugatag şi Coştiui există lacuri cu apă sărată în depresiuni formate prin prăbuşirea unor ocne. Toate acestea reprezintă atracţii turistice, în apropierea lor fiind amenajate şi diverse utilităţi (cabane, ştranduri etc.).

Formaţiunile vegetale ocupă încă întinderi mari, deşi presiunea antropică a fost îndelungată, ea determinând modificări importante în distribuţie. Dezvoltarea reliefului pe verticală impune o etajare corespunzătoare. La peste 1800 m pe versantul nordic al Munţilor Rodnei şi pe vârfurile principale din Munţii Maramureşului se desfăşoară etajul alpin cu stâncărie şi pajişti, iar sub acestea (între 1650-1800 m) se dezvoltă subalpinul cu jneapăn, afin, smirdar etc., căutate de turişti pentru frumuseţe, fructe sau flori. Pădurile de conifere (dominate de molid) au caracter compact în Munţii Maramureşului şi Munţii Rodnei şi insular sau în amestec cu fagul pe vârfurile şi culmile înalte ale celorlalte masive.

Cea mai mare parte a regiunii, între 400 şi 1000 m (variat în funcţie de expunere) aparţine domeniului pădurilor de fag, care se păstrează compact în munte, iar în vecinătatea aşezărilor doar ca pâlcuri, fiind înlocuite, antropic, cu păşuni. În vestul Depresiunii Maramureşului există pâlcuri de pădure de gorun, ce se ridică până la 600m altitudine. La acestea se adaugă, pe suprafeţe restrânse, areale cu plante de sărătură şi zăvoaiele din lunci.

Varietatea formelor vegetale a condiţionat şi *o lume animală* diversă, multe specii având valoare cinegetică. Pe crestele alpine există capra neagră (repopulată din 1964), marmota, acvila de stâncă, iar la altitudini mai mici cocoşul de munte, cocoşul de mesteacăn, ierunca, cerbul, ursul brun, căprioara, jderul, râsul. În apele repezi ale râurilor vieţuiesc lostriţa, păstrăvul indigen şi curcubeu, lipanul, scobarul.

Există mai multe *rezervaţii naturale* şi numeroase specii de plante şi animale ocrotite. Între acestea:

- *Rezervaţia Pietrosu Mare* (din Munţii Rodnei -3300 ha din etajul alpin până în pădurea de conifere), cu caracter complex (relief glaciar de sub vârfurile Pietrosu şi Buhăiescu floră cu numeroase endemisme, capra neagră, marmota); face parte din Parcul Naţional ce ocupă o mare parte din aceşti munţi (47.304ha);
- *Rezervaţia Cornedei-Ciungii Bălăsini* pentru ocrotirea cocoşului de mesteacăn din Munţii Maramureşului;
- Creasta Cocoşului, un rest dintr-un corp vulcanic andezitic pe latura de nord a M.Gutâi;
- Cheile Tătarului tăiate în andezite bazaltoide de către un afluent al râului Mara;
- Izvorul Izei, un izbuc în nord-estul Munţilor Rodnei;
- Pâlcuri de pădure seculară de gorun la Ocna Şugatag şi Coştiui.

Potenţialul antropic bogat reflectă îndelungata istorie a Maramureşului. Se păstrează numeroase urme de cultură materială din neolitic şi epoca bronzului, multe mărturii ale aşezărilor dacice, documente ce relevă existenţa unor cnezate în bazinele principalelor râuri (Mara, Vişeu, Iza, Tisa) în secolele IX-XI, apoi a

voevodatului lui Dragoş şi Bogdan, în secolul al XIV-lea şi multe alte elemente ce dovedesc evoluţia socială, economică şi culturală (ruine de cetăţi, locuri ale unor bătălii însemnate, construcţii cu specific). Maramureşul concentrează dovezi de cultură populară de mare originalitate şi de tradiţie. Aproape în fiecare aşezare pot fi văzute porţi din lemn monumentale, diverse obiecte din lemn pe care sunt încrustate motive variate, specifice, portul popular inedit, cergi, scoarţe, covoare, ştergare, măşti şi însăşi gospodării maramureşene caracteristice etc. În sate şi în unele locuri de răscruce (pasul Prislop) se organizează sărbători tradiţionale (tânjaua, nedei).

Zone turistice

Obiectivele turistice social-culturale şi naturale se grupează pe două zone complexe ce corespund bazinelor văilor Vişeu şi Iza.

Zona turistică complexă Valea Vişeului

În cadrul zonei se diferenţiază prin caracteristicile obiectivelor turistice şi tipul de activităţi legate de acestea două sectoare- culoarul de vale cu aşezări şi elemente dominant antropice şi munţii limitrofi (Rodnei şi Maramureş) care însumează precumpănitor obiective specifice drumeţiei.

Vişeul îşi are izvoarele în pasul Prislop şi se varsă în Tisa în localitatea Valea Vişeului, străbătând o bună parte din estul Depresiunii Maramureş. Prin cei doi afluenţi - Petrova şi Ruscova - se pătrunde în inima Munţilor Maramureşului. Din pasul Prislop şoseaua ce vine de pe Bistriţa Aurie urmăreşte culoarul Vişeului până la Petrova, după care trece în bazinul Ronei spre Sighetu Marmaţiei.Între Petrova şi Sighetul Marmaţiei pe valea Vişeului şi Tisei se desfăşoară doar calea ferată, un drum pietruit şi poteci.

În *lungul văii Vişeu* reţin atenţia:

- *Pasul Prislop* -1416 m - cel mai înalt loc de trecere din Carpaţii Orientali; punct de plecare în ascensiuni spre vârful Gargălău (M.Rodnei), vârful Cearcănul (M.Maramureş) şi rezervaţia Cornedei-Ciungi; aici se organizează sărbători populare între care şi "Hora de la Prislop"; există obeliscul "Preluca Tătarilor" ridicat în amintirea luptelor purtate împotriva tătarilor.
- *Staţiunea climaterică Borşa* (850 m), recomandată pentru afecţiuni respiratorii şi cele ale sistemului nervos; pârtii de schi, trambulină, telescaun, complex turistic cu hotel, cabană, camping; în apropiere Cascada Cailor.
- *Oraşul Borşa* (27032 locuitori în 2002), atestat documentar ca aşezare la 1365; se desfăşoară pe o lungime de peste 20 km şi pătrunde tentacular în lungul râurilor afluente Vişeului; aici se organizează festivalul "Sânzienele"; hotel, pensiuni, punct de plecare spre creasta principală a Munţilor Rodnei şi spre vârful Toroiaga; belvedere largă asupra spaţiului montan limitrof.
- *Moisei* - muzeu şi ansamblul memorial opera sculptorului Vida Geza în amintirea masacrului hortist din 1944, mânăstire din sec.XVI (procesiuni religioase).
- *Vişeu de Sus* - oraş (16887 locuitori în 2002) situat la confluenţa cu Vaserul; hotel, punct de plecare pe Vaser, Novăţ (lostriţă şi clean vărgat, specie

endemică) şi la vf. Pietrosu (1850, relief glaciar, pajişti alpine întinse şi păduri bogate de conifere).

- *Petrova* - arhitectură specific maramureşană în alcătuirea şi structura gospodăriilor, ţesături, obiceiuri.

- *Rona de Sus* - aşezare cu multe elemente specific ucrainiene; la 3 km spre sud se află localitatea Coştiui, cu ochiuri de apă situate în depresiuni rezultate din tasări pe fostele ocne de sare (exploatate încă din secolul XIV), motel; case şi port specifice.

- *Rona de Jos* - arhitectură populară (case, porţi, biserică din lemn, sec.XVIII), defileul Ronişoarei;

- *Tisa*-colecţie muzeistică cu icoane pe sticlă, ceramică, cusături, parc dendrologic;

Între localităţile Petrova şi Bocicoiu Mare se urmăreşte valea îngustă a Vişeului şi apoi a Tisei. Se impune mai întâi peisajul natural cu versanţi bine împăduriţi ce încadrează albia cu praguri şi repezişuri de apă a Vişeului. Doar câteva bazinete depresionare mici (la confluenţe) unde pe una-două terase sunt cătune de munte. Tisa în schimb are o vale care se lărgeşte tot mai mult spre Sighetul Marmaţiei; are terase cu localităţi mai mari dar cu specific tradiţional.

Spaţiul montan limitrof culoarului Vişeului aparţine munţilor. În sud, în M.Rodnei sunt numeroase forme de relief glaciar, pajişti alpine, păduri bogate de conifere şi fag; multe trasee de drumeţie scurte dar care solicită efort. În M.Maramureşului se impun două caracteristici. Mai întâi sunt văile adânci, înguste, bine împădurite, în lungul cărora urcă drumuri forestiere şi de căruţă (Ruscova, Vaser, Novăţ); pe Ruscova sunt trei aşezări din care renumită prin întinderea mare datorită risipirii gospodăriilor este Poienile de sub Munte (tradiţii renumite, festival, biserică din lemn, pante pe care se practică sporturile de iarnă ; etc). Pe Vaser se păstrează vechea cale ferată forestieră pe care în timpul verii sunt organizate excursii tradiţionale.

A doua caracteristică o dau vârfurile cu înălţimile cele mai mari care se înşiră la graniţa cu Ucraina. Au crestele acoperite de poieni oferind panorame largi. Lungimea traseelor pe văi, ascensiuni la vârfuri greoaie (diferenţe de nivel mari) şi lipsa unor capacităţi de cazare restrâng mult numărul drumeţiilor.

Zona turistică complexă Valea Izei

Iza izvorăşte printr-un izbuc dintr-o cavitate carstică aflată în nord-vestul Munţilor Rodnei; se varsă în Tisa la vest de municipiul Sighetul Marmaţiei ceea ce impune o însemnată axă turistică în cadrul zonei turistice ce se întinde pe mai mult de 100 km. Zona cuprinde culoarele văilor Iza, Mara şi Tisa (de la Sighetul Marmaţiei la Săpânţa) dar şi întinsele plaiuri şi platouri de sub munţii Gutâi, Lăpuş, Ţibleş şi Rodnei. Are cel mai însemnat centru turistic din regiune (Sighetul Marmaţiei) şi o mulţime de aşezări rurale vechi cu conţinut etno-folcloric tradiţional extrem de valoros.

- *Izvorul Albastru al Izei*- rezervaţie, izbuc dependent de un circuit carstic (peştera Iza 2440 m lungime) sub muntele Bătrâna din nord-vestul M.Rodnei, într-o frumoasă pădure de brad la care se ajunge pe un drum forestier până la cabanele silvice.

- *Dealul Ştefăniţei (Moiseiului)*-pas de trecere între culoarele văilor Iza şi Vişeu; punct de belvedere.

- *Săcel* - centru ceramic renumit pentru formele tradiţionale nesmălţuite de culoare roşie; localitatea se află la intersecţia şoselelor dinspre Moisei cu cea care coboară din pasul Şetref (825 m) şi cea care duce pe Iza la Sighetu Marmaţiei.

- *Săliştea de Sus* - oraş cu o populaţie de 5208 locuitori, case tradiţionale, două biserici din lemn din sec.XVIII.

- *Dragomireşti* - sărbătoare pastorală tradiţională (Ruptul sterpelor); loc de plecare pe valea Boicu în sud la vf. Ţibleş.

- *Bogdan Vodă* - temeliile casei lui Bogdan Vodă; urmele bisericii voievodale de la 1330-1340; biserica din lemn (Cuhea) de la 1722 - cea mai înaltă din Maramureş; ţesături, împletituri din răchită; obiceiuri şi sărbători tradiţionale;

- *Ieud* - două biserici din lemn:cea din deal este pe locul uneia de la 1364 fiind cea mai veche din Maramureş, pictura datează din secolele XV-XVI; colecţie de icoane de sticlă, de tipărituri vechi şi o pravilă din sec.XIV în limba română.

- *Botiza* - biserică din lemn sec.XVII şi mânăstiri, renumit centru în ţesutul scoarţelor.

- *Băile Botiza* - mic stabiliment balnear care valorifică apele sărate ale unor izvoare; izvoare minerale.

- *Şieu* - biserică din lemn din sec.XIIII.

- *Rozavlea* - biserică din lemn de la 1717; arhitectură populară.

- *Strâmtura* - defileu de circa 2 km tăiat în strate groase de gresii şi microconglomerate; biserică din lemn (sec.XVII).

- *Glod* - renumită prin folclor şi cântăreţi; izvoare minerale şi o biserică din lemn (sec.XVIII).

- *Bârsana* - biserică din lemn de la finele secolului al XVIII-lea; arhitectură populară, porţi renumite prin decoraţiuni şi dimensiuni, folclor; muzeu sătesc; mânăstire cu biserică din lemn cu o turlă de 57 m realizată după 1990.

- *Onceşti* - pe dl. Cetăţuia urmele uneia dintre cele mai mari aşezări dacice; arhitectură populară;

- *Vadu Izei* - centru al constructorilor de porţi maramureşene; sediul fundaţiei Agro-Tur

- *Sighetu Marmaţiei* - municipiu (41246 locuitori în 2002); cel mai mare centru turistic care polarizează activităţile din toată regiunea Maramureş; urme materiale din epoca bronzului în fortificaţiile de pe Dl. Solovan; atestare documentară, ca majoritatea aşezărilor maramureşene, la 1334; vechi centru comercial şi cultural (1540 - şcoală în limba română, tipărituri vechi, între 1836-1940 a funcţionat Academia de Drept, 1861 - Asociaţia pentru cultura poporului român din Maramureş, 1883 - Asociaţia muzeală); însemnat centru ecnomic cu tradiţie în prelucrarea lemnului, ţesut). În oraş există: Muzeul maramuresan cu secţii de etnografie (unelte, ţesături, covoare, măşti, icoane din lemn specifice spaţiului maramureşan), istorie şi ştiinţele naturii; în clădirea fostei închisori după 1990 s-a organizat "Memorialul victimelor comunismului şi al rezistenţei", Casa memorială E. Wiesel; ruinele cetăţii medievale de pe

Dealul Solovan, biserici din sec.XV-XVIII, case memoriale (Al.Ivasiuc), Muzeul Satului de pe Dl. Dobăieş (construcţii specifice, cele mai vechi datează din secolul al XVIII-lea). În timpul anului se organizează un festival naţional de datini şi obiceiuri de iarnă, de colinde şi obiceiuri ucrainene, apoi Târgul meşterilor artizani, târguri de vite etc.

- La vest de Sighetu Marmaţiei cele mai importante localităţi sunt: *Câmpulung la Tisa*-centru de ţesături şi *Săpânţa*-pentru ţesături, cusături renumite şi mai ales pentru "Cimitirul vesel", creaţie a artistului popular Ion Stan Pătraş, obiectiv ce impresionează prin concepţia şi originalitatea desenelor, picturilor şi a textelor satirice de pe cruci. În amonte pe valea Săpânţa există camping,păstrăvării, izvoare minerale, cascade etc.

- La sud de Vadu Izei se desfăşoară *bazinul râului Mara*. În toate satele sunt biserici din lemn, datând din secolul al XVI- XIX-lea, porţi tradiţionale de lemn şi gospodării tipic maramureşene. De asemenea, impresionează portul popular şi ţesăturile. Sunt de reţinut "tânjaua" de la *Hoteni*, manifestare folclorică organizată la începutul primăverii, staţiunea balneoclimaterică *Ocna Şugatag* (hoteluri, bază de tratament, ştrand cu apă sărată, lacuri rezultate prin prăbuşirea unor vechi ocne de sare; rezervaţie forestieră de gorun şi zadă), satul *Şugatag* (pieptare) şi pasul Gutâi la 987 m, de unde se poate merge la vf. Gutâi şi Creasta Cocoşului; din satul *Mara* se urcă în M.Igniş pe drum forestier la staţiunea Izvoarele sau urmărind drumul de vale trecând prin defileul Tătarul tăiat în andezite şi până la lacul de acumulare omonim.

Infrastructura şi dotările turistice

Structura reţelei rutiere este legată de două artere principale în lungul celor două zone şi cinci legături cu regiunile vecine prin pasurile Prislop (spre Vatra Dornei), Şetref (cu Năsăudul), Neteda (cu Cavnic), Gutâi (cu Baia Mare), Sâmbra Oilor (cu Oaşul) la care se adaugă şi alte drumuri la aşezările mai depărtate. Ele oferă posibilităţi bune de a cunoaşte îndeaproape realităţile maramureşene. Se adaugă calea ferată care pătrunde în zonă pe valea Sălăuţei se înscrie pe Vişeu şi Tisa până la Sighetul Marmaţiei (de aici posibilităţi de a trece în Ucraina). Toate conduc spre principalul centru turistic Sighetu Marmaţiei.

Restricţionările sunt determinate de starea drumurilor prin nivelul scăzut al gradului de modernizare. Pentru asigurarea celorlalte servicii s-au obtinut în ultimul deceniu rezultate foarte bune. Ele sunt legate de accentul care s-a pus în cadrul Programelor de dezvoltare a fiecărei localităţi şi pe necesitatea valorificării tradiţiilor, obiceiurilor, produselor artizanale şi meşteşugăreşti prin crearea şi amplificarea agroturismului. S-a construit o reţea hotelieră în oraşe, la Ocna Şugatag şi staţiunea Borşa, o mulţime de pensiuni, vile în sate (Ocna Şugatag, Fereşti, Giuleşti, Câmpulung la Tisa, Rona de Jos, Bârsana, Săpânţa, Săcel, Budeşti-Sârbi), spaţii de cazare la mânăstiri, au fost amenajate unităţi de alimentaţie, cabane silvice, pastorale etc. S-a adăugat un început bun în popularizarea nu numai a obiectivelor şi echipamentului turistic dar şi a celor mai valoroşi creatori de artă populară, a sărbătorilor şi festivalurilor organizate în diferite locuri. Ele însă sunt concentrate în localităţile de pe principalele axe

turistice şi aproape lipsesc în spaţiul montan (parţial M.Rodnei).

Tipuri de turism

Mulţimea obiectivelor turistice, valorosul potenţial etno-folcloric dar şi peisajele inedite au impus desfăşurarea unei variate activităţi turistice unele devenind tradiţionale. Importante sunt:

- *turismul itinerant auto* prin localităţile din lungul văilor Iza, Mara şi Vişeu;
- *drumeţiile* în principalele masive de pe rama Depresiunii Maramureş (în M. Rodnei cu plecare din Moisei, Borşa, staţiunea Borşa); în M.Ţibleş, Gutâi şi Maramureş (în special din Borşa pentru vf.Toroioaga, apoi din Vişeu de Sus şi Ruscova);
- *odihnă, recreere, tratamente balneare* în staţiunile Ocna Şugatag şi Borşa;
- *practicarea sporturilor de iarnă* în staţiunea Borşa şi Izvoarele dar şi local pe pantele de la marginea munţilor în vecinătatea unor aşezări rurale;
- *odihnă şi recreere* în localităţile agroturistice;
- *turism prilejuit de organizarea diferitelor sărbători populare tradiţionale* (Sighetul Marmaţiei, Dragomireşti, Hoteni, Şieu, Budeşti, Vadu Izei, Pasul Prislop, Ocna Şugatag), a hramurilor unor mânăstiri sau biserici (Rozavlea, Bârsana, săcel, Budeşti);
- *turism de vânătoare şi pescuit sportiv*

Tabel. nr. 17

Pârtii în localitatea Izvoarele

Denumirea pârtiei	Grad de dificultate	Lungimea (m)	Diferenţa de nivel (m)
Poiana Soarelui	uşor	500	-
Pârtia II	uşor	500	-

21. Regiunea turistică Bucovina

Caracteristici generale

Reprezintă una din regiunile turistice cele mai bine conturate, cu un potenţial variat şi complex şi cu capacităţi suficiente pentru asigurarea unei activităţi turistice permanente. Ea cuprinde: Obcinele, culoarele văilor Suceava, Moldova, Moldoviţa, Putna şi Podişul Sucevei la vest de Siret incluzând mai multe centre şi zone turistice naturale sau antropice.

Îi sunt specifice:

- un cadru natural variat în care se impun munţii cu altitudine medie, bine împăduriţi, dar şi cu pajişti extinse; ei sunt străbătuţi de culoare de vale largi cu numeroase aşezări;
- un patrimoniu cultural-istoric bogat cu multe elemente de valoare internaţională (îndeosebi mânăstirile);

- o largă accesibilitate determinată de culoare de văi în care se află multe aşezări mari cu numeroase dotări apoi, pasuri de altitudine mică şi o reţea de şosele modernizate bine ramificată care penetrează până la obiective depărtate de axele rutiere principale;

- existenţa unor centre turistice importante cu rol polarizator pentru întreaga zonă;

- un potenţial economic ridicat orientat şi către activităţi turistice tot mai diverse.

Potenţialul turistic

Relieful este alcătuit din două mari unităţi: munţii şi podişul Sucevei. În prima se includ Obcinele Bucovinei, Rarăul şi mai multe culmi din munţii Stânişoarei spre care accesul este realizat din valea Moldovei.

Obcinele Bucovinei formează un sistem de culmi care se desfăşoară în câteva trepte aproape paralele ce se succed de la vest la est, (peste 1300 m în Obcina Mestecăniş, 1200-1300 m în Obcina Feredeu şi 1000 m în Obcina Mare) alcătuite din roci cristaline şi calcare în vest, conglomerate, gresii în centru şi est. Ele sunt separate de culoare largi de vale (Moldova, Moldoviţa, Humor, Putna) cu terase şi lunci pe care se află majoritatea aşezărilor. Văile au o desfăşurare aproape paralelă, iar altitudinea albiilor este de 500-800 m, situaţie care facilitează accesul într-un interval de timp scurt la culmile şi vârfurile mai însemnate. Obcinele nu se impun prin spectaculozitate a unor vârfuri sau a unor forme de relief rezidual aparte, ci prin alte aspecte: poduri interfluviale largi şi poienite, sectoare scurte de versanţi abrupţi ce domină albiile văilor înşirate şi împădurite pe aliniamentul desfăşurării unor formaţiuni grezoase. De aceea, parcurgerea culmilor principale în lungul lor se face extrem de rar în schimb sunt frecvente traversarea prin pasurile joase (mai ales peste Trei Movile 1040 m şi Ciumârna 1100 m) sau unele drumeţii la unele vârfuri principale-Tomnatecu (1150 m) din Câmpulung Moldovenesc, Mestecăniş (1291m) din pasul omonim, Lucina din albia Moldovei.

La sud de Câmpulung Moldovenesc se află Masivul Rarău care constituie o unitate distinctă bine conturată atât prin pitorescul deosebit al peisajului impus de mai multe vârfuri reziduale încadrate de versanţi abrupţi (Pietrele Doamnei, vf. Rarău, Piatra Şoimului) ce domină cu peste 150 m platouri întinse cu poieni, de văile înguste în lungul cărora apar chei şi cascade (Moara Dracului), forme carstice, dar şi prin reţeaua deasă de poteci cu marcaje turistice ce duc la acestea. Pe culmea centrală există şi o cabană hotel, cabane silvice, pastorale etc.

La acestea se adaugă unele culmi din nordul M. Stânişoarei din vecinătatea oraşului Gura Humorului ce degajă un peisaj similar Obcinelor. Importante sunt văile pe care se află sate ce păstrează elemente tradiţionale bucovinene în organizarea gospodăriilor, folclor, port dar şi unele biserici vechi. Pe ele urcă şi drumuri ce trec spre valea Bistriţei.

Podişul Sucevei cu înălţimi de 350-600 m se impune prin întinse platouri interfluviale structurale separate de văi asimetrice (Suceava, Şomuzul Mare, Şomuzul Mic) foarte largi cu terase extinse pe care se află aşezări mari. La contactul cu muntele s-au individualizat mai multe depresiuni: Păltinoasa, Căcica, Solca şi Rădăuţi.

Climatul temperat este puternic influenţat de frecvenţa maselor de aer vestic, nordic şi estic care îi imprimă o nuanţă mai umedă şi mai rece în raport cu alte regiuni similare din Carpaţi sau Podişul Moldovei. În munţi se disting două topoclimate distincte: unul este al culmilor muntoase dezvoltate la peste 1000 m, mai răcoros şi mai umed (temperaturi medii moderate în ianuarie de -4°, -6° iar în iulie de 15°, 17°; 800-1000 mm precipitaţii ce cad în aproape toate lunile anului, nebulozitatea ridicată, iarna şi primăvara, dar cu cer senin la finele verii şi toamna; frecvenţa brizelor vale /creste şi strat de zăpadă din octombrie până în iulie) şi un topoclimat al culoarelor de vale principale şi al depresiunilor care se remarcă prin efectul de adăpost, veri plăcute, ierni cu zăpadă multă ce asigură un strat mediu de cca 50-60 cm grosime din decembrie şi până în martie, inversiuni termice iarna.

Climatul în podiş este moderat termic (medii anuale de 7-8° şi amplitudine anuale de 23°) dar precipitaţiile sunt bogate (în jur de 700 mm); iernile sunt mai lungi cu frecvente inversiuni termice în depresiuni şi în culoarele de vale, iar verile sunt calde şi umede.

Munţii Bucovinei sunt străbătuţi de *numeroase râuri* care dau o densitate de peste 1,5 km/km^2. Cele mai mari sunt Moldova, Moldoviţa, Humor, Suceava; au lungimi de zeci de kilometri, albii largi, o apă curată şi slab mineralizată. Cele mari străbat şi Podişul Sucevei vărsându-se în Siret. Se adaugă câteva râuri mai mici cu obârşia în Obcina Mare (Suceviţa, Iaslovăţ, Solca, Soloneţ etc) sau în podiş (Şomuzul Mare, Şomuzul Mic etc.). Există numeroase *izvoare* cu debite uşor fluctuante după sezon şi slab mineralizate, majoritatea bicarbonatate, folosite parţial (mai ales în aşezările rurale).

La contactul cu munţii există izvoare clorosodice puternic mineralizate. Se adaugă izvoare la exteriorul marilor conuri de aluviuni ale pâraielor ce se varsă în Suceava. Pentru economie, dar şi pentru turism, însemnate sunt şi cele 16 *lacuri* antropice (mai importante pe Şomuzul Mare lângă Fălticeni).

Peste 75% din suprafaţa regiunii muntoase este acoperită de păduri; sunt formate din amestec de fag cu brad şi doar pe creste molid; în vest domină molidul.

Sectorul bazal al culoarului de vale ca şi unii versanţi au pajişti rezultate prin defrişări. În afara acestora sunt două elemente ce dau nota principală în peisaj pentru turism - pâlcurile de molizi de rezonanţă (în bazinele văilor Moldoviţa, Putna, Cârlibaba, şi în Munţii Rarău) şi cele de tisă, mesteacăn pitic (Lucina), zada, zâmbru, tufărişurile de jneapăn pitic, afin. În păduri trăiesc numeroase specii de animale unele de interes cinegetic între care: ursul brun, cerbi, căprioare, râşi, jderi, cocoşul de munte, ierunca, iar în apele repezi, păstrăvul indigen şi păstrăvul curcubeu.

În podiş se impun pe de o parte pâlcurile de pădure de foioase(fag, gorun, stejar pedunculat) prezente pe coamele unor interfluvii şi pe versanţii cu panta mare (cuestici), iar pe de altă parte, întinse pajişti şi suprafeţe agricole extinse pe seama despăduririlor făcute mai ales în ultimele secole.

În acest spaţiu sunt mai multe rezervaţii naturale:

- *Codrul secular Slătioara* din estul Munţilor Rarău cu o suprafaţă totală de 800 ha; există exemplare de brad, molid secular (peste 300 ani) cu diametru

ce depăşeşte 1 m şi înălţimi de peste 40 m şi plante endemice (papucul doamnei, vulturica, floarea de colţ)

- *Rezervaţia botanică Todirescu* (44 ha) în estul Munţilor Rarău la 1320-1490 m.

- *Rezervaţia Pietrele Doamnei* cu caracter complex (relief ruiniform de turnuri şi grohotişuri formate din calcar mezozoic bogat fosilifere; specii de plante endemice; floarea de colţ, argintica, papucul doamnei; tufărişuri de jneapăn şi ienupăr).

- *Cheile Moara Dracului*(1ha) pe pârâul omonim din nord-estul Munţilor Rarău, cu importanţă pentru relief, dar şi pentru fauna fosiliferă.

- *Piatra Buhei* (2 ha) o stâncă din calcar dolomitic pe dreapta Moldovei protejată pentru conţinutul fosilifer, speciile calcifile şi peisaj.

- *Stratele de la Pojorâta* (1ha) în cheia râului Moldova de la Piatra Străjii având ca obiect de proiecţie - Stratele cu *Aptycus*, cu moluşte mezozoice.

- *Rezervaţia Lucina* (1ha) în nordul Obcinei Mestecăniş la 1200 m. Este un tinov în care se află exemplare de mesteacăn pitic (relict glaciar) dezvoltate pe un sol turbos. Accesul la rezervaţie se face pe lângă cheile Lucavei.

- *Rezervaţia Răchitaşu Mare*, în Obcina Mestecăniş, în dreptul localităţii Benea. Este protejat arbustul Strugurele ursului, ce se asociază cu merişorul, afinul. La rezervaţie se trece prin Cheile Tătarului.

- *Rezervaţia botanică Ciumârna* în Obcina Mare, în apropierea pasului.

- *Rezervaţia Piatra Pinului şi Stânca Dracului* pe dreapta Moldovei, la Gura Humorului pentru protejarea faunei oligocene de peşti.

- *Parcul dendrologic Gura Humorului* din lunca Moldovei (22 ha) cu peste 500 specii de arbori (multe exotice).

- *Parcul dendrologic din Câmpulung Moldovenesc* de lângă liceul "Dragoş Vodă".

- Rezervaţiile botanice *Frumoasa, Ponoarele* de pe valea Şomuzul Mare.

Aşezările sunt multe iar *populaţia* este numeroasă. Cele două unităţi naturale oferă condiţii de viaţă foarte bune, de unde o densitate ridicată a populaţiei (50 loc./km^2 în podiş). Au fost identificate şi aşezări din cele mai vechi timpuri (neolitic, bronz; la Pojorâta, Moldoviţa în munte şi la Rădăuţi, Suceava în podiş).

Documentele istorice atestă continuitatea şi accentuarea procesului de locuire de-a lungul mileniilor. Cele mai multe aşezări sunt atestate documentar din sec. XIV-XV când de altfel apar şi primele localităţi urbane cu funcţii comerciale, meşteşugăreşti şi politice. În aceasta regiune sunt primele capitale ale Moldovei-Baia, Siret, Suceava şi numeroase oraşe apărute ca târguri (Fălticeni, Rădăuţi, Câmpulung Moldovenesc, Gura Humorului). Reţeaua de aşezări s-a închegat treptat, procesul încheindu-se la finele sec.XVIII. În munte ea este formată de 69 sate şi două oraşe, însumând peste 100.000 locuitori; cele mai multe sate sunt mari, specializate în creşterea animalelor şi în activităţilor forestiere şi miniere. Aceste atribute la care se adaugă condiţiile naturale propice odihnei, le conferă calităţi pentru dezvoltarea lor într-o reţea de aşezări agroturistice.

În podiş sunt 250 de sate înşirate pe terasele râurilor principale (Siret, Suceava, Moldova, Şomuz) dar şi la poalele versanţilor interfluviilor. Ele au o

populaţie de aproape 450.000 loc. din care o bună parte concentrată în cele cinci oraşe. Satele sunt aşezări variate ca mărime dar cu mici unităţi industriale cu profil alimentar, încălţăminte, pielărie sau de extracţie de sare şi minereuri.

Îndelungata sa istorie este marcată de o mare bogăţie de monumente şi de o extraordinară cultură populară reflectată în ţesături, cusături, obiecte sculptate artistic în lemn, olărit şi un folclor nealterat. Bucovina se impune în patrimoniul naţional prin monumentele de artă şi de arhitectură ale epocii feudale (în primul rând mânăstiri, cetăţi) şi prin cultura populară.

Principalele axe ce concentrează cea mai mare parte a obiectivelor turistice se desfăşoară în lungul văilor Moldova, Moldoviţa, Suceava, Putna, Şomuz dar şi în şirul de depresiuni de la contactul muntelui cu podişul. Ele unesc zonele turistice bine conturate dar şi arealele din afara acestora ce au valenţe însemnate pentru turism.

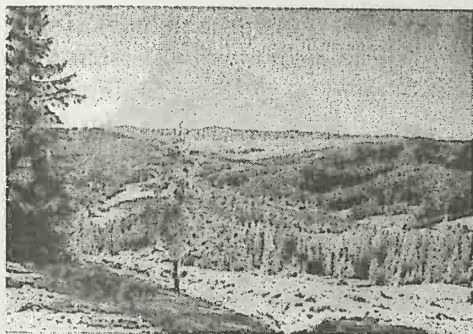
Zona turistică complexă Câmpulung Moldovenesc

Cuprinde bazinul superior al Moldovei având ca centru turistic municipiul Câmpulung Moldovenesc. Se axează pe culoarele văilor Moldova, Putna, Sadova şi Moldoviţa pe terasele cărora se înşiră cea mai mare parte a localităţilor, şoselelor, obiectivelor turistice şi dotărilor principale. Totodată din ele pornesc drumuri forestiere şi poteci la vârfurile, stâncile şi la alte obiective naturale din munţii limitrofi (îndeosebi în Obcina Mestecăniş, Rarău, Giumalău).

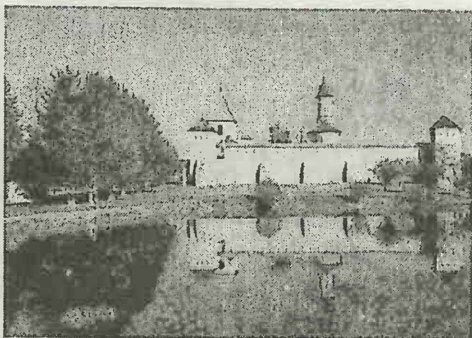
- *De la obârşie până la Pojorâta* pe valea Moldovei se impun: sectoarele scurte de îngustare ale râului la traversarea unor bare calcaroase sau grezoase (Breaza, Botuş, Pârâul Cailor, Cheile Străjii); Cheile Lucavei şi Cheile Tătarcei la vărsarea acestor pâraie în Moldova; tipul de gospodărie bucovinean realizată din lemn cu foarte multe elemente sculptate; ţesături, broderii şi costumele populare de la Benia, Breaza, Botiş, Fundul Moldovei.

- *La Pojorâta*, un frumos bazinet în spatele unei îngustări a văii Moldova, se realizează confluenţa cu Putna (îşi are obârşia în nord vestul M.Giumalău; rezervaţie forestieră şi păstrăvărie; o serie de pâraie coboară din pasul Mestecăniş-1096m) şi Izvorul Giumalău (se urcă pe poteca din lungul pârăului atât în munţii Giumalău cât şi Rarău) dar există şi două vârfuri calcaroase (Adam şi Eva-rezervaţie).

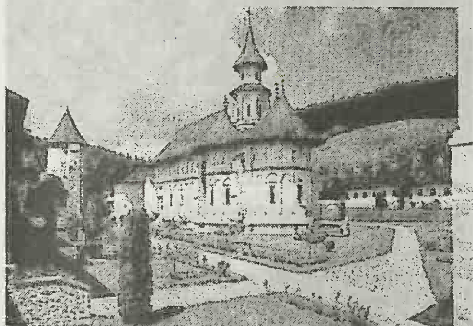
Câmpulung Moldovenesc este cel mai important oraş din Obcine (21565 locuitori în 2002) care concentrează, unităţi economice (prelucrare a laptelui, lemnului, încălţăminte) dar şi însemnate obiective turistice. Este atestat documentar la 1411; se desfăşoară pe cca 8 km lungime, în depresiunea omonimă din lungul Moldovei; fiind în sec. XV-XVIII centrul unei uniuni autonome de obşti săteşti. Cele mai importante obiective turistice sunt: Muzeul "Arta lemnului" (din 1936 cu exponate etnografice axate pe tehnica şi arta prelucrării lemnului şi colecţii de ştiinţe ale naturii); Parcul dendrologic (peste 500 specii indigene şi exotice); Colecţia "Ion Ţugui" (peste 5000 piese din lemn, cusături, ţesături); Monumentul "Dragoş Vodă şi Zimbrul" realizat de Ion Jalea. Se adaugă amenajări pentru sporturile de iarnă (pârtie de schi, patinoar). Spre sud pe patru trasee turistice şi un drum parţial modernizat se urcă la vârfurile şi hotelul-cabană din M. Rarău. Spre nord există o şosea modernizată, prin Sadova şi pasul Trei

Obcinele Bucovinei (Feredeu)

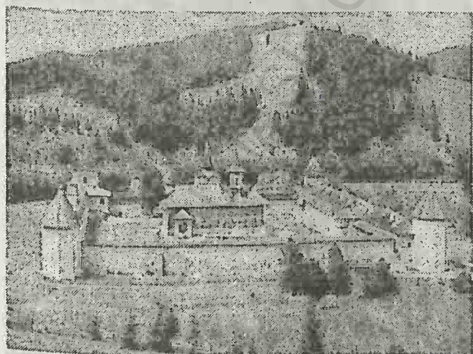
Mănăstirea Dragomirna

Mănăstirea Putna

Mănăstirea Moldovița

Mănăstirea Sucevița

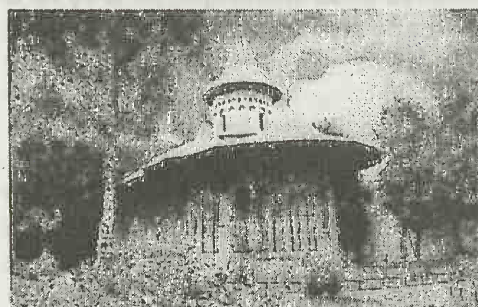

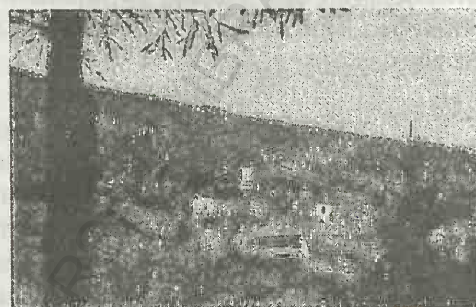
Mănăstirea Arbore

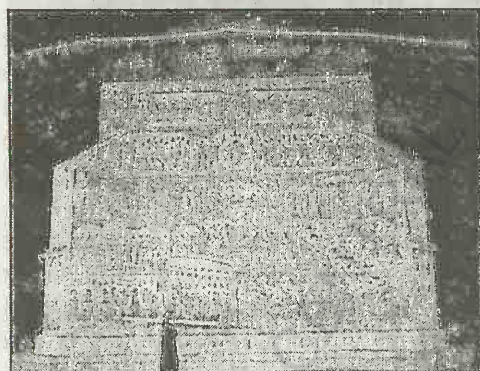
PLANŞA 12

Mănăstirea Probota

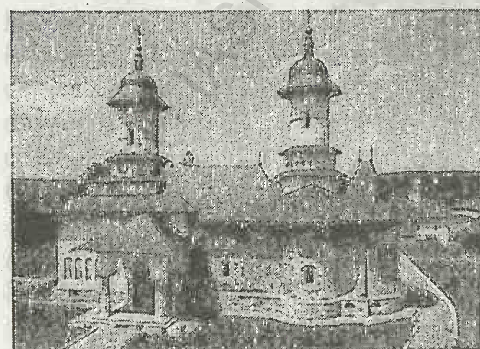

Mănăstirea Bogdana – Rădăuţi

Mănăstirea Voroneţ

Mănăstirea Solca

Faţadă Mănăstirea Voroneţ

Mănăstirea Slatina

Mănăstirea Râşca

Mănăstirea Bălineşti

PLANŞA 13

Movile (complex turistic) care traversează Obcina Feredeu la Vatra Moldoviţei; către sud-est un drum modernizat local (îngust) duce la Stulpicani şi la rezervaţia Codrii Slătioarei iar în vest, şoseaua naţională urcă la pasul Mestecăniş (1096 m).

- *În aval de Câmpulung*, Moldova trece prin "Strâmtura Roşie" din localitatea *Prisaca* (păstrăvărie), apoi prin *Vama* (Stâlpu lui Vodă ridicat de voievodul Mihai Racoviţă; centru folcloric, etnografic şi artistic axat pe realizarea de cojoace şi bundiţe); în toate aşezările şi mai ales în lungul Moldovei au fost construite vile, hanuri şi pensiuni turistice.

- *Pe Valea Moldoviţei* se găseşte complexul muzeistic cu acelaşi nume format din: mănăstirea *Valea Moldoviţei* ctitorie a lui Petru Rareş (1532) înconjurată de ziduri groase prevăzute cu cinci turnuri de apărare; muzeul mănăstirii (obiecte de cult şi artistice; Jilţul lui Petru Rareş, Diploma şi Trofeul "Mărul de aur" atribuit de Uniunea internaţională a ziariştilor, mănăstirilor bucovinene pentru valoarea artistică deosebită a acestora), ruinele ctitoriei lui Alexandru cel Bun (1401).

Zona turistică complexă Gura-Humorului

Se desfăşoară în lungul culoarelor văilor Moldova, Humor, Suha şi Voroneţ incluzând şi culmile din Obcina Mare şi Munţii Stânişoarei. Are ca centru turistic polarizator oraşul Gura Humorului şi o reţea de şosele care se desprind din drumul naţional de pe Moldova şi pătrund la toate obiectivele de interes turistic. Specificul zonei este dat pe de-o parte de elementele de ordin istoric, ecleziastic şi etno-folcloric iar pe de alta de frumuseţea peisajelor naturale în care se remarcă munţii bine împăduriţi cu conifere şi văile largi cu păşuni şi sate în care încă se păstrează tradiţia gospodăriilor de munte bucovinene. Agroturismul a căpătat o dezvoltare distinctă în satele de pe văile secundare pe când în lungul Moldovei abundă hanurile şi pensiunile.

- *Gura Humorului*, oraş (15837 locuitori în 2002) este atestat documentar în secolul XVIII şi a devenit oraş în 1905. Aici există un muzeu etnografic, parcul dendrologic, două rezervaţii naturale (Piatra Pinului şi Stâna Dracului) şi mai multe hoteluri, pensiuni. Din oraş se merge în nord în comuna *Mânăstirea Humorului* unde se află mânăstirea, ctitoria logofătului T. Bubuiog de la 1530; se distinge prin arhitectură dar mai ales prin pictura exterioară în care domină culoarea roşie, alături de verde şi albastru. În vecinătate există turnul clopotniţă zidit de Vasile Lupu şi ruinele vechilor chilii. Urcând pe valea Humorului către izvoare se trece prin mai multe sate cu profil tipic silvo-pastoral.

- *La sud, de Gura Humorului* se află *Mânăstirea Voroneţ*, ridicată din porunca lui Ştefan cel Mare, în 1488. Impresionează extraordinara pictură exterioară realizată în timpul lui Petru Rareş, în care domină culoarea albastru. În interior se păstrează picturi din timpul lui Ştefan cel Mare; aici şi tabloul votiv al marelui domnitor.

- *În sud-vest, din oraşul Frasin* (6558 locuitori, aici se află şi tabără de vară a elevilor de la Bucşoaia) se desprinde o şosea de peste 50 km care urcă pe Suha traversând Munţii Stânişoarei (pasul Tarniţa, 1161 m) spre valea Bistriţei la Holda. În lungul ei sunt sate mari cu construcţii tradiţionale din lemn şi un

bogat fond etnofolcloric dar şi cariere şi halde de steril de la exploatările de minereu în bună măsură abandonate. De la Stulpicani se poate ajunge la rezervaţia forestieră Munţii Rarău iar la Ostra mai multe exploatări de minereuri cuprifere şi de bauxită.

Zona turistică complexă Suceava.

Cuprinde cea mai mare parte a unităţii de podiş omonime având trei axe turistice de bază înscrise pe văile Suceava, Moldova şi Siret. Există mai multe centre turistice (Suceava, Rădăuţi, Siret, Fălticeni) care concentrează cele mai multe obiective turistice şi activităţi de profil. Din ele se ajunge la alte elemente naturale sau de creaţie antropică aflate în satele de pe văi secundare sau de la marginile munţilor limitrofi. Specificul zonei este legat mai ales de mulţimea bisericilor, mânăstirilor (unele cu valoare internaţională), construcţiilor medievale, bogăţiei elementelor etnofolclorice etc. De ele se leagă desfăşurarea unor multiple forme de activităţi turistice care se pot practica tot anul.

-*Municipiul Suceava* (106138 locuitori în 2002), atestat documentar la 1388, capitală a Moldovei până la 1564, este o aşezare dezvoltată la intersecţia unor însemnate şi vechi drumuri comerciale (spre Polonia, Ardeal, ţinutul tătarilor, porturile dunărene). Este cel mai important centru economic, administrativ şi turistic din nordul Moldovei. Există o mulţime de obiective turistice şi un echipament turistic bogat (hotele, pensiuni, nod feroviar, aeroport etc.).

Potenţialul turistic este dat de numeroase obiective naturale, dar mai ales istorice, arhitectonice şi artistice. Între acestea frecvent solicitate în programele turistice sunt: *Cetatea* (a fost ridicată în mai multe etape sub domniile lui Petru I Muşat, Alexandru cel Bun şi Ştefan cel Mare. A funcţionat până în 1675 când a fost incendiată. Acum se păstrează- zidurile, şanţul de apărare, temeliile unor construcţii din interior); *bisericile- Mirăuţi* (ctitor Petru Muşat), *Sf. Gheorghe* (ctitor Bogdan III, a fost biserica de mir, în prezent este biserica mitropolitană), *Sf. Dumitru* (ctitoria lui Petru Rareş); *ruinele Curţii domneşti* din timpul lui Petru I Muşat şi Ştefan cel Mare; *Muzeul de istorie; Muzeul de arta populară* (în clădirea "Hanului Domnesc"), numeroase monumente ale voievozilor; în vecinătatea cetăţii, există un *parc dendrologic* şi un început de muzeu al satului bucovinean.La marginile oraşului se află *mânăstirea Zamca* (1606, ridicată de negustorii armeni); *biserica Sf. Ilie* (1488), *ruinele cetăţii de piatră Şcheia* (finele sec.XIV, în timpul domniei lui Petru I Muşat).

- Din şoseaua ce urmăreşte în amonte valea Sucevei, lateral, la câţiva kilometri de râul de Suceava, se află mai multe construcţii ecleziastice însemnate. *Mânăstirea Dragomirna* ridicată de Anastasie Crimca în 1608-1609. Se impune biserica atât prin caracteristicile construcţiei (42 m înălţime şi numai 9,6 m lăţime) cât mai ales prin decorare (se remarcă dantelăria în piatră). Ea este înconjurată cu ziduri groase şi cu un turn de intrare ridicat de Barnovschi Vodă în 1617. Are un muzeu cu obiecte de cult, manuscrise (de la începutul sec. XVII), broderii, ferecături de aur, argint; lângă mânăstire un iaz iar pe deal rezervaţia de fagi. Apoi în satul *Pătrăuţi* este biserica ctitorită de Ştefan cel Mare (1487) iar în Părhăuţi biserica ridicată de boierul G.Trotuşan (1522).

- Oraşul *Rădăuţi* (27759 locuitori în 2002) este un însemnat centru economic şi turistic în nord-vestul podişului. Aşezare din sec.XIII, este atestată documentar la 1415. Dintre obiectivele turistice cele mai importante sunt: ''Muzeul tehnicii populare bucovinene'' în cadrul căruia funcţionează şi un atelier de olărit cu ceramică specifică locului; Catedrala ortodoxă (1927-1961), Galeriile de artă, parcul cu busturile marilor domnitori de care se leagă oraşul; *mânăstirea Bogdana* (biserica Sf. Nicolae); cel mai vechi monument din piatră ctitorie a lui Bogdan I la 1359, întemeietor al Moldovei cu plan dreptunghiular, trei nave şi acoperiş fără turle; necropolă muşatină; un punct zoo, hipodromul şi o renumită crescătorie de cai.

- Din Rădăuţi se poate merge pe mai multe trasee. Spre sud se ajunge la Volovoţ (biserică din 1346), spre vest la *Marginea* (centru de ceramică neagră), *Suceviţa* (mânăstirea ctitorie a familiei Movila, la 1586, ultima din seria bisericilor pictate (cel mai mare număr de imagini pictate între acestea remarcabilă este tema "Scara Virtuţilor"; este înconjurată de ziduri de apărare; muzeu cu broderii, argintărie, manuscrise, icoane); pe valea *Suceviţa* sunt numeroase pensiuni iar în pasul Ciumârna un monument închinat constructorilor de şosele.

Către nord-est de Rădăuţi se află *oraşul Siret* (9371 locuitori în 2002); este un centru turistic mic la graniţa cu Ucraina. Este o aşezare veche, atestată documentar la începutul sec.XIV. Aici şi-a avut reşedinţa voevodală Sas, fiul lui Dragoş Vodă, apoi între 1365 şi 1368 a fost capitală a Moldovei. Din istorie au rămas urmele unei cetăţi pe dealul Sasca şi biserica din piatră Sf. Treime (începutul sec.XIV, fără turlă). Sunt unele dotări pentru servicii turistice, oraşul fiind aproape la mijlocul distanţei dintre Suceava şi Cernăuţi.

- La nord-vest de Rădăuţi se află localităţile *Vicovu de Jos* (valoroasă zonă etnofolclorică, colecţia muzeistică Sofia Vicoveanca) şi *Brodina -Complexul mănăstiresc Putna* (ctitorie a lui Ştefan cel Mare,1466-1469; de-a lungul secolelor a fost de mai multe ori refăcută; în biserică este mormântul voievodului; în complex mai există muzeul cu broderii, manuscrise, ferecături în aur şi argint, icoane, obiecte sculptate în lemn; aici este sediul mitropoliei, iar în vecinătate o biserică din lemn de pe timpul lui Bogdan) şi Chilia lui Danil Sihastru; există dotări pentru un turism civilizat; aici se organizează sărbători naţionale şi de natură ecleziastică.

- Spre vest de Suceava, aproape de munte, între dealuri acoperite de păduri de stejar dar şi de întinse pajişti se ajunge în satul *Stupca* unde se află complexul muzeal Ciprian Porumbescu (casa memorială şi bustul compozitorului; muzeul; peisaje deosebite).

- Contactul dintre Obcina Mare şi Podişul Sucevei reprezintă o însemnată axă turistică de legătură între văile Suceava şi Moldova. În lungul ei sunt:

- *Mânăstirea Arbore-* ctitorie a hatmanului Luca Arbore (la 1503; cea mai mică dintre bisericile cu pictură exterioară); de pe dealurile limitrofe largi panorame asupra podişului şi contactul acestuia cu Obcina Mare.

- *Solca-* localitate atestată documentar în sec.XIV; are mânăstirea ridicată între 1612-1620 de Ştefan Tomşa II; o staţiune balneoclimaterică; un parc dendrologic (50 ha); aici a funcţionat una din fabricile de bere cele mai vechi (bere neagră).

- *Cacica* - salină de la 1791-în interiorul căreia se află sculptată în sare o biserică şi o sală de festivităţi.

La sud de Suceava există mai multe localităţi cu valoroase obiective culturale, istorice, de peisaj care diversifică spectrul activităţilor turistice. Cele mai importante sunt:

- *Municipiul Fălticeni* (33673 locuitori în 2002) este un însemnat centru economic, cultural şi turistic în sudul zonei la intersecţia mai multor şosele (în nord vest în lungul Moldovei, spre nord la Suceava şi către sud la Târgu Neamţ). Devine târg din sec.XVIII din unirea câtorva aşezări săteşti şi se afirmă ca oraş în sec. XX. Turistic reţin atenţia-unele construcţii centenare, muzeul cu secţii de istorie, artă (în întregime donaţia artistului I.Irimescu) şi "Galeria oamenilor de seamă" de cele 40 de personalităţi de pe aceste meleaguri, parcul iar spre nord în valea Şomuzului Mare mai multe iazuri, întinse livezi de meri şi complexe de agrement.

- Din Fălticeni se merge pe mai multe direcţii la obiective de interes local sau naţional. Astfel *în bazinul Şomuzul Mic* se ajunge la *rezervaţiile botanice de la Bosanci-Ponoare,* spre est se poate vizita *mânăstirea Probota* (prima ctitorie a lui Petru Rareş ridicată în 1530 şi pictată în 1532, a doua în seria celor cu picturi exterioare) devenită necropolă a familiei domnitorului. Spre vest şi sud vest traseele conduc peste albia largă a Moldovei în mai multe localităţi rurale aflate la contactul cu Munţii Stânişoarei şi Subcarpaţii Moldovei. Mai întâi în lunca Moldovei este satul *Baia*, aşezare din sec. XIII, capitală a Moldovei în care se păstrează trei biserici ctitorite de Alexandru cel Bun (1410), Ştefan cel Mare (1467, Biserica Albă) şi Petru Rareş (1532, cu urme din pictura originală exterioară). Pe valea Râşca în satul omonim este o biserică aparţinând lui Petru Rareş (1542).

La cele trei zone turistice cu caracter complex în regiunea Bucovina s-ar include şi unele părţi (culmi, văi, versanţi) din două zone turistice montane-Rarău şi Giumalău, spaţii în care frecvenţa turiştilor din localităţile limitrofe este însemnată.

Infrastructura turistică

Cele şase oraşe mari înşirate pe Moldova, Suceava, Siret la o distanţă nu prea mare între ele reprezintă pe de o parte baza pentru activităţi turistice pe plan local, dar şi puncte de plecare în circuite. În ele este concentrată cea mai mare parte a bazei hoteliere şi a amenajărilor pentru turism. De asemenea, reţeaua rutieră care le leagă este modernizată (Suceava-Gura Humorului-Câmpulung Moldovenesc-Vatra Dornei spre Transilvania; Suceava-Rădăuţi-Putna; Suceava-Rădăuţi peste Obcina Feredeu la Câmpulung Moldovenesc; Siret-Suceava-Paşcani; Suceava-Fălticeni-Târgu Neamţ). Se adaugă numeroase şosele ce duc la obiectivele turistice pe văile Suceava, Humor, Voroneţ. Reţeaua feroviară este reprezentată de magistrala cinci ce ajunge de la Bucureşti la Suceava-Siret; apoi de cea transcarpatică Suceava-Câmpulung Moldovenesc-Vatra Dornei-Dej-Cluj Napoca; şi cea de pe valea Sucevei (Suceava-Rădăuţi- Nesipitu). Lângă Suceava la *Salcea* se află un aeroport.

Capacitățile de cazare sunt localizate mai ales în oraşe, dar în ultimul timp pentru satele din Bucovina se conturează o nouă tendință-dezvoltarea agroturismului în sensul corect dar şi o mulțime de pensiuni şi hanuri, vile în lungul şoselelor principale (pe Moldova, Suceava, Sucevița, Moldovița, Humor etc.).

Tipuri de turism

În Bucovina, regiune turistică de prim rang a României se practică forme variate de turism cum ar fi:

- *turismul itinerant* folosind mijloace auto având ca obiective principale-mânăstirile (Putna. Sucevița, Moldovița, Voroneț, Humor etc) sau diverse monumente istorice (cetatea Sucevei) şi de artă (centrele ceramice Marginea, Rădăuți etc.);
- *turismul de final de săptămână* la cabane, moteluri, pensiuni, hanuri pentru odihnă, recreere;
- *turismul montan* - îndeosebi în M. Rarău (cea mai mare parte din an; iarna la periferie);
- *turism prilejuit de sărbători* de Paşte, Crăciun, Anul Nou sau la *festivaluri folclorice* (în satele de pe valea Moldovei şi valea Sucevei, în Câmpulung Moldovenesc, Gura Humorului şi Suceava);
- *turism ocazionat de sărbătorirea hramurilor mânăstirilor*, la unele având caracter de pelerinaj (Putna, Suceava);
- *turism legat de practicarea sporturilor de iarnă* (îndeosebi la Câmpulung Moldovenesc);
- *turism şcolar* (în vacanțe, în tabere);
- *turism legat de activități de vânătoare.*

Bucovina reprezintă, alături de litoral şi de unele părți ale Ardealului, una din regiunile cu cea mai mare căutare în turismul internațional.

22. Regiunea turistică Bistrița

Caracteristici generale

Regiunea turistică Bistrița cuprinde bazinul acestei văi dar şi ținutul Neamțului cu care are strânse legături. În acest spațiu muntos şi colinar se află deopotrivă multe obiective naturale şi social culturale, dar şi amenajări diverse necesare practicării activităților turistice. Şoseaua modernizată ce urcă pe valea Bistriței corespunde unei străvechi artere de comunicație între culoarul Siretului şi Maramureş. Ea este nu numai o însemnată cale de penetrație la obiectivele turistice de aici, dar reprezintă şi o axă rutieră din care se ramifică numeroase artere pe văile secundare către Transilvania, Bucovina sau în inima Carpaților Orientali.

Potențialul turistic

Specificul regiunii turistice este impus de câteva caracteristici:

- direcționarea întregului complex de obiective turistice pe culoarul de vale şi unele depresiuni;

- interferarea cu spaţiul montan limitrof pe anumite depărtări în funcţie de încadrarea unor elemente ale acestuia la activităţile specifice unor zone şi centre din regiunea turistică;

- peisaje mult influenţate de complexitatea alcătuirii geologice (munţi din roci cristaline, din calcare, conglomerate şi gresii, dealuri din gresii, argile etc.);

- varietatea elementelor ce constituie sistemul orografic.

Există culmi şi văi secundare orientate dominant către culoarul Bistriţei; altitudinile la nivelul culmilor sunt de la peste 1200 m la 500 m pentru ca pe Bistriţa să coboare de la circa 1000 m la 250 m, iar pe văile secundare diferenţiat în spaţiul de interes să se încadreze într-un interval de 100-300 m; versanţii sunt în trepte şi cu pante mari pe rocile dure şi prelungi în cele uşor de denudat; există pe de-o parte depresiuni largi (Vatra Dornei, Cracău etc) şi bazinete depresionare cu terase (dominant pe Bistriţa) pe care se află toate aşezările dar şi dotări importante pentru activităţi turistice, iar pe de altă parte chei şi defilee care prin dimensiuni şi fizionomie sunt recunoscute ca fiind între cele mai grandioase din România;

- *Condiţii climatice* propice desfăşurării optime a activităţilor turistice pe tot parcursul anului dar diferenţiat ca specific şi importanţă pe sezoane (termic valorile medii se încadrează anual de la 4° C la 8°C, în ianuarie de la -10°C-4°C; în iulie de la 12 la 18°C; iarna în condiţii de stagnare a aerului rece se produc scăderi termice până la -32°C, iar vara în Subcarpaţi temperaturile trec peste 30°C); precipitaţiile sunt abundente în jur de 1000mm şi frecvente în orice lună în munţi şi doar 500-600 mm în depresiunile subcarpatice cu luni secetoase vara-toamna şi ploioase primăvara; pe ansamblu în sectorul montan al culoarului Bistriţei se separă aproape cu durată egală un sezon rece cu îngheţ şi zăpadă în circa patru luni şi un sezon mai cald cu frecvente precipitaţii; în sectorul colinar sunt evidente cele patru anotimpuri cu îngheţuri frecvente iarna şi secete vara şi toamna. Climato-turistic intervalul propice celor mai multe activităţi specifice este mai-octombrie, iar pentru sporturile de iarnă decembrie-februarie

- O distribuţie evident etajată a *formaţiunilor vegetale* (păduri de stejar în Subcarpaţi; de fag şi de amestec în spaţiul montan) dar cu intense modificări în depresiuni şi în culoarul Bistriţei ca urmare a defrişărilor şi întreţinerii spaţiului agricol de păşuni (în munte), fâneţe, livezi şi culturi (în Subcarpaţi).Pădurile de conifere şi chiar pajiştile alpine şi subalpine se află în munţii înalţi din afara zonei Bistriţei.

- În culoarul Bistriţei există *cinci oraşe şi numeroase localităţi rurale* atestate documentar în sec.XIV-XVI dar în spaţiul cărora s-au identificat urme de cultură materială începând cu neoliticul. Locuirea a fost facilitată de mediul natural propice dar şi de posibilităţile de circulaţie lesnicioase. Îndelungata şi continua vieţuire a condus la îmbogăţirea fondului natural turistic cu multe mărturii ale unor activităţi omeneşti ce reflectă o implicare majoră în cultura şi istoria acestor meleaguri.

Zone turistice

Gruparea obiectivelor de interes turistic ca şi a modalităţilor de valorificare în diverse activităţi de profil conduc la diferenţierea în cadrul regiunii a trei zone

turistice bine conturate la care se poate adăuga centrul Bacău şi mai multe puncte de interes relativ izolate sau înşirate pe văile mari în afara zonelor.

Zona turistică Vatra Dornei

Înglobează tot ansamblul de obiective din bazinul superior al Bistriţei, denumirea fiind legată de la oraşul de la confluenţa Bistriţei cu Dorna şi Neagra Şarului. El este nu numai cea mai importantă localitate turistică dar prin infrastructură, poziţie şi evoluţie constituie centrul polarizator tradiţional al turismului de pe Bistriţa superioară. În cadrul zonei sunt înglobate părţi din unităţile montane străbătute de Bistriţa dar şi Depresiunea Dornelor. Astfel în nord se află câteva masive cristaline cu trăsături aparte. Prezintă importanţă *sectorul nord-estic al munţilor Rodnei* unde ca obiective principale sunt: complexele alpine şi glaciare de pe latura nordică a crestei Gargălău (2159 m)-Ineu (2279 m) - Ineuţ (2222 m) - Roşu (2113 m), care cuprind: vârfuri ascuţite la peste 2100 m ce domină Platforma Nedeilor aflată la 1800-2000 m, circuri la obârşia văilor Putreda, Bila şi Lala, văile glaciare Bila şi Lala, lacuri glaciare (Lala Mică la 1970 m, Lala Mare la 1815 m), pajiştile alpine, rezervaţia botanică Lala-Bila de cca. 1000 ha în spaţiul alpin şi subalpin din bazinele celor două văi. Mai multe poteci cu marcaje urcă din valea Bistriţei Aurii (denumire a Bistriţei amonte de Vatra Dornei) spre creasta Munţilor Rodnei.

Munţii Suhard de pe dreapta Bistriţei Aurii au altitudini mici (1932 în Vf. Omu, 1715 m în Păvoane, 1639 m în Vf. Ouşorul) ce descresc de la nord la sud. Se remarcă prin masivitate, înfăţişare greoaie a culmilor secundare (scurte şi bine împădurite, care se termină prin versanţi povârniţi deasupra Bistriţei Aurii); o întinsă pajişte subalpină la altitudini de peste 1500 m cu vârfuri reziduale, blocuri oscilante, poale de grohotiş, văi secundare adânci şi înguste cu numeroase repezişuri. În jurul vârfului Omu, jnepenişurile şi pădurea de molid au o largă dezvoltare. Aici sunt concentrate şi cele mai multe plante endemice.

Turismul se practică în mai mică măsură în Munţii Suhard datorită lipsei amenajărilor şi a unor obiective deosebite. Ascensiuni rare se fac la cele trei vârfuri principale (îndeosebi la Vf. Ouşorul din vecinătatea oraşului Vatra Dornei) de unde se deschid largi perspective peisagistice.

Munţii Mestecăniş (inclusiv masivul Lucina din nord) se află pe stânga Bistriţei Aurii şi se remarcă prin câteva trăsături: plaiuri netede cu pajişti la 1000-1200 m, dominate de vârfuri sub formă de cupolă pe cristalin sau ascuţite pe calcare şi dolomite; versanţi cu pantă mare şi bine împăduriţi cu molid şi fag; văi înguste cu obârşii largi la nivelul crestei principale. Ies în evidenţă: Vf. Lucina la 1588 m, platoul din sudul acestuia cu tinovul de mesteceni pitici, rezervaţie naturală şi herghelia de cai de rasă Lucina, stâncile calcaroase de pe creasta dintre Ţibău şi Cîrlibaba, vârful Mestecăniş (1291 m). Există mai multe drumuri forestiere care îi traversează şi din care se desprind poteci la obiectivele turistice principale.

Între aceste masive, cu o importanţă mare pentru turism este valea Bistriţei Aurii care are o lungime de peste 50 km, izvorăşte din lacul glaciar omonim din circul Gargalău şi până la intrarea în Depresiunea Dornelor apare ca o succesiune de bazinete (la confluenţele principale, în care se află şi aşezări) şi îngustări (mai

importante amonte de confluenţă cu Ţibăul, la Botoş şi în amonte de Iacobeni), cu versanţi povârniţi până în albie şi bine împăduriţi. În sectoarele înguste în albie apar praguri şi repezişuri în amonte de care se mai văd urme ale barajelor de lemn (haituri), în spatele cărora se acumula apa necesară plutăritului. La confluenţa cu Ţibăul pe stânga există *rezervaţia geologică "Piatra Ţibăului"* (calcare eocene fosilifere). În satele din bazinete, mai ales la *Cârlibaba* (2 pârtii de schi şi teleschi; patinoar, hotel, agroturism, sărbători tradiţionale) şi *Ciocăneşti*, ies în evidenţă casele gospodăriilor pe faţada cărora apar ca elemente decorative diferite tipuri de modele geometrice.

Localitatea *Iacobeni* de pe Bistriţa Aurie este cunoscută prin izvoare minerale şi fostele exploatări miniere de mangan începute încă din sec.XVIII (1786).

În aval de Iacobeni şi până la Zugreni pe stânga Bistriţei se ridică culmile bine împădurite din vestul *M.Giumălău*.Vârful principal (Giumălău 1857 m) se înscrie pe o culme la peste 1650 m, formată din roci cu rezistenţă mare la eroziune.Din el se desprind culmile care au la ± 1550 m platouri întinse cu pajişti şi jnepenişuri după care cad în trepte bine împădurite, pe aproape 800 m spre valea Bistriţei. Văile care le separă sunt scurte, înguste şi dispuse radiar spre Bistriţa. Ascensiunea în M.Giumalău dinspre Bistriţa este greoaie datorită pantelor mari şi diferenţei de nivel ridicate.

Depresiunea Dornelor e străbătută de Bistriţa în nord şi de afluenţii săi Neagra Şarului în est şi Dorna în vest, are origine mixtă tectonică şi de baraj vulcanic. Este încadrată de masive cu înălţimi ce depăşesc 1500 m (Călimani, Pietrosu, Giumălău), în patru direcţii sunt sectoare mai joase (sub 1250 m) prin care se face legătura cu alte regiuni (peste pasul Tihuţa cu Transilvania, peste pasul Păltiniş cu depresiunea Borsec- Bilbor şi prin valea Bistriţei spre ţinuturile Neamţului în est sau ale Maramureşului în nord). Relieful contrastează cu ceea ce există în spaţiul limitrof: o serie de platouri piemontane ce formează o prispă sub culmile Munţilor Căliman şi mai multe terase în lungul celor trei râuri pe podurile cărora se află oraşul *Vatra Dornei* şi mulţimea satelor din Ţara Dornei. Şesul Dornelor se află la 800-900 m. Climatul de munte se remarcă prin temperaturi coborâte iarna (sunt frecvente inversiunile de temperatură), veri răcoroase şi ploioase (cad aproape 59% din media anuală de 700-800 mm), zăpezile sunt bogate şi stratul de zăpadă se păstrează mult timp, situaţie care favorizează practicarea sporturilor din acest sezon.

În Depresiunea Dornei, în terasele râurilor principalele (Dorna şi Neagra Şarului) există pânze freatice bogate, de care se leagă izvoare minerale însemnate. Multe dintre acestea sunt bicarbonatate feruginoase, carbogazoase, sulfuroase (la Vatra Dornei, Şaru Dornei, Poiana Negrii, Neagra Şarului, Negrişoara, Dorna Cândreni, Poiana Stampei, Coşna). Unele prin conţinutul mineral, au o valoare terapeutică, iar altele (carbogazoase) sunt folosite în consum. Pentru turism importante sunt şi tipurile de case din lemn cu decoraţii bogate cu motive florale şi geometrice precum şi portul popular specific.În majoritatea satelor sunt vile şi pensiuni bine dotate şi orientate în activităţile agroturistice.

În centrul depresiunii se află oraşul *Vatra Dornei* (16465 locuitori în 2002). Aşezarea, sub numele de Dorna este consemnată în documente în sec.XVI, într-o

zonă de trecere spre Ardeal.La 1775 prin cedarea de către turci a Moldovei de Nord către austrieci, Depresiunea Dornelor a fost împărţită: partea centrală şi de vest a intrat în Imperiul austriac, iar estul a rămas la Moldova. Exploatările de mangan de la finele sec.XVIII au impulsionat realizarea drumului spre Câmpulung Moldovenesc. La începutul sec.XIX se fac analize ale apelor minerale de la Poiana Negrii şi se trece la îmbutelierea apei care este trimisă la Viena, Odessa şi în Galiţia. În 1845 s-a construit primul stabiliment, iar în 1896 instalaţii balneare moderne. A devenit oraş în 1910, când avea cca. 5000 locuitori. În prezent este cea mai importantă aşezare din depresiune, staţiune balneoclimaterică: apele izvoarelor captate, cu caracter carbogazos, feruginos, clorurat sunt folosite în tratament. Există o bază de tratament şi mai multe hoteluri şi vile, toate concentrate în parcul dendrologic.

Pentru turism prezintă importanţă şi clădirile de la finele sec.XIX, Primăria (1896-1897), Cazinoul (1895), gara, apoi Muzeul de ştiinţele naturii, Muzeul cinegetic, Parcul şi cabana Runc, instalaţiile pentru sporturile de iarnă, teleferic.

Tabel nr. 18

Pârtiile de schi din Vatra Dornei

Denumirea	Lungimea (m)	Diferenţa de nivel (m)	Grad de dificultate
Parc	900	150	mediu
Dealul Negru	3000	400	mediu
Dealul Runc	5000	100	uşor

Tabel nr. 19

Pârtiile de schi din Cârlibaba

Denumirea pârtiei	Grad de dificultate	Lungimea (m)	Diferenţa de nivel (m)
Măgura I	uşor	100	1008
Măgura II	uşor	530	125

- Spre vest de Vatra Dornei, prima aşezare este *Dorna Candrenilor*, formată din opt sate; aici există un stabiliment balnear (băi carbogazoase şi nămol care a funcţionat între 1898 şi 1937); un parc (26 ha), nămol, izvoare minerale care se îmbuteliază.

Poiana Stampei este comună din sec.XVIII cu şapte sate. Aici se află rezervaţia "Tinovul Mare" (675 ha), cu specii endemice de muşchi (*Sphagnum wulffianum*); turbărie cu exploatări din 1915 având o suprafaţă de 100 ha; nămolul de turbă este folosit în scop balnear dar şi pentru produse terapeutice.

Spre vest se află o regiune muntoasă mai joasă la 1000-1400 m, formată din roci sedimentare şi mai multe măguri vulcanice (Heniu Mare).

- Compartimentul estic al depresiunii este străbătut de râul Neagra Şarului care îşi are obârşia în Munţii Călimani.

În satele de aici există izvoare minerale carbogazoase bogate. La *Şaru Dornei* este o rezervaţie forestieră, iar din *Gura Haitii* se urcă pe poteci marcate sau pe şoseaua asfaltată în partea centrală a munţilor Călimani. Aceştia formează o zonă turistică naturală în curs de afirmare. În câmpul de interes a celor sosiţi în Vatra Dornei intră în atenţie mai ales sectorul central nordic al M.Călimani. Aici poate fi reconstituită o mare caldeiră spartă spre nord, iar în apropierea celor două vârfuri principale (Pietrosul 2101 m, Negoiul Românesc) există circuri glaciare embrionare, platouri vulcanice şi o rezervaţie naturală forestieră. Exploatările de sulf, prin sistemul carieră şi prelucrarea lui la unitatea industrială de aici înainte de 1990 a dus la distrugeri mari rupând echilibrul ecologic. Pe culmea care se desprinde din sectorul central spre nord, către Vatra Dornei, se întâlnesc cele mai spectaculoase forme de relief din Munţii Călimani care reprezintă obiective turistice inedite (relief sculptat de eroziune în aglomerate vulcanice - Vf. Tămău, Pietrile Roşii şi mai ales grupul 12 Apostoli, Moşu şi Vf. Lucaciul).

- *În aval de Vatra Dornei* - valea Bistriţei separă mai întâi munţii Giumalău, Rarău şi Stânişoarei (pe stânga) de munţii Bistriţei (pe dreapta). Fiecare dintre aceştia constituie unităţii naturale cu importante obiective de interes turistic.

Cele mai însemnate sunt:

- *Cheile de la Zugreni* - între pintenii culmilor ce coboară din aceşti munţi. Sunt tăiate în roci cristaline, valea dezvoltând un sector de meandre încătuşate, încadrate de versanţii abrupţi foarte bine împăduriţi. Apar stânci şi panglici de grohotişuri, iar în albie numeroase praguri stâncoase. Spaţiul constituie rezervaţie naturală prin caracteristicile inedite ale peisajului, cât şi prin unele specii de plante ocrotite (*Leonthopodium alpinium*).În defileu există un complex turistic.
- *localitatea Chiril* - aflată la capătul din aval al defileului, reprezintă şi punctul de plecare pe o şosea ce urcă în Munţii Rarău (cabana-hotel).
- *Toancele* - constituie un alt sector îngust, de defileu cu versanţi împăduriţi, cu praguri determinate de stânci şi de blocuri căzute în albie. Pe Bârnărel şi Bârnar sunt drumuri forestiere care conduc la vârfuri din M.Bistriţei.
- *Holda*-de aici se desprinde şoseaua ce traversează Munţii Stânişoarei peste pasul Tarniţa (1181 m) şi coboară pe valea Ostrei la Frasin pe Moldova.
- *Broşteni* - oraş (6617 locuitori în 2002) situată la vărsarea râului Neagra; în trecut vestit loc de popas al plutaşilor este cunoscut din povestirile prezentate de I. Creangă în ''Amintiri din copilărie''; centru minier; ape minerale.
- *Borca* - localitate minieră, ape minerale folosite în sec.XVIII-XIX în scop balnear; pe pârâul Borca sector de chei.
- *Fărcaşa* - biserică de la 1774 cu o colecţie de icoane.
- *Poiana Teiului* - biserică din lemn din sec.XVIII, refăcută în sec.XIX şi stânca Piatra Teiului (înălţime 30 m) de care se leagă mai multe legende.

Spre stânga se desprinde şoseaua ce urcă în Munţii Stânişoarei la pasul Petru Vodă (900 m - pe unde a trecut Petru Rareş la 1538 spre Transilvania) de unde coboară în localitatea *Pipirig* (exploatări petroliere şi prezentat în lucrarea lui Ion Creangă) şi apoi la mânăstirile din bazinul văii Neamţ.

Zona turistică Ceahlău (Ceahlău-Bicaz)

Este alcătuită dominant de acest masiv integrat în bazinul Bistriţei şi culoarele văilor ce-l încadrează.Specificul este legat de predominarea obiectivelor naturale, o infrastructură relativ bună şi de unele dotări axate pe forme de activităţi turistice.

Munţii Ceahlău (cca 290 km^2) se impun în raport cu masivele limitrofe printr-o fizionomie aparte determinată în mare măsură de masa de conglomerate din care este alcătuit ceea ce-i conferă o valoare turistică deosebită. De aceea a fost deseori numit în diverse moduri "Regele Carpaţilor", "Nestemata Carpaţilor", "Olimpul Moldovei" (fig. 46).

Munţii sunt încadraţi de văi largi şi adânci (Bistriţa, Bistricioara şi Bicaz) care îi separă de masivele vecine, alcătuite din şisturi cristaline (Munţii Bistriţei) sau din fliş gresos (M.Stânişoarei, M.Tarcău). De-a lungul văilor se ajunge în diferite puncte de unde se pot realiza, pe drumuri forestiere sau poteci turistice marcate, ascensiuni la vârfurile principale sau la diverse alte obiective turistice.

Turistic Ceahlăul întruneşte câteva caracteristici notabile:

- altitudini de peste 1600m ceea ce oferă o largă perspectivă asupra masivelor din Carpaţii Orientali (de pe culmea Ceahlăului se pot vedea munţii Rarău, Călimani, Hăşmaş iar spre est Podişul Moldovei);
- un număr mare de obiective (îndeosebi cele legate de formele de relief şi de vegetaţie) la care se ajunge într-un interval scurt de timp şi cu un efort nu prea mare;
- abrupturi de peste 600m care mărginesc un platou aflat la 1600-1800m;
- numeroase puncte de acces pe fiecare latură a masivului şi trasee care converg de la exterior spre platou care folosesc în bună măsură văile;

Şoselele din lungul celor trei văi sunt modernizate şi fac legătura cu aşezări din Moldova, Transilvania. La acestea se adaugă calea ferată ce ajunge la Bicaz, principala localitate turistică din estul masivului.

Potenţialul turistic este definit de varietatea formelor de relief sculptate în conglomerate, de asociaţiile vegetale diverse care crează peisaje aparte şi de câteva obiective social-culturale grupate în staţiunea Durău sau în aşezările de pe văile limitrofe.

Geologic, Ceahlăul este alcătuit din roci sedimentare având o pătură de peste 600 m grosime de conglomerate calcaroase sub care se află strate de gresii, marne. Ele sunt cuprinse într-o largă cută sinclinală cu flancurile orientate spre est şi vest. Aceste caracteristici se reflectă într-un relief variat, ruiniform, în lipsa izvoarelor la altitudini mai mari de 1200 m şi în existenţa a numeroase specii de plante calcifile.

Relieful este componentul principal ce asigură varietatea în peisaj şi dă numeroase obiective turistice cu fizionomie aparte. Pe ansamblu Ceahlăul se remarcă printr-un sector central înalt (la peste 1600 m) delimitat de abrupturi, din acesta se desprind radial mai multe culmi bine împădurite, ce coboară în trepte de la 1400 m la 600-800 m în culoarele văilor Bistriţa, Bistricioara şi Bicaz. Cele mai importante forme de relief care atrag mulţi turişti sunt concentrate în sectorul înalt, central. Mai importante sunt:

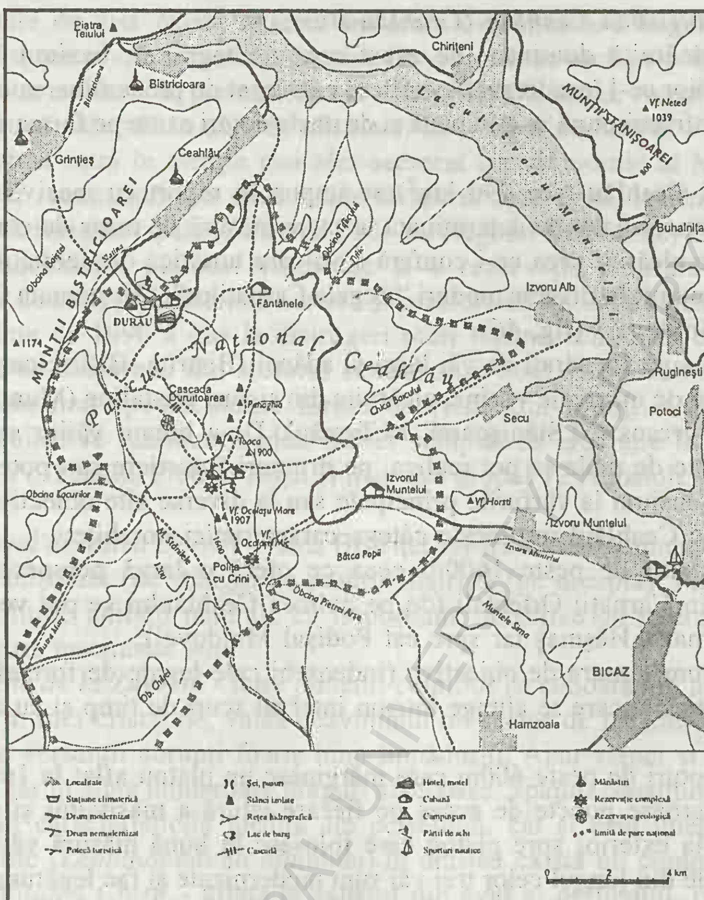
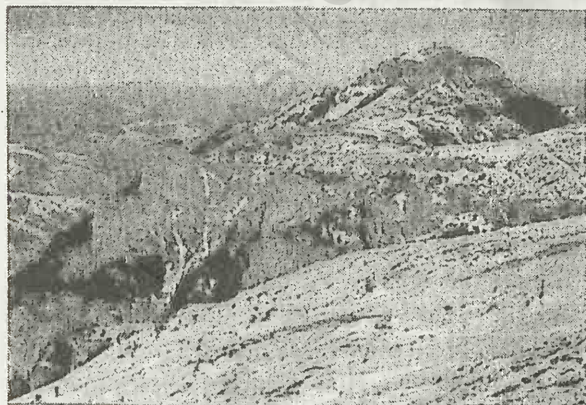
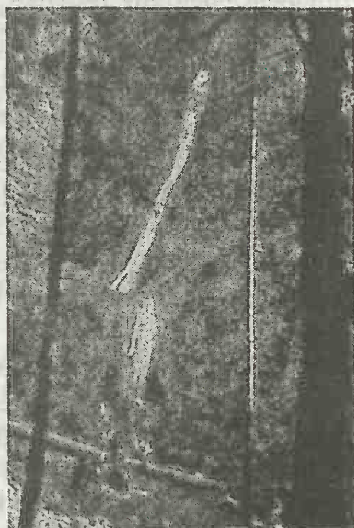

FIG. nr. 46 – Munţii Ceahlău – Schiţă turistică

Imagine din Masivul Ceahlău

Masivul Ceahlău – Cascada Duruitoarea

- abrupturile cu amplitudine de peste 500 m orientate spre vest, nord, est şi care se prezintă sub forma unor fronturi cuestice puternic fragmentate de văiugi seci ce formează obârşiile râurilor ce coboară spre Bistriţa (Schitu, Izvoru Alb) şi Bicaz (Izvorul Muntelui). Pe abrupturi, pe stratele mai dure, s-au individualizat poliţe structurale, brâne, iar la bază mase de grohotiş sub forma de conuri şi poale. La altitudini mai mici, unde există cursuri de apă, acestea înregistrează, pe stratele mai dure, o suită de praguri şi cascade (Duruitoarea);

- câteva vârfuri cu înălţimi de peste 1800 m (Ocolaşu Mare 1907 m, Ocolaşu Mic, Ghedeon, Toaca 1900 m, Panaghia), cu formă de piramidă sau cupolă de pe care se deschid largi panorame;

- relieful ruiniform reprezentat de coloane şi turnuri cu înfăţişare şi grupare variate, de unde şi multitudinea de legende (Căciula Dorobanţului, Pietrele lui Baciu, Piatra Lată, Turnu Sihăstria, Piatra Lăcrimată, Turnu lui Budu, Ana, Stănilele, Clăia lui Miron, Dochia);

- existenţa unor platouri structurale întinse (ajung la peste 1000 m lăţime şi câţiva kilometri lungime) dispuse în două trepte (la peste 1750 m şi la 1400 - 1500 m) acoperite cu pajişti şi dominate de stânci şi vârfuri.

Climatul este favorabil activităţilor turistice pe parcursul întregului an. Temperaturile medii lunare sunt pozitive din mai şi până în noiembrie, precipitaţiile sunt reduse din august şi până în decembrie, stratul de zăpadă este bogat în lunile ianuarie-aprilie facilitând practicarea sporturilor de iarnă. Ca urmare în timpul anului se pot separa un interval cald şi ploios în mai-iunie; un interval cald, cu timp senin cu durată mai mare, ploi de scurtă durată în iulie-octombrie; un interval cu precipitaţii solide bogate din noiembrie până în februarie şi un interval răcoros cu precipitaţii bogate în martie-mai. Apar diferenţe între etajul superior (la peste 1600 m) şi baza masivului, ca şi între versanţi cu expoziţii diferite.

Etajarea condiţiilor climatice a impus o *etajare a vegetaţiei* cu păduri de fag la baza muntelui, păduri de amestec până la 1300 m, păduri de molid, brad, larice până la 1650 m (1700 m), suprafeţe întinse cu arbuşti (jneapăn, ienupăr, afin, merişor) şi asociaţii ierboase la peste 1650 m. Pe versanţii abrupţi şi pe stânci există o vegetaţie specifică (muşchi, licheni, plante viu colorate).

Parcul naţional Ceahlău se află în partea centrală a masivului, are o suprafaţă de 7742 ha, iar în cadrul său sunt incluse o serie de rezervaţii: Poliţa cu Crini (concentrează exemplare de larice), Cascada Duruitoarea. De asemenea s-a creat o zonă de cercetare ştiinţifică cu o suprafaţă de 5830 ha, cuprinsă între Complexul Lepsezi, Piciorul Şchiop (la vest de cabana Dochia) şi Scaunele Zeilor-Ocolaşul Mare la sud.

În interiorul muntelui obiectivele turistice de ordin social-cultural sunt puţine şi se află pe unele văi de la poalele lui. Între acestea însemnate sunt:

- *Durău*-staţiune climaterică, principalul punct de plecare în traseele monatne, climat montan tonifiant; biserica din staţiune (1835, pictură în frescă într-o tehnică specială realizată de către Nicolae Tonitza şi ucenicii săi), muzeu etnografic, Centrul pastoral Sf. Daniil Sihastrul; aici se organizează în a doua duminică din luna august- Ziua Muntelui legată de hramul Schimbarea la Faţă; pârtii de schi.

- *Ceahlău* este localitatea unde se află ruinele Palatului Cnezilor (1639) şi o păstrăvărie;

Pe cele trei văi principale (Bistriţa, Bistricioara şi Bicaz) care încadrează masivul atracţiile turistice sunt legate de unele construcţii din sate, lacul *Izvorul Muntelui* (suprafaţa de 3200ha, un volum de apă maxim de 1,2 miliarde m^3 şi minim de 350 mil.m^3, o lungime de la 21,5 km până la 19,1 km; lăţime de la 1,85 km până la 0,2 km şi adâncime între 37-97 m. Apa este coborâtă de la barajul terminat în a1960, printr-o conductă la hidrocentrala de la Stejaru.) şi de peisaje aparte.

Pe Bistriţa, la *Piatra Teiului* există viaductul, coada lacului cu imense acumulări de nisip şi pietriş pe care râul se ramifică în numeroase braţe (o deltă) şi o celebră stâncă de care se leagă legenda şi numele localităţii.

- *Drumul de pe valea Bistricioarei* trece prin satul omonim (vestigii din paleolitic, biserică din lemn de la 1780 şi drumul spre staţiunea Durău), apoi prin mai multe localităţi cu gospodării şi obiceiuri tradiţionale (*Grinţieş, Tulgheş, Corbu*) şi în final ajunge în *Borsec* (oraş 3044 loc. în 2002; din 1956, 23 de izvoare minerale cu ape carbogazoase, calcice, bicarbonatate, magneziene; turbărie; staţiune balneară cu prime amenajări la finele sec.XIX). De aici se poate merge fie la obârşia Bistricioarei la *Biborţeni* (izvoare minerale şi peisaje distincte) fie peste pasul Borsec (1105m) la Topliţa.

Valea Bistriţei de la Poiana Teiului şi până la Bicaz, separă Munţii Stânişoarei (puţine obiective de interes turistic) de Munţii Ceahlău pe ea rezultând unul din marile lacuri de baraj hidroenergetic

Pe malul lacului se află *mânăstirea de la Buhalniţa* (ctitorie a lui Miron Bornovschi 1626-1629); *satul Ceahlău* (urme de cultură materială din paleolitic); mai multe amenajări turistice (vile, case de vacanţă, motele, debarcadere etc.).

Oraşul *Bicaz* (8418 locuitori în 2002) situat la vărsarea râului omonim în Bistriţa este atestat documentar la 1855; în 1951 a fost construită calea ferată ce vine de la Piatra Neamţ. Azi este un însemnat centru al industriei cimentului şi al altor materiale de construcţii. Există un muzeu de istorie ce are piese colectate cu ocazia săpăturilor realizate pentru amenajarea complexului hidroenergetic.

Din Bicaz se poate merge în vest la *Staţiunea climaterică Lacu Roşu* (situată pe malul lacului Roşu între munţii Suhard şi Ghilcoş; staţiune în 1931; hoteluri, cabană, pârtii pentru sporturi de iarnă; trasee de alpinism; lacul are o suprafaţă de 12,7 ha, o lungime 1000 m, o adâncime de 12,5 m, s-a format în 1837); crescătorie de păstrăvi. Tot aici se găsesc şi Cheile Bicazului (lungime de 6,2 km, rezervaţie naturală).

Echipamentul turistic în cadrul zonei este variat şi relativ bine distribuit. Două şosele modernizate înaintează în est pe marginea lacului Izvorul Muntelui până la cabana omonimă, iar în nord-vest de la Bistricioara la staţiunea Durău, între acestea legătura se face printr-un drum forestier ce înconjoară pe la nord şi est masivul. Capacităţile de cazare sunt reprezentate de următoarele cabane (*Dochia* şi *Toaca* pe platou, *Izvorul Muntelui* la baza abruptului estic şi altele la exteriorul munţilor pe văile Bistriţa şi Bicaz) şi vilele şi hotelurile din staţiunea Durău, pensiunile din Durău şi de pe Bistriţa. Există şi instalaţii pentru practicarea sporturilor de iarnă

Ca forme de turism în munţii Ceahlău se practică: *drumeţia* la sfârşit de săptămână, *drumeţii* pe mai multe trasee (vara) care cuprind cea mai mare parte a platoului, *sporturi de iarnă* mai ales în apropierea staţiunii Durău, *alpinism* (pe pereţii verticali ce mărginesc Dochia, Ocolaşul Mare, Ocolaşul Mic, Piatra Sură, Piatra Detunată şi Claia lui Miron) şi *odihnă* în cadrul staţiunii Durău.

Tabel nr. 20

Pârtii de schi în staţiunea Durău

Pârtia	Grad de dificultate	Lungime (m)	Diferenţă de nivel (m)
Durău	uşor	450	35

Zona turistică Piatra Neamţ-Târgu Neamţ

Cuprinde un spaţiu extins pe rama montană (îndeosebi M.Stânişoarei) şi în jumătatea nordică a Subcarpaţilor Moldovei. În cadrul ei există două centre turistice însemnate care pe de-o parte polarizează turismul pe arii întinse, iar pe de altă parte se află în strânse relaţii ele fiind incluse frecvent în programele turistice regionale (a dus la individualizarea unei axe Piatra Neamţ-Suceava).

Caracteristicile zonei sunt impuse de:

- trei tipuri de peisaje distincte (culmilor montane aflate la 800-1000 m bine împădurite cu fag şi conifere, cu văi înguste; depresiunile subcarpatice Neamţ şi Cracău cu aşezări mari, răsfirate cu multe livezi şi culturi agricole; dealurile subcarpatice cu înălţimi de 450-900 m cu pâlcuri de pădure de stejar, fâneţe întinse şi livezi);
- concentrarea de obiective turistice, dotări şi multe forme de activităţi în Piatra Neamţ şi Târgu Neamţ- centre prin care se asigură legături cu alte zone şi localităţi turistice limitrofe (Ceahlău, Suceava, Roman, Paşcani, Bacău etc.);
- grupări importante de mânăstiri, schituri, biserici în sate dar şi în afară cu valoare istorică şi arhitectonică dar şi deţinătoare a unui tezaur cultural tradiţional (tipărituri, broderii, sculpturi în lemn, iconografie etc);
- multiple forme de manifestare etnofolclorică şi ecleziastică ce conduc la o frecvenţă mare a turiştilor la anumite date din an;
- un climat moderat care permite realizarea permanentă a activităţilor turistice; se adaugă unele izvoare minerale şi lacuri;
- o accesibilitate pe drumuri rutiere în mare măsură modernizate.

Obiectivele turistice sunt concentrate în oraşe, în bazinete depresionare, pe mai multe axe hidrografice (Bistriţa, Neamţ) sau rutiere.

Municipiul *Piatra Neamţ* (105499 locuitori în 2002) este cel mai mare şi însemnat centru turistic. Este atestat documentar la 1428 (''Alexandru cel Bun închină o biserică din Piatra Mănăstirii Bistriţa) şi devine aşezare principală în regiune odată cu decăderea Cetăţii Neamţ şi a oraşului Târgu Neamţ (sec.XVII). În sec.XVIII-XIX este centru comercial; iar în 1841 Gh. Asachi construieşte o fabrică de hârtie la Văleni (cartier al oraşului);după unirea Principatelor s-a numit Piatra Neamţ pentru a o deosebi de Piatra Olt; Cele mai importante obiective turistice sunt: Curtea domnească din timpul lui Ştefan cel Mare (20.IV.1491) din

care se mai păstrează o parte din ziduri; Biserica Sf. Ioan (1497/1498) elemente gotice şi elemente tradiţionale bizantine, decoraţii cu elemente din piatră, cărămidă, teracotă, clopotniţă de la 1499; Muzeul judeţean (din 1920) cu obiecte de istorie şi artă; Muzeul de ştiinţele naturii ce arată evoluţia geologică şi paleogeografică a teritoriului judeţean; Casa Calistrat Hogaş (într-o clădire din 1880) care din 1939 a devenit un muzeu memorial; statuile lui Ştefan cel Mare (de O.Han, 1974); M. Kogălniceanu (de W.Hegel). Există amenajări pentru turism pe M. Cozia (parc, pârtii de schi, punct de belvedere).

În oraş sunt mai multe hoteluri (18), pensiuni, magazine de artizanat şi alte produse necesare activităţilor turistice; anual sunt organizate diverse manifestări folclorice, ştiinţifice etc.

Din Piatra Neamţ pornesc patru şosele ce constituie *axe turistice* datorită frecvenţei obiectivelor şi amenajărilor specifice în mai multe loacalităţi.

- Spre vest, *valea Bistriţei până la Bicaz* separă Munţii Stânişoarei la nord de Munţii Tarcău, Goşman la sud. Aceştia au altitudini mici, sunt bine împăduriţi cu fag şi molid, au multe poteci, drumuri forestiere dar obiectivele şi activităţile turistice sunt legate de culmile limitrofe râului.Cele mai importante obiective sunt în câteva puncte şi localităţi turistice.

- *Bâtca Doamnei*-pe o culme pe dreapta văii; este o aşezare dacică fortificată sec.II-I i.Hr (Petrodava); ziduri din piatră, ceramică dacică, obiecte metalice, os, piatră; a fost aşezare militară feudală sec.XII-XIII; lac de acumulare pe valea Bistriţei.

- *Bistriţa*-mânăstire ctitorie a lui Alexandru cel Bun 1407 pe locul uneia din lemn din 1315; aici se găsesc mormintele lui Alexandru cel Bun şi al soţiei sale; în 1497 Ştefan cel Mare ridică turnul clopotniţă; biserica a fost refăcută de către Petru Rareş şi Alexandru Lăpuşneanu; muzeu în paraclisul turnului cu ferecături, obiecte şi colecţia de icoane din sec.XV-XVIII; la intrarea în muzeu -clopotul dăruit de Ştefan cel Mare în 1494 cu stema Moldovei; focar de cultură -aici au fost realizate Litopiseţul anonim al Moldovei (Letopiseţul de la Bistriţa 1959-1506), Pomelnicu de la Bistriţa de la Bogdan I la Petru Rareş.

- *Bisericani*-mânăstire (1498-1512, refăcută de Petru Rareş în a doau domnie; turnurile principale sunt ridicate de Miron Bornovschi şi Toma Cantacuzino).

- *Vaduri*- lac şi hidrocentrală.

- *Pângăraţi* – aşezare din sec.XIV; mânăstirea-o sihăstrie de călugări în sec.XIV; biserică din lemn în timpul lui Ştefan cel Mare; clădirea din zid ctitorie a lui Al. Lăpuşneanu la 1560, lângă ea fostul palat al voevodului; lac de acumulare (1954 şi hidrocentrala).

- *Stejaru*-hidrocentrala (din 1960, aici ajunge conducta de aducţiune de la Lacul Izvorul Muntelui- 4,7 km).

- *Tarcău*-important centru forestier, păstrăvărie, punct de plecare pe drum judeţean pe valea omonimă ce duce la schitul Tarcău dar şi pentru ascensiuni în munţii limitrofi.

- *Din Piatra Neamţ spre sud-est* axa turistică este în lungul Bistriţei un culoar de vale foarte larg cu mai multe terase pe care se înşiră sate şi două oraşe legate printr-o şosea modernizată cât şi printr-o cale ferată.

- *Roznov* - oraş (8793 locuitori în 2002) centru al industriei chimice, aşezare veche atestată ca iarmaroc; parc dendrologic (3 ha); biserici din sec. XVIII-XIX, două lacuri de acumulare (pescuit, agrement), pe culmea Piatra Şoimului o aşezare neolitică şi una dacică; loc de plecare pe drum judeţean în depresiunea Tazlău.

- *Podoleni* - conacul Crupenschi (sec. XVII).

- *Buhuşi* - oraş, atestat documentar la 1438; conacul ridicat de Th.Buhuşi în sec.XVIII (stil neoclasic), muzeu de istorie, punct zoologic, Monumentul eroilor, rateşul (hanul de poştă din sec. XVIII) etc.

- *Racova* - casa memorială I. Borcea, lac de acumulare.

- *Bacău* - municipiu (175921 locutori în 2002), atestat documentar la 1408, nod rutier şi feroviar, aeroport, însemnat centru turistic în culoarele văilor Siret şi Bistriţa. Are ca obiective turistice biserica Precista (1491, ctitorie a lui Alexăndrel fiul lui Ştefan cel Mare; stil moldovenesc), ruinele Curţii Domneşti, biserici din sec. XVIII-XIX; muzeu cu specific de istorie, ştiinţele naturii, etnografie şi artă; casele memoriale ale pictorului N. Enea şi G.Bacovia, planetariu, edificii din sec. XVI-XX realizate în stiluri arhitectonice diferite, mai multe parcuri pentru agrement, monumente, hoteluri, complexe sportive etc. Din el se pleacă în culoarul Siretului (la Roman, Adjud etc.), în Podişul Moldovei şi Subcarpaţii Tazlăului.

- *Din Piatra Neamţ spre est* şoseaua traversează depresiunea Cracău, dealurile subcarpatice şi culoarul Moldovei spre Roman. Se trece prin localităţile:

- *Turtureşti* (pod de piatră din 1475, biserică din lemn sec. XIX).

- *Girov* (centru de cojocărit şi pielărie, biserici în stil tradiţional din sec. XIX).

- *Bozieni* (casa D.Ghica, sec. XIX, biserică de lemn din sec. XVII).

- *Dulceşti* (biserică din sec. XVII).

- *Roman*, municipiu (69483 locuitori în 2002), atestat documentar la 1392 dar cu multe urme de cultură materială din paleolitic şi neolitic; centru turistic în culoarul Siretului (ruine ale cetăţii medievale, biserici ctitorii ale domnitorilor Petru Rareş de la 1542, Alexandru Lăpuşneanu de la 1569, Şt.Tomşa de la 1615); nod rutier; puncte de agrement.

- *Din Piatra Neamţ spre nord* în lungul axei rutiere ce duce prin depresiuni la Târgu Neamţ obiectivele turistice sunt fie în aşezările intersectate fie lateral la contactul cu M.Stânişoarei fie pe unele văi secundare din dealuri. Localităţile cele mai importante sunt:

- *Dobreni* - (biserici din lemn din sec.XVIII; rezervaţie forestieră –37ha); pe un drum lateral se intră în munte pe valea Horaiţa la mânăstirea omonimă (1725) şi schitul Horaicioara.

- *Bălţăteşti* - nume de la bălţile şi mlaştinile de pe pârâul Sărata; izvoare sărate amintite încă din sec.XVIII; amenajări pentru băi la 1810; se dezvoltă la finele sec.XIX şi începutul sec.XX; staţiune balneoclimaterică pentru afecţiuni reumatismale; muzeu etnografic.

- *Văratec*-nume de la Poiana Văratec unde a fost un schit; 1598 ctitorie a lui Ieremia Movilă din lemn; în 1808-1812 este ridicată biserica din lemn de către preotul Iosif şi maica Olimpiada; pictură din 1841 refăcută ulterior; are un

muzeu cu obiecte de cult, broderii cu motive florale în fir de aur şi argint lucrate de Safta Brâncoveanu a cărei statuie din faţa bisericii aparţine lui I. Jalea (1935). În cimitirul din sat se găseşte mormântul Veronicăi Micle, iar în apropiere rezervaţiile forestiere Pădurea de Argint şi Codrii de Aramă care fac parte din parcul Natural Vânători-Neamţ.

- *Agapia*-complex turistic cu mai multe obiective:

- Biserica Agapia din Deal-nume de la călugăriţa Agape; schit în sec.XIV; biserica actuală ridicată în 1834 pe locul în care de-a lungul anilor au existat mai multe biserici ce au ars sau le-au distrus alunecările (una aparţinând doamnei Elena Rareş la 1527; a lui Petru Şchiopul în sec.XVI; de la 1680 ridicată de Anastasia soţia lui Duca Vodă).

- Agapia din Vale-ridicată de hatmanul Gavrilă (fratele lui Vasile Lupu) în 1647 după modelul Trei Ierarhi; afectată de incendiul din 1821; refăcută sec.XIX când este şi pictată de N. Grigorescu (1858-1860); în muzeul mânăstirii se găsesc icoane, obiecte de cult, tablouri ale lui N. Grigorescu, broderii în fir de aur cu perle, covoare, ouă pictate.

- Casa memorială Al. Vlahuţă-în casa care a aparţinut surorii scriitorului (obiecte, fotografii, scrisori, cărţi, tablouri etc.).

În localitate şi la mânăstiri posibilităţi modeste de pensiune; activităţi casnice tradiţionale de ţesut, cojocărit, prepararea fructelor de pădure, folclor şi obiceiri tradiţionale.

- *Parcul naţional Vânători-Neamţ* are 30818ha fiind dominant desfăşurat în M.Stânişoarei în bazinele văilor Neamţ şi Cracău. Are câteva rezervaţii stricte (zimbri în nord, 11500ha; Codri de aramă 10,2 ha; Pădurea de Argint 2ha; şi Stejari Dumbrava 56,6ha).

- *Vânători Neamţ*-localitate în care era corpul de pază al cetăţii Neamţ; centru de cojocărit, port popular.

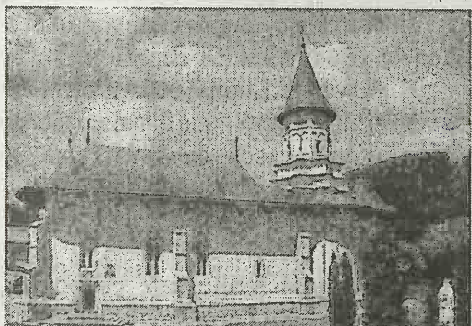
- *Târgul Neamţ* (oraş, 20654 locuitori)-aşezare veche cu urme materiale din neolitic şi bronz; atestare documentară în sec.XIII; târg, punct de vamă, centru meşteşugăresc în sec.XV-XVI; în sec.XIX fabrica de postav a lui M. Kogălniceanu. Are bază hotelieră şi amenajări pentru turism.Cele mai importante obiective sunt: Cetatea Neamţului pe un pinten stâncos al Culmii Pleşu, ctitor Petru I Muşat (1375-1391) refăcută şi amplificată de Ştefan cel Mare, a fost în 1718 arsă de către M. Racoviţă din ordinul turcilor; refacerea a început din 1962, se păstrează zidurile (grosime 3-4 m), bastioanele, podul de lemn;Casa Veronicăi Micle pe care se află o placă comemorativă; Muzeul de istorie (piese de cultură din cultura Cucuteni şi legate de Cetatea Neamţului); Muzeul I. Creangă din Humuleşti, biserica Domnească-ctitorie a lui V. Lupu (1634); statui; renumit prin ţesături, cojocărie şi tradiţii etnofolclorice.

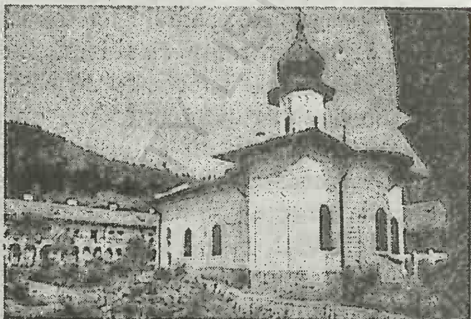
- *Spre vest* se desfăşoară şoseaua care pleacă din Târgu Neamţ, urcă pe valea Neamţului în pasul Petru Vodă (900m) şi de aici coboară pe apa Bistriţei la Piatra Teiului. La intrarea în munţi sunt două văi ce concentrează mai multe aşezăminte monahice.

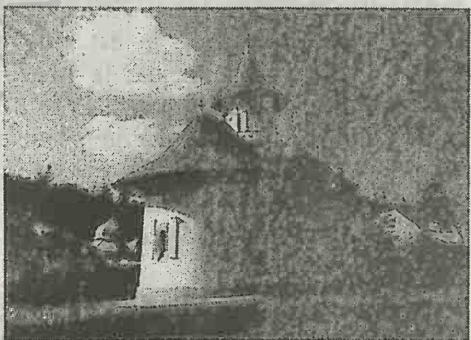
- *pe valea Nemţişorului* se află *complexul mânăstiresc Neamţ* (iniţial a fost un schit din sec.XIV; Petru I Muşat este ctitorul primei biserici ale cărei temelii se văd lângă cea a lui Ştefan cel Mare), turnul clopotniţă care aparţine lui Ştefan,

Vatra Dornei

Intrarea în cheile Zugreni

Mănăstirea Bistrița

Mănăstirea Agapia

Mănăstirea Sihăstria

Humulești – Casa memorială Ion Creangă

Piatra Neamț – Biserica domnească

PLANȘA 14

fiul lui Alexandru cel Bun, biserica lui Ştefan construită în stil moldovenesc (1497) din blocuri de piatră şi decoraţii din cărămidă şi ceramică smălţuită; este cea mai mare din cele ridicate de voievod; a fost un important centru cultural - şcoală de gramatici, aici au activat caligrafi, miniaturişti; au fost scrise: "Viaţa Sf. Ion cel Nou" de Gh. Ţamblac, Cronica domniei lui Petru Rareş de către călugărul Macarie, Cronica domniei lui Al. Lăpuşneanu de călugărul Eftimie; la 1807 mitropolitul Venianim Costache înfiinţează o tipografie. În complexul mănăstirii există o Bibliotecă (peste 11.000 volume, cca. 550 manuscrise româneşti slavo-ruse, greceşti, tipărituri vechi), un muzeu (obiecte de cult între care o icoană de la 1423; icoane din sec.XVII-XVIII, manuscrise). Lângă mănăstire este Schitul Vovidenia din lemn 1751, casa muzeu Mihail Sadoveanu, Schitul Pocrov (1714) şi Rezervaţia de zimbri.

- Spre sud este pârăul Secu în lungul căruia se află trei aşezăminte monahice şi anume: *mânăstirea Secu* (biserică din lemn la 1564; biserica din zid ctitorie a vornicului Nestor Ureche cu ziduri din timpul lui Vasile Lupu-1602; muzeu cu piese valoroase de cult, cărţi vechi, manuscrise, broderii; aici se află mormântul mitropolitului Varlaam autorul lucrării "Carte românească de învăţătură"); *mânăstirea Sihăstria* (biserică atestată de la 1734 ridicată de episcopul Romanului; colecţii cu obiecte valoroase din sec. XVIII şi XIX, icoane şi cărţi rare), *schitul Sihla* (sec.XVIII, biserica din lemn din sec. XVIII).

- Din Târgu Neamţ spre sud est se ajunge în mai multe sate cu bogate tradiţii etnofolclorice. Între acestea renumite sunt satele *Târpeşti* (colecţii de ţesături, măşti, costume, obiecte casnice din lemn dar şi prin organizarea sărbătorilor tradiţionale) şi *Ţolici* (prelucrarea lemnului şi tradiţii).

Şoseaua care duce în est ajunge la *Paşcani* (centru turistic în culoarul Siretului, atestat documentar la 1419; muzeul memorial M.Sadoveanu, muzeul de etnografie, biserici din sec.XVII-XIX etc.) traversează valea Moldovei pe la *Timişeşti* (de aici apa captată din pânzele freatice din lunca Moldovei este pompată prin conducte la Iaşi). Pe versantul nordic al culmei Pleşu nu departe de şoseaua spre Fălticeni se află localitatea *Oglinzi* unde sunt câteva izvoare cu ape minerale folosite balnear pe plan local.

Infrastructura turistică a regiunii

Reţeaua de drumuri este bine dezvoltată în bazinul Bistriţei. Din axa rutieră Bacău-Vatra Dornei- Pasul Prislop se desprind drumuri de interes naţional şi judeţean care fie că ajung în cele mai importante centre şi puncte din regiunea turistică fie că fac legătura cu regiuni şi zone vecine (Maramureş, cele din Transilvania, Bucovina etc.) Există şi drumuri forestiere şi poteci care merg la principalele obiective turistice din cadrul ramei montane. Gradul de modernizare este extrem de diferit ceea ce face ca potenţialul turistic extrem de bogat şi variat să fie în mică măsură valorificat.

Dotările pentru cazare şi alimentaţie sunt localizate cu precădere în oraşe, în staţiunile climaterice şi balneare şi în lungul Bistriţei. În munţi sunt puţine cabane (în M.Ceahlău). Dezvoltarea agroturismului a impulsionat preocuparea în unele sate pentru a asigura condiţii corespunzătoare unui turism civilizat. Au luat o mare amploare şi sporturile de iarnă pentru care s-au realizat unele dotări (Vatra Dornei, M.Ceahlău, Piatra Neamţ).

Tipuri şi forme de turism

Formele de turism practicate sunt numeroase:

- *turism de odihnă, tratament şi recreere*-în staţiunile balneoclimaterice (Vatra Dornei, Durău);
- *turism de weekend* - este intens folosit în tot timpul anului dar mai ales în lunile de vară şi iarnă (la diferite locaţii de pe Bistriţa sau în apropierea oraşelor);
- *turism de tranzit* - pe văile Neamţ, Bistriţa;
- *turismul şcolar*-o formă a turismului de odihnă şi recreere care implică masa de elevi; este practicat în timpul vacanţelor;
- *turism ocazionat de sărbători folclorice, religioase* (hramurile bisericilor şi mănăstirilor, nedei);
- *turism nautic* (pe lacul Izvorul Muntelui);
- *alpinism* - pe versanţii din munţii Ceahlău.

23. Regiunea turistică Gheorgheni-Ciuc

Caracteristici generale

Aceasta cuprinde un areal larg în centrul Carpaţilor Orientali având ca axă de polarizare a turismului cele două mari depresiuni carpatice Gheorgheni şi Ciuc. În afara depresiunilor ea se întinde diferit în spaţiul montan limitrof-uneori incluzând chiar unele masive (Ciomatu, Giurgeu, Hăşmaş).

Accesibilitatea la obiectivele de interes tuistic este asigurată de o şosea şi o cale ferată care străbat regiunea de la nord la sud dar şi de mai multe şosele cu grad diferit de modernizare care vin dinspre Moldova sau Dealurile Transilvaniei. Elementele turistice sunt în munţi sau în aşezările desfăşurate fie în lungul şoselei principale, fie la contactul depresiunilor cu munţii. În munţi sunt poteci şi drumuri forestiere. Există preocupări multiple, îndeosebi în aşezări pentru dotări, valorificarea turistică a spaţiului dar şi pentru informarea turiştilor.

Potenţialul turistic

Potenţialul turistic al regiunii este compus dintr-un complex de elemente naturale (masive, defilee, chei, depresiuni, rezervaţii, lacuri, cascade, stâncărie) şi dintr-un ansamblu de mărturii ale unei îndelungate istorii bogate în evenimente şi activităţi sociale. Obiectivele naturale sunt concentrate în spaţiul muntos pe când obiectivele antropice se află mai ales în aşezările din depresiuni şi culoarele principalelor văi. Evidente sunt câteva *tipuri de peisaj* care pun în valoare specificul turistic al regiunii şi anume:

- *peisajul celor două mari depresiuni tectonice şi de baraj vulcanic* (Gheorgheni şi Ciuc) cu şesuri întinse cu culturi dar şi cu areale mlăştinoase, cu glacisuri la contactul cu muntele şi uneori terase (nordul Gheorghenilor) pe care există aşezări compacte, fâneţe şi unele culturi. Depresiunea Ciuc este compartimentată în trei subunităţi de unele culmi alcătuite din roci cristaline sau sedimentare (Racu, Jigodin);
- *peisajul munţilor vulcanici* desfăşurat în tot sectorul vestic. Este alcătuit din culmi bine împădurite cu înălţimi de 800-1000 m ce coboară de sub vârfuri

(resturi de aparate vulcanice) ce se înşiră de la nord la sud (Bătrâna-1634 m, Vf.Crucii-1516 m, Piatra Ascuţită - 1577 m, Amza-1694 m, Harghita Mădăraş-1800 m, Racul-1757 m, Harghita-1755 m, Cucu-1558 m, Pilişca-1377 m); sunt străpunse de văi scurte pe care se urcă la cele mai importante elemente de atracţie turistică;

- *peisajul munţilor alcătuiţi din roci cristaline şi sedimentare.* Se desfăşoară în est (Giurgeu, Hăşmaş) unde se detaşează două subtipuri: al culmilor rotunjite (în cristalin) cu versanţi lini bine împăduriţi dar cu unele vârfuri ascuţite din calcare care sparg monotonia (M.Giurgeu) şi cel al platourilor încadrate de versanţi cu cădere mare dezvoltate în calcare şi conglomerate (M.Hăşmaş);
- *peisajul văilor tăiate în calcare* (anasamblul cheilor din nordul M. Hăşmaş).

Condiţiile climatice pun în evidenţă două sezoane distincte: unul rece (5-6 luni) cu zăpadă, îngheţuri frecvente şi temperaturi foarte scăzute (în condiţiile dezvoltării de inversiuni termice) şi unul răcoros şi cu precipitaţii bogate. Intervalele cu temperaturi ridicate (peste 20°C) sunt limitate (în iulie-septembrie). Ele favorizează practicarea sporturilor de iarnă, odihna şi drumeţiile de scurtă durată.

Spaţiul montan este încă bine împădurit (conifere, amestec cu fag); pe culmi sunt păşuni secundare iar pe versanţi în vecinătatea aşezărilor sunt fâneţe. În depresiuni există mai multe turbării unele declarate rezervaţii naturale. Sectorul central nordic al Munţilor Hăşmaş constituie un parc naţional cu o suprafaţă de peste 6900 ha.

Obiectivele turistice antropice se adaugă celor date de cadrul natural. Ele sunt rezultate dintr-o îndelungată şi continuă activitate umană exprimate în specificul gospodăriilor, în produsele textile, ceramice, pielărie, în port, obiceiuri tradiţionale. Multe aşezări sunt atestate în sec.XIV-XVI. În cadrul lor sunt construcţii vechi, biserici realizate în stiluri caracteristice acestor epoci, monumente legate de anumite date istorice; se petrec diverse sărbători unele cu caracter de pelerinaj.

Zone şi centre turistice

În cadrul regiunii se impun câteva centre turistice care au o poziţie geografică extrem de favorabilă pentru a polariza activităţile turistice de pe areale largi şi de a impune mai multe zone turistice. De la nord la sud acestea sunt: Topliţa, Gheorghieni, Miercurea Ciuc, Tuşnad.

Zona turistică Gheorgheni

Se desfăşoară în nordul regiunii încorporând în primul rând depresiunea şi munţii Giurgeu, iar în secundar culmile estice ale munţilor Gurghiu şi intrarea în defileul Mureşului (de la Topliţa la Deda).Zona are caracter complex, dispune de o reţea de dumuri în bună parte modernizate care se adună la Topliţa în nord şi Gheorgheni în centru. Majoritatea obiectivelor turistice sunt de natură antropică, dotările sunt concentrate în cele două oraşe dar şi în staţiunile climaterice din munţi (Borsec, Bicaz etc.). Distribuţia acestora impune o axă turistică primordială (nord-sud) care se continuă prin Defileul Mureşului spre nord dar şi în zonele turistice sudice (Ciuc şi mai departe Braşov). Din aceasta lateral pornesc trei axe

secundare una spre est ce urmăreşte drumul spre valea Bistricioarei (prin pasul Borsec, 1105 m) şi două către vest la Sovata (prin pasul Bucin, 1287 m) şi Odorheiul Secuiesc (prin pasul Sicaş, 1000 m).

Oraşul *Topliţa* (15880 locuitori în 2002) se desfăşoară pe terasele Mureşului la intrarea în defileu şi pe pârâul Topliţa ce coboară din M. Călimani; are un topoclimat răcoros (5° anual, -9° în ianuarie, 15° în iulie; ierni geroase cu frecvente inversiuni de temperatură) şi relativ umed (cca 800 mm precipitaţii); mai multe izvoare minerale carbogazoase folosite în cura internă şi pentru consum, păduri de amestec; este o aşezare străveche (Sangidava indicată de Ptolemeu pe Mureşul superior) ce-a făcut parte din Dacia romană (s-a găsit un tezaur şi sarcofage romane); de-a lungul istoriei aici s-au stabilit secui (sec.XIII), armeni (sec.XVII-XVIII - veniţi din Moldova), evrei (sec.XIX - sosiţi din Galiţia); localitatea este atestată documentar la 1382 ca o însemnată aşezare rurală de crescători de vite (pe drumul oilor Reghin-Tulgheş); se dezvoltă de la finele sec.XVIII legat de creşterea animalelor, plutărit şi începutul exploatării apelor minerale, aşezarea fiind la intersecţia drumurilor dinspre Moldova, Ardeal şi din sud; între 1908-1909 se realizează calea ferată de la Deda la Gheorghieni; este oraş din 1952 şi un important centru turistic cu o concentrare de obiective în sud în jurul staţiunii climaterice Bradul (bazine cu apă mezotermală +29° C, vile, căsuţe); în estul oraşului o biserică din 1658, ridicată de soţia domnitorului Gh. Ştefan, pe o fundaţie din timpul lui Mihai Viteazu; biserici din lemn din sec.XVI-XIX; punct de plecare în munţii Călimani şi Gurghiu.

Din oraş se ramifică drumuri care duc în munţii vecini.

- *Spre vest,* pe cale ferată şi şosea modernizată, se parcurge unul din cele mai impunătoare defilee din Carpaţi, lungi de cca 40 km între munţii vulcanici Călimani şi Gurghiu. Este o asociere de bazinete depresionare mici cu una, două terase pe care se află aşezări săteşti cu îngustări tăiate în roci andezitice. Pe aproape fiecare râu mai important ce coboară din creasta Călimanului (Topliţa, Călimănel, Bradu, Răstoliţa) există marcaje şi drumuri forestiere ce urcă prin bogate păduri de fag şi conifere la vârfurile (Pietrosu, Negoiu, Reţitiş, Pietricelu) şi platourile vulcanice cu întinse pajişti alpine şi subalpine. În egală măsură sunt drumuri şi poteci spre vârfurile poienite Fâncel (1684 m) şi Bătrâna (1634 m) de pe creasta nordică a M. Gurghiu. În satele din defileu sunt bogate elemente etnofolclorice şi unele amenajări pentru turism.

- *Spre nord-est* pe valea Topliţei şi peste pasul Borsec se ajunge în staţiunea balneoclimaterică *Borsec.* Acesta se află într-o depresiune cu origine complexă (tectonică, de baraj vulcanic, eroziune) străbătută de Valea Vinului afluent al Bistricioarei. Aşezare atestată documentar în sec.XVI, oraş cu funcţie principală balneo-climaterică din 1956 (exploatarea apelor minerale). Pentru tratament se folosesc apele minerale puternic carbogazoase, slab mineralizate, nămolul de turbă, băile cu esenţă din cetină; drumeţii uşoare se fac la cariera de travertin.

- *De la Topliţa la Gheorghieni* este străbătută cea mai mare parte din depresiunea omonimă. Se impun în peisaj lunca şi câteva terase ale Mureşului care se termină la baza versanţilor povârniţi şi bine împăduriţi ai munţilor Gurghiu şi Giurgeu prin glacisuri piemontane. Climatul este rece (frecvent iarna, temperaturile coboară sub -20°, iar vara doar în 30-35 zile, ele depăşesc 25°;

stagnarea aerului rece în vatra depresiunii duce la fenomenul de inversiune termică) şi umed (anual cad în jur de 600-700 mm preponderent din aprilie în septembrie; zăpada se menţine mult timp) fiind favorabil sporturilor din sezonul rece. În depresiune sunt numeroase izvoare carbogazoase, unele feruginoase bicarbonate (Remetea, Ciumani, Voşlăbeni, Suseni) folosite pe plan local în consum.

Pentru turism însemnate sunt localităţile:

• *Sărmaş şi Subcetate* pentru cultura şi tradiţia populară; valoros port popular (ţesături, broderii cu elemente florale).

• *Remetea* pentru izvoare minerale, construcţii tehnice populare.

• *Ditrău* - are o impunătoare catedrală, centru al industriei de mobilă; spre est un drum modernizat pe valea Ditrăului la pasul Tulgheş (1025 m) şi de aici la valea Bistricioara, iar în vest un drum (modernizat doar până la Remetea) ce traversează M.Gurghiu coborând la complexul turistic din bazinul superior al râului Gurghiu de la *Lăpuşna* (castelul, păstrăvăria, parcul dentrologic).

• *Lăzarea* - cu muzeul organizat în castelul din sec. XVI, (refăcut) în stilul renaşterii transilvane; expoziţie în aer liber de sculptură în piatră în curtea castelului; în vecinătate este Movila de la Lăzarea, ce aminteşte de lupta cu tătarii.

• Oraşul *Gheorgheni* (20018 locuitori în 2002), aşezare veche (urme de cultură materiale din mileniul I Hr.), atestată documentar în 1332; este o importantă localitate economică şi turistică. Se remarcă centrul localităţii cu clădiri din sec. XIX în stilul epocii, biserici din sec. XVI-XVIII (ortodoxă; catolică-baroc de la 1730-1734; armeană), patinoar, parcul dendrologic (13 ha) în jurul catelului, ruinele cetăţii Both (sec.XVI), muzeu de etnografie, arte plastice şi istorie într-o clădire în stil baroc din 1787. Oraşul se află la întâlnirea a patru artere rutiere modernizate cu mare valoare turistică.

- *Din Gheorghieni spre est* se urcă pe valea Belchia (reprezintă principala regiune de agrement de final de săptămână a locuitorilor din Gheorgheni; sunt case de vacanţă, cabană) la pasul Bicaz (Pângăraţi) (1256 m; panoramă complexă); de aici se coboară în Staţiunea climaterică Lacu Roşu, din cursul superior al Bicazului. Lacul s-a format în 1837 prin bararea cursului Bicazului de către o masă de materiale ce-a alunecat de pe versantul nordic al muntelui Ghilcoş (Ucigaşu). Are forma literei "L", o lungime de 1400 m, lăţimi care variază între 60 şi 100 m, adâncimea maximă de 10,5 m, o suprafaţă de 12,6 ha. Este declarată staţiune în anul 1931 după ce doar cu câţiva ani în urmă au fost realizate primele amenajări. Construcţiile principale ale staţiunii (trei hotele, cabană, camping) se află în sud şi est. Drumeţii se organizează la vârfurile principale (Suhardul Mare 1506 m, Licaş 1676 m, Suhardu Mic 1352 m) şi în Cheile Bicazului (trei sectoare foarte înguste, cu versanţi prăpăstioşi separate de două porţiuni mai largi într-una găsindu-se "Piatra Altarului" 1154 m; multe trasee de alpinism cu grad de dificultate variat; rezervaţie naturală complexă). În staţiune există o păstrăvărie, o pârtie pentru schi, cabane, hotel, pensiuni, artizanat, agrement nautic. Lacul Roşu, cheile Bicazului fac parte din Parcul Naţional Hăşmaş (6937ha).

- *Spre sud de Gheorgheni* şoseaua duce la pasul Izvoru Mureşului (891 m) trecând prin satele *Valea Strâmbă* (aici se află amenajată o trambulină ce asigură

cele mai mari diferențe de nivel pentru schi), *Voşlăbeni* (peştera Şugău, carieră, arhitectură populară secuiască, rezervaţie naturală de mlaştină în care există relicte glaciare), *Izvoru Mureşului* (staţiune climaterică, elemente de cultură populară tradiţională; amenajări pentru sporturi de iarnă-pârtie cu o lungime de 1000m, o diferenţă de nivel de 200 m şi un grad de dificultate redus).

Zona turistică complexă Ciuc

Cuprinde depresiunea omonimă şi marginile muntoase din vest şi est. Municipiul Miercurea Ciuc este centrul economic şi turistic cel mai reprezentativ din toată regiunea, el concentrând nu numai obiective turistice remarcabile dar şi dotări şi căi de comunicaţie deosebite. Elementele de interes turistic sunt localizate în aşezări (caracter etnofolcloric, istoric, arhitectonic etc.) sau în vecinătatea lor (cele naturale).

Depresiunea Ciuc are origine tectonică şi de baraj vulcanic, fiind încadrată de munţii Harghita (în vest) şi Hăşmaş, Ciuc (în est). Relieful este alcătuit dintr-un şes foarte larg şi mlăştinos, mărginit de prispe piemontane ce fac trecerea la versanţii munţilor. În două sectoare, munţii trimit spre centrul depresiunii culmi (predominant calcaroase) care o strangulează (defilee scurte la Racu şi Jigodin) determinând individualizarea a trei sectoare depresionare.

În Ciucul superior o şosea secundară duce către obârşia Oltului în oraşul minier *Bălan* unde pe câteva trasee, nu prea dificile, se urcă în M. Hăşmaş; există un lac de baraj şi un interesant relief de sufoziune pe culmile din vestul oraşului..

- Însemnate sunt pentru turism localităţile: *Sândominic* (muzeu sătesc, ţesături, broderii), *Cârţa* (biserică cetate din sec. XVII; port secuiesc cu cea mai mare bogăţie cromatică), *Dăneşti* (centru de olărit, ţesături, ape mezotermale şi băi locale), *Mădăraş* (ape folosite local în scop balnear), *Racu* (biserică banderiană, în stil gotic din sec.XV, ape minerale, băi).

În Ciucul mijlociu sunt aşezările: *Siculeni* (monument ridicat în memoria secuilor ucişi de austrieci la 1764) şi *Ciceu* (nod de cale ferată, de aici plecând artera ce ajunge pe valea Trotuşului).

• *Miercurea Ciuc,* municipiu şi reşedinţă a judeţului Harghita (41852 locuitori în 2002), este o aşezare foarte veche (urme de cultură materială din epoca bronzului) dar atestată documentar târziu (1332 pentru Şumuleu); în 1558 este menţionat ca oraş; la finele sec. XIX este reşedinţa judeţului Ciuc.Între obiectivele turistice însemnate sunt: Cetatea Miko (de la 1714 pe locul uneia din sec. XVII) în care se află muzeul judeţean (istorie, etnografie); Complexul baroc de la Şumuleu (ruinele construcţiei lui Iancu de Hunedoara de la 1442, catedrala din 1804; fosta reşedinţă a scaunului de Ciuc (de la 1825), câteva capele; muzeul memorial Imre Nagy cu o importanţă colecţie de pictură, ape minerale îndeosebi cele de la *Jigodin* care au şi caracter mezotermal; centrul civic modern, alături de artere cu edificii din sec. XIX şi prima parte a sec. XX; patinoarul acoperit; hoteluri şi utilităţi pentru turism.

Drumul care *se desfăşoară spre vest* traversează depresiunea şi sectorul central al M. Harghita. Din pasul Vlăhiţa (985 m) pe un drum secundar se ajunge în staţiunea balneoclimaterică *Harghita-Băi* (la 1345 m). Are mai multe izvoare

minerale carbogazoase, bicarbonatate, feruginoase, două mofete, pajişte subalpină şi păduri de conifere; în vecinătate, carieră de caolin şi pârtii uşoare de schi; din staţiune se ajunge pe creasta principală la vârfurile Harghita (1755 m), Racul (1775) şi Harghita Mădăraş (1801 m). În continuare spre vest şoseaua trece pe lângă mai multe microstaţiuni în areale cu izvoare bicarbonate, carbogazoase (Chirui, Băile Homorod).

În Ciucul inferior se află localităţile: *Sâncrăieni* (peste 100 izvoare minerale, centru etnografic însemnat pentru ţesături şi construcţii ţărăneşti specifice; aici a fost găsit un mare tezaur dacic în 1953; rezervaţie naturală - mlaştina din lunca Oltului, cu specii de muşchi, relicve glaciare), *Sântimbru* (izvoare sulfuroase la Băile Pucioasa şi o biserică întărită), *Sânmartin* (biserică fortificată), *Tuşnad* (1728 locuitori în 2002, izvoare minerale cu debit bogat, rezervaţie naturală botanică în lunca Oltului).

- *Tuşnad Băi* se află în defileul tăiat de Olt în formaţiunile vulcanice ce alcătuiesc extremitatea sud-estică a M. Harghita extinzându-se pe versanţii munţilor Ciomatu (est) şi Pilişca (vest) ce încadrează albia cu repezişuri ale râului. Pe un mic platou (la 1080m) din NE (vf.Cetăţii) se găsesc urmele unei fortificaţii din perioada hallstatiană (2 ha) care a funcţionat şi-n primul mileniu. Primele amenajări, calea ferată Braşov-Miercurea Ciuc şi drumul rutier sunt construite în ultimul deceniu din secolul XIX. Din 1934 devine comună de sine stătătoare, iar din 1968 oraş cu funcţie balneoclimaterică. Obiectivele de interes turistic sunt: apele minerale (carbogazoase, clorosodice, feruginoase, bicarbonate reci şi mezotermale), mofetele, Lacul Ciucaş, defileul Oltului (6,5 km lungime) şi mai multe stânci şi vârfuri ce domină albia îngustă a râului (Piatra Şoimului, Stânca Şoimului). Are un echipament turistic complet pentru odihnă, tratament şi turism.

Din oraş pornesc mai multe poteci la obiective turistice din munţii limitrofi. Între acestea mai însemnate sunt: *Lacul Sfânta Ana* (în craterul M. Ciomatu la 940 m altitudine, 22 ha, adâncime maximă - 7,1 m, mineralizare redusă), *Tinovul Mohoş* (într-un crater colmatat din M. Ciomatu, 80 ha, la 1040 m altitudine,rezervaţie naturală cu multe specii relicte glaciare).

Zona turistică naturală Hăşmaş

Munţii Hăşmaşu Mare se află în centrul Carpaţilor Orientali de-o parte şi de alta a râului Bicaz, fiind încadrat de culmi şi masive aparţinând munţilor Giurgeu şi Ceahlău (nord), Tarcău (est), Ciuc (sud) iar pe latura de vest intră în contact cu depresiunile Gheorgheni şi Ciuc. Denumirea zonei a fost stabilită după numele vârfului cel mai înalt; în literatură se mai folosesc apelativele de munţii Hăghimaş sau Curmăturii.

Sunt munţi cu altitudine medie (1000-1700 m) fragmentaţi de văi adânci prin care se desfăşoară o reţea densă de drumuri cu grad diferit de dotare. Se impun şoselele Gheorgheni-Lacul Roşu-Bicaz care îi traversează de la vest la est şi Miercurea Ciuc-Bălan care pătrunde în lungul Oltului în jumătatea sudică a regiunii. Celelalte drumuri au caracter forestier sau rural şi sunt continuate cu poteci (unele cu marcaje turistice) care ajung la principalele obiective turistice din aceşti munţi (fig. 47).

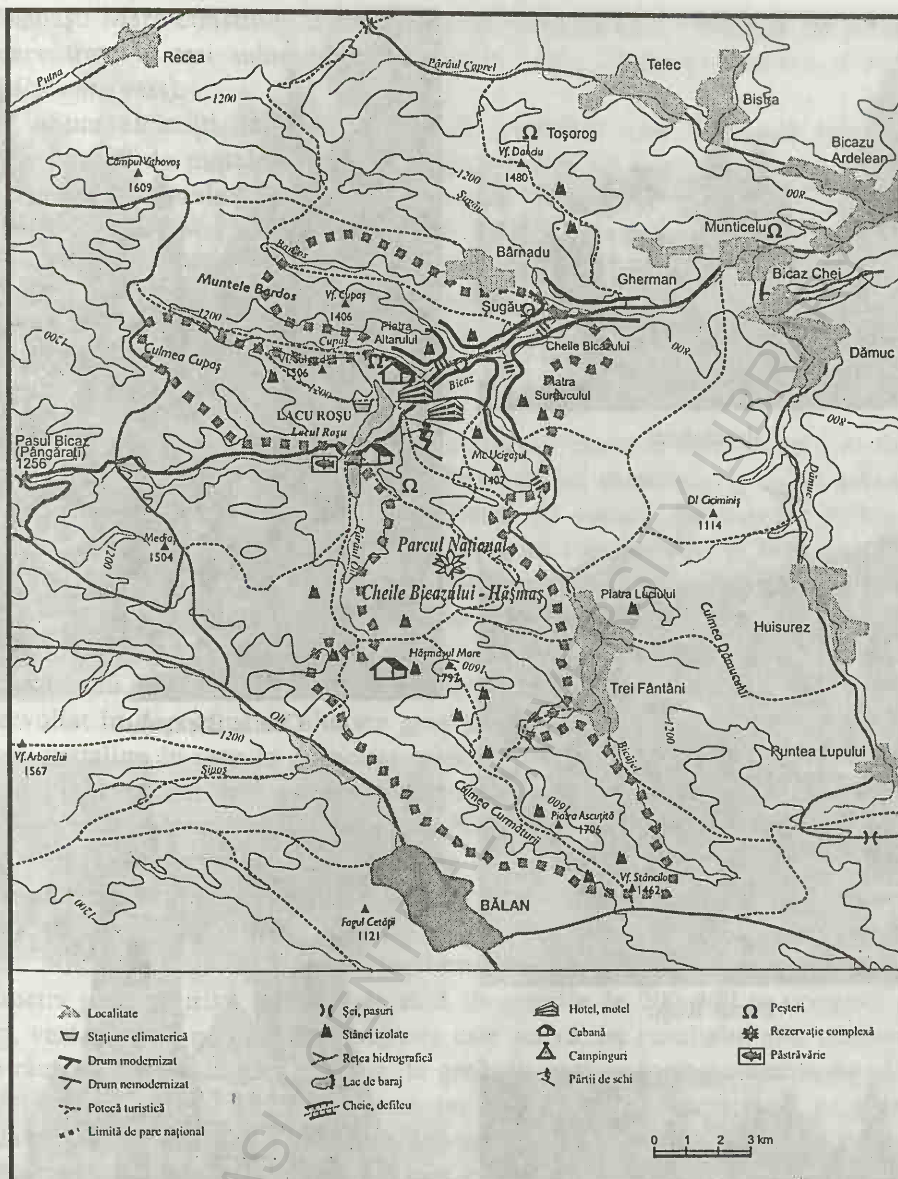
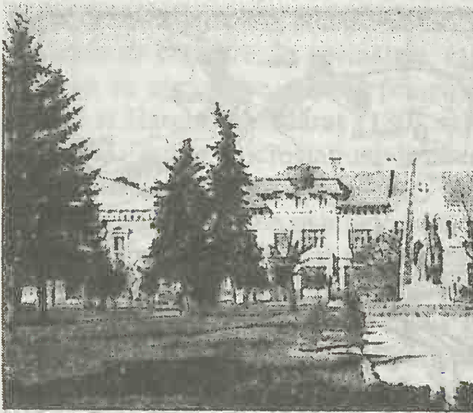

FIG. nr. 47 – Munţii Hăşmaş – Schiţă turistică

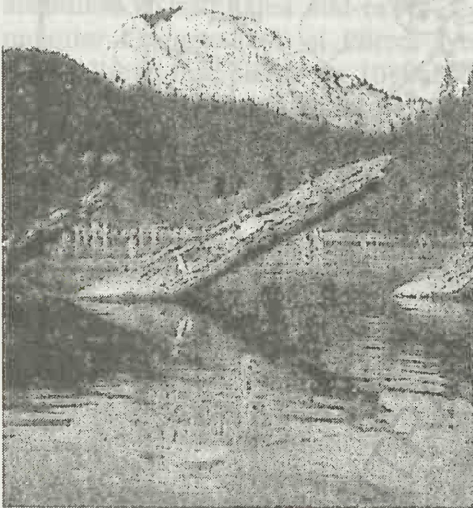
Aşezările se află la periferia munţilor, cele mai însemnate fiind pe râurile Bicaz şi Olt. Centrele turistice cu importanţă pentru activităţile turistice sunt oraşul Bălan în sud şi staţiunea Lacul Roşu (în centru).

Activităţile turistice sunt dominant legate de drumeţii în vestul şi nordul acestor munţi având ca puncte de plecare oraşul Bălan sau staţiunea climaterică Lacu Roşu.

Potenţialul turistic este dominant asigurat de elemente impuse de fiecare component natural, dar şi de peisajele complexe ale diferitelor sectoare. Munţii

Gheorgheni

Cheile Bicazului

Lacul Roşu

Catedrala din Ditrău

Castelul şi tabăra de sculptură Lăzarea

PLANŞA 15

Hăşmaşu Mare constituie o zonă turistică naturală bine conturată cu obiective concentrate în trei subunităţi: *Suhard* (la nord), *Hăşmaşu* (centru şi sud) şi *Voşlobeni* (vest).

Sunt alcătuiţi dominant din rocile cristaline care formează subunitatea Voşlobeni şi de masele de calcare înglobate într-un sinclinal cu axa nord-sud, fragmentat în multe petice cu dimensiuni variate (cea mai mare se află în subunitatea *Hăşmaşu,* dar şi în câteva culmi din subunitatea *Suhard*). Rocile cristaline au impus în peisaj, culmi rotunjite, platouri largi, vârfuri la 1300-1500 m, văi adânci. Calcarele însă au determinat aspecte distincte în peisaj: pe de-o parte versanţi abrupţi cuestici pe capetele de strat însoţite de platouri structurale pe revers, iar pe de altă parte circulaţia apei prin ele, care a favorizat procese de dizolvare şi crearea de endocarst.

Relieful în cele trei subunităţi ale regiunii prezintă caracteristici distincte. *Munţii Voşlobenilor,* de la vest de Olt formează un ansamblu de culmi netede, la 1000-1200 m cu câteva vârfuri sub formă de cupolă. Se impune înfăţişarea greoaie specifică masivelor cristaline; versanţii sunt convexi şi bine împăduriţi. Două elemente le impun atractivitatea: peticul de dolomite de pe valea Voşlobeni în care s-au individualizat forme de relief carstic, importantă fiind peştera Şugău; relieful de tasare şi sufoziune cu numeroase ansambluri de microdepresiuni (3-5 grupate sau înşirate) pe interfluviul dintre valea Fagul Cetăţii şi Olt care s-au dezvoltat în depozitul de alterare gros pe mai mulţi metri ce acoperă masa de roci cristaline în care la adâncime mică se află galerii miniere vechi. Procesul a fost mult uşurat de existenţa unor crăpături largi în roca cristalină.

Cea de a doua subunitate-*Culmea Hăşmaşu* se desfăşoară între Olt şi Dămuc, are roci cristaline în bază peste care se dezvoltă o masă calcaroasă cu grosime de mai multe sute de metri.Ea formează un sinclinal suspendat cu flancurile desfăşurate în lungul celor două văi; în partea centrală se află valea Bicăjelului.

Relieful dezvoltat pe aceste formaţiuni este deosebit de spectaculos şi atractiv pentru turişti. Importante sunt abrupturile de 200-400 m orientate spre est, vest şi nord, pe care dezagregarea este activă, iar rezultatul este concretizat în râuri de pietre, conuri şi poale de grohotiş extinse (cele acoperite de pădure sunt vechi, periglaciare pleistocene, iar cele cu poziţie superioară pe versanţi sunt actuale şi deosebit de active). De asemenea se individualizează un ansamblu de forme reziduale legat de vârfurile calcaroase care domină cu 150-200 m platoul culmei principale (ex.Piatra Singuratică, Piatra Ascuţită-Ecem, Hăşmaşu Mare, Hăşmaşu Negru). Aici dezagregarea a creat o asociere de stânci înalte (turnuri) de câţiva zeci de metri separate de despicături umplute la bază de grohotiş.

În contrast cu acestea sunt platourile aflate la ± 1500 m (între cele două vf. Hăşmaşu). Ele au un caracter dublu structural (pe faţa stratelor) şi de eroziune; pe ele s-au individualizat diferite forme carstice cum ar fi: doline, uvale, lapiezuri etc.

Cheile şi peşterile constituie formele de relief cu spectaculozitatea cea mai mare. Cele mai importante sunt în lungul Bicăjelului (la vărsarea şi pe cursul

mijlociu – cheile Duruitoarea şi cheile Bechet) şi mai ales pe Bicaz în aval de Lacu Roşu.

Munţii de la nord de valea Bicazului -*M. Suhard* pun în evidenţă un ansamblu de culmi scurte cu vârfuri la 1200-1400 m alcătuite din calcare separate de şei adânci, au versanţi cu pantă accentuată, sunt bine împăduriţi. Vârfurile din calcare sau dolomite au pereţi abrupţi pe care se produc dezagregări, materialele rezultate dând conuri deasupra pădurii (Vf. Suhardu Mare, Vf. Suhardu Mic). Acolo unde masa de calcar precumpăneşte în raport cu conglomeratele apar sectoarele de chei (Şugău, Cupaş, Lapoş), chei în general scurte şi cu versanţi abrupţi.

Între cele două unităţi se desfăşoară *valea Bicazului*, în lungul căreia se pot separa două sectoare distincte. La obârşie (sectorul Lacul Roşu), valea este mai largă, cu un număr mare de afluenţi scurţi care coboară din nord şi sud şi care se varsă în lac. Acesta a luat naştere în 1837 prin năruirea unei mase însemnate de grohotiş intens alterat şi îmbibat cu apă care acoperea baza M. Ghilcoş (Ucigaşul). Materialele au umplut albia Bicazului formând un baraj între Suhardul Mic şi Ucigaşul, în spatele acestui baraj s-a acumulat apa creând lacul. După I.Pişotă (1955) suprafaţa lacului este de 12,7 ha, axa mare măsoară 1000m, iar adâncimea maximă este de 12,5m. Iniţial denumirea Lacului Roşu dată de localnici era Tăul. Mai târziu lacul a început să fie cunoscut sub denumirea de Tăul Roşu, după numele unuia dintre afluenţi-Pârâul Roşu. La acordarea acestei denumiri a contribuit şi culoarea roşiatică pe care apa lacului o capătă în amurg când se oglindeşte în ele versantul vestic al Suhardului Mic.

Al doilea sector este cel al *Cheilor Bicazului* care se desfăşoară pe cca 7,5 km lungime şi se impun versanţii verticali cu numeroase surplombe, marmite, guri de peşteri mici. Pâraiele afluente au chei de câţiva zeci sau sute de metri lungime. Porţiunea cea mai spectaculoasă poartă numele de "Gâtul Iadului", ea fiind străjuită în amonte de un vârf izolat "Turnul Bardosului" sau "Piatra Altarului". Aici sunt şi cele mai multe şi impunătoare trasee de alpinism. De asemenea, există şi câteva peşteri scurte dar cu numeroase forme de concreţionare (P. Munticelu sau Ghiocelu şi P. Suhardului). Tot ansamblul peisagistic din bazinul superior al văii Bicazului formează o rezervaţie naturală care a fost integrată într-un *Parcul naţional* Cheile Bicazului-Hăşmaş.

Sistemul hidrografic este format din râuri ce aparţin bazinelor Oltului, Bicazului şi Trotuşului. Oltul are obârşia sub Vf.Fagu Înalt, şi-a dezvoltat o vale largă dar asimetrică, culegând numeroase pâraie scurte care dau apa lacului antropic din amonte de oraşul Bălan (7902 locuitori în 2002, centru minier în restrângere, exploatări de sulfuri de cupru). Bicazu are un bazin care se întinde pe cea mai mare parte a regiunii, se desfăşoară de la SV la NE, primind afluenţi însemnaţi ca debit şi mărime îndeosebi din sud (Pârâul Oii, Bicăjelul, Dămucul). Din nord vin câteva pâraie scurte orientate NV-SE (Cupaş, Şugău). În lungul afluenţilor care prezintă pantă mare sunt săritori şi chei. Trotuşul are câteva pâraie în sud-estul culmei Curmătura.

Marea majoritate a traseelor turistice ce conduc la vârfurile de pe culmile înalte şi care pornesc din Cheile Bicazului - Lacul Roşu - se desfăşoară în lungul acestor văi.

Condiţiile climatice sunt favorabile desfăşurării activităţilor turistice pe parcursul întregului an. Primăverile sunt umede, reci, cu frecvente zile de îngheţ, verile sunt lungi cu două luni (iulie-august) care se prelungesc şi în septembrie cu cer senin, ploi scurte şi zile calde când temperaturile se menţin la 20-25°; toamnele sunt frumoase prin coloritul variat al peisajului dar treptat apar şi zilele de îngheţ. Anual se înregistrează circa 1000-1100 mm precipitaţii, zăpezile care cad în decembrie-februarie asigură un strat aproape continuu, în medie timp de 80 zile. Pe pantele umbrite şi pe fundul văilor adânci el se menţine mai mult.

Caracteristicile topoclimatice sunt direct legate de circulaţia maselor de aer dinspre vest, dar şi de culoarele de vale adânci favorabile stagnării şi răcirii lor. Ca atare, se diferenţiază: topoclimatul culmilor montane la peste 1000 m (inclusiv crestele) direct expuse acestor mase, pe care se înregistrează precipitaţii mai bogate şi temperaturi mai scăzute dar cu un regim normal de evoluţie de la un anotimp la altul şi topoclimatul de fund de vale favorabil întreţinerii unui aer mai umed, dezvoltării inversiunilor termice ce dau geruri de –25° şi un număr ridicat de zile de îngheţ, dar şi păstrării stratului de zăpadă timp mai îndelungat. Ca urmare, pe platourile Hăşmaşului există zăpadă favorabilă sporturilor de iarnă, dar lipsa unor amenajări (în primul rând cabane) nu permite realizarea lor decât sporadic. În staţiunea Lacul Roşu sunt pante pe care acestea se pot realiza.

Vegetaţia are un caracter etajat. Cea mai mare parte a regiunii datorită climatului umed şi răcoros este acoperită de păduri dese de molid, la care spre poalele muntelui pe versanţii însoriţi se adaugă bradul şi fagul. La partea superioară a culmilor la 1450-1600 m se desfăşoară păşunile, limita pădurii fiind mult coborâtă datorită păstoritului activ. Pe versanţii cu pantă accentuată limita este mult mai joasă. Aici se impune o vegetaţie specifică cu adaptări la rocă (plante calcifile), la suprafeţele reduse ale poliţelor structurale, la fisuri în care apa se păstrează mai mult timp. În Cheile Bicazului există o mulţime de specii rare şi endemice. Remarcabile sunt: ovăsciorul carpatic, firuţa, cosacii bicăzeni, cosacii lui Romer, opaiţa lui Zawadzki, sângele voinicului, floarea de colţ, etc. Pe locurile umede situate în apropierea Lacului Roşu cresc specii de omag.

Există o faună bogată, în cadrul căreia sunt numeroase specii de vânat (cerb, căprioară, mistreţ, cocoşul de munte, cocoşul de mesteacăn) sau pescuit (păstrăvi). La coada Lacului Roşu, pe pârâul Oii se află o păstrăvărie.

În partea centrală a Munţilor Hăşmaş se află *Parcul Naţional Cheile Bicazului-Hăşmaş* cu o suprafaţă de 6937ha, în cadrul parcului sunt incluse următoarele arii protejate: Cheile Bicazului, Cheile Şugăului, Avenul Licaş, Lacul Roşu, masivul Hăşmaşul Mare-Piatra Singuratică şi Hăşmaşul Negru.

Infrastructura şi dotările turistice

Este diferită în cele două tipuri de zone turistice. În ariile depresionare largi cu multe aşezări există o şosea magistrală şi o cale ferată care le străbat de la nord la sud. La ea se racordează mai multe drumuri judeţene şi naţionale care vin din alte regiuni străbătând munţii prin defilee şi pasuri joase. Au îmbrăcăminte asfaltică cu grad de întreţinere diferit. Se adaugă drumuri locale care duc la

satele de pe marginea depresiunilor dar şi pe unele văi în spaţiul montan limitrof. În zona turistică Hăşmaş există şoseaua Gheorgheni-Bicaz care îi traversează la care se adaugă cea care ajunge pe Olt de la Sândominic la Bălan iar în sud aceea care urcă pe Trotuş şi trece prin Ghimeş la Miercurea Ciuc. În rest accesul la majoritatea vârfurilor principale se face pe văi şi poteci cu marcaje (cele mai multe în sectorul central-nordic). Există trasee pentru alpinism în Cheile Bicazului.

Dotările sunt concentrate în oraşe (mai ales în Miercurea Ciuc, Topliţa, Gheorgheni) şi în staţiunile Borsec, Lacul Roşu, Tuşnad şi Harghita Băi şi constau în câteva hotelui, vile ce asigură un confort limitat, apoi în mai multe pensiuni, restaurante şi puncte de alimentaţie. În interiorul munţilor sunt câteva cabane pe culmi (Piatra Singuratică în Hăşmaş, Mohoş în Ciomatu etc.), cabane forestiere şi de vânătoare şi stâne. Agroturismul este la început. Se adaugă vilele, casele de vacanţă, unele moteluri şi pensiuni din lungul şoselelor principale sau din staţiunile climaterice.

Staţiunea Lacu Roşu se află pe malul lacului şi pe versanţii pârâului Bicaz, la o altitudine de 980-1107 m, pe malul lacului omonim. În cadrul staţiunii se găsesc hotelurile Turist, Suhard şi hanul Cerbul etc. Se ajunge frecvent aici din oraşul Gheorgheni care este situat în Depresiunea Giurgeu (numeroase monumente de arhitectură datând din secolele XV-XVIII, patinoar). El reprezintă principalul centru din afara zonei de unde se dirijează fluxurile de turişti pe axa valea Belchia-Lacul Roşu-Cheile Bicazului pe care în ultimii ani s-au construit case de odihnă şi diverse puncte de desfacere de produse alimentare şi artizanat.

Capacităţile de cazare în interiorul masivului Hăşmaş sunt reduse (Cabana Piatra Singuratică cu amenajări slabe, campingurile Mogoş şi Pârăul Oilor, Cabana Cheile Bicazului) şi la stâne sau cabane forestiere (multe părăsite). Cabana Piatra Singuratică (1430m) reprezintă singurul adăpost de creastă din masivul Hăşmaş, fiind situată la baza vârfului cu acelaşi nume.

Tipuri de turism

Câţiva factori concură pentru un turism intens. Poziţia geografică care facilitează o circulaţie activă cu fluxuri dinspre estul, centrul şi sudul ţării dar cu o frecvenţă mai mare din oraşele însemnate din vecinătate. În al doilea rând existenţa câtorva concentrări de obiective turistice de marcă (cheile Bicazului cu Lacul Roşu, creasta Hăşmaşului, conul vulcanic Ciomatu cu lacul Sf.Ana). Se adaugă staţiunile climaterice şi balneare, locurile pentru sporturi de iarnă (Izvorul Mureşului, Valea Strâmbă, Lacul Roşu), hochei etc. Limitarea practicării turismului este determinată de nivelul dotărilor şi infrastructură. În prezent principalele tipuri de activităţi turistice sunt:

- *turismul ocazionat de tranzitarea regiunii* cu scop diferit (importanţă prezintă cea legată pe programele turistice, sportive, educative);
- *turism de odihnă şi tratament* pe perioada de 10-18 zile în staţiunile Lacul Roşu, Tuşnad, Harghita Băi, Izvorul Mureşului, Topliţa, Borsec;
- *turismul determinat de manifestări tradiţionale* în unele localităţi sau de procesiuni religioase (Şumuleu);

- *turismul legat de activităţi sportive* (patinaj, hochei la Gheorgheni şi Miercurea Ciuc, schi, alpinism, vânătoare);

- *drumeţiile* în munţii Hăşmaş (mai ales dinspre Lacul Roşu şi Bălan cu durată de la câreva ore la 1-2 zile)dar şi în celelate masive (Ciomatu, Lacul Sf.Ana din Tuşnad; Harghita cu plecare din pasul Vlăhiţa; Călimani şi Gurghiu cu plecări din Topliţa);

- *turism de final de săptămână* în puncte de agrement aflate la câţiva kilometri de oraşele principale (Miercurea Ciuc, Gheorgheni şi Topliţa);

Tabelul nr. 21

Denumirea pârtiei	Grad de dificultate	Lungimea (m)	Diferenţa de nivel (m)
Izvorul Mureşului	uşor	1000	200

24. Regiunea turistică Braşov

Caracteristici generale

Se desfăşoară la contactul dintre Carpaţii Orientali şi Carpaţii Meridionali incluzând unităţi geografice cu caracteristici naturale şi antropice distincte care se reflectă nu numai într-un potenţial turistic complex ci şi în practicarea unor multiple activităţi turistice facilitate şi de nivelul ridicat al dotărilor şi asigurării de servicii. Componentele geografice sunt Depresiunea Braşov, unele masive montane limitrofe în întregime sau doar prin latura vecină depresiunii, culoarul Bran-Rucăr. Dacă cu decenii în urmă ele prin potenţialul turistic şi activităţile turistice erau relativ izolate, treptat prin dezvoltarea infrastructurii, realizarea de dotări corespunzătoare şi afirmarea unor programe turistice pe arii largi, ele s-au cuagulat într-un sistem coerent. La aceasta au contribuit creşterea fluxurilor turistice nu numai dinspre Braşov (era tradiţional în munţii Postăvaru şi Piatra Mare) ci mai ales din marile oraşe din sud (Bucureşti, Ploieşti, Piteşti etc.) şi Transilvania. În ultimul deceniu s-a afirmat puternic pe de-o parte agroturismul mai ales în aşezările rurale din lungul ori din apropierea marilor artere de comunicaţie sau de la contactul depresiunii cu munţii iar pe de altă parte turismul montan (îndeosebi în masivele din sud).

Regiunea este favorizată de concentrarea la Braşov a unui număr mare de artere de comunicaţie de prim ordin care vin din Moldova, Carpaţii Orientali, Ardeal şi sudul ţării, majoritatea fiind trasee de legătură cu existenţă milenară. Braşovul este centrul turistic principal al regiunii şi unul din cele mai însemnate din ţară, lui adaugându-i-se cu rol secundar mai multe oraşe (Sfântu Gheorghe, Târgu Secuiesc, Covasna etc.) din depresiune.

Potenţialul turistic

Câteva caracteristici generale definesc potenţialul turistic al regiunii.

Varietatea condiţiilor naturale şi locuirea îndelungată au facilitat individualizarea multor elemente care trezesc interesul unui număr mare de turişti şi legat de acestea posibilitatea desfăşurării diverselor activităţi specifice. În al

doilea rând se impune concentrarea obiectivelor în areale distincte (alpin, montan de altitudine medie, depresionare, localităţi etc.) ce direcţionează tipul de activităţi. Se adaugă prezenţa unor localităţi importante care în afara unor activităţi turistice legate de propriul potenţial şi nivel de dotări constituie principalele puncte de sorginte şi de dirijare a fluxurilor de turişti în spaţiul montan limitrof sau în alte locuri interesante pentru aceştia.. Fiecare component ce defineşte potenţialul turistic se impune prin trăsături aparte.

Relieful prin caracteristicile regionale dar şi la nivel local reflectă evident atât complexitatea şi concentrarea obiectivelor turistice dar şi impunerea unor peisaje deosebite. În acest sens se deosebesc:

- ansamblul crestei calcaroase a Pietrii Craiului al cărui inedit este dat de peisaj, de versanţii abrupţi, vârfuri ţuguiate, hornurile şi râurile de pietre, pădurea de conifere ce acoperă parţial masele de grohotiş de la poale. Ea constituie chemarea pentru mulţi alpinişti şi iubitori ai spaţiului alpin;
- peisajul culoarului Rucăr-Bran în care se impun pe de-o parte platourile netede cu păşuni şi pâlcuri de pădure şi aşezări risipite iar pe de alta micile depresiuni, culoare de vale adânci şi gâlmele (vârfuri calcaroase);
- munţii Postăvaru şi Piatra Mare la care nu altitudinea ci prezenţa conglomeratelor şi calcarelor imprimă fizionomii aparte şi multe forme de interes ;
- celelate culmi şi masive de pe laturile de vest, nord şi sud-est cu înălţimi de 800-1200m bine împădurite, cu văi largi prin care pătrund drumuri spre locuri de campare;
- depresiunea Braşov-un şes cu dimensiuni mari, dominant de folosinţa agricolă şi de mulţimea aşezărilor, local se păstrează pâlcuri de pădure şi unele tereuri mlăştinoase.
- local sunt chei, praguri cu cascade, vârfuri de pe care se pot realiza vederi panoramice, pante pentru practicarea sporturilor de iarnă etc.

Condiţiile climatice sunt diverse fiind şi o reflectare a desfăşurării reliefului. Cu excepţia spaţiului de creastă alpină în care drumeţiile în sezonul rece sunt extren de limitate datorită frecvenţei avalanşelor şi suprafeţelor cu gheaţă în celelate locuri climatul favorizează activităţile turistice dar diferenţiat sezonier ca număr şi frecvenţă. Caracteristicile moderate sub raport termic, lipsa poluării şi liniştea diferenţiază mai multe areale montane sau de pe culoarele de vale prin interesul aparte pentru cât mai mulţi turişti (Poiana Braşov, bazinul Timişului, Moeciu, platourile Branului, Covasna, Balvanioş etc.). Frecvenţa inversiunilor termice şi poluarea sub diferite forme constituie factori ce provoacă stări de inconfort cu consecinţe asupra unor activităţi turistice în marile oraşe, mai laes în cartierele industriale.

Formaţiunile vegetale au un loc aparte în sistemul peisajelor. Ele reflectă relaţiile dintre componentele naturale şi presiunea antropică exercitată asupra lor. În regiune se impun câteva tipuri generale- vegetaţia alpină, cea a pădurilor de conifere în amestec cu fagul şi terenurile agricole; se adaugă local pajiştile, plantaţiile forestiere (îndeosebi cu pini) şi rezervaţiile din depresiune (Hărman, Prejmer, Reci), muntele Tâmpa şi mai ales din masivul Piatra Craiului.

Mărturiile unei istorii bogate în fapte, tradiţiile etnofolclorice rezultat al unei îndelungate locuiri şi activităţile culturale, arhitectonice şi economice au

constituit factorii creatori ai multor elemente ce impun în prezent un bogat şi variat potenţial turistic.

Zone şi centre turistice

Repartiţia şi specificul obiectivelor turistice şi legat de acestea direcţiile de manifestare a actului turistic conduc la diferenţierea în cadrul regiunii a patru zone turistice care în prezent sunt în strânsă legătură.

Zona turistică complexă a Depresiunii Braşov

Ocupă cea mai mare parte din regiune înglobând arealul propriu-zis al depresiunii, rama montană limitrofă dar şi unele axe secundare prelungite pe unele văi în munţii din partea nordică, vestică şi din est.

Depresiunea Braşov este una din cele mai întinse unităţi de relief de acest tip din Carpaţi. Are origine tectonică şi este încadrată de mai multe masive şi culmi muntoase cu înălţimi între 1000 m şi 1800 m. Relieful este reprezentat mai întâi de un şes foarte larg la 550-600 m, iar în al doilea rând de mai multe conuri de aluviuni bombate sau aplatisate formate de râuri la ieşirea din munţi. Cele două trepte sunt străbătute de o reţea deasă de văi largi cu maluri joase ale căror ape sunt colectate de către Olt şi afluentul sau Râul Negru.

Are un climat răcoros (temperaturi medii în ianuarie de -5,3°, în iulie de 16-18°; ierni geroase când se produc frecvent inversiuni de temperatură şi minime foarte scăzute

-38,5° la Bod în 1942 care constituie minima absolută pe ţară), cu ceţuri frecvente mai ales în anotimpurile de tranziţie, cu precipitaţii (peste 600 mm) în toate lunile anului, dar mai ales în intervalul mai-august, cu ninsori posibile în intervalul noiembrie-martie în circa 35 zile (maximum în ianuarie) ce asigură un strat de zăpadă nu prea gros (55 zile).

Depozitele sedimentare groase favorizează cantonarea unor strate acvifere bogate. La contactul dintre conurile de pietrişuri de pe marginea depresiunii şi şesul acestuia apar fie izvoare cu debite mari, temperaturi reduse (7-8° vara) şi cu mineralizare redusă (sunt folosite în consum în localităţi ex.Săcele) fie sectoare cu exces de umiditate pe seama cărora s-au dezvoltat mlaştini eutrofe cu multe specii relicte glaciare.

Condiţiile favorabile activităţii umane au permis o locuire străveche (urme din paleolitic şi neolitic) dar continuă. Multe aşezări au existat în perioada daco-romană, unele s-au constituit în primul mileniu şi începutul milenului nostru, când în aceste ţinuturi au fost colonizaţi saşi şi secui, astfel că marea majoritate a lor este atestată documentar în sec. XIV-XVI.

În depresiune dar şi în spaţiul montan limitrof există numeroase elemente naturale şi sociale de interes turistic în cea mai mare măsură puse în valorificare. Situaţia este favorizată de existenţa unei reţele de drumuri modernizate dese (8 artere rutiere şi trei feroviare principale ce asigură legături cu regiunile extracarpatice şi numeroase drumuri de interes judeţean în cea mai mare măsură modernizate) şi a unei dotări (hotele, motele, campinguri, instalaţii pentru agrement şi diverse manifestări sportive) corespunzătoare activităţilor turistice.

Braşovul constituie unul din cele mai mari oraşe din ţară (283901 locuitori în 2002) şi cel mai însemnat centru turistic din Carpaţi, el polarizând activităţile turistice pe o arie largă ce include nu numai depresiunea Braşov, dar şi munţii ce o încadrează (îndeosebi Postăvaru, Piatra Mare, Piatra Craiului). În limitele oraşului au fost identificate urme materiale care relevă aşezări din neolitic, bronz, epoca dacică, din mileniul I e.n. În sec. XIII aici sunt colonizaţi saşii.Este cunoscut în documente la 1234 sub numele de Corona, la 1252 Barasu, iar din 1294 ca Brasa, Braşov. Poziţia geografică a favorizat dezvoltarea oraşului, el situându-se la intersecţia unor însemnate drumuri comerciale ce veneau din Transilvania, Moldova, Ţara Românească. În sec. XV-XVI era un însemnat centru meşteşugăresc cu o populaţie de peste 6000 locuitori care s-a afirmat şi ca centru de cultură, aici desfăşurându-şi activitatea umanistul Johannes Honterus şi diaconul Coresi de care se leagă şi apariţia a numeroase tipărituri.În secolele următoare se accentuează rolul de important centru economic, politic şi cultural al Transilvaniei (la 1848 este locul de întâlnire al fruntaşilor mişcărilor revoluţionare din toate provinciile româneşti şi al elaborării multor documente programatice; aici a apărut la 1838 "Gazeta de Transilvania" sub conducerea lui Gh. Bariţ şi a fraţilor Mureşanu).

Îndelungata istorie a aşezării şi ansamblul natural extrem de variat au dus la concentrarea pe un spaţiu limitat a unui complex de elemente cu mare însemnate turistică.

Din *Cetatea Braşovului,* una din cele mai mari şi mai bine consolidate construcţii de acest gen din Transilvania din sec. XIV-XVII s-au păstrat mai multe turnuri şi fragmente de zid. Între acestea sunt: *Bastionul ţesătorilor* (1420, în ele se află muzeul "Cetatea Braşovului şi al fortificaţilor din Ţara Bârsei" în care există şi o machetă a vechii construcţii), *Bastionul fierarilor* (adăposteşte Arhivele Statului; aici s-a găsit scrisoarea negustorului Neacşu din Câmpulung către judele Braşovului Hans Benkner din 1521- primul document scris în limba română), bastioanele funarilor, postăvarilor, tăbăcarilor, Turnul Alb şi Turnul Negru, Poarta Ecaterina (cu patru turnuleţe şi stema Braşovului de la 1559 în stil renascentist) şi câteva fragmente din ziduri (bine păstrate la poalele muntelui Tâmpa).

Dintre marile edificii medievale renumite pe plan internaţional sunt: *Biserica Neagră* (cea mai mare catedrală gotică din România, edificiu ridicat între 1385-1477; deosebit de valoroase sunt portalul gotic, statuetele din jurul corului, amvonul, colecţia de covoare orientale şi orga cu 89m lungime, 37m lăţime şi 65m înălţime, în turnul bisericii se găseşte cel mai mare clopot), *Biserica Bartolomeu* (cel mai vechi edificiu cu elemente romanice şi gotice, *Biserica Sf. Nicolai* (pe locul unei biserici ortodoxe din lemn din 1399; edificiul actual din sec.XVI; bogată colecţie de icoane, picturi) şi clădirea vechii şcoli româneşti în care este organizat "Muzeul culturii româneşti" cu o însemnată colecţie de manuscrise, cărţi româneşti tipărite aici; *Casa Sfatului* (realizată între 1420 şi 1528 - cu elemente gotice, baroc, renaştere-fosta primărie a oraşului şi a Ţării Bârsei) în care este organizat Muzeul judeţean de istorie. Pe laturile pieţii care o înconjoară şi pe cele patru străzi care se desprind din ea se află clădiri din sec.XVIII-XIX cu valoare istorică şi arhitectonică (stiluri diferite-Renaştere, baroc,

neoclasic), *Casa Mureşenilor*-cu un muzeu memorial; *Casa Negustorilor-Cerbul carpatin*-edificiu din sec. XVI. Se adaugă nouă biserici din sec. XV-XVII (evanghelică, ortodoxă etc.), Muzeul de artă, case memoriale (Mureşenilor), mai multe ansambluri de clădiri declarate monumente de arhitectură (fostele hanuri de la poarta cetăţii, Prefectura, Primăria, Rectoratul Universităţii etc.), statui-monumente (N. Titulescu, Şt.O. Iosif, A. Mureşianu, Gh. Bariţiu, C. Porumbescu etc.), edificii cultural-artistice etc.

În sud se află *Muntele Tâmpa* (955 m) pe care a existat o cetate; pe latura sudică, rezervaţie botanică, iar pe cea nordică bine împădurită se află un drum folosit la ascensiuni şi o instalaţie de telecabină.

În Braşov sunt 30 de hoteluri,moteluri şi pensiuni precum şi 77 de unităţi de alimentaţie publică de diferite tipuri, în general cu un grad ridicat de dotare, cinematografe, teatrul, filarmonica, Biblioteca Central universitară, ansamblul universitar de pe D.Cetăţuia, magazine etc. Aici se organizează festivalul "Cerbul de aur".

Din Braşov se desfăşoară mai multe *axe turistice.*

- *Spre sud-vest* drumul străbate sectorul sudic al compartimentului depresionar "Ţara Bârsei" dominată de M. Postăvaru şi M. Piatra Craiului. El se înscrie ca un tronson al vechii legături peste culoarul Bran-Rucăr spre Ţara Românească. Există mai multe obiective turistice în localităţile: *Cristian* (punct arheologic important pentru neolitic şi bronz; biserică fortificată din sec. XIII şi cetatea ţărănească din sec. XVI); *Râşnov* (atestat ca târg la 1331; în vecinătate se află aşezarea dacică şi castrul roman Cumidava; cetatea ţărănească de pe un pinten montan calcaros a fost ridicată în sec. XIV-XVII - cea mai mare de acest gen din ţară; biserica ortodoxă ridicată de Dan I la 1384 - cea mai veche ctitorie basarabă din Transilvania; biserica evanghelică din sec. XII-XV cu o valoroasă pictură murală de la 1500); *Zărneşti* (oraş 25332 locuitori în 2002, localitate turistică de unde pe mai multe trasee se urcă în M. Piatra Craiului, iar pe un drum asfaltat sunt străbătuţi spre vest, M. Perşani).

- *Către sud-est* de Braşov şoseaua se bifurcă dincolo de *Dârste* (acum cartierul oraşului Braşov). O ramură urcă pe valea Timişului (complex turistic la Dâmbu Morii, principal loc de plecare în ascensiuni în masivul Piatra Mare; staţiunea climaterică Timişul de Sus) spre Predeal. Cea de a doua ramură intră în oraşul *Săcele* (aflat pe un piemont la baza Pietrei Mari; aici sunt biserici din sec. XVIII, un muzeu etnografic şi istoric, case vechi de la finele sec. XIX. De aici urcă pe lângă lacul de baraj de pe valea Târlungului la pasul Bratocea (1272 m) de unde coboară în bazinul Teleajenului.

- *Spre nord-vest,* din Braşov şoseaua trece prin localităţile *Ghimbav* (oraş cu o populaţie de 5100 locuitori în 2002; biserică fortificată din sec. XIII-XV; case vechi), *Codlea* (oraş, 24256 locuitori în 2002, la baza masivului omonim alcătuit din calcar, cu o altitudine de 1104m, atestată documentar la 1265, târg în sec.XVI; are ruinele unei cetăţi din sec. XIII, o biserică fortificată din sec.XIII cu elemente gotice); *Vlădeni* (muzeu sătesc) peste pasul Perşani (Vlădeni) la 619 m spre Depresiunea Şercaia.

- *Spre nord-vest* obiectivele turistice se află în aşezările ce se înşiră pe cele două şosele paralele cu Oltul şi aflate pe poalele munţilor Perşani (vest) şi

Baraolt (est). Între acestea importante sunt în vest la: *Hălchiu* (biserici din sec.XIV-XVIII, clădiri vechi săseşti din sec.XVIII, XIX; ştrand), *Feldioara* (cetate ţărănească din sec.XV-XVII, biserică în stil gotic din sec.XIII), *Rotbav* (biserică fortificată din sec.XIV-XV, muzeu sătesc), *Apaţa* (turnul cetăţii din sec.XIV), *Ormeniş* (ruinele unei cetăţi din sec.XIV, biserică din sec.XV), *Defileul Oltului de la Racoş-Augustin* (cca.12 km) şi mici bazinete depresionare; în vest la *Racoş* (rezervaţie de bazalte).

Pe latura estică a culoarului depresionar la poalele munţilor Baraolt reţin atenţia aşezările: *Ariuşd* (rezervaţie arheologică, biserică din sec.XVIII), *Bod* (biserici din sec. XVII-XVIII, localitatea unde s-a înregistrat temperatura minimă absolută în România de –38,5°C la 25.ian.1942); defileul Oltului de la nord de culmea Lempeş; *Vâlcele* (staţiune balneoclimaterică locală, izvoare minerale, mofetă; şosea spre Sfântul Gheorghe prin pasul Vâlcele-690m din Munţii Baraolt), *Hăghig* (castel din sec. XVIII-XIX, biserică sec.XVII), *Belin* (izvoare minerale, biserici sec. XVIII-XIX, elemente etnofolclorice), *Aita Mare* (biserică fortificată sec. XV-XVI, artă populară), *Micloşoara* (castel sec. XVI-XVII, ape minerale). În nord în Depresiunea Baraolt există biserici din sec. XVIII-XIX, elemente de artă populară secuieşti, izvoare minerale, conace în localităţile *Baraolt* (9614 locuitori în 2002, muzeu cu colecţii de istorie, etnografie, geologice etc.), Tălişoara, *Filia, Vârghiş* (castel, parc dendrologic, în amonte pe vale chei şi multe peşteri), *Biborţeni, Boţeni* (şosea spre *Malnaş* peste pasul Hatod-710m şi staţiunea locală *Ozunca Băi*).

Şoseaua spre nord de Braşov duce la Sfântu Gheorghe-Tuşnad-Miercurea Ciuc şi are o mare încărcătură de obiective turistice concentrate în mai multe aşezări.

-Hărman - atestat documentar la 1240 are ca obiective turistice- cetatea ţărănească cu ziduri groase, şase bastioane şi camere pentru provizii şi adăpost; o biserică bazilică din sec.XIII în stil romanic refăcută gotic. Pe culmea Lempeşului o rezervaţie naturală cu gorun, carpen, tei şi pajişti cu elemente stepice (colilie, rogoz pitic), iar la bază o mlaştină cu ape reci şi multe elemente relicte.

- *Chichiş* - obelisc legat de luptele din 1849; case ţărăneşti, monumente de arhitectură populară; biserică din lemn de la 1740. De aici se desprinde şoseaua care duce în pasul Oituz trecând prin Târgul Secuiesc.

- *Prejmer* - aşezare veche într-un sector de intersecţie a drumurilor din depresiune; atestare documentară la 1240, cetate din 1427 cu ziduri groase prevăzute cu turnuri şi un sistem de apărare, şanţ de apărare; în interiorul cetăţii 275 camere legate prin balcoane şi scări de lemn şi o biserică din sec.XIII, cu elemente gotice cu o serie de modificări ulterioare. În localitate există o biserică catolică (1769) în stil baroc şi pădurea cu mlaştină (rezervaţie naturală cu multe elemente floristice endemice păstrate de apa rece a izvoarelor).

- *Sfântu Gheorghe*-municipiu (61512 locuitori în 2002) este cel mai însemnat centru turistic din compartimentul central al Depresiunii Braşov datorită atât obiectivelor şi amenajărilor din oraş dar şi a celor aflate la distanţe mici în sudul Munţilor Baraolt. Aşezare preistorică, cu urme bogate din epoca daco-romană şi primul mileniu, este atestat documentar la 1332 (Sancto Giorgio), iar de

la 1461 ca oraş; este în centrul evenimentelor istorice de la 1514, 1848, 1944. În oraş se află: biserica reformată din sec. XIV cu elemente gotice, clădiri din sec. XIX (cele care adăpostesc biblioteca judeţeană-1832; muzeul-1879), teatrul, lacul, parcuri, monumente legate de diferite evenimente istorice, între care ansamblul sculptural Mihai Viteazu, Monumentul ostaşului român, Obeliscul luptătorilor de la 1848/1849, hoteluri şi pensiuni.

Din oraş spre nord-vest se merge la *Arcuş* (cetate ţărănească, parc, castel în stil neobaroc; exponate din mai multe ediţii de sculptură monumentală) şi *Valea Crişului* (ape minerale, biserică din sec.XIV cu elemente romanice şi baroce), iar către vest la staţiunile balneoclimaterice *Vâlcele* şi *Şugaş*.

Între Sfântu Gheorghe şi defileul de la Tuşnad obiectivele turistice sunt concentrate în aşezările din lungul Oltului şi în mai mică măsură în munţii Baraolt (vest) şi Bodoc (est) ale căror culmi sunt bine împădurite cu fag.

- *Ghidfalău* - are o mare carieră şi o biserică fortificată cu elemente arhitectonice variate (romanice, gotice, baroc).
- *Bodoc* - cu izvoare carbogazoase, bicarbonate bogate, biserică fortificată din sec.XV, cu elemente gotice.
- *Olteni* - în care se află urmele unui castru roman, ruinele unei cetăţi din sec.XIV şi un castel din sec. XVIII.
- *Malnaş* - cunoscută prin apele minerale bogate dar şi prin staţiunea balneoclimaterică (6 izvoare, nămol, vile, primele amenajări la 1896, în vecinătate carieră de andezite). Un drum secundar parţial modernizat duce spre nord la *Ozunca Băi* (izvoare minerale, nămol, rezervaţie naturală).
- Între Chichiş şi pasul Oituz este axa de legătură cu zona turistică Trotuş. În lungul ei sunt mai multe localităţi turistice.
- *Ozun* - aşezare romană; biserică din sec. XV; conac din sec. XVII cu elemente renascentiste şi borace; clădiri din sec. XIX cu multe elemente clasice.
- *Reci* - urme de aşezări vechi neolitice şi din sec. IV; biserică din sec. XIV cu elemente romanice; construcţii ţărăneşti tradiţionale; rezervaţie naturală "Mestecănişul de la Reci" cu dune de nisip cu înălţime de 5-15 m, microdepresiuni cu bălţi cu nuferi, lalea pestriţă, roua cerului, mesteceni; festival tradiţional.
- *Dalnic* - la poalele M. Bodoc; monumentul Gh. Doja care s-a născut aici; parc dendrologic; biserică reformată.
- *Cernat* - rezervaţie arheologică cu elemente din cultura de Criş, Ariuşd; urmele unei cetăţi de pământ, aşezare dacică; cetate ţărănească din sec.XVII-XVIII, arhitectură populară în lemn tradiţională; în vest la poalele M. Baraolt, ruinele cetăţii Iko (sec. XIII).
- *Moacşa* - mormântul lui Aron Gabor - revoluţionar de la 1848.
- Oraşul *Târgu Secuiesc* (20465 locuitori în 20022) Aici au fost identificate urmele unei aşezări romane Praetoria Augusta; în sec. XIV este cunoscut sub numele de Asserculi Oppidum, în 1427 Târgul Turiei, 1532 Neumark şi sub numele actual din 1562. A fost şi este un important centru economic şi turistic. Ies, în evidenţă piaţa centrală cu ansamblul de case din sec. XIX (unele din lemn), într-una se află muzeul cu o însemnată colecţie în miniatură, de costume secuieşti, biserica în stil baroc din 1727-1795, băile Fortyogo etc. Din localitate pornesc radial mai multe drumuri modernizate care conduc la aşezările de pe rama depresiunii sau de pe văile tăiate în munţi.

- *Spre nord-vest* de Târgu Secuiesc se desfăşoară drumurile ce urcă pe valea Turiei la Balvanioş în nord, cel ce duce la *Sânzieni* (biserică din sec. XV cu elemente gotice şi de renaştere transilvăneană) şi *Poian* (ape minerale şi biserică din lemn), în nord-est, şoseaua ce trece prin *Lunga* (biserică în stil gotic din sec.XIV), *Breţcu* (castru roman din sec.II; pasul *Oituz* (866 m) şi *satul Oituz* (ruinele unei fortificaţii) de pe Trotuş.

- *Către est deTârgu Secuiesc* pornesc mai multe drumuri la aşezările de la poala munţilor Breţcu:

- *Ghelinţa* (biserică din sec. XIV, 103 casete pictate, fresce);
- *Zăbala* (biserică fortificată; casete pictate).

-*Covasna* este oraş (11204 locuitori în 2002) şi staţiune balneoclimaterică; pe Dealul Cetatea Zânelor (din sudul localităţii Voineşti) a fost descoperită o cetate dacică (sec.I î.Hr.-I d.Hr); localitatea este atestată documentar la 1567; apele minerale cunoscute cu multe secole în urmă încep a fi valorificate la finele sec.XIX când apar şi primele amenajări. În prezent, există o importantă bază de tratament şi pentru odihnă; mofete. Obiectivele turistice principale sunt: izvoarele minerale, ruinele Cetăţii Zânelor, Balta Dracului - monument al naturii, parc dendrologic, Festivalul artistic şi nedeia din satul Voineşti; "planul înclinat" ce urcă la Comandău, unic în ţară, artă populară românească şi secuiască.

-Pe rama Munţilor Întorsurii sunt sate cu izvoare minerale, biserici din sec. XVIII-XIX, în care se păstrează frumoase tradiţii populare (*Târlungeni*-muzeu etnografic; *Budila*-castel şi parc dendrologic; *Zizin*-localitate balneară de interes local pe baza izvoarelor minerale; *Teliu*-vestigii dacice romane, cel mai lung tunel din România, prin care se ajunge în oraşul Întorsura Buzăului; *Bicfalău*-urme de fortificaţii, arhitectură şi artă populare).

Zona turistică Munţii Braşovului (Bârsei)

Cuprinde două masive montane importante din punct de vedere turistic şi anume Postăvarul şi Piatra Mare separate de defileul Timişului. Zona se caracterizează prin obiective naturale şi antropice, printr-o accesibilitate uşoară (şosele modernizate şi dumuri forestiere) şi printr-un înalt grad de echipare turistică (cea mai bună echipare pentru sporturile de iarnă şi transportul pe cablu).

Munţii Postăvaru şi Piatra Mare sunt asezaţi în partea nord-vestică a Carpaţilor de Curbură. Sunt înconjuraţi mai ales în vest şi nord, de un şirag de aşezări multe atestate documentar în secolele XIII-XV între care se impune Braşovul care a căpătat rol de centru polarizator pe latura de nord. Aceeaşi semnificaţie o are Predealul pentru bazinul superior al Timişului şi aria Clăbucetelor.

Potenţialul turistic

Este extrem de variat, obiectivele fiind în mare măsură cunoscute şi valorificate în activităţile specifice în tot timpul anului.

Relieful reprezintă elementul major în structura potenţialului turistic, el fiind suportul material al desfăşurării activităţilor turistice.

Masivul Piatra Mare are o conformaţie orografică în strânsă legătură cu rocile din care este alcătuit. Predomină conglomeratele şi calcarele de vârstă mezozoică dar se întâlnesc şi gresii, marne şi argile. Înălţimile cele mai mari sunt în partea sudică: vf. Piatra Mare 1843 m şi culmile secundare Piatra Mică 1610 m, Gâtul Chibei 1639 m.

Pentru turism însemnate sunt câteva elemente:

- abrupturile estic (spre Valea Gârcinului) şi cel sudic (spre Timiş), cu relief ruinifom, cu numeroase coloane, cleanţuri şi conuri de grohotiş;
- stânci (turnuri) cu forme ciudate care se aseamănă cu Babele din Bucegi;
- unele forme de relief carstic: lapiezurile, dolinele, cheile, cascadele şi abrupturile (cheile Şapte Scări şi ale Pietrei Mici, în lungul cărora sunt întâlnite cascadele "Şapte Scări" şi Tamina; Peştera de Gheaţă, dezvoltată pe o fisură verticală în masa calcarelor);
- contactul cu regiunile limitrofe marcat de piemonturi, glacisuri sau culmi netede pe care pantele line au favorizat dezvoltarea mai multor aşezări dar şi a amenajărilor principale pentru turism

Munţii Postăvaru (fig. 48) îmbină pe un spaţiu relativ restrâns o mare varietate de forme de relief. În alcătuirea lor predomină conglomeratele şi calcarele la care se adaugă gresii, marne şi pietrişuri slab cimentate. Masivul Postăvaru are înălţimea maximă (1799 m) în vârful cu acelaşi nume aflat pe o creastă cu dezvoltare SV-NE. Din culmea principală se desprind lateral culmi mai joase cum ar fi: Ruia (1659 m), Crucuru Mare (l435 m), Varna (l428 m), Crucuru Mic (1050 m), ajungând în nord la 800 m în ramificaţiile prelungi de deasupra

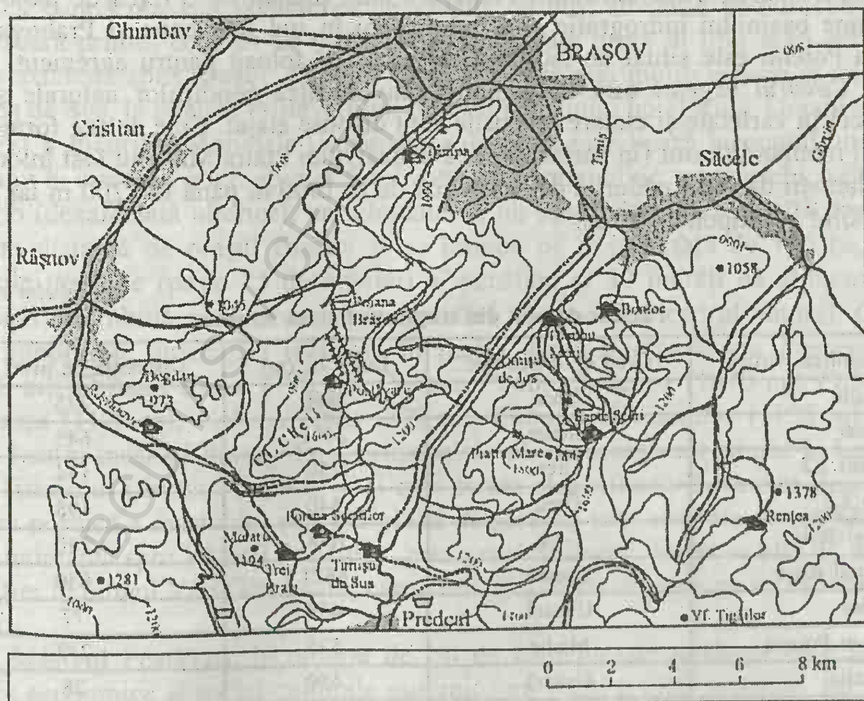

FIG. nr. 48 – Munţii Postăvaru - Piatra Mare – Schiţă turistică

Depresiunii Braşov. Versantul nord-vestic al culmii principale (care domină platoul Poiana Braşovului) este mai abrupt şi are pârtii de schi. Atrag atenţia din punct de vedere turistic: cheile Râşnovului, situate în partea de sud a masivului, (lungime de 250 m şi versanţi abrupţi de 160-170 m, parcurşi de trasee de alpinism) şi Peştera de Lapte, la altitudinea de 1350 m, cu o lungime de 175 m şi o denivelare de 10 m.

Climatic în partea superioară a celor două masive (la peste 1400 m) temperaturile medii anuale sunt cuprinse între 1° şi 3°C pentru ca la poale media să ajungă la 6°C. Pe crestele înalte precipitaţiile sunt de1000 mm, dar spre poale aceste cantităţi se reduc la 700-800 mm. Stratul de zăpadă poate să dureze la înălţimi şi mai ales pe versanţii cu expunere nordică de la sfîrşitul lunii noiembrie pînă în aprilie, topirea fiind mai rapidă pe suprafeţele calcaroase, însorite, şi mai înceată în porţiunile adăpostite şi troienite ceea ce favorizează desfăşurarea sporturilor de iarnă. Cel mai stabil timp, favorabil traseelor lungi, de creastă, se întîlneşte în lunile august şi septembrie.

În arealul Munţilor Braşovului se pot diferenţia două tipuri de topoclimate: al formelor pozitive (culmi, platouri, versanţi care este mai rece, umed, cu nebulozitate pronunţată, dar cu valori mai mari ale duratei de strălucire a Soarelui; se încadrează bioclimatului de munte, indicat în efectuarea climatoterapiei) şi cel al formelor negative (de depresiuni şi văi unde iarna şi noaptea se ajunge la inversiuni termice; este un climat montan hipertonic, nesolicitant).

Reţeaua hidrografică din Piatra Mare este dispusă radiar. Culmea principală este şi cumpăna de apă între bazinul hidrografic al Gârcinului localizat în partea estică şi bazinul Timişului. Apele principale care străbat masivul sunt: Pârâul Morii, Cernatul, Timişul.Munţii Postăvaru sunt drenaţi de o reţea de pâraie ce aparţine bazinului hidrografic al Oltului, apoi în sud Râşnoava şi Prahova; pe valea Poienii este situat un lac de baraj artificial folosit pentru agrement.

Covorul vegetal este influenţat de diversitatea condiţiilor naturale şi se reflectă în varietate şi etajare: pădurile sunt dispuse etajat. Cele de fag formează etajul montan inferior (în partea nordică a masivului Piatra Mare au fost înlocuite cu plantaţii de pin), pădurile de brad urcă de la 1000 m până la 1200 m iar cele de molid se impun mai sus.

Tabelul nr. 22

Pârtiile de schi din staţiunea Poiana Braşov

Denumirea pârtiei	Grad de dificultate	Lungime (m)	Diferenţa de nivel (m)
Lupului	Grea	2860	775
Sulinar	Medie	2441	645
Kanzel 1,2	Grea	350	134
Ruia 1,2	Grea	540	198
Subteleferic	Grea	1000	280
Drumul Roşu	Uşoară	3821	630
Bradul	Uşoară	458	77
Slalom Poiana	Medie	575	217
Camelia	Uşoară	450	28
Stadion	Foarte uşoară	300	32

Pe crestele înalte şi despădurite sunt pajişti cu campanule, primule sau cu tufe de afin şi merişor, precum şi unele specii declarate monumente ale naturii (floarea de colţ, iedera albă, tulichina mică, ghinţura galbenă).

Fauna este bogată. În păduri se întâlnesc cerbi carpatini, urşi bruni, râşi, jderi, vulpi, mistreţi, iepuri şi lupi. Spre limita superioară a pădurii se află cocoşul de munte (monument al naturii) iar găinuşa de alun este răspândită de la poalele muntelui până aproape de pajiştea subalpină.

Rezervaţiile cele mai importante sunt: Doftana Târlungului (vânătoare), Poiana Secuilor (specii rare de floră), Parcul natural Tâmpa (o suprafaţă de 182,25 ha), Stejerişul Mare (floristică); Rezervaţia peisagistică Postăvaru (1025 ha).

Potenţialul turistic antropic este legat de staţiunea Poiana Braşov şi localităţile limitrofe munţilor.

Staţiunea Poiana Braşov este situată la o altitudine de 1030 m, pe o întinsă şi ondulată suprafaţă de nivelare; are o fragmentare redusă de 1-2 km/kmp, energia de relief este mai mică de 100 m, iar pantele sunt sub 5°. Poiana Braşov este staţiunea montană cu cel mai înalt grad de dotare din Carpaţi. Poziţia geografică favorabilă, căile moderne de acces au contribuit la valorificarea unui peisaj natural armonios, a cărui frumuseţe a fost sporită prin amenajările de nivel internaţional pentru cazare, recreere şi sport. Staţiunea dispune de un climat de adăpost, odihnitor. Aerul este curat, nepoluat iar cantitatea de radiaţii solare este mai mare decât în Depresiunea Braşovului. Iarna are un număr redus de zile cu ceaţă şi un strat de zăpadă stabil, favorabil practicării schiului.

Prima cabană a fost construită la începutul secolului (1907) în partea sa nordică cunoscută sub denumirea de Poiana de Jos. În iarna anului 1909 se desfăşoară primul concurs de schi pe un traseu care urma în linii mari actuala şosea asfaltată spre Braşov. Ulterior se construiesc mai multe cabane şi vile în Poiana de Sus, la poalele Postăvarului, în jurul actualului hotel Ruia. Organizarea în 1951 a Jocurilor Mondiale Universitare de Iarnă marchează începutul intrării staţiunii în circuitul internaţional. Sunt construite trambuline, un teleschi, o pârtie de bob (dezafectată ulterior), un telescaun şi un hotel. Staţiunea se află doar la 13 km distanţă de oraşul Braşov şi se întinde pe o suprafaţă de 150 ha, iar dotările turistice (peste 25 de hoteluri şi pensiuni şi 30 unităţi de alimentaţie publică) se îmbină armonios cu peisajul fără să modifice cadrul natural. Cele mai importante amenajări realizate în masiv sunt: *Hotel-cabana Postăvarul* (1590 m); *Cabana Cheia* (770 m); *Cabana Poiana Secuilor* (1070 m); *Cabana Speranţa* (1120 m); *Cabana Timiş* (870 m); *Cabana Vânătorilor* (1130 m).

Pentru masivul Piatra Mare, principalele căi de acces sunt situate în lungul văii Timişului (drumul naţional 1 şi cale ferată electrificată Bucureşti-Braşov). Latura nordică a masivului este mărginită de şoseaua care străbate oraşul Săcele şi se îndreaptă spre Vălenii de Munte, prin pasul Bratocea. În est se află un drum forestier în lungul Văii Gârcinului, care prezintă şi o ramificaţie pe valea Ramura Mică.

Masivul Postăvaru înconjurat de căi de comunicaţie moderne care leagă centre economice şi social-culturale puternice cu vechi tradiţii turistice, (în vest şoseaua naţională uneşte localităţile Braşov, Cristian şi Râşnov şi se continuă

prin culoarul Bran-Rucăr. La Râşnov şi Cristian se poate ajunge şi cu trenul pe calea ferată Braşov-Zărneşti; la limita sudică este şoseaua Râşnov-Pârâul Rece-Predeal).

În Masivul Piatra Mare există mai multe cabane şi hoteluri concentrate la periferie şi anume: *Cabana Baciu* (amplasată la aproximativ 600 m (în apropierea punctului de plecare a telescaunului), *Cabana Bunloc* (în vestul culmii cu acelaşi nume, la altitudinea de 1000 m, se ajunge de la Dîmbu Morii, cu telescaunul), *Cabana Renţea* (într-o înşeuare largă, cuprinsă între culmile Renţea şi Clăbucetu Mic la altitudinea 1243 m), *Cabana Timişu de Sus* (în sudul staţiunii Timişu de Sus, altitudinea de 830 m), *Cabana-hotel Dâmbu Morii* (la 685 m, de aici pornesc majoritatea potecilor spre creasta masivului). Pe culmea principală, la 1630 m a existat cabana Piatra Mare.În Masivul Postăvaru în afara ansamblului de cabane şi hoteluri din oraşele limitrofe există complexele de cazare şi agrement concentrate în Poiana Braşov.

Zona turistică Piatra Craiului

Se desfăşoară în nord-estul Carpaţilor Meridionali, fiind încadrată de culoarele văilor Dâmbovicioara (est), Dâmboviţa (sud vest şi sud), Bârsa (vest şi nord vest), iar în nord de Depresiunea Bârsei (golful depresionar Zărneşti). Câteva elemente o pun în evidenţă indiferent de locul de unde este privită-altitudinile mari de peste 2000m, profilul de creastă cu multe vârfuri la peste 2000 de metri, versanţii abrupţi brăzdaţi de torenţi de pietre şi peisajele inedite în care se impune albul crestei şi pădurile de la bază.

Favorabilitatea activităţilor turistice este asigurată de accesibilitatea la oricare punct de plecare în drumeţie, de mulţimea potecilor cu marcaje turistice, unele dotări pentru cazare cu un confort limitat dar mai ales de spectaculoasele peisaje ce pot fi cunoscute numai prin străbaterea drumului de creastă sau la traversarea acestuia. Restricţionarea decurge din dificultatea celor mai multe trasee de creastă determinată de diferenţele de nivel mari şi de pantele accentuate care necesită un efort deosebit, prudenţă şi rezistenţă, apoi de lipsa apei (este un masiv calcaros) şi a cabanelor cu un nivel adecvat practicării unui turism modern.

Deci Piatra Craiului cu toate că se înscrie în rândul masivelor cu mare frecvenţă a turiştilor rămâne o regiune accesibilă în sectorul de creastă doar celor cu experienţă în drumeţiile de altitudine.

În cadrul masivului Piatra Craiului se disting câteva compartimente cu un specific aparte: *Creasta Pietrii Craiului* accesibilă turiştilor antrenaţi şi alpiniştilor (mai puţin frecventată iarna); *Pietricica*, sectorul sudic cu altitudini sub 1800m şi care este bine împădurit; *Piatra Mică*, masivul din nord, mai scund şi accesibil permanent; *culoarul văii Dâmbovicioara* cu accesibilitate în tot timpul anului ceea ce permite prezenţa unui număr mare de turişti şi *culmea estică* deşi accesibilă, mai puţin vizitată în lungul ei, aici realizându-se traversările dinspre satele Şirnea şi Peştera spre Dâmbovicioara şi creasta principală (fig. 49).

Munţii Piatra Craiului sunt *alcătuiţi geologic* în întregime din calcare jurasice, masa acestora având o grosime de peste 1000 m; sub ea se află roci cristaline, iar la contactul cu Culoarul Rucăr-Bran conglomerate. Stratele formează o cută sinclinală care a fost deformată tectonic prin înaintarea din vest a

FIG. nr. 49 – Munţii Piatra Craiului – Schiţă turistică

cristalinului Făgăraşului. Ca urmare, flancul vestic al sinclinalului a fost ridicat cu peste 600 m în raport cu cel estic, stratele ajungând adesea la o poziţie verticală. A doua urmare a constituit-o puternica fragmentare a calcarului ceea ce a dus la un grad ridicat de diaclazare, uşurând pătrunderea şi circulaţia apei. Aceste caracteristici se reflectă în fizionomia şi tipul formelor de relief rezultate dar şi în lipsa apei, izvoarele apărând la baza masei de calcar.

Relieful constituie principalul component al peisajului cel care se impune în potenţialul turistic. Ies în evidenţă mai întâi principalele subunităţi de relief care alcătuiesc zona şi anume:

Creasta principală (Piatra Craiului Mare) are o desfăşurare NE –SV pe aproximativ 40 km lungime; este o creastă ascuţită dezvoltată pe capetele stratelor de calcare formând astfel un uriaş hogback ce dezvoltă abrupturi relativ simetrice pe diferenţe de nivel de 600-800 m. În lungul ei sunt vârfuri ascuţite separate de curmături înguste şi adânci (hornuri).Ele încep în nord cu Vf. Turn (1923 m) şi se continuă cu Padina Popii (1970 m), Vf.Ascuţit (2136 m), Ţimbalul Mare (2165 m), Ţimbalul Mic (2198 m), Căldării Ocolite (2170 m), Vf. La Om (2239 m), Grindul (2229 m), Vf. Lespezi (2127 m), Vf. Fundeni (1951 m). Versanţii sunt fragmentaţi de numeroase văi torenţiale umplute cu blocuri dezagregate şi prăbuşite sau de culoare de avalanşe. La baza lor sunt mase însemnate de grohotiş activ (impresionează Marele Grohotiş de pe versantul vestic) sub formă de conuri şi poale. Ele se continuă cu grohotişurile vechi periglaciare pleistocene acoperite în prezent de pădurea de conifere şi din care îşi fac apariţia numeroase izvoare. Dacă versantul estic este ceva mai domol, cel vestic este abrupt (mai mult de 600 m), constituind cel mai impresionant sector al masivului şi cu cele mai multe trasee pentru alpinism (Padina Închisă, Padina Popii, Padina lui Călineţ, Ţimbalele, Vlăduşca, Căldarea Ocolită, La Lanţuri etc.). Parcurgerea crestei se face cu efort şi mare atenţie, poteca urcând şi coborând sau ocolind unele vârfuri, dar aproape permanent sub ea existând pante mari.

Piatra Craiului Mică este situată în nord între şaua Curmătura (1620 m) şi Valea Prăpăstiilor şi are altitudinea maximă 1816 m în Vf. Piatra Mică. Este frecvent parcursă plecând de la Cabana Curmătura (1470 m) sau pe traseele care urcă din Valea Prăpăstiilor (de la Fântâna lui Botorog) sau pe Valea Crăpăturii (pe lângă turnul "Acul Crăpăturii"). Creasta Piatra Craiului Mică are la altitudini de peste 1650m pajişti, în rest este bine împădurită.

Pietricica constituie sectorul terminal sudic al crestei principale care pleacă din şaua Funduri (1889 m) şi ajunge în depresiunea Podu Dâmboviţei. Este bine împădurită cu versantul estic, mai domol şi cu unele pajişti şi cel vestic abrupt (front de cuestă pe 100-200 m diferenţă de nivel).

Munceii din est formează un aliniament de gâlme calcaroase cu poieni, separate de şei la 1000 -1200 m prin care trec drumuri de căruţă sau poteci.

Culoarele văilor Dâmbovicioara şi Prăpăstiilor alcătuiesc o axă turistică însemnată întrucât conţine obiective deosebite (Cheile Dâmbovicioarei, Cheile Brusturelului, cu lungimi de 1,5-3 km şi versanţi abrupţi de 100 –200 m), mai multe peşteri între care (P. Dâmbovicioara -electrificată, Peştera Stanciului, Peştera Liliecilor), izbucuri (Izvoarele din Piai, Gâlgaiele, Fântâna Domnilor, Fântâna lui Botorog, Cheile Prăpăstiilor, cu versanţi abrupţi cu diferenţe de nivel de 150-200 m); din diferite locuri se desprind drumuri cu marcaje care urcă la Creastă (la şaua Funduri, la Grind, la cabana Curmătura etc.).

În Piatra Craiului, *hidrografic* se separă un etaj superior (la peste 1550 m) cu o mulţime de văi seci prin care apa se scurge doar la ploile foarte bogate sau în timpul topirii zăpezii şi un etaj inferior cu o mulţime de pâraie cu debite bogate asigurate de precipitaţii dar şi de izvoarele de la baza poalelor de grohotiş. Acestea sunt scurte şi dispuse de-o parte şi de alta crestei principale fiind colectate de Dâmboviţa superioară, Dâmbovicioara, Bârsa şi Valea Prăpăstiilor. Pe Dâmboviţa au fost realizate lacurile de baraj Pecineagu şi Sătic.

Poziţia geografică, încadrarea masivului de culoare largi de vale cu dezvoltare N-S, desfăşurarea bruscă pe verticală de la 800 la peste 2200 m şi continuă pe cca 30-40 km a culmei principale pe direcţia nord est - sud vest constituie factorii de bază care au determinat *condiţiile climatice* şi diferenţierea lor teritorială. Masele de aer legate fie de o circulaţie dinspre nord-vest (dominantă) fie din sud se canalizează prin culoarele de vale fiind nevoite la contactul cu creasta, fie să urce, fie după depăşirea ei să coboare şi de aici diverse procese care conduc la precipitaţii bogate, nebulozitate accentuată, staţionarea norilor care formează un plafon compact la 1800-2000 m. Temperaturile anuale se menţin în medie la 6° la bază şi scad la 0°-1° pe creastă. Precipitaţiile sunt bogate depăşind 1200 mm; pe creasta principală cad în fiecare lună, dar mai ales în intervalul martie-iulie (ploi) şi decembrie-februarie (lapoviţă şi zăpadă); ninsorile la peste 1600 m sunt posibile în orice lună, chiar şi în august. Stratul de zăpadă se menţine iarna pe platourile aflate la altitudini coborâte, în locurile adăpostite şi la contactul dintre versanţii abrupţi şi masele de grohotiş; avalanşele reprezintă un fenomen extrem de frecvent pe versantul estic, pe când pe cel vestic sunt mai rare întrucât verticalitatea lor împiedică acumularea zăpezii.

Se pot separa câteva topoclimate: topoclimatul etajului montan aflat la peste 1600 m cu temperaturi joase permanent, zăpadă numai în locurile în care pantele permit acumularea ei, cu avalanşe, nebulozitate şi umiditate mare; topoclimatul etajului montan inferior cu temperaturi moderate, precipitaţii sub 1000 mm, strat de zăpadă pe cca 80 zile; topoclimatul culoarelor de vale cu diferenţieri termice importante de la o lună la alta.

În aceste condiţii, sezonul propice drumeţiilor la nivelul crestei principale este iunie - septembrie cu extindere pentru turiştii antrenaţi.În celelalte sectoare ele sunt posibile în orice lună.Sporturile de iarnă se pot practica pe areale restrânse:pe platoul de la sud de cabana Curmătura şi atunci când zăpada este bogată şi de calitate, la periferie (Cabana Plaiul Foii) sau local pe valea Dâmbovicioara.

Piatra Craiului datorită caracteristicile orografice (creastă cu abrupturi mari) şi alcătuirii geologice (dominant calcare) prezintă o *vegetaţie* bogată dar cu limite între etaje modificate. Pădurile de conifere (molid, pin) ocupă areale întinse la baza crestei între 1200 şi 1600 m; sub 1200 m sunt păduri de brad şi fag ; pe gâlmele din est, fagul ocupă areale mai mari, dar pe fundul văilor coboară bradul şi molidul. La peste 1600 m coniferele înaintează doar în locurile unde pantele sunt mai mici şi unde avalanşele nu au frecvenţă. Creasta înaltă rămâne spaţiul plantelor ierboase subalpine şi alpine adaptate la condiţii vitrege de viaţă (lipsa solului, vânturi intense). Multe sunt endemisme sau plante calcifile. Între acestea sunt arginţica, ghinţura, garofiţa Pietrii Craiului, floarea de colţ, sângele voinicului. Ca arbuşti au frecvenţă smirdarul, afinul, merişorul. Dacă la altitudini există ciurde de capre negre, în păduri sunt căprioare, cerbi, râşi, vulpi, mistreţi iar dintre păsări sunt cocoşul de munte, vulturi, mierla de stâncă şi în apa râurilor sunt păstrăvi.

În cadrul masivului Piatra Craiului se găseşte Parcul naţional Piatra Craiului cu o suprafaţă de 14795 ha, în cadrul căruia sunt ocrotite specii rare de plante. Cele mai importante plante ocrotite sunt garofiţa Pietrii Craiului prezentă exclusiv

în spaţiul masivului şi care datorită măsurilor de ocrotire luate şi faptului că arealul ei de dezvoltare este cunoscut numai de specialişti a cunoscut o largă dezvolatare. În cadrul parcului sunt incluse mai multe arii protejate cum ar fi: Rezervaţia ştiinţifică Peretele Vestic (665 ha) care conţine numeroase structuri geologice declarate monumente ale naturii, zona centrală a Parcului Naţional Piatra Craiului cu (Peştera Mare din Prăpăstii, Peştera Mică din Prăpăstii, Zidul lui Dumnezeu, Avenul de sub Colţii Grindului la care se adaugă Cheile Brusturetului, Cheile Dâmbovicioarei şi Cheile Mari ale Dâmboviţei).

Elemente de *natură antropică* sunt puţin diversificate şi concentrate în aşezările de la periferie, în vestul Culoarului Bran-Rucăr (satele Peştera, Şirnea, Ciocanu), în satele de pe văile Dâmboviţa şi Dâmbovicioara. Potenţialul antropic este dat în primul rând de elementele cu caracter etnofolcloric.

Activitatea turistică în masivul Piatra Craiului are o veche tradiţie, şi datează de la începutul secolului trecut când s-a constituit filiala Câmpulung Muscel a Societăţii Turiştilor din România. Astfel în 1908 se dă în folosinţă primul adăpost turistic din zonă, un mic refugiu din piatră situat pe Plaiul Grindu. În anul 1931 acesta a fost reamenajat fiind denumit Casa Radu Negru (a fost distrusă în urma unei avalanşe în anul 1953).

În partea nordică a masivului Piatra Craiului s-a construit în 1881 cabana Plaiu Foii una din cele mai vechi din Carpaţi. Ascensiunile din sudul masivului se fac de pe văile Dâmboviţa (Sătic) şi Dâmbovicioara (cabana Brusturet). În interiorul masivului sunt stâne, refugiile Diana, Şpirla, Speranţei, Vârful Ascuţit, Richita, Cabana Ascunsă Grind, Grind II, refugiul Funduri, unele cabane forestiere şi de vânătoare (Casa de vânătoare Piatra Craiului).

Cabana Plaiul Foii (849 m altitudine, 13 km de Zărneşti) este situată pe malul stâng al Bârsei Mari, este bază de plecare pentru traseele de creastă din nordul Pietrei Craiului.

Cabana Curmătura (1470 m altitudine) este situată pe versantul nord-estic al Pietrei Craiului, în apropiere de Şaua Crăpăturii.

Cabana Gura Râului (740 m altitudine, la 2 km de centrul oraşului Zărneşti); asigură intrarea în cheile Prăpăstiilor.

Cabana Brusturet (992 m altitudine, la 11 km nord de localitatea Podul Dâmboviţei) deserveşte partea sudică a masivului Piatra Craiului.

Popas Peştera Dâmbovicioara (850 m altitudine) la 5 km drum carosabil de Podul Dâmboviţei.

Cabana Garofiţa Pietrii Craiului (1100 m altitudine) deserveşte traseele de pe abruptul vestic al Pietrii Craiului; este situată pe valea Dragoslăvenilor la intersecţia cu valea Lăucii, fiind accesibilă pe drumul forestier dinspre valea Dâmboviţei.

Accesul turistic se face şi pe calea ferată pe linia secundară Braşov-Zărneşti, şi printr-o serie de drumuri cum ar fi Braşov-Zărneşti-Plaiu Foii, Câmpulung-Podu Dâmboviţei-Brusturet, Podu Dâmboviţei-Sătic.

Zona turistică Bran-Rucăr

Constituie una dintre cele mai bine conturate zone cu caracter complex.Este cuprinsă între masivele Bucegi, Leaota (est şi sud-est), Iezer-Păpuşa (sud-vest)

şi Piatra Craiului (nord) având o deschidere largă în nord către Depresiunea Braşov şi ceva mai îngustă spre Subcarpaţi (prin culoarul Dâmboviţei). De la N la S este străbătută aproape central de o veche şi însemnată axă rutieră (Braşov-Câmpulung) din care se desprind lateral multe drumuri cu nivel de modernizare diferit care ajung la obiectivele turistice naturale sau antropice din diverse localităţi situate pe văi sau pe platouri. Unele din aceste drumuri se prelungesc, mai ales prin poteci, în masivele limitrofe.

Favorabilitatea activităţilor turistice este facilitată de accesibilitatea lesnicioasă la obiectivele turistice datorită unei infrastructuri destul de ramificate apoi de existenţa dotărilor (tot mai numeroase) pentru diverse servicii (un grad de concentrare mai mare în nord) şi de posibilitatea realizării permanente a lor. Restrictivitatea este determinată de nivelul diferit al modernizării drumurilor, de prezenţa slabă a unor dotări la standarde adecvate cerinţelor unui turism modern în majoritatea localităţilor din centrul, sudul şi de la contactul cu muntele.

Potenţialul turistic este alcătuit deopotrivă din obiective naturale (îndeosebi peisaje naturale impresionante; relief carstic) şi antropice (mai ales cele istorice şi etnofolclorice). Peisajele reflectă situaţii de ansamblu în care sunt implicate şi porţiuni din rama montană limitrofă dar şi spaţii cu extindere diferită ce aparţin strict legate de zona turistică. În prima situaţie în sistem se impun elementele legate de relief, alcătuirea geologică şi de desfăşurarea formaţiunilor vegetale pe când în cea de a doua unele din acestea la care se adaugă nivelul presiunii antropice. Ele pot fi urmărite de la nivelul vârfurilor sau platourilor înalte pe care se desfăşoară şoseaua principală (impunătoare sunt cele orientate spre Piatra Craiului, Bucegi, Depresiunea Braşov sau local la Podu Dâmboviţei, Rucăr, în lungul văilor Dâmbovicioara, Fundata, Prăpăstiilor, Turcului etc.).

Relieful, care se desfăşoară între 800 m (pe văi şi depresiuni) şi 1350m (la nivelul platourilor şi vârfurilor mai înalte) reflectă caracteristica de ansamblu a regiunii de mare culoar (uluc) între masive carpatice ce depăşesc 200m şi care îl domină prin versanţi prăpăstioşi cu diferenţe de nivel mari. Acesta este şi factorul care a facilitat înscrierea prin el a unui drum între aşezările din sudul şi centrul Carpaţilor încă din antichitate. Sistemul orografic propriu zonei turistice este alcătuit din câteva tipuri de forme principale-platouri şi culmi netede la 1100-1200 m rezultate prin eroziune într-o îndelungată evoluţie, vârfuri din calcare ce domină altimetric platourile (local poartă numele de gâlme, dâlme şi au aspect uşor rotunjit), depresiuni tectonice şi de eroziune înconjurate de versanţi calcaroşi abrupţi (Podu Dâmboviţei, Rucăr, Fundata, Fundăţica etc.), sectoare de chei impresionante prin îngustime, energie de relief şi lungime (pe Dâmboviţa, Dâmbovicioara, Cheii, Orăţii, Ghimbav etc.), văile adânci tăiate în roci cristaline, forme de relief carstic aparţinând unor sectoare în care calcarele au o dezvoltare mai mare (doline, lapiezuri, uvale, peşteri etc.). Toate constituie obiective turistice care solicită atenţia celor care traversează regiunea.

Climatul moderat nu numai că facilitează realizarea permanentă a actului turistic dar îl şi diversifică sezonier. Regimul termic cu valori medii anuale de 4-8°C, în iulie 16-18°C, în ianuarie de -4-5°C, cu precipitaţii în jur de 800 mm care dau şi ploi torenţiale (vara) dar şi multă zăpadă (din decembrie şi până în martie), aerul curat, nepoluat şi frecvenţa redusă a situaţiilor extreme (mai ales

termic) ce-ar provoca disconfort sunt influenţate de caracteristica zonei de coridor al maselor de aer vestic şi sudic dar şi loc al producerii descendenţelor brusce a lor la traversarea crestelor muntoase situaţie evidentă şi în stările vremii ce se succed. O altă particularitate o constituie frecvenţa inversiunilor termice între platourile însorite şi depresiunile şi văile înguste şi adânci fără însă a influenţa hotărâtor activităţile turistice. Trei formaţiuni vegetale se impun în peisajul zonei turistice-pâlcurile de păduri de conifere rămase doar pe culmile înalte şi pe gâlme, pădurile de fag în lungul versanţilor şi văilor şi pajiştile secundare.În vest, sud vest şi nord vest se află unele părţi din Parcul naţional Piatra Craiului. Sunt protejate ansamblurile carstice (Dâmboviţa, Dâmbovicioara, Ghimbav şi valea Cheii dintre Podul Dâmboviţei şi Rucăr) şi de peisaj complex (culmea Măgura şi platoul din sudul acesteia).

Culoarul Bran-Rucăr a fost o *străveche poartă de legătură* între locuitorii de pe cei doi versanţi majori carpatici (transilvan şi muntean) situaţie care în afara drumurilor de tradiţie a condus la dezvoltarea de *aşezări* ce au o încărcătură distinctă în fapte şi dovezi istorice, într-o cultură populară de tradiţie. Există alături de urme de fortificaţii, de construcţii vechi (castele, puncte de vamă etc.), de locuri unde s-au purtat lupte istorice şi numeroase elemente specifice în port, arta ţesutului şi cusutului, obiceiuri legate de creşterea animalelor, cântece etc. Multe dintre acestea reprezintă elemente de atracţie importante pentru turişti (ex. nedeile, castelul Bran, satele tradiţionale Peştera, Măgura, Şirnea, Fundata, Fundăţica etc.).

Gruparea celor două categorii de obiective turistice pun în evidenţă o axă centrală care cuprinde cele mai multe aşezări (elemente vechi se îmbină cu modernismul) dar şi a unor axe secundare, îndeosebi pe văi ce pătrund în munte (aici se îmbină cel mai bine elementele naturale cu cele specifice, de tradiţie).

Bran este localitatea cu cea mai mare importanţă turistică din partea nordică a zonei, poarta de intrare în aceasta dinspre Braşov.Este atestată documentar la 1367 şi are ca principale obiective turistice: Castelul (ridicat la 1377-1378, pe drumul comercial Braşov-Câmpulung; stil renascentist; a aparţinut domnitorului Mircea cel Bătrân în sec. XIV, mai târziu lui Iancu de Hunedoara-sec. XV şi apoi oraşului Braşov care în 1920 l-a acordat familiei regale; în prezent este muzeu de artă medievală), muzeul etnografic, clădirea vechii vămi a Branului, cheile Turcului. Există un complex comercial destul de heterogen. În localitate dar mai ales în lungul drumului principal au fost realizate numeroase pensiuni, vile, case de vacanţă, restaurante motele multe cu un nivel bun de asigurare a serviciilor.

Moeciu de Jos, Cheia, Moeciu de Sus dezvoltate în bazinul râului Turcu sunt renumite ca localităţi cu un bogat fond etnofolcloric (ţesături, port, cojocărit,

Tabel nr. 23

Pârtiile de schi din Bran

Pârtia	Grad de dificultate	Lungimea (m)	Diferenţa de nivel (m)
Bran I	uşor	750	-
Bran II	mediu	700	-

obiceiuri etc.) dar în ultimul timp şi prin agroturism (pensiuni); constituie puncte de plecare în M.Bucegi şi la rezervaţia naturală Peştera Liliecilor.

Pasul Giuvala (Bran) - 1290 m, reprezintă punctul cel mai înalt din lungul şoselei Braşov-Câmpulung; aici dar şi din alte puncte de pe şosea sunt locuri de belvedere cu orizonturi cuprinzătoare asupra întregului spaţiu brănean.

Fundata - una din localitățile cu poziția altimetrică cea mai ridicată din Carpaţii Meridionali (1100-1300 m), sate risipite, vechea vamă la hotarul dintre Transilvania şi ţara Românească; gospodării tradiţionale, ocupaţii pastorale, nedei, relief carstic complex; în ultimul deceniu s-a dezvoltat agroturismul.

Spre sud est satul risipit *Fundăţica* pe văile carstice Cheia şi Urdăţica la 1100-1200 m; elemente etnofolcorice, peisaje inedite, peştera Uluce.

Dealul Sasului - renumit punct de belvedere pentru depresiunea Podu Dâmboviței şi Munții Păpuşa, cetatea Orăţia (sec. XII-XIV), stână-restaurant specific.

Podu Dâmboviței - depresiune tectonică încadrată de culmi din calcare cu versanți abrupți; Dâmbovița şi afluenții pe care îi adună aici (Dâmbovicioara, Cheia, Oratea, Ghimbav) şi-au tăiat în calcare chei adânci (pe unele sunt drumuri locale prin care se intră în Munţii Piatra Craiului şi Leaota). În depresiune este satul omonim cu frumoase tradiţii etnofolclorice; agroturism; complexul sculptural din jurul casei lui Paul Everac.

Pleaşa Posăzii - punct de belvedere renumit pe culmea calcaroasă ce separă depresiunile Rucăr de Podu Dâmboviţei.

Rucăr - este centrul turistic cel mai însemnat din sudul zonei. Se află într-o depresiune tectonică fiind încadrat în est şi vest de culmi ale munților Leaota şi Iezer-Păpuşa; prin el a trecut Limes transalutanus; colecţie muzeistică cu caracter etnografic; Cheile Mari ale Dâmboviţei; relief carstic; centru etnofolcloric tradițional; agroturism şi punct de plecare în munţii vecini.

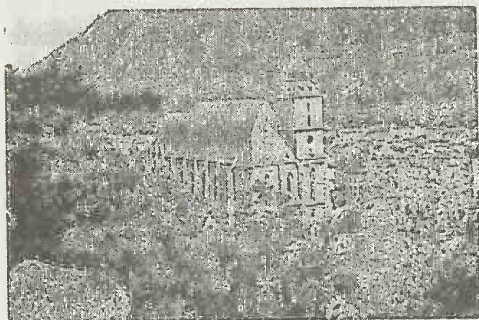
Spre sud axa turistică continuă la *Dragoslavele* (fost punct vamal, biserică din sec. XVII şi una din lemn, cimitirul eroilor din primul război mondial, vârful calcaros Piatra Dragoslavele), *Mateiaş* (vârf calcaros, plante endemice, cariere, mausoleul) şi de aici spre Câmpulung sau pe valea Dâmboviței către Târgovişte şi Piteşti.

În nordul şi vestul zonei turistice sunt localităţile rispite *Măgura, Şirnea, Peştera, Ciocan* şi *Şimon* renumite prin arhitectura populară, creşterea vitelor, nedei şi alte sărbători; agroturism.

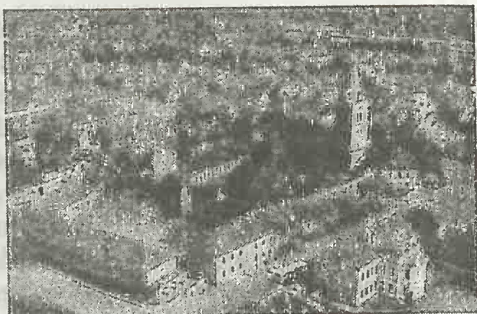
Infrastructura şi dotări turistice în regiunea Braşov

Reprezintă una din regiunile cu cel mai bun nivel de echipament turistic.Reţeaua de căi de comunicaţie deşi are un grad diferit de modernizare asigură legături la toate punctele de interes turistic. Se disting câteva centre de concentrare a şoselelor (Braşov cu şapte artere de rang internaţional şi naţional, Sfântu Gheorghe, Târgu Secuiesc, Râşnov, Baraolt pentru o reţea judeţeană legată de o şosea naţională) dar şi localităţi de unde se ramifică drumuri şi poteci în spaţiul montan limitof (Zărneşti, Moeciu de Sus, Dâmbovicioara, Rucăr, Săcele etc.).

Regiunea este străbătută de trei magistrale feroviare care se intersectează la Braşov dar şi din mai multe căi ferate secundare care diverg din oraşele

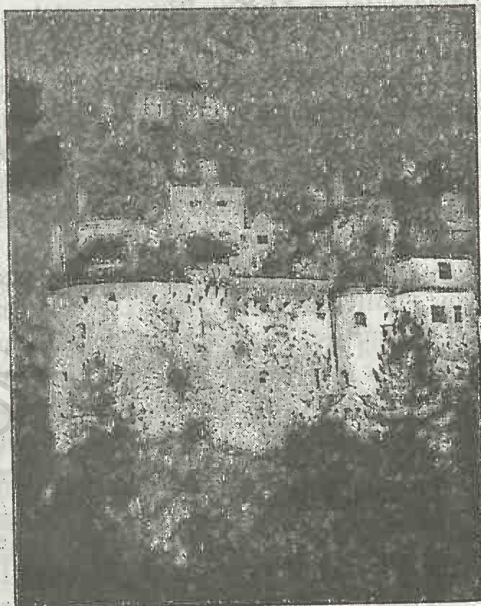
Braşov

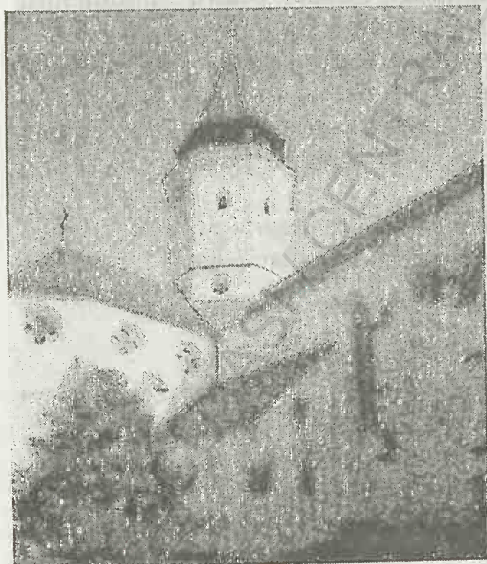
Codlea

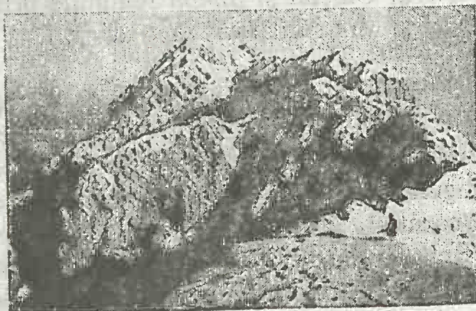
Podul Dâmboviţei

Castelul Bran

Cetatea Prejmer

Masivul Piatra Craiului

PLANŞA 16

Braşov, Sfântu Gheorghe aproape în toate sectoarele Depresiunii Braşov. Prin toate acestea se asigură comunicări rapide în centrele de interes turistic dar şi legături cu aşezări din Transilvania sau de la exteriorul Carpaţilor din care provin fluxuri însemnate de turişti.

Dotările turistice sunt diverse fiind concentrate în oraşe, staţiuni climaterice şi balneoclimaterice la care în ultimii ani s-au adăugat cele din mediul rural (îndeosebi culoarul Rucăr-Bran, în cele din lungul axelor turistice importante dar şi în aşezările de la contactul depresiunii cu munţii). Dacă în prima situaţie abundă hotelurile în cea dea doua alături de hoteluri sunt unităţi de tratament specializate, mijloace de recreere şi agrement (cele pentru sporturi de iarnă de la Poiana Braşov sunt de rang internaţional), în a treia sunt specifice pensiunile şi motelurile. La acestea se adaugă mai multe cabane concentrate frecvent la periferia montană (nivel de dotare mai bun) sau în munţi la altitudini variabile (grad de dotare extrem de variat de la simple refugii la cabane-hotel cum ar fi pe Tâmpa şi Postăvaru).

Afirmarea activităţilor turistice şi privatizarea diverselor unităţi de servicii în ultimele decenii a impus un interes crescând pentru ridicarea gradului de dotare şi confort.

Tipuri de turism

Toţi aceşti factori au condus la afirmarea treptată a practicării marii majorităţi de tipuri de turism. Între acestea unele au caracter de tradiţie (circuitele auto, drumeţiile, turismul balnear, weekendul) la ele asociindu-se agroturismul, turismul de afaceri, cel ocazionat de sărbători tradiţionale.

- *Turismul itinerant* - cunoaşte două forme-cel auto (se practică pe trasee de una-două zile în cadrul regiunii turistice sau prin traversări) şi cel de drumeţie în masivele limitrofe (îndeosebi în Piatra Craiului) pe rute cu grad de dificultate variat ;
- *Turismul de weekend* pentru odihnă, recreere, sporturi de iarnă, drumeţii uşoare; se practică prin tradiţie în vecinătatea oraşelor, în Poiana Braşov, M.Tâmpa, pe văile cu poieni şi unde sunt dotări (Timiş, Râşnoava, Bârsa, Turcu etc.), în micile staţiuni balneoclimaterice etc.;
- *Turism de sejur* cu scop balnear, odihnă, practicarea sporturilor de iarnă, tabere şcolare, cantonamente sportive etc. (în staţiunile balneoclimaterice şi la unele cabane – hotel, la pensiunile agroturistice etc.);
- *Turismul de afaceri* mult amplificat în ultimii ani prin organizarea unor reuniuni specifice la Poiana Braşov, Braşov, Sfântu Gheorghe, Balvanioş;
- *Turismul ocazionat de organizarea unor nedei* (satele din culoarul Rucăr-Bran, Covasna), *festivaluri muzicale* (Braşov, Reci etc.) sau *procesiuni ecumenice* ;
- *Alpinismul* practicat doar de o categorie restrânsă de persoane cu aptitudini fizice deosebite şi special antrenate pentru acest sport (trei trasee în M.Postăvaru, unul în Piatra Mare şi numeroase în Piatra Craiului);
- *Speoturism* la peşterile din Piatra Craiului, vânătoare şi pescuit sportiv în masivele principale dar în afara spaţiilor ocrotite.

25. Regiunea turistică a curburii (Teleajen-Buzău-Vrancea)

Caracteristici generale.

Regiunea se desfăşoară în cadrul Carpaţilor şi Subcarpaţilor de Curbură şi are patru caracteristici distincte: potenţialului turistic natural şi antropic deosebit (parţial cunoscut şi valorificat), accesul relativ uşor (există mai multe şosele de rang naţional şi judeţean care o leagă de estul şi sudul ţării dar şi de Transilvania), prezenţa în apropiere a a unor mari centre urbane care furnizează un număr ridicat de turişti (Bucureşti, Ploieşti, Buzău, Focşani, Braşov etc.), un număr mare de aşezări în care locuiesc peste 100.000 oameni ce poate constitui un veritabil rezervor de resurse pentru diverse servicii turistice.

Repartiția obiectivelor turistice conturează mai întâi o zonă naturală în plină afirmare a valorificării acestora (M.Ciucaş) şi apoi a două zone naturale aflate la începutul procesului de cunoaştere (M.Buzăului şi M. Vrancei) fiecare cu un specific distinct. În al doilea rând în spaţiul colinar subcarpatic obiectivele deopotrivă antropice şi naturale se află distribuite fie în aşezările din lungul culoarelor de vale ce vin din munţi şi ies în câmpie, fie pe văi secundare sau în unele depresiuni. Lipsesc centrele turistice cu rol polarizator pentru desfăşurarea unor activităţi variate şi la standarde ridicate.

De aici, ideea că cel puțin în stadiu actual de cunoaştere al lor şi de încadrare în programe turistice adecvate, nu poate fi vorba de individualizarea unor zone cu caracter complex ci de unele axe cu potenţial turistic ce duc din centre însemnate aflate în câmpie (Ploieşti, Buzău, Focşani) spre munte şi care se desfăşoară pe culoarele văilor principale. Local din ele apar derivaţii spre obiective cu semnificaţie turistică deosebită (vulcanii noroioşi, Focul viu, carstul de sare de la Meledic etc.).

Potenţialul turistic

Geologic munţii şi dealurile subcarpatice sunt alcătuite din roci sedimentare mezozoice şi neozoice cutate, şi dispuse uneori în pânze desfăşurate de la vest la est şi nord-vest spre sud-est.

Altimetric regiunea se desfăşoară între 1954 m (Vf. Ciucaş în M. Ciucaş) şi 250-300 m în culoarele de vale şi depresiunile din Subcarpaţi. Culmile deluroase de sub munte sunt la 700-900 m iar la exterior, la contactul cu Câmpia Română, sunt la 250-500 m. Culoarele văilor şi depresiunile coboară altimetric de la 700-900 m în munţi la 350-400 m în Subcarpaţi. Ca urmare, diferenţele de nivel între punctele de plecare în excursii şi cele mai înalte vârfuri şi creste rar depăşesc 600 m ceea ce favorizează ascensiunile în intervale de timp de 2-4 ore.

Fragmentarea este impusă de mai multe culoare de vale desfăşurate transversal (Prahova, Teleajen, Buzău, Râmnicu Sărat, Slănic, Milcov, Putna) dar şi de mai multe depresiuni mixte-tectonice şi de eroziune diferenţiată (îndeosebi în Subcarpaţi). Ca urmare, atât la obiectivele turistice din munţi cât

şi la cele din dealurile subcarpatice există posibilităţi lesnicioase de acces şi de ascensiune rapidă.

Deşi există o mare varietate de suprafeţe cu valori ale pantelor de la câteva grade la abrupturi (peste 45°) condiţionate nu numai de fragmentare dar şi de mozaicul litologic şi structural pentru activităţile turistice prezintă însemnătate cele până la 20°, concentrate pe văi, suprafeţe structurale sau litologice pe formaţiuni petrografice marno-argiloase. La fel de importante sunt abrupturile dezvoltate pe calcare, conglomerate (M. Ciucaş), sau pe strate groase de gresii (M. Siriu) căutate şi admirate de majoritatea turiştilor dar escaladate doar de alpinişti (aici sunt trasee cu grad de dificultate mare pe seama cărora se practică alpinismul).

Climatul este favorabil activităţilor turistice în tot timpul anului dar cu unele diferenţieri de la o unitate geografică la alta. Se remarcă:

- Climatul montan moderat-specific treptei cu altitudini de 1000-2000 m, cu temperaturi de 6°-1°, precipitaţii de 800-1000 mm ce cad diferit de la o lună la alta; favorabil unui turism permanent.
- Climatul specific culoarelor de vale şi depresiunilor montane, pe ansamblu moderat dar cu frecvente inversiuni de temperatură iarna, cu un număr mare de zile cu ceaţă indiferent de sezon.
- Climatul colinar subcarpatic, mai cald (temperaturi medii anuale de 6-9°) şi mai uscat (500-600 mm precipitaţii anuale), unde se resimt intens influenţele föhnale (îndeosebi primăvara şi vara) care accentuează ariditatea.

În aceste condiţii s-au impus etaje de vegetaţie distincte: la peste 1800 m cel subalpin, între 1200 şi 1800 m, păduri de conifere, între 900 şi 1200m păduri de amestec, iar sub 1000m păduri de foioase (de fag până la 800 m, gorun sub 600 m). Extinderea aşezărilor şi a terenurilor agricole a condus la înlăturarea unor mari suprafeţe de pădure (îndeosebi în Subcarpaţi iar la munte pe văi, marginea depresiunilor şi la înălţimi mai mari de 1700 m).

Prezenţa omului în aceste regiuni, pe baza urmelor de cultură materială este certificată cu cca 2000-3000 ani î.Hr. Ele au fost identificate în depresiuni (Întorsura Buzăului), pe unele dealuri (Pietroasele). Reţeaua de aşezări actuală care relevă valori din cele mai mari din ţară, s-a constituit treptat extinzându-se din Depresiunea Braşov şi Subcarpaţi în spaţiul montan unde s-a concentrat pe văile transversale mari. În prezent, densitatea populaţiei din Subcarpaţii de Curbură are valorile cele mai ridicate din România ceea ce crează nu numai un important fond de populaţie activă dar şi o masă însemnată de oameni care pot participa la activităţile turistice. Există o populaţie totală de aproape 1 mil. locuitori din care cca 1/3 în mediul urban. La aceştia se adaugă o bună parte din populaţia din oraşele de câmpie (Ploieşti, Târgovişte, Râmnicu Sărat, Focşani, Panciu etc.) inclusiv a Capitalei - Bucureşti a căror direcţii principale de practicare a activităţilor turistice sunt orientate spre Carpaţii şi Subcarpaţi de Curbură.

Zone, centre şi axe turistice

Există două zone turistice bine conturate în spaţiul montan şi mai multe axe în lungul culoarelor de vale principale.Centrele sunt de nivel mediu atât prin numărul de obiective cât şi prin caracteristicile dotărilor şi formelor de turism ce le pot asigura.

Zona turistică Munţii Ciucaş

Caracteristici generale

Munţii au poziţie centrală în Carpaţii de Curbură, sunt cei mai înalţi şi cunosc cea mai intensă activitate turistică, datorită concentrării într-un spaţiu mic a numeroase obiective turistice.

Se desfăşoară între văile Doftana, Teleajen, Buzău superior şi Tărlung, văi în lungul cărora se înscriu drumurile principale care asigură accesibilitatea în masiv atât din sudul cât şi din centrul ţării (Depresiunea Braşov). Din sud şi vest se pătrunde pe şoseaua naţională Braşov-Vălenii de Munte-Ploieşti ce trece peste pasul Bratocea (1263 m) aflat în partea centrală acestor munţi. În lungul ei principalele puncte de plecare în drumeţii sunt cabana Babarunca şi pasul Bratocea (1263 m), pentru sectorul central-vestic; localitatea Cheia pentru jumătatea sudică a masivului; Mănăstirea Suzana pentru sectorul sud-vestic; în nord accesul se realizează pe mai multe drumuri forestiere ce pornesc în lungul râurilor de la obârşia Buzăului din localitatea Vama Buzăului aflată la circa 10 km sud de şoseaua Braşov-Întorsura Buzăului-Buzău şi de calea ferată Braşov-Întorsura Buzăului.

Mai puţin frecventate sunt drumurile forestiere ce urcă în vest pe afluenţii Doftanei sau cel de pe Telejenel.

Munţii Ciucaş se compun din câteva subunităţi. În nord la izvoarele Teleajenului, Târlungului şi Buzăului se află *Masivul Ciucaş*-cel mai însemnat prin multitudinea obiectivelor turistice. În compunerea lui intră mai mulţi munţi înalţi ce se desprind din culmea centrală (vf. Ciucaş, 1954 m).Astfel în partea de sud-vest sunt M.Bratocea (1848 m), în nord-est Colţii Nitrii, în sud-est M.Gropşoarele-Zăganu. Imaginea de ansamblu a peisajului montan care se impune este apropiată de aceea a unei întinse "cetăţi naturale", cu variate forme de relief ruiniform (fig. 50).

A doua subunitate o reprezintă *masivul Grohotiş* aflat între Teleajen şi Doftana. Este alcătuită dintr-o întinsă culme desfăşurată de la nord la sud la o altitudine de 1550-1650 m dominată de câteva vârfuri rotunjite (Grohotiş, Bobu Mare). Din ea se desprind spre vest şi est culmi secundare separate de văi adânci. Peisajul este dominat de platouri întinse acoperite de pajişti şi versanţi cu o bogată pădure de amestec.În afara acestora există mai multe culmi specifice şi vârfuri (Tesla, Dungu, Clăbucet) cu importanţă mai mică pentru turism.

Pe văile şi culmilor acestor munţi există o reţea densă de drumuri forestiere şi poteci multe din ele cu marcaje turistice (fig. 50).

Potenţialul turistic este dat de un ansamblu de elemente naturale, cu rol determinant şi de câteva obiective social-culturale. Fiecare component natural iese în evidenţă prin câteva elemente cu rol aparte în sistem.

Alcătuirea geologică impune formaţiunile groase de conglomerate în care elementele calcaroase (în ciment sau în particule) au o pondere însemnată. Caracteristicile acestor roci relevă două aspecte cu însemnătate pentru turism: o permeabilitate care asigură izvoare bogate de apă la baza masei de conglomerate (la circa 1150-1300 m) şi lipsa lor la altitudine; heterogenitatea în alcătuire ce facilitează dezvoltarea unui relief variat; abundenţa elementelor calcaroase a

Localitate
Staţiune climaterică
Drum modernizat
Drum nemodernizat
Potecă turistică
Şei, pasuri
Stânci
Reţea hidrografică
Cascadă
Hotel, motel
Cabană
Camping
Pârtii de schi
Mănăstiri
Muzeu
Păstrăvărie
Rezervaţie floristică
0 1 2 3 4 km

Vama Buzăului
Buzău
Urlătoarea
Dalghiu
Urlătoarea 1440
Colţii Nitrii
Şipote
Cheile Strâmbu
Strâmbu
Gemenii Ciucaşului
Şaua Ciucaş
Turnu Goliat
Ciucaş 1954
Şaua Teslei
673
Babarunca
Tigăile Mari
Pietrele Albe
Muntele Bratocea
Muntele Chiruşca
Valea Stânii
Turnu Căprioarei
Culmea Stâncoasă
Sfinxul Bratocei
Muntele Roşu
Grupşoarele 1883
Izvorul Alb
Zăganu 1817
Pasul Boncuţa 1078
Pasul Bratocea 1268
Pojana Stânei
MUNŢII GROHOTIŞ
MUNŢII TĂTARULUI
Teleajen
Teleajenel
Zăganu
v. Berii
Cheia
Mănăstirea Cheia
1000
1200
1400
1600

FIG. nr. 50 – Munţii Ciucaş – Schiţă turistică

Muntele Zăganu

Tigăile Munţii Ciucaş

permis dezvoltarea unei vegetaţii şi a unor soluri specifice (calcifile); structura larg cutată care a dus la impunerea în peisaj a platourilor structurale şi a abrupturilor pe capetele de strate (spre vest şi est).

Relieful este componentul natural principal în peisaj, cel de care se leagă multe elemente de atracţie turistică, între acestea se impun: colţii, coloanele, turnurile din jurul vârfurilor Ciucaş, Colţii Nitrii, Tigăile, Zăganu, Grohotiş, crestele zimţate din sectorul Gropşoarele-Zăganu, vârfurile piramidale sau sub formă de cupolă pe conglomerate (Dungu, Muntele Roşu, Bobu) sau calcare (Tesla), platourile structurale întinse din Muntele Chiruşca sau din estul crestei Colţii Nitrii, cheile înguste cu versanţii prăpăstioşi din lungul Teleajenului, Valea Albă, Valea Stânei, Tesla, Şipote, abrupturile de peste 500 m cu grohotişuri şi torenţii de pietre, bazinetele depresionare. Spre ele se dirijează cele mai multe poteci din aceşti munţi.

Condiţiile climatice sunt favorabile desfăşurării unei activităţi turistice permanente, dar cu frecvenţă mai mare în intervalul iunie-octombrie pentru întreg masivul şi permanent în lungul Teleajenului (în perimetrul Suzana-Cheia-Muntele Roşu). Precipitaţiile solide bogate, intervalul cu zăpadă mai lung şi persistenţa stratului de zăpadă asigură condiţii propice pentru practicarea sporturilor de iarnă în staţiunea Cheia şi la Muntele Roşu.

Hidrologic, Teleajenul ocupă locul doi ca suprafaţă a bazinului (după Buzău), valea sa este mult mai accesibilă şi favorabilă pentru turism. Hidronimul "Teleajen" desemnează o vale cu drum de care (telegi), prin ea făcându-se legătura între Muntenia şi Transilvania. Teleajenul are o lungime în munte de 30 km. Cei mai importanţi afluenţi ai săi sunt: pâraiele Berii, Roşu, Bratocea, Babeş şi cel mai important afluent Telejenelul.

Buzăul îşi are izvoarele în nordul Ciucaşului şi curge prin estul Ciucaşului pe o lungime de 10 km; el are ca afluenţi pâraele Fetei, Strâmbu, Chiruşca Seacă, Dălghiul, Laptelui. Târlungul drenează partea de vest a Ciucaşului şi primeşte doi afluenţi importanţi: Babarunca şi Ramura Mică. Partea vestică a M.Grohotiş aparţine bazinului Doftana şi este format din mai mulţi afluenţi pe care urcă drumuri forestiere (mai important este Negraşul) folosite ca principale căi de acces spre creastă.

Vegetaţia se remarcă printr-o diversitate de elemente, multe cu caracter endemic. Pădurile de foioase înconjoară baza munţilor până la 1000-1100 m, pădurile de conifere au o mare dezvoltare, impunându-se în peisajul culmilor şi versanţilor până la 1600 m, pajiştile ce acoperă culmile înalte şi versanţii abrupţi fiind alcătuite din asociaţii variate (cele mai întinse suprafeţe sunt cele ocupate de ienupăr, jneapăn afin, merişor). Pe stânci şi abrupturi abundă plantele de talie mică, viu colorate, între acestea deosebită este floarea de colţ - specie ocrotită.

Lumea animală este variată şi are unele specii de interes cinegetic (mistreţul, cerbul), pe culmile stâncoase a fost colonizată capra neagră, iar în apele principalelor pâraie păstrăvul (la Valea Stânei pe Telejenel există o păstrăvărie).

Rezervaţiile naturale au caracter mixt (relief, vegetaţie) şi se află în sectoarele vârfurilor Tigăile Mari-Ciucaş, Zăganu-Gropşoarele, Colţii Bratocea. Cele mai importante rezervaţii sunt: *Zona cu Rhododendron din Munţii Ciucaş* (suprafaţă de 2 ha, cu smirdar), *Culmea Zăganului* (cuprinde zona cu stâncărie

cu o suprafață de 3 ha, este o rezervație complexă -botanică și zoologică, cu plante endemice și rare), *Tigăile Mari* (cu o suprafață de 3 ha, are un caracter complex- botanic și geologic), *Jneapănul de pe Muntele Bratocea* (situat la limita superioară a pădurii de molid; are o suprafață de 2 ha), *Șuvițele Berii* (cuprinde asociații vegetale în care intră și floarea de colț, are o suprafață de 2 ha).

Potențialul turistic antropic este completat cu cele două mănăstiri din Cheia (inițial o biserică din lemn de la 1770 la poalele culmii Balaban, care a ars; clădirea actuală este din perioada 1835-1839 și a fost ridicată de ciobanii din Săliștea Sibiului; principalele valori sunt catapeteasma bogat sculptată lucrată la Viena cu picturi de Gh. Tattarescu; muzeu cu obiecte de cult) și Suzana (de la 1740, inițial fiind construită din lemn și apoi refăcură în anul 1830, picturi de P.Nicolau). Alte obiective antropice importante sunt: expoziția "Natura văii superioare a Telejenului" organizată la Cheia, barajul construit pe Teleajen la confluența cu Telejenelul, în spatele căruia se întinde un lac antropic.

Infrastructura turistică

Accesul la poalele muntelui se face din toate direcțiile.Văile care pătrund radiar în masiv se constituie în principalele căi pe care au apărut poteci marcate.Dinspre sud accesul se face pe calea ferată până la Măneciu Ungureni și de drumul național (București-Cheia-Brașov). Dinspre nord-vest accesul se realizează pe valea Târlungului pe la cabana Babarunca.Alte drumuri de acces în masiv sunt din localitățile Întorsura Buzăului, Vama Buzăului, Valea Doftanei.

Echipamentul turistic este reprezentat de o rețea de poteci marcate (îndeosebi în Masivul Ciucaș), case de odihnă, vile, un motel, camping, tabără de odihnă pentru copii în Stațiunea climaterică Cheia, aflată la circa 900 m altitudine. Dintre cabane cele mai importante sunt: *Cabana Muntele Roșu* (1260 m altitudine, camping, pârtii pentru sporturi de iarnă, regim permanent), *Cabana Ciucaș* (1550 m altitudine, cu regim de vară), *Cabana Babarunca* (908 m altitudine, reprezintă un important loc de acces în masiv), *Popasul turistic Cheia* (895 m altitudine, căsuțe), *Cabana Vânătorului din Poiana Valea Stânei* (945m altitudine, situată pe Valea Telejenelului) și mai multe cabane forestiere sau ale Ocolului silvic. De asemenea pentru activitatea turistică prezintă însemnătate cabanele aflate la periferie (pe Buzău, pe Telejenel).

Tipuri de turism

Formele de turism sunt variate. Se impun:

- *drumețiile la sfârșit de săptămână* sau pe un interval mai lung vara, concentrate în Masivul Ciucaș și în mai mică măsură la vârfurile principale din Masivul Grohotiș, Muntele Tesla sau în nord; are tradiție fiind folosit de brașoveni de mai multe secole. În ultimele decenii a devenit o practică însemnată pentru locuitorii grupării urbane București-Ploiești;
- *alpinismul* care se practică în special pe Culmea Gropșoarele-Zăganu;
- *turismul de odihnă* pe intervale de 10-14 zile în stațiunea Cheia (mai ales vara și în vacanțele elevilor), la cabanele Babarunca, Muntele Roșu și la mânăstirea Suzana;
- *turism de tranzit* pe șoseaua Brașov-Bratocea-Vălenii de munte

Zona turistică Munții Buzău

Caracteristici generale

Se desfăşoară în partea centrală a Carpaţilor Curburii fiind străbătuţi de valea cu acelaşi nume. Sunt limitaţi de Munţii Ciucaş (vest), Munţii Vrancei (în est), în sud-Subcarpaţii de Curbură, iar la nord - Clăbucetele Întorsurii. Deşi ocupă o suprafaţă de numai 1900 km^2, Munţii Buzăului se conturează ca o zonă turistică importantă a Carpaţilor Româneşti, unde obiectivele naturale şi unele antropice se îmbină pe un spaţiu relativ restrâns, care dispune de o accesibilitate relativ bună.Se găsesc în apropierea unor centre urbane bine populate (Braşov, Buzău, Bucureşti) care dau şi principalele fluxuri turistice.

Subunităţile principale sunt masivele Siriu (în vest), Podu Calului (centru), Penteleu (est) şi culmea Ivăneţu (în sud) între acestea fiind văile Buzău, Bâsca Rosilei, Bâsca Mare şi Bâsca Mică (fig. 51).

Potenţialul turistic este asigurat de numeroase obiective naturale.

Geologic, munţii Buzăului sunt constituiţi din fliş carpatic(gresii, argile, marne) care impun reliefului un aspect domol, cu un grad ridicat de fragmentare. Caracteristicile structurale se reflectă în configuraţia reliefului prin dezvoltarea cuestelor, jgheaburilor sau a aşa- ziselor "ziduri" de gresie.

Relieful se prezintă ca un ansamblu de culmi rotunjite, cu altitudini dominant la 1000-1200 m; altitudinea maximă este de 1772 m în vârful Penteleu.Cele mai mari altitudini se găsesc pe un aliniament est-vest format din vârfurile Siriu-Podu Calului şi Penteleu, ax din care se desprind către nord şi sud alte culmi cu înălţimi mai coborâte.

Pentru turism au importanţă următorele elemente care constituie obiective turistice:

- vârfurile principale care se constituie în puncte de belvedere (Bocârnea, Siriu, Penteleu etc.);
- grohotişuri, unele dintre ele fixate în cadrul cărora există microdepresiuni în care sunt cantonate lacuri (Lacul Sec, Lacul Vulturilor);
- văi adânci înguste cu versanţi abrupţi (Teherău)
- defileul Buzăului între Metcu şi Harţagu tăiat în strate de gresie dură; defileul de pe Bâsca Mare între Cernatu şi confluenţa cu Bâsculiţa, defileul de pe Bâsca Mică (în aval de Secu)

Climatic, Munţii Buzăului sunt favorabili desfăşurării activităţii turistice în tot cursul anului, cu un vârf în lunile august şi septembrie; precipitaţiile ating 1000mm (cele mai multe în intervalul mai-iunie), temperaturile medii anuale sunt de 4-6°C, în luna ianuarie de -10-12°C, în luna iulie de 8-10°C.

Sporturile de iarnă se pot practica în intervalul noiembrie-martie cu precădere pe pantele din bazinul râului Mreaja şi pe versantul vestic al Mălâiei, unde zăpada persistă timp îndelungat şi se acumulează în cantităţi mari.

Hidrografic, regiunea aparţine bazinului Buzăului. Cei mai importanţi afluenţi ai săi sunt: Bâsca Mare şi Bâsca Mică care după unire formează Bâsca Rosilei.

Pe platourile dezvoltate la peste 1400 m izvoarele se întâlnesc mai rar, fie la baza vârfurilor sau crestelor care le domină, fie la mijlocul văiugilor care le

FIG. nr. 51 – Munţii Buzăului

Munţii Penteleu

Defileul de la Harţagu

fragmentează. Pe aceste platouri sunt frecvente lacurile şi mici suprafeţe mlăştinoase.

Cele mai importante lacuri sunt: *Lacul Vulturilor* - aflat la est de creasta Mălâia, la 1420m, este cantonat într-o cuvetă de origine crio-nivală. Lacul are o suprafaţă de 10ha, adâncime maximă de 3m, are alimentare pluvială şi subterană; *Lacul Sec* este situat la nord de primul la o altitudine de 1450m,are o suprafaţă de 12ha. În cadrul său se găsesc mici ochiuri de apă cu adâncimi de 10-20 cm, alimentate din ploi şi izvoare, în rest cuveta este colmatată cu Sphagnum; *Lacul Negru* se află în bazinul pârâului Brebu din estul culmii Penteleu la o altitudine de 1050 m, originea este legată de procesele de alunecare; *Lacul Roşu* este un tinov situat pe culmea Penteleu, are ochiuri de apă numai primăvara.

Pe culmea Ivăneţu cele mai importante sunt: *Lacul Tâlharilor* (altitudinea de 900 m) şi *Lacul Mociaru* (10ha).

Lacuri de baraj natural se întâlnesc în microdepresiunile de alunecare sau nivale de pe culmile Viforâta, Zănoaga şi Penteleu; au adâncimi de până la 1m. Pe valea Buzăului la Siriu este un mare lac de acumulare care este alimentat cu apă şi de cel de pe Bâsca Mare (prin tunel).

În Munţii Buzăului există o mare varietate *de specii de plante şi animale*, unele dintre ele fiind ocrotite. La altitudini mai mari de 1400m se găseşte vegetaţie subalpină cu tufişuri de afin, anin de munte şi ienupăr, precum şi pajişti cu păiuş, firuţă, stânjenel. Sub acest etaj se întâlnesc păduri de molid, şi molid în amestec cu fag, brad, tisă şi pin. Între 1000 şi 700m domină fagul iar mai jos se găseşte fag în amestec cu gorun.În unele microdepresiuni în care au existat lacuri se individualizează mlaştini cu *Sphagnum, Drosera* dar şi rogoz şi bumbăcăriţe.

La Harţagu şi Viforâta sunt ocrotiţi molizi care au o vârstă mai mare de 400 de ani, constituind rezervaţii forestiere.

Lumea animală este bogată şi diversificată. Au fost colonizate capre negre în M.Siriu, iar în lacul Vulturilor păstrăvul. De asemenea au fost amenajate puncte de vânătoare pentru urşi şi căprioare (Tigva în Ivăneţu, Paltinu în Penteleu, Păltiniş în Podu Calului, Milea în Siriu).

Potenţialul antropic este slab reprezentat în comparaţie cu potenţialul natural el fiind reprezentat mai întâi de :

- lacul şi barajul de la Siriu şi de pe Bâsca Mare;
- elemente etnofolclorice tradiţionale din satele de pe Buzău, Bâsca Rosilei.La Gura Teghii şi Nehoiu se organizează târguri şi festivaluri populare;
- la contactul cu Subcarpaţii, pe valea Sibiciului există Muzeul chihlimbarului de la Colţi, mai multe biserici rupestre (chilii vechi din sec. XVI-XVII) săpate în stâncă grezoasă (Aluniş-Nucu).

Pe platoul de la Plaiu Nucului (estul Culmii Ivăneţu) anual au loc nedei, iar pe Slănic în amonte de Lopătari există un defileu, un lac de baraj antropic şi "focul viu" de la Luncile-Terca.

Infrastructura turistică

Accesul în Munţii Buzăului este asigurat pe calea ferată: Buzău-Nehoiaş şi Braşov-Întorsura Buzăului. Reţeaua rutieră este formată din şoselele modernizate Buzău-Braşov pe marginea lacului de baraj Siriu, drumuri slab modernizate

(Nehoiaş-Varlaam, Buzău-Lopătari, Pătârlagele-Colţi). Există şi drumuri forestiere şi numeroase poteci turistice care asigură accesul în diferite sectoare din aceşti munţi.

Cele mai importante puncte de pătrundere în masiv sunt localităţile: în sud-Nehoiu (capăt de cale ferată, hotel), Gura Teghii (sat folcloric), iar în nord oraşul Întorsura Buzăului (hotel, camping) şi Comandău, Lopătari (asigură legături cu bazinul Slănicului), satele de pe văile Buzău şi Bâsca Rosilei.

Reţeaua de unităţi de cazare este slab reprezentată: la Întorsura Buzăului, Nehoiu; campinguri; cabane (Siriu); cabane forestiere (pe Bâsca Mică, Bâsca Mare, Siriu) şi mai multe stâne pe culmile principale; există şi unele dotări pentru agroturism.

Tipuri de turism

Munţii Buzăului mai ales prin masivele Siriu şi Penteleu constituie o zonă turistică aflată la începutul afirmării ei în acest domeniu de activitate. Înainte de 1990 turismul era legat de sezonul de vară fiind dominant axat pe drumeţii, tabere de odihnă ale elevilor şi ocazional tratament balnear la Siriu. Ulterior prin construcţia sistemului de lacuri de baraj de pe Buzău, Slănic şi Bâsce şi modernizarea unor drumuri (Bâsca Rosilei, Slănic, Sibiciu) a crescut posibilitatea penetrării în regiune ceea ce a favorizat dezvoltarea de amenajări pentru turism şi diversificarea formelor de practicare a acestuia. În prezent importante sunt:

- *drumeţiile pe mai multe trasee* în tot timpul anului dar mai ales vara (mai-noiembrie);
- *turism de sejur* pe văile Buzău, Bâsca Rosilei;
- *sporturi de iarnă* în jurul localităţilor Nehoiu, Întorsura Buzăului, Gura Teghii;
- *turismul ocazionat de nedeile* de la Gura Teghii şi Plaiu Nucului
- *agroturismul* în satele din Siriu, Nehoiaş, Gura Teghii
- *vânătoarea sportivă* (munţii Podu Calului şi Penteleu)

Zona turistică complexă Vrancea

Cuprinde atât Munţii Vrancei cât şi spaţiul depresionar limitrof din estul acestora (Depresiunea Vrancei). Ele formează o unitate în care sunt concentrate obiective naturale şi antropice (dominant de cultură materială şi spirituală de sorginte populară). Vatra aşezărilor este în depresiuni dar locuitorii prin activităţile tradiţionale (păstorit, exploatarea lemnului) şi-au extins aria de acţiune în munţi ceea ce face ca între cele două medii să rezulte o simbioză distinctă cu reflectare şi în patrimoniul turistic. Există multe obiective turistice în mică măsură cunoscute pe plan naţional; se adaugă mai întâi o reţea densă de drumuri pe văi extrem de puţin modernizată dar şi poteci pe plaiuri parcurse de localnici şi de turiştii care doresc să ajungă la vârfurile principale, iar apoi un număr limitat de dotări pentru diverse servicii turistice. Deci aici *se poate delimita o zonă turistică diversă ca potenţial dar nu şi ca funcţionalitate.* Acest ultim aspect este la începuturi fiind transpus în amenajări mai însemnate doar pe valea Putnei. Evoluţia spre o zonă turistică închegată impune cel puţin patru cerinţe:

- modernizarea reţelei de şosele (în primul rând pe văile Putna, Zăbala şi Şuşiţa şi apoi a drumului care traversează creasta principală vrânceană spre Ojdula în Depresiunea Braşov);

- dezvoltarea unei reţele de hoteluri, cabane, vile în localităţi şi în spaţiile de maximă atractivitate la care să se asigure servicii competente;
- formarea unui sistem de locaţii pentru agroturism întrucât potenţial există;
- o bună popularizare a obiectivelor, dotărilor şi serviciilor în oferte competitive.

Caracteristici generale

Cadrul natural vrâncean se distinge mai întâi prin complexitatea şi varietatea peisajelor. Se detaşează culmile montane cu altitudini de 1500-1700m la care platourile largi cu păşuni sunt dominate de mai multe vârfuri (Lăcăuţi, Goru, Giurgiu etc.) ce constituie ţinte pentru drumeţii.În al doilea rând sunt văile adânci cu versanţi bine împăduriţi cu esenţe de conifere şi fag pe care ascensiunea se realizează pe drumuri forestiere dar şi poteci. La fel de însemnat este culoarul depresionar de sub munte (Depresiunea Vrancei) în alcătuirea căruia se separă un aliniament unitar superior la 700 m dezvoltat de la sud la nord şi care este dominat de versanţii abrupţi ai munţilor(vest) şi ai dealurilor subcarpatice(est) şi apoi o suită de bazinete depresionare cu terase extinse separate de mici îngustări ale văilor. Dacă pe treapta superioară (cu gospodării risipite) sunt sate cu pajişti şi pâlcuri de păduri în cele inferioare pe terase sunt sate lineare şi răsfirate, terenuri de culturi şi livezi.

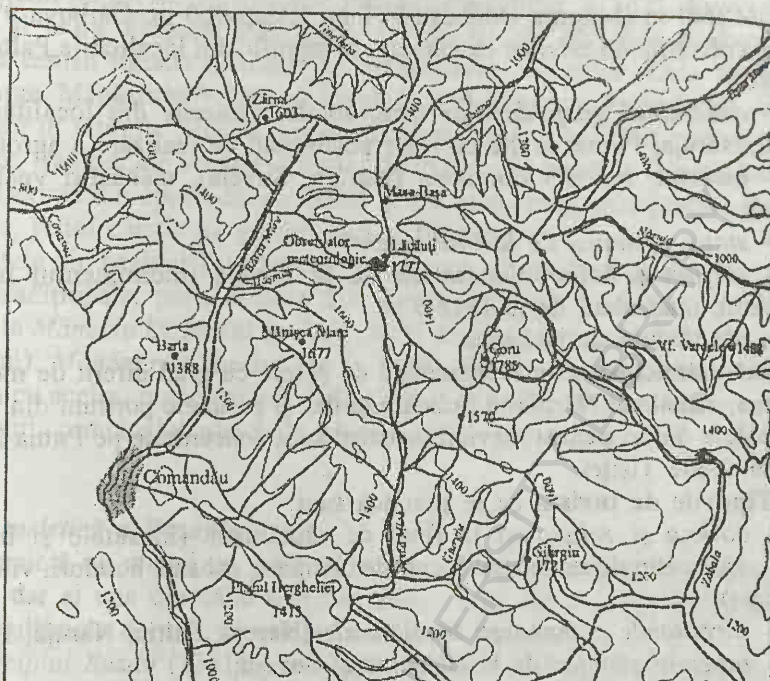
În concordanţă cu dezvoltarea orografică sunt şi nuanţările climatice care marchează o trecere de la cel caracteristic spaţiului de munţi cu altitudini medii (temperaturi medii de 2-6° anual, -10° iarna şi 16° vara; circa 1000 mm precipitaţii, strat de zăpadă bogat) la cel depresionar unde sunt deopotrivă frecvente şi inversiunile termice iarna dar şi un număr de zile însorite mai mare. Pa ansamblu topoclimate favorabile activităţilor turistice în tot timpul anului dar cu concentrare între martie şi noiembrie.

Munţii Vrancei se remarcă şi printr-un însemnat fond cinegetic şi piscicol, bine păstrat ceea ce asigură valenţe aparte pentru activităţile turistice care au ca scop vânătoarea şi pescuitul sportiv. Există spaţii rezervate vânătorii iar pentru pescuit sunt râurile de munte cu păstrăv şi lipan. La Lepşa este o păstrăvărie.

Obiectivele antropice sunt concentrate în localităţi fiind axate pe arta populară, folclor tradiţional şi produse textile, alimentare, din lemn specifice.

Obiective turistice:

- *axul orografic vrâncean* (Muşat-Lăcăuţi 1777 m, Goru 1784 m, Giurgiu 1700 m, Furu Mare) şi vârfurile de pe culmile secundare (Coza, Zboina, Pietrosul etc.) ce se impun în vecinătatea aşezărilor principale prin altitudini de peste 1300 m şi versanţi abrupţi (fig. 52);
- *sectoarele montane înguste ale văilor* Zăbala, Năruja, Putna, Coza cu cascade (căldările de pe Zăbala, Putna) de mai mulţi metri, chei secţionate în strate groase de gresii (Putna, Tişiţa) (fig. 52);
- *coloane, turnuri, creste secundare* cu aspect de "ziduri" dezvoltate în strate de gresii cu poziţie verticală în vecinătatea cursurilor de apă la contactul munţilor cu Subcarpaţii (fig. 52);
- *depresiunile* cu terase şi locuri de campare, meandre de vale de pe Putna şi Zăbala în Subcarpaţi;

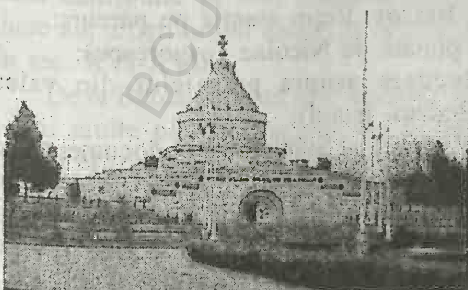

Munţii Vrancei – schiţa turistică   0 2 4 6 8 km

FIG. nr. 52 – Munţii Vrancei

Câmpuri

Mărăşeşti

Cascada Putnei

- *carstul pe sare* de la Valea Sării şi panorama dealurilor subcarpatice ce depăşesc 900 m (Măgura Odobeşti-997 m, Răiuţi-960 m, Gârbova-979 m);

- *colecţiile muzeistice* cu caracter etnografic din localităţile Paltin, Năruja, Bârseşti

- *ansamblul gospodăriilor tradiţionale vrâncene* din localităţile de pe Zăbala, Năruja, Putna, multe cu reale posibilităţi de realizare a agroturismului;

- *biserici, biserici din lemn* (Năruja, Soveja), mânăstiri vechi (Lepşa, Soveja);

- *staţia seismică de la Vrâncioaia*;

- *staţiunea balneoclimaterică* de la Soveja (monumentul lui Simion Mehedinţi, mausoleul de la 1918);

- păstrăvăria de la Lepşa.

Infrastructura este reprezentată de şosele cu grad diferit de modernizare pe Putna, Zăbala şi Năruja în Subcarpaţi dar şi pe unele porţiuni din munte, iar principalele dotări pentru servicii turistice sunt concentrate pe Putna în sectorul cascadă-cheile Tişiţei.

Tipurile de turism ce se practică sunt:

- *odihna şi relaxarea* la final de săptămână (în satele şi în preajma obiectivelor naturale unde sunt locuri de campare, cabane, hoteluri, vile pe Putna şi Zăbala);
- *sărbătorile câmpeneşti tradiţionale* (Nereju, Paltin, Năruja, Bârseşti);
- *taberele elevilor* de la Gălăciuc şi Soveja;
- *odihnă şi tratament* în staţiunea Soveja;
- *drumeţie* la vârfurile şi pe creasta principală a munţilor;
- *pescuit şi vânătoare sportivă*.

Axe turistice

Se desfăşoară dominant transversal în Subcarpaţi şi au o caracteristică turistică mixtă prin succesiunea obiectivelor de interes turistic. Cele mai importante se află în lungul şoselelor care vin din centre turistice importante aflate în câmpie şi pătrund şi în munte fiind şi principala formă de acces în cele trei zone naturale. Din ele se desprind lateral drumuri ce conduc uneori la obiective turistice inedite. Amenajările pentru turism sunt limitate şi servesc pentru unele servicii mai ales în condiţii de trafic.

Axa turistică Teleajen

Urmăreşte un străvechi drum care pleacă din Ploieşti se înscrie în lungul văii omonime până aproape de obârşie şi trece peste pasul Bratocea (1263 m) pe valea Târlungului spre oraşele Săcele şi Braşov. Reţin atenţia pe parcurs:

- *mânăstirea Zamfira* (sec. XVIII, pictată de Nicolae Grigorescu);

- *Coada Malului* (punct de belvedere asupra peisajelor din valea Teleajenului şi depresiunilor Mislea şi Podeni; hanul);

- *Gura Vitioarei* (drum spre văile Vârbilău şi Slănic(atestat documentar la 1566) este staţiune balneoclimaterică în care se află Muntele de sare (rezervaţie naturală), complexe de lacuri cu apă sărată (Baia Verde, Baia Baciului), Salina veche folosită pentru cură balneară, dar şi pentru concursuri sportive de aeromodelism, Muzeul sării, clădiri vechi, carieră de travertin)

- Vălenii de Munte (13296 loc, atestat documentar la 1431, în vecinătate la Drajna şi Gura Vitioarei sunt urme de aşezări din perioada daco-romană, principalul centru turistic al zonei cu următoarele obiective: Casa memorială Nicolae Iorga. Mănăstirea Văleni pe locul unui vechi aşezământ religios din sec. XV refăcută în ultimile decenii, arbori seculari, unele amenajări pentru turism, monumente, tradiţionale întruniri anuale; drum spre est pe văile Drajna (urme de cultură materială din epoca daco-romană şi ale unei cetăţi, etnografie, sărbători tradiţionale, relief carstic pe gipsuri etc) şi Zeletin.

În satele din bazinul Teleajenului există case construite în stilul arhitecturii populare tradiţionale, port, obiecte din lemn, sărbători folclorice. Se adaugă barajul de la *Măneciu Ungureni* (peisaje, lacul de acumulare, monument, defileul Teleajenului), *Mânăstirea Suzana* (de la 1740), staţiunea climaterică *Cheia* (cu mănăstirea cu acelaşi nume datând de la 1770 şi expoziţia Natura văii superioare a Telejenului, principalul punct de plecare spre sectorul superior al Munţilor Ciucaş).

Axa turistică a Buzăului

Reprezintă nu numai un culoar însemnat în cadrul regiunii cu mai multe ramificaţii dar şi una din căile transcarpatice vechi dar cu importanţă tot mai ridicată în ultimele decenii ca urmare a creşterii traficului.

Municipiul Buzău (133116 locuitori) este atestat documentar în sec. 4. În prezent este un însemnat centru economic la intersecţia mai multor artere rutiere (spre Brăila, Ploieşti, Moldova) şi feroviare (magistrala 5), cu patrimoniu turistic distinct dar şi cu rol polarizator pentru diverse activităţi turistice pe un spaţiu larg din Subcarpaţi şi câmpie. Obiectivele de interes turistic sunt: parcul Crâng cu elemente vegetale rare şi punct al multor descoperiri arheologice, clădiri din sec. XIX-XX realizate în stilul perioadei respective, biserici vechi (sec. XVIII), monumente; aici se organizează anual târgul Drăgaica. În imediata apropiere a oraşului se află *rezervaţiile forestiere Spătaru şi Frasinu,* aşezările viticole tradiţionale de la poalele Culmei Istriţa între care *Pietroasele* (aici este şi o staţiune viticolă, vinotecă veche, locul unde a fost descoperit tezaurul de aur Cloşca cu pui), staţiunea balneoclimaterică *Sărata Monteoru* (urmele unei aşezări din epoca bronzului, sonda mină petrolieră, conac etc.).

Din cele două drumuri care încadrează în amonte albia Buzăului se desprind mai întâi către vest cel care străbate frumoasa depresiune Nişcov şi urcă la complexul de obiective turistice: *Măgura-Ciolanu* şi *Schitul Nifon* sculpturile în piatră distribuite în mai multe poieniţe rezultate din organizarea mai multor tabere ale artiştilor dăl tuitori în blocuri de calcare ; expoziţia crucilor din piatră din sec. XVI-XVII.

De la Berca pornesc spre nord est două drumuri relativ asfaltate care conduc la mai multe platouri cu vulcani noroioşi (*Berca-Pâclele Mici*-cei mai mulţi, *Pâclele Mari*-cei mai extinşi, *Arbănaşi, Beciu*) declarate monumente ale naturii nu numai pentru formele de relief ci şi pentru vegetaţia xerofilă cu unele specii endemice.

Alte obiective turistice sunt în localităţile *Măgura* (monumentul dedicat lui Mihai Viteazu), *Ciuta* (îngustarea văii şi praguri din conglomerate în albie),

Cislău (peisaj într-o largă depresiune cu întinse livezi, herghelie de cai, biserică din sec. XIX), *Pătârlagele* (carieră de diatomită şi nisip cuarţos, biserică din sec. XIX, livezi de pruni şi meri, drum pe valea Sibiciului la muzeul chihlimbarului de la *Colţi*, aşezările rupestre din sec. XVI de la *Aluniş* şi *Nucu*), *Nehoiu* (oraş, 11643 locuitori în 2002; la confluenţa cu Bâsca Rosilei pe care se urcă în sate de munte, la sectoare de chei şi casacde pe Bâsca Mare şi Bâsca Mică, la vârfurile principale din M.Penteleu; locuri de campare şi unele dotări pentru turism) de la marginea zonei turistice a Munţilor Buzău.

Axa turistică Slănicul de Buzău

Porneşte din nordul oraşului Buzău spre sudul Munţilor Vrancei, în lungul ei sunt mai multe localităţi în care sunt biserici vechi şi mânăstiri (*Săpoca, Vîntilă Vodă*), colecţia muzeistică de la *Aldeni*, centrul de olărit de la *Mânzăleşti*, complexul carstic pe sare de la *Lopătari-Valea Sării-Meledic*(lacuri naturale), *cheile Slănicului* din amonte de *Lopătari* şi *focul viu* de la *Terca*. Pe parcurs impresionează varietatea peisajelor în care elementele naturale se îmbină cu arhitectura specifică gospodăriilor de deal buzoiene şi cu livezile de pruni şi meri ce ocupă suprafeţe întinse.

Infrastructura turistică a regiunii

Există şosele modernizate desfăşurate transversal peste cele două mari unităţi geografice care asigură legături rapide spre obiectivele turistice ale locuitorilor din Transilvania dar şi de la exteriorul Subcarpaţilor (pe Valea Teleajenului; Buzău-Braşov, Braşov-Focşani etc.). La acestea se adaugă mai multe şosele care străbat parţial cele două regiuni pătrunzând adânc pe văile secundare dar care asigură legături între toate aşezările din munţi şi dealuri.

În spaţiul montan importantă este reţeaua de drumuri forestiere şi de poteci (cele mai însemnate au marcaje turistice în M. Ciucaş-12; parţial în celelaltele masive 3-4); ele se înscriu pe culmile şi văile care au diferite obiective turistice având puncte de plecare în localităţile limitrofe şi elemente de legătură cu cabane, refugii şi stâne.

Capacităţile de cazare şi reţeaua de alimentaţie sunt diferit repartizate. Dominant ele se înscriu în axa turistică a Teleajenului şi Buzăului. Predomină vilele, cabanele, moteluri. În celelalte masive şi în dealuri posibilităţile de cazare sunt limitate la hanuri, minihoteluri, cabane şi în casele localnicilor. Excepţie fac unele localităţi din bazinul Teleajenului.

În unele aşezări (pe Teleajen, Putna) însă s-a extins *reţeaua de locuinţe turistice* aparţinând locuitorilor din oraşe aflate în afara regiunii. Sunt folosite mai ales pentru odihnă şi recreere la sfârşit de săptămână sau în concedii de către familiile proprietarilor.

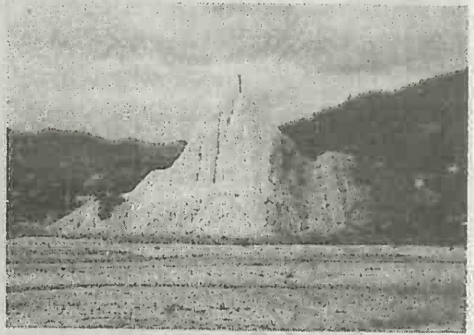
Tipuri de turism în regiune

Formele de turism practicate sunt numeroase şi diversificate în timp.Între acestea menţionăm:

- *turism de odihnă, tratament şi recreere*-în staţiunile climaterice (Slănic Prahova, Cheia, Soveja);

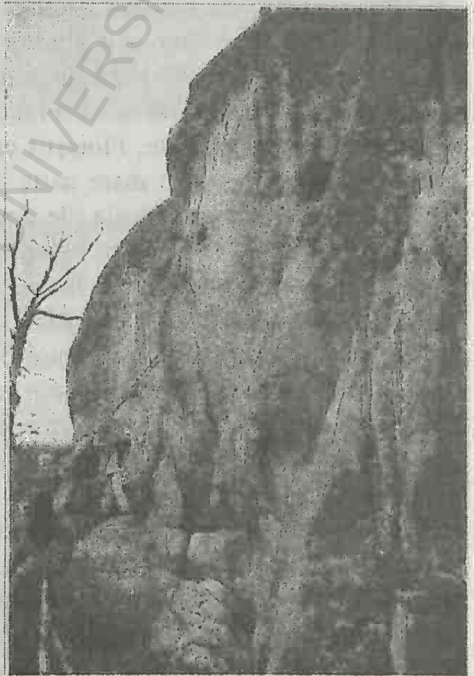
Vulcan noroios

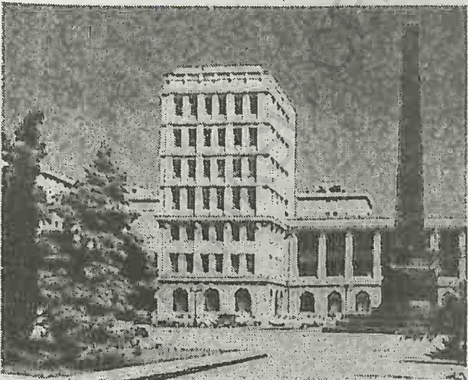
Grunjul (martor de eroziune) (Slănicul de Buzău)

Munţii Mălâia (Siriu)

Chilie la Nucu – Aluniş

Focşani

PLANŞA 17

- *turism de weekend*-este intens folosit în tot timpul anului dar mai ales în lunile de vară şi iarnă;

- *turism de tranzit* - cu folosirea spaţiilor de cazare una sau două nopţi; este evident pe văile Teleajen, Buzău;

- *turismul şcolar* - o formă a turismului de odihnă şi recreere implică masa de elevi şi este practicat în timpul vacanţelor, la sfârşit de săptămână şi cu ocazia sărbătorii unor evenimente din viaţa şcolară (capacitate, bacalaureat);

- *turism ocazionat de sărbători folclorice, religioase* (hramurile bisericilor şi mânăstirilor); este practicat în spaţiul deluros şi în unele oraşe la date precise antrenând un număr mare de turişti dominant din localităţile limitrofe;

- alte forme de activităţi turistice: *vânătoarea* (în M. Buzăului, M. Vrancei unde există un fond cinegetic bogat); *turismul de afaceri.*

26. Regiunea turistică Argeş-Prahova

Caracteristici generale

Este una din cele mai cunoscute şi bine conturate regiuni turistice cu caracter complex. Cuprinde ansamblul dealurilor dintre râurile Topolog şi Prahova, sectorul sudic al ramei munţilor limitrofi (uneori în funcţie de complexitatea patrimoniului turistic ajunge să-i traverseze-ex. Prahova), precum şi oraşele de la contactul cu câmpia (Piteşti, Târgovişte, Ploieşti) care constituie centre cu rol polarizator al activităţilor turistice pe o mare parte din cadrul acesteia.

Caracteristicile principale ale zonei sunt legate de:

- un ansamblu de condiţii naturale favorabile desfăşurării unei permanente şi intense activităţi turistice în forme variate;

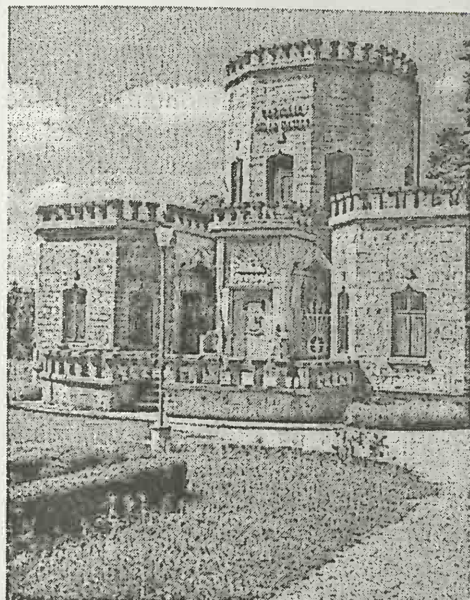
- numeroase obiective istorice, culturale, artistice, economice strâns legate de o îndelungată evoluţie de locuire pe aceste meleaguri;

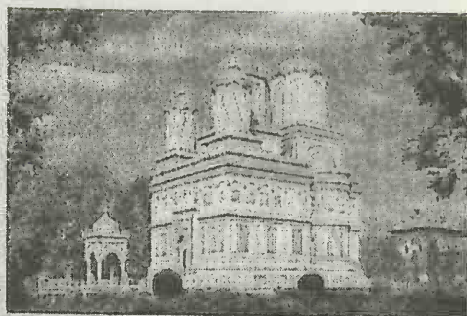
- accesibilitatea favorizată de o reţea de drumuri(unele cunoscute încă din cele mai vechi timpuri) modernizate care o străbat în toate direcţiile, dar mai ales în lungul culoarelor de vale principale; unele constituie suportul unor însemnate axe turistice;

- o regiune bine populată (valorile densităţii sunt de peste 180 loc./km^2), cu numeroase aşezări, multe dintre ele fiind oraşe; reprezintă o arie demografică însemnată pentru realizarea activităţilor turistice;

- existenţa mai multor centre turistice ce se înscriu într-o reţea turistică ce polarizează activitatea din aproape întreaga regiune (în sud Piteşti, Târgovişte, Ploieşti; în centru şi nord Curtea de Argeş, Câmpulung, Sinaia, Buşteni, Predeal);

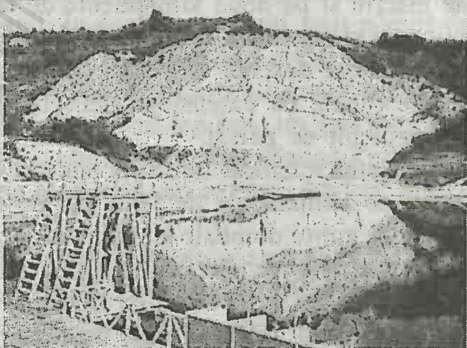
- poziţionarea între zona turistică Bucureşti cu mare importanţă pentru fluxurile turistice orientate spre bazinele Argeşului şi Prahovei iar pe de alta a zonelor turistice naturale Făgăraş, Iezer, Bucegi cu un patrimoniu valoros ce asigură permanent desfăşurarea unor variate forme de turism. De aici îmbinarea activităţilor specifice în localităţile şi centrele regiunii cu cele impuse de turismul tranzitoriu ceea ce a favorizat multiplicarea şi mai ales modernizarea dotărilor pentru diverse servicii.

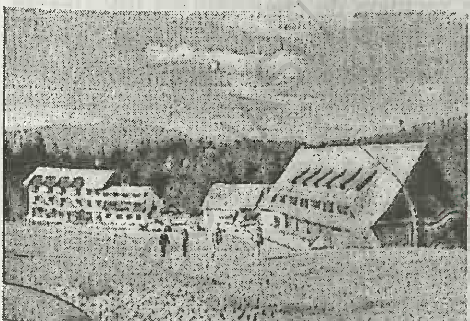

Câmpina

Curtea de Argeş

Târgovişte

Biserica rupestră – Corbi Mari

Slănic Prahova

Predeal

Mausoleul de la Mateiaş

PLANŞA 18

Potențialul turistic

Potențialul turistic natural este pus în evidență mai întâi prin varietatea peisajelor din regiunile deluroase şi de la contactul cu spațiul montan, iar pe de altă parte de unele obiective aparţinând reliefului, hidrografiei şi vegetaţiei.

Structura orografică a Subcarpaților se caracterizează printr-un ansamblu de culmi care scad în înălţime de la 900-1200 m în vecinătatea muntelui la 300-400 m în apropierea câmpiei. Înfăţişarea lor este foarte diferită fiind determinată de alcătuirea petrografică şi de fragmentare de unde şi varietatea peisajelor, accesibilitatea şi potenţialul de habitat ridicat.

În sectoarele alcătuite din gresii, microconglomerate s-au individualizat culmi înalte, vârfuri conice, versanţi abrupţi (dealurile nord subcarpatice), iar în sectoarele cu roci marno-argiloase, argile, nisipuri slab consolidate au apărut culmi joase cu versanţi brăzdaţi de alunecări, forme de şiroire. La cele două situaţii se adaugă pe de-o parte influenţa structurii geologice caracterizată fie printr-o cădere monoclinală spre sud (între Topolog şi Râul Doamnei), fie prin cute cu dimensiuni şi grad de faliere diferite, iar pe de altă parte o reţea secundară de pârâuri şi râuri cu direcţii transversale şi oblice. Ele au determinat apariţia unor peisaje reliefogene diferite de la un sector la altul dominate de simetrii şi asimetrii ale formelor orografice.De asemenea, eroziunea diferenţială a dus la o dezvoltare de depresiuni în care se află cele mai multe şi mai mari aşezări şi la sectoare înguste de vale la sud adesea cu caracter de chei (Prahova, Dâmboviţa, Râul Târgului). Ele se succed de la nord la sud în lungul văilor principale, dar se înscriu si pe două aliniamente de la est la vest (depresiunile la contactul cu muntele şi cele din centrul regiunii deluroase). Văile principale (Argeş, Prahova, Ialomiţa) se deschid larg spre contactul cu câmpia, au în lungul lor mai multe terase (unele cu extensiune deosebită), de unde şi dispunerea în amfiteatru a elementelor de peisaj.

Rama montană limitrofă pune în evidenţă alte aspecte: abrupturi de sute de metri pe aliniamente de falie sau de contact petrografic evident (Ghiţu, Iezer, Bucegi), culmi domoale şi mai joase dezvoltate pe fliş grezos (M. Gurguiatu) sau pe roci cristaline (M.Leaota); un relief ruiniform cu turnuri, coloane, poliţe structurale (în sudul Munţilor Bucegi); depresiuni de eroziune diferenţială (Arefu) sau structurale (Câmpulung) încadrate de sectoare de chei.

Formele de relief atât în Subcarpaţi cât şi la marginea muntelui prin fizionomie au valoare turistică deosebită. Între acestea mai însemnate sunt:

- în lungul Argeşului - sectorul de chei (6 km) tăiate în roci cristaline între Munţii Ghiţu şi Munţii Frunţi, între barajul de la Vidraru şi depresiunea Arefu; se impun versanţii aproape abrupţi secţionaţi de ravene şi torenţi, un ansamblu de interfluvii ascuţite – creste, albia îngustă a râului;
- sectoare de chei cu dimensiuni mai mici pe văile Vâlsan (în roci cristaline), Bughea şi Râul Târgului (în gresii), Dâmboviţa la Cetăţeni (în conglomerate şi gresii), Ialomiţa, Bratia (în calcare şi conglomerate), Prahova la Posada şi Nistoreşti (în marno-calcare);
- versanţi cu pantă mare alcătuiţi din argile roşii (bogate în oxizi de fier) pe care şiroirea a creat un relief de badlands (Râul Doamnei, Ialomiţa, Prahova etc.;

- forme carstice pe calcare (sudul M.Bucegi) sau pe gipsuri (la Nucşoara, bazinul Râul Doamnei);
- există mai multe rezervaţii geologice(granitul şi calcarele de la Albeşti), paleontologică (plante şi peşti din oligocen).

Lacurile, izvoarele minerale şi reţeaua de ape curgătoare constituie unităţi geografice de care se leagă activităţi turistice însemnate. Pe cele mai mari râuri (Argeş, Ialomiţa, Dâmboviţa în munte dar şi în dealuri) s-au construit baraje în spatele cărora se întind lacuri cu lungimi variabile. Cel mai mare lac în munţi este Vidraru (14 km lungime) căruia în dealuri îi urmează Oeşti, Cerbureni, Curtea de Argeş, Zigoneni, Vâlcele, Budeasa, Bascov şi două la intrarea în câmpie (Ştefăneşti şi Călineşti). Alte lacuri de baraj sunt pe Râul Târgului (Lereşti), Dâmboviţa (în munţi), Ialomiţa (în munţi şi la Pucioasa), Doftana (la Paltinu). Există şi lacuri naturale (de tasare în formaţiunile gipsifere la Nucşoara sau salifere-Brebu) sau pe amplasamentul unor foste ocne de sare prăbuşite (Telega, Doftana, Câmpina). În mai multe locuri prezenţa unor izvoare minerale cu debite bogate a facilitat prin amenajarea lor dezvoltarea unor staţiuni balneoclimaterice de interes local (Bughea, Vulcana Băi, Poiana Câmpina, Telega) sau naţional (Breaza, Pucioasa).

Pe cursurile râurilor ce străbat abrupturile de la limita munţilor cu Subcarpaţi există praguri peste care apele formează cascade.

Vegetaţia constituie un însemnat component al peisajului cu valenţe distincte în turism. În apropierea oraşelor de la contactul cu câmpia sunt pâlcuri de păduri de quercinee folosite ca locuri de week-end. În dealuri şi munţi sunt păduri de foioase (până la 1000 m) şi de conifere(la peste 1000m). Pe crestele munţilor sunt pajişti secundare iar pe culmile de peste 1800m pajişti cu specii subalpine şi alpine unele specii endemice.În Munţii Bucegi a fost legiferat un parc naţional, din care o bună parte se întinde la contactul cu Subcarpaţii. Se adaugă Rezervaţia de anin de la Sinaia (Cumpătu); Rezervaţia forestieră din bazinul Secăria, Parcul dendrologic de la Mihăeşti.

Potenţialul turistic antropic este la fel de complex urmare a unei îndelungate locuiri şi istorii bogate în fapte şi în înfăptuiri materiale şi spirituale. Există aşezări din perioada daco-romană, ruine de cetăţi din sec. XIV-XX realizate în stilurile specifice epocilor respective, edificii impunătoare din sec. XIX-XX cu elemente specifice regiunii dar şi case şi gospodării tradiţionale satelor de munte, din depresiunile subcarpatice sau de la contactul cu câmpia, apoi numeroase monumente istorice, de artă, închinate unor personalităţi etc.

Cea mai mare parte a lor se află concentrate în oraşe dar sunt şi altele răspândite în unele localităţi sau în afara acestora. Multe dintre ele sunt cunoscute şi incluse în programme turistice locale ssau care vizează deplasări itinerante ce se desfăşoară în lungul culoarelor văilor principale şi spre spaţiul montan.

Zone, centre şi localităţi turistice

Ceea ce este specific regiunii sunt două aspecte însemnate. Mai întâi obiectivele turistice sunt concentrate pe aliniamentul unor culoare de vale şi depresiuni desfăşurate din munţi în câmpie de unde configuraţia de axe de potenţial turistic. În al doilea rând în lungul acestora s-au dezvoltat şi impus localităţi la

rang de centre polarizatoare de activităţi turistice care se află deja în sistem de reţea. Asocierea acestora a facilitat detaşarea unor zone turistice complexe pe un spaţiu în care liniaritatea axei este lărgit mai mult sau mai puţin lateral.

Zona turistică Valea Prahovei

Se desfăşoară de la obârşie şi până la sud de Ploieşti incluzând în afara aşezărilor din lungul ei şi pe cele aflate pe versanţi (atât în munte cât şi-n dealuri) sau pe văile adiacente. În cadrul zonei principalele centre turistice sunt Ploieşti şi Câmpina la care se asociază cele patru oraşe din spaţiul carpatic. Există obiective turistice de rang internaţional şi naţional, cele mai multe dotări şi cele mai variate forme de activităţi turistice. De altfel ea se poate îmbina cu alte două segmente-la nord către Braşov şi la sud spre Bucureşti conturând în perspectivă o axă turistică de rang internaţional sprijinită şi pe autostrăzile ce vor fi realizate.

- *Municipiul Ploieşti* (232452 locuitori în 2002) este cel mai însemnat centru din spaţiul zonei turistice. Este atestat documentar la 1503, dar aşezarea este mult mai veche. S-a dezvoltat ca târg la intersecţia unor însemnate drumuri comerciale, iar din secolul al XIX-lea este cunoscut ca important centru economic în care domeniul petrolier se află pe prim plan.Este centru universitar şi are un bogat patrimoniu cultural, istoric, arhitectonic. Între obiectivele turistice se detaşează pe lângă muzeele tradiţionale (de istorie, artă, ştiinţele naturii) şi unele cu un conţinut aparte: Muzeul Petrolului, Muzeul "Ceasul de-a lungul vremii", casele memoriale Ion Luca Caragiale şi Nichita Stănescu. Se adaugă monumente, edificii din sec. XIX-XX în stil neoclasic (Palatul Culturii) sau românesc (Casa Hagi Prodan), mai multe monumente, hipodromul.

- La nord de Ploieşti, înainte de a ajunge la Câmpina, sunt mai întâi spre vest localităţile *Floreşti* (conac, biserică, ruinele unui palat şi un întins parc amenajat pe moşia familiei Cantacuzino toate de la începutul secolului XIX), *Măgureni* (biserică din sec. XVIII, ruinele Palatului Cantacuzino), *Filipeştii de Pădure* (biserică cantacuzină de la 1688), iar apoi la est oraşul *Băicoi* (19979 locuitori în 2002, staţiune balneoclimaterică locală), *Ţintea* (biserică din sec. XIX cu picturi unele realizate de Nicolae Grigorescu) şi monumentul ridicat în memoria lui Aurel Vlaicu de la *Băneşti.*

- *Câmpina* (38758 locuitori în 2002) este un însemnat centru turistic, situat pe terasele de la confluenţa Prahovei cu Doftana. Este atestat documentar la 1503, a funcţionat ca târg şi este oraş din secolul al XVIII-lea şi un însemnat centru petrolier începând cu sec. XIX. Obiectivele turistice principale sunt: Muzeul Nicolae Grigorescu şi Muzeul B.P.Haşdeu, găzduite în clădiri vechi de la finele secolului XIX. Mai sunt două lacuri, edificiii de la începutul sec. XX realizate în stilul specific regiunii subcarpatice, câteva monumente. În vecinătate, în localitatea *Şotriile*, este castelul Voila, apoi lacurile sărate din foste ocne de sare şi staţiunea balneoclimaterică locală estivală de la *Doftana* ; în amonte în bazinul Doftanei se află complexul de la *Brebu* (mânăstirea lui Matei Basarab, lac, puncte de agrement), *cheile Doftanei* tăiate în conglomerate, barajul de la *Paltinu* în spatele căruia se află un lac ce pătrunde adânc în munte. În amonte de el sunt localităţile *Teşila şi Trăisteni* cu bogate elemente etnofolclorice, colecţii

muzeistice; unele dotări pentru turism, puncte de plecare în excursii în munţii Baiu şi Grohotiş.

În amonte de Câmpina, în Subcarpaţi pe dreapta Prahovei, se află oraşul *Breaza* (18199 locuitori în 2002 ; atestat documentar la 1510, în prezent este un centru economic şi turistic cu statut de staţiune climaterică). Aici se află palatul Bibescu (sec. XIX), un bogat fond etnografic şi folcloric, reflectat în exponatele muzeului de artă şi în arhitectura caselor; o biserică construită la finele secolului al XVIII-lea. Pe stânga Prahovei s-a afirmat în ultimii ani localitatea climaterică *Cornu*.

Spre nord se găseşte oraşul *Comarnic* (13372 locuitori în 2002, case tradiţionale din lemn, cu o abundenţă de ornamente geometrice), schitul *Lespezi* (datează de la sfârşitul secolului al XVIII-lea, arhitectură şi pictură în stil brâncovenesc), defileul Prahovei de la *Posada* tăiat în marno-calcare (circa 7 km); pe versantul stâng se află Muzeul cinegetic Posada în castelul Ştirbei; complexul turistic Izvorul Rece şi mormântul lui Badea Cârţan.

- *În lungul Prahovei, în spaţiul montan* există patru oraşe cu importanţă deosebită pentru turismul intern şi internaţional.

Sinaia (12525 locuitori în 2002; urme de cultură materială din epoca bronzului) este declarată ca aşezare după ridicarea mănăstirii, ctitorie a lui Mihai Cantacuzino (1695) şi a construirii drumului spre Braşov (mijlocul sec. XIX). Devine oraş din 1880, iar la finele secolului XIX şi începutul secolului XX se realizează modernizarea drumului rutier şi amenajarea celui feroviar, construirea castelelor Peleş, Pelişor şi Foişor şi a mai multor hoteluri, vile şi a unor mici unităţi industriale. Dezvoltarea oraşului şi construirea unor amenajări în munţii limitrofi (îndeosebi în Bucegi) l-a transformat într-una dintre cele mai însemnate staţiuni climaterice din România. Obiectivele turistice sunt: Complexul muzeal Peleş, amenajat în fostul castel regal (clădire realizată în stilul Renaşterii germane, iar parcul în stilul renaşterii italiene) cu numeroase camere decorate în stiluri diferite, picturi, obiecte din sticlă, porţelan, faianţă, lemn; Pelişorul şi Foişorul; Mânăstirea Sinaia (biserica veche este ctitorie a Spătarului Mihai Cantacuzino, în stil brâncovenesc, biserica nouă a fost ridicată de Gheorghe Bibescu; muzeul de artă medievală; muzeul "Rezervaţia Bucegi" din Parcul Central şi Muzeul George Enescu în vila Luminiş. Există mai multe edificii pentru turism, construite în sec. XX) Cazinoul şi mai multe hoteluri de 3-5 stele, numeroase vile, cabane şi pensiuni; pe munte sunt pârtii de schi, o instalaţie pentru bob, teleferic, teleschi etc.

Tabel nr. 24

Pârtiile de schi de la Sinaia

Denumirea pârtiei	Grad de dificultate	Lungimea (m)	Diferenţa de nivel (m)
Carp	greu	2500	585
Valea Dorului	mediu	600	150
Vânturiş	mediu	2900	600
Turistică	mediu	2800	460
Drumul Vechi	uşor	5000	400
Poiana Stânii Regale	uşor	250	40

Buşteni, aşezare din prima parte a secolului XIX, dezvoltarea ulterior ca oraş (10374 locuitori în 2002) fiind facilitată de construirea fabricii de hârtie şi amplificarea activităţilor turistice. Aici există Casa memorială Cezar Petrescu, relieful ruiniform al abruptului Bucegilor de sub vârfurile Jepii Mari, Caraiman, Coştila, cascada Urlătoarea, valea Cerbului, multe vile, câteva hoteluri, telecabina ce asigură penetrarea în mijlocul Bucegilor. Se găseşte o singură pârtie de schi -Kalinderul.

Tabel nr. 25

Pârtiile de schi din Buşteni

Pârtia	Grad de dificultate	Lungime (m)	Diferenţă de nivel (m)
Kalinderu	mediu	1500	

Azuga este oraş (5213 locuitori în 2002) ale cărui începuturi sunt legate de secolul XIX. De aici se pleacă în drumeţii în Munţii Baiului, Clăbucete, pe valea Azugii (păstrăvărie, pârtii de schi).

Tabel nr. 26

Pârtiile de schi din Azuga

Pârtia	Grad de dificultate	Lungime (m)	Diferenţă de nivel (m)
Sorica	mediu	1830	561
Cazacu	mediu	166	164

Predeal, oraş (5625 locuitori în 2002) din anul 1935, situat la 1000-1200 m (cea mai înaltă aşezare urbană din România), cu urme de locuire din neolitic şi ca primă aşezare permanentă din secolul XVII, are o economie bazată în totalitate pe activităţi turistice. În cadrul său există Mânăstirea (secolul al XVIII-lea), două monumente de factură istorică, un număr mare de hoteluri, vile şi amenajări pentru sporturile de iarnă. De aici pornesc multe drumuri şi poteci ce urcă spre vârfurile munţilor din apropiere, spre diferite cabane, locuri de agrement şi puncte de belvedere dar şi spre Braşov şi Râşnov. Calităţile climatice deosebite îi asigură atributul unei renumite staţiuni balneoclimaterice.

Tabel nr. 27

Pârtiile de schi din Predeal

Pârtia	Grad de dificultate	Lungime (m)	Diferenţă de nivel (m)
Clăbucet Şcoală	Foarte uşor	200	30
Clăbucet Sosire	Uşor	800	160
Cocoşu	Mediu	2250	394
Clăbucet	Mediu	2100	390
Sub Teleferic	Dificil	1200	350
Clăbucet variantă	Uşor	790	450
Pârăul Rece	Mediu	520	160

Zona turistică Valea Ialomiţei

Se desfăşoară în cadrul zonei între Târgovişte şi Moroeni, din ea desprinzându-se trei trasee ce conduc la valea Prahovei (la Breaza şi la Sinaia) şi în Munţii Bucegi.

Cuprinde dominant obiective turistice antropice, iar amenajările cu excepţia centrului polarizator (Târgovişte) sunt în proces de constituire ca de altfel şi nivelul cunoaşterii lor. Prin valorificarea potenţialului şi ridicarea gradului de desfăşurare a activităţilor turistice axa propriu-zisă va căpăta însemnătate trecând de la stadiul de direcţie în turismul de tranzit la forme mult diversificate.

- *Municipiul Târgovişte* (89429 locuitori în 2002) este dezvoltat pe terasele Ialomiţei, la ieşirea din dealuri şi se constituie ca unul dintre cele mai însemnate centre turistice cu multe vestigii ale unei îndelungate istorii (urme de locuire începând cu comuna primitivă). Este atestat documentar drept centru comercial şi punct de vamă la 1409, capitală a Ţării Româneşti de la 1431 la 1465, ulterior această funcţie revenindu-i doar sub câteva domnii. Ulterior a avut rol comercial, administrativ şi economic (sec. XX). Principalele obiective turistice sunt: Ansamblul Curţii Domneşti (vestigii ale palatului lui Mircea cel Bătrân, Turnul Chindiei construit sub Vlad Ţepeş, ruinele palatului şi biserica ridicate de Petru Cercel, zidurile de incintă din secolul XVII, ruinele mai multor biserici şi construcţii domneşti, biserici din sec. XVI-XIX între care Stelea, ctitorie a lui Vasile Lupu, Mitropolia, Muzeul tiparului şi al cărţii româneşti vechi, Muzeul de istorie, case vechi boiereşti, edificii moderne.

- *În vecinătate* se află Mânăstirea Dealu (ctitor Radu cel Mare la 1431, pictată în timpul lui Neagoe Basarab şi refăcută de Constantin Brâncoveanu, Gh. Bibescu). Aici s-au realizat primele tipărituri de pe teritoriul României la începutul secolului al XVI-lea şi se află capul domnitorului Mihai Viteazu.

- *În amonte* de Târgovişte, pe valea Ialomiţei se află mai multe obiective turistice. La *Vulcana Băi* există izvoare minerale, folosite local în cură balneară; o importantă bază balneară (din 1911) se află în oraşul *Pucioasa* (15227 locuitori; atestat documentar în sec. XVI) alături de izvoare minerale, un baraj şi un lac antropic, apoi case de la finele secolului XIX şi începutul secolului XX în stilul caracteristic oraşelor din regiunea de deal; *oraşul Fieni* (7661 locuitori în 2002, atestat documentar în sec. XVI) cu case ţărăneşti tradiţionale, loc de plecare spre Munţii Leoata; *Pietroşiţa* (ţesături şi gospodării cu case specifice, colecţie muzeistică, locuri pentru odihnă), *Moroeni* (sanatoriu şi punct de deplasări pe drum pietruit sau potecă la cheile şi cabanele de la baza Munţilor Bucegi).

De aici, două artere rutiere şoseaua modernizată peste pasul Păduchiosu (1190m) ce duce la Sinaia şi un drum pietruit la cariera de la Lespezi la care se adaugă o potecă prin cheile Orzei permit legături cu zonele turistice Prahovei şi Bucegi.

Zona turistică Argeş

Se desfăşoară în vestul regiunii şi într-o oarecare măsură reproduce unele caracteristici de bază ale zonei prahovene. Astfel pe de-o parte are la contactul cu câmpia un centru turistic *Piteşti* deosebit de important prin obiective şi deschiderile spre activităţi turistice variate, la care în spaţiul deluros se adaugă

Curtea de Argeş cu personalitatea sa istorică şi arhitectonică iar pe de alta prin autostradă se leagă rapid cu zona Bucureşti iar prin Transfăgărăşan cu zonele carpatice din nord. În plus se adaugă mai multe culoare de vale (Râul Doamnei, Vâlsan, Argeşel) cu dezvoltare dinspre Piteşti către Carpaţi ce se constituie în axe turistice cu grad diferit de impunere pe piaţa turistică.

Nu trebuie omis nici traseul de la est (Câmpulung) la vest (Curtea de Argeş-Râmnicu Vâlcea) ce leagă aşezările muscelene din bazinetele depresionare sudice dezvoltate pe un străvechi drum medieval şi care s-ar putea impune în perspectivă ca un segment dintr-o axă ce s-ar lega pe de-o parte cu spaţiul nord-oltean iar pe de alta prin culoarul Rucăr-Bran cu Braşovul şi ţinuturile limitrofe.

- *Municipiul Piteşti* (168756 locuitori în 2002) este un important centru turistic în care se realizează convergenţa a numeroase drumuri modernizate; este o veche aşezare (urme din comuna primitivă şi ale unei fortificaţii geto-dace) ce a fost atestată documentar la 1385. A fost târg, reşedinţă domnească în secolele XV-XVI, târg meşteşugăresc iar în prezent un important centru economic, cultural şi turistic. În cadrul său există mai multe obiective cultural-istorice reprezentative, monumente istorice, de arhitectură şi muzee între care: Biserică Domnească (din secolul XVI, refăcută de Matei Basarab şi Constantin Şerban), Schitul Trivale (sec. XVII), Palatul Culturii (1914, stil neoclasic), muzeele de istorie, ştiinţele naturii şi de artă, Parcul Trivale, lacul Bascov, numeroase edificii moderne.

- *Spre sud-est*, la mică distanţă de Piteşti, se află Complexul muzeal *Goleşti* situat în conacul familiei Golescu (secţii: memorială, istorie, etnografie) şi Muzeul pomiculturii şi viticulturii.

- *Spre nord, între Piteşti şi Curtea de Argeş* există lacuri de baraj, sate cu construcţii specifice zonei etnografice argeşene, câteva mânăstiri vechi (*Tutana*-sec. XV-XVI) şi peisaje deosebit de pitoreşti.În dreptul lacului de la Merişani se desprinde şoseaua care urcă pe valea Vâlsanului. În lungul acestuia în muscele reţin atenţia localităţile *Muşăteşti* (colecţie muzeistică etnografică), *Brădetu* (ape minerale, staţiune climaterică locală, schit încă din sec. XV); în Munţii Ghiţu un sector de chei, lac de baraj şi la obârşia râului în Munţii Făgăraş (în sudul vf. Moldoveanu) un complex glaciar.

- Municipiul *Curtea de Argeş* (32626 locuitori în 2002) este cel mai important centru turistic de pe valea Argeşului în spaţiul deluros. Localitatea este atestată documentar la 1300, a fost reşedinţă voievodală în secolul XIII şi capitala Ţării Româneşti în secolele XIV-XV, târg, centru meşteşugăresc, iar în prezent este centru industrial, cultural şi turistic. Există mai multe monumente istorice şi de arhitectură: Biserica domnească (1352, ctitorie a lui Basarab I şi Nicolae Alexandru), palatul domnesc din sec. XIV-XV, Biserica episcopală ridicată de Neagoe Basarab cu decoraţiuni exterioare bogate, biserici din sec. XVII-XVIII, muzee şi numeroase clădiri construite la finele secolului trecut şi în secolul XX în stil specific arhitecturii muscelene, Fântâna meşterului Manole, lacul şi numeroase puncte de agrement.

- *În amonte de oraş* drumul trece pe lângă lacul Oeşti, monumentele Emilian Cristea şi George Ştefănescu, hidrocentrala de pe Argeş şi pătrunde în munte printr-un impresionat defileu (pe o culme secundară se află Cetatea Poenari din

sec. XIV) la capătul căruia se află barajul şi lacul Vidraru (cel mai important lac de acumulare de pe Argeş, suprafaţa-900ha, volumul-465 mil m^3, 307 m lungime a coranamentului, 106 m înălţime, 15 km lungime).

Până la obârşia glaciară (circuri, văi, praguri, cascade, morene) a celor două pâraie (Capra şi Buda) ce formează râul Argeş, pe marginile lacului şi şoselei sunt mai multe vile, hoteluri, cabane, locuri de agrement. În mod deosebit reţin atenţia Complexul Cumpăna şi cele de lângă baraj (Casa Argeşană).

Zona turistică Râul Târgului

S-a impus în lungul străvechiului drum ce asigură legătura dintre Piteşti prin Câmpulung cu ţinutul Braşovului. Pe de-o parte natura darnică în peisaje iar pe de alta istoria bogată în evenimente, activităţile diversificate şi arhitectura populară musceleană au facilitat prezenţa mai multor obiective de interes turistic dar şi activităţi de profil mai ales în Câmpulung, în satele din depresiune şi din munţii limitrofi.

Până la Câmpulung reţin atenţa parcul dendrologic de la *Mihăeşti,* castrul roman *Jidava* (se află pe traseul liniei de fortificaţii romane transalutanus) şi exploatările de lignit de la *Schitu Goleşti*, îngustările tăiate în conglomerate şi gresii (dintre culmile subcarpatice Măţău şi Ciocanu) şi care sunt bine împădurite; câteva mânăstiri sau biserici vechi (*Ţiţeşti* în sud şi *Furnicoşi* în nord)

- Municipiul *Câmpulung* (38285 locuitori în 2002) este nu numai un centru polarizator al activităţilor turistice din depresiunea omonimă dar prin poziţie asigură legături directe cu alte centre sau ţinuturi valoroase sub raport turistic (Curtea de Argeş, culoarul Rucăr-Bran, Târgovişte etc.) Este atestat documentar la 1300, oraşul a fost prima reşedinţă a domnului Tării Româneşti sub Basarab I. S-a dezvoltat ca târg, fiind cunoscut şi ca un important centru cultural. Există mai multe monumente de artă feudală, arhitectură şi muzee. Între acestea amintim: fundaţiile unei biserici romanice (sec. XIV), biserica Bărăţia unde se păstrează şi cea mai veche indicaţie asupra denumirii aşezării, Complexul feudal Negru Vodă, Casa domnească ridicată de Matei Basarab, Biserica domnească, ctitorie a Doamnei Chiajna, câteva cruci din piatră din sec. XVII-XVIII şi monumente, mai multe biserici din sec. XVI-XVIII, muzee.Există edificii de la finele sec. XIX şi începutul sec. XX care se disting prin stilurile arhitectonice cu numeroase elemente specifice locului. Aici se află şi o importantă staţie seismică în clădirea liceului D. Golescu, grădini, parcuri care amintesc de mari personalităţi.

- În vecinătate se află: rezervaţiile geologice de la *Albeşti,* staţiunea balneoclimaterică locală *Bughea de Sus* (izvoare minerale), localitatea turistică *Lereşti* (baraj, lac antropic pe Râul Târgului şi bază de ascensiune în Munţii Iezer la complexele glaciare dintre vârfurile Iezeru Mare şi Păpuşa, lacul Iezer), schitul în piatră din secolul XV şi casa memorială George Topârceanu de la *Nămăieşti*, apoi cariera de calcar, rezervaţia naturală şi Mausoleul eroilor de la *Mateiaş* de unde se deschide o largă vedere panoramică asupra spaţiului subcarpatic getic şi marginii masivelor muntoase.

Axele secundare

Au unele obiective şi sectoare de importanţă naţională sunt pe Râul Doamnei şi Dâmboviţa.

Axa turistică de pe Râul Doamnei

Pleacă de la Piteşti spre nord în lungul văii omonime; se poate ajunge schimbând asfaltul cu drumul forestier şi potecile în masivele Făgăraş (vf. Moldoveanu) şi Iezer. Pe parcurs, succesiunii peisajelor naturale i se adaugă satele de vale, deal, din bazinetele depresionare cu structură specifică, mai multe biserici şi mânăstiri vechi, colecţiile muzeistice cu elemente variate de la *Domneşti* (icoane, cărţi vechi, costume populare, cusături etc), *Retevoieşti* (mobilier, port şi cusături populare), bisericile rupestre la *Jgheaburi-Corbi*, lacul şi relieful carstic pe gipsuri la *Nucşoara* etc.Există un început de agroturism.

Axa turistică de pe Dâmboviţa

Constituie un segment de legătură între Târgovişte şi tot ansamblul turistic din culoarul Rucăr-Bran. De reţinut localităţile *Voineşti* (livezi de mere întinse, cetate de pământ, staţiune pomicolă), *Văleni-Dâmboviţa* (manifestare folclorică, colecţie muzeală, etnografie), *Cetăţeni* (chei şi relief de turnuri secţionate în conglomerate, biserică rupestră din sec. XV-XVI, urme ale unei aşezări dacice din sec. II etc.), *Stoeneşti* (arhitectură populară, monument, tradiţii), *Dragoslavele* (arhitectură populară, vârful Piatra Dragoslavelor din calcar, cimitirul eroilor etc.). De aici se intră în culoarul Rucăr-Bran.

Infrastructura turistică a regiunii

Zona turistică este străbătută de numeroase căi de comunicaţie care asigură legăturile nu numai cu toate obiectivele turistice, dar şi cu marile centru urbane din centrul şi sudul ţării. Astfel, pe Prahova se înscriu o şosea (D.N.1) şi o cale ferată (magistrala 3) cu importanţă naţională şi europeană, pe valea Argeşului a fost amenajat Transfăgărăşanul, pe Râul Târgului şi Dâmboviţa sunt şosele care se unesc la Mateiaş de unde se face legătura, prin culoarul Rucăr-Bran, cu Transilvania. La acestea se adaugă şosele judeţene ce leagă toate oraşele şi localităţile turistice, drumurile forestiere şi potecile cu marcaje ce urcă în munţi (mai ales în Bucegi) şi căile ferate de-a lungul Ialomiţei, Argeşului, Râului Târgului.

În lungul căilor de comunicaţi sunt numeroase moteluri, hoteluri, vile, cabane, campinguri, restaurante, staţii de benzină, unităţi de ali mentaţie cu nivele variate de confort şi de asigurare a serviciilor. Cele mai importante sunt în lungul Prahovei şi Argeşului

Tipuri de turism

În regiune se practică cele mai variate tipuri de activităţi turistice:

- *deplasări la sfârşit de săptămână* (îndeosebi pe Valea Prahovei şi în aşezările din munţi sau cele situate pe malul lacurilor);
- *odihnă* în toate aşezările montane, *odihnă şi balneoterapie* în aşezările cu un astfel de profil de rang judeţean şi local;
- *turism de informare* istorică, naturalistă, artistică la muzee, case memoriale, diverse monumente istorice, de artă şi arhitectură etc.;
- *pescuit şi vânătoare* sportivă;

- *sporturi de iarnă* (pe versanţii munţilor-Bucegi, Iezer), *nautice* pe lacurile din lungul Argeşului (mai ales Vidraru) şi *alpinism* (Bucegi);
- *drumeţii* în spaţiul montan ;
- *turism de afaceri* (valea Prahovei).

27. Regiunea turistică Oltenia de Nord

Caracteristici generale

Este una dintre cele mai complexe, având nu numai o mare încărcătură de obiective turistice, dar şi multe dotări cu grad de înoire diferit ceea ce facilitează activităţi turistice în forme variate dar pe tot parcursul anului.

Cuprinde mai întâi dealurile şi depresiunile subcarpatice de la vest de Olt, şi apoi valea Oltului, Podişul Mehedinţi şi porţiuni din unităţile naturale limitrofe acestora.

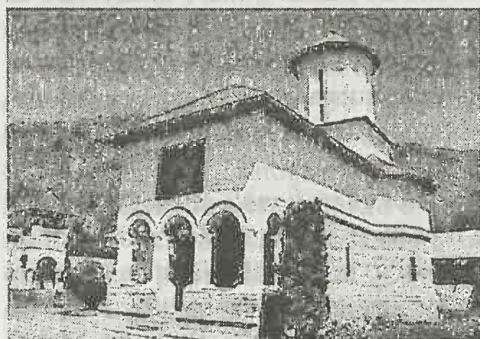
Astfel în nord se ataşează *rama Carpaţilor Meridionali* alcătuită din mai multe culmi apaţinând câtorva masive. De o parte şi de alta a Oltului sunt culmi din Masivul Cozia (1668 în vârful Ciuha Neamţului) şi Muntele Năruţ cu altitudini medii, dar care datorită alcătuirii geologice se impun prin masivitate, creste şi abrupturi. Până la Olteţ urmează culmea calcaroasă Vânturariţa-Buila din Munţii Căpăţânii, cu altitudini de 1800 m, dar care se termină spre Subcarpaţi prin versanţi abrupţi. Între Olteţ şi Motru se găsesc culmile din sudul munţilor Parâng şi Vâlcan, cu înălţimi de 1800-2000 m, cu versanţi povârniţi, cu păduri şi păşuni, dezvoltaţi pe şisturi cristaline şi calcare. De la Motru la Dunăre sunt Munţii Mehedinţi, formaţi predominant din calcare, aici impunându-se peisajul carstic.

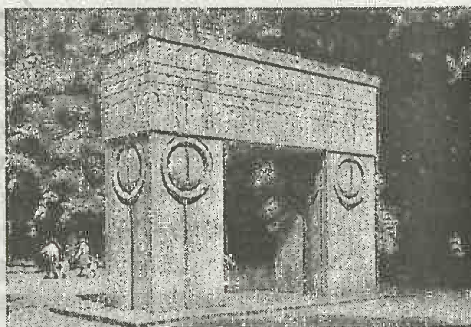
În Subcarpaţii dintre Olt şi Bistriţa domină un ansamblu de dealuri bine împădurite, la altitudini de 500-800 m, ce se desprind de sub munte şi care sunt alcătuite din strate de gresii, marne, argile uşor cutate sau monoclinale. Între ele eroziunea a creat bazinete depresionare. Unele sunt la contactul cu muntele (Cheia-Olăneşti), altele în sud la limita cu Podişul Getic (Ocnele Mari, Govora). În ele se află sate în care ocupaţiile de bază ale locuitorilor sunt creşterea animalelor, exploatarea lemnului şi a materialelor de construcţii.

La vest de Bistriţa, Subcarpaţii apar ca un sistem format din două şiruri de depresiuni separate de dealuri. Primul şir se află sub munte şi formează un culoar cu orientare est-vest, la altitudini de 300-400 m cu sate mari şi multe obiective turistice (Hurez pe Luncavăţ, Polovragi pe Olteţ, Baia de Fier pe Galben, Novaci pe Gilort, Crasna pe Blahniţa, Muşeteşti pe Amaradia, Bumbeşti pe Jiu, Stăneşti pe Şuşiţa, Runcu pe Sohodol, Pestişani pe Bistriţa, Tismana pe Tismana) ce sunt separate de şei joase sau culmi înguste la 500-550 m, în bună parte acoperite cu păşuni şi fâneţe. La sudul acestora se află dealuri împădurite cu înălţimi de peste 400 m (altitudinea maximă este în Măgura Slătioarei la 769 m) urmate de un al doilea şir de depresiuni cu caracter intracolinar (Câlnic-Târgu Jiu-Câmpu Mare) a căror vatră situată la 160-200 m este alcătuită din terase şi lunci extinse aparţinând Jiului, Gilortului şi unor afluenţi importanţi.

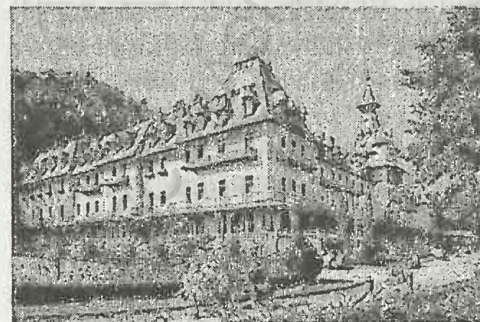

Trovanţi de la Costeşti

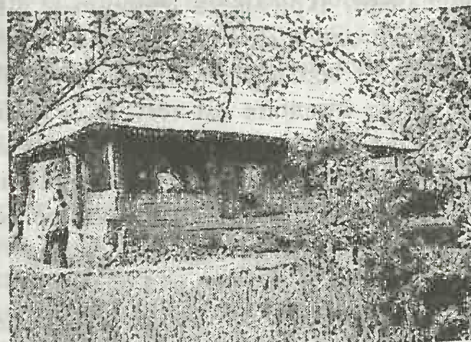

Biserica Buna Vestire – Râmnicu Vâlcea

Polovragi

Poarta Sărutului – Târgu Jiu

Cariera de la Arnota

Călimăneşti

Hobiţa – Casa memorială C. Brâncuşi

PLANŞA 19

Ele sunt dominate de versanţi povârniţi şi împăduriţi ai unor dealuri subcarpatice sau care aparţin Podişului Getic (Bran, Sporeşti)

La vest de Motru se află *Podişul Mehedinţi*, care deşi nu are o întindere mare prezintă peisaje aparte: se impun şirurile de vârfuri ascuţite (cornete) dezvoltate pe calcare, bazinetele depresionare (cu sate mici dar cu încărcătură etnofolclorică şi turistică tradiţională) sculptate în calcare sau la contactul acestora cu rocile cristaline sau sedimentare, al platourilor cu păşuni, fâneţe sau păduri, al cheilor şi peşterilor. În sudul său, la contactul cu Dealurile Coşuştei, sunt mai multe depresiuni (cea mai mare este aceea în care află municipiul Drobeta Turnu Severin) separate de şei înalte şi culmi înguste.

În Podişul Getic, elementele de natură turistică se desfăşoară pe de-o parte pe culmile împădurite ce domină Subcarpaţii iar pe de alta se înşiră pe râurile principale spre sud. Acestea sunt axe rutiere importante deţinătoare ale unui potenţial turistic cultural tradiţional. Văile formează culoare extinse la 150-200 m, cu terase şi lunci largi pe care se află situate numeroase aşezări umane aproape înlănţuite.

Potenţialul turistic

Pe ansamblu, pentru turism sunt câteva caracteristici naturale şi sociale ce au importanţă distinctă şi anume:

- *O alcătuire petrografică şi structurală* variată, care în multe locuri se impune în peisaj. Se remarcă pereţii din gnaise şi şisturi cristaline din M.Cozia şi Culmea Năruţ; masivele calcaroase din sudul munţilor Căpăţânii, Parâng sau din Podişul Mehedinţi; concreţiunile grezoase sub formă de blocuri sferice de la Costeşti, stratele de pietrişuri şi nisipuri slab cimentate de la contactul Subcarpaţilor cu Podişul Getic în care şiroirea a creat reliefuri inedite; masivele de sare de mică adâncime de la Ocnele Mari şi Săcelu în care prin prăbuşirea salinelor au rezultat lacuri şi versanţi specifici; structura intens cutată şi fracturată din munte ce impune sălbăticie în peisaj (abrupturi, creste etc.) vis-a-vis de cea monoclinală din dealuri care dă suprafeţe abrupte şi platouri.
- *Un relief complex* din care pentru turism atrag atenţia: versanţii abrupţi şi foarte accidentaţi ai culmilor ce coboară din munţii Cozia şi Năruţ sau Parâng şi Vâlcan; defileele înguste ale Oltului şi Jiului, cu meandre încătuşate, cu numeroase praguri şi stânci; mulţimea cheilor cu lungimi şi fizionomie variate create de aproape toate văile importante ce străbat barele de calcar din sudul Carpaţilor Meridionali; peşterile din masivele calcaroase cu dimensiuni variate şi stadii de evoluţie foarte diferite; depresiunile subcarpatice largi, cu terase pe care se desfăşoară majoritatea aşezărilor, mărginite de dealuri prelungi cu pâlcuri de pădure sau livezi; forme de relief ce stârnesc interes prin înfăţişarea inedită precum trovanţii din cariera de la Costeşti şi versanţii puternic ravenaţi de la Slătioara, microdepresiunile de tasare din arealele cu masive de sare.
- *Climatul favorabil* unor multiple forme de activitate turistică. Pe fondul unei circulaţii active din sud şi nord-vest desfăşurarea şi structura reliefului joacă un rol esenţial, Carpaţii Meridionali constituind o barieră pentru masele de

aer sudice care pătrunzând prin culoarele de vale largi vor stagna în depresiunile subcarpatice. Pe versanţii dinspre Oltenia, prin descendenţa maselor de aer vestice, se facilitează producerea unor manifestări foehnale.

Climatul este blând, moderat, cu nuanţe ce-au permis menţinerea şi dezvoltarea asociaţiilor vegetale sudice balcanice şi mediteraneene. Regimul termic moderat se caracterizează, în regiunea deluroasă prin valori de 7-9,5°C-media anuală, -2,5°C - 3°C în ianuarie şi 18-20°C în iulie. Anual cad 700-900 mm precipitaţii cu valori mai ridicate în intervalele aprilie-iulie şi octombrie-noiembrie. Unele deosebiri topoclimatice apar evident între bazinetele depresionare în raport cu dealurile. Aici se manifestă, în cea mai mare parte a anului, un climat mult mai blând, cu caracter sedatic, situaţie care a favorizat impunerea mai multor staţiuni balneoclimaterice.

Pe rama munţilor, dezvoltarea altimetrică până la 1800m impune etajarea valorilor parametrilor climatici (temperaturile scad la 2°C anual, -5°C, -6°C iarna şi 12-14°C în iunie); creşte în acelaşi sens cantitatea de precipitaţii şi mai ales ponderea celor solide. Deci, pe ansamblu topoclimate favorabile nu numai locuirii dar şi desfăşurării activităţilor turistice pe tot parcursul anului.

- *Reţeaua hidrografică* este reprezentată de râuri viguroase ce-şi au obârşiile în Carpaţi, care au creat culoare largi de vale, orientate dominant de la nord la sud, facilitând o infrastructură adecvată ce a înlesnit o circulaţie activă pe această direcţie. Pentru turism mai însemnate sunt lacurile amenajate pe unele râuri (pe Olt la Cozia, Călimăneşti, Dăeşti, Rm. Vâlcea, Govora; pe Jiu, la Târgu.Jiu şi la Bumbeşti în curs de amenajare; pe Dunăre la Gura Văii), altele au origine carstosalină (Ocniţa, Săcelu). Există numeroase izvoare minerale unele şi termale şi mezotermale(la Călimăneşti, Căciulata, Olăneşti, Govora, Săcelu); izbucuri în regiunile carstice (Izverna, în Podişul Mehedinţi, rama munţilor Mehedinţi, Runcu din Munţii Vâlcan etc.).

- *Vegetaţia* aparţine spaţiului forestier. Cea mai mare dezvoltare o are etajul cvercineelor care urcă până la 700 m (stejar, gârniţă şi cer în depresiuni şi pe dealuri joase, gorun la peste 500 m). Mai sus se desfăşoară pădurile de fag, fag şi brad, iar la peste 1300 m pe rama montană pădurile de conifere şi uneori pajiştile. Defrişarea pădurilor s-a efectuat atât în spaţiul depresionar şi al culoarelor de vale (pentru culturi şi aşezări), cât şi la altitudine (pentru păşuni).Pădurile ocupă, în prezent, spaţii mai restrânse (îndeosebi pe versanţii umbriţi, accidentaţi). Condiţiile climatice moderate au favorizat păstrarea şi dezvoltarea multor specii sudice cu caracter termofil (frasin, mojdrean, castan comestibil, liliac sălbatic, scumpie, alun turcesc). De asemenea, în lungul văilor există zăvoaie, mult solicitate în excursiile de la sfârşit de săptămână.

- Unele elemente ale cadrului natural, cu valoare ştiinţifică şi peisagistică distinctă sunt *ocrotite*. Lângă Târgu Jiu există o *poiană cu narcise şi lalele pestriţe*; la Tismana este ocrotită *pădurea de castan dulce*; pe versantul nord-vestic al Măgurii Slătioara se află o rezervaţie cu un ansamblu de *forme de şiroire* ce dă o notă aparte în peisaj; în Podişul Mehedinţi şi Munţii Mehedinţi sunt mai multe *peşteri protejate* (Cloşani, Topolniţa, Ponoare, Peştera lui Epuran.), apoi *rezervaţii forestiere* (Pădurile de pin negru din Defileul Dunării, Pădurea de liliac sălbatic de la Ponoare) şi *rezervaţii paleontologice* (Bahna).

Complexul Ponoare întruneşte forme carstice reprezentative, unicate pe plan naţional, care îi conferă valoare deosebită.În cadrul acestui complex se remarcă: Podul Natural Ponoarele- formă carstică naturală, inedită în ţara noastră prin dimensiuni, care a luat naştere prin prăbuşirea parţială a unei peşteri.Bolta podului are o deschidere de 26,8 m şi o lăţime de 9,70 m; lungimea lui este de 61 m, iar lăţimea 13,7 m. Peştera de la Podul natural Ponoare este săpată în dealul Cracul Muntelui la 365 m altitudine.Peştera are o lungime de 630 m şi este alcătuită din două galerii (una activă şi una fosilă), care se deschid atât spre podul natural cât şi spre depresiunea Zătonul Mare.Galeria fosilă este bogat concreţionată (se remarcă stalactite tubulare). Platoul cu lapiezuri aflat deasupra Peşterii de la Podul Natural este extins pe o suprafaţă de 0,5ha. *Pădurea de liliac* de la Ponoarele este prezentă pe versanţii calcaroşi aflaţi la 2 km de satul Ponoarele, având nu numai importanţă ştiinţifică, de peisaj dar reprezintă şi un simbol pentru activităţile turistice tradiţionale. Astfel, în poienile de aici, în luna mai, când liliacul este înflorit pe culmi se organizează Sărbătoarea liliacului, la care participă populaţia din judeţ dar şi multe localităţi din ţară.

- Zona reprezintă *un spaţiu bine populat* (densitatea populaţiei variază între 150 şi 250 loc./km^2), în care urmele de cultură materială indică nu numai vechimea milenară a multor aşezări, dar şi o străveche activitate economică bazată pe păstorit şi folosirea lemnului şi a pietrei, precum şi pe practicarea unor îndeletniciri agricole diverse. Toate şi-au lăsat amprenta în individualizarea unor elemente cu însemnătate pentru turism.

Poziţia geografică şi desfăşurarea reliefului au permis realizarea, încă din vechime, a unor artere de comunicaţie axate (de la sud la nord) pe văi, depresiuni şi de aici în munţi (două drumuri milenare treceau peste munţii Vâlcan şi Parâng spre Transilvania), iar altul se desfăşura prin suita de depresiuni ce încep de la Drobeta Turnu Severin şi se continuă până la Valea Oltului. De-a lungul secolelor în aşezări s-au desfăşurat activităţi economice, sociale şi culturale materializate în mai multe construcţii şi aşezăminte ce constituie o bună parte a patrimoniului turistic antropic. Între acestea sunt urme de cetăţi dacice şi daco-romane (Drobeta, Buridava, Bumbeşti), aşezări monahale din secolele XIV-XV, numeroase construcţii aparţinând secolelor XVIII-XIX, opere de artă (ansamblul brâncuşian de la Tg.Jiu), o diversitate de obiecte din lemn, piatră, metal, ţesături, cusături tradiţionale, prezente pretutindeni în satele mehedinţene, gorjene sau vâlcene, dar şi în câteva muzee de profil (Curtişoara, Bujoreni).

Zone, centre şi obiective turistice

Cele trei municipii Râmnicu Vâlcea, Târgu Jiu şi Drobeta Turnu Severin reprezintă nu numai importante centre turistice, dar şi nucleele unor zone ce concentrează multe localităţi în care se află elemente naturale sau cultural-istorice cu importanţă pentru turismul naţional şi internaţional. Reţeaua densă de drumuri ce le uneşte impune sistemul complex al regiunii. Legătura dintre acestea se realizează printr-un sistem rutier în care se impun două şosele relativ paralele ce străbat centrul Subcarpaţilor Olteniei. În ultimele decenii potenţielul turistic valoros din lungul lor coroborat cu înmulţirea amenajărilor pentru servicii de profil au condus la afirmarea aici a unei însemnate axe turistice racordabilă cu

cele de aceeaşi valoare din defileele Dunării, Jiului, Oltului. Nu trebuie omise nici cele secundare ce se desprind din ea şi leagă de multe ori aşezările sau obiectivele din munţi sau marginea lor cu cele din Podişul Getic. În acest fel s-a creeat un sistem turistic regional a cărui dezvoltare va impune Oltenia de nord în patrimoniul şi mişcarea turistică naţională pe aceeaşi treaptă cu Bucovina, litoralul sau Munţii Apuseni.

Zona turistică Vâlcea

S-a închegat în jurul centrului polarizator municipiul Râmnicu Vâlcea şi a culoarului Oltului implicând un extins spaţiu în Subcarpaţi, rama montană şi dealurile sudice.

Caracteristicile principale sunt date de:

- un areal cu un potenţial turistic diversificat ce cuprinde deopotrivă obiective naturale şi antropice cu valenţe variate şi în bună măsură cu un grad de cunoaştere naţională (unele şi internaţională) ridicat;
- condiţii naturale extrem de favorabile nu numai pentru o locuire dar şi pentru valorificare ca potenţial uman participând direct sau indirect la actul turistic de mai bine de două secole (mai ales în balneoturism);
- afirmarea socială, economică şi culturală a unui oraş mare (Râmnicu Vâlcea) la intersecţia unor însemnate drumuri de rang naţional (spre Bucureşti şi în lungul Oltului) şi judeţean, ce-a devenit centrul de concentrare în primul rând a legăturilor şi activităţilor cu cele patru staţiuni balneocliamterice (de importanţă naţională) şi apoi cu multe alte localităţi care încep să se afirme prin valoarea agroturistică şi nu numai.
- *Râmnicu Vâlcea* (107656 locuitori în 2002), este cunoscut în documente de la 1389, dar cu urme mai vechi de locuire.Constituie cel mai însemnat centru turistic de pe valea Oltului, prin numărul mare de obiective turistice, prin dotări şi formele de turism pe care le poate asigura, prin puterea economică şi activităţile ştiinţifice şi artistice. Între obiective se impun: Muzeul de istorie (piese arheologice din neolitic, de la cetăţi dacice şi castre romane aflate în apropiere-Buridava, Arutela), Muzeul memorial Anton Pann, organizat într-o clădire de tip culă din secolul al XVIII-lea, biserici din secolele XV-XVII, Complexul arhitectonic al Episcopiei (secolul XIX), mai multe edificii în stiluri diferite din sec. XIX-XX, Parcul Zăvoi, Complexul muzeistic Gh. Magheru din sudul oraşului, pe locul unde a fost organizată tabăra revoluţionarilor de la 1848 etc., cartiere noi pe valea Olăneşti, Ostroveni în nord.

Din oraş pornesc pe mai multe direcţii şosele modernizate care ajung la numeroase obiective şi amenajări pentru turism.

Către nord, urmărind valea Oltului se află:

- Muzeul arhitecturii populare Vâlcene în comuna *Bujoreni*;
- oraşul *Călimăneşti* (8598 locuitori în 2002), cunoscut ca însemnată staţiune balneoclimaterică. Aici sunt numeroase izvoare de ape minerale, unele termale, cunoscute încă din epoca daco-romană. Atestat documentar la 1388 a devenit staţiune balneoclimaterică din secolul al XIX-lea şi oraş din 1929. În staţiune se găsesc numeroase clădiri-vile, unele de la începutul secolului XX ridicate în stil tradiţional, complexe balneare moderne la Căciulata şi Cozia. Se remarcă pentru

acest sector al văii Oltului numărul mare de biserici şi mănăstiri vechi: *Cozia*-ctitorie a lui Mircea cel Bătrân, la 1387, refăcută în mai multe rânduri (mai ales de Constantin Brâncoveanu), aici funcţionează şi un însemnat muzeu cu manuscrise, tipărituri, broderii, obiecte de cult; *Bolniţa* biserica lui Radu Paisie din secolul XVI; biserica din *Ostrov* (sec. XV); mânăstirea *Stânişoara* de la 1830 pe locul unui schit din secolul XVII întregesc patrimoniul turistic din zonă. Se adaugă lacurile *Călimăneşti şi Turnu*, castrul roman *Bivolari* (cu prezenţa unor izvoare mezotermale), *impunătorul defileu tăiat de Olt* între munţii *Năruţ* şi munţii *Cozia*, marea rezervaţie naturală din Munţii Cozia.

- *Spre nord-vest de RâmnicuVâlcea, pe valea Olăneşti*, sunt centrul de ceramică de la *Vlădeşti* ;

- *Băile Olăneşti* (4608 locuitori în 2002; atestat documentar de la începutul sec. XVI, staţiune balneoclimaterică din sec. XIX, 31 de izvoare minerale amenajate, bază de tratament, biserică din lemn din sec. XVIII, adusă de la Albac), schitul *Comana*, biserici din sec. XVIII, chei şi relief ruiniform pe versantul calcaros al muntelui.

- *Spre sud-vest de municipiu*, din drumul care coboară pe valea Oltului trecând pe lângă salba de lacuri de baraj şi complexul chimic Govora se ajunge la două staţiuni balneoclimaterice însemnate, prin acestea debutând de fapt *axa turistică subcarpatică*. Acestea au o poziţie laterală faţă de şoseaua principală

- *Ocnele Mari* este oraş (3578 locuitori în 2002) din 1960, atestat documentar din sec. XIV, reprezintă un însemnat şi vechi centru de exploatare a sării, băile fiind din 1900 cu amenajări pentru cură balneară, lacuri sărate la Ocniţa, pe un deal s-a identificat cetatea dacică Buridava. Surparea unor galerii şi ocne de sare vechi a condus la realizarea lacurilor sărate, ultimele prăbuşiri fiind din 2004-2005.

- Oraşul *Băile Govora* (2891 locuitori în 2002) este atestat documentar din sec. XVI. Aici sunt izvoare minerale ce au favorizat dezvoltarea staţiunii în sec. XX, mânăstirea din sec. XV, unde a funcţionat un vechi centru de tipărituri din sec. XVII-XVIII; cu muzeul mânăstirii.

- *Pe drumul spre Târgu Jiu* există două şiruri de localităţi unele la contactul cu muntele şi altele în depresiuni aproape în fiecare existând un obiectiv de interes turistic. Între acestea se impun câteva mânăstiri vechi, aflate în vecinătatea muntelui, renumite prin valoarea lor artistică şi istorică.

- *Bistriţa* (un complex format din biserica din sec. XV, biserica şi palatul ridicate de Gh.Bibescu şi Barbu Ştirbei, schitul din peşteră aflat în versantul Cheilor Bistriţei), *Arnota* (ctitorie a lui Matei Basarab);

- *complexul Hurezi*, cel mai mare ansamblu de arhitectură medievală din Ţara Românească format din mânăstirea şi palatul ctitorite de Constatin Brâncoveanu, mai multe schituri şi biserici din sec. XVII-XVIII, muzeu, *Polovragi* (mânăstire din sec. XVII).

Pe râurile ce coboară din munte se găsesc sectoarele de chei precum *Bistriţa, Olteţ* (cele mai mari şi mai înguste), *Galbenului* (cu Peştera Muierii amenajată pentru turism) precum şi unele rezervaţii naturale la *Polovragi* (peşteră, rezervaţie complexă de relief, pădurea de castan); *Măgura Slătioarei, Costeşti.*

- *Complexul muzeistic Măldărăşti* (două cule din sec. XVIII, XIX în care s-a amenajat un muzeu de artă, biserica din secolul XVIII), *oraşul Horezu* (vestit centru de ceramică, de prelucrare artistică a lemnului, ţesături populare, expoziţie de artă populară şi festival artistic anual) ;

- *Vaideeni şi Novaci* localităţi recunoscute pentru specificul etnografic şi folcloric. Din Novaci pleacă Transalpina, drumul străvechi ce trece peste munte în Transilvania la Sebeş, la Rânca este în curs de afirmare o nouă staţiune cliemterică montană.

- La *Săcelu*, pe Blahniţa, există o staţiune balneară de interes local, dar a căror ape termale şi minerale erau cunoscute şi folosite încă de pe vremea romanilor.

- *În lungul culoarelor văilor principale ce coboară spre sud* şi străbat Podişul Getic se află câteva mănăstiri. mai însemnate sunt cele de pe valea *Otăsăului* (Mânăstirea dintr-un lemn din secolul XVII, aici şi rezervaţie naturală; schitul Surpăţele din sec. XVI).

Se remarcă de asemenea exploatările de lignit în cariere mari la Alunu, Berbeşti (se impun în peisaj ca uriaşe"cicatrice antropice" ce reflectă hâdoşenia atacului asupra naturii) dar şi peisajele variate ale dealurilor împădurite, ale depresiunilor, cu aşezări răsfirate şi ale munţilor calcaroşi cu versanţi abrupţi.

Zona turistică Târgu Jiu

S-a individualizat în depresiunea omonimă în jurul oraşului Târgu Jiu care s-a impus treptat ca centru polarizator al activităţilor turistice concentrate pe cele două axe care se intersectează aici (pe Jiu la nord şi sud) şi prinSubcarpaţi (de la est la vest).

Dezvoltarea ei este facilitată mai ales de existenţa multor obiective turistice aflate în grad deosebit de cunoaştere şi de valorificare prin vizitare şi în mai mică măsură de nivelul realizării serviciilor turistice raportate la infrastructura şi dotările existente. Cele mai multe se găsesc în oraş dar şi în localităţile de la marginea muntelui spre care conduc drumuri cu grad variat de modernizare.

- *Municipiul Târgu Jiu* (96562 locuitori în 2002) care se desfăşoară în lunca şi pe terasele Jiului, este o aşezare veche (urme din neolitic şi perioada daco-romană),dar care a fost cunoscută încă din secolele XIV-XV. Devine oraş din 1598 fiind renumit prin târgurile care se organizau aici. Astăzi este un însemnat centru economic cultural şi turistic. În oraş se află ansamblul sculptural Constantin Brâncuşi (amenajat între 1936-1938; cuprinde Masa tăcerii, Aleea scaunelor, Poarta Sărutului, Masa dacică realizate din piatră de Banpotoc şi Coloana infinitului din fontă arămită), Muzeul judeţean (are secţii de istorie, artă, etnografie), Mausoleul Ecaterina Teodoroiu se află în centru iar muzeul memorial (în casa părintească din nordul oraşului). Se adaugă edificii şi case din secolul al XVIII-lea şi al XIX-lea, monumente de arhitectură, biserica domnească din secolul XVIII, parcul şi mai multe monumente între care şi cele dedicate lui Tudor Vladimireascu şi Constantin Brâncuşi. Pe Jiu este amenajat un lac de baraj.

Către nord, în *satul Curtişoara* există Cula Coroiu (sec. XVIII) în care se află Muzeul etnografic gorjean (costume, ţesături, unelte, ceramică, case, porţi);

la *Bumbeşti* sunt urmele unui castru roman şi partea sudică a defileului Jiului (numeroase meandre încătuşate, cu versanţi abrupţi şi împăduriţi pe sute de metri. ruinele schitului *Vişina* din secolele XIV-XV, mânăstirea *Lainici* din secolul al XIX-lea). Din Bumbeşti spre est drumul spre oraşul Novaci trece prin mai multe bazinete depresionare cu sate vechi de oieri. Impresionează frumuseţea peisajelor dezvoltate de rama montană în opoziţie cu cele din depresiuni şi al dealurilor destul de bine împădurite cu cvercinee. Importantă este localitatea *Crasna* (biserică din lemn, etnofolclor) din care se coboară pe valea Blahniţei la *Săcelu*(staţiune balneară de interes local cu regim estival bazată pe mai multe izvoare minerale).

- *Către vest* de Târgu Jiu obiectivele turistice cele mai numeroase află în satele din depresiuni şi în cele de lângă munti şi pe culmile acestora. Astfel există mai multe *biserici din lemn* ce datează din sec. XVIII-XIX la *Pestişani, Leleşti, Frăţeşti*; biserica din sec. XVIII şi casa boierească din *Glogova*; Monumentul de la *Padeş*, ridicat pe locul unde s-a dat Proclamaţia din ianuarie 1821; muzee săteşti cu specific etnografic, istoric *la Leleşti, Brădiceni, Dobriţa, Arcani*; muzeul memorial Constantin Brâncuşi din *Hobiţa* la care se adaugă expoziţia taberelor de sculptură din zăvoiul râului Bistriţa. Aşezările de sub munte sunt renumite prin frumuseţea portului, obiceiuri, ţesături, cusături, obiecte din lemn bogat ornamentat, prin varietatea peisajelor naturale între care se remarcă cheile (pe *Sohodol, Bistriţa, Motru, Tismana*) şi peşterile (cele mai multe în bazinul Motrului-*Cloşani, Martel, lazu, Sohodoale*), mânăstirea *Tismana* (ctitorie a lui Nicodim la 1375-1378, cu un bogat tezaur de obiecte de artă religioasă, muzeu, cascadă, păstrăvărie în vecinătate) în apropierea oraşului *Tismana* (7864 locuitori în 2002).

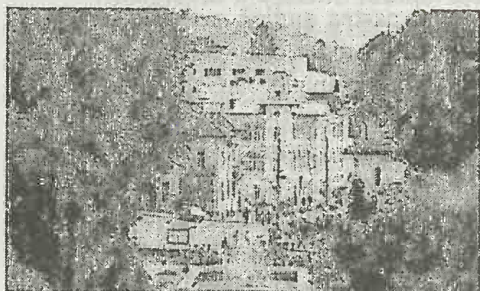
- *La est de Târgu Jiu* şoseaua trece prin şaua de la Scoarţa în Depresiunea Cărbuneşti. Principala localitate turistică este oraşul *Târgu Cărbuneşti* (8731 locuitori în 2002, oraş din 1968, biserica Sf.Ioan Botezătorul din sec. XVIII). Pe ansamblu impresionează peisajul impus de terasele extinse cu culturi agricole, livezi şi sate la care elementele tradiţionale se pierd tot mai mult în ansambluri moderniste.

Zona turistică Mehedinţi

Se desfăşoară în vestul regiunii, are o grupare importantă de obiective în baza cărora poate fi delimitată ca potenţial dar este la începutul procesului de cristalizare ca zonă funcţională. Principalele caracteristici sunt:

- Asociază unităţi geografice cu valenţe turistice distincte. Mai întâi sunt Podişul Mehedinţi şi culoarul depresionar dintre acesta şi Podişul Strehaiei cu o dominantă impusă de peisajele naturale şi apoi se adaugă un fragment semnificativ din Defileul Dunării, între Orşova şi Drobeta Turnu Severin ce se constituie ca sector de îmbinare cu regiunea turistică Banat dar şi cu axa Dunării în care valoarea turistică şi circulaţia dinamică sunt extrem de însemnate.

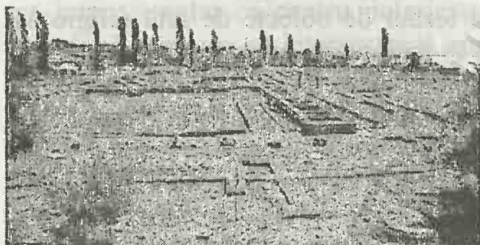
Există un centru turistic Drobeta Turnu Severin bine conturat nu numai prin obiective dar şi prin nivel de dotări şi realizare a serviciilor, un centru Orşova cu potenţial valoros dar cu dotări reduse şi un centru Baia de Aramă întru-un areal cu obiective naturale deosebite dar cu un nivel precar de a satisface exigenţele servirii.

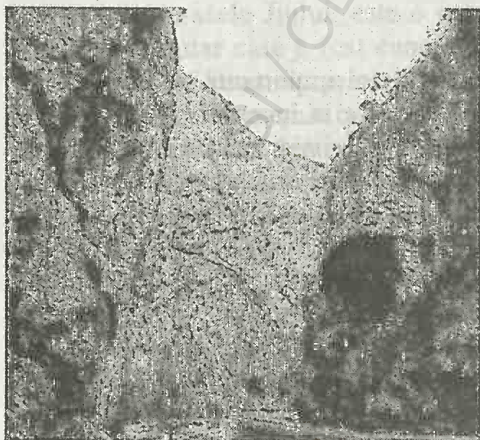
Govora

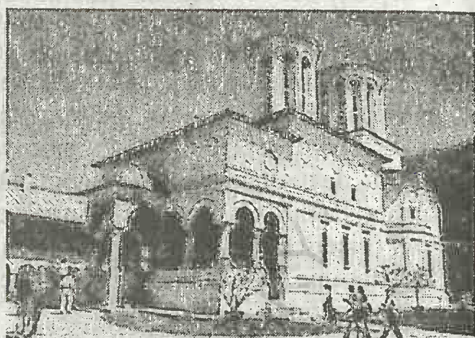
Podul natural de la Ponoare

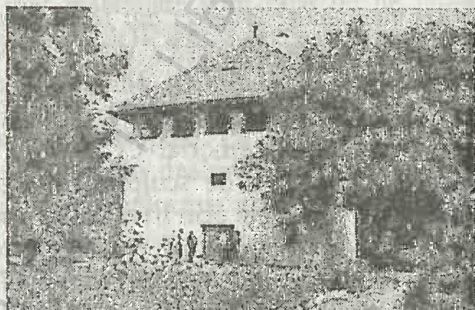
Ruinele de la Severin

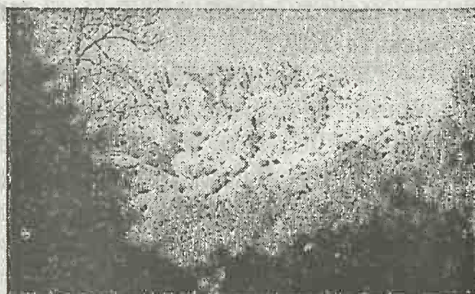
Cheile Jaleşului

Mănăstirea Horezu

Cula de la Curtişoara

Vârful lui Stan (M. Mehedinți)

Masa Tăcerii – Târgu Jiu

PLANŞA 20

Poziţionarea celor trei oraşe la extremităţi face ca pe de-o parte în aria de exercitare a influenţei să intre porţiuni importante din Podişul Mehedinţi şi din celelalte unităţi iar pe de alta datorită distanţelor reduse dintre acestea se asigură strânse legături şi în desfăşurarea activităţilor turistice.

- *Municipiul Drobeta Turnu Severin* (104035 locuitori în 2002) constituie nu numai principalul centru turistic al zonei dar reprezintă unul din cele mai însemnate din ţară. Aici au fost identificate urme de cultură materială din paleolitic şi neolitic, a fost o aşezare geto-dacică (Drobeta), un oraş roman cu rang de municipium şi colonie (sec. II-III), apoi cetatea Severinului în sec. XIII, un centru economic şi comercial însemnat începând cu sec. XIX, când oraşul este reconstruit după planuri moderne. Are ca principale obiective turistice: Muzeul regiunii Porţile de Fier (cu valoroase colecţii arheologice, de artă, etnografice, ştiinţe ale naturii), vestigii din cetatea Severinului, castrului roman şi din piciorul podului roman construit de Apolodor din Damasc (sec. II), mai multe edificii din sec. XIX, XX, monumente, parcuri. În vecinătatea oraşului se află *pădurea Crihala* (punct de agrement), *mânăstirea Vodiţa* (ctitorie a lui Nicodim din sec. XIV), *localitatea Cerneţi* (biserică din secolul XVIII, cula lui Tudor în care se află un muzeu memorial), *ostrovul Şimian*, la coada lacului Porţile de Fier II, pe care s-a conservat o parte din cetatea turcească din secolul XV strămutată de pe insula Ada Kaleh, Complexul hidroenergetic Porţile de Fier I, de la Gura Văii (în incinta barajului s-a organizat un muzeu). În oraş şi în lungul Dunării sunt mai multe hoteluri, moteluri, unităţi de alimentaţie etc.

- *Orşova* (12967 locuitori în 2002) reprezintă un oraş nou construit pe măsura realizării complexului hidroenergetic Porţile de Fier şi a amenajării versanţilor lacului din jurul golfului Cerna. Vechea localitate, cu sorginte în epoca daco-romană (Dierna) se află pe o terasă joasă a Dunării care a fost acoperită de lac. În afara peisajelor extrem de generoase oferite de lac, Dunăre şi versanţii cu păduri şi livezi, în oraş reţin atenţia biserica romano-catolică, Staţiunea geografică Orşova, portul şi mai multe amenajări pentru relaxare, nataţie, odihnă. Din oraş se merge pe culoarul Caransebeş-Mehadia dar şi în Podişul Mehedinţi (îndeosebi în localităţile din bazinul văii Bahna).

- Oraşul *Baia de Aramă* (5617 locuitori în 2002) este un centru turistic în devenire, în prezent fiind mai ales un punct important de plecare fie în estul Podişului Mehedinţi (la cele mai importante obiective naturale dar şi în satele cu arhitectură specifică), fie pe şosea modernizată peste Munţii Mehedinţi (pe lângă Vârfu lui Stan) în valea Cernei sau pe valea Motrului în munţi sau în Podişul Getic. Aici se organizează în timpul anului mai multe sărbători etnofolclorice tradiţionale.

- *La vest de Motru* se desfăşoară Podişul Mehedinţi. Peisajele naturale sunt dominate de un ansamblu de forme şi fenomene carstice-depresiuni (Zăton, Balta), peşteri (Topolniţa-peste 15 km lungime, Peştera lui Epuran, Sfodea, Ponoare, Bulba, Sohodol), podul natural de la Ponoare (rest dintr-o peşteră prăbuşită), chei (Topolniţei, Coşuştei, Bulbei), sorburi, izbucuri, lacuri carstice (Zăton, Balta). De asemenea, aici există o renumită arie etnografică (aşezări specifice, multe risipite pe versanţii însoriţi ai munţilor, piese din ţesături, port

popular, obiecte din lemn prelucrate artistic (Baia de Aramă, Podeni, Obârşia Cloşani), instalaţii tehnice populare.

Infrastructura turistică a regiunii

Valorificarea importantului potenţial turistic se realizează în condiţiile existenţei unei reţele de drumuri dese şi în mare măsură modernizate (cele principale).În structura sistemului se impun câteva drumuri principale (pe văile Oltului, Jiului, Dunării) rutiere şi feroviare ce traversează zona la est, centru şi vest şi a uneia rutiere de la est la vest ce trece prin suita depresiunilor subcarpatice (în multe locuri este dublată de şoseaua pe sub munte). Din acestea se desprind numeroase drumuri locale ce duc în sate cu poziţie laterală sau pătrund pe văi în zona montană şi Podişul Getic. Se adaugă drumurile forestiere şi potecile din munţi şi Podişul Mehedinţi. Echipamentul turistic este completat prin mai multe hoteluri, moteluri, campinguri, hanuri aflate în centrele şi localităţile turistice, dar şi în lungul drumurilor principale sau în vecinătatea unor obiective turistice.

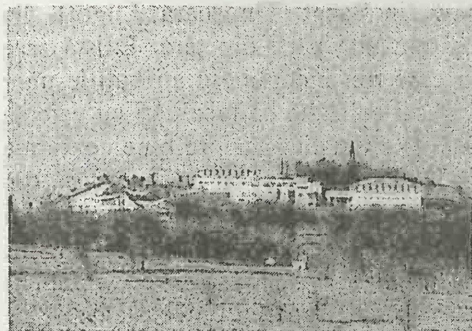
Tipuri de turism în regiune

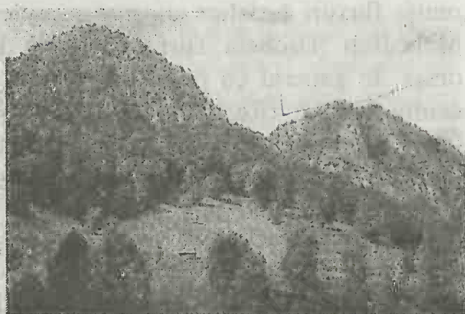
- *turism itinerant* având ca obiectiv mânăstirile, cheile şi peşterile din regiunea subcarpatică şi de pe rama munţilor;
- *turism de final de săptămână* în punctele de agrement din vecinătatea oraşelor principale;
- *turism de odihnă şi recreere, tratament* în diferite staţiuni de pe valea Oltului (Olăneşti, Călimăneşti-Căciulata, Ocnele Mari, Băile Govora, Săcelu, Bala);
- *turism prilejuit de manifestări etno-folclorice* (sărbătoarea căpşunilor, primăvara în satele vâlcene; 21 iunie la Polovragi; sărbătoarea liliacului în Podişul Mehedinţi; nedei în satele de sub munte);
- *turism ocazionat de sărbătorirea hramului mânăstirilor* (Tismana, Hurez, Bistriţa);
- *turism de afaceri* la Călimăneşti-Căciulata.

28. Regiunea turistică Banat

Caracteristici generale

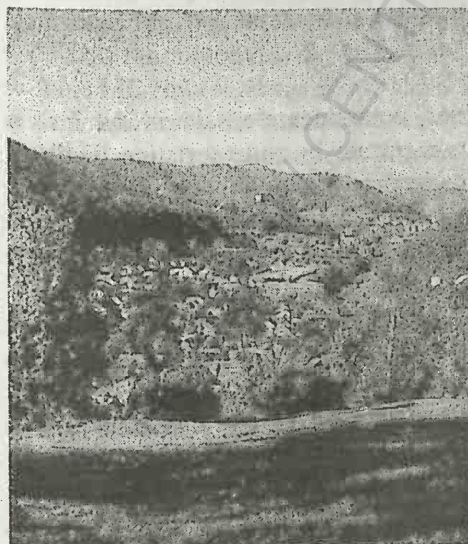
Această regiune se desfăşoară în sud-vestul ţării, preponderent în aria montană bănăţeană. În afara acesteia se includ culoarele depresionare limitrofe şi o parte din dealuri unde sunt centre şi obiective turistice ce gravitează spre aceasta.Specificul regiunii este dat de asocierea a trei zone turistice cu bogat potenţial dominant natural în grad diferit de cunoaştere şi valorificare la care se asociază o zonă mixtă înscrisă pe culoarul Timiş-Cerna şi mai multe sectoare cu aşezări şi obiective turistice disparate dar care se înscriu în sistemul de relaţii turistice din acest spaţiu geografic. În al doilea rând aici există câteva localităţi care prin poziţie geografică, obiective turistice şi dotări servesc atât ca centre de polarizare a multor tipuri de activităţi turistice dar şi ca principale locuri de plecare în zonele naturale limitrofe. De altfel prin ele se dirijează şi cele mai

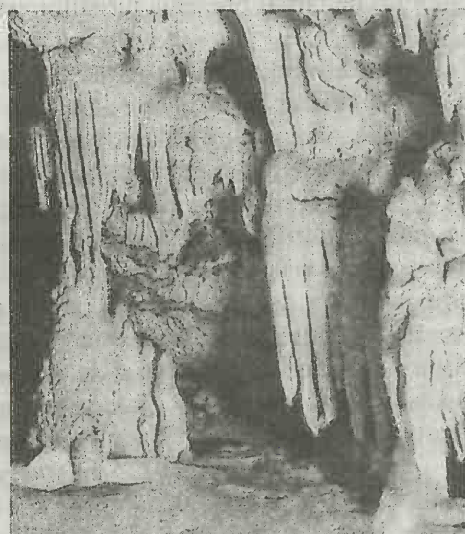

Semenic

Ciucenele Cernei

Defileul Dunării

Peştera Comarnic

Oraş Anina

Peştera Comarnic

PLANŞA 21

multe fluxuri turistice dinspre oraşele mari din Banat (Timişoara, Lugoj), din Mehedinţi (Drobeta Turnu Severin) dar şi din alte părţi din ţară. Există şase oraşe, în general cu poziţie periferică din care trei îndeplinesc atribuţiile unor centre turistice (Reşiţa, Caransebeş, Orşova) iar celelalte de localităţi cu valenţe turistice parţial valorificate. Se adaugă două axe turistice majore bine conturate (Orşova-Caransebeş) şi fluviul Dunărea cu potenţial dar şi cu unele dotări, din păcate de rang inferior şi mediu dar cu reale perspective datorită interesului crescând pentru diverse activităţi turistice. Totodată există şi două direcţii (Timişoara-Bocşa-Reşiţa-Semenic şi Reşiţa-Oraviţa-Naidăş-Moldova Nouă) parcurse de un număr de turişti în creştere datorate atracţiei obiectivelor de pe M.Semenic şi respectiv de trecere în Serbia.

Unităţile montane sunt încadrate de culoare de vale largi şi de depresiuni în care se află numeroase aşezări (şase oraşe şi un număr mare de sate) a căror locuitori şi-au extins activităţile economice pe mari întinderi pe versanţii şi culmile limitrofe. Ca urmare există o adâncă întrepătrundere între componentele naturale de mediu şi presiunea antropică. În acelaşi sens se constată şi preocupările tot mai susţinute în a angrena în activităţile de turism elemente ce pot să intereseze atât din natură cât şi din cultura şi rezultatele muncii oamenilor. Dezvoltarea turismului a impus şi măsuri de protecţie a elementelor naturale. Este una din regiunile cu cel mai însemnat număr de rezervaţii naturale dar şi cu un parc natural complex în lungul Dunării care se înscrie într-un anasamblu transfrontalier bine definit pe plan european. Se adaugă latura protejării în întregime a sistemelor de mediu prin desfăşurarea unui turism ecologic bine organizat şi direcţionat (îndeosebi în lungul axelor cu trafic intens şi a traseelor montane de suprafaţă) sau din golurile cartsice tot mai frecventate. Acestea sunt necesare şi datorită faptului că prin specificul potenţialului turistic activităţile legate de valorificarea lui se desfăşoară permanent pentru majoritatea acestora iar în cazul celor sezoniere (sporturi de iarnă) prezenţa turiştilor este deosebit de însemnată (în M.Semenic).

Potenţialul turistic

Potenţialul turistic este bogat şi variat, componentele sale având însă o distribuţie neuniformă. Majoritatea sunt concentrate în zone turistice distincte dar care sunt legate prin căile de comunicaţie principale.

În cadrul regiunii, munţii ocupă aproape 70%, iar restul aparţine culoarelor de vale, dealurilor exterioare şi depresiunilor. Munţii Banatului, deşi joşi (doar trei vârfuri depăşesc 1 400 m), au înfăţişarea unui bloc relativ unitar ce domină, prin diferenţe de nivel de mai multe sute de metri regiunile joase periferice. Această caracteristică a fost determinată de alcătuirea geologică (precumpănitor şisturi cristaline cu grad variat de metamorfozare) şi tectonică, care i-a ridicat pe sistemul blocurilor horst. Rocile sedimentare acoperă sectoarele coborâte ale acestora, aici individualizându-se depresiuni sau munţi bloc mai coborâţi.

În nord se află *Munţii Semenic* care este unitatea cea mai întinsă şi mai înaltă (1447 m în vf. Piatra Goznei, 1446 m în vf. Semenic şi 1437 m în vf. Piatra Nedeii). Sub vârfurile principale se desfăşoară platouri netede la 1350-1400m, separate de o reţea de văiugi cu o desfăşurare radiară şi care trec repede în văi înguste şi adânci. Sunt mărginiţi, la sud de Depresiunea Almăj sau

Bozovici (de natură tectonică şi cu un relief de dealuri, terase şi lunci, cu livezi şi diverse culturi agricole), în vest şi nord de culoarul depresionar Caraşova-Reşiţa-Ezeriş-Brebu (cu multe sate şi întinse terenuri agricole), de natură tectono-erozivă, iar în est de cea mai mare parte a culoarului tectonic Timiş-Cerna (un graben în care râurile principale au sculptat nivele de eroziune, terase şi lunci extinse pe care se află sate şi livezi compacte pe suprafeţe mari).

În sud, în lungul Dunării sunt *Munţii Locvei* (doar în câteva vârfuri trec de 700 m) şi *Munţii Almăj* (în partea centrală au înălţimi de 1000-1100m-vf.Svinecea Mare, 1224m). Sunt alcătuiţi predominant din roci cristaline străpunse de corpuri granitice, local, în vest şi la Cazane apar roci sedimentare mezozoice-calcare, gresii, conglomerate care au facilitat dezvoltarea unui relief aparte, la nivelul culmilor se impun suprafeţele de eroziune netede, iar spre Dunăre şi Depresiunea Almăj versanţi cu pantă mare, bine împăduriţi dar care spre poale au livezi de pruni şi meri.

Dunărea şi-a tăiat un lung defileu, în cadrul căruia se succed mai multe bazinete depresionare (Moldova Nouă, Liubcova, Ogradena, Dubova, Orşova) separate de îngustări (Baziaş, Pescari, Drencova, Cazanele Mari şi Mici, Porţile de Fier).

În vest se află *Munţii Aninei* formaţi din calcare, cu înălţimi de 900-1100 m (vf. Leordiş 1160 m) cu numeroase forme de relief carstic (peşteri, chei, depresiuni carstice cu dimensiuni variabile) şi *Munţii Dognecei* (o culme centrală netedă cu înălţimi de 450-700 m din care se desprind radiar culmi scunde la 350-400 m ce domină dealurile vecine prin versanţi povârniţi).

În nordul şi vestul acestor unităţi montane se desfăşoară *o prispă deluroasă* la 200-300 m (alcătuită precumpănitor din roci sedimentare neozoice) ce trece brusc sau lin spre unităţile de câmpie (Dealurile Tirolului, Dealurile Oraviţei, Dealurile Pogănişului).

Din rama montană de pe dreapta Timişului şi din bazinul inferior al Cernei se includ în zona turistică Banat culmile dezvoltate în roci cristaline şi pe calcare mezozoice limitrofe bazinului tectonic Timiş-Cerna. Acestea se ridică la peste 1000 m, sunt împădurite, dar prezintă şi veranţi abrupţi, îndeosebi pe calcare.

Climatul de munţi joşi, de dealuri şi depresiuni este moderat, caracteristică impusă de frecvenţa deosebită, pe fondul circulaţiei vestice, a ariilor ciclonale mediteraneene umede şi calde. Pentru activităţile turistice sunt de reţinut câteva aspecte.

- activitatea ciclonală mediteraneeană care generează, frecvent, dezvoltarea de fronturi de aer umed, însoţite de o nebulozitate ridicată, precipitaţii şi încălzire;
- valorile termice medii anuale sunt mai ridicate (între 10°C la baza munţilor şi în depresiuni şi 4-6°C pe culmile montane), veri calde şi lungi, ierni scurte şi răcoroase (mediile lunii ianuarie sunt de -2°C, -4°C), primăveri timpuri şi toamne plăcute toate asigurând un potenţial climatic disponibil unei game largi de forme de turism;
- cantităţile de precipitaţii sunt mari (800-1200 mm anual) cu valori importante în iunie-iulie, precum şi în noiembrie-ianuarie. Ninsorile se produc pe munte în circa 40-50 zile pe an şi sunt bogate cantitativ. Stratul de zăpadă

care ajunge la 60-80 cm, se păstrează în jur de 100-120 zile facilitând (mai ales în M.Semenic) un lung sezon destinat practicării sporturilor de iarnă,

- vânturile sunt permanente; iarna au viteză mare, când provoacă multiple fenomene meteorologice (chiciură, polei, îngheţ). Local, în vecinătatea Oraviţei, în Defileul Dunării, Depresiunii Almăj, pe fondul descendenţei bruşte a maselor de aer, se produc efecte foehnale (coşava).

Munţii Banatului sunt străbătuţi de *o reţea hidrografică* bogată ce-şi are obârşiile în marea majoritate a situaţiilor pe versanţii Semenicului (Timiş, Bârzava, Nera, Caraş). Doar în sud, în lungul Dunării, se dezvoltă câteva râuri scurte ce coboară din munţii Locvei şi Almăjului. Pentru turism însemnate sunt:

- fluviul Dunărea, care are în acest sector un debit mediu de 5 400 m^3/s. În amonte de Porţile de Fier, în urma lucrărilor hidrotehnice a rezultat cel mai mare lac de acumulare care acoperă lunca şi terasele inferioare ale fluviului; au însemnătate nu numai prin peisajele inedite dar mai ales pentru posibilităţile de dezvoltare a turismului favorizat de navigaţie
- lacurile de baraj amenajate pe mai multe văi secundare pentru alimentarea cu apă a unor aşezări şi pentru satisfacerea unor necesităţi economice. În lungul lor au fost construite vile, moteluri şi multe dotări pentru nataţie şi agrement. Sunt în bazinele văilor Bârzava (Văliug 12 ha, Breazova şi Secu 73 ha), Slatina (Trei Ape 52 ha) şi lacul Poneasca. Se adaugă mai multe lacuri carstice (Buhui, Mărghitaş, Ochiul Beiului, Lacu Dracului);
- mai multe izvoare, între care cele mai spectaculaose sunt cele carstice din cheile principalelor râuri (Nera, Miniş, Caraş).

Vegetaţia aparţine zonei forestiere în care se îmbină elementele central europene cu cele sudice între care mai multe rarităţi. Baza munţilor este dominată de specii de stejari termofili, dar cea mai mare parte a spaţiului montan aparţine pădurilor de fag (cu specii sudice) în amestec cu gorun, iar pe culmile înalte cu molidul.O largă dezvoltare o au arbuştii cu specii termofile submediteraneene precum ghimpele, liliacul sălbatic, cărpiniţă şi alun turcesc.O mare parte din vegetaţia iniţială a fost înlocuită prin pajişti, livezi şi plante cultivate.

Fauna de pădure conţine multe specii de interes vânătoresc (mistreţul, căprioara, păsări), dar şi multe elemente mediteraneene concentrate mai ales în sud şi sud-est (broasca ţestoasă, vipera cu corn, potârnichea de stâncă etc.).

Există mai multe *parcuri şi rezervaţii naturale* cu caracter complex (relief, vegetaţie)-Parcul Naţional Cheile Nerei-Beuşniţa (36758 ha), Parcul Naţional Muntele Domogled-Cheile Cernei (1194 ha), Parcul Naţional Semenic-Cheile Caraşului (36214ha), Valea Ciclovei (219 ha), Izvoarele Nerei (2 500 ha), Cheile Caraşului (895 ha), Valea Mare-Moldova Nouă (400 ha-rezervaţie forestieră), peşterile Popovăţ, Comarnic, Buhui, mai multe puncte fosilifere în formaţiunile mezozoice (Soceni, Zorlenţu Mare, Ezeriş), Cazanele Dunării.

Parcul Naţional Porţile de Fier se află pe malul stâng al Dunării, între Baziaş şi Gura Văii. Suprafaţa parcului este de 115.655ha; peisajul tipic este de defileu, cu numeroase forme şi microforme de relief, cu îngustări care alternează cu bazinete depresionare; sunt incluse în parc mai multe arii protejate cum ar fi: Cracul Găioara, Valea Oglanicului, Gura Văii-Vârciorova, Cracul Cruci, Faţa Virului, Dealul Varanic, Dealul Duhovei, Locuri fosilifere precum Bahna, Cazanele

Mari şi Mici, Locul fosilifer Şviniţa, Valea Mare, Râpa cu Lăstuni din Valea Divici, Baziaş, Balta Nera-Dunăre; în afara acestora vor mai fi declarate şi alte rezervaţii.

Cadrul natural a fost extrem de favorabil desfăşurării unei intense şi continuui forme de *activitate umană*, dovadă fiind numeroasele urme de cultură materială identificate încă din paleolitic şi neolitic, epocile dacică, daco-romană (aşezări şi castre pe valea Dunării şi pe culoarul Timiş-Cerna). Importanţă prezintă desenele rupestre din peştera Gura Chindiei de la Alibeg, unde se află şi o inscripţie chirilică (cea mai veche din ţara noastră -sec. X-XI), apoi urmele unor cuptoare de topit minereu de fier (Berzovia, Bocşa), aşezările întărite ce aparţin unor cnezate din sec. XIII, numeroase elemente identificate în vatra aşezărilor actuale ce indică activităţi economice variate (culturi agricole, meşteşugărit, minerit etc.), o bogată cultură etnofolclorică aparţinând românilor, sârbilor, croaţilor, cehilor etc.

Zone turistice

Se diferenţiază prin conţinutul potenţialului turistic două grupe- una dominantă a elementelor naturale dar strâns legate şi de un centru de propulsare a valorificării lor (Semenic, Anina) şi alta în care naturalul şi antropicul se îmbină (Defileul Dunării şi munţii limitrofi şi Culoarul Caransebeş-Mehadia). Se adaugă şi alte sectoare cu rol secundar (M. Dognecei-culoarul Caraşova, Depresiunea Bozovici etc.).

Zona turistică Semenic-Anina

Cuprinde în principal Munţii Semenic şi depresiunile de la nord şi nord-vest de aceştia precum şi M. Aninei (fig. 53).

Reşiţa (83985 locuitori în 2002) este cel mai însemnat centru turistic, atât prin obiective cât şi prin legăturile cu tot ceea ce înseamnă valorificarea turistică a acestor munţi. Aici există urme ale unei aşezări din epoca romană; atestarea documentară aparţine sec. XV. Obiectivele turistice principale sunt: Muzeul judeţean, Muzeul locomotivelor reşiţene, monumente şi puncte de belvedere situate pe culmile limitrofe. Principalele puncte de agrement unde se realizează excursii la sfârşit de săptămână pentru mulţi din locuitorii Reşiţei sunt amenajările de pe versanţii limitrofi dar şi din lungul lacurilor Secu, Văliug, Gozna, staţiunea climaterică Crivaia şi lacul Trei Ape (aici se practică şi canotajul).

În Munţii Semenic există *staţiunea climaterică* Semenic la 1400 m cu dotări de cazare, pante pentru practicarea sporturilor de iarnă, o biserică din lemn. În vecinătate se fac drumeţii la vârfurile principale, la turbăria Baia Vulturilor şi cheile Nergăniţei. Pe platourile relativ netede se acumulează şi se păstrează aproape 100 de zile un strat de zăpadă adecvat schiului şi săniuşului. De pe vârfurile cele mai înalte se realizează largi câmpuri de observaţie asupra munţilor vecini iar în zilele senine până în câmpie.Accesul se face şi pe şoseaua ce urcă de la Reşiţa dar şi cu un telescaun. În pădurile care acoperă majoritatea culmilor există o faună cinegetică însemnată.

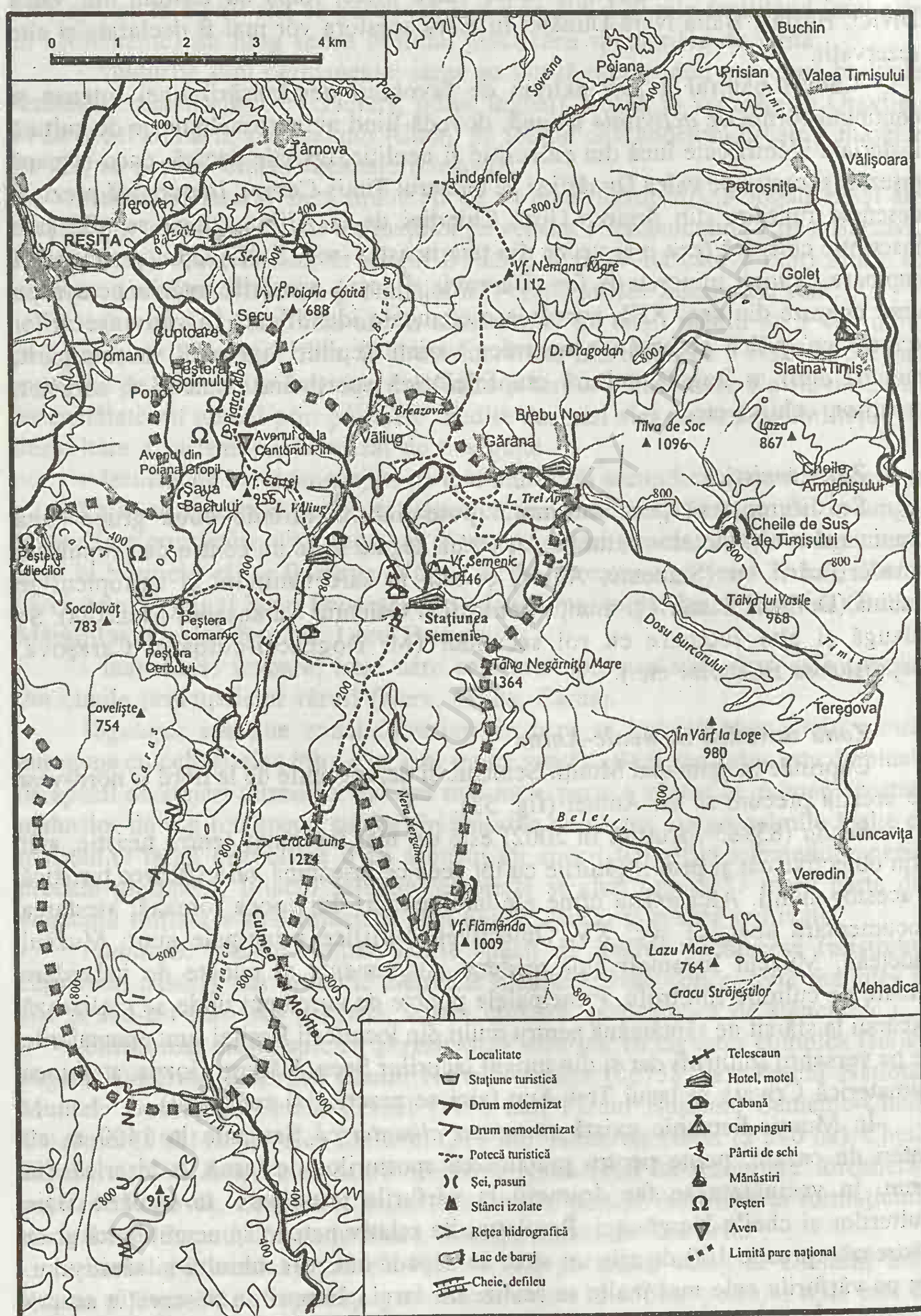

FIG. nr. 53 – Munţii Semenic – Aninei. Schiţă turistică

Munții Aninei

Concentrează cele mai variate și spectaculoase forme de relief carstic din Banat (bazinul Carașului și Minișului). Majoritatea văilor si-au tăiat în calcare sectoare de chei (pe Caraș- 19 km lungime și cu o bogată vegetație de liliac sălbatic; pe Miniș-14 km; Gârliștea- 9 km; Buhui-8 km). În versanți sunt numeroase peșteri (Comarnic cea mai mare și spectaculoasă din Banat, are 4040 m lungime; Popovăț, Racoviță), izbucuri (Bigăr), iar pe interfluvii, platouri carstice (Iabalcea, Ravniștea, Colonovăț) cu o mare varietate de forme exocarstice (avene, doline, uvale, lapiezuri). Localitățile care prezintă importanță pentru turism sunt la:

- *Carașova* într-o depresiune carstică cu chei la intrarea și ieșirea râului Caraș. Există ruinele unei cetăți din sec. XIII-XIV, o biserică monument cu arhitectură din sec XVIII și o importantă cultură populară a sârbilor și croaților;
- *Anina* (oraș, 9172 locuitori în 2002), muzeu, parcul cu statuia minerului, o biserică ortodoxă, cale ferată ce coboară la Oravița, cu sistem cremalieră; excavații impresionante pentru exploatarea șisturilor bituminoase realizate aberant prin distrugerea unei părți din localitate.Constituie centrul de pornire în cunoașterea complexității platourilor carstice și a calcarelor de pe văile Carașova și Miniș; în vecinătate se ajunge și la ruinele unei termocentrale ce tebuia să funcționeze pe baza șisturilor bituminioase.
- *Oravița* (oraș, 12881 locuitori în 2002, așezare veche cu bogate tradiții culturale - cel mai vechi teatru din țară, clădire în stil baroc ce datează de la 1817, muzeu de istorie și etnografie, rezervația naturală Ciclova-Beușnița, ștrand termal).

Zona turistică Defileul Dunării și munții limitrofi

Cuprinde cele două unități montane-Locvei și Almăj, și Defileul Dunării. Peisajele deosebite în cele două masive sunt legate de prezența calcarelor (platourile carstice Cărbunari, Sf.Elena, Moldovița), chei, cascade. Aici se află Cheile Nerei (18 km lungime și Lacul Dracului), cascada Beușnița și Lacul Ochiul Beiului, rezervația complexă Nera-Beușnița. În Depresiunea Bozovici în multe așezări au fost identificate urme de cultură materială din neolitic, epoca bronzului și din cea daco-romană, apoi ruine medievale (Gârbovăț) și biserici din sec. XVII-XVIII. Aici există și un valoros fond etnografic (Dalboșeț).

Defileul Dunării (144 km) este unul din cele mai mari din Europa, cu peisaje naturale deosebit de variate. La Moldova Nouă sunt urmele unui castru roman, rezervația botanică Valea Mare (pădure de fag, frasin și numeroase specii mediteraneene), halde de la exploatările de minereu de cupru, dune de nisip pe ostrovul de la coada lacului; Peștera Haiducilor (urme de cultură materială din comuna primitivă). Între Moldova Nouă și Greben se află stânca Babacai în mijlocul Dunării, în îngustarea de la Pescari se văd ruinele celor două cetăți din sec. XV-Golubăț pe malul sârbesc și Sf.Ladislau pe cel românesc; Peștera cu Muscă în versantul dunărean; vârful cu pante abrupte alcătuit din roci magmatice Trescovăț; ruinele cetății Drencova (sec XIV-XV) și îngustarea de la Greben. În aval este sectorul cel mai impresionant, în care ies în evidență bazinetele de la

Ogradena şi Dubova şi îngustările de la Cazanele Mari şi Cazanele Mici (aici se află şi rezervaţia naturală Ponicova).

Zona turistică Timiş-Cerna

Este cea mai extinsă, cu numeroase obiective turistice, dar şi cu multe amenajări şi forme de activitate turistică (fig. 54).

Oraşul Orşova (anticul Dierna) este un important centru turistic din care se porneşte în trasee turistice pe Dunăre, valea Cernei sau Podişul Mehedinţi dar şi la câteva vârfuri de pe care se realizează superbe panorame asupra lacului şi a munţilor vecini.

Plecând din Orşova spre nord reţin atenţia Sfinxul şi ruinele canalului turcesc de la *Topleţ* şi cel mai important centru turistic de pe valea Cernei, *Băile Herculane*. Aceasta este o staţiune balneo-climaterică renumită pe plan naţional şi internaţional. În Peştera Hoţilor au fost identificate urme de locuire foarte vechi (paleolitic şi neolitic), iar în staţiune sunt numeroase urme din timpul romanilor (resturi de apeducte, băi). Primele construcţii ale aşezării moderne datează din sec. XVIII. Reţin atenţia complexul balnear, statuia lui Hercule, biserici din secolul XIX, muzeul de istorie, parcul în care se află specii rare, izvoare termale, mai multe hoteluri, vile. Impresionează peisajele variate în care se impun culmile calcaroase şi pădurile bogate de foioase dar şi de pin negru (specie mediteraneeană)

- *La nord de Băile Herculane*, în bazinul Mehadiei reţin atenţia urmele castrului roman Ad Mediam şi ruinele cetăţii medievale din *Mehadia*, reliefurile de şiroire de pe dreapta râului de la Mehadica, satele compacte de pe terase dar şi întinsele livezi de mere şi pruni; peisajele deosebite ce se deschid între *Cornea* (muzeu) şi *pasul Poarta Orientală* (540m) unde pe de-o parte impresionează culmile înalte din roci cristaline şi calcare cu versanţii povârniţi ale munţilor vecini iar pe de altă parte cele joase din culoarul depresionar pe care se desfăşoară întinse livezi. În aceste locuri au fost identificate urmele unei cetăţi de pământ de la Domaşnea, castrul roman de la Teregova. Timişul cu izvoare în estul M.Semenic şi-a tăiat defilee la *Teregova şi Armeniş* (aici se află şi un schit în piatră şi dotări pentru cazare şi masă).

Oraşul Caransebeş se află la limita de nord a zonei. Este menţionat documentar la 1289 (sub numele de Sebeş), deşi urme de locuire există din neolitic. Obiectivele turistice din localitate sunt: muzeul cu valoroase colecţii de istorie şi etnografie, cetatea feudală din sec. XII-XIV, primăria veche construită în stil gotic şi baroc, fosta cazarmă a grănicerilor (sec. XVIII), biserici vechi (sec. XIII-XVIII), monumente, parcul central etc. este un centru turistic din care pornesc drumuri spre Munţii Semenic, Ţarcu, Culoarul Bistrei.

Alte obiective turistice din regiunea turistică Banat, mai puţin cunoscute şi ca urmare valorificate local, se află în două sectoare: *Munţii Dognecei* (defileele tăiate în granite de Bârzava şi Tău, în lungul cărora sunt şosele asfaltate, colecţia muzeistică cu profil mineralogic şi istoric Ocna de Fier, localitatea urbană Bocşa, străvechile cuptoare de obţinerea fierului de la Dognecea, livezile şi întinsele

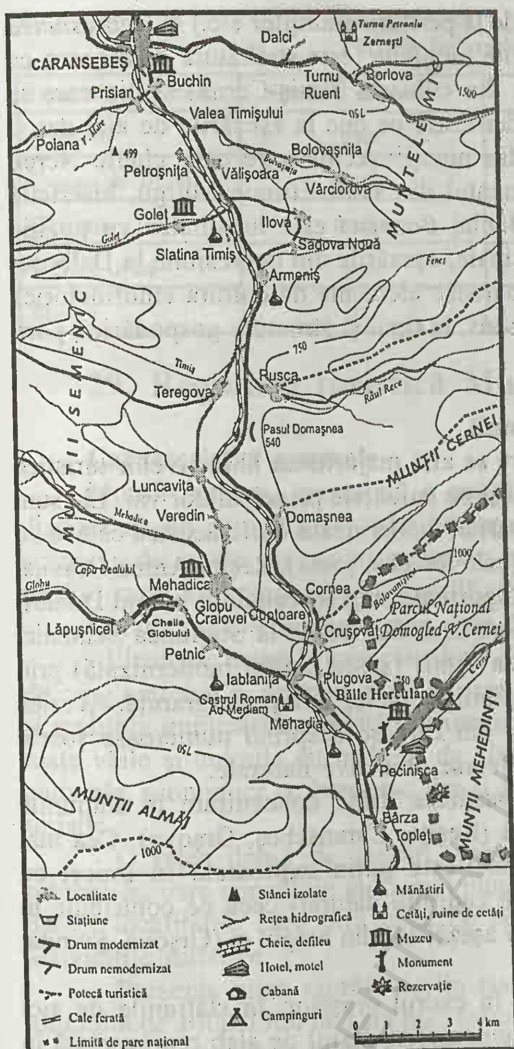
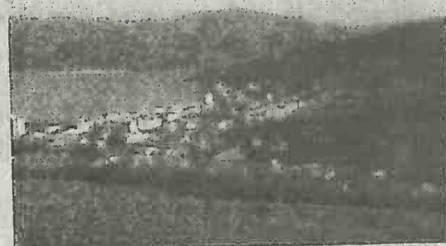

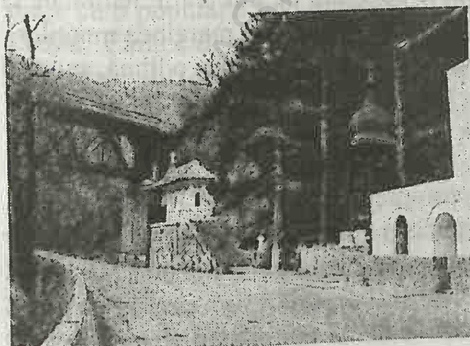
FIG. nr. 54 – Timiş-Cerna – Schiţă turistică

Sfinxul Topleţ

Orşova

Armeniş

Băile Herculane

culturi de viță de vie de pe glacisurile de la periferia munților etc.) și *Depresiunea Bozovici (Almăj)* cuprinsă între unitățile montane (este străbătută de o șosea ce face legătura între Anina și Iablanița din culoarul Timiș-Cerna) și din care se desprind numeroase alte drumuri modernizate ce duc la așezările de aici dar și la majoritatea obiectivelor turistice din munții vecini între care cheile Nerei, Globului, Rudăriei, muzeul și monumentul din satul Eftimie Murgu, bisericile tradiționale din Lăpușnicu Mare și Bănia; *Bozovici* este localitatea cu poziție centrală unde converg drumurile principale; așezările din depresiune la Dalboșeț dar și la contactul cu munții sunt valoaroase elemente de cultură etnofolclorică tradițională plecând de la satul propriu-zis, la tipul și structura gospodăriei, port, obiceiuri și cântec.

Infrastructura turistică a regiunii

Rețeaua de așezări umane, în care se află majoritatea obiectivelor turistice antropice se concentrează în depresiuni și pe culoarele principalelor văi. Ele sunt legate printr-un ansamblu de drumuri parțial modernizate. Între acestea câteva au rol esențial. Orșova-Caransebeș-Reșița (cale ferată și șosea), Reșița-Anina-Oravița, Orșova-Bozovici-Anina. Deosebit de importante sunt șoseaua din lungul Dunării (Baziaș-Moldova Nouă-Orșova), cea care urcă din Reșița la Stațiunea Semenic, cea de la Văliug, la Trei Ape și Slatina Timiș (șosea parțial modernizată) prin Bocșa sau Lugoj, Reșița-Oravița cu posibilități de legăură peste graniță. Acestea alcătuiesc scheletul rețelei de drumuri din care se desprind numeroase șosele forestiere, poteci ce duc în munți la diverse obiective naturale.

Dotările turistice sunt inegal repartizate, fiind concentrate în stațiunile climaterice și în centrele turistice mari (Reșița, Caransebeș, Orșova). Cea mai complexă arie turistică-Defileul Dunării-este puțin exploatată în raport cu potențialul de care dispune (obiectivele cadrului natural) ceea ce contribuie în mică măsură la dezvoltarea economică a așezărilor din lungul ei (Orșova, Șvinița, Moldova Nouă).

Baza de cazare este concentrată în cadrul orașelor, în stațiunile de aici (Băile Herculane, Trei Ape, Crivina, Semenic) și destul de slab reprezentată în cadrul ariei montane. De reținut de asemenea amenajările pe cablu din Munții Semenic. În ultimii ani s-a amplificat sistemul de vile, case de vacanță, pensiuni, motele, stații PECO etc. amplasate nu numai pe axele de circulație naționale ci și în locuri retrase sau de un pitoresc deosebit (depresiuni și la marginea munților). Unele sunt direct implicate în diverse activități turistice (recreere, odihnă, sporturi nautice etc.).

Tipuri de turism

Se poate considera având în vedere complexitatea regiunii turistice Banat, că aici se practică numeroase tipuri de turism (*balneoclimateric*-în stațiunile amintite; *drumeții* în cadrul masivelor montane cu precădere în Semenic și Almăj; *alpinism* (local) și *speoturism*, legate fiind de bogatul relief carstic existent; *nautic și croaziere* pe Dunăre; *sporturi de iarn*ă în complexul Semenic și pe versanții din apropierea localității Caransebeș).

Tabel nr. 28

Pârtiile din staţiunea Semenic

Denumirea pârtiei	Grad de dificultate	Lungimea (m)	Diferenţa de nivel (m)
Semenic	uşor	350	42
Crucea de Brazi	mediu	700	180
Goznuţa	mediu	500	110
Slalom uriaş	greu	1200	220
Slalom	greu	520	180

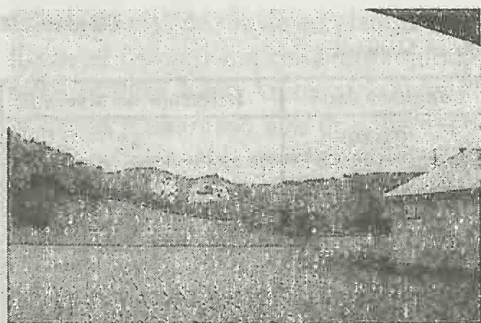
29. Regiunea turistică Munţii Apuseni

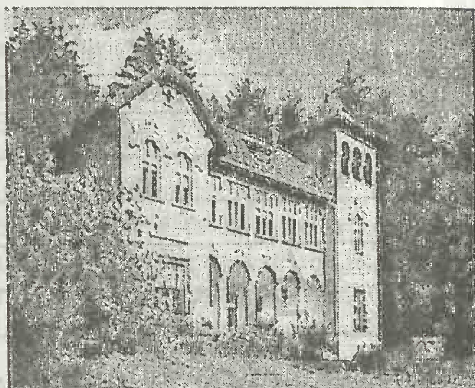
Caracteristici generale

Munţii Apuseni reprezintă o mare unitate geografică (10 750 km^2), care dispune de un complex şi variat potenţial turistic, de o reţea bogată de căi de acces şi de multe amenajări necesare activităţilor turistice (în ultimii ani în mediul rural au apărut şi s-au amplificat pensiunile şi casele de vacanţă).

Caracteristicile regiunii sunt date de:

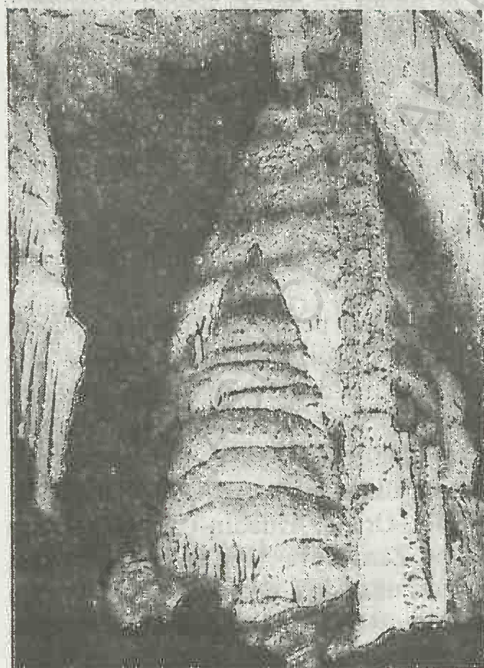
- Elemente naturale care constituie drept importante obiective turistice (unele de rang naţional şi internaţional) şi care se asociază, urmare a unei îndelungate şi multiple implicări a activităţilor umane, nu numai la marginea munţilor, ci pe toate văile şi culmile cu înălţimi de 1000-1400 m, cu multe elemente istorice, culturale, economice ce întregesc, dar şi diversifică specificul local al potenţialului turistic.
- O reţea densă de aşezări, concentrate în depresiuni, în lungul văilor principale, care constituie nu numai puncte de plecare la obiectivele din masive, dar şi localităţile care prin ceea ce conţin ca obiective şi dotări diversifică activităţile turistice.
- Prezenţa unor aşezări de tip risipit în centrul şi nordul Apusenilor, la altitudini de 1400-1500 m, care prin forma inedită şi specificul cultural, etnografic şi istoric se constituie în obiective turistice.
- Existenţa unor centre urbane mari şi mijlocii la periferia Munţilor Apuseni (Cluj-Napoca, Oradea, Arad, Alba Iulia, Turda, Zalău) la care se adaugă alte oraşe cu o populaţie mai mică de 20 000 locuitori din depresiuni (Beiuş, Huedin, Zlatna, Câmpeni, Abrud, Aleşd, Vaşcău, Nucet, Ştei), ce reprezintă cele mai însemnate surse permanente de turişti pentru drumeţii în zonă.
- Munţii Apuseni sunt traversaţi de artere rutiere asfaltate (Arad-Brad-Deva, Oradea-Beiuş-Câmpeni spre Turda şi Alba Iulia, Oradea-Huedin-Cluj-Napoca cu varianta Huedin-Beliş-Gilău-Cluj-Napoca, Arad-Zam-Deva-Alba Iulia) legate prin numeroase drumuri miniere, forestiere, comunale şi de câteva căi ferate (Oradea-Cluj-Napoca, Arad-Ineu-Brad-Deva, Arad-Deva, Beiuş-Vaşcău, Turda-Câmpeni, Alba Iulia-Zlatna), toate asigurând un acces rapid în regiune.
- Concentrarea obiectivelor turistice în mai multe zone care se desfăşoară pe masive, depresiuni şi culoare de vale şi care se leagă într-un sistem bine conturat.

Pietrele Ampoitei

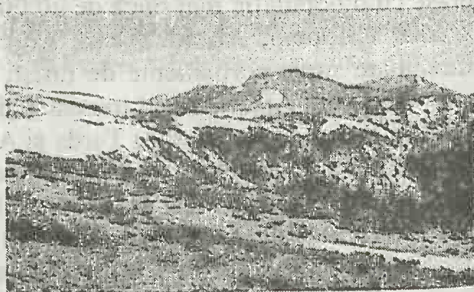

Ciucea – Muzeul Octavian Goga

Muzeul aurului de la Brad

Munții Trascău

Ghețarul de la Scărișoara

Detunata

Munții Balomireasa

PLANȘA 22

- Altitudinile reduse (de la câteva sute de metri în depresiuni şi pe culoarele văilor principale la 1000-1500m pe cele mai multe culmi principale, pantele reduse pe care se înscriu cele mai multe trasee turistice, condiţiile climatice favorabile, desimea elementelor de maximă atractivitate şi a infrastructurii, dar şi dotări tot mai numeroase) fac posibilă desfăşurarea unor variate activităţi turistice multe dintre ele pe parcursul întregului an.

- Restrictivităţile cu caracter local constau în sectoare de drumuri de acces la obiective turistice importante nemodernizate sau nefuncţionale în anumite intervale ale anului; dotări încă insuficiente ca număr, repartiţie şi grad de înzestrare, unii versanţi cu pante foarte mari care solicită un efort aparte în drumeţii (mai ales cei calcaroşi sau constituiţi din roci vulcanice), lungimea unor trasee etc.

Potenţialul turistic

Munţii Apuseni constituie un ansamblu de masive strâns legate, cu poziţie centrală, cu înălţimi cuprinse între 1200 şi 1800 m (1849m în vf. Bihor, 1837m în vf. Vlădeasa, 1826m în vf. Muntele Mare) înconjurat de munţi mai joşi (450-1200 m) separaţi de depresiuni largi de natură tectonică sau de către văi în lungul cărora apar succesiuni de bazinete depresionare şi îngustări (frecvent cu caracter de chei).

Îndelungata şi complexa *evoluţie geologică* a determinat varietatea structurală şi petrografică a lor şi de aici numeroase elemente inedite în peisaj, care se constituie ca obiective turistice.

De formaţiunile cristaline, specifice celor mai multe masive (Bihor, Muntele Mare, Gilău) se leagă nu numai cele mai înalte vârfuri, care reprezintă ţinte în drumeţii şi puncte importante de belvedere, dar şi alte trăsături: păstrarea platourilor largi la 1200-1400 m şi 1600 m, a versanţilor cu pante mari şi a multor văi înguste.

Calcarele şi dolomitele mezozoice prezente în areale extinse în Munţii Bihor (Padiş), Pădurea Craiului (Damiş, Zece Hotare), Codru Moma (Moneasa, Vaşcău), Trascău au favorizat dezvoltarea unei mari varietăţi de elemente naturale de interes turistic, în primul rând fiind menţionate complexele de forme endo şi exocarstice.

A treia categorie de formaţiuni geologice care prezintă importanţă pentru turism este reprezentată de rocile eruptive. Munţii Vlădeasa sunt alcătuiţi aproape în întregime din roci eruptive foarte vechi care au impus în peisaj nu numai masivitatea acestuia, dar şi impunerea unor platouri întinse la nivelul culmilor principale. Peisaje diferite introduc bazaltele la Detunatele (coloane, stâlpi cu înălţimi de peste 100 m îmbrăcate la poale de grohotiş) şi vârfurile (resturi din aparatele vulcanice)sau defileele dezvoltate în andezite din Munţii Metaliferi.

Tectonica a impus structura orografică majoră de masive (unele cu caracter de horst) separate de depresiuni graben (Brad, Zarand, Beiuş etc.).

În ansamblul mediului geologic există mai multe locuri în care ineditul creat în peisaj de unele formaţiuni ca şi importanţa ştiinţifică a lor, a determinat încadrarea acestora în rândul *rezervaţiilor naturale geologice şi paleontologice.* Între acestea sunt mai multe puncte fosilifere (rezervaţii paleontologice): calcarele

fosilifere de la Gârbova de Sus, stânca calcaroasă cretacică Piatra Corbului de pe stânga Ampoiului, imensele blocuri de calcare (olistolite) din lungul Ampoiului între care impresionează Pietrele Ampoiţei şi Valea Mică de lângă Zlatna, punctele fosilifere din Munţii Plopiş de la Pestiş (resturi de reptile triasice), Valea Mare de Criş (recif cretacic). Se adaugă cele două vârfuri din bazalte - Detunata Goală şi Detunata Flocoasă.

Formele de relief constituie drept obiective turistice însemnate şi reprezintă adesea scopul principal al multor excursii. Între acestea cele mai importante sunt:

- platourile interfluviale care au extindere mare în Bihor-Vlădeasa-Muntele Mare reprezentând suprafeţe de nivelare vechi; ele sunt dominate cu 50-150 m de vârfuri rotunjite de sub care se desprind izvoarele râurilor principale;
- platouri carstice, cu dimensiuni foarte mari (în munţii Pădurea Craiului, Padiş, Codru Moma etc.);
- în estul Munţilor Pădurea Craiului există un sistem de peşteri şi depresiuni carstice în bazinetele văilor Roşia, Zece Hotare, Valea Iadului, cheile Crişului Repede şi cele ale Roşiei. Există două peşteri însemnate: Vadu Crişului (parţial electrificată) şi Vântului (cea mai lungă din ţară, care sunt rezervaţii),
- în Munţii Bihorului în sectorul în care îşi au obârşia principalele râuri din bazinele superioare ale Crişului Negru, Arieş şi Someşul Cald se impun câteva tipuri de forme: platourile carstice cu numeroase doline, uvale, depresiuni de contact, peşteri purtătoare de gheţari, unele declarate monumente ale naturii, apoi chei şi versanţi abrupţi. În Munţii Apuseni se găsesc aproape 5000 de peşteri, dintre care unele posedă gheţari fosili, vestigii paleontologice, cursuri subterane şi cascade. Pentru turism mai însemnate sunt: peşterile Meziad (în nord, circuit turistic), Urşilor (amenajări bune de vizitare de către grupuri de turişti), peşterile, sectoarele de chei şi cascade din lungul râului Sighiştel, complexul carstic din perimetrul Padiş-Cetăţile Ponorului (polie, lacul Vărăşoaia, peşteri cu gheţari (Focul Viu, Barsa, Borţig, Zăpodie, etc.), ponoare, izbucuri, creste calcaroase, chei şi cascade pe Galbena, Valea Bogu, Valea Seacă), platoul Scărişoara dintre văile Gârda Seacă şi Ordâncuşa având ca principale elemente carstice peştera cu gheţar Scărişoara, Peştera Pojaru Poliţei şi Avenul din Şesuri. Datorită complexităţii elementelor carstice spaţiul ce curpinde Cetăţile Ponorului şi Valea Galbenei este rezervaţie naturală (462 ha). El reprezintă un nucleu al parcului naţional.
- platoul Vaşcău din sudul Munţilor Codru Moma cu Izbucul de la Călugări şi multe doline şi peşteri cu dimensiuni mici.
- relief carstic pe suprafeţe mai mici apare şi în Munţii Vlădeasa şi mai ales în Munţii Trascău (cheile Galdei, Râmeţ, numeroase vârfuri rotunjite şi creste).
- chei şi defilee importante, care se impun prin dimensiuni şi peisajul aparte sunt pe Crişul Repede la Ciucea şi Şuncuiuş-Vadu Crişului, pe Someşul Cald, Someşul Rece, în lungul Arieşului, Cheile Turzii pe Hăşdate, Cheile Râmeţului, Cheile Galdei, Cheile Aiudului, Cheile Geoagiului, Cheile Galbenei, defileele Crişului Alb (Joia Mare, Gurahonţ, Hălmagiu), Crişului Negru (Uileac-Şoimi), Mureşului (Zam, Căpruţa).

- circuri glaciare embrionare pe vf. Bihor.
- vârfuri de un pitoresc deosebit prin fizionomia lor (cele două Detunate, blocurile masive de olistolite calcaroase din bazinul Ampoiului, vf. calcaros Vulcan).
- cascadele Iadolina, Răchițele, Vârciorog, Bohodei.

Climatul este montan moderat dezvoltat pe fondul unei circulații dominante a maselor de aer vestice. Diferențierile sunt legate de desfășurarea altitudinală între 300 m (în unele depresiuni) și 1849 m, de fragmentarea accentuată (mai ales tectonică) ce a impus alternanțe de masive cu înălțimi de la 1000m la 1800m cu depresiuni și culoare de vale largi, cu vatra la 300-500 m și de expoziția diferită a versanților care în raport cu circulația vestică a masivelor de aer facilitează, pe de-o parte precipitații frecvent orografice (în vest și centru), iar pe de alta, descendențe rapide însoțite de efecte foehnale (în est). Temperaturile medii anuale scad de la 6-8°C în depresiuni, la 1°C pe vârfurile cele mai înalte, în ianuarie ele sunt între - 3°C și -6°C, iar în iulie scad de la 20°C la 15°C. Sezonul rece durează circa 5 luni (de la finele lui noiembrie până în prima parte a lunii aprilie) pe platouri și culmile aflate la peste 1200 m și 4 luni la periferia versanților. Pe masivele din vest, aflate în calea maselor de aer cad precipitații bogate (peste 1750 mm la Stâna de Vale-polul precipitațiilor din România) pe când pe versanții estici și în depresiuni valorile sunt mici (700-1000 mm). În depresiuni sunt frecvente stagnări ale maselor de aer rece (ce provoacă iarna scăderea temperaturii și inversiuni termice) și dezvoltarea ceții.

Pentru activitățile turistice sunt de reținut patru intervale: decembrie-martie ca sezon rece și cu zăpadă bogată (pe platourile montane și pe versanții adăpostiți stratul de zăpadă cu grosimi medii de 20-80 cm se menține mai mult timp, de la 80-90 zile în munții joși la peste 150 zile la altitudini de 1500 m; în locuri adăpostite cu expunere nordică chiar 6-7 luni), facilitând, local, practicare sporturilor de iarnă (Stâna de Vale, Padiș, Băișoara, Fântânele, Arieșeni, Vlădeasa etc); aprilie-iunie-răcoros și cu perioade ploioase ce alternează cu zile senine favorabile drumețiilor scurte; iulie-octombrie un climat relaxant cu timp frumos (mai ales în august și octombrie) extrem de favorabil turismului, în care predomină zilele calde cu cer senin, iar ploile (frecvente îndeosebi în iulie și în a doua parte a lunii septembrie) sunt calde și de scurtă durată; noiembrie-prima parte a lunii decembrie cu schimbări rapide ale vremii, când se produc ploi, scăderea rapidă a temperaturii și ceață și activități turistice reduse.

Prin prisma caracteristicilor potențialului climatic în raport de altitudine și expunere cu repercutare în desfășurarea activităților turistice se diferențiază trei etaje:

- *climatul culmilor, vârfurilor și platourilor cu înălțimi ce depășesc 1500 m* care este expus vânturilor, are umezeală mai mare, intervale cu precipitații bogate în fiecare lună ce alternează cu zile senine unde există un strat de zăpadă gros pe durată de 6-7 luni și se înregistrează temperaturi mai coborâte. Climatul este favorabil turismului în tot timpul anului dar diferențiat în funcție de capacitățile fizice și vârstă, sunt multe intervalele în care caracteristicile vremii crează stări de disconfort

- *climatul spațiului montan cuprins între 600-1500 m* are un profund caracter relaxant fiind favorabil drumețiilor, sporturilor de iarnă, odihnei, relaxării etc. pe tot parcursul anului; în acest interval hipsometric se află şi cele mai multe aşezări, obiective şi dotări turistice

- *climatul spațiului depresionar şi al culoarelor de vale largi* moderat termic, în gradul de umiditate, cu un număr ridicat de zile senine şi de calm atmosferic, cu zăpadă mai puțină ceea ce conduce la stimularea activităților turistice

Rețeaua hidrografică are o desfăşurare radiară impusă de caracteristicile orografice. Aici îşi au obârşia Barcăul şi cele trei Crişuri, Someşul Cald şi Someşul Rece, Arieşul, Ampoiul etc. Ele au creat culoare de vale adânci (adesea cu caracter de chei) ce permit pătrunderea rapidă în orice sector cu obiective turistice şi dispun, la rândul lor, de nenumărate puncte, de elemente de atracție turistică. Platourile carstice (Padiş, Vaşcău, Bedeleu) conțin sectoare de vale seacă, ponoare, dar şi izbucuri.

Pe Someşul Cald (Fântânele, Tarnița, Gilău), pe Someşul Rece (sunt 8 lacuri), pe Arieş (Mihăeşti), Drăgan, Valea Iadei, Leşu (pe Crişul Repede) au fost construite baraje, în spatele cărora se află acumulări mari de apă pe malul cărora sunt amenajări pentru turism (Beliş, Valea Drăganului) etc. Ele facilitează diverse forme de turism-odihnă, recreere, pescuit sportiv, şi în mai mică măsură natație sau chiar încercări de sporturi extreme (pe Crişul Repede în defileu, pe Crişul Pietros). În Munții Apuseni sunt numeroase izvoare minerale în bună parte valorificate în diferite direcții (alimentar, terapeutic, ca obiective turistice-izbucurile). Cele mai cunoscute sunt în cadrul unor stațiuni balneare (Geaogiu Băi- ape bicarbonatate, calcice, magneziene, unele cu caracter termal folosite permanent în cura balneară; Vața de Jos-ape sulfuroase, calcice unele cu caracter termal utilizate pe plan local în diverse tratamente; Moneasa- ape oligominerale cu caracter termal utilizate parțial în cura balneară; Stâna de Vale-ape oligominerale feruginoase, un important izvor de apă plată; Plopiş- ape oligominerale utilizate rudimentar pe plan local etc.) sau în diferite locuri de pe văile carstice ce străbat munții Pădurea Craiului, platoul Padiş, Codru Moma (Călugări lângă Vaşcău), pe Arieş, Galbena, Iada etc. Acestea din urmă sunt spectaculoase prin debitul mare sau prin manifestarea intermitentă.

Vegetația este bogată şi variată. Dacă pe culmile cele mai înalte există pajişti subalpine (cu mult ienupăr), pe celelalte mai joase se află pajişti secundare rezultate din defrişarea pădurii. În munții Bihor, Vlădeasa, Muntele Mare, la peste 1300 m au extindere coniferele (molid şi brad), pe când în celelalte masive se află păduri de fag care la altitudini mai coborâte (sub 800 m) se îmbină cu gorunul mai ales în vest şi sud, iar la periferia munților chiar cu cer. Pretutindeni în jurul localităților, întinderi mari din suprafețele pădurilor au fost înlocuite de păşuni şi terenuri agricole, încât, în prezent, pădurea nu depăşeşte 55 % din suprafața acestor munți.

Există o bogată şi variată *faună* care populează nu numai pădurile ci şi întinsele fânețe şi păşuni. Între mamifere reprezentative sunt cerbul, ursul, mistrețul, căprioara, jderi, veverița, unele constituind o atracție în acțiunile de

vânătoare. În apele de munte există păstrăvi, clean, lipan etc. pe unele râuri şi lacuri frecvenţa peştilor fiind deosebită (Crişul Repede, Iada, Drăganu etc.)

Există mai multe *rezervaţii naturale forestiere şi botanice*. Printre multe alte plante rare, unele au caracter endemic; se protejează floarea de colţ, prezentă pe versanţii prăpăstioşi ai cheilor la cea mai joasă altitudine de la noi 600-800 m, pădurea de larice (zadă) de la Vidolm din nordul Munţilor Bedeleu (Trascău), câteva exemplare seculare, Scărişoara-Belioara din Muntele Mare, numeroase specii endemice-căldăruşa, sângele voinicului, strugurii ursului, garofiţa, pâlcul de pădure de laur din sud-vestul Munţilor Codru Moma, din localitatea Zimbru, unic în ţară, rezervaţia de floră, faună şi elemente carstice de la Cheile Turzii de pe râul Hăşdate.

Cea mai mare a parte a nordului munţilor Apuseni e inclusă în cadrul *Parcului natural Apuseni* cu o suprafaţă de 75784 ha în interiorul căruia se găsesc peste 50 de rezevaţii majoritatea fiind reprezenate de chei, avenuri şi peşteri

Munţii Apuseni reprezintă *o regiune bine populată*, urmele de cultură materială indicând aşezări vechi din neolitic şi mai ales din epoca dacică şi daco-romană. Exploatarea aurului în munţii Metaliferi datează din antichitate. La periferia M. Apuseni sunt urme de cetăţi dacice (Bologa, Piatra Craivii, Şoimuş), iar în interiorul munţilor aşezări daco-romane (Abrud, Zlatna, Roşia Montană). Se adaugă castrele romane (Bologa, Gilău şi mai ales Porolisum de pe culmea Meseşului), mai multe ruine de cetăţi medievale (Bologa, Şoimi, Colţeşti etc.) dar şi unele castele (Ciucea). În prezent sunt aproape 1200 de aşezări umane cu o populaţie de peste 600000 locuitori. Cele mai multe sunt concentrate în depresiuni şi în lungul văilor principale Arieş, Ampoi, Crişul Alb, Crişul Negru, Someşul Cald şi Someşul Rece şi la periferia munţilor. Sunt sate de agricultori, meşteşugari (prelucrarea lemnului, olărit, ţesut, cojocărit, minerit).

În partea centrală a Munţilor Apuseni, în "Ţara Moţilor" (bazinul Arieşului) satele înaintează de pe văi, pe platourile interfluviale. Sunt sate de tip risipit, prezente de la 1000 m la 1400 m. În rest pe culmile munţilor sunt numeroase stâne şi sălaşe. Se remarcă chiar o diferenţiere spaţială în repartiţia aşezărilor. Dacă în munţii din bazinul Arieşului şi în M. Metaliferi şi M.Gilău aşezările sunt dispersate pe teritorii întinse (de la culoarele de vale la platourile cu fâneţe aflate la peste 1000 m), în rest ele sunt concentrate dominant în depresiuni şi pe culoarele de vale.

În Munţii Apuseni a fost şi este dezvoltată civilizaţia lemnului pusă în evidenţă atât prin tipurile de case, prin bisericile de la Lupşa, Râmeţi, Gârda de Sus, Vidra, Scărişoara, Beliş, Luncşoara, Joseni etc., prin porţile frumos ornamentate şi numeroasele obiecte din lemn folosite în gospodărie dar şi prin meseriile rezultate din aceasta (dulgherit, şindrilit, dogărit, realizatori de lăzi de zestre, obiecte din lemn pentru nevoile casnice dar şi artizanat, pentru diverse instalaţii meşteşugăreşti precum mori, pive, vâltori, pentru ţesut etc.).

În M. Apuseni s-au păstrat valoroase tradiţii, apoi port, ţesături, broderii, cusături care reflectă un rafinat simţ artistic şi multă originalitate. S-au conturat mai multe zone etnofolclorice printr-o îndelungată evoluţie a culturii populare unele ocupând spaţii foarte mari, încorporându-se în tradiţionalul termen de

"ţară" (Ţara Moţilor, Beiuş, Mocănimea, Crişul Repede etc.). Târgul anual de pe Muntele Găina este unul din fericitele prilejuri de întâlnire a reprezentanţilor acestora, dar produsele activităţilor lor (obiecte din lemn, covoare, olărit etc.) sunt întâlnite în târgurile săptămânale din diverse aşezări, în multe localităţi din lungul şoselelor îndeosebi de rang naţional şi în centrele de artizanat.

Numărul mare al aşezărilor, legate printr-o reţea densă de drumuri (de la magistrale feroviare şi rutiere, la drumuri comunale, poteci) asigură dezvoltarea unei varietăţi de forme de practicare a turismului montan. În prezent punctele principale de acces sunt aşezările de la periferia munţilor, dar şi oraşele Zlatna, Abrud, Câmpeni din interiorul acestora.

Zonele turistice.

Repartiţia în teritoriu a principalelor obiective turistice, a bazei de amenajări turistice conduce la separarea mai multor zone turistice grupate pe principalele masive sau mari depresiuni.Interferenţa dintre natural şi antropic este atât de mare încât este dificilă atribuirea unui apelativ în acest sens şi mai mult delimitarea strictă întrucât între ele s-au creat multiple legături şi chiar fâşii de interferenţă. Fiecare unitate turistică caracterizată poate fi socotită o zonă cu un potenţial distinct. Dintre acestea doar patru întrunesc caracteristici (potenţial, infrastructura, dotări şi 1-2 centre cu rol polarizator) de zonă turistică.În acest caz celelalte sunt menţionate ca areale şi axe turistice în cadrul regiunii care în perspectivă pot evolua spre zone turistice distincte sau se vor ataşa la ceel prezente. În acest sens la cele patru se pot adăuga încă trei: *Crişul Repede* (axa, centrul şi nordul M.Pădurea Craiului, sudul M.Plopiş şi rama celorlalte masive; activităţi dirijate dinspre Oradea dar şi din câteva localităţi mai mici în care se pot afirma agroturismul), *Ţara Zarandului* (depresiunile de pe axa Crişului Alb, sudul şi sud vestul M.Codru Moma, nordul M.Zarand; centru polarizator oraşul Brad), *culoarul Mureşului* de la Deva la Arad (valea şi spaţiul montan limitrof ; cele două oraşe de la extremităţi la care se adaugă Lipova).

Zona turistică Munţii Bihor-Vlădeasa

Are o poziţie centrală, cele mai mari înălţimi şi o diversitate de obiective turistice naturale concentrate între Crişul Repede şi Crişul Alb.Mai mult este spaţiul de cuprindere a Ţării Moţilor şi cu desfăşurarea satelor şi sălaşelor până dincolo de 1400m. Este cea mai frecventată zonă turistică şi unde s-au realizat numeroase dotări pentru diverse activităţi turistice(aici se află cele mai multe pensiuni, vile, case de vacanţă, locuri de campare etc.) Se disting în cadrul subzonei trei sectoare, atât prin specificul elementelor turistice, cât mai ales prin amenajările şi frecvenţa activităţilor turistice.

- *în nord,* în Munţii Vlădeasa, cu versanţi încă bine împăduriţi, obiectivele principale sunt: vârful Vlădeasa (1836 m), cu *platouri pentru schiat* în vecinătatea cabanei turistice; afluenţii Crişului Repede (defileul de la Ciucea), ce şi-au tăiat văi adânci în lungul cărora există *cascade* renumite (Săritoarea Ieduţului, Moara Dracului, Iadolina) sau au fost amenajate lacuri de baraj (pe valea Iadului şi Drăganului), cabane turistice şi multe case de vacanţă. Cel mai mare complex turistic îl reprezintă *Stâna de Vale* (1100 m, vile, hoteluri, baze sportive) şi

complexul de pe Valea Drăganului. Sunt legate prin drumuri asfaltate (dinspre Beiuş şi pe văile Crişului Repede, Drăganului, Valea Iadului, Valea Henţii) şi prin numeroase poteci cu marcaje turistice care asigură o intensă şi variată activitate turistică (drumeţii, odihnă, sporturi de iarnă) (fig. 55).

- *partea centrală* care cuprinde nordul Munţilor Bihor.Aici se impun culmile netede cu păşuni situate la 1200-1400 m şi 1600-1650 m pe care zăpada se menţine mult timp, dominate de vârfuri rotunjite, de pe care se deschid perspective largi; *complexul de forme carstice Padiş-Cetăţile Ponorului-Scărişoara-Valea Galbenei* (platouri carstice cu un exocarst divers, cu numeroase peşteri şi avene din care în cinci se află *gheţari*-Scărişoara, Borţig, Focu Viu, Vârtop, Groapa de la Barsa, *chei* impresionante pe valea Galbenei, Ordâncuşa, pe Albac, Gârda Seacă, Cetăţile Rădesei, izbucurile puternice-Galbenei, Ursului, Călineasa, Ponor); numeroase *ponoare* pe marginea depresiunii Padiş; *lacul carstic Vărăşoaia, cascade* mari pe afluenţii Crişului Pietros; *relieful de şiroire* de la Groapa Ruginoasa (la obârşia unui afluent al Galbenei). Este sectorul cu cea mai mare densitate de drumuri forestiere şi poteci turistice ce urcă pe aproape toate văile de la obârşiile Crişului Negru, Someşului Cald şi Arieşului. Cunoaşte, mai ales în sezonul cald, o intensă activitate turistică concentrată îndeosebi pe drumeţii la majoritatea obiectivelor legate de relieful carstic, deşi posibilităţile de cazare sunt limitate. La acestea se adaugă aşezările de pe latura de răsărit a Depresiunii Beiuş importante ca puncte de plecare în ascensiuni în munte dar şi pentru activităţi turistice cu caracter local Budureasa şi Pietroasa sunt importante pentru *resursele etnofolclorice* şi ascensiuni la Stâna de Vale şi Padiş); apoi *Chişcău-peştera Urşilor* cea mai bine electrificată din ţară, Sighiştel ca loc de plecare pe valea omonimă la complexul carstic-rezervaţie naturală (fig. 56).

- *sectorul sudic*, între Arieşul Mare şi Crişul Alb, este mai puţin solicitat în turism, deşi aici se află creasta principală şi cea mai înaltă din Munţii Bihorului. Obiectivele turistice principale se află pe creastă, dar şi în aşezările de la periferia muntelui. Dacă în nordul crestei se impun, ca puncte de belvedere, vârfurile Bihor sau Cucurbata Mare (1849 m), Cucurbata Mică, Piatra Grăitoare, ce domină largi platouri cu păşuni subalpine şi cu câteva *circuri glacio-nivale*, în sud se află *vârful Găina* (1484 m), cunoscut îndeosebi pentru sărbătorile etnofolclorice organizate la 15 iulie. Pe Arieşul Mare se află drumul modernizat Câmpeni-Oradea şi aşezările Arieşeni (două pârtii de schi, vile, cabane, pensiuni), Gârda de Sus, Albac, importante prin elementele etnofolclorice şi istorice, camping, hotel, pârtii de schi, mai multe pensiuni (mai ales la Albac) şi puncte de plecare pe trasee turistice (mai ales spre Scărişoara, Padiş şi vf. Bihor)

Pe Arieşul Mic, la confluenţa cu Arieşul Mare, se află un *lac de baraj*, apoi *rezervaţia paleontologică Dealul cu Melci*, un frumos relief rezidual, satul *Vidra* (casa memorială Avram Iancu, elemente etnofolclorice) şi satul *Avram Iancu* (cel mai apropiat punct de plecare, pe şosea parţial modernizată, spre Muntele Găina). În nordul M.Bihor mai mulţi afluenţi ai Crişului Alb şi-au tăiat chei într-o bară de calcar (importante Uibăreşti, Râbiţa) în care se află şi peşteri (fig 56).

Zona turistică Munţii Gilău-Muntele Mare

Constituie sectorul montan din nord-estul Apusenilor aflat în vecinătatea municipiului Cluj-Napoca şi a oraşelor Huedin şi Turda, de unde se desfăşoară

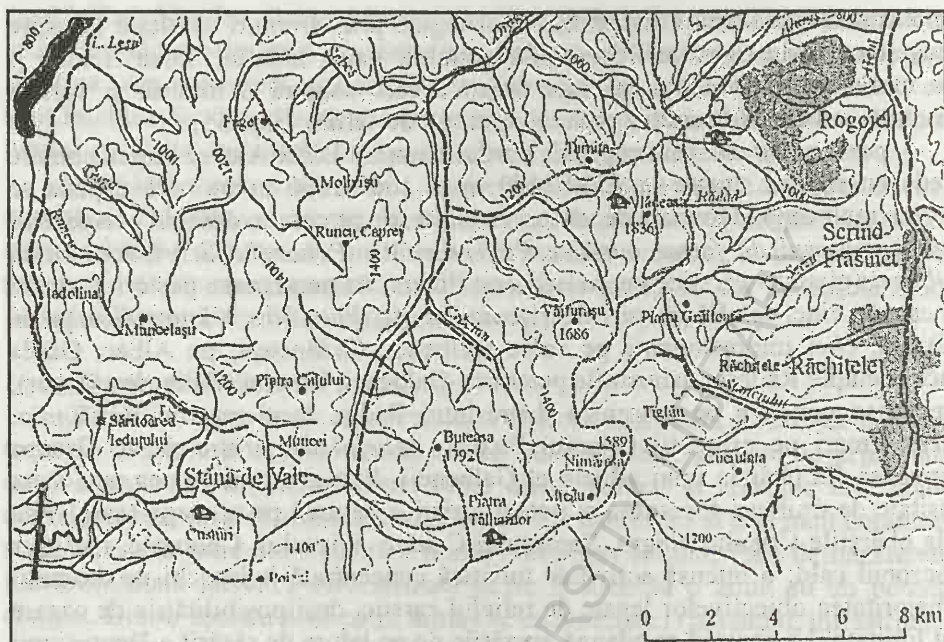

FIG. nr. 55 – Masivul Vlădeasa – Schiță turistică

FIG. nr. 56 – Munții Bihor – Schiță turistică

principalele căi de acces, dar şi fluxurile de turişti. Prin distribuţia obiectivelor şi a activităţilor turistice se pot delimita două sectoare distincte.

- *în nord* se află Munţii Gilău cu extinse platforme de eroziune (Măguri-Mărişel) acoperite cu păşuni şi cu aşezări de tip risipit situate la 1300-1400 m (aici în comuna Poiana Horea se află aşezarea situată la cea mai mare altitudine din ţară - Petreasa la 1560-1600 m). Principalul circuit turistic este legat de şoseaua ce urcă de la Huedin, pe valea Calatei (chei şi cabană), la *complexul turistic Beliş* situat lângă barajul lacului antropic de la Fântânele; de la baraj, în aval, se poate ajunge la cheile Someşului Cald. Din staţiune şoseaua coboară spre Gilău, trecând pe lângă hidrocentrala de la Mărişel şi *lacurile Tarniţa şi Gilău* (de aici alte drumuri urcă la cele 8 lacuri din bazinul Someşului Rece). Văile sunt înguste şi bine împădurite. În localităţile importante sunt pensiuni (Mărişel, Râşca, Beliş etc.).

- *în sectorul* Muntele Mare obiectivele turistice sunt concentrate, în primul rând, pe creasta principală Muntele Mare (1826 m)-Muntele Băişoara, acoperită de poieni largi şi unde la 1360 m se află *complexul turistic Muntele Băişoarei* (cabane şi pârtie de schi de peste 1000 m lungime; drum asfaltat Cluj Napoca-Băişoara), iar în al doilea rând în lungul Arieşului (sate cu elemente etnofolclorice specifice) şi pe afluenţii principali (*cheile Runcului, Pociovaliştei, izbucul Bujor de pe Valea Poşaga, rezervaţia Scărişoara-Belioara* la 1250-1382 m); *rezervaţia forestieră de larice şi zadă de la Vidolm* (Ocoliş) cu o suprafaţă de 92 ha, arbori seculari de 35-40 m înălţime. Drumurile principale sunt în nord, est care asigură şi realizarea celor mai multe forme de turism (drumeţie, schi, odihnă etc.). Spre deosebire de M.Gilău aici satele sunt concentrate pe văi sau în culoarul depresionar al Iarei şi pe Arieş. În unele sunt locuri de campare şi pensiuni sau case de vacanţă.

Zona Munţii Trascăului

Se desfăşoară în sud-est. Deşi au altitudini mici (cele mai înalte vârfuri de abia depăşesc 1300 m), se impun prin varietatea peisajelor date, pe de-o parte de relieful dezvoltat pe calcare, iar pe de altă parte de elementele specifice satelor de la baza lor. Se disting două sectoare:

- *în cel nordic*, Bedeleu-Cheile Turzii, se impun sectoarele lungi de chei rezultate din secţionarea barei de calcare de către râurile Tureni, Hăşdate (Cheile Turzii, rezervaţie, cabană), Iara (cheile Buru), Arieş, Aiud (chei), apoi cele două creste calcaroase (Bedeleu-1227 m, în vest şi Colţii Trascăului, în est) între care se află depresiunea Trascăului (peşteri şi poale de grohotiş extinse).

- *sectorul sudic*, în afara formelor carstice (cheile Râmeţului, Galdei, Gălditei, Intregalde, Ampoiţei, peştera Huda lui Papară), a blocurilor ţuguiate (olistolite) din calcar (prezente mai ales în lungul Ampoiului, unele declarate rezervaţii naturale), a lacului carstic Ighiu se găsesc numeroase elemente istorice şi de cultură, cu valoare turistică deosebită (mănăstirea Râmeţ din sec. XIII, urmele aşezării dacice de la Piatra Craivii, case cu arhitectură specifică şi sărbători folclorice în satele de la marginea muntelui).

Prin evoluţie se poate integra în zonă şi M.Metaliferi ca un compartiment distinct.

Alte unități cu importanță turistică în sud și sud-vest

Munții Metaliferi sunt bine împăduriți, străbătuți de numeroase drumuri și poteci unele traversându-i de la Mureș la Ampoi sau Abrud. Este regiunea în care sunt concentrate cele mai numeroase mine și cariere de exploatare a minereurilor neferoase. Obiectivele turistice frecvent căutate se află fie pe latura sudică, dinspre Mureș, fie spre Țara Moților (între Ampoi, Abrud, Crișul Alb și Arieș).

- *în primul sector* se impun: *stațiunea balneoclimaterică Geoagiu Băi* (cu ape termale, așezare romană, amenajări pentru odihnă și tratament); în nord chei și peșteri pe afluenții Geoagiului (Cibu, Glodu, Măzii, Ardeu); bazinetul Băița (chei, vârfuri vulcanice etc.)

- *în cel de-al doilea sector* obiectivele turistice solicitate sunt mult mai numeroase. În munte sunt mai multe vârfuri ascuțite dezvoltate pe roci vulcanice sau pe calcare între care cele două Detunate (rezervații, coloane de bazalt și mase de grohotiș), rămășițele exploatărilor daco-romane de la Roșia Montană, exploatarea în carieră de la Roșia Poieni și muntele calcaros Vulcan (rezervație naturală). Pe văi și culmi sunt satele moților, cu bogăția de elemente etnofolclorice și istorice tradiționale. Pe Arieș sunt cele două centre turistice importante Abrud și Câmpeni. La valorile istorice distincte (așezări însemnate din perioada daco-romană, leagăn al mișcărilor revoluționare de la 1784 și 1848) se adaugă cele arhitectonice (clădiri din sec. XIX) și cele economice (legat de exploatările miniere și de lemn), centrele de bază în activitățile comerciale și turistice (amenajări pentru cazare, încă insuficiente și cu un grad modest de confort, aprovizionare și deplasare pe diverse trasee; unele obiective turistice între care monumentul lui Avram Iancu, halde de steril etc.). Este un sector cu reale perspective datorită și poziției centrale în Munții Apuseni, intersecției șoselelor ce vin dinspre Brad, Alba Iulia, Turda și Oradea-Beiuș, și a numeroaselor obiective de pe culmile și văile vecine și mai ales a peisajelor aparte din Țara Moților. Sunt necesare modernizarea infrastructurii și dotări de cazare și masă la un nivel corespunzător cerințelor unui turism normal.

- Între Munții Trascău și Metaliferi se află *Depresiunea Ampoi* străbătută de râul omonim și o șosea ce asigură legătura între Alba Iulia și Abrud, Câmpeni. În centrul ei se află orașul Zlatna (oraș, 8607 locuitori în 2002, fost important centru al metalurgiei neferoase; cunoscut încă din epoca daco-romană, loc istoric în Revoluția de la 1848), iar pe versanții văii multe blocuri calcaroase imense și peisaje deosebite care au stârnit preocupări pentru case de vacanță și drumeții locale.

Accesul la obiectivele din cele două sectoare se realizează pe drumurile asfaltate de pe Arieș, Ampoi, Aiud și pe cele care pornesc din șoseaua Alba Iulia-Aiud spre satele de sub munte. Există case de vacanță, locuri de campare și unele pensiuni (Remetea și Ampoița).

Axa turistică Crișul Alb

Străbate mai multe depresiuni (Brad, Hălmagiu, Gurahonț, Zarand), cu terase și glacisuri, pe care se află numeroase așezări separate de defilee mici,

tăiate în roci eruptive (Gurahonţ, Aciuţa-Tălagiu) şi mai multe obiective turistice de referinţă.

Oraşul Brad (16485 locuitori în 2002) este un important centru turistic (Muzeul Aurului, monumente istorice legate de mişcările revoluţionarilor de la 1783 şi 1848, amenajări pentru turism) legat prin şosele şi cale ferată cu Valea Mureşului, ţinutul Zarandului, dar şi cu centrele din inima Munţilor Apuseni.

Staţiunea balneoclimaterică Vaţa de Jos (ape minerale sulfuroase, sodice, calcice, termale; colecţie muzeistică, biserică din lemn, hoteluri, pensiuni);

Ţebea cu mormântul lui Avram Iancu şi gorunul secular al lui Horea, de care se leagă manifestări anuale cu caracter istoric; mai multe sate cu elemente legate de ocupaţiile tradiţionale-prelucrarea lemnului şi arta ţesutului).

Munţii Zarandului apar sub forma unei culmi continuu, până deasupra Câmpiei Aradului, au înălţimi mici (sub 900 m), fiind fragmentaţi de râuri scurte colectate de Crişul Alb sau de Mureş. Este o unitate bine împădurită. Obiectivele turistice de pe culmea centrală sunt legate de câteva vârfuri la Highiş-793m şi Drocea-836m şi de unele locuri de campare şi odihnă parţial amenajate (mai importante Căsoaia). În rest ele se află pe valea Mureşului (o însemnată axă turistică) în satele de la contactul cu Câmpia Aradului şi Depresiunea Zarandului.

Axa turistică Mureş

Face legătura între Transilvania şi Arad. Pe Mureş sunt *îngustările* de la Zam, Bătuta, tăiate în roci eruptive, *castelele* în stil neoclasic de la Săvârşin şi Conop, *ruinele cetăţii* din secolul XIII de la Şoimuş; muzeul şi cimitirul eroilor de la Păuliş; muzeul şi clădiri din sec. XVII-XIX de la *Lipova* şi câteva modeste amenajări pentru campare. În satele de la contactul cu câmpia sunt întinse podgorii şi unele izvoare minerale, iar în nord la *Tauţ* un lac de baraj. La *Şiria* sunt şi ruinele unei cetăţii medievale, un castel, casa memorială I.Slavici, la Pâncota un castel. Există cabane turistice la Ghioroc şi Căsoaia şi pensiuni turistice la Şiria, Miniş, Cladova.

Munţii Codru Moma sunt joşi şi bine împăduriţi. Obiectivele turistice sunt concentrate fie în platourile carstice (în principal Moneasa şi Vaşcău), fie în localităţile de la periferia munţilor.Cele mai importante sunt: defileul Crişului Negru de la Borz; defileul Crişului Alb de la Gurahonţ; complexele de forme carstice de pe platourile Moneasa şi Vaşcău (peşteri, complexe de doline, văi seci, izbucuri) şi Dumbrăviţa de Codru; apoi mulţimea elementelor etnografice legate de preocupări vechi în arta olăritului, prelucrării lemnului, ţesutului; ruinele cetăţilor medievale de la Şuncuiuş. La Moneasa există o staţiune balneoclimaterică, un lac de agrement, hoteluri, camping, peşteri, izvoare mezotermale, carieră de marmură; se pleacă în drumeţii pe platoul carstic Izoi.

Căile de comunicaţie modernizate au poziţie periferică, spre obiectivele turistice ducând doar drumuri pietruite sau poteci, situaţie care face ca activităţile turistice să fie limitate.

Zona turistică complexă Beiuş

Cuprinde depresiunea Beiuş dar şi marginile unităţilor montane limitrofe unde sunt mai multe obiective la care se ajunge lesnicios din satele existente aici. De asemenea include şi dealurile şi depresiunile din bazinul Holodului.

Este străbătută de şoseaua Brad-Beiuş-Oradea pe care se articulează cea care vine din bazinul Arieşului (de la Alba Iulia-Câmpeni sau Turda- Câmpeni) şi mai multe drumuri asfaltate de legătură cu satele aflate fie pe centrul depresiunii fie la margini; din acestea continuă în munţi având suprastructură asfaltică (Stâna de Vale, Meziad, Roşia) sau ca drumuri pietruite, forestiere. Se adaugă şi o cale ferată cu funcţionalitate limitată. Obiectivele naturale sunt dominant legate de rama montană plecând de la cele singulare (peştera Urşilor de la Chişcău-cel mai ridicat nivel de vizitare turistică; Meziad; defileul Crişului Negru de la Uileac la Şoimi) şi încheind cu peisajele deosebit de interesante pe care le oferă munţii (ansambluri de creste, vârfuri înalte-Cârligatele, Bihor în est şi Pleşu-Izoi în vest) dar şi terasele şi glacisurile întinse cu terenuri agricole şi aşezări din depresiune. Cele mai multe obiective sunt în localităţi, au caracter antropic, şi reprezintă puncte de atracţie pentru numeroşi vizitatori ai zonei.

Cele trei oraşe de pe axul depresiunii sunt centre cu unele dotări, câteva obiective dar care au şi rol de legătură cu spaţiul montan.

- *Beiuşul* este cel mai important (oraş, 10985 locuitori în 2002, muzeu etnografic şi de ştiinţele naturii, construcţii în stil tradiţional de la finele sec. XIX şi începutul sec. XX, monumente, puncte de articulaţie a drumurilor din nordul zonei);
- *Şteiul* (oraş, 8648 locuitori în 2002; legătura modernizată cu spaţiul central al M.Apuseni;
- Oraşul *Nucet* (2394 locuitori în 2002) de la baza muntelui-centru minier dar şi cu satele *Sighiştel* din care se ajunge la rezervaţia carstică de pe valea omonimă).

Între aceste oraşe este localitatea *Rieni* care s-a impus în ultimul deceniu prin activităţi economice orientate pe îmbutelierea de apă minerală, plată şi diverse băuturi şi produse alimentare (Izvorul Minunilor); aici există şi o biserică din lemn din sec. XVIII renumită prin dimensiuni şi tehnica de construcţie, dar şi tradiţie în arta populară.

În sudul zonei se află oraşul *Vaşcău* (2839 locuitori în 2002, centru de prelucrare a marmurei extrase din cariere aflate în apropiere) dar şi mai multe sate în care există activităţi tradiţionale în olărit, prelucrarea lemnului, instalaţii tehnice populare (Leheceni, Sălişte de Vaşcău, Criştioru de Jos-ţesături şi punct de ascensiune la izbucul Călugări).

Satele de la contactul cu munţii au biserici din lemn din sec. XVIII-XIX, instalaţii de tehnică populară, îndeosebi mori de apă şi pive (Budureasa), unele sunt recunoscute prin ţesături, cusături, produsele tradiţionale confecţionate din lemn (lăzi de zestre şi punct de plecare la Stâna de Vale la Budureasa, ţesături, cojocărit şi punct de plecare la cheile şi peşterile de pe valea Galbenei), prin peşteri la marginea muntelui (Chişcău-aici şi colecţie muzeistică cu caracter etnografic).

În nordul zonei reţin atenţia ansamblurile peisagistice locale iar la nivelul fiecărei localităţi rurale importante cunoaşterea bisericilor din lemn vechi (multe refăcute şi acoperite anacronic cu tablă), morile de apă şi pivele (Nimăeşti, Curăţel, Şitani), ţesăturile diverse. Pentru turism s-au amenajat mai multe pensiuni, vile, moteluri şi diverse puncte de alimentaţie de nivel mediu. Principalele forme

de turism sunt legate de *traversarea auto* (spre Stâna de Vale, Meziad, Câmpeni, Brad, Oradea), *vizitarea peşterii de la Chişcău* şi a diverselor obiective etnografice şi pe plan secund recreerea şi drumeţiile.

În perspectivă prin modernizarea infrastructurii spre localităţile şi obiectivele naturale din sudul M. Pădurea Craiului, estul M.Codru Moma, şi vestul M. Bihor dar şi prin realizarea de construcţii pentru diverse servicii de rang superior-zona se va extinde şi se va impune în cadrul regiunii turistice a M.Apuseni.

Alte unităţi cu importanţă turistică în vest

Munţii Pădurea Craiului

Se află în nord vestul Munţilor Apuseni. Prin poziţie se desfăşoară în vecinătatea municipiului Oradea, a culoarului văii Crişul Repede dar şi la contactul cu munţii Bihor şi Vlădeasa de care se leagă prin drumuri (unele asfaltate) şi poteci. Această caracteristică oferă posibilităţi rapide de penetrare spre locuri dorite în week-end sau pentru cunoaşterea elementelor cu valoare turistică de la marginea sau interiorul munţilor. Specificul acestor munţi relativ dezavantajaţi de altitudinile mici îl reprezintă platourile carstice întinse cu o mare varietate de forme ce ating în unele sectoare o complexitate aparte reprezentând chiar recorduri naţionale (Peştera Vântului). Între acestea se impun doline cu dimensiuni mari, depresiuni carstice extinse (Damiş), ponoare, văi seci, foarte multe peşteri concentrate mai ales pe latura sudică şi nordică (*Vântului*, rezervaţie, record de lungime, *Meziad*-rezervaţie, cea mai vizitată din aceşti munţi, *Vadu Crişului*-rezervaţie, *Ponoraş, Osoi, Ciur* etc.), apoi sectoare de chei (*Albioarei, Lazuri, Cuţi, Videi*) şi o mare parte din *defileul Crişului Repede* dintre Vadu Crişului şi Bucea. Se adaugă peisajul *carierelor de bauxită de la Zece Hotare, Vârciorog*, unele abrupturi şi multe *elemente etnofolclorice (îndeosebi pe Valea Roşia, Zece Hotare)*. Accesul la acestea se face, mai ales, pe drumuri în mare măsură nemodernizate. Pentru sectorul nordic prezintă importanţă calea ferată Oradea-Cluj Napoca şi drumul asfaltat de la Aştileu la Zece Hotare şi Vârciorog pe valea Iadului. În sud şi vest mai sunt drumurile de la Beiuş în bazinul râului Roşia (*Remetea*-localitate cu valori etnografice; peştera Meziad şi elemente etnografice specifice în satul omonim) şi la Dobreşti-Vârciorog. Restricţionarea este determinată de mai mulţi factori-lungimea mare a căilor de comunicaţie nemodernizate, puţinele amenajări pentru servicii de cazare, masă (sunt câteva pensiuni la Zece Hotare, Şuncuiuş, cabana Meziad, case de vacanţă şi cabana Leşu pe Iada; se adaugă cele din afara zonei la Beiuş, staţiunile Felix, 1 Mai sau din Oradea).

- ***Munţii Plopiş şi Meseş*** se desfăşoară în nordul Apusenilor. Munţii sunt bine împăduriţi, au înălţimi sub 1000m şi un număr restrâns de obiective turistice, aşezările fiind în general la margine. În M.Plopiş mai însemnate sunt bisericile din lemn din secolele XVII-XVIII din mai multe sate, elementele de artă populară, *defileul Barcăului de la Tusa*, platoul calcaros *Ponoru Negrenilor* (exocarst dar şi peşteri mici, izbucuri între care cel al Barcăului), mica staţiune balneară şi turbăria (rezervaţie naturală) de la *Plopiş*, ruinele cetăţii medievale de la *Pestiş*. Fiind axată pe drumeţii locale la unele vârfuri (importante la vf. Florilor 706 m,

aici şi o cabană), Chicera Tusa (614 m, complexul taberelor de elevi de la Tusa) sau traversări de culmi montane din bazinul Crişului Repede în cel al Barcăului (de la Aleşd la Şimleul Silvaniei sau Ciucea spre Crasna sau Tusa).

Munţii Meseş au obiective de interes turistic concentrate fie la poale, în satele din mici bazinete depresionare de contact fie în sectorul nord-estic. În prima situaţie importante sunt elementele enografice, bisericile din lemn şi unele izvoare minerale (*Meseşenii de Sus*, aici şi un festival popular tradiţional). În cea de a doua activităţile turistice sunt facilitate de şoselele ce pornesc din Zalău spre Cluj Napoca-Jibou şi Zalău-Dej, şi care îi traversează precum şi de amenajările de la *Popasul Romanilor şi Brădet* dar şi de unele obiective valoroase (complexul istoric de la Moigrad-Porolissum; creasta cristalină lipsită de pădure şi de unde se deschid vederi panoramice largi).

Axa turistică Crişul Repede se înscrie în culoarul depresionar Vad-Borod, ulucul montan de la îmbinarea munţilor Plopiş, Meseş şi Vlădeasa, podişul Huedin. Valoarea decurge din: asigură legătura directă între Cluj Napoca şi Oradea prin şoseaua modernizată şi calea ferată, din ea se intră rapid pe şosele în munţii Pădurea Craiului (Aştileu-Zece Hotare sau Vârciorog; Valea Iadului), Vlădeasa (pe văile Drăganu, Henz), Gilău (mai laes pe valea Călatei la complexul Beliş-Fântănele) dar şi la cei din nord, şi în al treilea rând cuprinde numeroase obiective naturale şi antropice de interes turistic. Între acestea sunt: *lacuri de baraj pe Crişul Repede*, una dintre cele mai vechi centrale hidroelectrice din ţară la *Aştileu* (sec. XIX), biserici din lemn din sec. XVIII-XIX (*Tinăud, Cacuciu, Gheghie*), muzeul etnografic de la *Auşeu*, castele din sec. XIX (*Gheghie, Ciucea*-Muzeul memorial Octavian Goga, bisericuţă din lemn maramureşeană, colecţie etnografică), *defileele Crişului Repede la Vadu Crişului-Bucea şi Ciucea*, cariere impresionante în calcare la *Aştileu* şi roci magmatice; oraşul *Huedin* (9480 locuitori în 2002; muzeu, biserici din sec. XIV-XVI, conacul Barcay din sec. XVIII, monumente etc.), punct de plecare în bazinul Someşului; Izvorul Crişului (artă populară etc.).

Împreună cu elementele de interes turistic din satele aparţinând spaţiului montan limitrof acest culoar poate constitui în perspectivă o zonă turistică cu caracter complex. Constituirea ei va depinde de realizarea unor dotări corespunzătoare diferitelor activităţi de profil ce pot fi organizate (de la turismul pasager auto şi drumeţii, la agroturism, speoturism, nataţie, divertisment şi odihnă).

Infrastructura turistică a regiunii

În prezent în Munţii Apuseni există şase staţiuni balneoclimaterice: Geoagiu, Vaţa de Jos, Moneasa, Stâna de Vale, Fântănele, Muntele Băişoara. În interiorul lor se găsesc numeroase cabane cu grade diferite de confort dintre care: Vadu Crişului, Meziad, Padiş, Râmeţi, Arieşeni, Întregalde, Leşu, Muntele Filii etc. Cele mai importante campinguri sunt localizate la Lupşa, Dezna Gârda de Sus şi Arieşeni, iar hoteluri se găsesc în oraşe, staţiunile situate în cadrul munţilor şi în lungul şoselelor principale (asigură servicii de nivel diferit).

Tabel nr. 29

Pârtiile de schi din Munţii Apuseni

Pârtia	Grad de dificultate	Lungime (m)	Diferenţă de nivel (m)
Băişoara	mediu	1200	-
Vârtop	mediu	950	220
Stâna de Vale	uşor	550	801

Căile de acces importante se desfăşoară pe văile care străbat munţii (pe Mureş-şoseaua E 70 şi magistrala feroviară Bucureşti-Braşov-Deva-Arad), pe Someşul Mic şi Crişul Repede (şoseaua E60 şi magistrala feroviară Bucureşti-Braşov-Cluj Napoca-Oradea). Alte şosele importante sunt Oradea-Beiuş-Brad-Deva; Alba Iulia- Abrud-Câmpeni, Huedin-Câmpeni. Ele au grad diferit de modernizare.

Tipuri de turism

Tipurile de turism cele mai importante pentru Munţii Apuseni sunt: cele cu caracter *balneoclimateric, recreativ, drumeţii, weekend* (având în vedere apropierea marilor oraşe), *alpinism şi speoturism, turism de tranzit* în lungul şoselelor ce-I traversează.

Se poate considera avînd în vedere căile de comunicaţie, fluxurile şi obiectivele turistice (P.Cocean, 1992) că Munţii Apuseni pot fi organizaţi în modelul centurilor concentrice având axa mare pe valea Arieşului, iar Padişul – nucleul central. Pe unele văi (Iada, Arieş, Crişul Alb) modelul circular poate fi secondat de amenajări liniare sau în cascadă, cu creşterea gradului de complexitate dinspre periferie spre interior.

2. PROVINCIA TURISTICĂ MOLDOVA COLINARĂ

Se desfăşoară pe cea mai mare parte a podişului cuprinzând un spaţiu cu un relief cu altitudini medii (culmi şi platouri la 250-500 m separate de văi largi cu terase la 50-200 m), cu o densitate ridicată de aşezări urbane şi rurale în care sunt aproape un milion de locuitori.

Cadrul natural este extrem de propice activităţilor turistice. Relieful facilitează accesibilitate în toate direcţiile dar şi unele forme specifice. Climatul deşi continental cu nuanţe de ariditate permite desfăşurarea normală a formelor de turism pe parcursul întregului an. Numărul mare de lacuri, majoritatea de baraj asigură pescuitul sportiv, iar formaţiunile vegetale-îndeosebi pădurile favorizează condiţii optime pentru recreere. Se adaugă unele izvoare minerale ce-au făcut posibilă individualizarea unor staţiuni balneare locale.

Îndelungata locuire a acestor meleaguri, evenimentele istorice bogate în mărturii, cultura populară inedită în câteva areale etnofolclorice distincte, numeroasele biserici, mânăstiri din care unele îşi au sorgintea în sec. XIV-XVI, construcţiile din sec. XIX-XX, muzeele şi casele memoriale asigură în acelaşi timp un complex potenţial turistic cu obiective antropice de prim rang care în bună măsură sunt valorificate.

Există un echipament turistic numeros dar cu grad de modernizare diferit ceea ce nu conduce decât în anumite localităţi la desfăşurarea unor forme de turism la nivelul de pretenţii aparte. În acest sens relevante sunt arterele rutiere majore (în lungul Siretului, Bârladului şi a câtorva şosele ce asigură legătura dintre acestea), două magistrale feroviare cu ieşire în Ucraina şi Republica Moldova şi a trei aeroporturi. Din ele se ramifică multe drumuri de nivel judeţean şi local care permit accesul la oricare obiectiv mai depărtat de principalele centre turistice sau între acestea.

Baza hotelieră şi pentru servicii de masă, agrement este concentrată în marile oraşe sau în vecinătatea acestora dar este insuficientă pentru asigurarea unui turism la nivel de standard european.

Gruparea obiectivelor turistice şi legat de ele a unităţilor de servicii şi desfăşurarea infrastructurii conduc la delimitarea în cadrul provinciei a unei regiuni turistice (Câmpia Moldovei cu o zonă, mai multe centre şi localităţi disparate) şi a două axe turistice (pe Bârlad şi Siret).

2.1. Regiunea turistică Câmpia Moldovei (Moldova de nord-est)

Caracteristici generale

Regiunea turistică este situată în partea de est şi nord-est a Podişului Moldovei între Coasta Iaşilor la sud, granița cu Moldova (la est), şi cu Ucraina (în nord) şi culoarul Siretului în vest. În cadrul acesteia s-au impus o zonă turistică distinctă (Iaşi) şi două centre turistice (Botoşani, Dorohoi) la care se adaugă alte localități turistice grupate pe văi sau în lungul unor importante şosele (axe secundare).

Această regiune este strâns legată de două axe turistice principale: una în vest pe valea Siretului şi alta în sud-pe Bârlad ce constituie şi însemnate culoare de comunicație şi concentrare a populației.

Potențialul turistic (în primul rând cel antropic) este de mare valoare, însă sunt numeroase şi obiectivele naturale ce reprezintă locuri de atracţie generatoare de activități turistice (păduri, iazuri, rezervații). Se adaugă un ansamblu de aşezări ce însumează peste 450.000 locuitori în bună parte beneficiari dar şi prestatori de servicii turistice şi câteva "porți" de legătură cu Republica Moldova (Ungheni şi Stânca-Costeşti), sau alte regiuni din România (Strunga spre Roman, Ruginoasa către Paşcani, Bucecea la Suceava în vest şi Repedea spre Vaslui-Bârlad în sud).

Există o infrastructură densă cu grad de modernizare variat care permite realizarea de legături cu toate obiectivele turistice şi un sistem de unități de servicii dominant concentrate în cele trei centre principale.

Potențialul turistic

Potențialul natural este asigurat în principal de varietatea peisajului în care se impun câteva abrupturi de cueste, pâlcuri de pădure, lacuri şi izvoare minerale.

Relieful se detaşează prin câteva condiții tipice pentru o regiune de podiş, cu altitudinea de 200-400 m. Versanții abrupți sunt bine evidențiați pe structură monoclinală, mai ales în locurile unde în aceasta precumpănesc stratele groase de gresii (în sud). Există abrupturi cuestice pe care se produc degradări intense (cel mai mare este în sud Coasta Iaşilor cu o lungime de 100 km, o diferență de nivel de 120 m şi cu o desfăşurare în două nivele). Forme similare sunt şi pe dreapta văilor principale dar cu caracter discontinuu şi amploare limitată. Pe ele s-au dezvoltat văi simetrice sau asimetrice cu aşezări mari şi multe iazuri.

Climatul prezintă veri călduroase şi ierni aspre, cu multă zăpadă. Temperatura medie anuală este de 8-10°C, în ianuarie -2-4°C, iar în iulie de 18-20°C. Se înregistrează 250 zile cu temperaturi peste 10°C (din care 30 de zile cu caracter tropical), 40 zile de iarnă şi 120 cu specific de zile cu îngheț, geroase Precipitațiile sunt de 450-500 mm şi cad preponderent primăvara şi vara ca averse. Clima favorizează desfăşurarea activității turistice tot anul, intervalul cel mai propice fiind aprilie-noiembrie.

Apele constituie o importantă resursă turistică valorificată mai mult local. Sunt ape subterane cu încărcătură minerală ridicată care în câteva puncte asigură

debitul unor izvoare sulfuroase, magneziene, cloruro-sodice. Se adaugă bălțile din lunca Prutului dar mai ales mulțimea iazurilor care se remarcă atât prin valoarea peisagistică cât şi prin utilizarea pentru piscicultură (la Dracşani, Negreni, Cal Alb, Havârna, Podu Iloaiei, Cucuteni, Valea Lupului, Ciurbeşti, Iezureşti, Aroneanu, Valea Lungă, Bulbucani).În ultimele decenii însemnătate economică şi turistică o are *lacul de acumulare* de pe Prut de la Stânca-Costeşti (suprafaţa 14.000 ha; utilizat pentru agrement şi pescuit).

Nu trebuiesc omise nici apele Prutului dar şi a mai multor râuri afluente (Bahlui, Başeu, Jijia cu Sitna şi Miletin), ce au o scurgere bogată primăvara şi la viituri dar şi intervale lungi cu debite mici (mai ales la sfârşitul verii şi toamna).

Vegetaţia naturală aparţine zonei de silvostepă. Cea mai mare parte a fost înlocuită de cea de culturi agricole. Se mai păstrează resturi din pădurile de gorun şi stejar care se asociază cu carpen, frasin, tei şi arţar iar ca arbuşti-alun, soc, corn, sânger, lemn câinesc şi porumbar. Ele ocupă areale mai întinse pe culmile înalte şi pe versanţii cu pantă mare. La înălţimi mici (sub 200m) pădurile sunt mai rare şi se găsesc la marginea aşezărilor. În componenţa acestora alături de stejar intră carpen, teiul pucios, arţarul, jugastrul, ulmul, cireşul, iar ca arbuşti voniceriu pitic, migdalul pitic, cireşul pitic şi scumpia.

Fauna pădurilor este reprezentată de cervidee, porc mistreţ, lup, dihor, nevăstuică, pisică sălbatică, veveriţă, diferite specii de rozătoare şi o mare varietate de păsări.

Rezervaţiile naturale sunt numeroase şi localizate în diverse locuri. Au însemnătate pentru conţinutul ştiinţific dar şi cel peisagistic. Relevante sunt: la *Stânca Ştefăneşti* (paleontologică şi botanică), *Turbăria de la Dersca*, *Bălţile Siretului* de la Bucecea, *Stânca Ripiceni*, *Pădurea Ciornohal* de la Călăraşi, *Pădurea Tudora*, *Arinişul de la Horlăceni*, *Făgetul secular* Stuhoasa, *Pădurea Dancu*-Iaşi, *Punctul fosilifer Băiceni* din Cucuteni, *Pădurea Frumuşica* din Mădârjeşti, *Dealul Repedea*, *Pădurea Roşcani*, *Făgetul secular Humosu* (Sireţel), *Fânaţele seculare Valea lui David* din Leţcani, *Pădurea Uricani* din Miroslava, *Pădurea Cătălina-Cotnari* (Cotnari), *Pruteţul Bălălău* (Probota), *Pădurea Icuşeni*-Victoria, *Sărăturile din Valea Ilenei* -Dumeşti, *Cotul Bran* pe Prut etc.

Potenţialul antropic este cel mai însemnat, aici concentrându-se obiective de natură istorică (de la cele oferite de cele mai vechi culturi din paleolitic şi neolitic la cele din epoca medievală şi din cea modernă), cultural-artistice şi economice. Ele se află în localităţi dar şi în unele puncte unde s-au petrecut diverse evenimente.

Situri arheologice s-au descoperit la Drăguşeni, Ripiceni, Ioneşti cu ceramică ce aparţine culturii Cucuteni. Din epocile bronzului şi fierului s-au identificat aşezări la Dersca, Arsura, Moşna, Stânceşti, Brăhăşeşti, Mereşti, Cătălina şi Cotnari. În secolele XIV-XVIII s-au petrecut multe evenimente istorice, iar în sec.XV-XIX au fost construite numeroase *biserici şi edificii* în stilul caracteristic acelor epoci, cele mai impresionante fiind în oraşe. Se adaugă *case memoriale* (I. Creangă -Bojdeuca din Ţicău, M.Eminescu -Ipoteşti, G. Enescu-Liveni), *muzee* cu tematică complexă, clădiri cu săli de spectacol etc.

În cadrul acestei regiuni se găsesc areale etnografice distincte.

Zona turistică Iaşi

Cuprinde sudul acestei regiuni având ca centru generator de multiple activităţi turistice municipiul Iaşi. În afara ansamblului de obiective din cadrul acestuia în zonă se includ toate localităţile ce au relevanţă pentru turism din lungul Bahluiului şi Bahluеţului (se dezvoltă ca o axă turistică secundară de legătură cu valea Siretului) precum şi cele aflate pe pâraiele ce coboară din abrupturi în trepte (cueste) aflate în nordul Podişului Central Moldovenesc. Tot acest ansamblu orografic se dezvoltă pe terasele şi versanţii joşi ai văilor care în raport cu albia Bahluiului realizează un imens amfiteatru natural pe care se dispun cartierele oraşului, celelalte localităţi şi cea mai mare parte a căilor de comunicaţie. Antropizarea accentuată a condus la diminuarea elementelor naturale specifice pentru activităţile turistice ceea ce face ca potenţialul turistic să fie dominat de obiective istorice, arhitectonice, de artă etc. Repartiţia lor în cadrul zonei relevă câteva caracteristici, concentrarea celor de natură istorică, arhitectonică, economică, artă în sectorul central al oraşului, o asociere a celor naturale cu cele istorice, religioasă pe treptele înalte de la exteriorul aşezării şi dezvoltarea câtorva axe secundare către localităţi din apropiere ce asigură şi unele legături cu centre sau obiective din alte părţi ale regiunii sau din Podişul Moldovei. Axele corespund unor mijloace de comunicaţie (şosele, cale ferată) în mare măsură modernizate. Se adaugă aeroportul şi punctul de frontieră Ungheni cu Republica Moldova. Zona dispune de o bază de unităţi de servicii pentru turism diversificată ca tipuri şi nivel de solicitare. Nu trebuie omis faptul că în zonă există o concentrare de peste 350.000 locuitori participanţi în mare măsură la toate posibilităţile pe care le oferă oraşul şi vecinătăţile pentru numeroase tipuri de activităţi turistice.

- *Municipiul Iaşi* (321580 locuitori în 2002) a fost capitală a Moldovei în sec. XVI-XIX; important centru industrial, cultural (Universitate, teatru dramatic, operă, filarmonică, ansamblu folcloric, case de cultură), comercial, nod rutier şi de cale ferată. Aici există numeroase clădiri şi monumente de valoare din sec. XV-XX (*fragmente din zidurile curţii domneşti*, biserici *Sf. Nicolae* -ctitorie a lui Ştefan cel Mare (1492) în stil moldovenesc cu o singură turlă, pictură interioară din sec. XVI, în care au fost unşi domnii Moldovei din sec. XVI până în 1859; *mânăstirea Galata* ridicată de Petru Şchiopul la 1583; *mânăstirea Golia* cu biserica ctitorită de Vasile Lupu în 1653, cu dimensiuni impresionante, decoraţie exterioară în stil baroc, şapte turle de dimensiuni diferite, turn de piatră înalt de 30 m (Turnul Goliei), zid de incintă cu 4 turnuri de apărare şi *mânăstirea Trei Ierarhi* ridicată de Vasile Lupu în 1639 cu pictură interioară din sec. XVII, decoraţie exterioară din piatră cioplită, mormintele domnitorilor D. Cantemir şi Al.I. Cuza, muzeu de artă medievală; *mânăstirea Cetăţuia*-ctitorie a lui Duca Vodă, *Catedrala Mitropolitană* Întâmpinarea Domnului ctitorită la 1839 de Mitropolitul Veniamin Costache, refăcută în 1886 de Carol I, cu pictură interioară realizată de Gh. Tattarăscu în 1887, moaştele Sfintei Parascheva, ocrotitoarea Moldovei; palate din sec. XIX, Teatrul Naţional, Universitatea, Palatul Culturii-edificiu monumental construit la începutul sec. XX în stil neogotic, Ruinele Curţii Domneşti, multe muzee (Muzeul de istorie al Moldovei, Muzeul de Artă,

Muzeul Etnografic al Moldovei, Muzeul Politehnic, Muzeul de Literatură Română); Bojdeuca lui Ion Creangă, Muzeul Mihai Eminescu din Copou, Muzeul memorial Mihail Sadoveanu, casa memorială George Topârceanu, casa memorială Otilia Cazimir, Muzeul memorial Mihail Kogălniceanu etc.), instalaţiile balneare de la Nicolina cu ape minerale sulfuroase, clorurate, iodurate, hipotermale, bromurate, sodice, bicarbonatate; Observatorul Astronomic, Parcul Copou (1834, cu Teiul lui Eminescu), Grădina Botanică (înfiinţată în 1856 de naturalistul I.Fătu cu o suprafaţă de 100 ha, cea mai întinsă din ţară), statui de voievozi şi oameni de cultură şi ştiinţă; în vecinătate lacul de agrement Ciric.

- *La nord de Iaşi* se desfăşoară mai multe drumuri către Prut sau în lungul unor afluenţi ai acestuia spre oraşele din nord (Botoşani, Dorohoi). Frecvent se merge însă în bazinul *Ciric* (lacuri, complex turistic, mânăstirea Aroneanu din sec.XVI).

- *La sud de Iaşi* pe axa ce duce la Vaslui cele mai importante localităţi din zonă cu obiective cu valoare turistică sunt: *Bucium* (biserică din sec. XVI), *Uricani* (rezervaţie forestieră cu o suprafaţă de 68 ha, sunt ocrotite specii de stejar, carpen, tei), *Corneşti* (casa memorială a poetului Dimitrie Anghel, biserică din sec. XIX), *Bârnova* (mânăstirea Sf. Gheorghe din sec. XVII, cu chilii şi zid de incintă, schitul Tărâţa, biserica Adormirea Maicii Domnului şi *Inculeţ*, centru viticol), *Ciurea* (mânăstirea Hlincea cu biserica Sf. Gheorghe din sec. XVI cu pictură interioară, han din sec. XIX şi biserici vechi în satele componente) şi rezervaţia paleontologică Dealul Repedea.

- *Către sud-est* sunt două şosele care se desfăşoară în lungul Prutului şi spre Vaslui. Reţin atenţia localităţile: *Schitul Duca*(biserica Adormirea Maicii Domnului, rezervaţia naturală Poieni cu o suprafaţă de 9,2ha), *Costuleni* (biserică din lemn din sec. XVIII-XIX),*Cozia* (vestigii din epoca fierului care au dat numele culturii hallstatiene, centru pomicol şi viticol), *Comarna* (biserică din lemn Sf. Voievozi din sec. XIX), *Prisăcani* (biserica Sf. Voievozi din sec. XVIII ctitorită de Veniamin Costache) şi *Chipereşti* (biserica Sf. Nicolae din sec. XVIII şi han din sec. XIX).

- *Către vest*, pe drumul de la Iaşi la Paşcani se înscrie *axa turistică principală* ce duce în valea Siretului, în lungul văilor Bahlui şi Bahlueţ-şaua de la Ruginoasa cu o ramificaţie din Târgu Frumos spre SV peste şaua Strunga. Importante sunt localităţile: *Podu Iloaiei* (oraş situat la confluenţa Bahluiului cu Bahlueţul, 9742 locuitori; lac de baraj, biserică din sec. XVI-XVIII), spre sud în multe sate sunt biserici unele din lemn din sec. XVIII-XIX; *Popeşti* (centru etnofolcloric, biserică de lemn Sf, Treime din sec. XVII, biserică din zid din sec. XVIII, conac în stil neoclasic din sec. XVII), *Sineşti* (biserici din sec. XVIII-XIX); *Mădârjeşti* (biserică din lemn din sec. XIX), oraşul *Târgu Frumos* (unul dintre cele mai vechi târguri moldoveneşti, are 13619 locuitori în 2002, Biserica Domnească Sf. Parascheva din sec. XVI, bisericile Sf. Nicolae şi Pogorârea Duhului Sfânt din sec. XIX; se află la o importantă intersecţie de drumuri care conduc la obiective istorice, de peisaj cu valoare deosebită înscrise pe contactul dintre Câmpia Moldovei şi Dealul Mare situaţie care îl va impune în timp ca centru turistic), *Ruginoasa* (palat în stil neogotic ridicat în anul 1811, reşedinţa

domnitorului A.I. Cuza, în prezent muzeu memorial; biserica Adormirea Maicii Domnului, urme de cultură materială din neolitic). Spre sud la câţiva kilometri este localitatea *Heleşteni*(centru viticol, în satele componente mai multe biserici din sec. XVIII-XIX. Spre sud se poate merge la *Ion Neculce* (ruinele conacului familiei Neculce), *Strunga* (sit arheologic al culturii Cucuteni, staţiune balneoclimaterică de interes local cu ape minerale bicarbonatate, sulfatate, magneziene, calcice şi sodice, bisericile Sf. Nicolae şi Sf. Gheorghe din sec. XVIII, loc şi popas turistic).

- *Către nord pe drumul ce duce de la Târgu Frumos la Botoşani* se înşiră localităţile turistice: *Cucuteni* (celebru prin complexul muzeal al neoliticului pus în evidenţă printr-un muzeu arheologic cu importante vestigii arheologice neolitice, mormânt cu tezaur traco-getic; casele familiei Cantacuzino, biserici din sec. XVIII-XIX - Schimbarea la Faţă şi Sfinţii Voievozi; izvoare sulfatate), *Cotnari* (podgorie renumită din sec. XV; sit arheologic, beciurile domneşti; ruinele unei biserici catolice din sec. XVI; biserica Cuvioasa Parascheva din sec. XV ctitorită de Ştefan cel Mare; centru etnografic), *Ceplenița* (conacul familiei Cantacuzino, pod de piatră din sec. XV, biserică din sec. XIX), *Deleni* (mânăstire din sec. XVIII, palatul Ghica de la 1730), *Hârlău* (oraş, 11271 locuitori în 2002, fost târg; muzeu, ruinele cetăţii domneşti, biserici din sec. XV-XVI), *Frumuşica*(centru de olărit, centru viticol), *Flămânzi* (locul de unde a pornit răscoala de la 1907; obelisc şi muzeu dedicate acestui eveniment), *Copălău* (centru etnografic, fortificaţie getică de pământ din sec. V-VII î. Hr), *Coşula* (biserică ctitorie a lui Petru Rareş în sec. XVI, înconjurată de zid din cărămidă şi turn cu clopotniţă din sec. XVII), *Cristeşti* (biserică din lemn din sec. XVIII, icoane din sec. XVII, elemente etnografice).

Alte centre şi localităţi turistice din cadrul Câmpiei Moldovei

Ele se află în nord vest, nord sau în lungul Prutului; centrele au mai multe obiective şi unităţi pentru activităţi turistice precum şi areale cu localităţi în care se remarcă influenţa reciprocă. Astfel sunt:

- *Botoşani* este municipiu (115344 locuitori în 2002) şi reşedinţă de judeţ. Deşi s-au identificat urme de cultură materială încă din neolitic, ca aşezare cu rang de târg este atestat documentar la 1439; în prezent este un însemnat centru economic şi turistic la intersecţia unor căi de comunicaţie ce vin de la Suceava, Iaşi, Dorohoi dar şi din cele mai multe aşezări din nordul Câmpiei Moldovei. Turistic reţin atenţia obiectivele din oraş dar şi din unele localităţi din imediata apropiere. Astfel în prima situaţie se impun numeroase biserici din sec. XV-XVI dintre care menţionăm biserica Popăuţi-Sf.Nicolae (monument ctitori în 1496), biserica Domnească Sf. Gheorghe (construită în piatră în stil moldovenesc), biserica Uspenia (ctitorită în 1552); Muzeul de istorie în clădirea fostei prefecturi; Muzeul de arte plastice; Muzeul de artă populară; Casa Sofian; clădirea teatrului Mihai Eminescu; casa memorială Nicolae Iorga; Palatul Primăriei; Palatul Prefecturii, casele Panu; parc; numeroase statui şi monumente (Monumentul Răscoalei din 1907, bustul lui Mihai Eminescu, Monumentul eroilor din primul război mondial, Statuia lui Ştefan Luchian).

- *În vecinătatea oraşului Botoşani* sunt localităţile: *Ipoteşti* (muzeul memorial Mihai Eminescu), *Cerviceşti* (biserică din lemn din sec. XVIII), *Brăeşti* (biserică de lemn din sec. XVIII, conac din sec. XIX), *Saucenița* (biserici din lemn din sec. XVIII), *Agafton* (pădure, mânăstire din sec. XVI cu biserică din sec. XVIII).

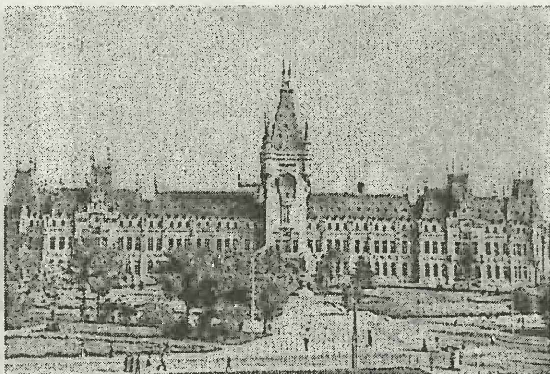
- *Dorohoi* (municipiu, 31073 locuitori în 2002, important centru economic şi turistic, atestat documentar la 1407; biserica Sf. Nicolae din sec. XV în stil moldovenesc cu pictură interioară; biserica Vârgolici din lemn din sec. XVIII; clădirea liceului Grigore Ghica; Muzeul de Ştiinţele Naturii în clădirea fostei prefecturi),

În jurul Dorohoiului sunt câteva localităţi cu unele elemente interesante turistic: *Mihăileni* (vechi târg din sec. XVIII; monumente comemorative pentru Răscoala de la 1907 şi Primul Război Mondial), *Dersca* (centru etnografic, turbărie cu suprafaţa de 10ha şi elemente vegetale ocrotite), *Hilişeu-Crişan* (biserică din lemn din sec. XIX cu zid de incintă), *Şendriceni* (biserici din sec. XIX; sit arheologic din epoca fierului), *Pomârla* (locul în care a funcţionat prima şcoală din Moldova; biserică de lemn din sec.XIX), *Ibăneşti* (vestigii ale unei fortificaţii din perioada geto-dacică; biserică de lemn din sec. XVIII; placa comemorativă a Răscoalei din 1907), *George Enescu* (Casa memorială George Enescu; bustul compozitorului; biserică din sec. XIX), *Cordăreni* (centru etnofolcloric, iazuri utilizate pentru pescuit), *Vlădeni* (oraş, cu o populaţie de 4493 locuitori în 2002; biserică din lemn din sec. XVIII; casa Haret fost conac boieresc).

- Alte localităţi situate la nord de Dorohoi cu obiective de interes turistic local sunt: *Suhărău* (biserică din lemn din sec. XVIII; biserică de zid din sec. XIX; grădină de vară unde evoluează Fanfara de la Suhărău), *Hudeşti*(parc dendrologic; casa Costache Lăţescu Boldur în care a funcţionat una din cele mai vechi şcoli din Moldova; vestigii arheologice din sec. IX-XI), *Darabani*(oraş, 11867 locuitori în 2002, colecţie muzeistică în cea mai veche şcoală din Moldova; Casa familiei Balş în stil moldovenesc, biserică din sec. XIX; rezervaţie naturală-Pădurea Teioasa) şi *Păltiniş* (localul şcolii săteşti înfiinţată de A.I. Cuza la 1859; biserici ortodoxe de la începutul sec. XIX).

- *În lungul Prutului* sunt localităţile: *Rădăuţi-Prut* (biserică de lemn din sec. XVIII; elemente etnofolclorice), *Mitoc* (sit arheologic important; muzeu local), *Ripiceni* (sit arheologic; muzeu; rezervaţie geologică), *Ştefăneşti* (oraş, cu o populaţie de 5641 locuitori; muzeul memorial Ştefan Luchian; centru ceramic; biserică din sec. XVIII; biserică din lemn din sec. XIX; rezervaţie paleontologică Stânca Doamnei; se merge prin satul Stânca la barajul de pe Prut în spatele căruia se află lacul Stânca-Costeşti şi punctul de trecere spre Republica Moldova), *Cilibiu*(biserică în stil baroc din sec. XVIII) şi *Prisăcani* (biserică din sec. XVIII; biserică din lemn din sec. XIX).

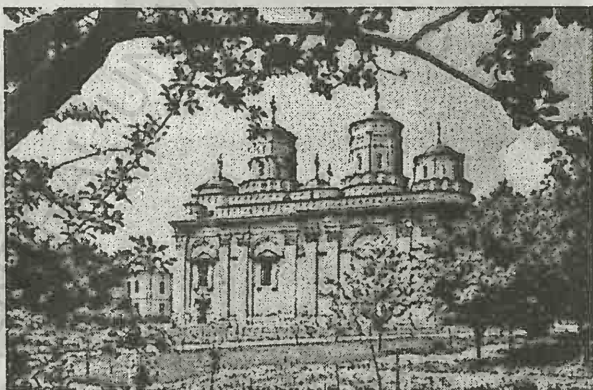
- *Pe valea Başeului* importante sunt şi localităţile: *Häneşti* (biserică din sec. XVIII, biserică din lemn din sec. XIX, ruine) şi *Săveni* (oraş, atestat documentar la 1546; 8177 locuitori în 2002, biserică din lemn, muzeu).

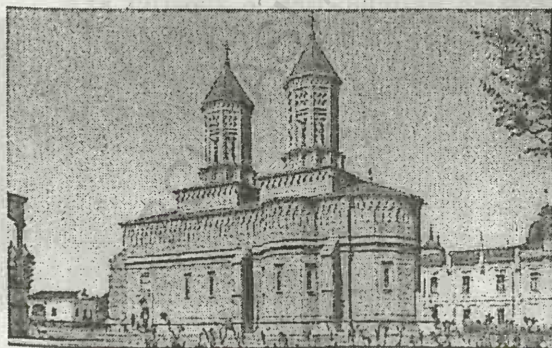
Iaşi – Palatul culturii

Iaşi – Bojdeuca lui Ion Creangă

Iaşi – Biserica Golia

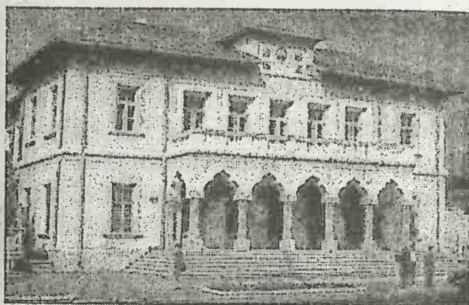

Iaşi – Biserica Trei Ierarhi

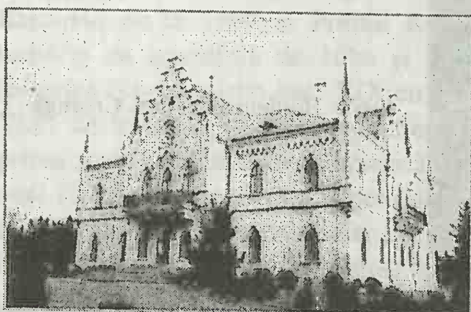
PLANŞA 23

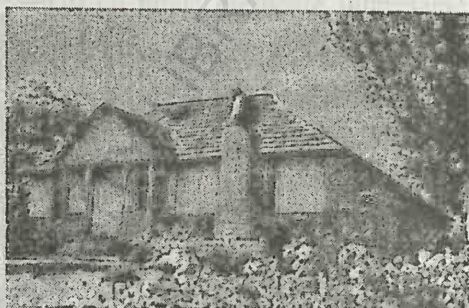
Casa memorială Nicolae Iorga

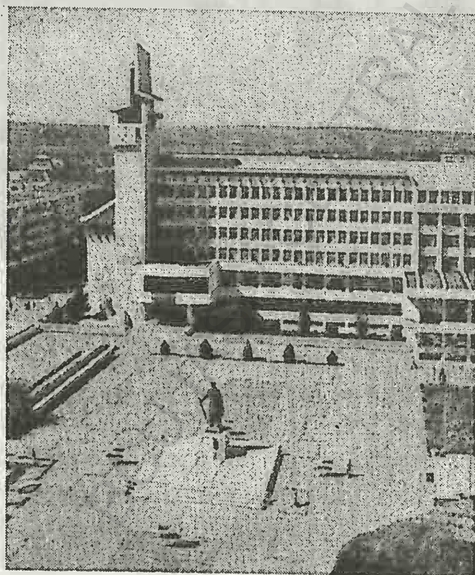
Tecuci – casa de cultură

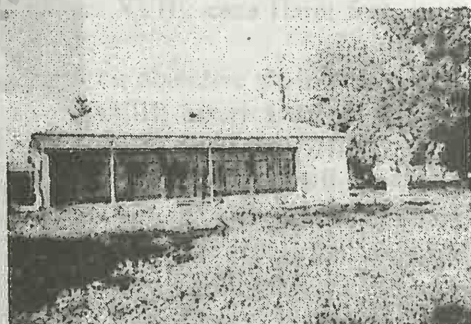
Palatul Ruginoasa

Casa memorială George Enescu

Vaslui

Casa memorială Vasile Alecsandri

Casa memorială Mihai Eminescu

PLANŞA 24

Infrastructura şi dotările pentru turism

Regiunea turistică Câmpia Moldovei *este străbătută de numeroase drumuri* care formează un sistem bine articulat. Mai întâi sunt magistralele feroviare din culoarul Siretului şi cea care vine din culoarul Bârladului spre Iaşi-Ungheni, legate prin linia Paşcani-Iaşi şi Iaşi-Dorohoi-Botoşani-Verneşti. În al doilea rând sunt şoselele care pornesc în toate direcţiile din Iaşi, Botoşani şi Dorohoi ce asigură multiple legături în cadrul regiunii dar şi cu arterele din exterior şi care au un grad de modernizare variat. Se adaugă aeroportul de la Iaşi şi cel din culoarul Siretului de la Salcea.

Unităţile de cazare şi alimentaţie publică cu servicii mulţumitoare sunt concentrate în marile oraşe şi în punctele de agrement. Astfel la Iaşi sunt16 hoteluri şi peste 40 de unităţi de alimentaţie, la Botoşani sunt 18 unităţi de alimentaţie şi 7 unităţi de cazare, iar la Dorohoi există o unitate de cazare şi 3 unităţi de alimentaţie).

Tipuri de turism

- *turism de odihnă, tratament* (Nicolina, Strunga);
- *turism de weekend*-practicat tot timpul anului dar mai ales în lunile de vară (în apropierea oraşelor);
- *turism de tranzit* spre Republica Moldova;
- *turism cultural*-mai ales în oraşul Iaşi (la numeroase muzee şi manifestări artistice);
- *turismul şcolar* -o formă a turismului de odihnă şi recreere practicată mai ales în timpul vacanţelor (taberele şcolare) dar şi una de instruire (mai ales vizitarea obiectivelor cultural-artistice din oraşe);
- *turism ocazionat de sărbători folclorice, religioase* (hramurile bisericilor, mânăstirilor şi Mitropoliei din Iaşi, zile tradiţionale de târg);
- *turism de afaceri* (îndeosebi în municipiul Iaşi).

2.2. Axa turistică Bârlad

Caracteristici generale

Axa turistică a Bârladului se desfăşoară în sudul şi centrul Podişului Moldovei, în bazinul hidrografic cu acelaşi nume. Face legătura între zona turistică Iaşi şi centrele şi localităţile turistice din culoarul Siretului şi cele din sud-estul României. Pe ansamblu nu se impune prin obiective turistice naturale şi antropice de rezonanţă şi nici printr-o infrastructură şi amenajări de profil deosebite. Există trei centre (Vaslui, Bârlad şi Tecuci) ce polarizează viaţa turistică, unde sunt concentrate majoritatea obiectivelor şi a dotărilor pentru anumite tipuri de turism.

Slaba dezvoltare economică nu asigură resursele financiare care să permită şi afirmarea unor forme variate de activităţi turistice. Rămâne de bază tranzitul spre Iaşi şi Republica Moldova şi unele manifestări la nivel regional sau local.

Potenţialul turistic

Este limitat şi constă într-o îmbinare de obiective naturale cu însemnătate locală asociate cu altele de natură istorică sau culturală.

Relieful constituie un component natural care reflectă unele trăsături condiţionate de structura monoclinală pe care se individualizează: abrupturi cuestice cu lungimi de ordinul kilometrilor şi denivelări de sute de metri (pe dreapta Bârladului, Racovei, pe stânga Crasnei şi Jaravăţului); mai multe platouri structurale (Repedea-Tansa-Suhuleţ, Scheia-Ipatele, Avereşti-Băneasa, Slobozia-Cantemir) dar şi văi largi (unele adevărate culoare extinse pe zeci de kilometri) cu aşezări şi şosele de legătură secundare.

Climatul este favorabil desfăşurării activităţii turistice în tot timpul anului deşi vara se produc frecvent şi zile cu temperaturi toride iar iarna sunt multe zile cu îngheţ şi minime sub -20°C.

Reţeaua hidrografică este formată din Bârlad şi afluenţii săi principali: Crasna, Vaslui, Sacovăţ, Racova, Simila, Tutova, Zeletin şi Bercheci; Se adaugă câteva râuri scurte tributare Prutului (Elan şi Covurlui). Acestea au de multe ori o scurgere cu caracter intermitent. Lacurile sunt de natură antropică (Mânjeşti, Puşcaş şi Soleşti) şi reprezintă areale pentru pescuit sau de petrecere a weekendului.

Pădurile de gorun şi stejar pedunculat în partea de nord, şi cele de stejar şi cer în est au fost în mare măsură îndepărtate în favoarea diverselor culturi agricole. Se păstrează pe unii versanţi cu pantă mai mare şi pe platourile structurale constituind locuri preferate în week-end.

Fauna din aceste păduri este formată din căprioare, porci mistreţi, dihori, nevăstuică, diverse păsări. Unele dintre acestea au şi interes cinegetic. Există o bogată faună acvatică valorificată local prin pescuit mai mult sau mai puţin organizat.

Rezervaţii naturale deşi sunt mai multe au un grad de împrăştiere deosebit în tot Podişul Bârladului. La ele se poate ajunge doar pe drumuri secundare cu un grad de modernizare modest. Ca urmare doar pădurile au o însemnătate turistică aparte, în rest ele fiind în câmpul de observaţie a unui număr redus de pasionaţi turişti şi al cercetătorilor. Nu există amenajări speciale care să faciliteze şi unele forme de turism. Cele mai importante rezervaţii au caracter forestier (Pădurea Breana-Roşcani-Băneasa, Pădurea Fundeanu-Drăguşeni, Pădurea Talasmani-Bereşti, Pădurea Buciumeni-Buciumeni şi Brăhăeşti, Pădurea Bădeana -Tutova, Pădurea Hârboanca-Ştefan cel Mare Pădurea Pogăneşti-Băneasa), floristic (Fâneaţa de la Glodeni -Negreşti, Poiana cu Schit-Grajduri), paleontologice (Punctele fosilifere Rateş-Tecuci, Bereşti, Măluşteni, Nisipăria Hulubăţ-Vaslui) şi de peisaj (Pietrosu-Dobrovăţ, Poieni-Cărbunăriei-Schitu-Duca, Cotul Sălăgeni-Grozeşti, Lacul Vlăşcuţa-Măstăcani Movila lui Burcel-Micleşti, Tanacu-Coastele Rupturile -Tanacu, Bălteni).

Potenţialul antropic este rezultatul îndelungatei locuiri a acestor meleaguri. Au fost descoperite în tot Podişul Bârladului, urme din neolitic, epoca bronzului şi fierului, din perioada daco-romană, unele reprezentând însemnate situri arheologice. În perioada medievală aici au funcţionat în oraşele târguri şi unele curţi domneşti (Vaslui, Huşi). De asemenea au fost construite biserici şi mânăstiri, edificiile cele mai multe fiind din sec. XVIII-XIX, etc.

În sate se găsesc elemente etnografice şi manifestări folclorice tradiţionale.

Centre şi obiective turistice

Distribuţia obiectivelor turistice şi amenajărilor adiacente pun în evidenţă trei centre şi mai multe localităţi cu unele valenţe în turism, multe desfăşurate pe văile secundare.

În culoarul văii Bârladului sunt centrele:

- *Vaslui*-municipiu, 70267 locuitori în 2002 şi al doilea centru economic al regiunii; aşezare din neolitic, în sec. XV funcţiona ca punct vamal şi târg; în prezent este cel mai însemnat centru economic. Obiectivele turistice sunt: mai multe biserici din sec. XV-XVIII; ruinele Curţii Domneşti din sec. XV construită de Alexandru cel Bun; mausoleul lui Peneş Curcanul; statuia lui Ştefan cel Mare; palatul Prefecturii; muzeul judeţean; casa memorială Constantin Tănase; busturile unor renumiţi scriitori);

- *Bârlad,* municipiu cu o populaţie de 69183 locuitori în 2002, târg şi vamă în sec. XV, reşedinţă de vornic în sec. XVI. Pentru turism importante sunt: urmele unei cetăţi de pământ; bisericile din sec. XV-XIX din care cea mai însemnată este cea a cea a breslei abagiilor; casele unor familii boiereşti din sec. XIX; clădirea fostului spital, liceul Roşca-Codreanu de la finele sec. XIX, vechea prefectură în prezent muzeu de istorie, teatrul, grădina publică, parcul zoologic, monumentul eroilor din primul război mondial.

Din oraş se poate merge în nord-est la *Zorleni*(mânăstirea Bujoreni, biserici din sec. XIX), în localităţile *Alexandru Vlahuţă* (muzeu memorial), *Mânzaţi* (rezervaţie paleontologică şi biserică din sec. XVIII) şi *Perieni* (staţiune de cercetări).

- *Tecuci-* municipiu cu o populaţie de 42012 locuitori în 2002, atestat documentar la 1134, principalele obiective turistice sunt: Grădină zoologică, casa memorială Calistrat Hogaş, biserici din sec. XVIII-XIX, clădirea fostei Bănci Naţionale, a Primăriei vechi, Prefecturii, Monumentul eroilor ceferişti, Muzeul de istorie, *pădurea Bădeana*-rezervaţie forestieră unde este ocrotit stejarul pufos).

- *În aval pe valea Bârladului* sunt terenurile cu dune de nisip dintre *Iveşti* (centru viticol şi muzeu sătesc) şi *Hanu Conachi*(rezervaţie naturală de dune fixate cu pâlcuri de pădure; amenajări turistice).

- *În partea de nord* la izvoarele afluenţilor Bârladului, se găsesc o serie de localităţi cu unele obiective de interes turistic cum ar fi: *Dagâţa* (conacul Tăutu din sec. XIX; biserică din lemn din sec. XVIII), *Tansa* (centru de ceramică şi sculptură în piatră; sit arheologic din epoca bronzului; biserică din lemn din sec. XVII, relief structural), *Şcheia* (biserică din lemn din sec.XVII), *Drăguşeni* (casele boiereşti ale familiei Costachi; rateş din sec. XIX), *Cănţălăreşti* (pod de poartă de la 1450; biserică din lemn din sec. XIX; artă populară), *Bârzeşti* (biserici din sec. XVIII şi XIX), *Negreşti* (biserici din lemn din sec.XVIII-XIX; rezervaţie naturală), *Ţibăneşti* (oraş cu o populaţie de 7654 locuitori în 2002; conacul P.P. Carp; biserici din sec. XVIII-XIX; vestigii din epoca bronzului; centru etnofolcloric), *Ipatele* (biserici din sec. XIX).

- *În nord-est pe valea Vasluiului* sunt mai multe lacuri de agrement şi localităţile *Soleşti* (lac, muzeu, biserică cu mormântul Elenei Cuza), rezervaţiile de la *Tanacu* şi *Micleşti*.

Spre vest pe valea Racovei se află lacul *Puşcaşi* (punct de agrement, apa este folosită pentru activităţile economice şi în alimentarea municipiului Vaslui), *Poieneşti* (biserici din lemn din sec. XVIII-XIX) şi *Ivăneşti* (sit arheologic, podgorie), iar spre sud ansamblul monumental ridicat în amintirea victoriei lui Ştefan cel Mare la Podu Înalt.

- *Între valea Bârladului şi valea Prutului* sunt dispersate în teritoriu o serie de localităţi unde sunt obiective turistice importante: *Drânceni* (staţiune balneoclimaterică locală cu izvoare minerale sulfuroase, clorosodice, bicarbonatate, iodurate folosite balnear), *Buneşti* (centru viticol, cetate geto-dacă pe dealul Bobului), *Tătărani*(pădure de plopi seculari, biserici din sec. XVIII-XIX), *Huşi*-oraş, cu o populaţie de 29582 locuitori; târg din sec. XV; reşedinţa lui Ştefan cel Mare, centru viticol renumit, sit arheologic din epoca fierului; vestigii geto-dacice; biserici din sec. XVI-XVIII; palatul episcopal din sec. XVI; statui; muzeul memorial Dimitrie Cantemir, *Târzii* (sit arheologic din neolitic şi epoca bronzului; tezaur roman), *Grumezoaia* (pădure de stejari seculari; biserica din lemn Vovidenia din sec. XVII a fostului schit), *Hoceni* (punct fosilifer, biserici din sec. XVIII-XIX; conacul Cuza Vodă), *Dimitrie Cantemir* (muzeul memorial D. Cantemir), *Grăjdeni* (mânăstire ctitorie a lui Petru Rareş), *Măluşteni*(punct foslifer; biserică din lemn din sec. XVIII-XIX), *Murgeni* (oraş, 7704 locuitori în 2002, centru viticol; rezervaţie faunistică; biserică din sec.XVIII) şi *Cârja*(faună deosebită în lunca prutului; biserici din sec. XVIII-XIX), *Adam* (mânăstirea Adormirea Maicii Domnului din sec. XVII), *Bereşti* (oraş cu o populaţie de 3607 locuitori, atestat documentar la1484; târg din sec. XIX, biserică din sec. XVIII, punct foslifer), *Cavadineşti* (biserică din sec. XIX), *Suceveni*(aşezare neolitică fortificată cu şanţ dublu; ceramică de gumelniţa; muzeu sătesc), *Smulţi* (biserici din sec. XIX; vestigii arheologice; rezervaţie naturală), *Roşcani*(rezervaţie forestieră cu specii de bujor românesc cu o suprafaţă de 70 ha; în luna iunie se organizează sărbătoarea Bujorului), *Târgu Bujor*-oraş cu o populaţie de 7617 locuitori, atestat documentar la 1491, popas turistic, *Fârţăneşti* (biserică din sec.XVIII), *Măstăcani* (biserică din sec. XIX), *Stoicani* (aşezare din neolitic şi epoca bronzului; biserică din sec.XIX; muzeu sătesc), *Pechea* (muzeu sătesc; biserică din sec.XIX), *Tămăoani* (urme de civilizaţie dacică; biserică din sec. XVIII), *Tuluceşti* (rezervaţie forestieră-Gârboavele; tabără şcolară şi amenajări pentru agrement; biserică din sec. XIX), *Cudalbi* (mânăstirea Gologanu).

- *Alte localităţi turistice* se află dispuse dispersat pe văile unor afluenţi ai Bârladului sau Prutului. Astfel, pe valea Tutovei localităţi cu unele obiective de interes turistic sunt la: *Voineşti* (sit arheologic; centru ceramic şi etnofolcloric; biserică din sec. XVIII), *Iveşti* (biserică din lemn, centru etnofolcloric), *Bădeana* (rezervaţie forestieră cu stejar pufos), *Tutova* (centru de artă populară, biserici din sec. XIX, centru viticol).

Infrastructura turistică

Accesul se realizează pe magistrala feroviară 6 Bucureşti-Tecuci-Bârlad-Vaslui-Iaşi din care se desprind linii secundare: Bârlad-Bereşti-Galaţi, Bârlad-Fălciu spre Republica Moldova, Crasna-Huşi-Buhăieşti-Roman. Şoselele se

desfăşoară în lungul văilor iar unele sunt relativ paralele cu căile ferate şi au grad variat de modernizare.

Dotările specifice activităţilor turistice sunt concentrate în oraşe (Bârlad-9 unităţi de alimentaţie şi 3 hoteluri, Vaslui-18 restaurante şi 7 unităţi de cazare, Huşi-2 hoteluri şi 7 restaurante) dar reduse calitativ şi cantitativ. Se adaugă unele amenajări în lungul drumurilor principale şi în apropierea obiectivelor turistice.

Tipuri de turism

În cadrul axei turistice Bârlad se realizează următoarele forme de turism:

- *turism de tranzit*-din sudul şi estul ţării spre Iaşi, Republica Moldova şi ocazional pe alte direcţii (Galaţi, Dobrogea, Bucureşti, Roman, Bacău etc.);
- *turism de odihnă şi recreere* (din oraşe spre localităţile rurale);
- *turism de weekend*-practicat mai ales în lunile de vară (în apropierea oraşelor Bârlad, Vaslui, Huşi, la lacurile de pe diferite văi;
- *turismul şcolar*-practicat în timpul vacanţelor spre centrele turistice şi locuri de tabără;
- *turism ocazionat de unele manifestări sportive, hramuri, sărbători religioase, partide de vânătoare, festivaluri* (la Vaslui devenise tradiţional *Festivalul râsului şi umorului C. Tănase*).

2.3. Axa turistică Siret

Caracteristici generale

Se desfăşoară în lungul acestei văi de la graniţă până în nord-estul Câmpiei Române pe traseul unui vechi şi tradiţional drum de legătură între Moldova şi Ţara Românească spre sud şi Polonia către nord din care lateral plecau artere similare spre Transilvania şi ţinuturile de dincolo de Prut şi Nistru.

Avantajele sale sunt conferite mai întâi de existenţa unui relief de terase extinse şi netede ceea ce a facilitat amenajarea atât a drumurilor rutiere (E_{85} şi mai multe de rang naţional pe văile Suceava, Moldova, Bistriţa, Trotuş dar şi către Botoşani, Iaşi, Vaslui etc.) cât şi a celor feroviare (magistrala cinci cu câteva trasee laterale). În al doilea rând de impunerea demografică, economică, administrativă etc. unor vechi aşezări ce au căpătat statutul de târguri medievale şi apoi oraşe (unele având şi curte domnească), în prezent centre de polarizare a activităţilor turistice pe un spaţiu destul de extins. Nu trebuie omis nici poziţia geografică de racord cu zone turistice cu caracter complex precum Suceava, Iaşi, Bistriţa, iar prin punctele de vama Vicşani (cale ferată) şi Siret (şosea) cu zona Cernăuţi din Bucovina de nord (Ucraina). Prin existenţa în lungul axei a mai multor oraşe şi a numeroase aşezări rurale ce însumează peste 500.000 locuitori ea constituie un important "bazin demografic" ce asigură participări la multe forme de turism local, sau în diferite regiuni din ţară (Iaşi, Suceava, Bucureşti, litoral), deci o circulaţie extrem de activă.

Potenţialul turistic

Este realizat de îmbinarea unor elemente naturale care dau peisaje locale distincte cu multe obiective istorice, religioase, culturale, artistice etc. concentrate în oraşe dar uneori poziţionate în câteva localităţi rurale.

Relieful culoarului Siretului are trei trăsături distincte în peisaj propice circulației și activităților turistice și anume o luncă extinsă cu numeroase albii secundare și mai multe lacuri de baraj, terase largi dezvoltate în mai multe trepte, desfășurate îndeosebi pe dreapta văii pe care sunt așezări, localități etc. și versanții culmilor limitrofe cu pante accentuate, cu păduri și livezi.

Climatul este favorabil activităților turistice indiferent de sezon întrucât atât numărul de zile în care valorile elementelor ce-l definesc depășesc limite mai puțin suportabile (zile cu geruri intense, cu viscole sau cu temperaturi de peste 30°; ploi torențiale etc.) sunt limitate pe parcursul anului.

Apele sunt reprezentate de albia principală și de brațele secundare ale Siretului, apoi de albiile marilor afluenți ce coboară din Carpați având în culoar doar un traseu paralel cu acesta pe câțiva kilometri, mai multe lacuri (bălți dar rezultate și prin barare antropică, apa fiind folosită în irigații, hidroenergie, pentru diverse necesități îndeosebi economice din orașe etc.) ce atrag dominant din primăvară și până toamna târziu o parte din locuitori pentru recreere și pescuit sportiv. Între acestea sunt Berești, Galbeni, Lespezi și Răcăciuni.

Formațiunile vegetale sunt reprezentate pe de-o parte de asociațiile dezvoltate pe terenurile cu exces de umiditate (predomină sălciile, plopii) din luncă și a celor din lacuri iar pe de altă parte a pâlcurilor de pădure de cvercinee aflate pe unele culmi limitrofe. Rețin atenția pentru turism atât varietatea păsărilor care cuibăresc în luncă sau folosesc acest spațiu în perioada pasajului cât și fauna piscicolă bogată.

Potențialul antropic este cel care se impune cu o regularitate mai mare în diversele activități de turism. Există biserici din sec. XV-XIX realizate în stiluri arhitectonice variate, unele fiind de rang domnesc, clădiri realizate în a doua parte a sec. XIX și în sec. XX, muzee, case memoriale, parcuri, diferite monumente cu caracter istoric sau artistic etc.

Centre, localități și diverse obiective turistice

În lungul culoarului Siretului, de la nord la sud, se succed mai multe centre și localități turistice diferențiate atât prin numărul diferit de obiective cât și de însemnătatea lor și a serviciilor ce pot fi asigurate.

- *Siret*-oraș (10138 locuitori în 2002), la granița cu Ucraina, cu urme de cultură materială din neolitic și bronz, atestat documentar la 1334 și fostă capitală a Moldovei. Este un centru economic modest dar la care s-a impus în ultimele decenii turismul de tranzit. Are ca obiective reprezentative: urmele curții domnești, biserica Sf Treime (sec. XIV ce a aparținut Curții Domnești) și Sf. Ioan (din sec. XVII pe locul uneia de șa 1370).
- Rezervațiile naturale din lunca Siretului de la *Zamostea* (pădure de stejar) și *Zvoriștea* (vegetație de baltă).
- *Bucecea*- oraș cu o populație de 5174 locuitori (2002); lac de acumulare pe Siret și biserica Sf. Nicolae din 1865; șaua largă prin care trec șoseaua și calea ferată din culoarul Siretului spre Botoșani și Dorohoi; culmile limitrofe relativ bine împădurite cu gorun și stejar
- *Vorona*-localitate în bazinul râului omonim afluent pe stânga al Siretului; complex monahal din sec.XVIII, biserică din sec.XIX, peisaj, sărbători folclorice și ecleziastice

- *Tudora*-localitate pe stânga Siretului la contactul cu Dealul Mare, ruine de cetate, biserică din lemn din sec. XVIII-XIX, sărbători folclorice tradiţionale

- *Probota*-aşezare pe dreapta Siretului, sit arheologic, mânăstire a cărei biserică a fost ctitorită de voievodul Petru Rareş, în care există şi mormântul acestuia, muzeu şi pivniţe domneşti; aflate în patrimoniu UNESCO

- *Paşcani*-oraş (42172 locuitori în 2002), atestat documentar la.1419; are ca obiective edificii de la finele sec. XIX şi din sec. XX; Muzeul memorial M. Sadoveanu în casa natală; Muzeu de etnografie într-o casă boierească Cantacuzino-Paşcanu, biserica Sf. Voievozi din sec.XVII, parcul, monumente; se află la o răscruce însemnată de drumuri ce duc spre est la Târgu Frumos-Iaşi, la Târgul Neamţ şi pe valea Moldovei spre vest şi cele din lungul văii Siret

- *Mirceşti*-localitate pe dreapta Siretului în care există muzeul memorial V. Alecsandri în casa în care a trăit scriitorul în ultima parte a vieţii.

- *Miclăuşeni*-localitate pe stânga Siretului, castelul Sturza din sec. XVIII, cu statuia domnitorului I. Sandu Sturza, biserici din sec. XVIII-XIX; pe drumul ce urcă în şaua Strunga spre Târgu Frumos se află complexul turistic Trei Iazuri.

- *Roman*-municipiu (69483 locuitori în 2002), atestat documentar la 1392, un important centru economic şi turistic, la confluenţa râului Moldova cu Siretul şi la intersecţia mai multor drumuri modernizate ce urcă în lungul Moldovei sau străbat Podişul Central Moldovenesc spre Iaşi şi Vaslui. Are ca obiective turistice: ruinele cetăţii medievale, catedrala episcopală Cuvioasa Paraschiva, ctitorie a lui Petru Rareş în 1542, biserica Adormirea Maicii Domnului (1568-1569), clădiri impunătoare de la finele sec. XIX şi sec. XX.

- *Bacău*-municipiu (175291 locuitori în 2002), atestat documentar la 1408, este cel mai important centru economic, cultural, istoric şi turistic din culoarul Siretului, aflat la intersecţia drumurilor de pe Siret cu cele care merg spre vest (pe Bistriţa, peste Culmea Pietricica în depresiunea Tazlău sau spre est peste Colinele Tutovei la Vaslui şi Bârlad); are aeroport şi multe amenajări pentru activităţi turistice diverse; urme de cultură materială încă din neolitic, a fost reşedinţă domnească în timpul lui Ştefan cel Mare. *Obiective turistice*: - lacurile de baraj de pe Bistriţa şi Siret (Galbeni) cu multe amenajări pentru weekend şi pescuit; edificii arhitectonice distincte din sec. XIX şi XX, muzeul şi casa memorială G. Bacovia, parcul central cu monumente, biserici din sec. XVIII-XX, în construcţie una din marile catedrale ale Moldovei, stadionul şi pista modernă pentru karting; în apropiere parcul dendrologic de la Hemeuşi şi staţiunea baleneoclimaterică locală de la Sărata

- *Răcăciuni*-lacul de baraj de unde începe marele canal de irigaţii pentru estul Câmpiei Române.

- *Adjud*-oraş (17677 locuitori în 2002), atestat documentar la 1433; la nord de confluenţa Trotuşului cu Siretul, situaţie care îi permite desfăşurarea de legături cu aşezările din depresiunea Oneşti şi din Carpaţi. Are un muzeu de ştiinţele naturii (colecţii din fauna şi flora regiunii Siret-Trotuş)

-*Spre sud pe dreapta văii Siretului* importante sunt obiectivele din localităţile *Haret* (monument), *Mărăşeşti* (oraş, 11767 locuitori, atestat documentar la 1455, Mausoleul eroilor căzuţi pe câmpul de luptă din 1917), *Tişiţa*

(Monumentul eroilor şi şosele care duc spre vest la Panciu şi pe valea Şuşiţei la Soveja iar spre est peste Siret la Tecuci), *Garoafa* (centru ceramic).

- Municipiu *Focşani* (103219 locuitori în 2002, atestat documentar în sec. XVI; însemnat centru economic, cultural care polarizează activităţile turistice din zona Vrancea; obiective: Mausoleul eroilor din Primul Război Mondial, Monumentele Unirii şi Independenţei; clădirile teatrului şi Atheneului; biserica Naşterea Maicii Domnului, biserica Domnească, biserica Profetul Samuil, rezervaţia naturală Lunca Siretului cu o suprafaţă de 388, 4ha).
- Pe partea stângă a Siretului reţin atenţia câteva aşezări din marginea vestică a Piemontului Nicoreşti.Aici sunt renumitele podgorii de la *Poiana* (sit arheologic), *Nicoreşti* (biserică din sec. XVIII-XIX), *Cosmeşti* (biserică din sec. XIX) precum şi lacul de baraj de la Răcăciuni.

Infrastructura şi dotările pentru activitatea turistică

Reţeaua de căi de comunicaţie se remarcă prin desfăşurarea unei şosele moderne paralelă cu magistrala feroviară 5 care leagă toate centrele turistice şi apoi prin ramificarea din aceasta a mai multor şosele cu grad diferit de modernizare şi căi ferate ce pătrund în regiunile vecine asigurând legături cu diverse localităţi şi centre din alte zone turistice (se impun cele ce duc în Bucovina, valea Bistriţei, spre Iaşi). Există şi două aeroporturi (la Bacău şi Salcea în apropiere de Suceava).

Pentru diversele activităţi turistice există pe de-o parte în fiecare centru turistic mai multe tipuri de unităţi de cazare şi pentru servicii de masă şi agrement dar cu variaţii mari în număr şi în grad de confort şi înfăptuire a acestora ca standard. Cele mai multe se află în Bacău şi Focşani.

Al doilea aspect este dat de amenajarea în lungul axei rutiere principale(E_{85}) între oraşele principale sau în vecinătatea acestora a mai multe complexe de alimentaţie şi odihnă (Căprioara lângă Focşani, Hanul Domneşti, Trei Iazuri, Codrii Paşcanilor, Adâncata etc.).

Tipuri de activităţi turistice

Specificul obiectivelor şi gruparea lor în centre şi aşezări rurale disparate înşirate în lungul axei de aproape 300km impun câteva tipuri de valorificare a potenţialului turistic.

- *turismul de tranzit*-are cea mare pondere, prin această axă realizându-se fluxurile principale de călători din sudul ţării spre oraşele din Moldova cu pătrunderi pe culoarele ce duc în Carpaţi, în Podişul Moldovei sau la punctele de graniţă;
- *turismul de agrement* (îndeosebi la final de săptămână) în jurul oraşelor, în locurile de popas, pe malurile lacurilor sau în amenajări din unele pâlcuri de pădure;
- *turismul cultural-sportiv*-legat de vizitarea muzeelor, caselor memoriale, biserici vechi, participarea la unele manifestări literare, sportive (la Bacău-karting) etc.;
- *turismul şcolar*-pentru realizarea diferitelor forme de instrucţie a elevilor în orizontul local şi la diverse muzee;
- *turismul balnear*-are caracter local în două staţiuni balneare (Sărata şi Strunga);
- *pescuit şi vânătoare.*

3. PROVINCIA TURISTICĂ DOBROGEA

Provincia turistică Dobrogea cuprinde întreg spaţiul dintre Dunăre şi Marea Neagră unde se găsesc, alături de peisaje naturale variate şi numeroase obiective antropice în rândul cărora se impun vestigiile istorice. Geografic sunt separate patru subunităţi de podiş (Dobrogea de Nord, Podişul Dobrogei Centrale sau Podişul Casimcei, Podişul Dobrogei de Sud, litoralul dobrogean al Mării Negre), la care se adaugă Delta Dunării, toate impunându-se prin caracteristici turistice specifice la care se adaugă echipamente adecvate pentru o multitudine de forme de turism.

Potenţialul turistic

Geologic, Podişul Dobrogei se prezintă ca un mozaic petrografic, aici fiind prezente roci magmatice (granite, bazalte şi diabaze), roci metamorfice (cuarţite şi şisturi verzi) precum şi roci sedimentare (calcare de vârste diferite, loessuri, nisipuri etc.) care se impun în peisaj printr-o varietate de forme.

Relieful are caracteristici distincte impuse de rocă şi structură. Astfel, în nord-vestul Dobrogei, Culmea Pricopan, alcătuită din cuarţite şi granite, are înfăţişarea unei creste puternic zimţate cu versanţi prăpăstioşi; în Dealurile Tulcei se impun vârfuri şi culmi izolate din roci dure (calcare, porfire) ce domină sectoarele limitrofe prin versanţi abrupţi, în bazinul Casimcei şi Podişul Babadag prezenţa calcarelor în areale mai largi a dus la dezvoltarea unui relief carstic de suprafaţă şi adâncime; la Cheia poate fi urmărită fizionomia unor foşti “atoli”, care prin dimensiuni şi grad de individualizare constituie unicat în ţara noastră.

Culmile în cadrul podişului sunt rotunjite, ascuţite în nord şi sub formă de platouri în centru şi sud, în timp ce văile prezintă obârşii largi şi sectoare mijlocii şi de vărsare mai adânci cu albii încadrate de maluri abrupte.

În Dobrogea de Sud se impun platourile calcaroase şi acoperite de loessuri cu dimensiuni mari separate de văi înguste şi cu energie redusă (adesea cu caracter de chei sau canioane-ex. Mangalia, Canaraua Fetii etc.). În calcare sunt goluri carstice la adâncimi variate şi cu grad diferit de umplere cu apă; importante sunt peşterile Limanu şi La Movile. Pe platouri apar şi depresiuni de tipul dolinelor, uvalelor etc.

Altitudinea medie a Podişului Dobrogei este de 125 m, iar înălţimile cele mai mari se găsesc în partea de nord-vest în Culmea Pricopan (vf. Ţuţuiatu, 467 m).

Formele carstice rămân cele mai spectaculoase reliefuri din cadrul podişului, ele fiind prezente în Dealurile Tulcei, Podişul Babadagului, Podişul Casimcei, Dealurile Băltăgeşti, Podişul Cobadin-Negru Vodă şi Podişul Mangaliei. Formele frecvent întâlnite sunt: martori ruiniformi, chei, lapiezuri, doline şi peşteri. Cele mai cunoscute peşteri care se află sub regim de protejare sunt pe văile Mangalia (Limanu), Movile (lângă Mangalia) şi pe valea Casimcea (Liliecilor, La Adam, Cheia).

În nord-estul Dobrogei există o câmpie fluvio-lacustră alcătuită din Delta Dunării şi o fâşie cu lagune separate de cordoane de nisip. Predomină suprafeţele acvatice iar cele de pe uscat se rezumă la grinduri de nisip cu altitudini de 0,5-3 m, maxim pe Letea (12,5 m) şi Caraorman (7 m).

Clima este favorabilă activităţii turistice pe toată durata anului, dar cu un accent pe intervalul mai-octombrie. Caracteristicile climatice sunt influenţate şi de existenţa Mării Negre, a bălţilor Dunării care determină modificări locale faţă de ariile învecinate în regimul unor parametrii climatici (temperatură, umiditate, brize) şi în cel al unor fenomene meteorologice (secete, îngheţ, dezgheţ). Temperatura medie anuală este de 10-11°C, temperatura lunii ianuarie este de –2-0.5°C, iar a lunii iulie de 21-24°C, precipitaţiile variază între 400 mm (în sud) şi 450-500 mm (în nord-vest) dar au o cădere variată de la an la an, de la un sezon la altul. Tipice sunt ploile torenţiale care uneori înregistrează căderi însemnate de apă.

Apele curgătoare, cu excepţia Dunării sunt scurte, au debite scăzute; se adaugă izvoarele termale de la Mangalia şi Hârşova.

Lacurile sunt numeroase şi au un potenţial turistic ridicat. Se remarcă mai întâi laguna Razelm (cel mai mare complex lacustru din ţară fiind format din lacurile: Razelm, Goloviţa, Smeica şi Sinoe care totalizează o suprafaţă de 73000 ha; separate de grinduri şi insule precum Popina, Grădiştea, Bisericuţa şi Istria). Complexul Razelm reprezintă o importantă bază piscicolă şi de vânătoare. Lacul Siutghiol (21,05 ha, adâncime 5-10 m) la vest de staţiunea Mamaia este renumit nu numai ca bază de pescuit ci şi pentru practicarea sporturilor nautice, existenţa unor baze de agrement, iar pe perisipul ce-l închide în est pentru staţiunea Mamaia.

Pe latura dunăreană sunt numeroase lacuri, de tip liman fluviatil sau baltă pe malurile cărora au fost realizate amenajări pentru agrement. Pe litoral sunt mai multe limane fluvio-maritime ce-au suferit cele mai multe transformări (Techirghiol, Taşaul, Tatlageac).

Cea mai mare parte din teritoriul Dobrogei aparţine *zonei de stepă*, care a fost preponderent deştelenită. *Pădurea* se găseşte doar ca pâlcuri în Munţii Măcin, Dealurile Tulcei, podişurile Niculiţel, Babadag şi Casimcea şi în sud-vestul Dobrogei. Ca specii precumpănesc gorunul, teiul, carpenul, stejarul brumăriu, frasinul şi stejarul pufos.

Fauna caracteristică este formată din: căprior, mistreţ, veveriţă şi rozătoare (popândău, iepure, orbete) şi din numeroase specii de păsări mult căutate de turişti (pelicanul, cormoranii, stârcii, egrete, pescăruşi, raţe şi gâşte sălbatice). Fauna piscicolă este formată dintr-o mare varietate de specii, între care: scrumbia de Dunăre, ştiuca, linul, somnul, şalăul, bibanul şi crapul, dar şi de sturioni.

Vânatul şi pescuitul constituie activităţi care atrag un număr mare de turişti mai ales vara şi toamna.

Cele mai *importante rezervaţii* din Dobrogea sunt: Valea Fagilor (rezervaţie forestieră), peştera Limanu, peştera La Movile, pădurea Hagieni, rezervaţia cinegetică "Ion Corvin", rezervaţia Gura Dobrogei, rezervaţia naturală peisagistică Masivul Cheia, punctul fosilifer de la Cernavodă, Lacul Sărat de la Murighiol, rezervaţia paleontologică Agighiol. La acestea se adaugă Rezervaţia Biosferei Delta Dunării (576216ha) şi Parcul Naţional Munţii Măcinului (11345ha) în cadrul căruia sunt incluse mai multe arii strict protejate cum ar fi Valea Fagilor (rezervaţia forestieră, 154ha), culmile Greci şi Culmea Pricopanului (cu formaţiuni granitice, asociaţii vegetale unice în ţară).

Potenţialul antropic. În lungul Dunării, în mai multe localităţi s-au găsit urmele unor aşezări din perioada geto-dacică, romană sau din primul mileniu (Capidava, Isaccea-Noviodunum, Măcin-Arubium, Hârşova-Carsium, Cernavoda-Axiopolis, Tulcea-Aegyssus, Păcuiul lui Soare, Garvăn-Dinogeţia etc.). Se impun atenţiei urmele cetăţilor greceşti de la Histria (sec.VII B.C.), Tomis-Constanţa, Callatis-Mangalia şi Arganum (sec.VI-VB.C.), cetatea bizantină de la Enisala (sec.X-XI). La aceasta se adaugă numeroasele obiective istorice, de ordin economic, cultural din oraşele Constanţa, Mangalia, Medgidia, Tulcea, Babadag etc.

Importante sunt elementele etnofolclorice (atât româneşti dar şi turco-tătare sau lipoveneşti), aşezările omeneşti cu specific deltaic (cu case mici din stuf) etc.

Zone şi centre turistice

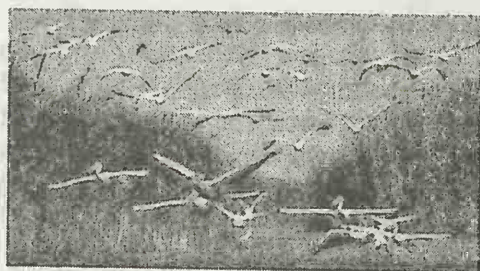
Obiectivele turistice sunt concentrate în oraşe şi în mai multe aşezări rurale înşirate în valea Dunării, pe grindurile din Delta Dunării, pe litoral sau în cele din lungul drumurilor principale care străbat Dobrogea. Gruparea acestora se reflectă în anumite caracteristici de potenţial şi specific în desfăşurarea formelor de turism. Ea pune în evidenţă două zone distincte-**Delta Dunării** şi **Litoralul** la care se adaugă o axă turistică (Cernavoda-Constanţa) şi mai multe centre cu însemnătate turistică diferită.

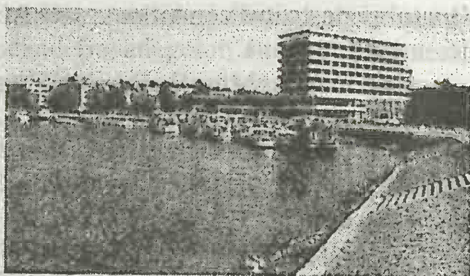
Zona Delta Dunării

Ocupă o suprafaţă de peste 254000 ha, fiind cuprinsă între prima bifurcaţie a Dunării (la Pătlăgeanca, ceatalul Chiliei), braţele Dunării şi ţărmul Mării Negre. Delta propriu-zisă împreună cu Complexul lagunar Razim şi lunca Dunării în aval de Isaccea formează Rezervaţia Biosferei Delta Dunării, o regiune protejată, în care activităţile antropice sunt strict controlate.

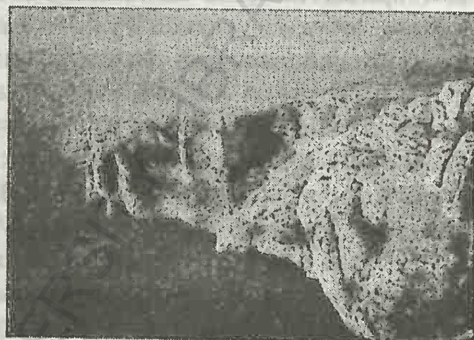
Relieful se compune din două categorii de forme:

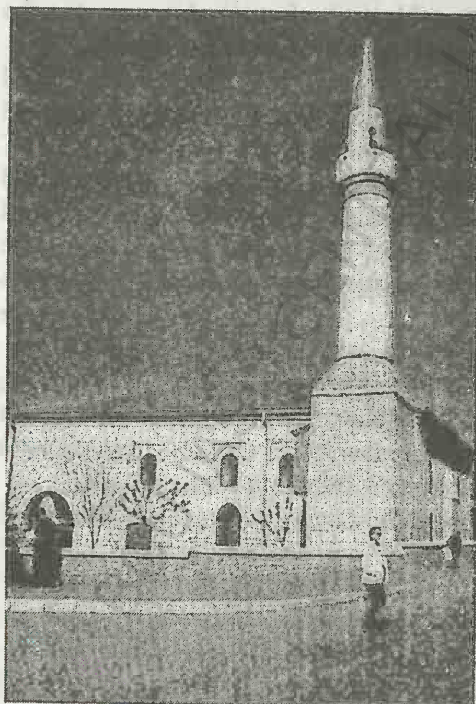
Cele pozitive sunt: *grindurile continentale* (Chilia, Stipoc); *grindurile fluviatile* (ocupă 20000 ha, au caracter liniar întinzându-se fie în lungul braţelor principale, fie al canalelor; au lăţime de câţiva zeci de metri şi înălţime frecvent sub 3 m) şi *grindurile fluvio-maritime* (în estul deltei, ocupă cea mai mare parte din uscat şi au cele mai mari înălţimi (12,4 m în nordul Grindului Letea şi 7 m în sudul grindului Caraorman).

Delta Dunării – paradisul păsărilor

Tulcea – portul

Enisala – Muzeul Etnografic

Capul Doloşman

Babadag – Moscheea

Mănăstirea Cocoş

Atolii de pe valea Casimcea

PLANŞA 25

Formele negative aparţin *braţele Dunării* (Chilia, Tulcea care se ramifică în Sulina şi Sf. Gheorghe); *lacurile izolate sau în complexe* (cele mai extinse sunt Dranov cu 2170 ha, Roşu cu 1445 ha, Gorgova cu 1377 ha, Lumina cu 1367 ha, Isac cu 1101 ha, Merhei cu1057 ha, Fortuna cu 977 ha, Matiţa cu 644 ha) ce au adâncimi de câţiva metri.

Peisajul natural cu valoare turistică este dominat de *lacurile şi lumea vegetală şi animală* ce caracterizează aceste unităţi acvatice.

În Deltă se impun patru ecosisteme ce cuprind mediul acvatic şi pe cel terestru.

- *ecosistemul apelor curgătoare* prezent mai ales pe braţele Dunării şi pe canale, cu plancton şi cu o mare diversitate de specii de peşti (crap, şalău, somn, morunaş, sturioni, scrumbie);
- *ecosistemul apelor stagnante* prezent în lacuri, gârle împotmolite, cu o mare bogăţie de plante submerse şi plutitoare (nuferi) şi o faună ihtiologică variată (crap, lin, plătică, caras, somn);
- *ecosistemul suprafeţelor mlăştinoase şi inundabile* alcătuit dominant din stuf, papură, rogoz, pipirig şi sălcii. Aici cuibăresc numeroase păsări (raţe, gâşte, cormorani, egrete, lopătari, pelicani, lebede) dar şi peşti şi mamifere (mistreţi, vulpi, vidre, câinii enoţi);
- *ecosistemul grindurilor*; pe grindurile fluviatile, frecvent inundate, se dezvoltă sălcii, plopi şi multe specii de plante higrofile; pe cele fluvio-maritime se impun plante xerofile, pe nisipuri parţial consolidate, plante de sărătură în microdepresiuni, pâlcuri de pădure numite hasmace pe grindul Letea (au în compunere stejar, frasin, ulm, plopi, numeroşi arbuşti şi plante agăţătoare precum viţa sălbatică, iedere, carpenul şi mai ales *Periploca graeca*) şi plante specifice vecinătăţii ţărmului (varza de mare, perişor de nisip, pelin). Între speciile de animale sunt deosebite vipera, şarpele de apă, şarpele de nisip, mistreţ şi multe păsări mai ales în pădure vulturi şi în vecinătatea ţărmului pescăruşi şi piciorongi.

Potenţialul natural este întregit de prezenţa unei ihtiofaune bogate şi variate formată din: crap, şalău, somn,cegă, scrumbia de Dunăre, sturioni (morun, nisetru şi păstrugă); avifauna este formată din 300 de specii din care peste 80 cuibăresc în zona Deltei Dunării: pelican, egreta, privighetoare de stuf, cormoranul, fundacul polar, raţe şi gâşte sălbatice.

Protecţia variatelor şi valoroaselor specii de peşti, păsări şi mamifere s-a realizat treptat; mai întâi în 1940 a fost decretarea rezervaţiilor Letea şi Roşca-Buhaiova, la care în 1956 s-au adăugat încă trei, spaţiul ocrotit ajungând la 400000 ha şi în final în 1990 când Delta Dunării şi Complexul Razelm – Sinoe au fost încadrate într-o mare Rezervaţie a Biosferei cu o suprafaţă de 576216 ha. În cadrul acesteia sunt delimitate patru categorii de terenuri: 16 arii (525,8 km^2) *de protecţie totală* ce constituie eşantioane reprezentative pentru ecosistemele naturale (Roşca-Buhaiova 8289 ha; colonii de pelicani, egrete, stârci, lopătari; Letea 2122 ha îndeosebi pădurea Haşmacu Mare, Răducu 2148 ha, Nebunu 16709 ha, Vătafu-Lunguleţu 1856 ha, Caraorman 4080 ha-pădure şi dune de nisip, Erenciuc 847 ha, Popina 205 ha, Sacalin-Zăton 29053 ha, Lupilor 1996 ha, Periteasca-Bisericuţa-Gura Portiţei, Chituc, Istria-Sinoe, Murighiol, Jurilovca şi Saon), înconjurate de *arii tampon* care au fost desemnate pentru atenuarea

impactului antropic asupra zonelor protejate (3202 km^2) pe uscat (lunca Dunării între Isaccea şi Tulcea, la nord de braţul Sulina, în delta fluvio-maritimă şi pe grindurile dintre braţele Sf. Gheorghe şi Chituc) şi pe apă (1030 km^2 dinGolful Musura şi până la Capul Midia), *areale de reconstrucţie ecologică* în cadrul cărora Administraţia Rezervaţiei desfăşoară activităţi de refacere a echilibrului ecologic şi de renaturare a zonei afectate folosind mijloace tehnice şi tehnologii adecvate (pe grindurile Stipoc, Letea, în estul lacului Razelm) şi *areale de interes economic* (în vecinătatea aşezărilor dominant în Delta fluviatilă, terenuri îndiguite pentru folosinţa agricolă, piscicolă şi silvică) (fig. 57).

Principalele arii turistice acceptate în Rezervaţia Biosferei Delta Dunării sunt: Letea-C.A. Rosetti, cu spaţii de cazare la Sulina şi localităţile rurale existente; Chilia-Pardina, cu cazare în gospodării; Mila 36-23; Matiţa-Bogdaproste; Gorgova-Uzlina; Roşu-Puiu; Razim-Dranov, cu complexul turistic Murighiol, şi camping la Portiţa; Grindul Lupilor-Chituc, cu cazarea la particulari; litoralul, cu plajele de la Sulina, Sfântu Gheorghe, Chituc şi Portiţa. Sunt stabilite de asemenea 7 trasee turistice pentru circulaţia fluvială: Tulcea-Canal Mila 23-Gârla Şireasa-Gârla Şontea-Canal Olguţa-Dunărea Veche-Mila 23-Lebăda-Maliuc-Tulcea; Tulcea-Victoria-Canal Litcov-Canal Crişan-Caraorman-Lebăda-Maliuc-Tulcea; Tulcea-Maliuc-Lebăda-Canal Crişan-Caraorman-Lac Puiu-Popas Roşu-Lacul Roşuleţ-Canal Roşu-Gârla Împuţita-Canal Busurca-Sulina-Tulcea; Murighiol-Canal Dunavăţ-Canal Dranov-Golful Albina-Lacul Razim-Gura Portiţei; Jurilovca-Gura Portiţei; Lebăda-Dunărea Veche-Canal Eraclea-Gârla Lopatna; Lebăda-Dunărea Veche-Canal Magearu-Dunărea Veche-Braţ Sulina-Lebăda.

Potenţialul antropic este reprezentat prin obiectivele aflate în oraşele Tulcea, Sulina şi în satele din Deltă sau din lungul braţului Sfântu Gheorghe.

Municipiul Tulcea (92.762loc. în 2002), punctul de intrare în Deltă, este un important centru industrial, cultural şi turistic.

Cele mai reprezentative obiective turistice sunt: Muzeul Deltei Dunării, cu mai multe secţii (istorie, arheologie, etnografie, ştiinţele naturii); Complexul muzeal Colnicul Hora (Dealul Monumentului) cu importanţă geologică, peisagistică dar unde este localizat şi Monumentul Independenţei; Moscheea Azzazie (cu artă orientală, construită de Ismail Paşa); Biserica Sf. Gheorghe, Catedrala Sf. Nicolae, Monumentele lui Mircea cel Bătrân şi statuile unor mari personalităţi dobrogene (pe esplanadă). Din punct de vedere al accesibilităţii oraşul este avantajat fiind racordat la reţeaua naţională rutieră, feroviară şi aeriană.Există 10 unităţi de cazare şi numeroase companii care asigură transportul turistic în Delta Dunării.

Oraşul Sulina (5056 loc. în 2002), atestat documentar în timpul lui Constantin Porfirogenetul; în 1856 capătă statutul de porto franco; localitate de atracţie turistică în condiţiile punerii în valoare a plajei maritime de care dispune, la care se adaugă realizarea unor amenajări care să asigure servicii de calitate.Dintre obiective cele mai importante sunt: Palatul administrativ al flotei dunărene; Farul construit în 1802, situat la 1,5 km vest de ţărmul mării; Catedrala (sec.XX); esplanada.

Localităţile rurale cu importanţă turistică în Deltă sunt: *Chilia Veche*, *Letea* (agroturism, centru piscicol şi de vânătoare), *C.A.Rosetti* ; iar în lungul braţului

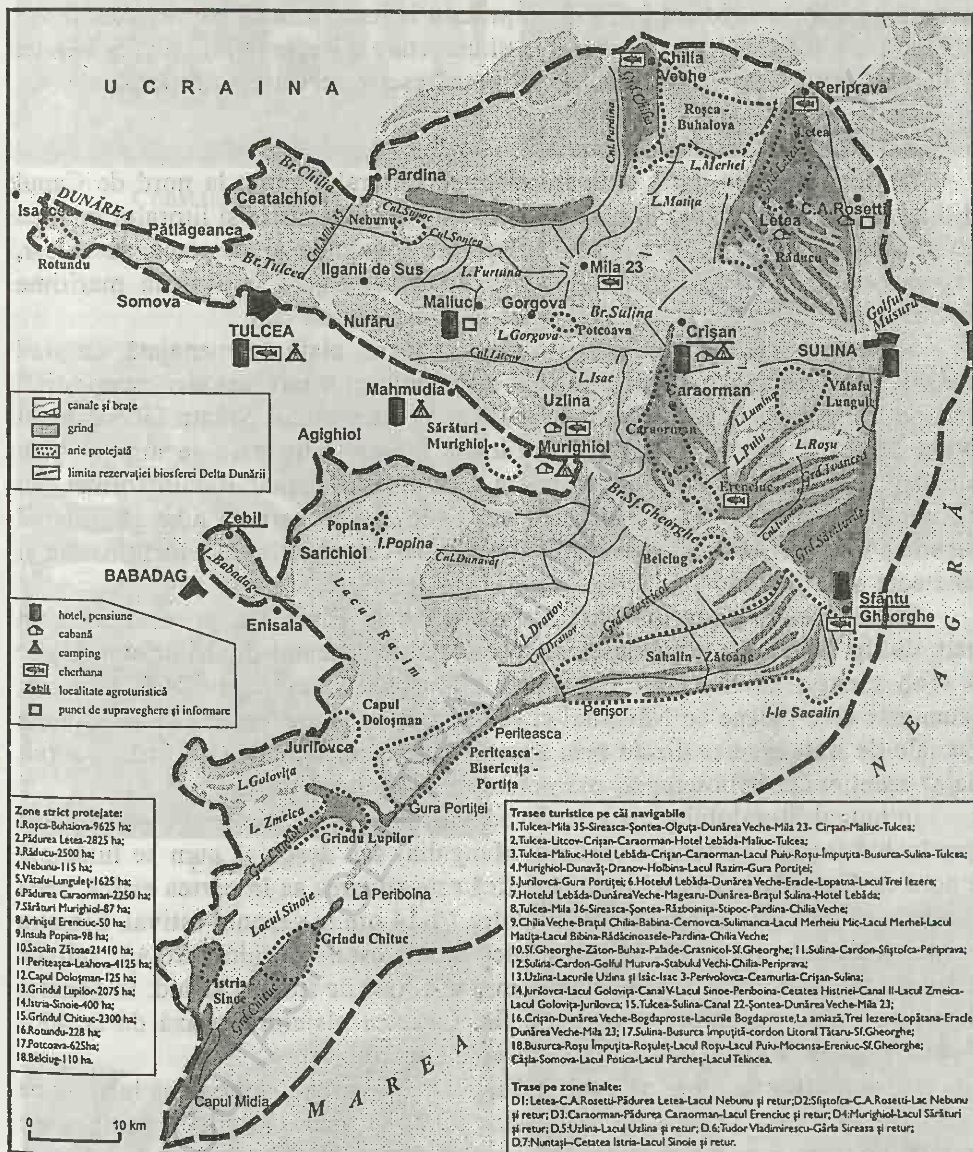

FIG. 57 – Zona turistică Delta Dunării

Sf. Gheorghe: *Mahmudia* (urme ale unei geto-dacice; ruinele cetăţii romano-bizantine Salsonia, distrusă de goţi în sec.4 d.Hr, centru pescăresc şi geamie), *Murighiol* (rezervaţie naturală-lacurile Sărăturile I, II, III cu nămoluri sapropelice; şantier arheologic cu ceramică din cultura Basarabi), *Maliuc* (sat turistic, pescăresc şi cinegetic; construcţii specifice acoperite cu stuf), *Crişan* (centru piscicol şi agroturistic, obelisc ridicat în 1893 cu prilejul încheierii lucrărilor de rectificare a braţului Sulina; centrul de informare şi cercetare a Rezervaţiei biosferei Delta Dunării) şi *Caraorman* (sat tradiţional pescăresc, rezervaţie forestieră).

Zona litoralului

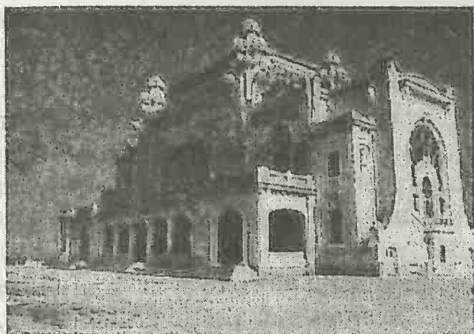
Se compune din două sectoare distincte: litoralul situat la nord de Capul Midia cu caracter de câmpie, plăji, grinduri şi cuvete lacustre şi litoralul înalt cu faleză între 2 şi 15 m, sculptată în depozite loessoide şi în placa de calcar, fragmentat local de văi tributare mării şi transformate în limane maritime (Techirghiol, Tatlageac, Mangalia) aflat la sud de acest cap.

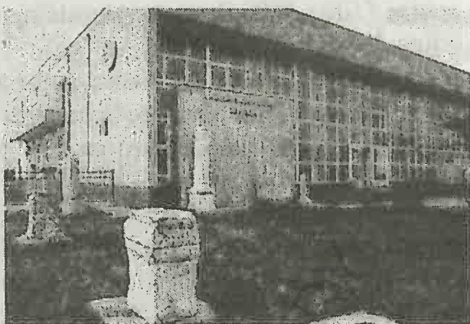
Sectorul nordic se remarcă prin ţărmuri joase, plajă neamenajată, cu grad mare de stabilitate şi o granulaţie fină a nisipului; cu rare aşezări omeneşti şi grad de utilizare pentru turism nesemnificativ. Între braţul Sfântu Gheorghe şi Capul Midia se găsesc numeroase cordoane litorale între care se impune prin dimensiuni şi însemnătate pentru turism Complexul lagunar Razim format din mai multe lacuri (Razim, Zmeica, Sinoe, Goloviţa) la care se adaugă limanul Babadag. Aici există areale favorabile pentru pescuit sportiv, agrement nautic şi vânătoare sportivă .

Sectorul sudic, cuprins între Capul Midia şi Vama Veche, este un ţărm înalt, de tip faleză, cu plaje deschise, protejate de sistemul digurilor, amenajate în scop turistic. Aici a fost construită salba staţiunilor de odihnă, recreere, tratamente care începe cu Năvodari şi se termină cu Vama Veche.Dintre formele speciale de tratament realizate prin aportul factorilor naturali (apa mării, aerul, plaja) menţionăm helioterapia, psamoterapia şi thalasoterapia.

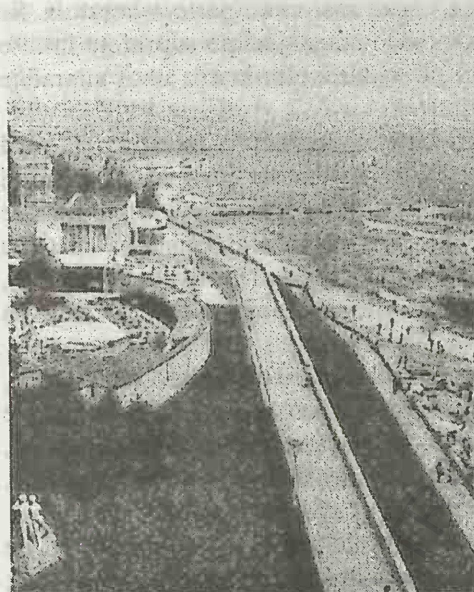
În lungul litoralului plaja este fie adăpostită la baza falezei, fie pe grinduri care închid lacuri (sectorul Constanţa-Mangalia) sau deschisă cum se întâmplă la nord de Constanţa. Deosebit de benefică este situarea sa în partea estică, ceea ce o face să fie expusă radiaţiei solare între 10-14 ore în sezonul estival. Situaţia se mai întâlneşte pe coastele estice ale Italiei, estul Floridei (SUA), sau pe sectoare mai mici în Brazilia (Copacabana) sau Asia de sud-est şi sud. În general plajele noastre sunt naturale, cu nisip fin. Lăţimea plajelor variază de la 400-500m (Mamaia, Eforie) la 50-200m în celelalte sectoare.

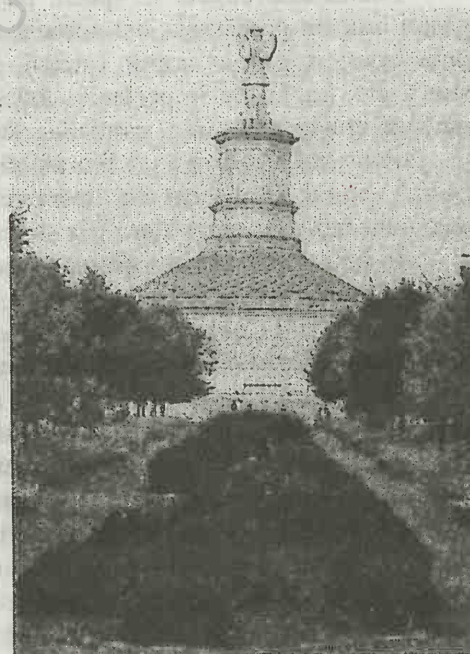
Climatul litoralului se află sub influenţa mării care se simte până la aproape 20-25 km spre vest de linia de ţărm. Aici, numărul mediu al zilelor senine este de 170, iar al celor cu temperaturi de circa 25° atinge 60. Climatul se diferenţiază (faţă de interiorul Dobrogei şi de alte regiuni din sudul ţării), printr-o insolaţie puternică (127kcal/cm^2/an), precipitaţii reduse (sub 400 mm/anual), un număr mai redus de zile tropicale, datorită influenţei mării, manifestarea brizelor şi o umiditate a aerului ceva mai ridicată. Temperaturile sunt moderate: 11,2°C - temperatura medie anuală; 21-22°C - în iulie şi -1+0,2°C- în ianuarie; primăverile mai timpurii şi toamnele mai calde. La aceasta se adaugă numărul mare al zilelor

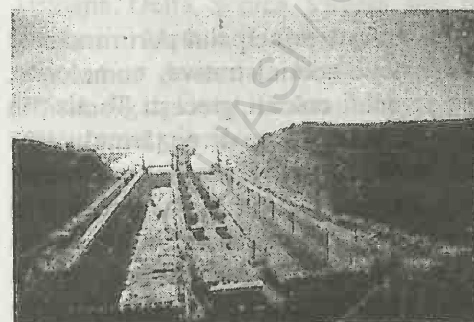

Constanța – Cazinoul

Muzeul Histria

Mamaia

Eforie Nord

Adamclisi

Canalul Dunăre – Marea Neagră la Cernavodă

PLANȘA 26

senine (circa 140 zile/an) şi durata mare de strălucire a soarelui (> 2.500 ore/an), adică 10 ore de soare/zi.

Alţi factori naturali care favorizează dezvoltarea activităţii turistice sunt: *apele mineralizate asociate cu nămolul terapeutic*. Apele de adâncime mineralizate şi mezotermale sunt valorificate la Mangalia, Venus, Neptun; apele sărate şi nămolul din lacul Techirghiol sunt utilizate mai ales la Eforie şi Techirghiol; în ultimele decenii, la Mangalia, sunt valorificate apele sulfuroase din izvoare şi nămolul din mlaştina de la nord de Saturn.

Vegetaţia este condiţionată ca areal pe de o parte de factorii naturali iar pe de altă parte de puternica presiune antropică exercitată mai ales în ultimul secol. Pe ansamblu ea aparţine zonei de stepă dar prezenţa lagunelor, limanelor, bălţilor au facilitat şi alte formaţiuni. Amenajarea staţiunilor dar şi valorificarea terenurilor prin diverse culturi a condus la înlăturarea în cea mai mare parte a acestuia. Se adaugă legat de staţiuni pe de-o parte numeroase amenajări pe suprafeţe întinse a parcurilor, apoi conservarea unor pâlcuri de pădure, eliminarea unor suprafeţe mlăştinoase şi realizarea de suprafeţe lacustre.

Astfel, până prin 1970 a existat o vegetaţie specifică, de mlaştină (la nord de Saturn sau la Comorova-Neptun). Ulterior la Neptun au rezultat două lacuri pentru ca între Venus şi Saturn o bună parte din mlaştină să devină un ochi de apă. Alături de elementele de stepă şi silvostepă, pe Litoral există şi un petic restrâns de pădure în perimetrul staţiunilor Neptun şi Jupiter (la vest de Mangalia), precum şi o abundentă vegetaţie specifică solurilor nisipoase şi sărate sau cea din lacurile Mangalia, Tatlageac, Siutghiol, Taşaul etc.

Fauna este bogată în specii, pe litoral întâlnindu-se mai ales: rozătoare, păsări precum pescăruşii, cormoranii, cufundacii, picioroange şi gâşte. În apele unor lacuri se găsesc crapul, carasul, plătica, babuşca, somnul, bibanul, şalăul, ştiuca etc. La fel de importante sunt speciile marine de crabi, creveţi, actinii, meduze, guvizi, calcanul, cambula etc.

Potenţialul antropic al litoralului este la fel de important ca şi cel dat de cadrul natural fiind legat de obiective istorice, cultural-artistice, arhitectonice; este concentrat în oraşe dar şi în unele staţiuni.

În lungul ţărmului se găsesc numeroase amenajări pentru buna desfăşurare a activităţii turistice.

Municipiul Constanţa (310526 loc. în 2002) este principalul port românesc la Marea Neagră, cu industrii variate, are funcţii administrative, comerciale, culturale şi turistice. S-a dezvoltat pe ruinele vechii colonii greceşti Tomis.; în timpul ocupaţiei romane devine cea mai importantă localitate de pe ţărmul vestic al Mării Negre; în timpul stăpânirii otomane oraşul decade. Cele mai importante obiective turistice sunt: faleza (amenajarea a început în 1906 şi s-a terminat în 1909), Statuia lui Mihai Eminescu (ridicată în 1930, pe un soclu de 3m, opera lui Oscar Han), Monumentul marinarilor, Grupul sculptural Pescarii (executat în calcar în anii 1960-1970), Cazinoul (edificiu construit între 1904 şi 1909, este o combinaţie de stiluri arhitectonice), Muzeul de Istorie Naţională şi Arheologie (amplasat în Piaţa Ovidiu în clădirea fostei primării între 1911-1921), Complexul Muzeal de Ştiinţele naturii, Muzeul Militar central, Muzeul de Artă şi de sculptură Ion Jalea, Geamia Hunchiar, Biserica elenă, Monumentul Casa Genoveză, Biserica

romano-catolică, Catedrala ortodoxă (1894-1895) ce impresionează prin dimensiune, Termele Romane, Edificiul Roman cu Mozaic cu ziduri groase de piatră şi cărămidă legate cu mortar, Muzeul mării - cu exponate din flora şi fauna specifică Mării Negre, Muzeul de artă, Moscheea Mare-în stil maur (1910), cu un minaret de 50 m înălţime, Cazinoul-situat pe faleză, construit (1904-1909) în stil Seccession, cu interior foarte somptuos, Farul genovez datând din anul 1300, Farul nou de 58 m, construit în 1960, Portul turistic "Tomis", statuia lui Anghel Saligny, Muzeul Marinei Române, Apeductele, Mormântul pictat, Plaja Modern cu o lungime de 600m.

Din Constanţa către sud sunt:

- *Agigea*(Staţiunea de cercetări marine înfiinţată în 1926 de Ion Borcea; Muzeul de floră şi faună marină, rezervaţie naturală ce protejează dunele maritime cu o vegetaţie rară; lac modificat prin construirea canalului; ecluză şi punctul terminus al Canalului Dunăre Marea Neagră);

- *Eforie* (oraş cu o populaţie de 9482 loc în 2002; cuprinde staţiunile Eforie Nord şi Eforie Sud a luat naştere pe amplasamentul fostelor Băi ale lui Movilă; a fost declarată staţiune în 1928);

- *Techirghiol* (oraş cu 7379 loc. în 2002; staţiune balneară, primele stabilimente în1907; în 1921 este construit sanatoriul; Monumentul Eroilor construit în 1931; Fântâna sculptată de I. Jalea; Schitul Sf. Maria adus din Ardeal, confecţionat din lemn în 1750; vile, complex balnear, plaja);

- *Tuzla* (tabără de copii; ruinele aşezării romane Stratonis; aşezare feudală în punctul Pescărie; farul înfiinţat în 1900 cu o înălţime de 44m; liman fluvio-maritim cu nămoluri terapeutice);

- *Costineşti*-(staţiune climaterică destinată tineretului, plajă; se organizează anual Gala tinerilor actori, Salonul naţional de grafică pentru tineret, Festivalul naţional de jazz, Festivalul naţional Mediafest; lac).

În continuare se găsesc staţiunile *Olimp-Neptun* (realizată între 1970-1972; în Neptun se găsesc 5 hoteluri: Arad, Galaţi, Craiova, Sibiu şi Slatina; în Olimp se află ansamblul de hoteluri de lux Amfiteatru, Belvedere, Panoramic realizat în 1972), *Jupiter* (staţiunea valorifică un lac artificial Tismana care se găseşte situat în centrul staţiunii, în jurul căruia se grupează complexele hoteliere Cozia, Tismana, Delta, Scoica, Violeta, Iris, Nalba, Mimoza, Camelia; pe plajă se găsesc hotelurile Meteor, Cometa, Atlas, Olimpic toate de 8 etaje şi Capitol de 13 etaje), *Cap Aurora* (a fost inaugurată în 1973 şi este alcătuită din 10 hoteluri: Granit, Agat, Coral, Diamant, Opal, Safir, Rubin, Onix, Cristal, Topaz; numeroase restaurante; piscine, terenuri de sport şi alte dotări), *Venus* (diferite hoteluri cum ar fi Raluca, Florica, Veronica, Zamfira, Pajura, Ileana, Vulturul, Cocorul), *Saturn* (hoteluri: Alfa, Beta, Gama, Diana, Atena, Tosca, Semiramis, Narcis, Cleopatra, Cupidon, Cerna, Prahova, Siret, Balada, Hora, Sirena; satele de vacanţă Dunărea şi Delta) care pot găzdui peste 100.000 persoane pe serie.

Municipiul Mangalia (40037 loc. în 2002) este situat în sudul litoralului românesc, urme de locuire din neolitic, oraşul era cunoscut în antichitate (sec.VI B.C)-Callatis şi în epoca medievală - Pangalia. Din 1953 poartă numele actual; oraş port, staţiune balneoclimaterică cu sanatoriu balnear, plajă cu o lungime de 500m şi o lăţime de 100 m; Obiective turistice: Zidurile cetăţii antice, Moschee

Esmaban Sultan în stil maur (1590), Muzeul de arheologie, Colecţia de pipe Mercurius, Basilica de tip sirian, Marele Tunel (Mormântul cu Papirus), Portul antic Callatis, Necropola romano-bizantină; anual festival muzical.

- *2 Mai* (aşezare rurală, plajă), *Vama Veche*(aşezare rurală care încă mai păstrează elementele tradiţionale, plajă, anual Festival de muzică).

De la Constanţa către nord se găsesc:

- *Mamaia* (staţiune balneoclimaterică pe perisipul care închide laguna Siutghiol prima amenajare datează din 1906; plaja are o lungime de 8km, o lăţime de 100-200m; multiple amenajări pentru tratament, agrement (Telegondolă, Aqua magic etc.); sporturi nautice, festivaluri muzicale etc.

- *Năvodari* (oraş, 32400 loc în 2002; a.d. 1412, oraş din 1968) situat pe malul sudic al lacului Taşaul, pe canalul Poarta Albă-Midia Năvodari; este o staţiune balneoclimaterică estivală destinată în primul rând copiilor; tabără internaţională cu o capacitate de 5000 de locuri pe serie, a cărei construcţie a început în 1969.

- *Histria* (ruinele cetăţii greceşti, sec. VII BC şi muzeul de arheologie)

Litoralul prezintă pe lângă staţiuni de agrement şi unele staţiuni în care se pot face multiple tratamente medicale (Mangalia, Eforie Sud, Eforie Nord, Techirghiol).Pentru balneoterapie se adaugă apa sărată şi nămolul sapropelic din lacul Techirghiol ca şi unele izvoare minerale mezotermale folosite la Mangalia şi Venus.

Sejurul pe litoral este indicat pentru tratamentul căilor respiratorii, dermatologic, reumatismal, endocrinologic; tratamentul se realizează printr-un complex de factori: cura de soare, baia de nisip, cura climatică, talasoterapia, cura de nămol.

Axa turistică Constanţa –Cernavoda

Însoţeşte valea Carasu relativ prin centrul Dobrogei. S-a impus datorită căilor de comunicaţie directe dintre litoral şi Bucureşti dar şi a canalului Dunăre-Agigea şi mai multor localităţi cu rezonanţă istorică şi economică. Între acestea sunt : Cernavodă, Medgidia, Basarabi.

- *Cernavoda* (oraş, 18961 loc. în 2002, în antichitate Axiopolis, port însemnat din sec XX, port la Dunăre şi Canalul Dunăre-Marea Neagră, centrală atomo-electrică; podul construit de Anghel Saligny, punct fosilifer);

- *Medgidia* (oraş, 43867 loc. în 2002; aşezare din 1840 ; oraş din 1968; centru economic şi turistic; obiective: Muzeu de artă, Geamia, Biserica Sfinţii Apostoli Petru şi Pavel);

- *Basarabi* (oraş, 10880 loc. în 2002; complex monahal din secolul 10, săpat în cretă în dealul Tibirişului compus din şase bisericuţe; biserica Naşterea Domnului ; centru viticol însemnat-Murfatlar);

Constituie şi axa unei însemnate regiuni agricole (vii, livezi, legume) care asigură produse necesare serviciilor pentru diverse activităţi turistice de pe litoral. Axa va căpăta o însemnătate deosebită odată cu terminarea autostrăzii Bucureşti-Constanţa când obiectivelor turistice din lungul ei li se vor adăuga multe amenajări pentru servicii în condiţii de turism de trafic.

Din ea se desprind la Medgidia două axe secundare spre sud (către Negru Vodă) şi nord (spre Tulcea) ce se înscriu pe un străvechi aliniament cu rezonanţă istorică (încă din perioada daco-romană).

Un loc aparte îl ocupă obiectivele din lungul Dunării. Din Ostrov şi până la Tulcea cele mai importante localităţi cu însemnătate pentru turism sunt : *Ostrov, Păcuiul lui Soare, Seimeni, Capidava, Topalu, Hârşova,Turcoaia, Măcin, Garvăn, Luncaviţa, Isaccea.*

În interiorul Dobrogei există o serie de centre turistice izolate cele mai importante fiind: -*Adamclisi* cu Monumentul Tropaeum Traiani (sec.II d.C.), Altarul funerar;

- *Babadag* (oraş, 10813 loc. în 2002;), situat pe malul lacului omonim ; atestat în epoca fierului; centru industrial şi turistic; obiective: Geamia Ali-Gazi Paşa; mormântul lui Ali-Gaza Paşa; mormântul lui Baba-Sari Saltuk Dede; Casa Panaghia (de lângă geamie) ce adăposteşte expoziţia de obiecte de artă orientală (deschisă în 1973); rezervaţie naturală-Pădurea Babadag ; poiana cu monumente sculptate în calcar; tabără şcolară; însemnat centru turistic.

- Complexul natural de la *Cheia*-situat în bazinul râului Casimcea, la 7 km nord de localitatea Târguşor. Pe o suprafaţă de 285 ha se află forme de relief dezvoltate pe calcare jurasice ce conţin interesante elemente paleontologice şi floristice. Forme de relief originale ce apar pe calcarele cu spongieri sunt: turnuri, coloane, piramide etc. Elementele floristice sunt reprezentate prin unele endemisme precum clopoţeii, şi prin rarităţi floristice precum garoafa, sîmbovina. Se adaugă mai multe elemente sudice lemnoase, precum cărpiniţa, scumpia, vişinul turcesc.

- *Cerna*-muzeul memorial Panait Cerna;

- *Horia*- lac, peisajul depresiunii înconjurată de culmi din calcar şi roci vulcanice-Dl. Conţul.

Infrastructura

Cuprinde o reţea densă de drumuri care străbat Dobrogea în toate direcţiile, câteva însă impunându-se ca axe rutiere, feroviare, navale. În acest sens sunt şoselele modernizate care leagă cele mai însemnate centre şi localităţi turistice: Bucureşti-Podul Giurgeni-Hârşova-Topolog-Tulcea cu ramificaţii spre Măcin, Babdag şi Constanţa; Bucureşti-Cernavoda-Constanţa din care se desprind artere către Mangalia, Tulcea, Medgidia şi Negru Vodă. Din Constanţa radial se desfăşoară şi alte drumuri cu grade variate de modernizare.

Dobrogea are două căi ferate principale:Cernavodă spre Mangalia ce vine de la Bucureşti care se întretaie cu cea de la Negru Vodă-Medgidia-Tulcea.

Căile navigabile sunt pe Dunăre, în deltă şi local în sectorul litoral (agrement). Sunt două aeroporturi M. Kogălniceanu (cu caracter internaţional) şi Tulcea. Amenajările pentru desfăşurarea diverselor activităţi de turism deşi s-au amplificat în ultimele două decenii au un grad variat de modernizare şi repartiţie neuniformă (dominant pe litoral şi în Tulcea, apoi în mai multe localităţi dispersate şi locuri de popas).

Baza tehnico-materială a a turismului este bine reprezentată (judeţul Constanţa ocupă locul I pe ţară la numărul de locuri de cazare) dar inegal repartizată în teritoriu. În Delta Dunării în prezent există aproape 2000 locuri de

cazare din care aproape jumătate sunt în Tulcea cu o pondere mai mare în unităţile hoteliere de 2-3 stele. Există şi bacuri plutitoare. Pot fi folosite pentru cazare şi cantoanele construite de R.B.D.D. pentru supravegherea ecologică şi informare situate în general în preajma zonelor protejate, la Sf. Gheorghe, Portiţa, Pădurea Caraorman, Letea, Maliuc, Crişan, Pardina, Mahmudia, Gorgova, Uzlina şi Roşca-Buhaiova. În deltă, reţeaua unităţilor de alimentaţie publică este slab dezvoltată, aici sunt specifice cherhanalele (unele amenajate ca pensiuni). Aici se pot servi mâncăruri pescăreşti (Chilia Veche, Periprava, Tatanir, Mila 23, Gorgova, Periteasca, Caraorman etc.). Baza de agrement în Tulcea cuprinde bărci, hidrobiciclete şi şalupe rapide utilizate încă de un grup restrâns de turişti.

Tabel nr. 30

Baza de cazare din Delta Dunării

Localitatea	Pensiuni	Moteluri	Hoteluri	Complex turistic	Camping	Sat de vacanţă	Cabană	Vase plutitoare
Caraorman	2	-	-	-	-	1	-	-
Chilia Veche	3	-	-	-	1	-	-	-
Crişan	8	-	1	-	1	-	-	-
Dunavăţu de Sus şi de Jos	6	-	1	1	-	-	-	-
Vulturu-Gorgova	6	-	-	-	-	-	1	-
Jurilovca	1	-	-	1	-	-	-	-
Mahmudia	3	-	1	-	-	-	-	-
Mila 23	9	-	-	-	-	-	-	-
Mila 35	-	-	-	1	-	-	-	-
Murighiol	2	2	-	2	-	-	-	-
Partizani	-	-	-	-	1	-	-	-
Sfântu Gheorghe	10	-	-	-	-	-	-	-
Sulina	7	-	-	-	-	-	-	-
Tulcea	-	-	6	-	-	-	-	-
TOTAL	57	2	9	5	3	1	1	18

Pe litoral au fost realizate în mai multe etape o reţea cu capacităţi de cazare bogate, care au un grad de dotare variat (de la o stea la cinci stele). Din punct de vedere al confortului se remarcă staţiunile Mamaia şi Neptun –Olimp, la pol opus fiind Vama Veche şi 2 Mai, în acestea din urmă dezvoltându-se cazarea în pensiuni, campinguri, la particulari.

Valorificarea potenţialului turistic al litoralului românesc începe în secolul XIX, când pe malul lacului Techirghiol a fost amenajat primul stabiliment balnear (1892) şi s-a ridicat „Marele hotel al băilor”, primul hotel de pe litoral, situat în Eforie. Dezvoltarea turismului se realizează în a doua jumătate a secolului XX

într-un ritm deosebit de alert. Se întăresc stațiunile Eforie Sud și Nord, Techirghiol, începe organizarea stațiunii Mamaia la 1919, prin nivelarea dunelor de nisip și realizarea primelor spațiilor de cazare. Până în 1964 se dezvoltă Eforie Nord iar ulterior stațiunile din sud începând cu Neptun și ulterior Olimp, Jupiter, Venus, Saturn, Cap Aurora. Mai târziu dar exploziv și cu un specific aparte se impune Costinești (după 1970).

Litoralul oferă numeroase posibilități de agrement dispunând de piscine, terenuri de sport, terenuri de minigolf, baze nautice, instalații de schi nautic, discoteci.

Tipuri de turism

În Dobrogea, formele de turism sunt variate și diversificate. Astfel se întâlnește:

- *turismul balnear și balneoclimateric* este legat de plajele întinse (arealul Sulina-Sf. Gheorghe, cu apa mării mai curată și adâncimea mai redusă; arealul situat la nord și sud de Constanța unde se găsesc și stațiunile balneoclimaterice Eforie Nord, Eforie Sud, Agigea, Techirghiol, Neptun, Mangalia);
- *turismul itinerant* realizat prin excursii organizate pentru vizitarea unor locuri pitorești, unele dintre ele mai puțin cunoscute; frecvent aceasta se asociază cu prima formă (în cadrul unor sejururi mai lungi pe litoral realizându-se diferite excursii de 1-2 zile);
- *turismul sportiv* este reprezentat de vânătoare și pescuit sportiv (*fotosafari*), dar și de sporturi nautice. Pescuitul sportiv se practică în câteva areale aprobate de Administrația R.B.D.D.;
- *turismul ecleziastic* la mânăstirile Dervent, Sf. Andrei, Cocoș și Techirghiol;
- *turismul cultural*- la obiective istorice, festivaluri (Mamaia, Neptun, Eforie, Mangalia);
- *turismul de afaceri* (Mamaia, Eforie, Neptun, Mangalia)

4. PROVINCIA TURISTICĂ DANUBIANO-GETICĂ

Se desfăşoară în sudul României incluzând Podişul Getic şi Câmpia Română, având o mare desfăşurare dar şi unele particularităţi legate de distribuţia şi natura obiectivelor şi implicit de desfăşurarea activităţilor legate de acestea.

În spaţiul deluros există un relief fragmentat în care culoarele de vale cu aşezări şi unele elemente ce-ar stârni interes vizitatorilor au o orientare dominant nord-sud. Aceasta a impus şi organizarea reţelei rutiere în care se impun drumurile de pe văile principale (Jiu, Olt) şi mai rar pe unii afluenţi. Există peisaje variate: în ultimul timp s-a detaşat şi cel grotesc al exploatărilor de lignit, lacuri ca iazuri în preajma localităţilor şi cele de baraj hidroenergetic (pe Olt), unele izvoare minerale cu însemnătate locală, biserici şi mânăstiri din sec. XV-XVIII, un variat fond etnofolcloric. Ele sunt disparat dispuse, puţin cunoscute iar activităţile turistice sunt legate de aşezările mari, unele mânăstiri şi culoarele văilor principale.

Câmpia Română are o extindere mare, obiectivele de interes turistic ca şi cea mai mare parte din amenajările destinate odihnei şi agrementului sunt concentrate în oraşe (Bucureşti, Craiova, Piteşti, Ploieşti). Se impune *zona turistică Bucureşti* care include oraşul dar şi o parte din câmpia limitrofă. Aici sunt cele mai multe muzee de importanţă naţională, ruinele palatului şi curţii domneşti din sec. XV-XVI, biserici vechi din sec. XVII-XIX, palate şi edificii reprezentative din sec. XIX-XX, cele mai însemnate instituţii cultural-artistice, o salbă de lacuri şi păduri de agrement, un echipament turistic variat etc. Celelalte oraşe constituie centre turistice însemnate care polarizează activităţile turistice pe spaţii mai mici fiind în acelaşi timp localităţile din care pornesc fluxuri spre zonele vecine din Subcarpaţi şi Carpaţi. O axă însemnată este Dunărea. Pentru turism sunt importante iazurile, lacurile de pe Olt, Argeş, limanele fluviatile, pâlcurile de pădure din vecinătatea oraşelor, mai multe mânăstiri unde au loc procesiuni religioase, amenajările pentru partide de vânătoare şi pescuit sportiv etc.

Nu trebuie uitat că peste 3 milioane de locuitori populează acest spaţiu ceea ce constituie un însemnat potenţial uman atât pentru asigurarea cât şi pentru consumarea activităţilor de turism.

Infrastructura este reprezentată de o reţea densă de drumuri care o străbat pe mai multe aliniamente de la est la vest şi nord-sud (spre Dunăre). O bună parte reprezintă drumuri naţionale şi internaţionale, primele două autostrăzi. Se adaugă aeroporturile de la Otopeni, Băneasa, Craiova.

Axa turistică dunăreană

Dunărea are o lungime de 2860 km, fiind al doilea fluviu al Europei; pe teritoriul României lungimea este de 1075 km (38% din lungimea sa). Are izvoarele în Munţii Pădurea Neagră şi devine navigabilă de la Ulm în avale. În România, Dunărea îşi adună apele din Carpaţi şi Dobrogea, reprezentând o facilă posibilitate de legătură şi schimburi sub multiple forme atât cu ţările riverane ei cât şi cu alte ţări din vestul Europei (prin canalul Rhin-Main).

Pe teritoriul ţării noastre pot fi separate pe baza caracteristicilor geografice dar şi a însemnătăţii pentru turism patru sectoare: Baziaş-Gura Văii; Gura Văii-Călăraşi; Călăraşi-Brăila; Brăila-vărsarea în Marea Neagră. Prin însumare ele realizează o adevărată axă turistică în care se impun la intrare unul dintre cele mai lungi şi impunătoare defilee ale Europei iar la final Delta Dunării cel mai impresionant sistem fluviatil de pe continent.

Caracteristicile de bază ale axei sunt:

- *un număr mare de obiective de interes turistic* care dau o notă aparte în peisajul general dar şi în aşezările aflate în vecinătatea fluviului;

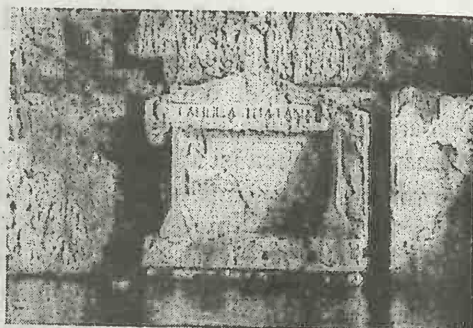
- *specificul de peisaje distincte* în cele patru sectoare dunărene ca urmare a grupării diferenţiate în cadrul lor a elementelor naturale şi antropice. Astfel există un defileu tăiat în roci cristaline şi calcare cu aşezări mici şi o vegetaţie abundentă; un lung sector de vale largă asimetrică între Podişul Prebalcanic şi Câmpia Română, cu aşezări înşirate pe maluri între care şi câteva oraşe cu rol turistic determinat mai ales prin legăturile pe care le asigură cu diverse zone şi centre turistice şi o valorificare agricolă variată; un sector "al bălţilor" între Călăraşi şi Brăila cu o luncă largă, cu câte două braţe principale navigabile la exterior şi multe altele cu caracter secundar în care peisajul natural se asociază cu cel al culturilor agricole, se adaugă câteva poduri şi oraşe importante economic, cultural-istoric şi turistic; un curs unitar într-o luncă extinsă între Brăila şi Galaţi urmat de Deltă în care modificările antropice importante în prima parte sunt în cea mai mare măsură limitate în favoarea naturalului în cea de a doua;

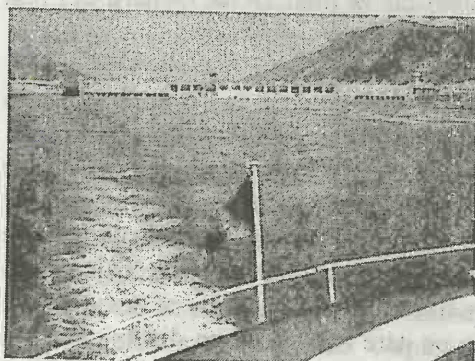
- *axă de rang internaţional* caracteristică impusă de mai mulţi factori-străbate o mare parte a Europei centrale (10 state şi 4 capitale) fiind navigabilă aproape în întregime; canalul Main-Rhin asigură legături Marea Nordului iar cel din Dobrogea permite o scurtare semnificativă a distanţei la Marea Neagră; de la Baziaş la vărsare pe cea mai mare parte din lungime separă state cu potenţial turistic valoros, pe malurile fluviului fiind oraşe care constituie nu numai entităţi turistice distincte dar şi puncte de raportare la regiuni şi zone cu încărcătură distinctă în patrimoniul turistic al statului respectiv, se adaugă legăturile internaţionale directe, unele cu tradiţie între oraşele de pe malurile fluviului

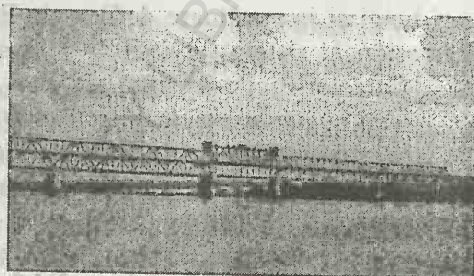
- *un potenţial uman şi economic important* care este în mică măsură valorificat pentru diversele activităţi turistice ce pot fi organizate în localităţile riverane şi în croazierele pe fluviu

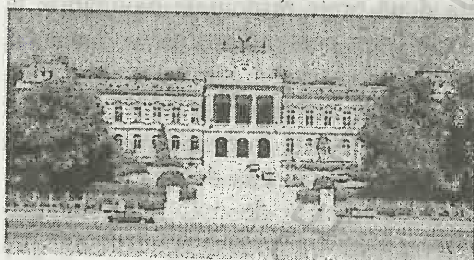
Valorificarea avantajelor impuse de aceste caracteristici este posibilă în condiţiile modernizării reţelei rutiere de pe cele două maluri, a realizării unei flote cu vase de capacitate şi cu viteză mare, a creerii unei structuri de servicii bine organizată şi diversificată în funcţie de specificul serviciilor ce pot fi

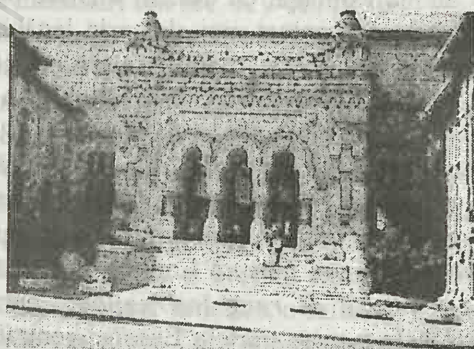

Defileul Dunării

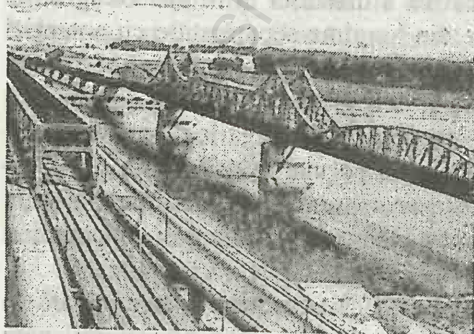

Tabula Traiana

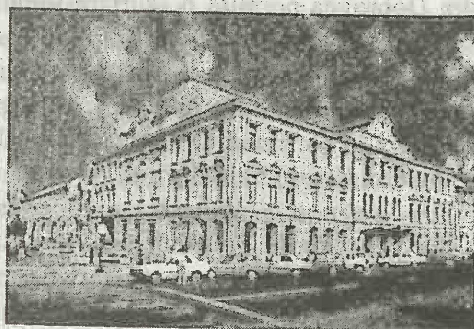

Barajul de la Porțile de Fier

Portul de la Giurgiu – Ruse

Prefectura Călărași

Universitatea Galați

Podul Cernavodă

Brăila – Teatrul Maria Filloti

PLANȘA 27

asigurate, a unor programe de ecologizare a mediului şi de protecţie totală a spaţiilor declarate rezervaţii sau parcuri naţionale, naturale etc.

Concentrarea obiectivelor turistice (multe cu valoare naţională şi internaţională) dar şi a dotărilor necesare activităţilor de profil a impus individualizarea unei zone distincte (Delta Dunării) dar şi a includerii defileului în spaţiul regiunii turistice bănăţene. Nu trebuie omis nici faptul că în următorii ani dezvoltarea ariei metropolitane Bucureşti până la fluviu va impulsiona mult practicarea diferitelor forme de turism, capitala devenind un însemnat furnizor de vizitatori în spaţiul Argeş-Dunăre. Cele patru sectoare la care se adaugă viitoarele poduri peste Dunăre vor avea rolul de asigurare a unităţii turistice în lungul axei. În prezent obiectivele turistice sunt concentrate în localităţi sau în spaţiile unde relieful sau formaţiunile vegetale le-au impus.

Potenţialul turistic

Relieful constituie principalul element al potenţialului turistic în defileu şi în deltă.

În primul sector Dunărea este o vale transversală care se desfăşoară pe circa 144 km. În sectorul de defileu, versanţii sunt abrupţi, fluviul desparte Munţii Locvei, Munţii Almăjului, Podişul Mehedinţi de planinele Serbiei. Se prezintă ca o alternanţă de sectoare înguste (Pescari, Cazanele Mari, Cazanele Mici şi Vârciorova) şi porţiuni mai largi-bazinete depresionare (Moldova Veche, Liubcova, Berzasca, Dubova, Orşova).

În sectorul Cazanelor versanţii sunt din calcar, lăţimea minimă a albiei este sub 150 m, lăţimea medie fiind de 350 m, iar adâncimea apei (înainte de construirea lacului de la Porţile de Fier) în unele locuri atingea 50 m.

Între Vârciorova şi Gura Văii se aflau înainte de construirea lacului stânci din roci dure care formau vestitele Porţi de Fier. Prima amenajare a acestui sector s-a făcut între 1890 şi 1898 când au fost realizate 17 km de canal facilitând astfel navigaţia.

Relieful se caracterizează printr-o mare diversitate. Pe şisturile cristaline sunt specifice interfluviile cu aspect rotunjit, versanţii bine împăduriţi fără rupturi de pantă; pe rocile eruptive sunt versanţii abrupţi (în zona Plavişeviţa-Tisoviţa); pe calcare se dezvoltă atât forme exocarstice ca lapiezuri, doline, uvale, chei, văi oarbe şi trepte antitetice cât şi forme endocarstice ca peşteri şi avene (Pescari, Gârnic, Sf. Elena, Cazane); pe conglomerate şi gresii apare relief ruiniform format din turnuri, piramide şi grohotişuri (între Şviniţa şi Şirinia); pe marne şi marno-calcare-forme exocarstice de talie redusă, poliţe şi suprafeţe structurale, văi cu caracter structural, toate acestea dezvoltate în sectoarele Munteana, Stanca şi Şviniţa.

În cadrul defileului sunt prezente patru sectoare calcaroase:

- Pescari-Alibeg: (Dunărea străbate aici transversal calcarele jurasice şi cretacice din sinclinalul Reşiţa-Moldova Nouă; se întâlnesc doline, peştera Gaura cu Muscă;
- Şirinia-gresii calcaroase, calcare jurasice şi cretacice dispuse în sinclinalul Şiriniei; forme de relief carstic;
- Şviniţa: calcare jurasice şi cretacice puternic faliate, relief carstic;

- Cazanele (sectorul Plavişeviţa-Ogradena) cu munţii Ciucarul Mare şi Ciucarul Mic din calcare cretacice cu lapiezuri, doline (pe Ciucarul Mare), peşteri (Ponicova, Peştera lui Climente, Veterani etc.);

Cel de-al doilea sector se desfăşoară între Gura Văii şi Călăraşi, unde Dunărea are o vale pronunţat asimetrică, cu luncă largă şi terase bine dezvoltate pe malul românesc. În luncă se găsesc braţe părăsite, grinduri, lacuri şi bălţi unele dintre ele fiind desecate precum şi ostroave cum ar fi ostroavele Şimian (aici au fost strămutate o parte din vestigiile de pe fosta insulă Ada-Kaleh) şi Ostrovu Mare unde a fost construită hidrocentrala Porţile de Fier II.

Al treilea sector este cuprins între Călăraşi şi Brăila purtând denumirea de sectorul bălţilor. Dunărea se desparte mai întâi în braţele Borcea şi Dunărea Veche închizând între ele Balta Ialomiţei şi apoi între Cremenea şi Dunărea Veche delimitând Balta Brăilei, după ce ele se uniseră în dreptul oraşului Hârşova. Lunca este asimetrică şi largă (20-25km).

Ultimul sector numit Dunărea maritimă este în aval de Brăila are adâncimi mari ce favorizează navigaţia vaselor cu un pescaj mai mare de 7m.

Clima este favorabilă desfăşurării activităţii turistice pe tot cuprinsul anului. Valea Dunării se caracterizează printr-un climat temperat-continental care în jumătatea vestică prezintă influenţe mediteraneene (mai ales în perimetrul defileului) pentru ca în câmpie să devină spre est tot mai arid. Mediile anuale ale temperaturii aerului sunt cuprinse între 10,2°C (în est) şi 11,7°C (în vest); iarna temperatura oscilează între -0,5°C în vest şi -3,5°C în est; iar în iulie valori între 22-23°C. Circulaţia este predominat vestică (în vest), nord-vestică în partea centrală şi nord, nord-estică, sud-estică în partea de est a văii Dunării. În culoarul Dunării există o umiditate mai accentuată comparativ cu unităţile învecinate, iar alte fenomene (ceaţa, roua, bruma, nebulozitatea) au valori mai ridicate decât în regiunile învecinate.

Componenta hidrologică se înscrie de asemenea în elementele de bază ale potenţialului turistic. În primul rând se impune fluviul pentru navigaţie. Apoi, în lungul văii Dunării există numeroase lacuri cu geneză diferită: lacuri de luncă (Fântâna Banului, Rast, Bistreţ-Nedeia, Potelu, Suhaia, Calăraşi); mai multe bălţi situate în imediata apropiere a cursului Dunării (complexul din Balta Borcea); limanele fluviatile (Mostiştea, Gălăţui, Bugeac, Oltina, Mârleanu, Vederoasa, Baciu, Cochirleni, Seimeni, Pecineaga, Cerna); lacurile dintre dune (Jianu Mare, Ciuperceni-Desa); iazurile situate pe mai multe pâraie afluente Dunării (Oneşti, Făgădău, Zboiu) care au şi scop piscicol.

Vegetaţia şi fauna sunt variate şi deosebite de la un sector la altul. În Defileul Dunării se întâlnesc păduri de gorun şi specii termofile cum ar fi: cărpiniţa, pinul negru, cerul şi gârniţa. În aval de Drobeta Turnu Severin se dezvoltă păduri de cer şi gârniţă, stejar brumăriu, stejar pufos şi gorun. Pe terenurile nisipoase se găsesc ierburi cum ar fi: colilie, păiuş, iarba vântului. Spre est se trece treptat la formaţiuni de silvostepă şi stepă care se mai păstrează doar în câteva locuri. În cadrul luncii unde umiditatea este crescută predomină vegetaţia lemnoasă de esenţă moale (plop alb, plop negru, salcie), plantele hidrofile şi higrofile(în bălţi şi lacuri trestie, stuf, plante plutitoare şi specii de sărătură).

Pădurile chiar dacă au fost reduse la petice rămân locurile frecvent căutate de turişti mai ales pentru weekend.

Fauna O importanţă aparte o au sturionii (nisetrul, păstruga, morunul, scrumbiile) pescuiţi la gurile fluviului. Apele Dunării sunt populate şi cu clean, mreană, somn, crap, ştiucă şi plătică. Fauna bălţilor este reprezentată de specii de păsări (stârc, ţigănuş, găinuşe de baltă, becaţine) dar şi de peşti (crap, şalău, caras). În pădurile din lungul Dunării sunt nenumărate insecte, amfibii, reptile şi numeroase păsări.

Unele dintre acestea sunt ocrotite, altele reprezintă obiect al partidelor de vânătoare (raţele, gâştele, fazanii etc.)

Rezervaţiile din lungul Dunării sunt concentrate în defileu şi în Delta Dunării. Astfel spaţiul montan dintre Baziaş şi Gura Văii aparţine *Parcul natural Porţile de Fier* Are o suprafaţă sa este de 115.655 ha; sunt incluse în parc mai multe arii protejate cum ar fi: Cracul Găioara, Valea Oglanicului, Gura Văii-Vârciorova, Cracul Cruci, Faţa Virului, Dealul Varanic, Dealul Duhovei, Punctul fosilifer Bahna, Cazanele Mari şi Mici, Punctul fosilifer Şviniţa, Rezervaţia forestieră Valea Mare (pădure de fag, frasin şi numeroase specii mediteraneene), Râpa cu Lăstuni din Valea Divici, Baziaş.

Pe versantul dobrogean al Dunării se găsesc mai multe *rezervaţii paleontologice* la Seimeni, Aliman, Cernavoda, Turcoaia. Pe stânga Dunării în aval de Brăila este rezervaţia Lacul Sărat (floră şi faună) iar între braţul Vâlciu şi Cremenea, *Parcul naţional Insula Mică a Brăilei.*

Cadrul natural favorabil asociat cu caracteristicile economice ale fluviului a permis instalarea şi permanentizarea *populaţiei* pe aceste meleaguri încă din cele mai vechi timpuri. Sunt vestigii paleolitice şi neolitice (Vincea şi Boian), geto-dacice, daco-romane şi romane (Dierna, Drobeta, Turris, Troesmis) la care se adaugă cele din perioada migraţiilor (slave, cumane). În lungul Dunării s-au dezvoltat în sec. XV-XVII o serie de centre comerciale (târguri) cum ar fi Turnu Măgurele, Zimnicea, Giurgiu. La sfârşitul secolului XVIII se dezvoltă o serie de centre noi (Călăraşi) alături de afirmarea unora mai vechi (Brăila, Galaţi). După Tratatul de la Adrianopol (1829) când Dunărea devine o arteră liberă apar noi alte aşezări rurale şi se dezvoltă cele urbane.

Centre şi obiective turistice

În lungul Dunării se găsesc mai multe centre, localităţi şi obiective turistice care fie că se află pe malul său, pe terase sau la mică distanţă. Ele au un anumit nivel de cunoaştere, însemnătate şi înscriere în trasee de rang local, naţional şi unele chiar internaţional. Nivelul atractivităţii lor şi poziţia localităţii în raport cu traseele din zonele turistice solicitate (Delta Dunării, Banat etc.) impun atât un grad de valorificare dar şi dezvoltarea de servicii de profil şi în ultimă analiză ponderea turismului în ansamblul economiei locale.

Sectorul turistic Baziaş-Drobeta Turnu Severin aparţine culoarului dunărean dintre Serbia-Muntenegru şi ţara noastră. Are o lungime de peste 150 km incluzând Defileul Dunării (144km) dar şi porţiunile aflate imediat în amonte şi aval care cel puţin sub aspect turistic alcătuiesc un sistem bine conturat. Se impune prin varietatea peisajelor din defileu cu numeroase îngustări şi bazinete

depresionare, prin mai multe obiective antropice concentrate îndeosebi în oraşe, o şosea ce poate fi încadrată la un nivel de două stele ca modernizare dar la mai multe prin gradul de accesibilitate şi de legături în regiune dar şi la distanţe mai mari (pe cale navigabilă, prin şosea şi cale ferată cu Timişoara, Craiova, Bucureşti şi statele U.E).

Pe scurt, pe sectoare care s-au conturat turistic ele prezintă următoarele caracteristici:

- *Baziaş* - o localitate mică aproape de intrarea Dunării în ţară; biserică din sec. XVII, cu pictură din sec. XVII şi hramul Schimbarea la faţă;
- *Pojejena* - s-a identificat un castru roman din sec. II-III d.Hr
- *Moldova Nouă* - oraş (13912 locuitori în 2002), prima localitate turistică. Există un muzeu (colecţii de istorie, arheologie, etnografie, artă populară, geologie), urmele unui castru roman, o biserică romano-catolică din sec. XVIII, dune de nisip pe ostrovul de la coada lacului Porţile de Fier; Peştera Haiducilor cu urme de cultură materială din comuna primitivă.

Între *Moldova Nouă* şi *Greben* există îngustările secţionate în calcare şi roci cristaline de la Pescari (amonte) şi Liubcova-Greben în aval. Aici se află stânca Babacăi în mijlocul Dunării; apoi la *Pescari* se pot vedea ruinele celor două cetăţi din sec. XV-Golubăţ pe malul sârbesc şi Sf. Ladislau pe cel românesc; *Peştera cu Muscă* şi *Peştera Liliecilor* în versantul calcaros dunărean; ruinele cetăţii *Drencova* (sec XIV-XV). În aval este sectorul cel mai impresionant-îngustările de la Cazanele Mari şi Cazanele Mici. Se impun masivele calcaroase cu înălţimi relativ modeste (350-750m) dar care au versanţi abrupţi ce dezvoltă energii de relief de mai multe sute de metri şi peisaje cu un grad de atractivitate mare. Aici adâncimea actuală a lacului depăşeşte 100m în dreptul uriaşelor marmite tăiate de vârtejurile dezvoltate în albia fluviului înainte de a se realiza lacul de baraj. Între cele două masive (Ciucaru Mare şi Ciucaru Mic) se află un bazinet depresionar pe malul românesc fiind localitatea *Dubova* în care se regăsesc multe din gospodăriile satelor dislocate prin amenajarea lacului. Pe malul sârbesc se mai poate vedea Tabula Traiana iar pe cel românesc gura Peşterii Ponicova şi un impresionant chip a lui Decebal sculptat într-o stâncă calcaroasă.

- *Orşova*- municipiu (12967 locuitori în 2002) se află pe malurile golfului lacului înscris pe câţiva kilometri la gura de vărsare a râului Cerna (dominant pe cel vestic). Este oraşul nou, construit în anii înfăptuirii sistemului hidroenergetic Porţile de Fier I. Amplasamentul localităţii vechi este sub nivelul lacului în sectorul sudic. Aici s-au descoperit urmele aşezării daco-romane Dierna; urmele unui castru roman cu rol strategic la capătul sudic al culoarului Timiş-Cerna. Pe o culme în sud-vest se poate ajunge la Mânăstirea Sf. Ana ctitorită de Pamfil Şeicaru în amintirea eroilor căzuţi în Primul Război Mondial dar şi la Staţiunea de cercetări geografice a Universităţii din Bucureşti; în oraş importante sunt: biserica ortodoxă Sf. Nicolae (1746), biserica romano-catolică Neprihănita Zămislire, esplanada, baza nautică, statuia Libertatea. Pe apele golfului se realizează concursuri nautice.

- *Spre nord* şoseaua conduce la *Topleţ* (sector de îngustare al văii Cerna, izvoare carstice, urmele apeductului roman etc.) şi apoi la Băile Herculane şi Caransebeş.

- *În aval de Orşova*, Dunărea şi-a creat ultima îngustare de proporţii (peste 15 km) între culmile cu roci cristaline şi petece de calcare şi gresii ale Podişului Mehedinţi şi cele ale Miroč Planinei. Este sectorul cunoscut sub numele de Porţile de Fier datorită numeroaselor stânci ce ieşeau din apă înainte de realizarea lacului şi care îngreunau mult navigaţia. Viaductul Ada-Kaleh aminteşte de fostul ostrov pe care se afla celebra cetate şi localitatea ce-au fost acoperite de lac; în golful Vodiţa se poate merge la mânăstirea cu acelaşi nume refăcută după 1990 pe ruinele ctitoriei lui Nicodim din sec. XIV.

- *Gura Văii*-este o localitate componentă a municipiului Drobeta Turnu Severin; se pot vedea hidrocentrala Porţile de Fier I (capacitate 1050 MW); muzeul construcţiei şi o parte din descoperirile arheologice; rezervaţie forestieră de pini şi mai multe amenajări turistice; aici se realizează şi trecerea în Serbia peste barajul hidrocentralei.

- *Drobeta Turnu Severin*-municipiu (104035 locuitori în 2002), este cel mai important centru turistic atât prin obiective şi amenajări cât şi prin ofertarea unui număr mare de obiective şi trasee în Podişul Mehedinţi. Oraşul este întemeiat în 1833 pe locul unde se afla vechiul castru roman Drobeta (sec. II d.Hr); în 1858 este construit Şantierul Naval; *Obiective*: Palatul Culturii; Parcul Rozelor; Ruinele castrului roman şi ale Podului lui Apolodor din Damasc; termele romane; cetatea medievală din sec. XIII şi Turnul lui Sever; Muzeul Judeţean cu secţii de istorie, ştiinţele naturii şi artă, multe statui şi busturi. Din oraş pe mai multe şosele în bună parte modernizate se ajunge în Podişul Mehedinţi la Mânăstirea Topolniţa, complexul de forme carstice (doline, peşteri renumite, depresiuni carstice, lacuri) de la Topolniţa, Cireşu, Balta, Ponoarele (peşteră, pod suspendat, rezervaţie de liliac sălbatic şi diverse plante mediteraneene etc.). Spre sud est în lungul Dunării se află ostrovul Şimian unde a fost reconstruită o parte din vechea cetate de pe insula Ada Kaleh.

Sectorul turistic Drobeta Turnu Severin-Călăraşi este cel mai lung, aici Dunărea separând unităţi joase de podiş şi câmpie. Obiectivele sunt mai puţine şi predominant se află în localităţi.

- *Hinova*-au fost identificate vestigii ale unei aşezări din neolitic şi o aşezare rurală romane din sec. II-IV d.Hr; există o biserică din sec. XIX; pădurea Stârmina-rezervaţie forestieră cu o suprafaţă de 100ha;
- *Ostrovu Mare* - locul în care se află hidrocentrala Porţile de Fier II;
- *Salcia* - importantă localitate etnofolclorică;
- *Maglavit* - mânăstirea Izvorul Tămăduirii; lacuri, pădure;
- *Calafat* - oraş (18890 locuitori în 2002), port, veche aşezare dacică; *Obiective*: Muzeul de artă şi etnografie amenajat în Palatul Ştefan Marincu; parcul Debarcader; monumentul ridicat pe locul unde s-a tras prima salbă de tun în Războiul de Independenţă; biserici din sec. XVIII-XIX; important port şi punct de tranzit în Bulgaria. În prezent legătura cu oraşul Vidin se realizează cu bacul, în perspectivă prin realizarea podului de şosea şi cale ferată va deveni un însemnat centru turistic cu accent pe activităţile de trafic;
- *Ciupercenii* - dune de nisip şi rezervaţie naturală ornitologică;
- *Desa* - castru roman din sec. IV d.Hr, dune de nisip parţial fixate, lacul Ionele;

- *Rast* - lac, monument comemorativ;

- *Bistreț* - ruinele unui castru roman din sec. II-III d. Hr; lac cu apă dulce cu o suprafață de 10 ha utilizat pentru pescuit;

- *Nedeia* - colecţie muzeistică;

- *Bechet* - centru viticol important; port fluvial; punct de trecere în Bulgaria prin bac; vestigii ale unei aşezări romane; muzeu de istorie şi etnografie; biserică din sec. XIX;

- *Corabia* - oraş (20457 locuitori în 2002), aşezare dacică; oraş şi centru militar roman şi romano-bizantin; în 1862 A.I. Cuza înființează portul Mircea; muzeu cu secţii de istorie şi etnografie; ruinele podului de piatră peste Dunăre din timpul lui Constantin cel Mare; ruinele cetății dacice Sucidava (punct de apărarea sub Burebista şi Decebal); biserici din sec. XIX; în apropiere un monument închinat Războiului de Independență;

- *Islaz* - urme de castre romane (din piatră şi pământ); în 1848 I.H. Rădulescu a citit Proclamaţia de la Islaz; conac şi han din sec. XX; biserica Trei Ierarhi din sec. XIX;

- *Turnu Măgurele* - oraş (30187 locuitori în 2002), atestat documentar în sec. XIV; *Obiective turistice*: Muzeul de istorie şi artă plastică; cetatea romano-bizantină Turris din sec. II; cetatea medievală Turnu sau Nicopolea Mică construită de Mircea cel Bătrân; statuia lui Mircea cel Bătrân; Statuia Dorobanțului; biserici din sec. XIX; clădiri vechi (Prefectura, Căpitănia Portului, Banca de Stat, Gara feroviară); parcul şi punctul de agrement Hanul Diligenței;

- *Lacul Suhaia* - pescuit sportiv;

- *Zimnicea* - cel mai sudic oraş al ţării (15539 locuitori în 2002), urme ale unei aşezări geto-dacice de tip davă întărită cu val şi şanţ; aşezarea feudală Dziminikes; port fluvial şi punct de trecere cu bacul la Sviştov; Monumentul Eroului Necunoscut (în parcul oraşului); biserici din sec.XIX; baza de agrement Dunărica-plajă, pescuit, natație;

- *Pietroşani* - lac utilizat pentru pescuit; centru etnofolcloric;

- *Giurgiu* - municipiu (69587 locuitori în 2002), atestat documentar în sec. XIV cu funcţie de târg, în prezent centru economic, administrativ, punct de vamă, legătură feroviară, rutieră prin podul cu Bulgaria; *Obiective turistice*: ruinele cetății medievale construită de Mircea cel Bătrân; Turnul ceasornicului (Foişorului) zidit de turci în sec. XVIII; Muzeul de istorie, ştiinţele naturii, etnografie; Mausoleul Eroilor; clădirea Prefecturii din sec. XX; biserici din sec. XIX; casa Caragea; Podul Giurgiu-Ruse construit între 1952-1954 cu o lungime de 2200m; bustul lui Mihai Eminescu; Aleea Eroilor cu 23 de busturi turnate în bronz ale unor eroi din Războiul de Independență; importante legături de transport directe cu capitala şi cu obiectivele de pe valea Neajlovului (la Călugăreni, Comana etc.);

- *Oinacu* - depozit din epoca bronzului, necropolă sarmatică, biserică din sec. XIX;

- *Greaca* - renumit centru viticol; urmele unei aşezări neolitice din cultura Boian; centru etnofolcloric; biserică din sec. XIX; conacul Gorski din sec. XX;

- *Oltenița* - municipiu (27217 locuitori în 2002), atestat documentar în sec. XVI, oraş slobod în 1853; sit arheologic însemnat (cultura Gumelniţa); biserica

Sf. Nicolae din sec. XIX; Monumentul eroilor din Primul Război Mondial; Muzeu de Arheologie şi Istorie; port la Dunăre;

- *Spanţov* - centru piscicol; urme de cultură materială din cultura Boian; centru de meşteşuguri şi artă populară; biserică din sec. XIX;

- *Mânăstirea* - în sudul lacului Mostiştea, pescuit, agrement, colecţie muzeistică;

- *Călăraşi* - municipiu (70046 locuitori în 2002), important centru cultural, economic, turistic; s-au identificat urme de cultură materială din neolitic şi din epoca fierului; aşezări din epoca greacă şi romană; atestat documentar în sec. XVI (Lichireşti); în sec. XVIII este sediul detaşamentului de călăraşi-ştafetari de unde şi numele; *Obiective turistice*: Catedrala Sf. Nicolae, Palatul Prefecturii cu parc, biserica Volna din sec. XIX, clădirea Arhivelor Statului, muzeu de arheologie, istorie, artă, casa memorială Vasilescu Vasia, grădina zoologică, diferite monumente, parcul şi ştrandul la Dunăre; principal punct de acces în Dobrogea de SV prin trecerea cu bacul la Chiciu-Ostrov şi de legătură cu oraşul Silistra (Bulgaria).Există amenajări pentru diverse tipuri de activităţi turistice;

- *Modelu* - localitate în estul oraşului; centru piscicol; mânăstirea Radu Negru; biserica Sf. Gheorghe din sec.XX.

Sectorul turistic Călăraşi-primul ceatal (Pătlăgeanca) cuprinde mai întâi Balta Ialomiţei şi Balta Brăilei dezvoltate între două perechi de braţe principale, navigabile ale fluviului iar apoi culoarul dunărean din amonte de Deltă, în care de-o parte există o albie largă cu şenal navigabil adânc ce permite şi prezenţa unor vase cu un deplasament sporit, iar pe de altă parte multe lacuri, braţe părăsite şi terenuri cu exces de umiditate cu o vegetaţie specifică. Dacă obiectivele impuse de factorii naturali sunt în principal legate de apă (lacuri, bălţi, canale, unele izvoare), vegetaţie (zăvoaie) şi relief (unele maluri abrupte dezvoltate în loess) sau roci dure(calcare, granit, cristalin etc.) cele antropoturistice sunt concentrate în câteva oraşe (însemnate centre turistice) şi unele sate. Există drumuri paralele, în vecinătatea malurilor fluviului dar care nu au un grad de modernizare ridicat spre deosebire de drumurile bune care traversează fluviul (la Cernavodă, Hârşova şi prin intermediul bacului la Brăila şi Galaţi) şi prin care Dobrogea este conectată la restul ţării. Reţeaua de amenajări pentru diverse activităţi de profil se află dominant repartizată în oraşele mari. Din aval către amonte reţin atenţia mai multe localităţi şi obiective turistice.

În lungul braţului Borcea sunt:

- *Coslugeni*-cunoscută prin descoperiri arheologice, aşezare neolitică (cultura Hamangia), aşezare din epoca bronzului şi fierului; aşezări de bordee; biserică din sec. XIX; pescuit;

- *Feteşti* - oraş (33197locuitori în 2002), nod feroviar şi rutier important la traversarea spre Cernavodă;

- *Giurgeni - Vadu Oii*- pod rutier peste Dunăre, a fost inaugurat în 1970 are o lungime de 1456m (din care 750m peste apă)

În lungul braţului estic al Dunării reţin atenţia:

- *Ostrov* - centru viticol; vestigii din sec. II b.Hr; podgorii renumite

- *Bugeac* - urme arheologice getice; necropole de incineraţie din sec. IV b.Hr; lac de tip liman fluviatil utilizat pentru piscicultură;

- *Păcuiul lui Soare* - ostrov în Balta Ialomiţei; vestigiile cetăţii construite de Ioan I Tzimiskes între 970-976 d.Hr; făcea parte din limesul dunărean;

- *Mânăstirea Dervent* - lăcaş de cult întemeiat de călugării autohtoni în 1936 cu trei altare şi trei cruci de leac fiecare cu câte un hram Cuvioasa Parascheva, Izvorul Tămăduirii şi Ziua Crucii;

- *Dunăreni* - rezervaţie paleontologică cu o suprafaţă de 14,62 ha; liman fluviatil utilizat pentru pescuit; aici s-au identificat fragmente de ceramică dacică şi o statuie a zeului Dionisos;

- *Cochirleni* - urmele unei aşezări din neolitic (cultura Gumelniţa); resturi de fortificaţie din Cetatea Pătulului; podgorie renumită;

- *Cernavodă* - oraş (18961 locuitori în 2002), s-au identificat necropole de incineraţie din cultura Hamangia şi Gumelniţa unde au fost descoperite Gânditorul şi Femeia şezând; apar urmele unor aşezări de tip cetate din perioada preromană (Axiopolis), în prezent este un important oraş la intrarea pe canalul Dunăre-Marea Neagră, are prima centrală atomoelectrică din România; *Obiectivele turistice*: Geamia, biserica Sfinţii Împăraţi Constantin şi Elena din sec.XIX; rezervaţie fosiliferă în formaţiuni cretacice la piciorul podului; podul peste Dunăre construit de Anghel Saligny cu statuete de bronz din 1895 şi noul pod din 1987, canalul cu ecluze etc.;

- *Seimeni* - rezervaţie paleonotologică Movila Banului cu o suprafaţă de 16,7 ha; punct fosilifer Seimenii mari cu faună cretacică; lac (liman fluviatil) utilizat pentru piscicultură;

- *Capidava* - există ruinele cetăţii romane de pe timpul împăratului Traian; anual cenaclul Science Fiction;

- *Topalu* - are rezervaţie paleontologică cu suprafaţa de 1 ha; muzeu de artă Dinu şi Sevasta Vintilă (peste 250 de lucrări aparţinând marilor artişti plastici români);

- *Hârşova* - oraş (10082 locutori în 2002) cel mai important centru turistic din nordul Bălţii Ialomiţei datorită obiectivelor dar şi legăturilor cu alte părţi din Dobrogea (spre Tulcea, Babadag, Constanţa etc.) şi către Bucureşti. Aici s-au identificat urme de cultură materială din neolitic, bronz şi fier; castrul roman Carsium; cetatea medievală din sec. X-XVIII; *Obiective ce pot fi vizitate*: ruinele cetăţii; izvoare termale; rezervaţia geologică Canaralele Hârşovei cu o suprafaţă de 2 ha; biserica din sec. XX şi geamie din sec. XIX;

- *Balta Brăilei* - este constituită dintr-o porţiunea care a suferit cel mai intens proces de antropizare fiind transformată în suprafeţe agricole, dar şi dintr-o mică regiune care a fost pusă spre ocrotire totală (un areal de 20456 ha între braţele Vâlciu şi Cremenea numit Insula mică a Brăilei-declarată parc natural cu trei rezervaţii ştiinţifice stricte Gâsca - 229 ha, Egreta-42245 ha, Fundu Mare-857 ha) în care se protejează peisajele complexe cu vegetaţie bogată de plopi, sălcii, tufărişuri de mlaştină, de pajişte umedă, un număr mare de specii de păsări care aici cuibăresc ori stau în intervalul migraţiei (pelicanul creţ, raţa roşie, gâsca cu gât roşu, cormoranul mic etc). În afara rezervaţiei obiectivele de interes turistic sunt în câteva localităţi din afara Bălţii Brăilei.

Pe malul drept al braţului Măcin în Dobrogea reţin atenţia:

- *Turcoaia* - urmele unei cetăţi getice şi a oraşului Troesmis (sec.II); rezervaţie naturală faunistică şi paleontologică (Dealul Bujoarele); carieră de granit cu un complex relief antropic.

- *Măcin* - oraş (10607 locuitori în 2002) cu potenţial turistic valoros insuficient pus în valoare. Prin construirea podului peste Dunăre şi dezvoltarea unui sistem de amenajări cu servicii corespunzătoare la marginea culmii Pricopan va deveni un centru extrem de căutat. În limitele sale au fost identificate: castrul roman Arrubium care devine cetate romano-bizantină; există clădiri monumente arhitectonice: Hanu Vechi şi Geamia în care este un manuscris al Coranului; parcul; centru Parcului naţional Măcin (11345 ha) punct de plecare către munţii Măcin. Din localitate se merge spre Tulcea (est), Greci-Cerna (sud).

Pe latura vestică a Dunării pe câteva trepte tăiate în loess se află două mari centre turistice ale României:

- *Brăila* - municipiu (216929 locuitori în 2002) cu activităţi economice multiple, cu o istorie şi cultură diversificată care se răsfrâng într-o organizare corespunzătoare şi sub raport turistic; încorporează o staţiune balneoclimaterică valoroasă (Lacul Sărat), asigură transport naval de croazieră şi de tranzit. Numele său a apărut pentru prima dată la 1368 într-un hrisov de liberalizare a comerţului pentru braşoveni; în 1540 este ocupată de turci şi transformată în raia, a fost construită o cetate înconjurată cu ziduri, cu bastioane şi şanţuri de apărare; este restituită Ţării Româneşti prin Tratatul de la Adrianopol din 1829; *Obiective turistice*: Lacul Sărat utilizat balnear şi pentru agrement; fragmente din cetatea Brăilei din sec. XVIII; Palatul Culturii; Teatrul Maria Filoti; Muzeul de istorie a oraşului; Biserica Sf. Arhangheli Mihail şi Gavril- veche moschee turcească în sec.XVII, inaugurată în sec. XIX; Bustul Împăratului Traian din Piaţa Centrală; Clădirea Consiliului Judeţean; Biserica Elenă din sec.XIX cu pictură de Gh. Tattarescu; Faleza Dunării şi plaja; Casa Agronomului cu elemente arhitecturale brâncoveneşti; Hruba Pulberăria Nouă, Palatul Lyra, Parcul Monument cu Monumentul Ecaterinei Teodoroiu; Muzeul de Ştiinţe Naturale; case memoriale (Perpessicius, Maria Filotti, Ana Aslan, Petre Ştefănescu-Goangă etc.).

- *Galaţi* - municipiu (298584 locuitori în 2002) desfăşurat din malul Dunării şi până pe câmpia cuprinsă între sectoarele de vărsare ale Siretului şi Prutului. Este un însemnat centru industrial, cultural, istoric, port şi nod rutier şi feroviar. Obiectivele turistice se află în centrul istoric dar şi în localităţile din apropiere în care populaţia îsi găseşte frecvent refugiul turistic. După unele păreri oraşul ar fi fost întemeiat de un trib galic care în sec. III d.Hr ar fi zidit o cetate al cărui nume îl poartă şi astăzi; alţii susţin că oraşul s-ar fi dezvoltat dintr-o colonie grecească (Kalati), ai cărei bejenari s-ar fi aşezat în acest loc în timpul unui război cu Bizanţul; alte izvoare leagă începuturile aşezării de numele şi activitatea vicarului Coceius Gallatos, misionar creştin trimis în aceste ţinuturi de Constantin cel Mare în sec. IV; cetatea Barboşi este prezentă în textele lui Miron Costin şi Dimitrie Cantemir; prima menţiune documentară este din 1418, din timpul lui Alexandru cel Bun; *Obiectivele turistice principale*: parcurile Mihai Eminescu şi Dunărea, Faleza cu o lungime de 3 km cu numeroase sculpturi din metal realizate pe parcursul mai multor tabere artistice înainte de 1989, Muzeul de

Ştiinţele Naturii, Primăria şi Consiliul Judeţean, Palatul Poştelor şi Telefoanelor, Teatrul de Stat Nicolae Leonard, Catedrala Ortodoxă, Muzeul de istorie, Monumentele lui M. Eminescu, I. Luca Caragiale, G.Enescu, A.I. Cuza, Palatul Navigaţiei construit de ing. A. Saligny la începutul sec.XX, biserica Mavromoe din sec. XVII; biserica fortăreaţă Precista construită în timpul lui Vasile Lupu (sec. XVII), biserici din sec. XVI-XVIII, Grădina Botanică, Complexul de Ştiinţele Naturii unde există şi planetariu, acvariu etc.

Din Galaţi spre nord-est se ajunge la amenajările din marginea lacului Brateş pentru diverse activităţi turistice, către est şoseaua şi calea ferată trec în Moldova şi Ucraina (Rieni) iar spre vest se pot vizita lacurile Mălina, Lozova şi mânăstirea din localitatea Tudor Vladimirescu. Din port se trece cu bacul la plaja amenajată dar şi în Dobrogea.

Dezvoltarea activităţilor turistice în jurul celor trei centre turistice-Galaţi, Brăila şi Măcin, mai ales prin perspectiva realizării podului peste Dunăre (la Brăila) va conduce la impunerea unei însemnate ***zone turistice*** *care va fi recomandată de un potenţial valoros şi complex, o bază de amenajări diversificată (infrastructură dar şi dotări pentru servicii multiple), spaţiu pentru organizarea unor microstaţiuni (la poalele Măcinului sau între Brăila şi Galaţi), intersecţie de drumuri rutiere, feroviare şi mai ales Dunărea şi de ce nu un bogat potenţial uman (circa 500.000 locuitori) ce reprezintă şi o bază de susţinere nu numai a serviciilor dar şi a participării la activităţile turistice.*

Ultimul sector turistic legat de Dunăre se desfăşoară la est de primul ceatal (Pătlăgeanca). El constituie o zonă turistică bine închegată (Delta Dunării) la care caracterul natural este afectat prin diverse activităţi antropice (vezi Provincia Dobrogea).

Infrastructura turistică

Ceea ce este relativ unitar în raport de axa turistică sunt mai întâi posibilităţile de navigaţie pe toată lungimea spaţiului românesc şi cu continuare până în Germania şi apoi deplasarea pe o structură rutieră aproape integrală dar cu grad diferit de modernizare. Se adaugă porţiuni limitate de cale ferată cu importanţă deosebită în trafic. Alt aspect care are rol determinant pentru turism sunt cele peste 15 şosele naţionale care ajung în oraşele porturi şi multe altele de rang judeţean care stabilesc legături cu diferite regiuni şi centre urbane din ţară (dominant din partea sudică). Sunt şi cinci puncte însemnate pentru traficul internaţional şi încă câteva pentru schimburi internaţionale limitate. Intrarea României şi Bulgariei în UE va grăbi procesul de restructurare în toate oraşele porturi, va conduce la modernizarea şoselelor, Dunărea fiind intersectată de câteva magistrale importante, se vor realiza poduri moderne Brăila-Măcin (asigură o largă legătură a Dobrogei de Nord cu Moldova şi Transilvania), Giurgiu-Ruse (unul din principalele trasee de legătură spre Bulgaria şi Turcia), Calafat-Vidin (accelerarea dezvoltării acestui sector sub raport economic şi turistic). Paralel cu constituirea ariei metropolitane Bucureşti se va extinde zona turistică a capitalei până la Dunăre şi implicit se vor produce interferenţe ce vor schimba structura tipurilor de activităţi economice şi implicit de natură turistică.

Ţinând seama de specificul pe care axa fluvială îl imprimă turismului se impune şi o orientare adecvată pentru formele de activităţi şi tipurile de servicii.

Fără modernizarea porturilor (nu numai la Tulcea, Galaţi, Brăila), fără crearea unei flote de croazieră moderne (ca în Ungaria, Austria, Germania) care în prezent este extrem de limitată, fără asigurarea unor condiţii bune pentru odihnă şi relaxare(baza de cazare şi alimentaţie publică) atât în porturi, în locurile de campare şi weekend, fără gândirea unei strategii de activităţi stimulative pentru turism nu se vor putea asigura nu numai impunerea axei turistice şi nici dezvoltarea economică.

Tipuri de turism

Având în vedere potenţialul turistic existent şi nivelul amenajărilor şi serviciilor ce pot fi asigurate în raport cu ceea ce este normal în lungul axei se pot realiza mai multe forme de turism

- *turism de croazieră*-în lungul Dunării (se face pe sectoare şi extrem de rar de către vasele româneşti pe toată lungimea navigabilă);
- *turism pentru piscicultură şi vânătoare* (mai ales în Delta Dunării şi în cele două bălţi);
- *turism de tranzit* în oraşele dunărene (Drobeta Turnu Severin, Calafat, Giurgiu, Brăila, Galaţi);
- *turism de odihnă şi recreere* în defileu şi Delta Dunării;
- *turism de week-end* în unităţile periurbane;
- *fotosafari* în Delta Dunării beneficiind de şalupe în loc de maşini (din mai până în noiembrie);
- *turism cultural* (festivalul anual de la Brăila şi în ultimii ani la Sf. Gheorghe în Delta Dunării);
- *turism cu caracter ecleziastic* - la hramurile tradiţionale ale unor biserici şi mânăstiri.

Zona turistică Bucureşti

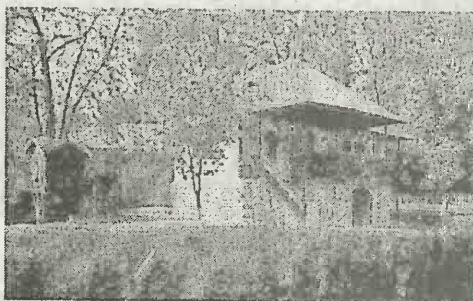
Caracteristici generale

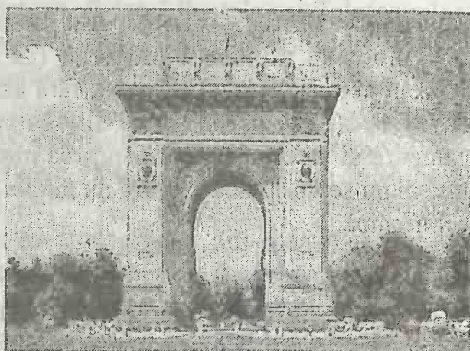
Municipiul Bucureşti şi localităţile limitrofe ce intră în sfera de influenţă a acestuia constituie una din cele mai bine conturate zone turistice complexe atât prin reţeaua de obiective naturale şi social cultural-istorice şi economice cu importanţă pentru turism, prin ansamblul de amenajări necesare activităţilor din turism dar şi prin dinamica înregistrată în acest domeniu recreativ-cultural-economic.

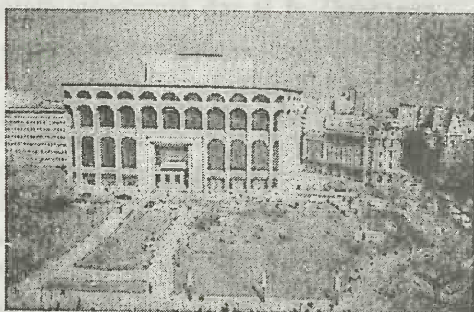
Zona turistică Bucureşti se desfăşoară pe o suprafaţă de peste 1600 km^2 (cca 80 km pe direcţie N-S) are ca centru polarizator oraşul aflat la cca 60 km de Dunăre, 100 km de lanţul carpatic şi cca 250 km de litoral; este străbătută de Argeş, Dâmboviţa, Colentina iar la extremitatea nordică ajunge la Ialomiţa.

Ea se suprapune pe subunităţi ale Câmpiei Vlăsiei (nume legat de codrii seculari de odinioară) având ca specific în relief-câmpurile întinse (4-8 km lăţime) separate de culoare de văi cu albii, lunci şi terase la care se adaugă unele pâraie ce-au fost barate natural sau antropic. Între subunităţile ei importante sunt:

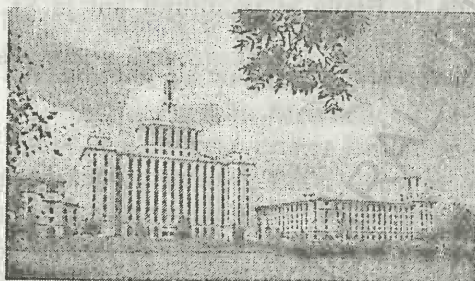
- *Câmpia Snagov* aflată în nord cu altitudini de 80-100 m şi slabă fragmentare; Ialomiţa apare ca o vale largă cu luncă şi braţe părăsite; bararea de către Ialomiţa a gurilor de vărsare a unor pâraie a dus la dezvoltarea unor

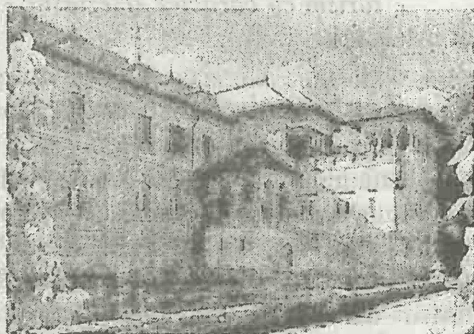

Muzeul Satului

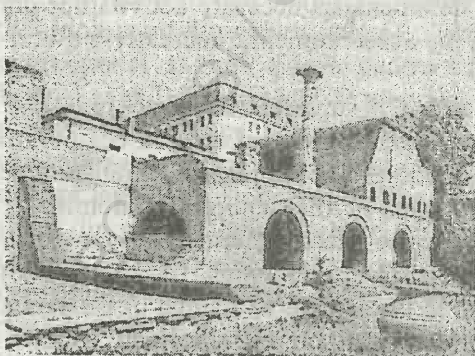

Arcul de Triumf

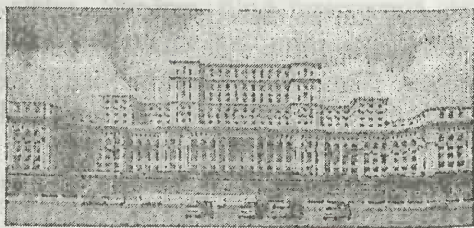

Teatrul Național

Universitatea București

Casa Presei

Palatul Cotroceni

Curtea domnească

Palatul Parlamentului

PLANȘA 28

limane-Bălteni (Balta Mănăstirii), Ciolpani (Scroviştea), Snagov şi Căldăruşani, iar prin zăgăzuirea antropică a cursurilor pâraielor Cociovaliştea şi Vlăsia, s-a ajuns la o altă salbă de iazuri;

- *Câmpia Bucureştiului* ocupă peste 50% din suprafaţa zonei turistice fiind încadrate de văile Pasărea (est) şi Sabar (vest) şi străbătută de Dâmboviţa şi Colentina; altitudinile ei coboară din nord-vest spre sud-est de la 110 m la 50 m; în oraşul propriu-zis ce ocupă cea mai mare parte din această câmpie, relieful a suferit transformări profunde. Între altele în valea Colentinei s-au amenajat mai multe lacuri: Buftea, Buciumeni, Mogoşoaia, Chitila, Străuleşti, Griviţa, Băneasa, Herestrău, Floreasca, Toboc, Tei, Plumbuita, Fundeni, Pantelimon I, II, Cernica. Mai multe văiugi orientate spre Dâmboviţa (dinspre Giuleşti, Polizu, Grădina Icoanei, Dudeşti) şi însăşi porţiuni din vechiul curs al acesteia au fost nivelate; amenajări s-au făcut şi pe unele popine mai înalte (Plumbuita, Fundeni, Ostrov, Dobreşti, Pantelimon, Colina Mitropoliei, Colina Radu Vodă, Colina Şerban Vodă). De asemenea cursul Dâmboviţei a fost canalizat în mai multe etape (ultima după 1978).

- *Lunca Argeş-Sabar* aflată în sud-vest, cu altitudini de 60-80 m şi o lăţime medie de 5-8 km în care elementele naturale nemodificate (grinduri şi sectoare mlăştinoase) sunt tot mai puţine în raport cu cele puternic antropizate (lacul de la Mihăileşti, Canalul Bucureşti-Olteniţa şi întinse terenuri agricole).

- La sud-vest de Argeş se întinde partea terminală a *Câmpiei Găvanu-Burdea* la o altitudine de 60-80 m străbătută de râurile Neajlov şi Câlniştea (aici există şi limanul Comana).

- În nord-vestul zonei turistice se află extremitatea sudică a *Câmpiei de subsidenţă Titu-Potlogi.*

Zona turistică este străbătută de o bogată *reţea hidrografică* în care la câteva mari artere precum Ialomiţa şi Argeş cu debite medii de 13-15 m^3/s, Sabarul, Dâmboviţa (2-10 m^3/s), Neajlov (4-6 m^3/s), Colentina (sub 1 m^3/s), se adaugă numeroase pâraie (Pasărea, Câlnău, Ilfov, Snagov, Căldăruşani, Vlăsia, Mostiştea) care în regim natural o bună parte din an seacă.

În lungul lor există sectoare naturale de plaje, zăvoaie dar şi multe amenajări pentru practicare turismului. Lucrările hidrotehnice efectuate în lungul Argeşului dar şi pe celelalte văi au influenţat mult regimul scurgerii apei diminuând mult posibilitatea producerii de inundaţii. Între acestea importante sunt cele din lungul Argeşului unde este canalul Bucureşti-Dunăre în mare măsură realizat dar părăsit) cu o lungime de cca 78 km, cu lăţimi ce variază între 80 şi 100 m, cu un sistem de ecluze la 5 baraje şi un lac de acumulare la Mihăileşti, cu o suprafaţă proiectată de 1000 km şi un volum de apă de peste 100 milioane m^3), pe Dâmboviţa (pe parcursul ei prin oraşul Bucureşti), salba de 16 lacuri încadrată de numeroase puncte de agrement de pe Colentina ca şi mulţimea iazurilor de pe Cociovaliştea (23), Vlăsia (2), Câlnău (9), Crevedia (7) etc.

În ultimii ani în sectorul nordic al oraşului prin foraje au fost puse în exploatare ape termale, minerale care au caracter ascensional sau artezian (Băneasa-Foradex, Otopeni).

Climatul oraşului Bucureşti şi regiunilor limitrofe este climat temperat de câmpie, influenţat de excesivitatea din estul continentului. El este definit de câţiva parametri cu importanţă pentru activităţile turistice:

- radiaţie globală de peste 125 kcal/cm^2/an distribuită neuniform (maximum în iulie cu peste 14% şi minimum în decembrie cu 2,5%);
- veri calde (cu temperatura medie 21°-22°, maxime diurne de 30°-40° (cca 38 zile tropicale), ploi puţine cu caracter torenţial adesea cu grindină dar care asigură în jur de 35-40 % din cantitatea anuală, frecvente secete şi fenomene de uscăciune legat de prezenţa aerului tropical (iulie-septembrie).
- ierni reci în care frecvenţa maselor de aer est continental sau polar impune temperaturi coborâte (faţă de valoarea mediilor din lunile reci-decembrie-februarie de -0,5-3° se ajunge la minime diurne sub -30°), zăpezi, viscole.
- primăveri scurte cu variaţii termice diurne importante şi precipitaţii bogate (30% din cantitatea anuală).
- toamne lungi şi frumoase cu temperaturi medii de 18°-10°.

Sub raport termic, oraşul în raport cu regiunile limitrofe are valori medii cu 1-2° mai ridicate. Atmosfera mai încărcată cu pulberi în spaţiul oraşului face ca numărul de zile senine să fie mai redus (55 faţă de 60 la exterior) iar cele cu cer complet acoperit să fie mai ridicat (106 faţă de 100). Seninul domină vara şi toamna 1/3 din numărul de zile) iar cerul înnourat iarna (în decembrie peste 1/2).

Suprafaţa activă destul de variată a impus mai multe topoclimate care prin caracteristici pot influenţa activităţile turistice. În spaţiul urban se detaşează: *topoclimatul culoarelor de vale* cu umezeală mai accentuată, fenomene de ceaţă, pâclă, curenţi de aer; *topoclimatul interfluviilor* - cu o reţea stradală, cu o intensă circulaţie, construcţii, unităţi, economie etc. în care aerul e mai uscat, curenţii au direcţii impuse de culoarele bulevardelor, aerul este impur; *topoclimatul cartierelor periferice* din nord, est, şi vest cu suprafeţe lacustre, parcuri, grădini cu nuanţe moderate, plăcute.

În regiunile limitrofe oraşului sunt evidente *topoclimatele de pădure, lacustru, al aşezărilor rurale* în care apar variaţii locale faţă de climatul de câmpie propriu-zis.

Zona turistică Bucureşti se află la limita *dintre zona pădurilor de câmpie şi cea de silvostepă.* Dacă în partea nordică se află arealul stejarului pedunculat în centrul şi sud sunt cele în care predomină gârniţa şi cerul. Presiunea umană exercitată cu o deosebită intensitate în ultimele două secole a dus la îndepărtarea celei mai mari părţi din vegetaţia naturală încât ea numai poate fi recunoscută decât în câteva areale limitate. Mai însemnate, atât pentru valoarea peisagistică cât şi pentru activităţile turistice sunt cele din jurul lacului Snagov şi a râurilor Colentina, Pasărea, Dâmboviţa. În păduri, în zăvoaiele din lungul râurilor există o bogată faună cinegetică (căprioare, mistreţi, iepuri, păsări) iar în lacuri o variată faună piscicolă.

Există mai multe *rezervaţii naturale* (Snagov, Căldăruşani, Comana etc.) şi numeroase locuri în care sunt exemplare de arbori, plante sau animale ocrotite prin lege (cea mai mare concentrare în Grădina Botanică şi în parcurile Cişmigiu şi Libertăţii).

Municipiul Bucureşti reprezintă *o aşezare foarte veche.* În perimetrul său au fost identificate în mai multe locuri numeroase urme de cultură materială începând cu cele mai vechi din paleolitic (Pantelimon şi pe popinele Mihai Vodă, Radu Vodă şi Măgurele) şi neolitic (urme de aşezare la Dudeşti, Cernica şi necropole la Măgurele, Giuleşti, Jilava).

Este târg în sec. XIV-XV, Mircea cel Bătrân construind aici o mică cetate. Atestarea documentară apare de abia în Hrisovul din 20 septembrie 1459 emis de Vlad Ţepeş din Cetatea Bucureştilor; din acest moment şi până în 1659 el constituie a doua reşedinţă domnească (capitală) după Târgovişte. Ulterior este singura capitală a Ţării Româneşti, apoi după 1862 a Principatelor Unite, a României (1878), iar din 1918 a statului naţional unitar român.

Din sec. XVII a devenit unul din cele mai importante centre urbane cu o populaţie de peste 50.000 loc. Numărul acestora a crescut treptat (peste 121.000 la 1859, peste 180.000 la finele sec. XIX, 472.000 în 1927, peste 1 milion în 1948 şi peste 2 milioane în prezent). Suprafaţa oraşului a crescut în acelaşi ritm.

Astfel, în sec. XIV-XV oraşul se află doar pe stânga Dâmboviţei între Piaţa Naţiunilor Unite şi Şerban Vodă având în mijloc Curtea Domnească. În sec. XVI spre nord ajunge până la Universitate, iar în sud depăşea Dâmboviţa până la Colina Patriarhiei. În secolele următoare se extinde în toate direcţiile ajungând în 1944 în nord la lacurile de pe Colentina (Băneasa - Herăstrău - Tei), în sud la Mănăstirea Văcăreşti, în est până la comuna Pantelimon iar în vest la Ghencea. Ulterior a depăşit cu mult aceste limite atingând cu cartierele noi (Drumul Taberei, Militari, Bucureştii Noi, Băneasa, Berceni) o suprafaţă de 22.670 ha.

În afara curţii domneşti, în oraş există numeroase edificii ridicate de marii domnitori ai Ţării Româneşti (îndeosebi în sec. XVII-XVIII), mai multe mănăstiri, palate boiereşti.

În prezent este cel mai mare centru politico-administrativ, economic şi cultural ştiinţific al ţării. Spre capitală converg principalele magistrale feroviare şi rutiere ale ţării, aici funcţionează două aeroporturi (Băneasa, inaugurat în 1920, Otopeni-H.Coandă din 1970) şi patru magistrale de metrou subteran şi două aeriene (metrou uşor). Reţeaua stradală are peste 1960 km lungime (825 km modernizată). În 1848 a funcţionat primul mijloc de transport în comun (omnibuzul cu 10-15 locuri), în 1871 tramcarul (camion tras de cai), în 1872 primul tramvai tras de cai, în 1894 primul tramvai electric, în 1900 pe străzile Bucureştiului a circulat primul automobil, de 1940 se leagă primul autobuz, în 1950 circulă primele troleibuze, iar în 1979 a funcţionat primul tronson de metrou.

Bucureştiul constituie şi cel mai însemnat centru ştiinţific de învăţământ şi cultură. În 1764 a fost înfiinţată de C. Brâncoveanu "Academia domnească de la Sf. Sava", la 1818 "Şcoala academicească", în 1835 ia fiinţă "Şcoala de agricultură" de la Pantelimon, în 1857 apare "Şcoala naţională de medicină şi chirurgie". În anul 1864 este organizat învăţământul de toate gradele, pe baze moderne; i-au fiinţă Universitatea din Bucureşti, Şcoala naţională de ponţi; şosele, mine, arhitectură, Conservatorul de artă dramatică şi Şcoala de Belle Arte.

În prezent, reţeaua de învăţământ cuprinde peste 270 şcoli generale, peste 80 licee, 14 institute de învăţământ superior de stat şi mai multe universităţi particulare.

Principalele momente în afirmarea culturii, sănătăţii şi artei în Bucureşti sunt: prima tipografie la mănăstirea Plumbuita (1573-1582), tipografia lui C. Brâncoveanu, în 1704 primul spital la Colţea urmat în 1838 de spitalul Brâncovenesc şi în 1839 de Spitalul de naşteri, înfiinţarea în 1862 a "Societăţii române de ştiinţe", în 1864 a "Muzeului naţional de antichităţi", în 1865 a Ateneului Român şi Societăţii de Ştiinţe Naturale, în 1866 a Societăţii Literare Române devenită în 1867 Societatea Academică Română şi din 1879 Academia Română, apoi în 1875 ia fiinţă Societatea Română de Geografie; în 1892 se pun bazele Teatrului Naţional, în 1896 se produce primul spectacol cinematografic din ţara noastră, iar în 1920 se constituie Societatea Compozitorilor Români.

În prezent, îşi desfăşoară activitatea 18 instituţii teatrale, peste 30 unităţi muzeistice.

De-a lungul mileniilor spaţiul din jurul Bucureştiului a fost intens şi continuu populat dovadă numeroase urme de cultură materială care în multe din ele se suprapun de la o etapă la alta. În trecut cele mai vechi elemente descoperite care indică locuiri aparţin paleoliticului (Pantelimon, Brăneşti, Jilava, Snagov, Ciolpani etc.) şi neoliticului (Cernica, Vidra, Comana, Cernica, Jilava), epocii bronzului dar şi din secolele următoare. Atestarea documentară a localităţilor este legată de secolele XIV-XVIII, dezvoltarea lor fiind legată direct de rolul tot mai însemnat (politic, economic) pe care Bucureştiul l-a căpătat după ce a devenit capitala Ţării Româneşti dar şi datorită situării într-o arie de intersecţie a drumurilor ce veneau dinspre dealuri şi oraşele mari spre capitală şi Dunăre. Ele au reprezentat reşedinţe boiereşti, domneşti situaţie care a stimulat nu numai dezvoltarea economico-socială dar şi realizarea de construcţii (palate, conace, mânăstiri, biserici etc.) mai ales în sec. XVI-XIX, care reprezintă însemnate dovezi ale evoluţiei culturii româneşti. Multe din ele, în prezent sunt obiective de interes turistic fiind incluse în programe variate de sejur. Cele mai însemnate sunt în Mogoşoaia, Buftea, Otopeni, Căldăruşani, Snagov, Cernica, Pasărea, Comana. Paralel cu dezvoltarea aşezărilor s-a constituit o reţea de drumuri densă care le leagă de capitală dar şi de alte oraşe din Câmpia Română, unele constituind artere de importanţă naţională şi internaţională (Bucureşti-Ploieşti-Braşov; Bucureşti-Urziceni; cele două autostrăzi, Bucureşti-Giurgiu, Bucureşti-Târgovişte).

Potenţialul turistic

Zona turistică Bucureşti dispune de un potenţial natural şi social complex şi variat care asigură permanent o intensă activitate turistică.

De-a lungul anilor s-a realizat o dotare adecvată materializată într-o reţea de 40 hotele (2-5 stele), baze sportive şi agrement, mai multe campinguri, cabane amplasate în păduri, în vecinătatea lacurilor.

Obiectivele turistice sunt grupate în oraş pe diferite artere (precumpănitor în centrul acestuia), iar în afară, în câteva areale unde se află cu specific complex.

Principalele obiective turistice din oraş.

Obiectivele social-culturale

Muzeu şi expoziţii - sunt cele mai numeroase şi cu colecţiile cele mai mari. Între acestea sunt:

- *Muzeul Naţional de istorie a României* amenajat în 1972 în "Palatul Poştelor", clădire ridicată între 1894-1900 în stil neoclasic după planurile arhitectului Al. Săvulescu. El reuneşte un număr mare de exponate ce-au aparţinut în principal "Muzeului naţional de antichităţi" înfiinţat în 1864; în prezent este în reorganizare. În sălile muzeului era prezentată evoluţia societăţii pe teritoriul ţării noastre cu multe piese şi documente inedite începând din paleolitic şi neolitic şi până în prezent, numeroase mărturii ale civilizaţiei româneşti, marile personalităţi istorice etc. În lapidariu există copia celebrului monument din Roma- "Columna lui Traian", şi pietre funerare medievale. În sălile tezaurului sunt prezentate idoli antropomorfi neolitici, piese din epoca geto-dacică, medievală, modernă şi contemporană între care în mod deosebit se remarcă Tezaurul de la Pietroasa cunoscut sub numele "Cloşca cu puii de aur", medalii şi ordine de aur ale României etc. Istoria monedei pe teritoriul României este redată prin numeroase piese în "Cabinetul de numismatică".
- *Muzeul Municipiului Bucureşti* este amenajat în Palatul Şuţu, clădire ridicată între 1833-1834 de postelnicul Costache Şuţu, având ca arhitecţi pe J. Veit şi K. Schwink. În clădirea realizată în stil neogotic, arhitectul Karl Storck a făcut unele amenajări între care o impunătoare scară cu două braţe. În sălile muzeului sunt concentrate numeroase colecţii de piese şi documente (multe din ele aparţinând muzeului municipiului inaugurat de N. Iorga în 1931) ce evocă străvechea populare şi istoria acestor locuri între care - actul de atestare a oraşului din 1459 şi documente ce ilustrează participarea populaţiei oraşului la marile evenimente politice, culturale şi schimbări economice.
- *Muzeul Curtea Veche-Palatul Voevodal* concentrează vestigiile cele mai însemnate din construcţiile medievale începând cu cele ale lui Vlad Ţepeş (sec. XV) şi încheind cu cele aparţinând lui C. Brâncoveanu (sec. XVIII).
- *Muzeul Naţional de Artă al României* extins din 1990 în întreaga clădire a fostului Palat Regal construit între 1930-1937 după proiectul arh. D. Nenciulescu (stil neoclasic). În prezent el cuprinde două secţii-artă românească şi artă universală fiecare cu mai multe expoziţii artă veche românească (ţesături, broderii cu fir de aur şi argint, manuscrise, uşi de lemn sculptat, icoane şi iconostase; artă românească modernă şi contemporană (lucrări reprezentative pentru sec. XIX-XX între care ale marilor artişti plastici Th. Aman, Gh. Tatarescu, N. Grigorescu, St. Luchian, N. Tonitza, Th. Palladi, C. Brâncuşi, C. Ressu, D. Ghiaţă, C. Baba, Al. Ciucurencu, I. Jalea, I. Ţuculescu, I. Irimescu); artă Universală (lucrări din şcolile italiană-sec. XIV-XVIII, spaniolă-sec. XVI-XVIII, Ţările de Jos-sec. XV-XVII, germană-sec. XV-XVII, franceză - sec. XVI-XIX; piese de mobilier, tapiserii, covoare, broderii, porţelan de factură europeană, orientală, indiană, chineză, japoneză; grafică (lucrări aparţinând unor artişti români, francezi, germani).

- *Muzeul Colecţiilor de Artă*, înfiinţat în anul 1978 în "Casa Romanit" ridicată în mai multe etape în sec. XIX. În sălile sale sunt prezentate tablouri româneşti şi străine, icoane pe sticlă, desen, gravuri, sculpturi în lemn şi fildeş, ceramică, porţelan, textile etc. ce-au aparţinut unor mari colecţionari - A. şi B. Slătineanu, M. Beza, H. şi V.G. Beza, E. şi I. Dona, I. Iser, G. Oprescu, S. şi Gh. Răuţ, E. şi A.Simu, E. şi M. Wieberg, V. Eftimiu, Al. Phoebus, C. Doncea, I. Pas etc.

- *Muzeul Naţional Cotroceni* este organizat după 1990 în vechiul palat din Dealul Cotrocenilor. Iniţial edificiul a fost construit de Paul Gottereau în 1893 pe locul curţii domneşti a lui Şerban Cantacuzino. A fost refăcut de Gr. Cerchez. În sălile sale există exponate din sec.XVIII-XIX dar mai ales o parte din cele care au aparţinut regilor României.

- *Muzeul Naţional de Artă Contemporană al României* - într-o aripă a Palatului Parlamentului.

- *Alte muzee de artă* au caracter memorial, ele fiind legate de marii artişti plastici : Th. Amann (clădire din 1869 în stil renascentist), Gh. Tattărescu (clădire din sec. XIX; atelierul pictorului); C. Medrea (o parte din lucrările scuptorului); Th. Pallady, Gr. Vasile (pictură), Muzeul de Artă Veche Apuseană Ing. D. Minovici, Muzeul C.I. şi C.C. Nottara, Galeriile de artă, Colecţia "Fraţii Beatrice şi Hrandt Arachian", Colecţia "Maria şi dr. George Severeanu", Colecţia de Artă "Ligia şi Pompiliu Macovei", Colecţia de Artă Plastică "Fr. Storck şi Cecilia Cuţescu Storck", Muzeul K.H. Zambaccian, Muzeul de Artă Populară Prof.dr. N. Minovici, Muzeul memorial "Dimitrie şi Aurelia Ghiaţa".

- *Muzeul Naţional al Satului* "Dimitrie Gusti" de pe malul lacului Herăstrău. Are 10 ha, 298 construcţii rurale (42 case, 163 construcţii anexe, 15 ateliere meşteşugăreşti, trei biserici), mobilier, ţesături, cusături, ceramică din diferite regiuni ale ţării.

- *Muzeul Ţăranului Român* se află amenajat într-o clădire ridicată pe baza planurilor arh. N. Ghica-Budeşti între 1912-1939; exponate care pun în evidenţă elemente din diferite zone etnografice (ţesături, cusături, costume, ceramică).

- *Muzeul literaturii române* realizat în 1958 într-o clădire construită la mijlocul sec. XIX în stil neoclasic francez. Este expus un valoros fond de manuscrise, documente, fotografii, ediţii princeps, publicaţii etc.

- *Muzeul Naţional Geologic* dat în folosinţă în 1989 cuprinde colecţii de minerale, roci şi fosile care ilustrează alcătuirea, evoluţia scoarţei pe teritoriul României şi al Europei.

- *Muzeul Naţional de Istorie Naturală "Grigore Antipa"* cu sorginte în muzeul de la Colegiul "Sf. Sava"(1831), care a fost dezvoltat după 1867 în cadrul Universităţii din Bucureşti şi din 1908 în edificiul din B-dul Kiseleff. Are peste 300.000 exponate în cadrul a trei secţii-evoluţia pământului şi a vieţuitoarelor; relaţia animal-mediu ambiant; fauna Globului şi a României.

- *Muzeul Militar Naţional* organizat din 1911; cuprinde exponate ce ilustrează cele mai semnificative monumente din istoria militară a poporului nostru.

- *Muzeul Naţional "George Enescu"* amenajat în palatul Cantacuzino (baroc francez după planurile arh. I.D. Berindei, la începutul sec. XX) bogat ornamentat

şi cu o intrare fastuoasă. În muzeu există piese, documente legate de marele muzician (tablouri, busturi, fotografii, partituri, manuscrise şi obiecte personale).

Alte muzee: *Muzeul Tehnic "Prof.ing. Dimitrie Leonida", Muzeul Căilor Ferate Române, Muzeul Naţional al Pompierilor, Observatorul Astronomic, Casa memorială "Tudor Arghezi", Muzeul Arhivelor Statului, Casa Memorială "George şi Agatha Bacovia", Casa memorială "Constantin Joja", Casa memorială "Gala Galaction", Casa memorială "Ion Minulescu", Casa memorială "Liviu Rebreanu-Fanny Rebreanu", Muzeul Memorial Dr. Victor Babeş, Muzeul Memorial dr. Georghe Marinescu, Muzeul Teatrului Naţional I.L. Caragiale, Muzeul Operei Române, Muzeul Universităţii din Bucureşti, Muzeul Universităţii Politehnica, Muzeul Naţional al Hărţilor şi Cărţii Vechi, Colecţia Memorială "Maria Filoti", Colecţia Muzeală a Episcopiei Armeano-Gregoriene, Colecţia de Antichităţi a Institutului de Arheologie "Vasile Pârvan", Muzeul Mitropolit "Antim Ivireanu", Muzeul Aviaţiei, Muzeul Costumelor populare din România, Muzeul Literaturii Române, Muzeul memorial C.I. şi C.C. Nottara, Muzeul Memorial George Călinescu, Muzeul Naţional Filatelic, Muzeul Sportului din România etc.*

Biserici şi mănăstiri cu valoare istorică şi arhitectonică

- *Biserica Curtea Veche*-ridicată de Mircea Ciobanu (1559) şi fiul său Petru cel Tânăr; în interior fresce realizate la mijlocul sec. XIX de către C. Lecca şi Mişu Popp şi câteva din sec. XVI şi XVIII; între sec. XVI şi 1849 a fost ''biserica ungerii domnilor'' (biserică de mir); cea mai veche din Bucureşti.
- *Mânăstirea Plumbuita*, ridicată pe malul râului Colentina în timpul domniilor lui Petru cel Tânăr, Alexandru II Mircea şi Mihnea Turcitul în a doua jumătate a sec. XVI; Matei Basarab a ridicat aici casa domnească la 1647. La tipografia mănăstirii, în 1582 a fost scos ''Tetraevanghelul-prima lucrare apărută la Bucureşti; are şi un muzeu cu piese de cult.
- *Biserica Mănăstirii Mihai Vodă*-ridicată de Mihai Viteazul înainte de a fi domnitor (1591); în clădirile din vecinătate care existau înainte de demolările dintre 1985-1988 şi-au avut reşedinţa mai mulţi domnitori din sec. XVIII şi XIX, între 1855-1862 aici a funcţionat "Şcoala de medicină" iar din 1866-Arhivele Statului. După 1985 ansamblul de clădiri a fost demolat, biserica mutată, iar popina pe care se aflau a fost nivelată.
- *Biserica Mânăstirii Radu Vodă* aparţine domnitorului Radu Mihnea (1613-1614) care a reconstruit ansamblul mănăstiresc ridicat de Alexandru II Mircea (1568-1577) distrus prin incendiere de Sinan Paşa în 1595. În interior o pictură de Gh. Tatarescu şi 24 de morminte.
- *Patriarhia* ridicată de domnitorul Constantin Şerban Basarab la 1657 şi terminată în 1658 sub Mihnea al III-lea, domnitorul Radu Leon mută aici sediul Mitropoliei Ţării Româneşti de la biserica Radu Vodă, lăcaş în care s-a menţinut şi de la care a provenit şi denumirea colinei pe care se află (Dealul Mitropoliei); a devenit sediul Patriarhiei române după Marea Unire de la 1918. Are hramul Sfinţii Împăraţi Constantin şi Elena. Construcţia este tipică pentru arhitectura specifică sec. XVII. Planul este trilobat cu altar, naos, pronaos (dimensiuni mari) şi un pridvor deschis cu coloane. Pereţii exterior păstrează ca decoraţie două

nivele de panouri dreptunghiulare, un brâu format din trei ciubuce răsucite, încadrat de şiruri de cărămidă dispuse zimţat. Pe biserică există patru turle cu decoraţii simple, dar elegante. În interior pictura realizată între 1932-1935 aparţine lui D. Belizarie; din pictura sec. XVII s-a păstrat doar icoana sfinţilor Împăraţi Constantin şi Elena. În faţa bisericii patriarhale este *turnul clopotniţă* ridicat de domnitorul Constantin Brâncoveanu la 1698.

- *Biserica Antim*, ctitorie a mitropolitului Antim Ivireanul la 1713-1714.
- *Biserica Cotroceni* ctitorie a domnitorului Şerban Cantacuzino. Era realizată din piatră cu decoraţiuni specifice epocii, pictura aparţinea lui Pârvu Mutu, în interior existau mormintele domnitorului şi ale membrilor familiei sale acoperite cu plăci de marmură sculptate. A fost demolată din ordinul lui Nicolae Ceauşescu, în vecinătatea ei fiind ridicat un nou palat care în prezent are funcţia de sediu al Preşedenţiei României şi refăcută după 1996 din dispoziţia preşedintelui Ion Iliescu.
- *Biserica Doamnei*, ctitorire (1693) a Doamnei Elena, soţia domnitorului Şerban Cantacuzino. Prin arhitectură şi mod de decoraţie face trecerea de la stilul bisericilor din epoca lui Matei Basarab la cel brâncovenesc.
- *Biserica Colţea*, ctitorie a Spătarului Mihai Cantacuzino la 1701-1702; prima în Bucureşti realizată în stilul brâncovenesc (numeroase elemente decorative vegetale şi animale); între stâlpii pridvorului sunt montate plăci de piatră provenită din Turnul Colţei demolat în 1888; pictură de Gh. Tattarescu (1871).
- *Biserica Fundenii Doamnei*, ctitorire a lui M. Cantacuzino (1699). Se păstrează numeroase elemente în stucatură şi o frescă realizată de Pârvu Mutu Zugravu ("Judecata de apoi").
- *Biserica Sfântu Gheorghe Nou*, ctitorire a lui C. Brâncoveanu după planul Mănăstirii Hurezi; pictură din sec. XIX (C. Lecca şi M. Popp); în incintă se află mormintele domnitorilor Ion Movrocardat şi C. Brâncoveanu.
- *Biserica Stavropoleos* ridicată la începutul sec.XVIII de călugărul Ioanichie ce-a ajuns mitropolit de Stavropolis; restaurată între 1899-1904 de arh. I. Mincu. Impresionează prin frumuseţea elementelor decorative.
- *Biserica Kreţulescu* ridicată între 1720-1722 de logofătul Iordache Kreţulescu la marginea de nord a oraşului din epoca respectivă; reflectă prin construcţie şi decoraţie stilul brâncovenesc.
- *Biserica Sfântu Spiridon Nou*, ctitorie a domnitorilor Scarlat Ghica şi Alexandru Ghica la mijlocul sec. XVIII, este o construcţie monumentală cu elemente bizantine şi neogotice (impresionează faţada încadrată de turnuri clopotniţă). În interior sunt câteva picturi aparţinând lui Gh. Tattarescu şi mormintele domnitorilor Scarlat Ghica, C. Hangerli şi Al. Şuţu.
- *Mânăstirea Plumbuita*
- *Biserica mânăstirii Mărcuţa*
- *Biserica Domniţa Bălaşa*-ctitorie a lui C. Brâncoveanu (1736); în faţă statuia acesteia realizată de K. Storck.
- *Catedrala romano-catolică*

Alte lăcaşe de cult: *Biserica Armenească* (sec. XX., arh. D. Maimarolu), *Biserica anglicană* (sec. XX), *Biserica rusă* (sec. XX), *Biserica grecească* (sec. XIX), *Biserica italiană, Templul coral* etc.

Palate şi alte edificii cu valoare arhitectonică.

Au fost realizate în trei etape: finele sec. XIX în începutul sec. XX; a patra decadă a sec. XX şi după 1960 având de-a lungul anilor destinaţii diferite.

- *Ateneul Român* realizat între 1885-1888 din iniţiativa Societăţii culturale Ateneul român, după planurile arh. Albert Galleron şi C. Băicoianu în prima parte a sec. XX s-au adăugat încă două clădiri (arh. L. Negrescu), corpul central are formă circulară o înălţime de 41 m şi o faţadă în stil neoclasic cu coloane; în interior în sala de concert (1000 locuri, diametru 28,5 m) se află o frescă ce ilustrează momente semnificative din istoria ţării-operă a lui Costin Petrescu; aici se află sediul filarmonicii George Enescu. Reprezintă unul din edificiile emblematice ale capitalei.
- *Biblioteca Central Universitară* construită între 1891-95 după planurile lui Paul Gottereau; a ars în decembrie 1989 şi a fost refăcută şi extinsă după 1992.
- *Palatul Telefoanelor* inaugurat în 1933; arhitecţi Louis Weeks şi Walter Roy; a fost cea mai înaltă clădire din oraş până în 1960 (53 metri).
- *Palatul Cercul Militar Naţional* (fost Casa Centrală a Armatei) ridicat în 1912 pe baza planurilor arh. D. Maimarolu în stil neoclasic francez pe locul fostei mănăstiri Sărindar.
- *Palatul Regal.* Iniţial au fost case boiereşti aparţinând lui Dinicu Golescu; între 1833 şi 1930 au devenit reşedinţa domnitorilor şi a regelui Carol I. Între 1930 şi 1937 după planurile arhitectului D. Nenciulescu a fost realizat palatul actual care a funcţionat ca reşedinţă a regelui până în 1947, iar ulterior într-o latură Muzeul de artă al României iar cealaltă sediul Consiliului de Stat. După revoluţia din 1989 toată clădirea este destinată Muzeului de Artă.
- *Palatul Cotroceni* constituie un ansamblu de clădiri realizate de-a lungul a trei secole (pe locul unor vestiţi codrii de stejar). Primele construcţii (mânăstirea şi casele domneşti) au fost legate de epoca domnitorului Şerban Cantacuzino (1679-1682) ele reflectând prin structură şi ornamentaţie stilul caracteristic sec. XVIII. A folosit ca reşedinţă de alţi domnitori din sec. XVII-XIX (C.Brâncoveanu, Nicolae şi Constantin Mavrocordat, Al.Ispilanti, Al Moruzi, Barbu Ştirbei, Al. I. Cuza). Regele Carol I a hotărât ridicarea pe locul caselor domneşti a unui palat destinat familiei regale care a fost construit în 1893-după planurile arhitectului francez Paul Gauttereau (un edificiu cu trei nivele cu încăperi cu destinaţii distincte în funcţie de care s-a realizat o amenajare şi o decoraţie corespunzătoare prin mobilă, tablouri). Construcţia care a suferit avarii la cutremurul din 1940, a fost refăcută funcţionând ca palat al Pionerilor între 1949 – 1976. În anul 1977 este din nou afectat de cutremur şi supus unei restaurări totale timp de 10 ani (arh. N.Vlădescu). În 1991 s-a organizat Muzeul Naţional Cotroceni care în 1994 a primit premiul "European Museum of the Year Award". În vecinătate se află un palat nou (realizat înainte de 1989) care în prezent este sediul "Preşedenţiei României". Palatele sunt înconjurate de un parc imens desfăşurat în câteva trepte.
- *Palatul Parlamentului* Reprezintă cel mai mare edificiu din România şi conform Guiness Book a doua construcţie ca suprafaţă din lume (după Pentagon) şi a treia ca volum (ansamblul de la Cape Canaveral, SUA; piramida Quetzacoatl

din Choluna, Mexic); poate fi zărită din aproape toate punctele de belvedere ale capitalei. La realizarea ei au contribuit peste 400 de arhitecţi şi peste 20 000 de constructori specialişti şi artişti din diferite domenii. Lucrarea a început în anul 1984, edificiul se desfăşoară pe 330000 m^2, are un volum de 2 550 000 m^3, distribuite în 21 de corpuri, 6 nivele la care se adaugă şi un foarte mare spaţiu subteran. Există cca 1000 de încăperi cu suprafeţe de 100–2600 m^2 (cabinete, saloane, sălile Camerei Deputaţilor şi Senatului României, săli de şedinţe, conferinţe, o sală de spectacol şi Muzeul de artă modernă etc.

În jurul acestui ansamblu există un parc de cca 290 000 m^2, pe o latură a acestuia începe construcţia "Catedralei Mântuirea Neamului".

- *Primăria Capitalei*-construită între 1906-1910 de arh. Petre Antonescu pentru Ministerul lucrărilor publice; se remarcă prin elemente şi forme arhitecturale româneşti.

- *Universitatea din Bucureşti* a fost construită între 1857-1869 după planurile arh. Al. Orăscu dar a suferit adăugiri şi refaceri ulterior în mai multe faze. Iniţial aici au funcţionat pe lângă cele trei facultăţi (Drept, Filozofie-Litere şi Ştiinţe) şi Senatul, Academia, Muzeul de antichitate şi istorie naturală.

- *Clădirea Facultăţii de Drept* a Universităţii din Bucureşti realizată în 1935 în stil neoclasic având ca arhitect pe Petre Antonescu; pe faţadă există câteva statui realizate de I. Jalea şi C. Georgescu precum şi două basoreliefuri.

- *Opera Română* construită între 1950-1953 pe baza planului arh. Octav Doicescu; pe faţadă basoreliefuri, iar în faţă monumentul lui G. Enescu de J. Jalea; are şi un muzeu.

- *Academia Militară* terminată în 1953, după planurile unui colectiv condus de arh. D. Marcu. În faţă Monumentul Eroilor patriei.

- *Universitatea de Medicină* - clădire din 1902, în stil neoclasic pe baza planului arh. Louis Blanc; în faţă statuia lui Carol Davila întemeietor al învăţământului medical românesc în 1856.

- *Palatul de Justiţie* - construit între 1890-1895, (arh. A. Ballu) în stilul renaşterii franceze. Faţada este decorată cu statui simbolizând legea, dreptatea, justiţia, adevărul, forţa şi prudenţa. Interioarele şi mai ales scările şi holul central (Sala paşilor pierduţi) sunt realizate de I. Mincu.

- *Palatul C.E.C.* construit între 1896-1900 (arh. P. Gottereau) în stilul renaşterii franceze. Impresionează prin monumentalitate şi decoraţiuni, faţada exterioară.

- *Teatrul Naţional* a fost ridicat între 1967-1970 (arh. H. Maicu, R. Belea, N. Cucu) şi remodificat după 1985 are mai multe săli de spectacol, conferinţe, expoziţii. Într-o secţiune a edificiului se află Teatrul naţional de operetă.

- *Palatul Ministerului Agriculturii* construit în 1896 (arh. Louis Blanc) în stilul renaşterii franceze.

- *Institutul de arhitectură I. Mincu* - cu aripa veche realizată între 1912-1927 (arh. Gr. Cerchez) la care impresionează faţada cu o logie în stil brâncovenesc şi două construcţii noi (1963-1968).

- *Academia de studii economice*-construcţie din 1926 (arh. Gr. Cerchez şi Van Saanen-Algi) în stil neoclasic, dar şi cu unele elemente ale Renaşterii franceze; în sala de festivităţi se află o frescă ce redă secvenţe din istoria comerţului

românesc realizată de Cecilia Cuţescu - Storck. Între 1954-1955 şi 1967-1968 au fost adăugate două corpuri în stil modern (arh. C. Alifanti).

- *Academia României*-îşi are sediul într-o clădire din 1890 realizată în stil neoclasic.

- *Palatul Ministerului transporturilor şi telecomunicaţiilor* construit între 1935-1950 (arh. D. Marcu, St. Călugăreanu, P. Miclescu, T. Săvulescu) în locul Atelierelor C.F.R.; stil neoclasic.

- *Televiziunea Română* într-un ansamblul construit între 1967-1970 (arh. T. Ricci, T. Iacoban, M. Căciulă).

- *Casa Presei* - ansamblul arhitectonic terminat în 1956 (arh. H. Maicu).

- *Pavilionul Expoziţiei Naţionale*-realizat în 1962 după planurile unui grup de arhitecţi coordonat de A. Damian.

Alte edificii cu valoare istorică şi arhitectonică:

- *clădirile liceelor*: Gh. Lazăr (1890, arh. Montaureanu), M. Viteazu (1928-1932), D. Cantemir (1915-1932), Sf. Sava (cea mai veche instituţie şcolară din Bucureşti - înfiinţat de C. Brâncoveanu la 1664), I.L. Caragiale;

- *mari hoteluri*: Hilton-Athene Palace (1914, arh. Th. Bradeau), Bulevard (1882, Al. Orăscu), Continental (din 1904), Bucureşti (după 1980), Turist, Parc, Doina (1970), Dorobanţi (1974), Modern (1970), Naţional, Lido (1930), Ambasador (1940), Intercontinental, Sofitel, Crown Plaza, Mariott etc.

- *mari magazine* - Complexul Unirea (clădirea centrală 1976 şi cele laterale 1987-88), Complexul Bucur Obor (1977)

- *mari unităţi sanitare*: Colţea (1888, arh. Schieferlle pe locul unui aşezământ mai vechi din 1704), Fundeni, Universitar, Elias

- *Circul de Stat* (1961, arh. N. Porumboiu), *Bufetul de la Şosea* (Doina; 1894, arh. I. Mincu, stil românesc);

- *alte clădiri cu valoare arhitectonică*: casele boiereşti de pe Calea Victoriei (Casa Dissescu - 1910-20 stil brâncovenesc; Casa Cleopatra Trubeţcoi-stil neoclasic 1840; Casa Lenş- Vernescu, 1890, plafoane pictate de D. Mirea; Casa Montearu - 1887-89, arh. I. Mincu); apoi Palatul Ghica (stil neoclasic, 1882), Foişorul de Foc (1892-1893, iniţial loc de observaţie; din 1963 muzeu), Palatul Ştirbei (1837; neoclasic francez; arh. San Jouard), Palatul Băncii Naţionale (1833, Al. Galleron, neoclasic), Biblioteca Naţională (fosta Bursă, 1910; arh. Şt. Burcuş), Palatul Kreţulescu (în prezent sediul UNESCO), Hanul Manuc (din 1808), vilele de pe bulevardele L. Catargiu şi Kiselef etc.

Parcuri, grădini şi locuri de agrement.

- *Parcul Cişmigiu* (17 ha), cea mai veche grădină publică amenajată în centrul oraşului, între 1845-1860, iniţial de către arhitectul peisagist german Carl F. Mayer şi apoi de către F. Rebhun, cu arbori şi arbuşti din jurul oraşului şi plante ornamentale de la Braşov şi Viena. În parc se află Rondul Roman (conţine şi busturile unor mari scriitori români). Monumentul eroilor francezi (din marmură de Carrara, sculptor I. Jalea), Izvorul lui Eminescu, lacul, o bibliotecă etc.

- *Parcul Kiseleff*, de-o parte şi de alta şoselei cu acelaşi nume; amenjat de Carl Mayer la mijlocul sec.trecut; în parc se află busturile: B. Ştefănescu

Delavrancea (C. Medrea), Ovidiu (C. Medrea), N. Leonard (O. Han), Carol Davila (C. Storck), Victor Babeş (M. Kremser), I. Cantacuzino (C. Medrea).

- *Grădina Botanică* - a fost amenajată în zona actuală în 1884 după ce anterior fusese lângă mănăstirea Cotroceni (1860-1874) şi în faţa Universităţii (1874-1884). Are o suprafaţă 10,5 ha. Aici se află şi Institutul botanic, un ansamblu de sere (peste 2100 m^2), un muzeu

- *Parcul Herăstrău* (187 ha), pe malul lacului omonim, amenajat începând cu 1936; este cel mai mare parc din oraş. În cadrul său există un teatru de vară, terenuri şi baze sportive, Expoflora, debarcadere pe malul lacului, restaurante, Muzeul Satului.

- *Parcul Carol (fost Libertăţii)* amenajat între 1900 şi 1906 sub conducerea lui E. Redont pe cca 36 ha. În cadrul lui există Arenele romane (spectacole de teatru, concerte, gale sportive), Muzeul tehnic "I. D. Leonida", Monumentul eroilor, Fântâna "Zodiac", un lac; în vecinătate se află Observatorului astronomic.

- *Parcul Naţional (fost 23August)* (54 ha) a fost amenajat între 1950-1953 (inaugurat la Festivalul mondial al tineretului şi studenţilor). În parc există Stadionul Naţional (80.000 locuri), un patinoar, turnul pentru paraşutism, un teatru de vară, un lac, terenuri de antrenament, Muzeul sportului etc.

- Alte parcuri: *Ioanid* (din1870), *N. Bălcescu* (după 1954, 120 ha), *Drumul Taberei* (din 1976, 30 ha, ştrand, lac, terenuri de sport), *Plumbuita* (din 1977, 80 ha, terenuri de sport), *Tineretului* (1974; aici se află Sala Polivalentă, Orăşelul copiilor, iar în vecinătate Palatul copiilor).

În Bucureşti există mai multe *complexe sportive*-cele mai importante fiind: Steaua, Dinamo, Rapid, Naţional, Tineretului, Sala Lucian Grigorescu şi multe altele mai mici cu profil nautic, tenis, fotbal; de-o parte şi de alta a locurilor Băneasa, Herăstrău, Tei, Pantelimon. Aici există şi multe spaţii amenajate pentru plaje, înot, agremente folosite din mai până la finele lunii septembrie.

Monumente, statui, fântâni.

În Bucureşti sunt peste 60 monumente, statui, busturi ce amintesc de importante evenimente istorice, culturale sau de mari personalităţi din cultură, ştiinţă. Cele mai însemnate sunt:

- *Arcul de Triumf* ridicat în 1922 din lemn şi stucatură şi refăcut între 1935-1936 de către arh. P. Antonescu din beton armat şi granit de Deva; pe el sunt aplicate basoreliefuri, medalioane, inscripţii realizate de mari sculptori români (I. Jalea, C. Medrea, C. Baranschi).

- *Monumentul Aviatorilor* realizat de Lidia Kotzebue şi Iosif Fekete între 1930-1935; un Ikar pe un obelisc; la bază trei aviatori căzuţi în lupte.

- *Monumentul Eroilor C.F.R.* realizat de C. Medrea şi Ion Jalea în 1936 dedicat ceferiştilor căzuţi în primul război mondial.

- *Monumentul Eroilor patriei* dezvelit în 1917, operă a unui colectiv de sculptori - Zoe Băicoianu, Marius Butunoiu, Ion Dămăceanu, T.N. Ionescu; la baza monumentului sunt două basereliefuri (154 m^2) în care sunt redate momente semnificative din istoria românilor.

- *Monumentul Eroilor 1916-1918* (în parcul Carol, arh. Ionescu-Varo).

- *Monumentul Geniului-Leul* (1926, autor Spiridon Georgescu) dedicat ostaşilor trupelor de geniu.

- *Monumentul "Lupoaica Romei"* - primit în 1906 din partea municipalităţii Romei.

- *Monumentul eroilor pompieri din 1848* (1901, autor W. Hegel).

- *Monumente ridicate în amintirea eroilor Revoluţiei din decembrie 1989* în Piaţa Palatului, Cimitirul Eroilor.

- Dintre *statui* reprezentative sunt: C. Brâncoveanu (1939, Oscar Han), Spătarul Mihai Cantacuzino (1865, cea mai veche de oraş, marmură de Carrara, Karl Storck), I.L. Caragiale (C. Baranschi), Carol Davila (1903, Carol Stork), M. Eminescu în faţa Ateneului (Gh. Anghel 1961), George Enescu (J. Jalea, 1971), M. Kogălniceanu (Oscar Han), Gh. Lazăr (I. Georgescu 1855), Mihai Viteazu (Carrier Beleuse 1885), Ion Heliade Rădulescu (Ettore Ferrari, 1879), Gh. Lazăr (1885, I. Georgescu), Spiru Haret (Ion Jalea 1935), C. A. Rosetti (W. Hegel 1902), Tudor Vladimirescu (Th. Burcă 1934).

- *Busturile din Rotonda Scriitorilor din Cişmigiu* (V. Alecsandri de Th. Burcă; Titu Maiorescu de D. Bâlad; Duiliu Zamfirescu de Al. Călinescu, N. Bălcescu de C.Baraschi; Al. Vlahuţă de O. Han; M.Eminescu de I. Jalea, I. Creangă de I. Jiga; Şt. O. Iosif şi G. Coşbuc de I. Popovici).

Fântânile constituie elemente semnificative în peisajul Bucureştiului sunt concepute sub forma unor ansambluri.

- *Fântâna Mioriţa* (1935, Octav Diocescu, un bazin elipsoidal având în mijloc două ziduri din granit pe care existau mozaicurile realizate de Miliţa Petraşcu, inspirate din balada omonimă).

- *Fântâna"Zodiacului"* (1934, Octav Diocescu cu decoraţiuni de Mac Constantinescu; un vas sub formă de cupă din piatră având în exterior semnele zodiacale).

- *Fântâna Gh. Cantacuzino* (Parcul Carol, 1870).

- Alte *fântâni arteziene* sunt lângă Facultatea de Geografie, în faţa teatrului Odeon, în faţa Casei Armatei, în Piaţa Unirii, pe Calea Moşilor.

Alte construcţii sau amenajări care captează interesul unor categorii de turişti.

Între acestea cu o importanţă mai mare pentru desfăşurarea activităţii turistice sunt:

- *Metroul* -cu peste 60 km lungime, 4 magistrale (prima linie inaugurată în 1979);

- *Cheiul Dâmboviţei* (primele amenajări ale Dâmboviţei s-au făcut în 1882 când albia râului a fost regularizată şi adâncită; ultimele s-au efectuat după 1985 când în lungul văii au fost amenajate două sisteme-cel de drenaj al apelor reziduale care se află la adâncime şi un curs de apă curată la suprafaţa alimentat de Lacul Morii ce are o suprafaţă de aproape 240 ha);

- *Centrul vechi al oraşului* cu încrengătura de străzi comerciale (Lipscani, Şelari, Smârdan, Covaci) ce dau către Curtea Veche şi Hanu lui Manuc;

- *Porţile de intrare ale oraşului* marcate de Gara de nord (cea mai mare gară, construită din 1888 dar în forma actuală din 1930); Gara Băneasa (1935,opera lui D. Marcu); Aeroportul Băneasa (aeroport din 1922; clădirea din 1947-1948 după planurile arh. A. Damian);

- *Patinoarele artificiale* (Parcul 23 August, Floreasca, Cişmigiu, Drumul Taberei).

Obiectivele turistice în afara oraşului

Se află în aşezările din lungul şoselelor principale sau a râurilor ce străbat câmpia. Ele alcătuiesc după I. Iordan (2004) "complexe teritoriale turistice" care sunt strâns legate de Bucureşti.

În sectorul nordic al zonei turistice Bucureşti se află:

- *Pădurea Băneasa* - Amenajările au început în 1930 prin crearea unui parc de agrement de 50 ha în care s-au realizat Grădina zoologică, un restaurant în stil românesc. Spaţiul s-a extins ulterior cu Rezervaţia de cervidee (40 ha), voliera de fazani şi Poligonul Tunari. Pădurea este alcătuită predominat din stejar, cer; gârniţă la care se adaugă carpen, frasin, tei.

- *Otopeni* (a.d.1587 sub numele de Hodopeni); aici se află aeroportul internaţional H.Coandă realizat în 1970 şi modernizat după 1992; în vecinătate mari complexe comerciale.

- *Săftica* (a.d. 1801, nume de la Safta Slătineanu); biserică; pădure de stejar, cer, tei.

- *Ţigăneşti* (sat în componenta comunei Ciolpani; a.d. 1641); schit şi apoi mănăstire din 1752 pe malul lacului Scroviştea (Lacul Maicilor); ateliere de ţesut din in şi lână, broderii.

- *Piscu* - centru ceramic

- *Bălteni* (a.d. 1447), pădurea rest din Codrii Vlăsiei cu cer, gârniţă, stejar; lacul Bălteni-liman rezultat prin bararea pârăului Sticlăria de către Ialomiţa, lungime de 6 km, suprafaţa de 87 ha şi adâncime de 3 m; mănăstirea Bălteni din 1623 pe locul unui vechi schit.

- *Complexul Snagov* - este alcătuit din lacul omonim (liman cu lungime de 16,5 km, lăţimi de mai multe sute de metri, suprafaţa de 512 ha, adâncimi de 9 m; din el 180 ha reprezintă o rezervaţie de faună şi floră; pe maluri sectoare de plaje, debarcadere, popasuri turistice, restaurante, vile); pădurea cu o suprafaţă de 1470 ha în cea mai mare măsură cu alei şi poteci amenajate este alcătuită predominant din stejar pedunculat, carpen, tei şi unele exemplare de fag caucazian şi frasin pufos; o suprafaţă de pădure de cca 100 ha constituie rezervaţia ştiinţifică.

Pe malul lacului se află Hanul Vlăsiei. În nord pe dreapta lacului sunt pădurile Vlădiceanca şi Ghermaneşti, cu bogată faună cinegetică (cerbi, căprioare, iepuri, mistreţi, fazani), satul Snagov (urme de cultură materială din sec. II-I î.Hr., aşezare din sec. X-XII; a.d. la 1482).

Pe o insulă din nordul lacului se află mănăstirea Snagov, ctitorie a lui Mircea cel Bătrân pe locul unui lăcaş de cult de la mijlocul sec. XIV. El a fost refăcut de Neagoe Basarab, apoi Mircea Ciobanu şi C. Brâncoveanu, în interiorul mânăstirii se păstrează câteva fresce din sec. XV; la mănăstirea în 1694 a

funcţionat o tipografie; se presupune că aici există şi mormântul lui Vlad Ţepeş, omorât într-o pădure vecină.

- *Complexul Căldăruşani* se află în nord-est şi este alcătuit din: lac, pădure, monumente.

- pădurea Căldăruşani (> 900 ha) este formată din stejar şi tei în proporţie de aproape 50%; faună cinegetică (cerbi, căprioare, iepuri); în vest o rezervaţie de fazani la Malu Roşu;

- lacul - liman cu lungime 4 km, lăţimi între 50 şi 1000 m, suprafaţă de 150 ha, adâncime 5 m. - pe malul lacului, cabane şi alte amenajări pentru pescuit; (între altele cabana Sitaru).

- mânăstirea - pe malul lacului, ctitorie a lui Matei Basarab, în amintirea victoriei asupra lui Vasile Lupu din 1638; în interior tablourile votive ale lui Matei Basarab şi Doamnei Elena; în sec. XVIII a existat un atelier de pictori de mănăstiri; muzeu cu obiecte de cult, manuscrise vechi, icoane între care câteva făcute de N. Grigorescu între 1864-1855.

În estul oraşului cele mai multe obiective se găsesc între văile Pasărea şi Colentina. Între acestea importante sunt la:

- *Afumaţi* - pădure (270 ha) cu stejari seculari, dar şi mulţi salcâmi şi cer; iazuri cu faună piscicolă bogată; o biserică ridicată de C. Cantacuzino (1696) refăcută ulterior de Al. Ipsilanti; arta populară.

- *Pasărea* - pădurea Pustnicu cu numeroase poteci amenajate ce duc la lacul Pasărea (35 ha, pe malul căruia există cabane, restaurant, debarcader), mănăstirea Pasărea (biserica din 1813-ctitor arhimandritul Timotei) şi refăcută de arhimandritul Calinic; muzeu cu icoane din sec. XVI-XVIII, pe lemn, sticlă; cărţi bisericeşti din sec. XIX, podoabe.

- *Pantelimon* - lacul Pantelimon II(260 ha, parc amenajat, baza sportivă, debarcader), complexul hotelier "Lebăda" pe locul unei mănăstiri ridicată de Grigore II Ghica ce-a funcţionat şi ca spital.

- *Cernica* - pădure cu o suprafaţă mai mare de 2000 ha (tei 17%, cer 45%, stejar) în care se află o rezervaţie cinegetică; lacul de tip liman (402 ha) cu numeroase amenajări (debarcader, ştrand, locuri de pescuit), mănăstirea cu (biserica primului ctitor arhimandritului Calinic; fresce din sec. XVIII-XIX) şi un muzeu (manuscrise, o carte de muzică de la 1891, icoane, obiecte de cult).

În sudul oraşului sunt numeroase elemente cu importanţă turistică dar sunt dispersate în luncile râurilor Argeş, Sabar şi în unele aşezări.

- *Herăşti* (a.d. 1531 sub numele de Fierăşti); există: palatul ridicat în 1642 de boierul Udrişte Năsturel (în prezent muzeu de feronerie, mobilă veche şi obiecte ţărăneşti, mobilier, ţesături); biserica ridicată de Elena, soţia lui Matei Basarab şi sora lui Udrişte Năsturel; pădurea (350 ha cu plopi, stejari).

- *Călugăreni* - locul bătăliei lui Mihai Viteazu la 1595 este evidenţiat de: două basoreliefuri realizate în bronz de către C. Baraschi (capul domnitorului şi stema ţărilor române) pe podul de pe Neajlov; o cruce de piatră înaltă de 5 m pe un soclu de 4,5 m înălţime fixată pe muchia Câmpiei Burnaz, ridicată în 1913 pe locul unde au fost tunurile armatei lui Mihai Viteazu; în sat statuia voievodului

- *Pădurea Comana* - (1460 ha), este formată din tei, cer; pe cca 175 ha reprezintă o rezervație științifică cu stejari seculari, ghimpe și numeroase plante rare; faună cinegetică.

- *Pădurea Padina Tătarului* are 1958 ha din care cu 228 ha rezervație naturală; pădure de cer (49%) și salcâm (34%); 40 ha cu pin negru și molid; în pădure vânat valoros (cerb, căprioară, iepure, fazan, mistreț).

- *Mânăstirea Comana* ctitorită între 1588-1589 de către Radu Șerban Basarab pe locul unei biserici ridicată de Vald Țepeș la 1462; mânăstirea a fost refăcută de Șerban Cantacuzino. În cimitir au fost înmormântați voievozii Radu Șerban, Șerban Cantacuzino și fiul lui Mihai Viteazu - Nicolae Pătrașcu. Mânăstirea este înconjurată de un zid înalt de 8 m, în nord se află foișorul ridicat de Șerban Cantacuzino înconjurat de 10 stâlpi de piatră.

- *Balta Comana* (700 ha la ape medii și peste 1000 ha la debite mari) are 7 km lungime, 0,5-2,5 km lățime și un bogat conținut în vegetație acvatică.

- *Popești*-pe un promontoriu ce domină lunca Argeșului a fost scoasă la zi, așezarea fortificată geto-dacă "Argedava" din sec. II-I î.Hr. reședință a regelui Burebista.

- *Lacul Mihăilești* - cu o suprafață maximă de 1000 ha în spatele unui baraj pe Argeș între localitățile Cornetu și Mihăilești.

Spre vestul orașului având ca ax autostrada, se înșiră mai multe așezări ce adăpostesc câteva obiective turistice cu valoare artistică, arhitectonică, istorică sau naturală:

- *Ciorogârla* - biserică ridicată în 1808 de vornicul C. Samurcaș

- *Bolintin Deal* - rezervație de stejari seculari (7 ha); conacul banului Bălăceanu din sec. XVIII; monumentul lui D. Bolintineanu realizat de Carol Stork.

- *Stoenești*-Muzeul de artă populară din Câmpia Dunării într-un conac din sec. XVIII realizat în stil brâncovenesc; în muzeu colecții de țesături, cusături, costume populare).

- *Izvoare*-rezervația zoologică Corbii Ciungi cu faună de nevertebrate specifică apelor reci de munte.

- *Potlogi*-a fost una din moșiile lui C. Brâncoveanu care a construit un palat (1698) și o biserică (1683) în stil specific.

În nord-vestul orașului urmărind valea Colentinei se întâlnește o grupare mult mai mare de obiective:

- *salba de lacuri de baraj din lungul Colentinei* începe cu Străulești (40 ha, ștrand, debarcader, terenuri sportive), Grivița (53 ha, parc, ștrand, debarcader), Mogoșoaia (105 ha, ștrand), Buciumeni (95 ha), Flămânzeni (30 ha), Buftea (307 ha)

- *Mogoșoaia* (la cca 3 km de șoseaua de centură pe malul unui frumos lac amenajat pe râul Colentina) așezare atestată documentar în sec. XIV; C. Brâncoveanu a cumpărat o mare parte a moșiei și a construit în 1688 o biserică, este alcătuit dintr-o pivniță, parterul și un etaj în stilul celui ridicat la Potlogi; are decorații în care se îmbinau elementele specifice muntenești cu cele bizantine și venețiene. Astfel în pivniță a fost organizat un lapidariu (piese din piatră de la diferite ctitorii și palate ruinate), iar în încăperile palatului sunt expuse argintărie

din sec. XVII-XVIII, broderii, sculpturi în lemn, fragmente de frescă, picturi, cărţi de epocă bogat ornamentate, icoane pe lemn etc.).

- *Pădurile Mogoşoaia* (peste 60 ha) alcătuită dominant din tei, stejar pedunculat, arţar tătăresc şi *Râioasa* (1400ha) cu salcâm, cer, stejar (are şi o rezervaţie botanică de 55ha) constituie importante areale pentru agrement şi vânătoare

- *Buftea*, oraş din 1968, dar atestat ca localitate din sec. XVI, concentrează puncte de agrement pe malurile lacului, studiourile cinematografice (peste 35 ha de amenajări pentru filmare), palatul şi biserica ridicate de domnitorul Barbu Ştirbei (sec.XIX).

Infrastructura şi principalele dotări turistice

Zona turistică Bucureşti are o structură distinctă. Mai întâi ies în evidenţă o concentrare de obiective turistice în oraş pe mai multe axe majore (Kiselef-Calea Victoriei; Tineretului-Piaţa Unirii-Piaţa Victoriei-Piaţa Aviatorilor; B-dul Carol I-Operă-Cotroceni; albia Dâmboviţei de la Lacul Morii la Dudeşti; culoarul lacustru al Colentinei etc.) şi mai multe nuclee (Gara de Nord, Complexul Naţional, Parcul Carol, Piaţa Presei Libere etc.). În al doilea rând se remarcă dispersia obiectivelor turistice în localităţile periurbane dar şi o uşoară tendinţă de grupare în câteva areale ce se impun treptat în activităţile prezente şi mai ales în perspectivă (Mogoşoaia-Buftea; Snagov-Căldăruşani; Pantelimon-Cernica etc.).

Obiectivele turistice sunt legate printr-un sistem de drumuri ce au un grad diferit de modernizare, multe având şi caracter naţional sau internaţional (spre Ploieşti, Constanţa, Buzău, Târgovişte, Piteşti, Giurgiu etc.). Arterele principale se înscriu în câteva magistrale care converg în centrul oraşului. Există însă şi drumuri cu desfăşurare semicirculară sau circulară în oraş la care se adaugă şoseaua de centură a acestuia toate rezultând firesc din evoluţia în mai multe etape a Bucureştiului. Ele asigură posibilităţi de pătrundere la toate obiectivele turistice dar şi de racordare la şoselele care conduc la aşezările din spaţiul periurban şi de aici spre diferite regiuni din ţară.

Căile ferate pătrund destul de adânc în Bucureşti pe şapte direcţii unite printr-o linie de centură. Gara de Nord rămâne principala poartă de acces în capitală la care se adaugă mai multe gări cu rol secundar (Obor, Titan, Basarab, Băneasa etc.). Bucureştiul foloseşte două aerogări modernizate în ultimele decenii (Băneasa în oraş şi Otopeni în nordul acestuia) atât pentru traficul intern cât şi pentru cel internaţional. Se adaugă o reţea de patru magistrale de metrou ce asigură în bună măsură accesul la principalele axe şi obiective turistice din oraş.

Infrastructura în spaţiul preorăşenesc este formată din trei categorii de drumuri-şosele de rang naţional ce leagă oraşul de alte regiuni din ţară ce constituie axele principale de direcţionare la obiectivele de aici, drumuri asfaltate care se desprind din acestea şi conduc la majoritatea obiectivelor de interes turistic şi drumuri slab modernizate uneori alei sau poteci ce conduc în cele mai depărtate situaţii. Există şi posibilitatea deplasării pe calea ferată (Bucureşti-Snagov sau pe magistrale feroviare).

Restrictivitatea elementelor de infrastructură este determinată de gradul limitat al calităţii suprastructurii asfaltice a drumurilor rutiere, îngustimea arterelor ceea ce conduce la împiedicarea fluidizării traficului (mai ales în orele cu circulaţie

intensă), lipsa unui sistem de indicatoare cel puţin pentru obiectivele turistice importante, nivelul scăzut al modernizării gărilor feroviare şi mai ales al autogărilor.

Desfăşurarea diverselor activităţi turistice presupune şi existenţa unui sistem de dotări corespunzătoare asigurării unor servicii onorabile. După 1990 s-au realizat lucrări multiple de modernizare a edificiilor existente dar mai ales s-au construit altele la standarde de nivel superior în dorinţa firească de a permite amplificarea activităţilor în turism. În prezent există 87 hoteluri (din care de 4 şi 5 stele-22) şi moteluri, 774 restaurante cu nivel variat în organizarea şi prestarea serviciilor, multe pensiuni, braserii, pizzerii, bistrouri, cluburi, cazinouri, discoteci etc. Se adaugă 18 teatre, peste 30 muzee şi săli de expoziţie, Complexul expoziţional din Piaţa Presei libere, mai multe stadioane ce pot asigura desfăşurarea unor activităţi competiţionale de rang naţional şi internaţional (Lia Manoliu, Rapid, Steaua, Dinamo, Naţional-I.Balaş), un patinoar artificial acoperit, săli cu funcţionalitate cultural-sportivă (Polivalentă şi în complexe sportive mari), arene pentru tenis, parcuri cu dotări variate, amenajări complexe pentru diverse sporturi nautice şi agrement în lacurile din nordul oraşului, Grădina Zoologică, Grădina Botanică etc.

Restrictivitatea pentru acestea decurge din nivelul diferit de modernizare şi folosire, din lipsa unui sistem organizat ce poate oferi informaţii turistice (birouri cu materiale de promovare a produselor turistice şi cu personal calificat), un nivel precar în desfăşurarea serviciilor (mai ales la unităţile de rang inferior care sunt şi cele mai numeroase) etc.

Dotările în spaţiul periurban sunt mult mai restrânse atât ca număr cât şi ca nivel de satisfacere a unor servicii de calitate, uneori fiind orientate chiar pentru anumite forme de turism (agrement şi sporturi nautice, odihnă, vânătoare, pescuit).

Tipuri de activităţi turistice

Sunt mulţi factori care conduc la desfăşurarea unor forme extrem de variate de turism. Între acestea trebuie reţinute:

- numărul mare şi diversitatea obiectivelor turistice social-istorice-culturale dar şi cele legate de condiţiile naturale;
- o infrastructură densă şi bine direcţionată;
- dotări numeroase pentru diverse tipuri de servicii ce au nivele de dotare care permit accesul unei game largi de solicitanţi;
- o populaţie de peste 2 milioane de localnici care constituie sursa principală de turişti indiferent de sezon; se adaugă călători din alte părţi ale ţării sosiţi în vizite cu durată variabilă (dominant în Bucureşti) şi turişti străini veniţi în România pentru odihnă, agrement, afaceri.

În aceste condiţii se înregistrează o multitudine de tipuri de activităţi cu specific turistic dar care au durată scurtă (de la câteva ore la mai multe zile) şi o direcţionare precisă. Semnificative sunt:

- *vizitarea unor muzee* (de artă, istorie, Cotroceni, Antipa, Geologie, Muzeul Satului etc, biserici renumite, Palatul Parlamentului, Patriarhia, Grădina Botanică, Grădina Zoologică etc.);

- *circuite auto* de câteva ore pe itinerare care vizitează centrul oraşului sau la unele obiective din afara sa (Snagov, Mogoşoaia);
- *agrement nautic şi activităţi sportive*;
- *vânătoare şi pescuit sportiv* la bălţile din afara oraşului;
- *pelerinaj religios* (Patriarhie, Cernica, Pasărea);
- *agrement* în pădurile şi la lacurile din afara Bucureştiului fie în week-end fie la anumite date legate de înflorirea unor plante;
- *turism de afaceri, reuniuni culturale, sportive* etc.

Alte centre şi localităţi turistice

În cadrul provinciei turistice există un număr mare de oraşe, fiecare cu o grupare specifică de obiective, un anumit nivel de dotări, servicii şi activităţi turistice.

Distribuţia teritorială este dependentă de mai multe aliniamente impuse de dezvoltarea istorică a reţelei de căi de comunicaţie. Se detaşează două desfăşurări-cea în lungul Jiului, Oltului, Argeşului, Dunării şi Ialomiţei la care se adaugă oraşele de la contactul câmpiei cu dealurile. Acestea din urmă au devenit în timp centre turistice cu rol polarizator al activităţilor din spaţiul colinar subcarpatic în cadrul unor zone bine conturate. Cele din lungul Dunării s-au înscris într-o însemnată axă turistică

Între ele a rămas un spaţiu mare cu câteva caracteristici pentru turism:

- sunt oraşe cu obiective şi activităţi în turism variate dar disproporţionate ca arie şi formă de desfăşurare;
- puncte şi localităţi disparate teritorial cu unul sau mai multe obiective de interes turistic (iazuri, bălţi, limane, pâlcuri de pădure, mânăstiri, biserici vechi, case din sec. XVIII-XIX cu un anumit specific arhitectonic, monumente legate de diverse evenimente istorice sau amintind de unele personalităţi etc);
- numeroase amenajări pentru turism dar cu un grad de confort şi realizare a serviciilor destul de variat nu numai în oraşe dar şi pe arterele rutiere principale; ori în vecinătatea unor obiective turistice însemnate (mânăstiri, locuri de vânat, pescuit sportiv).

Craiova – municipiu (302622 loc. în 2002) care îşi are bazele în antica cetate Pelendava (sec. III); în Evul Mediu a fost reşedinţă a banilor Olteniei, iar din 1582 apare ca oraş. Este atestat documentar sub numele actual la 1475. Este un important centru industrial, cultural (Universitate, Teatru Naţional, muzee etc.) şi turistic. Reţin atenţia: Biserica domnească ctitorie a lui Matei Basarab la 1652, care în prezent este catedrala mitropolitană a Olteniei; mai multe biserici din sec. XVIII-XIX; edificii din sec. XVIII-XX (Casa Jianu, Casa Glogovenilor, Universitate, colegiile Fraţii Buzeşti şi Carol, Primăria - în stil neogotic cu multe elemente tradiţionale româneşti, Palatul Jean Mihail în care este Muzeul Olteniei, Casa Băniei în care se află Muzeul etnografic, Teatrul Naţional, Biblioteca Judeţeană, Casa Universităţii etc.). Se adaugă parcurile Romanescu (100 ha, lacuri în cascadă etc.). Are 15 unităţi de cazare de diferite grade de confort, multe unităţi de alimentaţie publică de rang superior.

Poziţia geografică în culoarul Jiului şi la intersecţia a numeroase drumuri-spre Bucureşti (Piteşti) şi Filiaşi-Târgu Jiu (spre dealuri şi munte) către Calafat

şi Bechet (la Dunăre) îi conferă un rol însemnat în dezvoltarea relaţiilor turistice cu alte regiuni şi zone (în primul rând cu Dunărea şi cu cele din nordul Olteniei). Realizarea legăturii directe cu Bulgaria prin podul ce va fi construit la Calafat, dezvoltarea şi includerea aeroportului în circuitul internaţional paralel cu crearea şi dezvoltarea unor dotări corespunzătoare în oraş dar şi la unele obiective turistice din sudul Olteniei va conduce la afirmarea unei noi zone în acest spaţiu. Până atunci rămâne ca centru însemnat pentru turismul de tranzit, de recreere şi odihnă (în aşezările din vecinătate), de afaceri pe plan regional şi pentru diverse activităţi culturale şi sportive.

Slatina este municipiu (79171 loc.), a.d. la 1368 dar cu urme de cultură materială încă din paleolitic, este centru industrial, cu unele obiective turistice însemnate şi cu o poziţie distinctă în culoarul Oltului la contactul dealurilor cu câmpia. Reţin atenţia vizitatorilor-în centrul oraşului aproape în întregime reconstruit în ultimele decenii, mai multe clădiri vechi ce poartă amprenta epocilor în care au fost ridicate (mai multe biserici din sec. XVI-XVIII între care cea a mânăstirii Clocociov; edificiile Prefecturii, tribunalului, Colegiul Radu Greceanu etc.). Se adaugă lacul amenajat pe Olt (cca 540 ha); aici se organizează anual un festival folcloric.

Din oraş se poate merge (pe două artere) către nord la *Drăgăşani* (20783 loc. în 2002; însemnat centru viticol, biserici din sec. XVIII) şi apoi spre *Râmnicu Vâlcea* şi defileul Oltului, iar la sud spre Dunăre la *Caracal* (municipiu, 34603 loc. în 2002, un zid din ruinele Curţii Domneşti şi biserica Domnească din timpul lui Mihai Viteazu, clădirile Teatrului Naţional, Iancu Jianu-aici muzeu, parcul etc.) şi *Corabia* (2057 loc. în 2002).

În viitor, prin dezvoltarea acestor centre şi punerea în valoare a altor obiective din localităţile dintre ele şi mai ales prin modernizarea corespunzătoare a şoselelor şi realizarea unor dotări corespunzătoare cerinţelor unui turism modern în lungul Oltului se va impune o axă de legături între Dunăre, Carpaţi şi Transilvania.

Din Caracal spre est se află şoseaua de legătură cu zona turistică Bucureşti care străbate mai multe unităţi ale Câmpiei Române trecând prin oraşele *Roşiori de Vede* (municipiu, 31873 loc. în 2002, biserici din sec. XIX), *Alexandria* (municipiu, 50591 loc. în 2002, muzeu judeţean, biserică catedrală din sec. XIX, parcuri şi monumente).

Slobozia - municipiu (79171 loc. în 2002) este centrul Bărăganului, la intersecţia a multor drumuri ce-l pun în legătură cu Dunărea, Constanţa, Bucureşti şi oraşele de la contactul câmpiei cu dealurile, situaţie care îi conferă un rol distinct în activităţile turistice de tranzit. Deşi sunt dovezi ale unei locuiri străvechi, atestarea documentară s-a realizat de abia la 1614, iar afirmarea ca centru economic însemnat s-a produs în a doua parte a sec. XX. Pentru turism sunt însemnate: Biserica mânăstirii de la 1618 ce are şi un muzeu specific, mai multe monumente; în vecinătate se află satul *Amara* (lac cu apă sulfatată, cloruro-sodică, magneziană şi nămol sapropelic; *lacul Iezer* pentru activităţi piscicole).

Din oraş către vest se merge trecând pe lângă mai multe lacuri (folosinţă piscicolă) la *Urziceni* (oraş cu 17089 loc. în 2002, biserici din sec.XIX, pădurea Manasia, zonă viticolă importantă) iar spre est în Dobrogea către Constanţa.

5. PROVINCIA TURISTICĂ DEALURILE TRANSILVANIEI

Provincia Dealurilor Transilvaniei include partea centrală a României desfăşurată între ramurile Carpaţilor. Precumpănesc obiectivele istorice şi cultural tradiţionale (cetăţi şi ruine de cetăţi antice şi medievale nu numai în oraşe dar şi în sate, castele şi palate, biserici în stil gotic, baroc, renascentist etc., cetăţi ţărăneşti (fig. 58), biserici din lemn, clădiri din sec. XVIII-XIX etc.). Se adaug elemente ale cadrului natural (lacuri sărate rezultate prin prăbuşirea exploatărilor de sare pe seama cărora s-au dezvoltat staţiuni balneare, rezervaţii naturale floristice, geomorfologice, peisaje inedite etc.). Provincia Dealurilor Transilvane se caracterizează printr-o dotare corespunzătoare mai ales în oraşe, dar şi apariţia unor localităţi turistice în cadrul depresiunilor Sibiu şi Făgăraş sau în arealul Bistriţa-Cluj unde agroturismul se dezvoltă.

În cadrul acestei provincii se disting trei regiuni turistice cu caracter complex în cadrul cărora sunt axe şi centre turistice. În jurul unora (Cluj-Napoca, Târgu Mureş, Sibiu, Alba Iulia etc.) s-au individualizat mai multe zone nu numai ca potenţial ci şi ca ansamblu de activităţi specifice care se bucură de dotări şi servicii corespunzătoare.

Regiunea turistică sud-transilvană

Caracteristici generale

Se desfăşcară în sudul Transilvaniei, şi cuprinde depresiunile aflate în bazinul Oltului (Homoroade, Hoghiz, Făgăraş, Sibiu, Apold) precum şi partea sudică a podişului Hârtibaci şi Secaş. La contactul cu muntele există interferenţe. Regiunea se caracterizează printr-un potenţial natural dar mai ales antropic deosebit, printr-o accesibilitate corespunzătoare facilitată de o infrastructură cu grade diferite de modernizare, dotări de cazare şi alimentaţie variate. Multe din localităţile situate la periferia depresiunilor constituie puncte de plecare spre munte, mai ales spre creasta nord-făgărăşană şi în M. Cibin. Se racordează prin drumuri rutiere şi feroviare cu zona turistică complexă Braşov şi cu regiunea Mureşului dar şi cu unităţi turistice aflate în Carpaţi, la sud şi vest de aceştia.

În cadrul acestei regiuni se pot separa mai multe axe turistice şi anume: axa Oltului, axa Hârtibaciului, axa Cibinului-Secaş pe ultima individualizându-se zona turistică Sibiu.

centru turistic

cetatea țărănească

drum de acces

1.Copșa Mică
2.Valea Viilor
3.Mosna
4.Agârbiți Axente
5.Sever
6.Motis
7.Buzd
8.Noul Săsesc

După Grecu și colab., 1996

FIG. nr. 58 – Cetăți țărănești în Transilvania

Potențialul turistic

Relieful major este reprezentat prin dealuri şi depresiuni (Hoghiz-Homoroadele, Făgăraş, Sibiu, Apold). Acestea sunt limitate de fronturile de cuestă ale unităţilor de podiş, adesea afectate de alunecări şi prin versanţii cu pantă mare ai munţilor Făgăraş, Cindrel şi Şureanu.

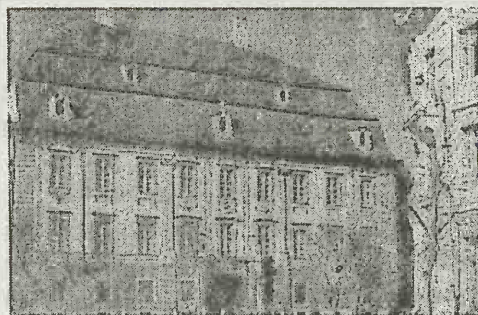
Climatic activitatea turistică este posibilă tot cursul anului. Temperaturile medii anuale sunt de 8-9°C, vara 18-19°C, iar iarna -4,-5°C. Precipitaţiile medii anuale sunt de 650-700mm, cu valori maxime în luna iunie şi februarie. Iarna se produc inversiuni de temperatură în depresiuni, în timp ce primăvara ies în evidenţă manifestările foehnale ale Vântului Mare (bate dinspre munţii Făgăraş-Cibin sau din vestul Munţilor Apuseni provocând în dealuri creşteri ale valorilor de temperatură însoţite de dezgheţuri timpurii, apoi timp senin şi vânturi cu viteză mare).

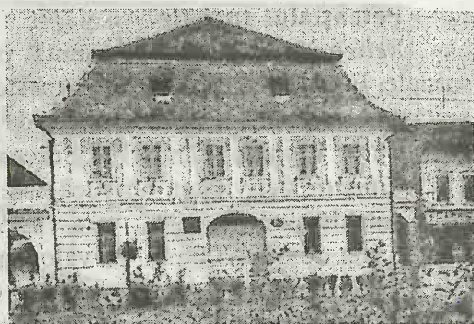
Reţeaua hidrografică este bogată, pâraiele îşi au obârşiile în circurile glaciare: este colectată în cea mai mare parte de Olt (Avrig, Ucea, Sâmbăta, Cârţişoara, Bâlea, Cibinul cu Sadu şi Hârtibaciu) şi Sebeş. Sunt râuri care au debite bogate. La ieşirea din munte, în depresiuni, panta râurilor se micşorează, ducând la producerea revărsărilor. *Apele subterane* sunt puternic mineralizate (clorosodice, sulfatate, bromurate, iodurate), unele dintre ele fiind utilizate în scop balnear. Prăbuşirea vechilor ocne de sare a dus la individualizarea unor depresiuni cu dimensiuni mari (*Ocna Sibiului*-15 lacuri dintre care cele mai importante sunt *Avram Iancu, Brâncoveanu, Ocniţa*) în care prin acumularea apei s-au realizat lacuri sărate, unele conţinând şi nămol sapropelic. Se adaugă mai multe lacuri de baraj pe Olt şi Sebeş (Petreşti).

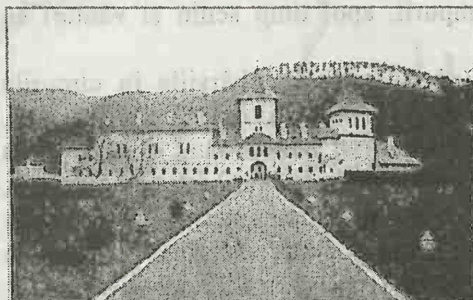
Vegetaţia de păduri de gorun a fost în mare măsură înlocuită cu pajişti, păşuni şi fâneţe. *Fauna* este reprezentată de cervidee, mistreţul, lupul, iepurele, pârşul, multe specii de păsări şi peşti (crapul, ştiuca, cleanul). Prezenţa acestora favorizează dezvoltarea pescuitului şi a vânătorii.

Rezervaţiile naturale sunt la: Rupea (neckul bazaltic), Comana de Jos (coloanele de bazalt la Piatra Cioplită), Hoghiz (Cotul Turnuzului), Poienile cu narcise din Dumbrava Vadului (Vad, comuna Şercaia), Vulcanii noroioşi de la Băile Homorod, Microcanionul în bazalt de la Hoghiz, Cheile Dopca (Comuna Hoghiz), Lacul fără fund de la Ocna Sibiului (Ocna Sibiu), Vulcanii noroioşi Haşag (sat Haşag, comuna Loamneş).

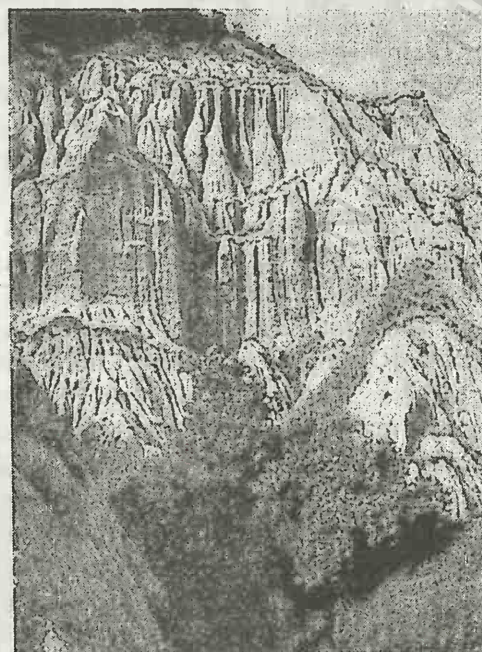
Potenţialul antropic este variat şi bogat ca rezultat al unei străvechi locuiri. Descoperirile arheologice au indicat numeroase aşezări din paleolitic şi neolitic, epoca dacică şi daco-romană (aşezări mari, întărite atât la marginea dinspre munte a depresiunilor cât şi în lungul văilor sau al drumurilor principale (pe valea Oltului). Unele aşezări erau legate de exploatarea sării (Ocna Sibiului). În perioada feudală aici existau Ţara Amnaşului şi Ţara Făgăraşului, cu aşezări importante bazate pe agricultură şi meşteşuguri. Colonizarea saşilor şi secuilor se produce în sec. XII-XIII duce la apariţia de aşezări noi şi la dezvoltarea celor existente. În secolele XIII-XV sunt consemnate sate şi oraşe unele cu ziduri de apărare. Are loc dezvoltarea tuturor aşezărilor, construirea de edificii, lăcaşuri de cult, cele mai multe fiind astăzi cu valoare de patrimoniu.

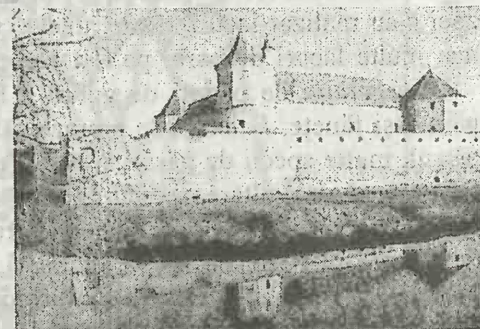

Sibiu – Brukental

Sebeş

Mănăstirea Sâmbăta

Rupea

Răpa Roşie

Cetatea Făgăraşului

Casa memorială „Badea Cîrţan"

PLANŞA 29

Ca urmare alături de multe elemente ale cadrului natural s-au adunat numeroase dovezi istorice, arhitectonice, de artă care conferă acestui spaţiu un potenţial bogat ce asigură dezvoltarea unei diversităţi de activităţi turistice. Repartiţia acestora este dominant legată de desfăşurarea aşezărilor (se impun două aliniamente unul în vecinătatea contactului cu munţii şi altul în depresiuni pe traseul drumurilor principale din sudul Transilvaniei arteră care se racordează cu cele ce vin din regiunile vecine). Cele două aliniamente reflectă şi un alt aspect-predominare pe de-o parte a vestigiilor antice şi daco-romane, a legăturilor cu Carpaţii ca şi a unei bogăţii de elemente etnofolclorice în satele "de sub munte" iar pe de alta a construcţiilor medievale, a relaţiilor cu restul Transilvaniei şi a unui complex de dotări necesare activităţilor turistice în aşezările din depresiuni. Totodată s-a impus Sibiul ca cel mai însemnat centru care a cuprins în sfera activităţilor turistice numeroase aşezări din întreaga depresiune omonimă fiind în acelaşi timp un reper în sistemul turistic al Transilvaniei şi la nivel naţional şi internaţional. Ca urmare în jurul său s-a dezvoltat o zonă turistică complexă ce-a inclus şi marginea nordică a Munţilor Cîndrel (satele din Mărginime şi staţiunea Păltiniş). În rest se impun ca centre turistice oraşele Făgăraş, Victoria şi Sebeşul care se înscriu pe axa turistică Olt-Secaşe.

Deci, între Munţii Perşani (în est) şi culoaru Mureşului (în vest) se disting: o zonă turistică (Sibiu) legată de câteva centre şi mai multe localităţi turistice înşirate pe două aliniamente aproape paralele ca desfăşurare ce au vocaţie pentru astfel de activităţi (cele de sub munte la un început de agroturism iar celalalt pentru turismul de trafic). În raport de acestea sunt trei aliniamente (pe Olt, Secaşe, Hârtibaci) în lungul cărora se înşiră mai multe localităţi turistice, unele cu nivel de centru. Acestea formează segmente dintr-o axă turistică însemnată sud-transilvană.

Sectorul estic al axei - cuprinde tot ansamblul de obiective din Depresiunea făgăraş de la Hoghiz (NE) la Turnu Roşu (SV) şi care reflectă structura cu două aliniamente ca rezultat al evoluţiei istorico-economice.

Cele mai importante localităţi turistice de pe *aliniamentul din lungul Oltului* sunt:

- *Hoghiz* (vestigii romane-castrul Pons Vetus, aşezare civilă din sec. II-IV; biserică reformată în stil gotic şi renaştere ardeleană; castelele Kalnoky-sec. XI-XIII, Haller-sec. XVI, Valenta-sec. XVI; rezervaţii naturale);
- *Ungra* (biserică fortificată sec. XVI în stil gotic; biserică ortodoxă Sf. Treime din sec. XVIII);
- *Comana* (aşezare dacică; bisericile Cuvioasa Parascheva din sec. XVIII, Sf. Nicolae din sec. XVII; punct muzeal)
- *Veneţia de Jos* (ruinele cetăţii Negru Vodă din sec. XIV, artă populară-cojocărit, biserica Sf. Parascheva cu pictură originală);
- *Părău* (centru de artă populară, cojocărit);
- *Şercaia* (biserică evanghelică fortificată din sec. XIV, punct de plecare spre Şinca, Poiana Mărului, Zărneşti, Râşnov);
- *Mândra* (rezervaţie naturală, motel);
- *Făgăraş* (municipiu cu o populaţie de 35759 locuitori în 2002; atestat documentar în 1291, oraş din 1431; centru turistic cu: cetate din sec. XIV-XVII,

biserica Sf. Nicolae din sec. XVII, biserica Sf. Treime din sec. XVIII, biserica reformată din sec. XVIII, busturile Doamnei Stanca şi a lui Badea Cârţan, muzeul Ţării Făgăraşului, casa memorială Ioan Inochentie Micu în stilul Renaşterii transilvane);

- *Sâmbăta de Jos* (castel baroc din sec. XVIII construit de J.Brukental, biserica Adormirea Maicii Domnului din sec. XIX cu picturi originale; herghelie renumită);

- *Viştea de Jos* (biserica ortodoxă din sec. XV cu hramul Sf. Mihail şi Gavriil; clădiri vechi din sec. XIX, lac de baraj pe Olt etc.);

- *Cârţa* (ruinele unei mânăstirile la începutul sec. XIII), *Porumbacu de Jos* (clădirea vechii staţii de poştă din sec. XVIII, port popular, biserică din sec. XIX);

- *Avrig* (oraş cu o populaţie de 14259 locuitori; biserica evanghelică din sec. XIII, Palatul şi parcul Brukenthal, casa memorială Gh. Lazăr, punct de plecare în Munţii Făgăraş; lac de baraj pe Olt);

- *Turnu Roşu* (fost punct de vamă între Muntenia şi Ţara Românească,biserici din sec. XVIII-XIX ctitorie a lui Matei Basarab la 1653);

- *Boiţa* (castel din sec. XIX, muzeu etnografic).

Aliniamentul localităţilor de la contactul cu munţii Perşani şi Făgăraş include aşezări vechi, cu importante obiective turistice:

- *Cuciulata* (urme ale unei aşezări din epoca bronzului, biserică sec. XIX, casa în care s-a născut Aron Pumnul, muzeu sătesc);

- *Veneţia de Sus* (biserică ortodoxă din sec. XVIII, primăria din sec. XIX, punct de plecare în munţii Perşani);

- *Gârbova* (rezervaţie geologică-punct fosilifer cu suprafaţa de 0,95ha, faună fosilă);

- *Băile Perşani* (staţiune balneoclimaterică, ape sărate, coloane de bazalt, biserică ortodoxă din sec. XVIII);

- *Dumbrava Vadului* (Poiana Narciselor-rezervaţie naturală într-o pădure de stejari cu o suprafaţă de 394,9ha)

- *Recea* (biserică ortodoxă din sec. XVIII ctitoria lui Ştefan Cantacuzino, biserica din lemn din sec. XVIII);

- *Breaza* (aşezare dacică, ruine de cetate, centru etnografic; punct de plecare în complexul glaciar Urlea);

- *Voivodeni* (biserici din sec. XIX şi din 1500-cea mai veche din Ţara Făgăraşului);

- *Lisa* (centru etnografic);

- *Sâmbăta de Sus* - biserică ortodoxă Sf. Teodor Tiron Apuseanul (sec. XVIII), castelul Brâncoveanu (fostă reşedinţă de vară a domnitorului), mânăstirea Adormirea Maicii Domnului din sec. XVIII, muzeu de artă religioasă; şcoală de pictură a icoanelor; iazuri piscicole; loc de plecare pe creasta Făgăraşului (complexul Sâmbăta);

- *Staţiunea Sâmbăta* (staţiune climaterică, complex turistic şi hotel);

- *Drăguş* (centru etnofolcloric);

- *Viştea de Sus* (biserică ortodoxă din sec. XIX, punct de plecare spre Munţii Făgăraş la vârful Moldoveanu);

- *Victoria* (oraş din 1949 cu o populaţie de 9046 locuitori, biserică, punct de plecare la complexul glaciar Podragu şi Podrăgel);

- *Arpaşu de Sus* (biserică de la sfârşitul sec. XVIII, pictură murală din aceeaşi perioadă);

- *Cârţişoara* (biserici ortodoxe de la începutul sec. XIX; locul naşterii lui Badea Cârţan, muzeul cu biblioteca Badea Cârţan, colecţie de icoane pe sticlă şi colecţie etnografică; punct de plecare pe Transfăgărăşan în complexul glaciar Bâlea şi la cascada Bâlea);

- *Sebeşu de Sus* (biserică ortodoxă de la 1760)

- *Localităţi turistice pe axa văii Homoroade*

- *Ioneşti* (biserică unitariană fortificată din sec. XIV în stil gotic);

- *Caţa* (biserică-cetate din sec. XIII în stil romanic; case săseşti, casa memorială Ion Ursu, monumentul eroilor din primul război mondial);

- *Jimbor* (biserică evanghelică fortificată din sec. XVIII, cetate ţărănească din sec. XIII, case vechi ţărăneşti din sec. XVIII-XIX);

- *Mercheaşa* (biserică evanghelică din sec. XIII, fortificată în sec. XV cu fragmente de pictură);

- *Homorod* - biserică cetate cu dublă incintă (sec. XIII, fortificată în sec. XV-XVI, cu picturi murale din sec. XIV-XV), herghelie celebră;

- *Băile Homorod* - staţiune balneoclimaterică pe poalele vestice ale M.Harghita; vulcani noroioşi;

- *Rupea* (oraş atestat documentar în 1324; cu o populaţie de 5760 locuitori în 2002, pe locul aşezării dacice Rupes; în sec. XV centru de bresle meşteşugăreşti; cetate din sec. XIII-XVII pe o măgură da bazalt; biserică evanghelică din sec. XIV-XVI în stil gotic; Monumentul eroilor din 1916; muzeu de istorie şi etnografie;

Zona turistică Sibiu

Cuprinde depresiunea în care municipiul Sibiu are o poziţie relativ centrală, la intersecţia a patru artere rutiere majore ce se constituie în axe turistice, apoi toate localităţile din Mărginime şi din bazinul Visei.

- *Sibiu*-municipiu (155045 locuitori în 2002), atestat documentar în 1191; în sec. XII aici au fost colonizaţi saşi; oraş din 1366; se pot urmări vechea cetate cu părţi din fortificaţiile din sec. XII-XVI; oraşul vechi din sec. XIV-XIX, cu numeroase construcţii realizate în diferite stiluri arhitectonice între care Primăria, Palatul Brukenthal (sec. XVIII), muzeu din 1817 cu caracter complex; Palatul Culturii, Casa artelor, biserica evanghelică (sec. XIII-XV, stil gotic), biserica spitalului (1292), biserica Minoriţilor, biserica Ursulinelor (1479, stil gotic), biserica romano-catolică, biserici ortodoxe (sec. XVIII), biserica fostei mânăstiri a franciscanilor (1716), biserica reformată calvină (1786), catedrala ortodoxă mitropolitană (1902-1906) turnurile Pulberăriei, Pielarilor, Archebuzierilor, Olarilor, Bărbierilor; Turnul Sfatului (sec. XV); case cu arhitectură veche din sec. XV-XVI, Dumbrava Sibiului (Muzeul civilizaţiei populare, pădure şi zonă de agrement). În Sibiu există 9 hoteluri de 3 şi 4 stele. Are aeroport.

Mărginimea Sibiului constituie o succesiune de aşezări cu tradiţii în păstorit de unde bogăţia de elemente etnofolclorice. Cele mai importante obiective de interes turistic sunt la:

- *Sadu* (biserică din sec. XVIII, una dintre cele mai vechi hidrocentrale din ţara noastră din sec. XIX);
- *Cisnădie* (oraş cu o populaţie de 15615 locuitori în 2002; atestat documentar la 1204, cetate ţărănească 1349, biserică gotică din sec. XIII înconjurată de ziduri şi turnuri de apărare, muzeu);
- *Cisnădioara* (biserică evanghelică 1223 în stil romanic şi gotic);
- *Răşinari* (ruinele cetăţii din sec. XII-XIII; casa memorială O. Goga, muzeu de etnografie şi ştiinţele naturii, biserică ortodoxă din sec. XVIII);
- *Poplaca* (biserică ortodoxă din sec. XVIII cu zid de incintă din sec. XIX);
- *Gura Râului* (biserică ortodoxă din sec. XVIII; muzeu etnografic; punct de plecare în munţii Cindrel);
- *Orlat* (vestigii ale cetaţii din sec. XIV-XV);
- *Sibiel* (ruinele unei cetăţi din sec. XIII; biserică ortodoxă din sec. XVIII, muzeu sătesc cu icoane pe sticlă, colecţii etnografice); în vecinătate defileul şi crescătorii de peşte;
- *Sălişte* (oraş cu 5781 locuitori în 2002; biserică ortodoxă din sec. XVIII, muzeu, port popular, construcţii din sec. XVIII-XIX);
- *Jina* (biserică ortodoxă din sec. XVIII; elemente etnofolclorice pastorale; festivalul folcloric anual "Sus pe Muntele din Jina"; rezervaţie naturală cu suprafaţa de 2ha);
- *Galeş* (biserică ortodoxă din sec. XVIII, muzeu etnografic, urme de cetăţi din sec. XV);
- *Tilişca* (ruine ale unei cetăţi dacice din sec. II î.Hr - I d.Hr. şi a celei din sec. XIV);
- *Rod*(colecţie muzeistică, tradiţii folclorice);
- *Poiana Sibiului* (biserica de lemn din sec. XVIII, Muzeul păstoritului, tradiţii folclorice).

Din Sibiu se desprind câteva drumuri ce constituie axe turistice de legătură cu alte regiuni sau centre turistice.

- *Spre SE în lungul şoselei* se trece prin:
- *Şelimbăr* (biserică evanghelică din sec. XIII; monument comemorativ din lemn ce evocă victoria lui Mihai Viteazul asupra armatei conduse de Andrei Bathory din 1599; monumentul eroilor din 1916-1918);
- *Tălmaciu* (oraş cu o populaţie de 8828 locuitori; atestat documentar la 1318; ruinele cetăţii Laneskrone, construită din piatră în 1370; casa parohială a bisericii evanghelice din sec. XVIII);
- *Boiţa* (castel din sec. XIX, muzeu etnografic);
- *Turnu Roşu*(vestigii din construcţia din sec. XIV; se intră în sectorul nordic al Defileului Oltului care separă unităţi montane ale Carpaţilor Meridionali pe o lungime de peste 50 km).

Pe parcurs înainte de Tălmaciu se desprinde spre est şoseaua ce străbate Depresiunea Făgăraş spre Braşov.

- *Spre sud-vest* este şoseaua care duce la Răşinari iar de aici urcă în *staţiunea climaterică Păltiniş* (vezi zona M. Cindrel).

- *Spre est* se desfăşoară şoseaua dar şi calea ferată îngustă ce parcurg valea Hârtibaciului (axă turistică prin potenţial) în câteva locuri cu legături cu oraşele din centrul Transilvaniei. Cele mai semnificative obiective turistice sunt legate de localităţile:

- *Caşolţ-Mohu* (defileu pe valea Hârtibaciului cu o lungime de 7 km);
- *Hosman*-cetate ţărănească (sec. XVI), biserică evanghelică în incintă (sec. XIX), portal în stil romanic;
- *Nocrich*-cetate ţărănească din sec. XVI-XVIII; biserica evanghelică în incintă din sec. XIX; casa Samuel Brukenthal din sec. XVIII;
- *Alţâna*-urme ale unei aşezări dacice; biserica evanghelică din sec. XIII în stil romanic, fortificaţiile executate în sec. XV;
- *Agnita*-oraş cu o populaţie de 10866 locuitori, urme ale unei cetăţi de pământ dacice; urme ale unui turn de strajă din perioada romană; cetate ţărănească din sec. XIII-XVII; biserică evanghelică de incintă în stil romanic din sec. XVI, ulterior modificată în stil gotic; biserica ortodoxă din sec. XVIII în stil bizantin; monument de arhitectură; Muzeul Văii Hârtibaciului cu secţii de istorie şi etnografie;
- *Netuş*-biserică din lemn din sec. XIX; biserică evanghelică fortificată din sec. XIII-XVI, turn din sec. XVI;
- *Brădeni*-biserică evanghelică fortificată din sec. XV; lac de acumulare utilizat pentru piscicultură;
- *Cetăţi ţărăneşti şi biserici din sec. XIII-XVII* sunt la: *Beia, Roadeş, Fişer, Buneşti, Criţ, Meşendorf, Grînari, Viscri, Dacia, Jilbert, Ticuşu, Cobor, Felmer, Calbor, Cincşor, Cincu, Iacobeni, Seliştat, Bărcuţ, Dealul Frumos, Merghindeal, Bârghiş, Chirpăr, Ilimbav, Marpod, Fofeldea, Apoş, Şura Mare, Şura Mică*;

- *Spre nord* sunt două şosele şi calea ferată Sibiu-Copşa Mică. Pe prima reţin atenţia localităţile *Şura Mare* (biserică fortificată din sec. XIII) şi *Slimnic* (urme de cultură materială din epoca dacică; cetate ţărănească din sec. XIV, biserică în stil gotic din sec, XIV-XV);

Pe cea de a doua se desprinde de la aeroportul din Sibiu se trece prin *Şura Mică* (aşezare dacică, biserică din sec. XIV, fortificată ulterior), *Ocna Sibiului* (oraş cu o populaţie de 4116 locuitori, atestat documentar la 1263, staţiune balneoclimaterică din 1827; 15 lacuri rezultate din prăbuşirea unor ocne de sare-Avram Iancu are dimensiunile cele mai mari, peste 1 ha suprafaţă şi cca 128 m adâncime; biserici din sec. XIII-XIX în stiluri diferite; nivel modest de amenajare şi exploatare a unor resurse deosebit de valoroase).

- *Spre vest*, şoseaua ce leagă Sibiul de culoarul Mureşului constituie segmentul vestic al axei turistice sud-transilvane. În lungul ei cele mai importante centre şi localităţi turistice sunt:

- *Cristian* (cetate ţărănească din sec. XV şi biserica din sec. XII-XV);
- *Săcel* (iazuri pentru pescuit sportiv, ramificaţii spre Sibiel şi defileul Sibielului);
- *Miercurea Sibiului* (biserică din sec. XIII fortificată; staţiunea balneoclimaterică de interes local, casa memorială şi bustul lui C. Medrea).

În satele din dealurile de sub munte sunt mărturii istorice şi o bogată cultură populară (*Dobârca*-ruinele unei cetăţi din sec. XV şi biserică din sec. XIII; *Câlnic*-ruinele unei cetăţi din sec. XIII-XVI). *Gârbova*(ruinele cetăţii medievale din sec. XII refăcută în sec. XVI şi a unei bazilici romane), *Căpâlna* (cetate dacică aflată pe culmea La Cetate; mori de apă), *Laz* (centru de realizare a icoanelor pe sticlă; ruinele unei cetăţi medievale).

- *Sebeş* (municipiu, 27680 locuitori în 2002; atestat documentar în sec. XIII; important centru economic, cultural şi turistic. În oraş sunt: Palatul Zapolya din sec. XVI în care se află muzeul, vestigii din cetatea din sec. XIV-XV, biserica evanghelică din sec. XVIII-XIX); în vecinătate la *Lancrăm* statuia lui Lucian Blaga iar în vestul dealurilor rezervaţia geomorfologică *Râpa Roşie*; pe valea Sebeşului se urcă în munţi trecând pe lângă lacurile *Petreşti, Tău, Oaşa*, mânăstirea Oaşa, sectoare de defilee şi bazinete depresionare cu vile şi cabane.

Infrastructura şi dotările turistice

Axa sud-transilvană se bucură de o bună *accesibilitate* rutieră şi feroviară. Ea este străbătută de magistralele feroviare Bucureşti-Braşov-Sibiu-Arad şi Bucureşti-Braşov-Rupea-Sighişoara-Oradea, magistrale din care se desprind căile ferate secundare: Sibiu-Copşa Mică, Sibiu-Agnita (cale ferată îngustă).Şoselele care străbat regiune: E60 (Oradea-Cluj Napoca-Târgu Mureş-Braşov-Bucureşti), E81 (Satu Mare-Cluj Napoca-Alba Iulia-Sibiu-Bucureşti) şi E 68 (Arad-Sibiu-Braşov-Bucureşti). Din acestea se desprind drumuri secundare fie către localităţile de sub munte, fie care străbat Podişul Hârtibaci către valea Târnava Mare. Oraşul Sibiu este deservit de aeroport.

Baza de cazare şi alimentaţie este localizată în oraşe (Sibiu-peste 70 de diferite tipuri de unităţi de alimentaţie şi 28 de hoteluri dintre care: Petrom, Palace Dumbrava, Împăratul Romanilor,Gasthof Clara, Continental, Casa Ioana, Casa Moraru, Casa Baciu, Ana; Făgăraş, Rupea, Tălmaciu, Avrig), în staţiunile Ocna Sibiului, Rodbav, Miercurea Sibiului precum şi în numeroase pensiuni agroturistice aflate în Arpaşu de Sus, Cârţa, Cârţişoara, Cisnădioara, Cristian, Gura Râului, Orlat, Răşinari, Râul Sadului, Sălişte, Şelimbăr, Sibiel, Tălmăcel, Tălmaciu,Veştem.

Tipuri de turism

În regiunea turistică sud-transilvană principalele tipuri turism sunt:

-*turismul cultural* (în primul rând în Sibiu şi Făgăraş dar şi în unele localităţi rurale care păstrează biserici fortificate care prin sprijinul guvernului german au fost cuprinse într-un program de refacere şi conservare; Ministerul turismului intenţionează realizarea unui program turistic de nivel european Drumul cetăţilor ţărăneşti asemănător cu programele turistice similare din Franţa; ele trebuie să stea în atenţia agenţiilor de turism);

- *turismul rural* legat de tradiţiile populare deosebite păstrate în satele din Mărginimea Sibiului dar şi de prezenţa bisericilor fortificate săseşti (unele dintre acestea prezintă puncte de cazare proprii);
- *turismul balnear* în staţiunile Ocna Sibiului, Miercurea Sibiului şi Rodbav;
- *turism de weekend* (de agrement) în apropierea marilor oraşe;

- *turism de tranzit* din şi spre rama montană a Carpaţilor Meridionali sau spre Târnava, Mureş, Braşov;
- *turismul pentru pescuit sportiv şi cel cinegetic*;
- *turismul de afaceri* (Sibiu).

Regiunea turistică central-transilvană

Caracteristici generale

Regiunea turistică mureşeană cuprinde partea centrală a Depresiunii colinare a Transilvaniei, în lungul văilor Mureşului, Târnavelor şi pe principalii afluenţi ai acestora. De aici o primă caracteristică legată de distribuţia obiectivelor turistice în principal în aşezările din cele trei culoare de vale ce se constituie în trei axe.

Este o regiune care se impune nu atât prin peisajele naturale care sunt pitoreşti cât mai ales printr-un potenţial antropic deosebit rezultat al unei îndelungate locuiri şi convieţuiri a românilor cu saşii şi secuii. Acestea sunt marcate mai ales sub formă de biserici ridicate de-a lungul veacurilor realizate în stiluri arhitectonice şi cu elemente decorative diferite, în cetăţi cu dimensiuni variabile, castele, conace, locuri de bătălii, edificii din sec. XVIII-XX etc.

Regiunea are o poziţie centrală în cadrul României, poziţie care favorizează desfăşurarea fluxurilor turistice din şi spre toate ramurile montane şi ţinuturile extracarpatice. Desfăşurarea culoarelor de vale principale şi evoluţia relaţiilor economice între localităţi, ţinuturi a condus la realizarea unui sistem complex de drumuri care permit accesul la cele mai îndepărtate obiective turistice ele condiţionând indirect diferenţierile teritoriale ale unităţilor şi activităţilor de profil. În acest sens se pot separa trei grupări majore de obiective desfăşurate pe marile culoare de vale unde aspectul alungit (axă) în cadrul lor distingându-se câteva centre turistice. Spre acestea se dirijează legături cu localităţile în care sunt unele obiective de interes turistic şi care conduc la unele activităţi specifice locale. În al doilea rând pe de-o parte între centrele turistice din zonă (Târgu Mureş, Reghin) iar pe de alta între ele şi cele din zonele vecine (Sighişoara, Mediaş, Târnăveni, Sovata) s-au dezvoltat relaţii de servicii, acţiuni care conduc nu numai la formarea sistemului regional turistic dar şi la impunerea lui în structura provinciei sau la nivel naţional.

Potenţialul turistic

Potenţialul turistic natural este dat de *complexitatea peisajului* ce se desfăşoară sub două aspecte. Mai întâi este cel de dealuri acoperite de păduri şi vii, cu interfluvii largi şi abrupturi de cueste pe care deseori sunt alunecări de teren şi torenţi. În al doilea rând este peisajul văilor cu două variante-al celor principale ce apar sub forma unor culoare largi cu terase şi lunci mari acoperite în întregime de culturi agricole dar şi cu cele mai multe aşezări extinse şi apoi al văilor secundare de câţiva kilometri lungime, cu lunci şi versanţi cu alunecări, culturi şi pâlcuri de pădure. Aici satele sunt mai mici şi se concentrează în locurile ferite de inundaţii sau alunecări.

Climatul este favorabil pentru activităţile turistice de-a lungul întregului an şi este moderat cu influenţe foehnale în vest şi sud şi inversiuni de temperatură

în culoarele văilor mari. Temperatura medie anuală este de 8-9ºC, vara de18-19ºC, iarna de -4,-5ºC, iar precipitaţiile scad de la est la vest fiind în medie de la 700mm la 550-600mm.

Hidrografic regiunea se înscrie în bazinul Mureşului. Principalii afluenţi ai acestuia sunt Gurghiul, Nirajul, Târnava Mare şi Târnava Mică care se unesc la Blaj. Ceilalţi afluenţi sunt scurţi şi au debite mici şi fluctuante. La ieşirea din munte a râurilor principale, la traversarea unor anticlinale şi sinclinale se individualizează sectoare de vale îngustă separate de mici bazinete depresionare în care pe terase se află aşezări.

*Lacurile s*ărate reprezintă o importantă resursă turistică; s-au format în depresiuni de prăbuşire sau tasare în sectoarele unde sâmburii de sare sunt aproape de suprafaţă. Au dimensiuni variabile, cele mai importante fiind la Sovata şi Ocna Mureş. Între ele sunt : *Lacul Ursu* format într-o depresiune de tasare pe masivul de sare de la Sovata între anii 1870-1880; are o suprafaţă de peste 40.000 $m^{2,}$ o adâncimea maximă de 18 m şi o caracteristică importantă – heliotermia (temperatura apei creşte de la 0 m la 1,5m dar şi variază de la un sezon la altul în stratul de apă, (uneori ajunge la circa 33°C) pentru a se menţine constant la 21-25°C la adâncimi mai mari. Datorită utilizării exagerate a apei lacului şi aportului mare de apă dulce adusă de pâraiele Topliţa şi Auriu, în ultimul timp se observă reducerea calităţilor balneoterapeutice şi a fenomenului de heliotermie. Tot în staţiunea Sovata se mai găsesc lacurile *Aluniş, Verde, Roşu* - primele două cu nămoluri sapropelice care prezintă de asemenea fenomenul de heliotermie.

În apropiere de Turda se găsesc 31 de lacuri (Ocnei, Dulce, Rotund, Durgău, Sulfuros etc.) dezvoltate prin fenomene similare cu cele de la Sovata.

La aceasta se adaugă iazurile numeroase din Câmpia Transilvaniei care constituie şi importante surse piscicole (Bujor I, Bujor II, Zău de Câmpie, Tăureni).

Există şi izvoare minerale clorurate (în perimetrul cutelor diapire) sau iodurate, bromurate, sulfuroase (Bazna, Sângeorgiu de Mureş), unele folosite pe plan local.

V*egetaţia* este reprezentată de pădurile de gorun, stejar la care se adaugă cerul şi gârniţa. În culoarul Mureşului (până la Aiud), pe Târnava Mare (până la Sighişoara) există şi stejar pufos. Lângă Târgu Mureş (platoul Corneşti) şi Sighişoara (dealul Stejeriş) sunt pâlcuri de stejar seculari care au fost puşi sub ocrotire. Cea mai mare parte a pădurilor de pe versanţi au fost defrişate şi înlocuite cu culturi agricole, cu fâneţe şi pajişti secundare.

Fauna pădurilor este reprezentată de cervidee, mistreţ, iepure, foarte multe păsări unele specii prezentând şi interes cinegetic. În Podişul Târnavelor au fost colonizaţi fazanii. Fauna piscicolă care populează iazurile este reprezentată de crap, ştiucă, mreană şi clean.

Rezervaţiile naturale principale au caracter forestier, floristic sau mixt. Între acestea sunt: Pădurea Sloboda (Aiud), Tăul fără fund de la Băgău (Lopadea Nouă), Piatra Tomii (Ceru Băcăinţi), rezervaţia de bujori Zău de Câmpie (Zău de Câmpie), pădurea Sabed (Ceauşu de Câmpie), rezervaţia cu lalea pestriţă Vălenii de Mureş (Brâncoveneşti), lacul Fărăgău (Fărăgău), rezervaţia de stejar pufos (Sighişoara), arboretul cu *Chamaecyparis lawsoniana* (Sângeorgiu de

Pădure), stejarii seculari de la Breite (Sighişoara), Lacul Ursu şi arboretele de pe sărături (Sovata), "Canionul" Mihăileni.

Resursele turistice antropice sunt legate de descoperirile arheologice (urme materiale din neolitic, din epoca dacică, castre şi cetăţi daco-romană), fragmente din vechile cetăţi feudale, biserici fortificate, biserici din lemn (Găbud, Copand, Băgău, Spălnaca, Turdaş, Fărău, Sânbenedict), biserici şi castele din sec. XV-XVIII construite în stiluri diferite, edificii impunătoare din sec. XIX-XX.

În regiunea central-transilvană se înscriu sectoare din unele zone etnografice-Câmpia Transilvaniei şi Târnave

Axa turistică Mureş

Se desfăşoară în lungul Mureşului între Reghin şi Orăştie înglobând mai multe centre turistice însemnate în jurul unora individualizându-se subzone turistice.

De la ieşirea din defileul Topliţa-Deda săpat între munţii Căliman şi Gurghiu şi până la Alba Iulia în lungul văii Mureşului şi pe văile secundare aflate de-o parte şi de alta acesteia se găsesc numeroase centre şi localităţi cu obiective de interes pentru vizitatori dar şi multe amenajări pentru activităţi specifice. Împreună fac ca aceasta să fie cea mai însemnată axă din Depresiunea colinară a Transilvaniei în lungul căreia s-au conturat două subzone turistice şi două zone.

Subzona Reghin

Înglobează oraşul şi obiectivele de pe văile ce converg spre Mureş la contactul dealurilor cu munţii.

Reghin este primul centru important de pe valea Mureşului (municipiu, cu 36023 locuitori în 2002), atestat documentar în 1228; în prezent constituie un centru economic, cultural şi loc de convergenţă de drumuri la contactul dintre munţi şi dealuri. Este renumit pentru fabricarea de instrumente muzicale şi materiale sportive dar şi prin mai multe edificii din sec. XIV-XVIII), muzeu, biserică evanghelică în stil gotic din sec. XIV dar şi altele din sec. XVII-XIX; în vecinătate pădurea Rotunda, se află un tradiţional loc de petreceri câmpeneşti.

- *În amonte* se găseşte localitatea *Brâncoveneşti* (castelul Kemeny din sec. XV într-un parc dendrologic, urmele unui castru roman din sec. II-III; biserică reformată din sec. XVIII, târgul cireşelor în luna mai).

- *Între Reghin şi Târgu Mureş* pot fi vizitate: *Voivodeni* (biserică reformată din sec. XV fortificată cu zid de incintă din sec. XVIII, castel din sec. XVIII), *Gorneşti* (castel în stil baroc sec. XVIII, pe locul unei foste cetăţi aflat într-un parc dendrologic; biserică din sec. XV cu turn din sec. XVIII; biserică din lemn din sec. XVII), *Dumbrăvioara* (biserică reformată din sec. XVIII; castelul Teleki construit în stil baroc în sec. XVIII-XIX), *Sângeorgiu de Mureş* (staţiune balneoclimaterică de interes local; izvoare minerale; lac amenajat pe baza unor izvoare sărate; castel din sec. XIX).

- Pe celelalte drumuri ce conduc spre NV, V se pătrunde în Câmpia Transilvaniei cu peisajele distincte ale văilor cu albii largi, mlăştinoase, versanţi

folosiţi agricol dar şi cu alunecări de proporţii-glimee. Doar spre est şoseaua ce urcă spre *valea Gurghiului* trece prin rezervaţia *Mociar* (pădure de stejari seculari) şi apoi localităţile *Gurghiu* (centru etnografic, ceramică, ruine de cetate medievală, parc dendrologic), *Ibăneşti* şi *Hodoc* (cultură populară). Toate acestea definesc oraşul şi aria limitrofă sub raportul potenţialului turistic ca o *subzonă* evidentă dar cu reale posibilităţi de a se impune şi prin activităţi turistice.

Zona Târgu Mureş

Este cea mai extinsă cuprinzând obiectivele din spaţiul Mureşului şi al văilor din centrul podişului. Există un centru turistic însemnat cu un potenţial variat dar şi cu un important echipament adecvat multor activităţi turistice. Polarizează turistic un spaţiu extins şi are o deschidere largă nu numai în Transilvania dar şi în ţară, caracteristică care se va accentua în urma realizării autostrăzii.

- *Municipiul Târgu Mureş* (149577 locuitori în 2002) este cel mai mare oraş de pe valea Mureşului în spaţiul transilvan; este atestat documentar la 1332, devine în secolele următoare un important centru meşteşugăresc şi comercial; în prezent este centru economic, cultural, istoric şi turistic în jurul căruia s-a impus o zonă turistică. În oraş există: Muzeul judeţean Mureş, Muzeul de Artă, cetate medievală din sec. XVII cu şapte bastioane; biserica reformată (sec. XV), romano-catolică (sec. XVIII în stil baroc), unitariană (sec. XIII), ortodoxă din sec. XV-XVIII; clădiri construite în sec. XVIII-XX, între care Palatul Tholdalagi (sec. XVIII, baroc), Clădirea fostei Perfecturi (sec. XVIII), Clădirea fostei Procuraturi (sec. XVIII, baroc), Palatul Teleky, Palatul Culturii (sec. XVIII-XIX, baroc şi neoclasic), Primăria, Teatrul Naţional; Monumentul secuilor martiri; Monumentul lui Farkas şi Janos Bolyai; Statuia ecvestră a lui Avram Iancu; Statuia Lupa Capitolina; Bustul lui Alexandru Papiu Ilarian; bustul lui Mihai Eminescu; clădirea modernă a Teatrului Naţional, parcuri şi multe locuri de weekend. Există o infrastructură adecvată şi numeroase amenajări pentru turism; se află la intersecţia mai multor şosele care-l leagă de alte centre.

Între Târgu-Mureş şi Luduş sunt localităţile: *Vidrasău* (aeroport), *Recea* (una dintre cele mai mari şi impozante mânăstiri din Transilvania), *Sânpaul* (capela Haller din sec. XVIII; biserică romano-catolică din sec. XIV cu refaceri în sec. XVIII; castel din sec. XIII refăcut în sec. XVII), *Cipău* (biserică din sec. XIV), *Iernut* (oraş cu o populaţie de 9440 locuitori în 2002, atestat documentar la 1257; Muzeu de istorie; Castelul Rakoczi; biserică reformată din sec. XV; statuia Lupa Capitolina; monumentul erolior din al doilea război mondial), *Luduş* (oraş cu 17407 locuitori în 2002, Conacul Banffy din sec. XIX).

- Din Târgu Mureş, Iernut şi Luduş pornesc drumuri relativ modernizate care străbat Câmpia Transilvaniei în lungul unor văi (importante sunt Lechinţa, Pârăul de Câmpie) ce au iazuri (Bujor, Zau de Câmpie, Tăureni) şi unele puncte de odihnă şi recreere.

- *Din apropiere de Vidrăsău sau din Târgu Mureş* se pot străbate aşezările *din valea Nirajului* trecând spre Sovata.

În aşezările de la nord de Mureş apar frecvent biserici din lemn ridicate în sec. XVIII-XIX (Băiţa, Hărţău, Oroiu, Peţea, Călpiu, Pogăceaua, Iclănzel, Sărmăşel, Sărmaşu, Zau de Câmpie), iazuri şi rezervaţii naturale (Zau de Câmpie).

Din amonte către aval pe *valea Nirajului* se află: *Eremitu* (ruinele cetăţii Vityal sec. XIV-XVI; biserica romano-catolică din sec. XV şi biserică din lemn sec. XVIII), *Călugăreni* (castru roman din prima jumătate a sec. II; mânăstire franciscană cu şcoală şi bibliotecă ce funcţionau în chiliile lăcaşului), *Miercurea Nirajului*(centru de ceramică populară; biserică reformată din sec. XV; biserică din lemn din sec. XIX; clădirea fostei prefecturi), *Crăciuneşti* (biserică din sec. XVII şi două biserici din lemn din sec. XVIII şi XIX).

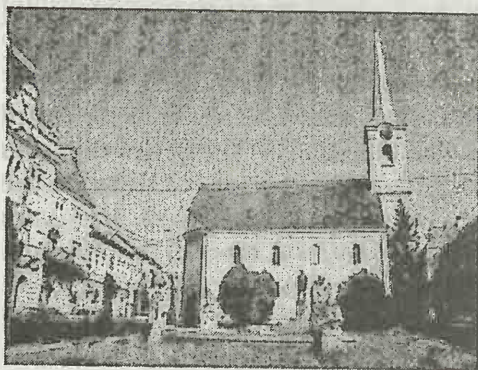
Subzona Turda

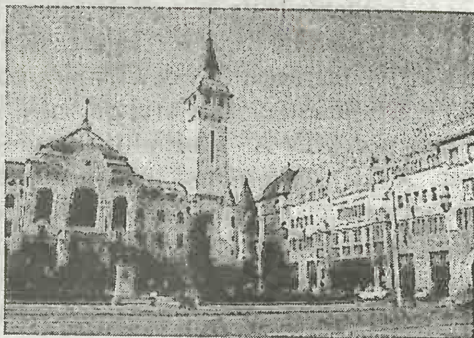
În sud-vestul Câmpiei Transilvaniei se conturează o altă zonă (după potenţial) ce încadrează trei oraşe (Turda, Câmpia Turzii şi Ocna Mureş) dar şi văile Mureş, Arieş şi spaţiul limitrof lor.

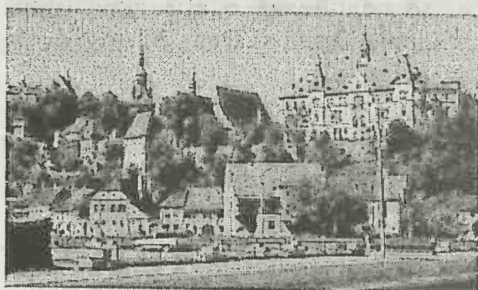
- *Turda* (municipiu, 55770 locuitori în 2002; aşezare dacică; castru şi oraş în Dacia Porollisensis; municipium şi colonia sub romani; din vechea aşezare Potaissa au rămas urmele castrului roman. În prezent este un important centru economic, istoric şi turistic. Obiective turistice: biserică romano-catolică în stil gotic din sec. XV-XVI; biserică reformată în stil gotic din sec. XV; biserică reformată din sec. XVI; Palatul voievodal din sec. XV-XVI cu elemente gotice şi renascentiste; pe platoul Turzii o troiţă şi monumentul ec aminteşte de locul în care a fost ucis Mihai Viteazul; catedrală ortodoxă (sec. XIX); muzeu; case vechi din sec. XIX; muzeul cu secţii de etnografie şi istorie; staţiune balneoclimaterică sezonieră cu lacuri sărate; ocnă de sare; punct de plecare spre Cheile Turzii şi Valea Arieşului).Din Turda pornesc drumuri spre Cluj Napoca (peste Dealul Feleacului), pe Arieş în munte, spre Aiud în culoarul Mureşului.
- *Moldoveneşti*(urme de cultură materială din neolitic, ale civilizaţiei romane; veche cetate din sec. XI; biserici din sec. XVII-XVIII);
- *Noşlac*(vestigiile unor aşezări din neolitic, epoca bronzului, perioada daco-romană; biserică reformată din sec. XV cu transformări din sec. XVIII; biserică din lemn din sec. XIX);
- *Ocna Mureş* (oraş cu o populaţie de 15526 locuitori în 2002; atestat documentar în sec. XIII, ruinele unei fortificaţii din sec. XII, castelul Teleky din sec. XIX, ruinele bisericii romanice, staţiune balneoclimaterică de interes local);
- *Mirăslău* (monument închinat lui Mihai Viteazul şi eroilor din al doile război mondial);
- *Câmpia Turzii* (municipiu; 26865 locuitori în 2002, atestat documentar în 1282, centru industrial; biserică evanghelică din sec. XVIII şi case vechi din sec. XVIII-XIX).

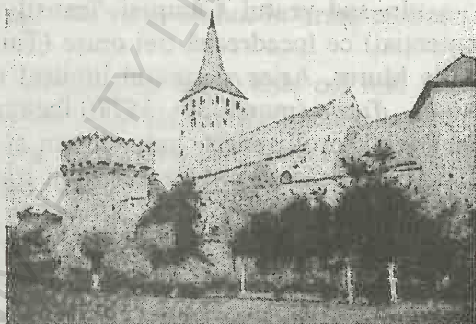
Zona turistică Alba Iulia

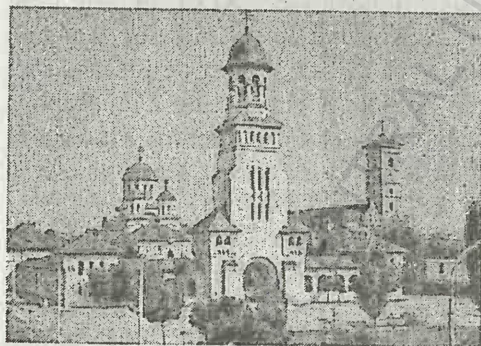
Se desfăşoară în sud-vestul Depresiunii colinare a Transilvaniei ocupând nu numai culoarul Mureşului ci şi rama Munţilor Apuseni. Numele este legat de Alba Iulia care îndeplineşte mai multe caracteristici - este cel mai mare şi de rezonanţă centru turistic; se află în relaţii cu celelalte centre din zonă dar şi cu

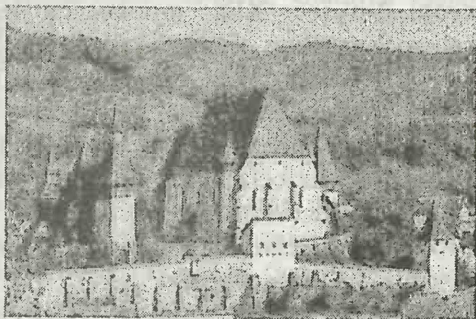

Odorheiu Secuiesc

Târgu Mureş

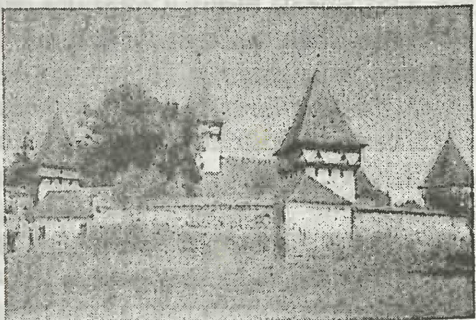

Sighişoara

Aiud

Alba Iulia

Cetatea Biertan

Orăştie

Cetatea Cincşor

PLANŞA 30

regiunile limitrofe (la intersecţia mai multor căi de comunicaţie ce constituie axe de acces în acestea), concentrează un volum însemnat de tipuri de activităţi specifice. De asemenea în spaţiul limitrof sunt multe elemente istorice, culturale, de mediu cu rezonanţă pentru turism.

- *Municipiu Alba Iulia* (66369 locuitori în 2002) este cel mai vechi oraş din lungul Mureşului, atestat documentar în sec. I d.Hr., a devenit un important centru militar, administrativ şi politic al Daciei romane-Apulum; în epoca medievală a fost capitala Principatului Transilvania şi a Ţărilor Române (sub Mihai Viteazul). Este un important centru economic, cultural, istoric şi turistic distinct. Obiectivele turistice principale în oraş sunt: cetatea medievală (1714-1734, pe temeliile uneia din sec. XIII-XVII, ziduri şi porţi), biserica romano-catolică-sec. XIII (o îmbinare de stiluri-gotic, romanic, baroc), catedrala ortodoxă-sec. XIX, Palatul princiar-sec. XIV, Palatul Apor-sec. XVII, Muzeul de Arheologie, Istorie şi Etnografie, Sala Unirii, Biblioteca Batthyaneum (cărţi, manuscrise, documente rare) -sec. XVIII, Obeliscul Horia, Cloşca şi Crişan (de aici o largă panoramă asupra oraşului, culoarului Mureşului şi regiunilor vecine), statui ale lui Mihai Viteazu şi ale unor personalităţi ce au avut un rol însemnat în istoria ţării şi a acestor locuri, vestigii ale aşezării romane etc.

Spre nord din Alba Iulia se disting:

- *culoarul larg cu terase al Mureşului* mărginit în vest de glacisurile cu întinse podgorii de la baza Munţilor Apuseni iar în est de versanţii aproape abrupţi ai Podişului Secaşelor

- *satele de pe glacis* însemnate pentru patru caracteristici: localităţi viticole recunoscute, în raza lor s-au identificat multe elemente de natură istorică, păstrează numeroase obiceiuri şi constituie puncte de interes pe văile care fragmentează M. Trascău pe unele aflându-se sectoare de chei. Între acestea *Miceşti, Şard, Ighiu, Bucerdea, Vinoasa, Cricău, Galda de Jos, Galda de Sus, Geoagiu* (se merge la mânăstirea şi cheile Râmeţi), *Geomal.*

- *Teiuş* (oraş, 7279 locuitori în 2002; vestigii din epocile bronzului şi fierului; biserică reformată, biserică romano-catolică din sec. XV; biserică ortodoxă din sec. XVII, muzeu; punct de plecare pe valea Geoagiu şi la Blaj);

- *Aiud* (oraş, 2881 locuitori în 2002; urme din epoca fierului, a bronzului şi din perioada daco-romană; cetate poligonală din sec. XIII-XIV, colegiul şi biblioteca Bethlem, muzeul de istorie, muzeul de ştiinţe naturale, biserica reformată din sec. XIII, biserica romano-catolică, clădirea fostei prefecturi, palatul voevodal din sec. XVI-XVII; în vecinătate rezervaţii naturale- Pădurea Sloboda şi Cheile Aiudului).

- *Spre sud* şi apoi *sud vest*, până dincolo de Orăştie culoarul Mureşului cu lăţime foarte mare are terasele şi glacisurile pe stânga, iar albia şi o fâşie din luncă la marginea M. Metaliferi. Există două şosele paralele pe cele două părţi din care cea cu circulaţie activă se înscrie pe stânga râului. Ea constituie un tronson din drumul internaţional ce vine dinspre Braşov şi ajunge la Arad. Pe cele două artere sunt mai multe localităţi şi puncte cu valoare turistică distinctă.

- Pe drumul din stânga reţin atenţia: *Sebeş*, important centru turistic la racordul zonei cu axa transilvană sudică şi cu masivele Cindrel şi Şureanu pe valea Sebeşului), *Aurel Vlaicu* (casa memorială şi bustul), *Pianu* (centru de

prelucrare artistică a lemnului; rezervaţie de goruni seculari; biserică din lemn din sec. XVIII), *Cugir* (oraş, 25929 locuitori în 2002; vestigiile unei aşezări dacice; biserici ortodoxe din sec. XIX).

- Pe dreapta Mureşului, la poalele Munţilor Metaliferi şi pe văile afluenţilor sunt sate mici cu frumoase tradiţii etnofolclorice. Importanţă are staţiunea *Geaogiu-Băi* (6005 locuitori în 2002; ape mezotermale folosite încă din timpul romanilor-Germisara).

Orăştie- municipiu (21254 locuitori în 2002), aşezare dacică, atestată documentar în sec. XIII, centru industrial, cultural şi turistic (fragmente din zidul cetăţii, biserici din sec. XV-XVIII, clădiri din sec. XIX, muzeu), monumente (Decebal, Burebista, Aurel Vlaicu, Polia de la Orăştie etc.); punct de plecare la cetăţile dacice din M. Orăştiei. La vest se intră în zona Haţeg-Deva şi apoi în ultimul tronson al axei Mureşului.

Axa turistică Târnava Mică.

Râul izvorăşte din Munţii Gurghiu, taie un mic defileu în roci eruptive înainte de a ajunge în depresiunea *Praid.* Târnava Mică pe distanţa pe care străbate Dealurile Transilvaniei apare ca un culoar larg cu terase, cu mai multe aşezări în care sunt diverse obiective turistice.

- *Praid* este prima aşezare, cunoscută încă din antichitate pentru exploatarea sării; sunt izvoare minerale formate la contactul dintre rocile sedimentare şi vulcanice. Este o staţiune balneară de interes local unde reţin atenţia salina (folosită în tratamente dar şi pentru vizitare), relieful carstic pe sare şi poarta de lemn cioplit veche de peste 350 de ani.

- *Corund* se află pe un afluent sudic, este unul dintre cele mai mari centre de ceramică din Transilvania; aici sunt mai multe izvoare feruginoase, carbogazoase dar şi o importantă piaţă (în lungul drumului principal) de produse artizanale.

- *Sovata* se află la confluenţa pârăului omonim cu Târnava Mică; este oraş (11568 locuitori în 2002) care funcţionează ca staţiune balneoclimaterică din 1850 utilizată în tratarea diferitelor afecţiuni; aici sunt lacurile Ursu, Aluniş, Verse, Negru, Roşu, Mierlei, Şerpilor cu ape clorurate şi sodice, în unele lacuri se produce fenomenul de heliotermie; rezervaţia naturală forestieră cu stejari seculari; vânătoare sportivă; bază de cazare, alimentaţie şi tratament.

- În partea de est a Dealurilor Târnavei Mici sunt mai multe aşezări cu câte unul sau mai multe obiective de interes turistic. Între acestea se remarcă: *Sărăţeni* (castru roman; cetate din sec. XIV; cetate ţărănească din sec. XVIII în stil baroc); *Trei Sate* (conac din sec. XVIII; biserică din sec. XIX în stil empire cu un turn de 40m); *Sângeorgiu de Pădure* (biserică reformată din sec. XIV în stil gotic, cu pictură din sec. XV); *Fântânele* (biserică reformată din sec. XVI); *Bălăuşeri* (târg din secolul XIV; centru pomi-viticol); *Chendu Mic* (castel din sec. XIX); *Nadeş* (ceramică dacică); *Ţigmadru* (cetate ţărănească, centru viticol); *Măgheruş* (cetate din sec. XIV); *Senereuş* (aşezare dacică, ruinele unei cetăţi ţărăneşti din sec. XVII); *Agrişteu* (monument romanic din sec. XIV); *Filitelnic* (cetate ţărănească în stil gotic din sec. XVII); *Zagăr* (conac şi cetate ţărănească din sec. XVII); *Seleuş*-centru viticol, cetate din sec XVIII); *Cund*-urme ale unei

aşezări din epoca bronzului, biserică din sec. XIV; *Bahnea*-castelul familiei Bethlen situat într-un parc; *Abuş*-urme ale unei aşezări dacice, construcţie în stil baroc; *Cuştelnic*-biserică din bârne de brad cioplite din sec. XVII; *Băgaciu*-cetate ţărănească din sec. XVI, centru viticol.

- *Târnăveni* este oraş (26537 locuitori în 2002), atestat documentar în sec. XIII şi un important centru economic din sec. XX şi turistic; reţin atenţia: biserică unitariană din sec. XIII, biserică ortodoxă din sec. XVIII, palatul ce adăposteşte primăria din sec. XIX, conacul Silivasi din sec. XIX, conacul Deldy din sec. XIX, muzeu local, pădurea Coroana-loc de agrement pentru locuitorii oraşului).

- În aval de oraş sunt localităţile: *Dâmbău* (biserică din lemn din sec. XVIII), *Adămuş* (cetate ţărănească de la începutul sec. XVI), *Corneşti*(localitate cunoscută prin vinurile sale), *Cetatea de Baltă* (fostă cetate medievală, vii renumite), *Jidvei* (urme de aşezări din neolitic şi epoca bronzului, vii renumite), *Sânmiclăuş* (castel din sec. XVII care a suferit modificări şi adăugiri în diferite stiluri), *Sâncel* (important centru viticol).

- Pe pârăul Balta (afluent al Târnavei Mici) se găseşte *Bazna* (atestată documentar în 1302; cetate ţărănească cu incintă din sec. XV; staţiune balneoclimaterică din 1960 cu izvoare minerale cloro-sodice, iodurate, bromurate; capacităţi de cazare) şi *Boian* (urme din epoca bronzului şi fierului; şcoală românească veche din sec. XVII, cetate ţărănească din sec. XVII).

Axa turistică Târnava Mare

Este una dintre cele mai însemnate nu numai din regiune dar şi din Transilvania datorită câtorva caracteristici: există patru centre turistice cu potenţial bogat dar şi bine dezvoltate ca dotări (Sighişoara, Mediaş, Blaj şi Odorheiul Secuiesc) la care se adaugă alte centre mai mici şi multe localităţi cu obiective turistice aflate în imediata vecinătate a culoarului văii principale; este un segment rutier şi feroviar din magistralele care străbat Transilvania având legături cu marile oraşe ale acesteia; există un interes internaţional pentru vizitarea unor obiective de artă medievală şi cu caracter ecologic.

Concentrarea patrimoniului turistic şi modul de desfăşurare al activităţilor specifice conduc la identificarea în lungul axei a unei zone individualizate în jurul oraşelor Sighişoara şi Mediaş şi a unor areale mai mici şi în curs de afirmare ca unităţi distincte la extremităţi ce pot fi considerate ca subzone.

Subzona Odorheiul Secuiesc

Se desfăşoară în cursul superior al râului la contactul dealurilor cu munţii în jurul a două centre Odorheiul Secuiesc şi Cristuru Secuiesc.

- *Odorheiu Secuiesc* este municipiu (36926 locuitori în 2002); şi cel mai important centru economic, cultural şi turistic din bazinul superior al Târnavei Mari, fiind la intersecţia unor artere turistice cu grad de modernizare variat ce-l leagă de Miercurea Ciuc, Sovata, Rupea-Braşov; atestat documentar la 1333, a avut un rol distinct în epoca medievală. Obiectivele turistice din oraş sunt: muzeu municipal, cetate medievală din sec. XVI; capele romanică din sec. XIII, două biserici monumente istorice în stil baroc din sec. XIII, monumentul funerar Orban Balazs, bustul lui Joysa Bela; edificiii din sec. XIX. În vecinătate sunt

mici stațiuni balneare de interes local cu izvoare minerale (Băile Seiche şi Sărata Odorhei); punct deplecare în M.Harghita sau pe platourile din vestul acesteia-la Vlăhița pentru weekend şi sporturi de iarnă.

- *În aval de Odorheiul Secuiesc* se înşiră o serie de localități cu diferite obiective turistice: *Feliceni* (cetate țărănească din sec. XV), *Mugeni* (aşezare dacică, cetate țărănească cu biserică în stil romanic şi pictură originară în naos), *Luțița* (cetate țărănească din sec. XVII), *Porumbenii Mari* (urme ale locuirii din neolitic şi perioada daco-romană; cetate țărănească din sec. XVII; case de lemn din sec. XVIII).

Înainte de a intra în depresiunea Cristuru Secuiesc, Târnava îşi sapă un mic defileu şi primeşte ca afluent *valea Feernicului* pe care se găsesc localitățile: *Bisericani* (cetate țărănească) şi *Mihăileni* (castru roman).

- *Cristuru Secuiesc* (oraş cu o populație de 9672 locuitori în 2002), este atestat documentar în 1332; şi în prezent funcționează ca centru economic şi turistic; obiective turistice: Muzeul în clădirea fostului cazinou din sec. XIX; castelul Gyarfas-monument de arhitectură în stil baroc; parcul cu statuile lui Nicolae Bălcescu şi Petofi Sandor).

La sud de oraş se află o mică stațiune de interes local la *Fântăna Sărata* şi afluentul *Goagiu* cu aşezările: *Inlăceni* (cetate țărănească din sec. XV-XVI) şi *Firtuşu* (ruinele unei cetăți dacice din piatră).

- Până la Sighişoara sunt localități turistice concentrate pe afluenții Târnavei Mari. Între acestea sunt: *Roadeş* (cetate țărănească din sec. XVI cu picturi interioare); *Buneşti*(cetate din sec. XVI, mic muzeu sătesc); *Cloaşterf* (cetate țărănească construită în sec. XVII); *Saschiz* (important centru meşteşugăresc, cetate din sec. XIV cu turnuri ale breslelor), *Dârjiu*(cetate țărănească din sec. XV); *Archita*(cetate țărănească din sec. XV), *Țopa*(castel ridicat în sec. XVII); *Boiu* (aşezare din epoca dacilor, cetate Dealul Dobilor).

Zona turistică Sighişoara-Mediaş

Este sectorul din bazinul Târnavei Mari cu cele mai multe obiective, dotări şi cu cea mai activă dinamică în activitățile turistice. Deşi are caracter mixt, elementele antropice (de natură istorică, arhitectonică, artistică etc) sunt dominante şi se impun în ofertele şi programele turistice.

Sighişoara-(municipiu, 32287 locuitori în 1992) are o istorie bogată cu urme de locuire din epocile bronzului şi fierului; aşezare dacică pe Dl. Turcului; centru medieval care a purtat denumirile: Castru Sex-1280, Schaasburg-1282, Sighişoara din 1435. Este un însemnat centru economic, cultural, turistic. Obiectivele turistice principale sunt: Muzeul Municipal de Istorie şi Artă Feudală organizat în Turnul cu Ceas (64m); Cetatea Medievală-complex arhitectonic din sec. XIV-XVII cu 9 turnuri; Bastionul artileriei (1551); Biserica mânăstirii dominicanilor (sec. XIII-XV); Biserica din Deal (sec. XIV, stil gotic); Biserica Evanghelică (sec. XIII, stil gotic); Biserica ortodoxă (sec. XVIII); Galeria din lemn din sec. XVII; Gangul babelor (sec. XIX); Podul mamut; casa în care a locuit Vlad Dracul; Casa Teutsch; Casa cu capul de cerb; Casa Venețiană; Casa Schuller; Catedrala ortodoxă în stil neobizantin (sec. XX); obeliscul şi cimitirul

eroilor căzuţi în primul şi al doilea război mondial; anual se organizează un Festival de Artă medievală; Vila Franka-loc de recreere şi punct de belvedere asupra oraşului. Pe dealul din dreptul gării- rezervaţie forestieră de stejar.

- *În aval de Sighişoara*, pe valea *Saeşului* sunt localităţile: *Daia* (cetate ţărănească din sec. XIV), *Vulcan* (cetate ţărănească din sec. XVI); *Apold* (cetate ţărănească din sec. XVI; locul de descoperire a unui tezaur dacic; lac), iar pe Târnava Mare sunt *Dumbrăveni* (oraş, 8411 locuitori în 2002; atestat documentar în 1332; biserica armenească în sec. XVIIII, romano-catolică în sec. XVIII, evanghelică în sec. XVIII; castelul Apafi; clădirea liceului), *Saroş pe Târnave* (cetate din sec. XVI), *Alma* (cetate ţărănească din sec. XVI), *Brăteiu* (morminte de incineraţie daco-romane, cetate din sec. XVII) şi *Dârlos* (biserică fortificată din sec. XV în stil gotic). Pe alţi afluenţi îndeosebi din sud sunt localităţile: *Criş* (castel în stilul Renaşterii transilvănene), *Mălâncrav* (biserică fortificată din sec. XIV), *Copşa Mare* (cetate din sec. XIV cu modificări în sec. XVI), *Valchid* (cetate ţărănească din sec. XVI în stil baroc), *Biertan* (urme de aşezare din epoca fierului, cetate ţărănească triplu fortificată din sec. XV-XVII; biserică în incintă în stil gotic, sculpturi policrome; colecţie de covoare orientale), *Alma* (cetate ţărănească din sec. XVI), *Dupuş* (cetate ţărănească din sec. XV), *Aţel* (centru meşteşugăresc medieval; cetate din sec. XVI), *Buzd* (biserică fortificată din sec. XV cu un turn de apărare foarte înalt).

- *Mediaş* - municipiu (55203 locuitori în 2002), atestat documentar în 1267; urme de cultură materială începând cu neoliticul; fortificaţii din sec. XV; centru comercial şi meşteşugăresc şi turistic; cetatea (sec. XV) care păstrează o parte din zidurile de apărare şi numeroase turnuri; există case vechi (sec. XVI-XVII) Schuller; Rosenhauer; Schuster; casa memorială şi bustul lui Ştefan Roth; cazarma husarilor; armurăria; şcoala piariştilor; biserica ortodoxă (sec. XIX); biserica evanghelică Sf. Margareta din sec. XV; biserica franciscană (sec. XV); primăria veche; muzeu; bustul lui Axente Sever.

- *În aval de Mediaş*, pe Târnava Mare şi pe văile afluente sunt următoarele localităţi de interes turistic: *Târnava* (cetate ţărănească din sec. XV, altar de mare valoare), *Copşa Mică* (oraş cu o populaţie de 5374 locuitori în 2002; biserică evanghelică fortificată şi pecetea unei poluări intense), *Axente Sever* (cetate ţărănească din sec. XIV), *Micăsasa* (localitate amplasată pe o fostă vatră romană, cetate din sec. XV cu sculptură gotică).*Moşna* (cetate ţărănească din sec. XVI), *Şeica Mare* (cetate ţărănească din sec. XIV), *Agârbiciu* (cetate ţărănească din sec. XVI), *Şeica Mică* (cetate ţărănească din sec. XV).

- La confluenţa Târnavelor se află municipiul *Blaj* (20758 locuitori în 2002) care a fost important centru al mişcării revoluţionare de la 1848 (grupul statuar de pe Câmpia Libertăţii) şi leagăn al Şcolii Ardelene; castelul din sec. XVIII; muzeul de istorie; biblioteca Timotei Cipariu; catedrala greco-catolică (sec. XVIII); biserica grecilor (sec. XVIII); grădina botanică; statuia Lupa Capitolina.

Infrastructura şi dotările turistice regiunii turistice

Regiunea este străbătută de căi ferate şi şosele care asigură o bună accesibilitate la toate obiectivele turistice. Se adaugă aeroportul de la Târgu Mureş care poate deservi fluxurile turistice.

Cele mai importante şosele care traversează regiunea sunt drumuri europene (E60-Oradea-Cluj Napoca-Târgu Mureş-Braşov-Bucureşti, E81-Satu Mare-Zalău-Cluj Napoca-Alba Iulia-Sibiu-Bucureşti) la care se racordează numeroase trasee rutiere transcarpatice (Piatra Neamţ-Gheorgheni-Târgu Mureş-Alba Iulia), în lungul culoarelor de vale (pe Arieş, Târnava Mare, Târnava Mică) sau drumurile de legătură între cele desfăşurate pe văi (Luduş-Mediaş-Sibiu, Sovata-Târgu Mureş).

Regiunea este străbătută de magistrala feroviară 3 (Bucureşti-Braşov-Sighişoara-Mediaş-Blaj-Turda-Cluj Napoca-Oradea) la care se adugă liniile secundare Sighişoara-Odorheiul Secuiesc, Blaj-Târnăveni-Sovata, Teiuş-Alba Iulia-Vinţu de Jos, Luduş-Bistriţa, Luduş-Târgu Mureş-Reghin-Deda).

Dotările de cazare, alimentaţie şi agrement sunt concentrate în centrele urbane mari (Alba Iulia-9 hoteluri şi 11 unităţi de alimentaţie publică, Blaj-1 hotel, Sebeş-1 hotel şi 1 motel, Sighişoara-14 hoteluri şi 9 restaurante, Târgu Mureş-11 hoteluri şi 22 de restaurante,Târnăveni-1 restaurant şi 1 hotel, Mediaş-5 hoteluri şi vile, 3 restaurante). Se adaugă unităţi mai mici în diverse alte localităţi în care a început dezvoltarea agroturismului precum şi în staţiuni ca Sovata (11 hoteluri şi vile şi 4 restaurante), Bazna (1 hotel, 4 vile, 2 restaurante).

Tabel nr. 31

Pârtii de schi în Sovata

Denumirea pârtiei	Grad de dificultate	Lungimea (m)	Diferenţa de nivel (m)
Aluniş	mediu	1200	300

Tipuri de turism în regiune

Pentru regiunea turistică mureşeană specifice sunt:

- *turismul cultural* legat de prezenţa aici a unor importante citadele culturale (Târgu Mureş, Alba Iulia, Sighişoara) şi de desfăşurarea în fiecare an a Festivalului de artă medievală de la Sighişoara şi a festivităţilor legate de Ziua Naţională a României la Alba Iulia sau alte aniversări istorice (Blaj);
- *turismul rural* în unele localităţi de pe valea Târnavelor (inclusiv legat de prezenţa podgoriilor);
- *turismul de tranzit* dinspre şi către Munţii Apuseni sau masivele vulcanice din Carpaţii Orientali;
- *turismul balneoclimateric* în staţiunile Turda, Ocna Mureş, Bazna, Sovata, Praid etc.;
- *turismul de recreere* (în week-end) în vecinătatea aşezărilor urbane sau în sezonul cald pe malurile râurilor principale (Mureş, Târnave, Arieş etc.)
- *turismul de afaceri* (Târgu Mureş, Sighişoara).
- *turism pentru sporturile de iarnă* (Sovata)

Regiunea turistică nord-transilvană

Caracteristici generale

Regiunea turistică someşană se află în partea de nord a Depresiunii colinare a Transilvaniei, fiind situată între interfluviul Mureş-Someş şi jugul intracarpatic,

suprapunându-se bazinului hidrografic al Someşului. Activităţile turistice sunt polarizate de câteva centre mari (Cluj-Napoca, Bistriţa) dar şi de alte câteva oraşe mici (Dej, Gherla, Beclean, Năsăud) care concentrează un număr mare de obiective, dotări, asigură servicii diverse. Prin poziţie regiunea are şi caracter de de tranzit între rama montană şi centrul podişului situaţie care a facilitat legături cu zone turistice complexe(Munţii Apuseni, M.Rodnei, M. Călimani) spre care pornesc axele de penetrare în interiorul muntelui. Totodată are relaţii cu regiunea central-transilvană în cadrul sistemului turistic specific provinciei.

Favorabilitatea turistică a regiunii este dată de potenţialul turistic natural şi antropic însemnat prin număr dar şi diversitate de obiective. Principalul factor de restrictivitate este lipsa unui echipament corespunzător pentru practicarea turismului (drumuri modernizate dar mai ales dotări suficiente pentru cazare şi alimentaţie cu excepţia oraşului Cluj-Napoca).

Potenţialul turistic

Relieful major este format de dealuri fragmentate de văi de diferite tipuri în lungul cărora s-au format chei epigenetice, bazinete depresionare (multe subsecvente). Se impun în peisaj fronturile de cueste, platouri structurale extinse, relieful petrografic (îndeosebi pe calcare-lapiezuri, doline, peşteri, chei în Podişul Boiului cum ar fi Cheile Babei şi peştera de la Cuciulat în prezent parţial degradată), butoniera de la Leghia, culoarele largi ale văilor principale cu terase şi lunci extinse pe care se desfăşoară aşezările şi căile de comunicaţie.

Climatul este favorabil dezvoltării activităţilor turistice în întreg anul. Temperatura medie anuală este de 7-8°C, vara de17-19°C, iar iarna de -4-3°C. Precipitaţiile sunt de 550-650mm/ anual, cad predominant în mai şi iunie, iar cele mai reduse în februarie şi martie. Cantităţile maxime de precipitaţii în 24 de ore variază între 60-100mm, ele fiind cauza inundaţiilor produse pe Someş (exemplu în 1970).

Reţeaua hidrografică este tributară bazinului hidrografic al Someşului în alcătuirea căruia intră două mari sisteme. Someşul Mic care îşi are izvoarele în Munţii Apuseni şi primeşte ca afluenţi de pe partea dreaptă Fizeşul, iar de pe partea stângă Căpuşul, Nadeşul, Lonea. Someşul Mic are o vale largă la contactul dintre Podişul Someşan şi Câmpia Transilvanie, cu luncă extinsă şi terase pe care s-au dezvoltat aşezări.

Cel de al doilea sistem este reprezentat de Someşul Mare care are izvoare în Munţii Rodnei şi prezintă o vale largă cu terase la contactul dintre Dealurile Năsăudului, Dejului şi Câmpia Transilvaniei; el primeşte ca afluenţi pe Sălăuţa şi Rebra (pe dreapta), Meleşul (pe partea stângă). Din unirea cu Someşul Mic la Dej rezultă Someşul (cu multe terase largi, luncă în care se produc numeroase revărsări la debite mari); cei mai importanţi afluenţi ai săi sunt Almaşul şi Agrijul.

Apele subterane sunt cantonate în diferite formaţiuni sedimentare, au debite variabile şi grad diferit de mineralizare. Izvoare minerale cu caracter local, mai importante se găsesc la Bizuşa.

Lacurile sunt reduse ca tip genetic. Sunt 11 lacuri dezvoltate în depresiuni rezultate prin prăbuşirea unor saline la Ocna Dej, Gherla şi patru la Cojocna precum şi multe iazuri între care Cătina, Geaca, Ţaga, Ştiucii, Sîntrejude.

Vegetaţia este formată din cvercinee la care se adaugă pe culmile înalte pâlcuri de fag, fag şi gorun. Pădurile au fost în cea mai mare parte defrişate pentru păşuni, fâneţe şi culturi agricole. Se adaugă vegetaţia de mlaştină, de săsrătură şi luncă.

Fauna este reprezentată de cerb, căprioară, mistreţ, iepure toate cu interes cingetic, în timp ce iazurile sunt amenajate şi ca bazine piscicole.

Rezervaţiile cele mai importante pentru anumite forme de activităţi turistice sunt:

- Grădina Zmeilor din satul Gâlgău Almaşului, comuna Bălan (relief alambicat din trepte, valuri, cu desfăşurarea haotică rezultate din alunecări masive vechi pe versanţii marno-grezoşi)
- Poiana cu narcise de la Râcaş-Hida din satul Racâş, comuna Hida
- Gresiile de pe Stânca Dracului din comuna Hida
- Pădurea La Castani din satul Rogna, comuna Ileanda
- Fânaţele Suatu (I şi II) din comuna Suatu
- Fânaţele Clujului-Copârşae,Valea lui Craiu
- Torenţii din Culmea Feleac
- Lacul Ştiucilor de la Fizeşul Gherlii, Valea Legiilor de la Geaca
- Stufărişurile de la Sic din comuna Sic
- Piatra Corbului şi Punctul fosilifer Râpa Mare din comuna Cetate
- Masivul de sare de la Sărăţel şi Pădurea Posmuş din comuna Şieu-Măgheruş
- Poiana cu narcise de pe Şesul Mogoşenilor din comuna Nimigea
- Piatra Fântânele din comuna Prundul Bârgăului
- Piatra Cuşmei din satul Cuşma, comuna Livezile
- Valea Repedea, Stâncile Tătarului şi Tâul Zânelor din comuna Bistriţa Bârgăului
- Lacul Zagra din comuna Zagra

Aşezările sunt concentrate pe văi şi în mai mică măsură la baza culmilor. În majoritate sunt sate mici şi mijlocii, aşezări vechi cu specific silvo-pastoral. Ele sunt atestate documentar în sec. XII-XVI, dar există urme de cultură materială din neolitic, epoca dacică sau daco-romană. Din acestă perioadă datează unele construcţii cu rol de apărare Se adaugă o cultură populară tradiţională oglindită în alcătuirea gospodăriilor, port, ţesături şi cusături, folclor şi sărbători specifice. Aici se înscriu zonele etnofolclorice ale Năsăudului, Bistriţei, Bârgaielor şi Sălajului.

În regiune se găsesc oraşele Cluj Napoca, Bistriţa, Huedin, Gherla, Dej, Beclean etc. oraşe vechi cu o istorie bogată cu numeroase monumente istorice şi arhitecturale. Ele concentrează aproape 500000 locuitori ce reprezintă o însemnată resursă pentru turism atât ca făuritori de bunuri şi prestatori de servicii cât şi ca beneficiari ai actului turistic.

Axe, zone, centre şi obiective turistice

În cadrul regiunii turistice someşane se individualizează axe turistice (în lungul Someşului Mic, Someşului Mare, Someşului (unit), Şielui, Almaş-Agrij) care reflectă atât nivele deosebite de potenţial cât şi de realizare a activităţilor turistice. Ele se înscriu pe culoare de vale largi în lungul cărora sunt şosele şi căi ferate intens folosite pentru legături cu regiunile din vestul şi nordul ţării cât şi cu centrul Transilvaniei. Obiectivele turistice ca şi principalele amenajări pentru turism se află dominant în aşezările care se înscriu în lungul lor (mai ales în oraşe); se adaugă altele dispuse pe văi secundare şi la contactul cu munţii.

Prin potenţial dar şi prin sistemul de activităţi turistice (dotări, servicii, tipuri) pe cele două Someşe se impun două zone complexe (Cluj Napoca şi Bistriţa).

Axa turistică Someşul Mic

Se află în sud vestul regiunii desfăşurându-se în mare măsură în lungul acestui râu. Are ca centru polarizator municipiul Cluj Napoca şi asigură legături cu zone şi axe turistice de însemnătate naţională şi internaţională (axa Mureşului peste Feleac, axa Crişului Repede spre Oradea şi Europa, axe secundare în nordul M.Apuseni etc.). În lungul ei există o zonă turistică şi mai multe localităţi cu valenţe pentru turism.

Zona turistică Cluj Napoca

Implică oraşul ca centru principal dar şi o parte din culoarul Someşului Mic, şi din axele secundare ce duc la Zalău, Oradea, Munţii Apuseni şi Transilvania centrală. Se distinge printr-o concentrare importantă de obiective, dotări, infrastructura şi de activităţi în Cluj-Napoca dar şi în aşezările de pe drumurile care converg spre oraş. Ele sunt rezultat al unei îndelungate evoluţii istorico-economice şi social-culturale care a condus la detaşarea unei zone turistice. Din aceasta diverg numeroase axe secundare cu încărcătură variată în activităţile de profil.

- Municipiul *Cluj*-Napoca (318027 locuitori în 2002), cunoscut în antichitatea daco-romană sub numele de Napoca şi atestat documentar la 1213. Reprezintă unul din cele mai însemnate centre urbane ale României care se impune printr-o istorie complexă (cetate medievală, capitală a Transilvaniei, participant direct la marile evenimente din sec. XVI-XX etc), o economie diversificată şi cu multe ramuri tradiţionale, un bogat fond cultural, artistic şi ştiinţific (Universităţi, teatru, operă, filarmonică, muzee, edificii realizate în epoci şi stiluri diferite cu destinaţii variate etc) dar şi printr-un potenţial turistic natural şi antropic multiplu ce a condiţionat o diversificare şi amplificare a activităţilor de profil inclusiv dezvoltarea unui sistem de relaţii de cerere şi ofertă la nivel local, naţional şi internaţional. În cadrul potenţialului turistic se impun: câteva porţiuni din cetatea medievală (mai important este bastionul Croitorilor, în faţa căruia se află bustul lui Baba Novac), biserici vechi construite în stiluri diferite (Mănăstirea benedictină din sec. XIII refăcută în stil gotic în sec. XV; Biserica Romano-catolică Sf. Mihai ridicat în sec. XIV-XV în stil

gotic, lângă care este statuia lui Matei Corvin; Biserica reformată (în stil gotic) din sec. XV cu statuia ecvestră Sf. Gheorghe de la 1373 (cea mai veche din țară); Catedrala ortodoxă, sec. XX în stil romano-bizantin), edificii impozante din sec. XVII-XX între care Casa Matei Corvin (gotic cu elemente renascentiste), Palatul Banffy (baroc)-care adăpostește muzeul colecțiilor de artă; Universitatea Babeș-Bolyai (1872), Teatrul Național (1906), Muzeul Etnografic al Transilvaniei (edificiu în stil empir), Muzeul Național de Istorie al Transilvaniei, Palatul Teleki(neoclasic), Grădina Botanică (14 ha cu muzeul botanic). În apropiere, pe Dealul Hoia, se află secția în aer liber a muzeului etnografic, iar în nord rezervația Fânațele Clujului.

- *În nordul orașului* se găsesc o serie de obiective turistice care se înscriu pe câteva axe secundare.

Șoseaua care duce la Zalău străbate sudul Podișului Someșan trecând printr-o varietate de peisaje. Pe parcurs se trece prin:

- *Baciu* (cheile Baciului, rezervație naturală tăiate în calcare de pârâul Lungu unde au loc sărbători câmpenești); *Șugeacu* (biserică din lemn, sec. XVIII);
- *Mera*-biserică reformată din sec. XVII; *Șardu* (ruinele unui vechi monument din sec. XIII cu modificări în sec. XV; rezervația naturală Poiana cu narcise), *Mihăiești* (biserică din lemn, monument ridicat în memoria eroilor din cel de-al II lea război mondial), *Topa Mică* (casa memorială a poetului Ioan Alexandru. Din șosea se desprinde un drum care se înscrie pe valea Nadeșului trecând prin localitățile: *Viștea* (biserică-monument cu turn și clopotniță din sec. XIII), *Dorolțu* (biserică din secolul XIV în stil gotic), *Aghireșu* (castelul Bocskay din sec. XVI; biserică-hală construită în 1500 cu elemente gotice).
- *Stolna*; biserica din lemn Sf. Arhangheli Mihail și Gavril din sec. XVIII;
- *Vlaha*-biserica romano-catolică din sec. XIV cu picturi interioare; biserica Sf. Nicolae din sec. XVIII;
- *Săvădisla*- muzeu de artă populară; castel din sec. XIX;
- *Pe axa de mare circulație Cluj Napoca-Huedin-Oradea* pe a cărui șosea care a fost modernizată se află numeroase unități de cazare și servicii de masă și alimentare cu combustibil, mai multe localități cu obiective turistice între care:
- *Florești*-ruinele unei fortificații feudale Cetatea Fetii, biserica romano-catolică (XIV-XV); biserică reformată (XVIII), biserică din lemn Sfinții Arhangheli Mihail și Gavril (sec. XIX)
- *Luna de Sus*-biserică reformată din sec. XVIII; Către sud sunt:
- *Gilău*-vestigii preistorice; urme ale unui castru roman; cetatea lui Gelu din sec. IX-X; castelul Wass din sec. XV; conacul Gallus din sec. XIX; biserică din lemn Pogorârea Duhului Sfânt din sec. XVIII; motel;
- *Straja*-biserică din lemn din sec. XVII;
- *Păniceni*-sector de chei
- *Izvorul Crișului*-peisaj și complex turistic
- *Huedin* - oraș, 9480 locuitori în 2002; atestat documentar în 1332, muzeu, biserici din sec. XIV-XVII, conaccul din sec. XVIII; punct de plecare spre sud pe valea Calatei spre lacul Fântânele și stațiunea climaterică Beliș, spre vest către Oradea și către nord în bazinul Almaș.

- *În lungul Someşului Mic de la Cluj-Napoca la Gherla* după ce se iese din *Someşeni* (aeroport; în vecinătatea sa, o staţiune balneară de interes local) se trece prin localităţile: *Apahida*-s-au identificat vestigii istorice din sec. III-II î.Hr, un tezaur getic din aur din sec. V-X d.Hr; (de aici se ramifică un drum spre *Cojocna* -staţiune balneară de interes local, bazine-ştrand cu ape sărate, realizate pe locul exploatărilor de sare care au funcţionat din perioada romană până în cea feudală); *Răscruci* -castel feudal din sec. XIX; pe partea dreaptă pe un drum secundar spre est se ajunge la *Bonţida* -important târg şi reşedinţă de comitat din sec. XV; castelul feudal Banffy din sec. XVIIII, în stil baroc; iar către stânga la *Dăbâca*-castru roman şi cetate feudală din sec. IX atribuită lui Gelu; biserică reformată şi conac din sec. XVIII; *Iclod*-aici s-a identificat cel mai mare cimitir neolitic din Transilvania; *Băiţa*-în apropiere staţiunea Băile Băiţa cu ape minerale bicarbonatate, slab clorurate, sulfuroase; pavilion şi vile);

- *Gherla* (municipiu, 24030 locuitori în 2002, atestat documentar în 1291; muzeu cu secţii de arheologie, istorie, etnografie; parc dendrologic cu exemplare din Ginkgo Biloba; urmele unui castru roman din sec. II-III d.Hr; catelul-cetate Martinuzzi din sec. XVI în stilul Renaşterii; biserica armeano-catolică Solomon din sec. XVIII; catedrala armenească Sf.Treime din sec. XVIII în stil baroc şi neoclasic). Din Gherla spre SE, pe *valea Fizeşului* se străbate vestul Câmpiei Transilvaniei până la Mureş. Pe parcurs se pot vizita: *Nicula* (centru religios unde s-au pictat în sec. XVIII vestite icoane pe sticlă); *Lacul Ştiucii* (rezervaţie naturală cu o suprafaţă de 22ha; cel mai adânc lac din Câmpia Transilvaniei-12,5m; loc de pescuit), *Sic* (centru de exploatare a sării de pe vremea romanilor; monument din sec. XIII); *Fizeşu Gherlii* (biserica reformată din sec. XIII în stil romanic şi refăcută în sec. XV în stil gotic); *Ţaga* (castelul Wass din sec. XVIII în stil baroc; lacurile Ţaga Mică-13ha şi Ţaga Mare-102ha; biserici vechi în satele ce aparţin comunei; loc de pescuit); *Geaca*(lacurile Geaca I,II, III; lacul Legii- rezervaţie naturală cu o suprafaţă de 60 ha; declarată în 1967); lacurile *Popii I*, *Popii II* şi *Cătina* etc.

- *Dej* (municipiu, 38478 locuitori în 2002; atestat documentar în 1061, un însemnat centru economic şi turistic la confluenţa celor două Someşe. Are ca obiective turistice: biserica reformată Sf. Ştefan din sec. XV-XVI în stil gotic târziu; fosta mânăstire franciscană cu biserica Sf. Anton din Padova din sec. XVIII în stil baroc; muzeul de istorie şi artă plastică; biserica ortodoxă Sf. Gheorghe din sec. XVIII; biserica romano-catolică din sec. XVIII, Obeliscul eroilor din al doilea război mondial; Palatul justiţiei, clădirea fostei primării, Leul-monument ridicat în 1889 în memoria eroilor de la revoluţia din 1848.

- Din Dej se poate ajunge la alte obiective de interes turistic aflate în Podişul Someşan: Monumentul de la *Bobâlna*-ridicat în memoria eroilor răsculaţi în 1437; ruinele cetăţii *Ciceu*-cetate dăruită de Matei Corvin lui Ştefan cel Mare; staţiunea *Ocna Dej*-dezvoltată pe locul unei foste exploatări de sare; aici sunt lacuri cu apă clorosodică). De la Bobâlna există un drum care trece prin *Cremenea* (biserică construită în sec. XVIII), *Vad*(fostă reşedinţă a Episcopiei Vadului, biserică ortodoxă din sec. XV ctitorită pentru transilvăneni de Ştefan cel Mare şi Petru Rareş) şi *Calna* (biserică din lemn din 1672).

Axa turistică Someşul Mare

Se desfăşoară în lungul acestei văi dar include şi obiectivele din spaţiile adiacente din nordul Depresiunii colinare a Transilvaniei. Există artere rutiere şi feroviare de interes naţional şi judeţean, diverse forme de dotare şi asigurare a serviciilor şi un început de individualizare a unei zone turistice evidente prin sistemul de relaţii pentru o diversitate de activităţi în acest sens. Rămân de bază ca forme de manifestare a acestora cele de tranzit şi de recreere. Există un centru turistic reprezentativ (Bistriţa) care polarizează activităţile din sectorul nord-estic (bazinul Şieului), la care se adaugă Năsăudul mai mult prin poziţia de concentrare a relaţiilor de infrastructură pe patru direcţii ce însumează aşezări cu obiective turistice interesante. În jurul celor două se află zona turistică care se va impune şi datorită relaţiilor care se vor dezvolta cu masivele montane limitrofe (Călimani, Bârgău, Rodnei) dar şi cu regiuni din vestul şi sudul Transilvaniei sau Moldovei.

Zona turistică Bistriţa-Năsăud

Se suprapune peste întreg spaţiul deluros, dar se prelungeşte în munţii limitrofi prin culoarul văilor Someşul Mare, Ilva, Bistriţa, Budacu şi Sălăuţa acestea formând un sistem nu numai de acces ci şi de concentrare de obiective la baza masivelor, multe îndeplinind şi rolul de puncte de plecare în cadrul acestora.

Cadrul natural este dominat de câteva tipuri de peisaj- şiruri de dealuri cu petece de păduri şi versanţi cu păşuni şi livezi; depresiuni bine delimitate cu terase pe care sunt aşezări şi terenuri cu diverse culturi între care şi plantaţii pomicole, culoare de vale largi secţionate uneori de îngustări (în spaţiul montan), contactul cu munţii deseori destul de brusc în care se trece de la pantele domoale cu păşuni şi fâneţe la versanţi cu pante accentuate acoperite de păduri de fag sau amestec. Aşezările sunt străvechi şi înglobează un însemnat patrimoniu de cultură populară şi păstrează un specific economic de secole. Toate acestea la care se adaugă un fond de resurse umane de peste 200.000 locuitori pot constitui baza pentru impunerea activităţilor turistice ca direcţie economică primordială nu numai în centrele principale ci la nivelul localităţilor rurale (agroturismul).

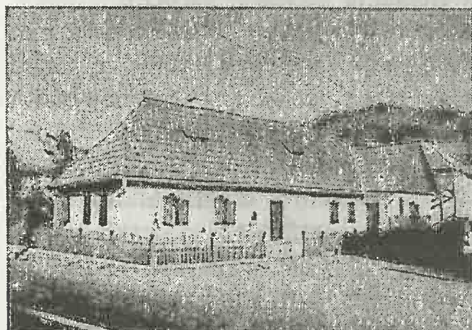
Bistriţa (81467 locuitori în 2002), atestat documentar în 1349, a fost şi este cel mai însemnat centru urban, economic, cultural şi turistic din nord-estul Transilvaniei. Obiectivele turistice principale sunt: ruinele cetăţii din sec. XV (turnul Dogarilor şi fragmente de ziduri), biserica ortodoxă (sec. XIII-XIV), biserica evanghelică (sec. XIV-XV), case din sec. XV-XVI (Argintarului, Petru Rareş, Peterman) care păstrează specificul epocii, peisajul culoarului de vale. Este la o intersecţie de drumuri cu valenţe turistice distincte. În aval de municipiu sunt localităţile turistice: *Sărata*-izvoare cu apă sărată folosite parţial; *Viişoara*-biserică din sec. XV-XVI şi plantaţii viticole importante; *Unirea*-biserică din 1332, stil gotic; *Livezile*-s-a identificat un castru roman, biserică evanghelică din sec. XVI, un conac din sec. XVIII, livezi şi sărbătoarea anuală din luna februarie Alaiul nunţilor de pe Bârgău.

Din Bistriţa spre pasul Tihuţa sunt:

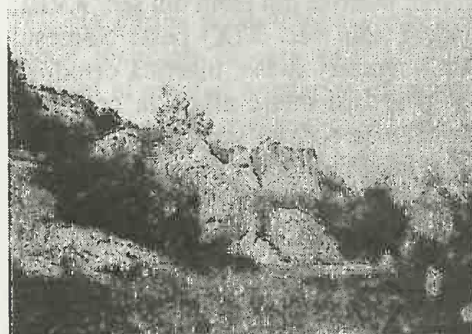
- *Prundul Bârgăului* - importantă localitate sub raport turistic, economic şi etnofolcloric;

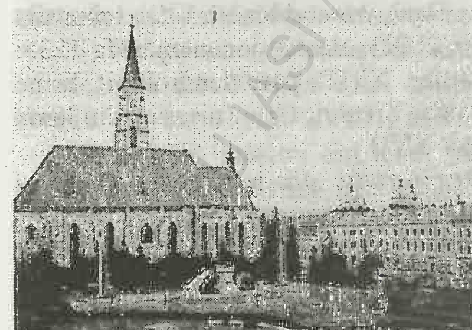

Bistrița

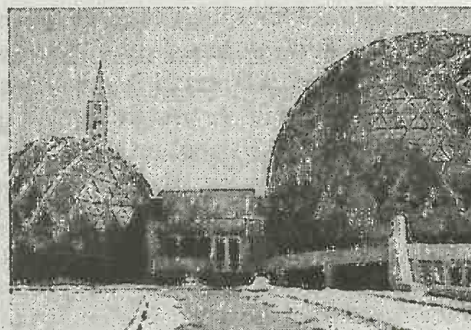

Cluj-Napoca

Casa memorială George Coşbuc

Năsăud

Grădina Zmeilor

Cluj-Napoca

Jibou – grădina botanică

PLANŞA 31

- *Bistriţa Bârgăului*-economie silvo-pastorală, centru de ţesături şi cusături populare, tradiţii etnofolclorice, se pleacă la lacul şi amenajările turistice de la Colibiţa şi de aici în M. Călimani; în majoritatea satelor sunt diverse pensiuni turistice.

Şoseaua spre Moldova urcă pe valea Bârgăului în pasul Tihuţa unde există un complex turistic iar în timpul sezonului rece se practică sporturi de iarnă pe pârtii amenajate.

- *Din Bistriţa spre SE* se străbate o unitate depresionară cu multe livezi şi se trece prin *Orheiu* (s-au identificat urmele unui castru roman) şi *Budacu de Jos* (centru pomicol; biserică din sec. XVI cu elemente gotice şi baroce).

- *Din Bistriţa spre NV* şoseaua care duce la Năsăud traversează depresiunea *Dumitra*(important bazin pomicol, în localitatea omonimă este o biserică evanghelică din sec. XV; tradiţii etnofolclorice) şi trece prin comuna *Liviu Rebreanu* (muzeu memorial)

- *Năsăud*-oraş (10369 locuitori în 2002), atestat documentar în 1264; urme de cultură materială din neolitic; cea mai importantă localitate din Ţara Năsăudului, aici şi-a avut sediul Regimentul II grăniceresc, este centru agroindustrial şi turistic; Obiective turistice: clădirea cazărmii din sec. XVIII în care se află muzeul cu secţii de istorie, ştiinţe ale naturii; bustul lui G.Coşbuc; centru de ţesături, cusături, pielărie; punct de plecare în mai multe direcţii.

- *Pe Someşul Mare spre izvoare* sunt străbătute mai întâi localităţi din regiunea deluroasă: *Rebrişoara*-centru etnografic; biserică din lemn din sec. XVIII; biserică din zid; *Nepos*-podul de lemn acoperit (din sec. XIX) peste Someşul Mare; *Feldru*-centru etnografic (zona Năsăud); muzeu sătesc; biserică ortodoxă (1783); monumentul lui Liviu Rebreanu; şi apoi mai multe aflate la contactul M.Rodnei cu M. Bârgău (alternanţe de bazinete cu aşezări separate de defilee mici epigenetice; importante elemente etnografice şi folclorice, istorice; staţiunea balneoclimaterică Sângeorz Băi).

- *Pe Someşul Mare de la Năsăud la Dej* au semnificaţie pentru diverse activităţi turistice localităţile:

- *Salva*-biserică din lemn din sec. XVIII; costume populare şi tradiţii; punct de plecare pe *valea Sălăuţa* către Maramureş, drumul trecând prin *Coşbuc* (Muzeul memorial George Coşbuc din 1922, în casa în unde s-a născut în 1852 poetul; bustul scriitorului realizat de Oscar Han), *Mocod*-biserică din lemn din sec. XVIII, *Beclean*-oraş (10930 locuitori în 2002), atestat documentar la 1235; biserică din sec. XV, castel în stil baroc din sec. XVIII; parc dendrologic, urme de fortificaţii; punct de plecare spre SE pe valea Şieului, *Uriu* (biserică din lemn din sec. XVIII şi a uneia reformată din sec. XVI).

- *Localităţile cu obiective de interes turistic din nord-estul Câmpiei Transilvaniei* Se află pe văile afluente Someşului Mare.

- *Pe Şieu şi pe afluentul acestuia Dipşa* sunt aşezările: *Poşmuş* (biserică evanghelică din sec. XVI; castelul baroc Teleki din sec. XVII; pădure de larice-rezervaţie forestieră); *Şieu* (palat sec. XIX, important centru pomicol); *Sărăţel* (vestigii dacice şi romanedin sec. I î.Hr-I d.Hr pe dealul Cetate; masiv de sare cu suprafaţa de 20 ha); *Arcalia*(biserică din sec. XVI; biserică de lemn de la începutul sec. XIX; castel din sec. XVIII, un parc dendrologic cu o suprafaţă

de 17 ha a cărei amenajare a început în 1801); *Şieu-Măgheruş* (biserică din sec. XIII-XIV, castelul Rackoczi din sec. XVIII în stil baroc); *Sintereag* (biserică din sec. XV în stil gotic).

- *Pe valea Lechinţa* obiectivele turistice sunt în centrele: *Urmeniş*-centru pomicol, castel baroc Banffy din sec. XVIII; *Silivaşu de Câmpie*-biserică din lemn din sec. XVII; *Lechinţa*-vestigii din epoca bronzului, biserică în stil romanic din sec. XV, fortificată cu zid de apărare şi turn clopotniţă; centru viti-pomicol, cramă subterană cu trei nivele.

- Pe *Dipşa* se găsesc: *Comlod*-biserică reformată din sec. XVI-XVII; biserică ortodoxă din sec. XVII; castelul Teleki din sec. XVII; stejarul candelabru-monument al naturii; *Dipşa*-biserică din sec. XV;*Herina*-biserică în stil romanic din sec. XIII.

În *lungul Meleşului* cele mai reprezentative localităţi sunt la: *Matei*-vestigii daco-romane; biserică reformată din sec. XVII; castelul baroc Haller din sec. XVII; *Bidiu*-biserică din lemn din sec. XVII; *Corvineşti*-biserică evanghelică gotică din sec. XV; *Bozieş*-biserică din sec. XIII, cu elemente în stil gotic; *Nuşeni*-biserică cu clopotniţă de lemn ridicată la sfârşitul sec. XV; muzeu cu obiecte de artă populară;

Alte centre şi localităţi cu valenţe turistice

În partea nord-vestică a regiunii turistice Transilvania nordică se află nai multe localităţi în care sunt pe de-o parte elemente ale cadrului natural sau rezultat al creaţiei umane ce captează interesul cunoaşterii de către vizitatori iar pe de alta unele dotări care servesc activităţilor turistice. Ele sunt însă dispuse disparat, dar în lungul unor drumuri cu grad diferit de modernizare ceea ce le-ar putea încadra într-un sistem de axe secundare ce-ar avea ca specific activităţile turistice de tranzit, agroturism (în stadiu incipient), turism cultural-ecleziastic.

Axa Someşului (*unit*)- include satele din culoarul acestei văi între Dej şi Benesat şi centrul Jibou la care se racordează unele trasee rutiere laterale pe văile principale prin care se face şi trecerea la alte zone şi regiuni turistice(Cluj Napoca, Baia Mare-Lăpuş, etc.). Localităţile cu elemente ce constituie obiective aflate în stadii diferite de cunoaştere şi valorificare sunt:

- *Vad*-pe stânga Someşului, sediu al Episcopatului Vadului şi Feleacului; biserică din sec. XVI în stilul arhitecturii moldoveneşti muşatine; mai multe biserici din lemn (sec. XVIII); turism ecleziastic;
- *Gâlgău*- biserici din lemn (sec. XVIII), tradiţii etnofolclorice; de aici pleacă spre nord o şosea care asigură legătura cu Târgu Lăpuş prin Dealurile Ciceului (Cheile Babei) şi Culmea Breaza (peisaje deosebite);
- *Ileanda*-rezervaţie de castani comestibili, biserică din lemn (sec. XVIII);
- *Bizuşa-Băi*-ape minerale sulfuroase, bicarbonatate (cură balneară pe plan local; unele amenajări), se pleacă pe şosea modernizată la Baia Mare peste pasul Mesteacăn (han) şi prin Ţara Chioarului;
- *Letca*-biserici din lemn (sec. XVII-XVIII), în satul Cuciulat o peşteră în care se păstrează unele picturi de la finele paleoliticului;

- *Jibou*-oraş (11277 locuitori în 2002), atestat documentar la începutul sec. XIII; centru agroindustrial şi nod de comunicaţii (drumuri spre Baia Mare, în depresiunea Almaş-Agrij, Zalău etc.), defileul Someşului, castelul Wesselenyi din sec. XVIII în stil baroc care găzduieşte un muzeu; grădina botanică cu o suprafaţă de 13ha, ape minerale folosite terapeutic la *Băile Jibou*; rezervaţie paleontologică în satul *Rona* (Podişul Boiului) ;

- *Benesat*-defileul Someşului între două culmi tăiate în roci cristaline.

- *Pe valea Almaşului* sunt localităţile: *Fildu de Sus* (porţi din lemn sculptate, biserică din lemn din sec. XVII, turnul principal are 40 m înălţime), *Zimbor* (biserică din sec. XV-XVIII, conac; castru roman), *Baica* (elemente de cultură populară, biserică din lemn din sec. XVII), *Hida* (biserici din lemn din sec. XVIII; conac din sec. XIX; rezervaţia botanică-poiană cu narcise în satul *Racâş*), *Bălan* (biserici din lemn din sec. XVII); *Gâlgău Almaşului* (rezervaţie naturală Grădina Zmeilor).

- *Pe valea Agrijului* importante sunt: *Buciumi* (elementele unui castru roman, artă populară-ţesături, cusături, folclor, sărbători tradiţionale), *Agrij* (elemente de cultură populară, construcţii specifice), *Poarta Sălajului* (biserică din lemn cu picturi în exterior şi interior; rezervaţie botanică-laleaua pestriţă), *Românaşi* (cusături, ţesături, folclor, biserici din lemn din sec. XVIII, urmele unui castru roman), drumul spre Zalău peste Culmea Meseş (complexul turistic Popasul Romanilor) *Creaca* (biserică din lemn şi arhitectură populară specifică); drumul spre Zalău care trece prin vecinătatea complexului muzeistic Porolissum.

Infrastructura şi dotările turistice

Căile ferate, şoselele şi aeroportul de la Cluj-Napoca (Someşeni) asigură un *acces facil* în regiune. Este străbătută de magistrala 3 (Bucureşti-Braşov-Cluj Napoca-Oradea) şi de magistrala 4 (Bucureşti-Braşov-Beclean-Jibou-Satu Mare). Din acestea se desprind liniile secundare: Beclean-Năsăud; Sărăţel-Bistriţa; Cluj Napoca-Dej.

Reţeaua rutieră este formată din şoselele: E60 (Oradea-Cluj Napoca-Târgu Mureş-Braşov-Bucureşti), E81 (Satu Mare-Zalău-Cluj Napoca-Alba Iulia-Sibiu-Bucureşti), mai multe drumuri transcarpatice (Suceava-Bistriţa-Cluj Napoca), judeţene şi locale care pornesc din câteva noduri rutiere importante (Dej, Cluj Napoca, Bistriţa, Jibou etc)

Unităţile de cazare şi alimentaţie publică sunt inegal răspândite. Ele se găsesc cu precădere în oraşe (Cluj Napoca - 30 de hoteluri şi vile şi peste 60 de unităţi de alimentaţie publică; Bistriţa-8 hoteluri şi 24 de unităţi de alimentaţie, Dej-4 unităţi de cazare şi 2 restaurante, Gherla-4 unităţi de cazare şi 2 restaurante, Beclean-1 hotel şi 3 restaurante, Năsăud-1 hotel şi 1 restaurant) şi staţiunile balneoclimaterice de interes local. Se remarcă în ultimul timp dezvoltarea turismului rural care însă nu are amploarea din alte părţi (importante pe văile din bazinul Bistriţei şi satele din vecinătatea marilor aşezări sau de sub munte)

Tipuri de turism

În regiunea turistică nord transilvană se practică următoarele tipuri şi forme de turism:

- *turism cultural* (în oraşele Cluj Napoca şi Bistriţa);
- *turism de tranzit* către zona montană (Munţii Apuseni sau Munţii Rodnei), spre regiunile turistice limitrofe sau pe drumurile care duc în Ungaria;
- *turism de week-end* în localităţile turistice aflate în apropierea marilor oraşe;
- *turism rural* în satele din Bistriţa-Năsăud (Bistriţa Bârgăului, Livezile), Cluj (Apahida, Baciu, Feleacu, Floreşti);
- *turism balnear* la Ocna Dej, Bizuşa, Sic şi Cojocna;
- *turism cinegetic şi piscicol* (lacurile din Câmpia Transilvaniei);
- *turism ecleziastic* (Vad, Nicula);
- *turism de afaceri* (Cluj Napoca).

6. PROVINCIA DEALURILOR ŞI CÂMPIILOR DIN VESTUL ŢĂRII (BANATO-ŞOMEŞANĂ)

Axa turistică Timişoara- Satu Mare

Are dominant în compunere Câmpia de Vest şi Dealurile de Vest dar regional au fost incluse şi areale din unităţile vecine (rama monată, Depresiunile Lăpuş-Copalnic) ca urmare a cuprinderii acestora în sistemele de activităţi turistice impuse de marile centre turistice şi a evoluţiei economice, sociale tradiţionale.

Pe ansamblul potenţialul turistic natural este variat dar parţial valorificat. În schimb aici există un potenţial antropic (obiective şi un număr însemnat de locuitori participanţi la activităţile turistice prin creaţie, servicii sau în calitate de beneficiari) diversificat şi în bună măsură valorificat.

Activităţile turistice se desfăşoară în principal în marile oraşe (Timişoara, Arad, Oradea, Satu Mare, Lugoj, Zalău, Baia Mare) în care sunt concentrate obiective, îndeosebi social-culturale şi istorice, există o infrastructură bine reprezentată ca tipuri dar cu grad de modernizare variat şi multe dotări. În acelaşi timp ele constituie şi principale oraşe de trecere spre statele din centrul Europei ceea ce a impus şi turismul de tranzit ca formă importantă de manifestare a activităţilor. Din aceste centre pornesc fluxuri turistice spre localităţile mai mici din vecinătate (pentru odihnă, agrement, pescuit sportiv, sărbătoriri ecleziastice) sau la staţiuni balneoclimaterice dezvoltate pe seama izvoarelor termale şi minerale (Buziaş, Băile Felix, 1 Mai, Tinca, Boghiş etc.).

Simpla repartiţie a obiectivelor turistice pune în evidenţă concentrarea lor în oraşe şi o dispersie în multe din aşezările rurale (îndeosebi biserici vechi, conace, colecţii muzeistice, lacuri) ceea ce ar contura sub raportul potenţialului trei zone (în Banat având ca piloni oraşele Timişoara, Arad şi Lugoj; în Crişana de la Oradea spre est în bazinul Crişului Repede şi una la Baia Mare-Târgu Lăpuş).

Dispersia este prea mare în jurul oraşului Satu Mare şi pe axa de legătura cu Zălăul şi Şimleul Silvaniei.

Infrastructura, repartiţia dotărilor şi specificul activităţilor turistice inclusiv sistemul de relaţii dintre centru şi localităţile ce intră în spaţiul de polarizare conduc la două grupări de unităţi turistice distincte, una în vest în cadrul axei majore (Banato-Şomeşene) şi alta în nord-est (Baia Mare-Lăpuş).

Caracteristici generale

Străbate partea de vest a țării, în cadrul câmpiei Banato-Someșene, orașele Satu-Mare, Oradea, Arad, Timișoara fiind importante centre turistice, nu numai principale furnizoare de turiști dar și arii regionale de dezvoltare a acestui tip de activități (pornesc fluxuri de turiști spre localități turistice mai mici din câmpie și dealuri, către Carpații Occidentali dar și spre Europa Centrală și de Vest).

Potențialul turistic (în primul rând antropic) de mare valoare precum și infrastructura bine dezvoltată constituie pentru fiecare oraș atuuri pentru o dezvoltare însemnată a acestei axe, proces mult facilitat de poziția geografică în vecinătatea graniței vestice, situație în care nu numai că toate itinerariile spre centrul și vestul Europei o traversează dar orașele sale constituie centre pentru diverse forme de turism (de la cel de tranzit la odihnă, recreere, instruire, afaceri etc.).

Potențialul turistic

Potențialul turistic este dat în primul rând de multitudinea elementelor antropice rezultate dintr-o locuire milenară dar și de componente ale cadrului natural.

Relieful de câmpie cu altitudini reduse (5-180m) și pante mici prezintă un potențial turistic redus. În cadrul câmpiilor înalte subcolinare domină văiugile, albiile minore meandrate, rigole, ravene, iar insular măguri vulcanice (în câmpiile Gătaiei și Crișului) etc., toate creând variație în peisajul monoton al unității. În câmpiile joase se găsesc albii părăsite total sau parțial colmatate, grinduri și popine, meandre, belciuge, numeroase canale și depresiuni lacustre.

Climatul este favorabil desfășurării activității turistice pentru întregul an. Datorită reliefului de o mare netezime elementele climatice au o dispunere relative unitară. Iernile sunt mai puțin geroase decât în Câmpia Română (temperatura medie a lunii ianuarie este de -1 -2°C), iar verile sunt plăcute (20-22°C), secetele fiind reduse. Precipitațiile medii anuale sunt de 540-700 mm. Ușoare diferențe există între jumătatea sudică (influențele submediteraneene și cea nordică cu dominantă oceanică) dar și din câmpiile joase spre dealurile sau munții limitrofi (termic cca 1-2° și pluvial 100-150 mm/an cu regim de cădere relativ deosebit).

Câmpia de Vest este bogată în *ape termale și termominerale* multe fiind valorificate prin foraje. Apar la zi la Tămășeu (feruginoase și carbonatate), Oradea (sulfatate), Băile 1 Mai, Băile Felix, Salonta (oligominerale), Tinca (bicarbonatate), Călacea (bicarbonatate) și Timișoara (carbogazoase simple) etc. Ape minerale netermale se găsesc la Valea Vinului, Acâș, Beltiug, Ghenci, Sântimreu, Oșorhei, Cermei, Socodor, Țipar, Mocrea, Arad, Păuliș, Lipova, Buziaș, Fibia, Pișchia, Ivanda etc.

Cele mai importante *râuri* sunt cele alohtone (Someș, Barcău, Crișuri, Mureș, Bega, Caraș, Timiș) la care se adaugă pâraiele autohtone care au izvoarele la contactul cu dealurile .Pe malurile acestora există amenajări pentru activități turistice specifice. Lacurile sunt puțin numeroase, cele mai multe fiind de origine antropică. Pentru turism importante sunt lacurile antropice influențate în contur și cu apă caldă de la Felix și 1 Mai, dar și cele din câmpiile joase (mai ales la Salonta și în Câmpia Timișului).

Vegetația e reprezentată de pâlcuri de pădure (specii de cer, gârniță, stejar , frasin, arțar tătăresc) care au în primul rând funcție de agrement și în interiorul cărora se găsește o faună cinegetică reprezentată de: mistreț, iepure, vulpe, fazan etc. Se adaugă fauna piscicolă cu mreană, crap, scobar, somn etc. Rezervațiile sunt rare cele mai cunoscute fiind cele de la Lacul Pețea (*Nymphaea lotus termalis* și *Melanopsis perreyssi*-gasteropod), Satchinez și Pecica.

Obiectivele antropice sunt cele mai numeroase având o concentrare distinctă în centrele urbane. Se adaugă unele obiective dominant cu caracter istoric, etnografic, ecleziastic etc. aflate în satele din lungul axei (Vinga) sau în cele din apropiere. Există numeroase urme materiale care atestă locuirea încă din cele mai vechi timpuri, apoi castre romane, cetăți feudale, castele, biserici importante, cu picturi interioare și sculpturi ce reflectă stiluri artistice distincte; mânăstiri și monumente (evocă diferite evenimente istorice) etc. Toate reflectă nu numai o bogată încărcătură istorico-culturală cu un parcurs evolutiv îndelungat ci și preocupări deosebite în păstrarea și punerea în valoare și ca surse pentru diverse activități în turism.

Zone, centre și obiective turistice

Cele mai importante obiective turistice se găsesc localizate în orașele mari (Timișoara, Arad, Oradea, Carei, Satu Mare), dar și în jurul acestora în mai multe puncte și localități turistice mai mici. De menționat și unele obiective naturale izolate cu un grad de valorificare local. Între toate există o rețea de căi de comunicație parțial modernizată la standarde europene, iar diversele tipuri de dotări doar în marile orașe sunt la un nivel superior. Situația se va modifica în anii următori prin realizarea celor două autostrăzi și îmbunătățirea serviciilor pe axele de trafic internațional (spre Jimbolia, Halmeu).

Într-o analiză simplă fiecare din orașele amintite constituie centrul unui areal extins cu un potențial turistic valoros. Dezvoltarea relațiilor cu specific turistic între centre și localități limitrofe facilitate de o bună cunoaștere la scară națională a potențialului dar și de realizare a unei baze materiale corespunzătoare solicitată de un turism modern a condus în unele situații la începutul afirmării ca zone turistice distincte, cu legături turistice duble spre centrul Europei și spre Transilvania și Oltenia.

Zona turistică Banat

Include un spațiu larg de câmpie dar și Dealurile Banatului. Specificul este dat de existența a trei centre turistice din care două (Arad, Timișoara) sunt extrem de însemnate prin potențial și activități, o infrastructură bine închegată cu ieșire în Serbia și Ungaria, dar și cu continuarea a legăturilor spre est pe Mureș și Timiș, sau în spațiul montan al Apusenilor și Banatului, dotări în orașe dar și în localități mai mici și desfășurarea unor activități turistice multiple unele de tradiție.

- *Timișoara*-municipiu (317651 locuitori în 2002), important centru administrativ, cultural, economic, turistic situate în nordul Câmpiei Timișului pe canalul Bega. Au fost descoperite urme din neolitic, ale unei așezări trace, ale

culturii materiale geto-dacice. Este atestat documentar în 1212 sub numele de Castrum Timisiensis; iar în 1342 este declarat oraş, în 1552 este transformat de turci în paşalâc pentru ca din 1716 să intre sub administrare austriacă.

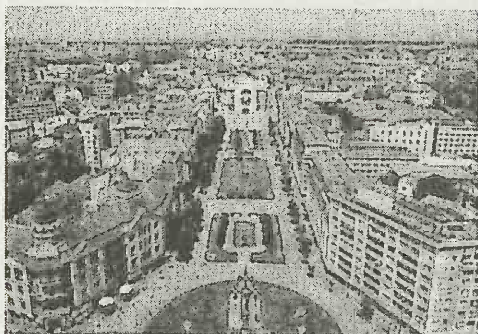
Obiectivele turistice principale sunt: *Castelul Huniazilor* (1307-1318 refăcut între 1443-1447 şi restaurant în 1852-1856) azi găzduieşte Muzeul Banatului cu specific de istorie; *Bastionul şi ruinele cetăţii* (sec. XV-XVIII, restaurat în sec. XX); *Clădirea primăriei vechi* (sec. XVIII în stil baroc); *Catedrala Romano-catolică* (elemente baroce, orgă din 1906 şi pictură murală); *Palatul Deschau* (din 1735, restaurat în 1802 în stil neoclasic); *Palatul episcopal romano-catolic* în stil baroc din 1752; *Palatul prefecturii*, din 1754 (stil baroc restaurat în 1774 şi 1885, azi Muzeul de Artă); mai multe biserici între care: *Mânăstirea franciscană, Biserica ortodoxă sârbă Sf. Gheorghe, Biserica romano-catolică Sf. Ecaterina; Biserica Mizecordienilor, Biserica greco-catolică Naşterea Maicii Domnului, Biserica romano-catolică Iosefin, Biserica sârbă Sf. Nicolae, Biserica din lemn Sf. Dumitru, Biserica ortodoxă Sf. Arhangheli Mihail şi Gavril; Catedrala ortodoxă a Mitropoliei Banatului Sfinţii Trei Ierarhi; Cazinoul militar* (azi Casa Armatei); *Clădirea Teatrului Naţional*; *Monumentul Sfânta Treime*; statuile: *Sf. Maria şi Ioan Nepomuk, Lupa Capitolina* numeroase parcuri îndeosebi în lungul canalului Bega; ştrandul termal. În Timişoara se găsesc 32 hoteluri, pensiuni (cele mai importante fiind Ana şi Best Western Ambassador, ambele de 4 stele) precum şi peste 70 de restaurante şi alte unităţi de alimentaţie publică.

Oraşul se află la intersecţia unor însemnate şi numeroase drumuri (rutiere şi feroviare) ce-l pun în legătură cu diferite regiuni ale ţării sau din Europa. Unele reprezintă şi sectoare din axe turistice cu importanţă de la nivel internaţional sau se constituie în axe secundare la nivel local. Se adaugă aeroportul, posibilităţi de navigaţie pe Bega, o reţea bogată de instituţii culturale, sociale şi amenajări pentru o gamă largă de tipuri de turism.

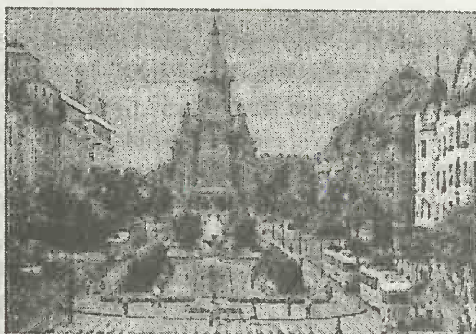
Principalele axe turistice secundare ce au ca centru de plecare Timişoara sunt:

- *De la Timişoara către est*, în lungul drumului E 70, reţin atenţia localităţile: *Izvin* (cea mai veche scoală românească de fete din Banat, înfiinţată în 1874; herghelie şi hipodrom); *Bazoş* (parc dendrologic amenajat începând cu 1909 şi terminat în 1914; în 1934 parcul deţinea 134 specii de plante, astăzi fiind peste 500); *Recaş* (oraş cu o populaţie de 8599 locuitori în 2002 ; tezaur de monede şi obiecte din perioada dacică; important centru viticol); *Belinţ* (locul de naştere a lui Dimitrie Petrovici Stoichescu, primul episcop roman al Timişoarei); *Coşteiu* (lac de pescuit şi agrement, plajă), *Hezeriş* (mânăstire din lemn din secolul XVII sub formă de navă, pictură în ulei)

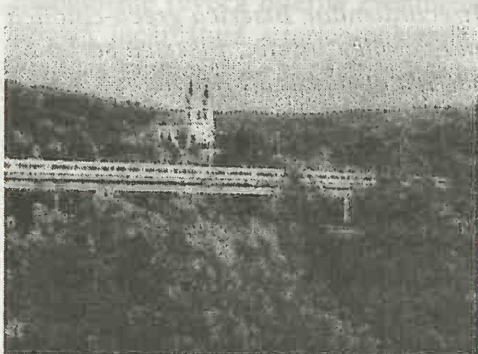
Lugoj (municipiu - 44571 locuitori în 2002, situat pe râul Timiş; atestat documentar la 1134; muzeu orăşenesc cu colecţii de istorie, etnografie şi artă, turnul-clopotniţă al fostei biserici ortodoxe Sfântul Nicolae, biserica fostei mânăstiri minorite din sec. XVIII, biserica greco-catolică din 1854, clădirea Protopopiatului ortodox român din 1726, clădirea vechiului teatru). De aici se bifurcă o ramură continuă spre sud în lungul Timişului făcând legătura cu regiunea turistică Banat iar spre nord est spre Deva se merge pe viitorul drum al autostrăzii.

Timişoara – Piaţa Operei

Timişoara – Catedrala

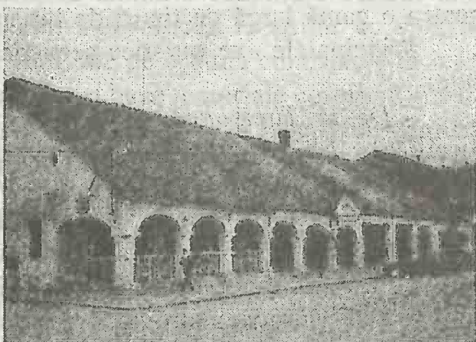
Valea Mureşului la Radna

Palatul Săvârşin

Arad

Lipova – Bazarul turcesc

PLANŞA 32

Există unele obiective turistice în câteva localităţi: *Surduc* (casa memorială Traian Vuia), *Făget* (oraş cu o populaţie de 7201 locuitori; cetate din sec. XVI situată pe un deal cu poziţie dominantă pentru o regiune întinsă, loc al revoluţiei de la 1848), *Povirgina* (biserică din lemn Sfinţii Arhangheil Mihail şi Gavril din 1783, pictată în 1785), *Băteşti* (biserică din secolul al XV-lea, interorul pictat din 1780 de George Diaconovici).

- *De la Timişoara către sud-est* se ajunge la *Buziaş* (oraş, 7714 locuitori în 2002; amintit pentru prima dată ca sat în 1320; în 1805 sunt analizate pentru prima dată apele minerale de aici; în 1819 a fost declarat staţiune balneară; în 1850 s-a amenajat primul hotel, în 1853 s-a construit pavilionul băilor iar în 1856 s-a deschis cazinoul); lângă staţiune se află pădurea de la *Cheveres* unde există şi un centru viticol şi cramă.

- *Axa secundară din sudul Timişoarei* în lungul drumului european către Moraviţa. Pe aceasta se înşiră localităţile: *Foeni* (aşezare veche cu urme din preistorie şi epoca romană; conacul Mocioni de la 1750; biserică pictată la sfârşitul sec. XIX); *Giroc* (biserică din sec. XIV cu hramul Sf. Dumitru); *Ivanda* (izvoare termale); *Jebel* (aşezare de la 1334; cetate situată în mijlocul unei păduri de 1400ha; sanatoriu); *Ciacova* (oraş, 7282 locuitori în 2002; aşezare de la 1335, în sec. XIV s-a construit aici o cetate, care este legată de localitate printr-un pod mobil; tradiţii populare sârbeşti; placă comemorativă dedicată lui Dositei Obradovici; biserică sârbească din sec. XVIII; biserică romano-catolică din sec. XIX în stil gotic; biserică ortodoxă în stil neobizantin de la începutul sec. XX); *Deta* (oraş, 6481 locuitori în 2002, urme de locuire din epoca bronzului; atestat documentar la 1309; parc-rezervaţie naturală în care s-a amenajat un muzeu) şi Moraviţa (punct de graniţă). De la Deta către vest se află localităţile: *Banloc* (castel care datează din 1750 şi refăcut în 1793; în jurul acestuia un şanţ cu apă; cea mai însemnată este camera de oaspeţi galbenă în stil rococo) şi *Partoş* (aşezare din 1333, biserică din secolul al XV lea, desfiinţată în 1777 şi refăcută; biserica nouă ridicată între 1750-1753, cu iconostas în stil baroc).La est de Deta se găseşte *Opatiţa* (urmele valului roman care trecea către Dunăre; fortificaţia feudală Călăştur).

- *La vest de Timişoara* este axa care duce la *Jimbolia* (punct de vamă) de unde se ajunge la *Comloşu Mare* (aşezare neolitică, biserică ortodoxă de la 1796; castel).

- *La nord-vest de Timişoara* se trece prin localităţile: *Becicherecu Mic* (atestare documentară în 1232; locul de naştere a lui Dimitrie Ţichindeal; bust al cărturarului); *Biled* (izvor termal cu apă de 55-60°); *Satchinez* (aşezare de la 1230; tezaur din sec. XV; rezervaţie naturală "Delta Banatului" cu numeroase specii de plante şi păsări); *Lovrin* (localitate din 1466; casă-castel cu un parc cu specii exotice); *Periam* (biserică catolică de la 1772, construită în stil baroc; biserica catolică de la 1856 în stil roman); oraşul *Sânnicolaul Mare* (12938 locuitori în 2002 ; urme de aşezare din neolitic şi epoca bronzului; atestat documentar la 1334; în 1799 s-a înfiinţat Şcoala elementară agricolă prima de acest gen din ţară; Muzeul organizat într-o clădire veche cu secţii de istorie, arheologie, pictură, etnografie; biserică sârbească construită în stil baroc între 1783-1787; Biserică ortodoxă construită între 1898-1899 cu o sculptură din lemn

care are 12m înălţime, 33,9m lungime şi 14m lăţime; Castelul ridicat în 1864 în stil neoclasic); *Cenad* (castru roman; în sec. XI aici a existat o mânăstire de călugări greci pe lângă care a funcţionat prima şcoală din România; biserica romano-catolică; vestigii din vechea cetate) şi punctul de frontieră Beba Veche.

- *La nord est de Timişoara* sunt câteva localităţi turistice ce se pot înscrie pe o altă axă secundară, între care: *Giarmata* (biserică romano-catolică din 1771-1773, cu pictură interioară; muzeul etnografic al şvabilor); *Fibiş* (biserică din secolul XVII pictată de Nicolae Alexici); *Bogda* (ape carbogazoase, feruginoase şi iodurate).

- *Şoseaua naţională care uneşte Timişoara de Arad* străbate o mare parte din Câmpia Vinga, trecând pe la est de *Băile Călacea* (ape bicarbonatate, clorosodice), prin *Vinga* (biserică romano-catolică în stil neogotic din sec. XIX, impunătoare prin dimensiuni), şi pe la vest de *Cruceni* (biserică romano-catolică în stil baroc).

Arad - municipiu (172284 locuitori în 2002) ; important centru economic, cultural şi turistic situat pe valea Mureşului. A fost atestat documentar în 1329; *Obiectivele turistice*: *Cetatea Aradului* ridicată în secolul XVI şi refăcută în sec. XVIII; *Clădirea Primăriei* construită între 1874-1876, în stilul renaşterii flamande, dominată de un turn de 45m; *Teatrul vechi* într-o clădire în stil baroc; *Palatul Culturii* construit între 1911-1913 în stil eclectic; *Palatul Justiţiei* în 1892 în stilul renascentist; *Palatul Băncii Naţionale*, ridicat între 1906-1908 în stil neoclasic; *Catedrala ortodoxă română*; *Catedrala romano-catolică*; *Biserica mânăstirii Gai*; *Biserica de lemn Sfinţii Apostoli Petru şi Pavel*; *Biserica ortodoxă sârbă*; *Biserica Roşie*; *Palatul CFR*; mai multe hoteluri, pensiuni(6) restaurante (15) recunoscute prin calitatea serviciilor.

Şi Aradul constituie un centru turistic din care se desprind mai multe axe secundare.

- Astfel din oraş principala direcţie de deplasare a turiştilor *este către est în lungul văii Mureşului*, realizând trecerea către alte zone turistice (Munţii Apuseni). Până la Lipova cele mai importante localităţi turistice sunt: *Vladimirescu* (cartier al oraşului Arad, cu pădure de peste 400 ha, pe malul drept al Mureşului, loc de pescuit şi cu amenajări pentru diverse servicii, agrement, cabană), *Cicir* (rezervaţie arheologică), *Păuliş*(Monumentul eroilor din al doilea război mondial realizat din bronz, cu înălţimea de 4,5 m) Înainte de Lipova se desprind o şosea judeţeană spre Pâncota care trece prin câteva localităţi cu obiective turistice: *Miniş* (centru viticol renumit cu o pivniţă din sec. XVIII), *Ghioroc* (centru al unei podgorii cunoscute din sec. XI, castelul Colna ridicat în stil neoclasic la începutul sec. XIX, Conacul lui Cuvin construit în stil baroc la începutul sec. XIX), *Covăşinţ* (atestat documentar în sec. XIII ca centru al unui cnezat românesc; turnul unei biserici medievale datând de la începutul sec. XV), *Şiria* (castelul Bohus ridicat în prima jumătate a sec. XIX în stil neoclasic, ce reflectă caracteristicile conacului de câmpie cu un singur corp de clădire în formă de U înconjurat de grădină; Muzeul memorial Ioan Slavici; expoziţia permanentă Emil Monţia; în parcul castelului sunt câteva busturi ale lui Ioan Slavici, Mihai Eminescu, Nicolae Stefu, Antonia Bohus, Ioan Russu-Şirianu; biserica ortodoxă română din sec. XV) şi *Galşa* (castel din sec. XVIII în stil baroc cu adăugiri

neoclasice, biserică ortodoxă din sec. XVIII cu hramul Adormirea Maicii Domnului).

Pâncota-oraş (7199 locuitori în 2002), atestat documentar în 1203, renumit prin târgurile şi iarmaroacele sale din sec. XVIII; castelul Dietrich-Schulkovski, ridicat în 1840, în stil baroc; ruinele unei fortificaţii feudale (sec. XIX).

Lipova-oraş (11246 locuitori în 2002) şi centru turistic important amplasat pe ambele maluri ale Mureşului la 35km de Arad (format din Radna şi Lipova); *Obiective turistice*: Biserica ortodoxă română construită în sec. XIV-XV, pictată în sec. XVIII, a servit în timp drept catedrală; Expoziţia bisericii ortodoxe române; Bazarul care datează din sec. XVII-XVIII; Muzeul orăşenesc situat în fostul castel Misici construit în stil baroc la începutul sec. XIX, cu secţii de istorie, artă plastică şi decorativă; la 3 km sud de oraş se află amenajări balneoclimaterice, ce valorifică apa izvoarelor minerale descoperite în 1818; în sectorul de nord al oraşului (*Radna*) există cimitirul eroilor din septembrie 1944 şi mânăstirea romano-catolică întemeiată în 1551 de călugării franciscani, refăcută în sec. XVIII, cu numeroase elemente baroce.

- *Pe stânga Mureşului între Arad şi Lipova* pe un drum secundar slab amenajat se înşiră localităţile *Fântânele* (biserică romano-catolică Îngerul Păzitor-1780, castelul Kover-Appel din sec. XIX în stil neoclasic, cu coloane şi capitele în stil doric), *Frumuşeni* (Fântâna Turcului, muzeu cu colecţie arheologică, etnografică şi numismatică), *Aluniş*(case cu arhitectură specifică ridicate la finele sec. XVIII), *Zăbrani* (Fântâna construită în anul 1944, în jurul căreia sunt exemplare seculare de platan alb; expoziţia Adam Muller Guttenbrunn) şi *Neudorf* (biserică romano-catolică din 1771, restaurată în 1929 în stil baroc; monument din marmură de Carrara ridicat în 1841).

Din *Arad spre vest* şoseaua care conduce la graniţă străbătând câmpia Mureşului trece prin localităţile: *Pecica* (urmele unei aşezări fortificate din epoca bronzului, tezaur de aur datând din Hallstatt; urme ale unei dave în punctul Şanţul Mare, aşezare dacică din secolele Iî.Hr-Id.Hr) şi oraşul Nădlac (punct de frontieră). Alt drum se află pe stânga Mureşului în lungul lui fiind mai multe localităţi cu unele obiective de interes turistic precum: *Bodrogu* (mânăstirea Hodoş-Bodrog din sec. XVIII, important centru cultural, expoziţie muzeală), *Zădăreni*(ruinele unei cetăţi fortificate), *Felnac*(ruinele unei cetăţi de la începutul sec. XIV, reconstruită în jurul anului 1500), *Sânpetru German* (statuia Sf.Petru, biserică romano-catolică, necropolă sarmatică din sec. II d.Hr).

Pe drumul către Curtici se găseşe localitatea *Şofronea* (castel construit în stil seccesion la sfârşitul sec. XIX), iar la nord de acesta *Macea* (biserică ortodoxă de la sfârşitul sec. XVII având ca plan o cruce bizantină, castelul construit la finele sec. XIX, restaurat în 1956, parc dendrologic şi grădină cu o suprafaţă de 17 ha) şi *Sânmartin*(rezervaţie floristică).

Pe şoseaua de legătură cu Oradea se trece prin: *Zimandcuz* (parc natural cu o suprafaţă de 48ha, cu lac, zonă de interes cinegetic), *Zimandu Nou* (castel construit la începutul sec. XX în stil secession, înconjurat de un parc cu specii rare de arbori), *Şimand* (Castelul Cernovici în stil neoclasic din sec. XIX cu parc, biserică ortodoxă din sec. XVIII cu elemente baroce), *Socodor* (biserică din lemn SF. Arhangheli Mihail şi Gavril cu picturi interioare, iconostas din sec.

XVIII), *Chişineu-Criş* (oraş, 8341 loc. În 2002; Monumentul eroilor grăniceri căzuţi în 1944, casa memorandistului Mihai Velici), *Zerind* (case ţărăneşti vechi cu elemente populare maghiare), *Salonta* (oraş, cu o populaţie de loc.18137 în 2002; muzeul memorial Aramy Janos); de aici spre est şoseaua conduce la staţiunea balneară *Tinca* iar către nord trece printr-un sector cu mai multe lacuri (crescătorii de peşte şi puncte de atracţie turistică); unde sunt amenajate mai multe hanuri (Cefa şi Inand).

Zona turistică Crişana

Se desfăşoară tentacular pornind din Oradea care se constituie ca singur centru polarizator al activităţilor turistice atât spre Ungaria şi de aici centrul Europei dar şi spre Munţii Apuseni prin Crişul Repede şi Crişul Negru, inclusiv afluenţii acestora. Nu trebuie omis rolul staţiunilor Băile Felix şi 1 Mai şi legăturile cu centrele Satu Mare, Cluj Napoca, Arad şi Timişoara.

- *Oradea* este municipiu (206527 locuitori în 2002), şi cel mai însemnat centru turistic din bazinul Crişurilor; urme de cultură materială din neolitic a făcut parte din provincia daco-romană, iar mai târziu din voevodatul lui Menumorut; *Obiective turistice*: *Cetatea ridicată* în sec. XVI-XVII; complexul de edificii din centrul oraşului (*Palatul episcopal* din sec. XVIII în care se află Muzeul Ţării Crişurilor; *Catedrala romano-catolică*, *Catedrala ortodoxă*, *Biserica ortodoxă cu Lună*, *Palatul Primăriei*, *Palatul şi pasajul Vulturul Negru*, *Teatrul*, *Muzeul memorial Iosif Vulcan*); se adaugă albia canalizată a Crişului Repede, parcuri şi numeroase locuri de agrement; baza de cazare (11 hoteluri dintre care cele mai importante sunt Atlantic, Atrium, Continental, Elite, Gala, Gobe, Melody, toate de 3 stele) şi alimentaţie publică (25) corespunzătoare ca servicii.

În apropiere de Oradea se găsesc staţiunile *Băile Felix şi 1Mai* care s-au dezvoltat datorită calităţilor apelor termale cu o temperatură în jur de 50ºC; însemnate sunt şi lacul Peţea cu specii de nufăr exotice şi un gasteropod relict declarate monumente ale naturii, mai multe hoteluri de 2-3 stele, bazine termale în aer liber, biserici din lemn, parcuri cu specii exotice de cvercinee.

De la Băile Felix către sud-est, spre Beiuş sunt mai multe aşezări, unele cu obiective turistice interesante între care *Hidişelu de Jos* (biserică din lemn din sec. XVIII); *Tăşad* (cetate dacică unde s-au găsit monede şi podoabe care se găsesc la Muzeul Ţării Crişurilor), *Ceişoara*(porţi din lemn şi biserică din lemn din sec. XVIII cu pereţii din bârne orizontale), *Cotiglet*(biserică din piatră din sec. XVIII), *Rotăreşti* (monumente de arhitectură din lemn) şi *Ogeşti* (biserică din secolul XVIII).Pe drumul principal se găsesc în continuare localităţile *Copăceni*(biserică de lemn din sec. XVII, spre vest pe un drum parţial asfaltat se poate străbate defileul Crişului Negru secţionat în M. Codru Moma), *Vărăşeni* (biserică şi case tradiţionale). După 4 km se ajunge la *Răbăgani*(ştrand cu apă termală), de unde drumul intră în Depresiunea Beiuş (vezi M. Apuseni).

Pe drumul Oradea-Cluj Napoca, importantă axă de legătură cu Transilvania, în lungul Crişului Repede, se trece în judeţul Bihor prin: *Tileagd*(biserică gotică din 1500 cu pictură; centru ceramic), *Aleşd* (oraş, 10376 loc. în 2002; monumentul răscoalei de la 1904, lac de baraj, punct de plecare pe trasee turistice din munţii Pădurea Craiului şi Plopiş, defileul de la Vadu Crişului-Bratca), *Tinăud*(biserică

din sec. XVIII şi castel din sec. XIX), *Auşeu*(placă comemorativă a lui Alexandru Roman, poartă monumentală de tip maramureşean situată în muzeul etnografic, moară de apă din sec. XVIII cu roată cu cupe), *Gheghie*(biserică de lemn din sec. XVIII; castel transformat în sanatoriu). *Către nord*, din Aleşd se ramifică drumul către satul *Peştiş* (monument de arhitectură populară din lemn, drum către Cetatea Şinteului, rezervaţie geologică).

O altă axă secundară pleacă din Oradea spre nord-est către Marghita, în lungul căreia sunt mai multe localităţi din Dealurile Silvaniei în care există câteva obiective turistice de interes turistic.Astfel la: *Sălard* sunt cetatea Adrian şi biserică în stil gotic din sec. XV; la *Sâniob*(ruinele unei cetăţi din sec. XV-XVI); la *Şişterea* (biserică în stil roman din sec. XIII), *Mişca* (o biserică din sec. XIV ce păstrează elemente arhitecturale romanice şi gotice), şi oraşul *Marghita* (oraş, 17175 locuitori în 2002, cu biserici din sec. XVI-XVIII, castel din sec. XVIII, izvoare minerale folosite local în tratamente balneare).

Alte centre şi localităţi turistice

Între Oradea şi Satu Mare se pot vizita mai întâi o serie de obiective turistice situate în următoarele localităţi: *Biharia* (cetatea de pământ a voievodului Menumorut din sec. IX-X), *Diosig* (important centru viticol cu 25 de pivniţe, monumente de valoare etnografică situate în locul Poala Dealului), *Săcueni*(muzeu de istorie, biserică reformată din sec. XV, palat în stil neoclasic şi o biserică în stil baroc din secolul XVIII; pivniţe tradiţionale); *Valea lui Mihai* (oraş cu o populaţie de10317 locuitori; descoperiri arheologice din sec 4-2 d.Hr, atestat documentar în sec. XIII, renumit centru viticol, parc dendrologic); în vecinătate mai multe iazuri şi locuri de agrement; punct de graniţă spre Debreţin; la est de Valea lui Mihai reţin atenţia la *Otomani* (cetate de pământ tracică), *Văşad* (unele construcţii importante din epoca fierului şi epoca romană, monument în stil baroc din sec. XVIII şi lacuri de agrement).

Între Valea lui Mihai şi Carei reţin atenţia spre vest, terenurile nisipoase cu relief de dune, în bună măsură stabilizate prin plantaţii forestiere apoi suprafeţe întinse cu vii.

Carei - municipiu (23268 locuitori în 2002), atestat documentar în 1320; este un centru turistic în care se disting ca obiective: Castelul Karoly (1794, în stil baroc, pe locul unei cetăţi din secolul XV); muzeul (arheologie, ştiinţele naturii); parcul dendrologic din jurul castelului din sec. XVIII (peste 250 de arbori exotici); biserică din sec. XVIII în stil baroc; monumentul Ostaşului român de Vida Geza; edificii din sec. XVIII-XIX, mai multe construcţii cu dotări pentru servicii turistice. Din oraş se poate merge spre SV la *Ciumeşti* (biserici ortodoxe din sec. XV şi din sec. XVIII, elemente arheologice şi etnofolclorice), iar spre SE la *Ady Endre* (Muzeul memorial Ady Endre într-o casă ţărănească din sec. XIX şi în conacul din sec. XIX; ştrand cu apă termală).

Tăşnad - oraş (9649 locuitori în 2002) situat la sud de Carei, atestat documentar în sec. XIII; obiective turistice: biserică din sec. XV (stil gotic şi elemente de baroc); muzeu cu colecţii etnografice din zona Codrului şi arheologice într-un conac (sfârşitul sec. XVIII).

- *Satu Mare*-municipiu (115630 locuitori în 2002), situat pe Someş, este cel mai însemnat centru turistic din Câmpia Someşului; atestat documentar ca oraş în sec. XIV; în prezent cea mai importantă localitate economică, culturală şi administrativă din regiune.

Obiective turistice: biserici din sec. XVIII-XIX, (Catedrala romano-catolică în stil neoclasic; Biserica cu lanţuri în stil baroc; Biserica greco-catolică; biserica cu lanţuri; biserica greco-catolică Sf. Nicolae; Catedrala ortodoxă); mari edificii în stiluri caracteristice din sec. XIX şi XX (teatrul în stil neoclasic, hotel Dacia, casa V.Lucaciu); muzeu (arheologie, istorie, artă populară); numeroase statui şi busturi, parcul dendrologic, monumentul ostaşului român, ştrand termal; 4 hoteluri mari şi 15 unităţi de alimentaţie publică însemnate.

Din Satu Mare se pot urmări diverse obiective aflate în localităţi înşirate pe câteva axe secundare.

Către nord cele mai importante aşezări sunt:*Vetiş* (biserică din sec. XV), *Lazuri* (rezervaţie arheologică cu urme din sec. II-X; bisercă din lemn), *Micula* (biserică veche din sec. XV); *Halmeu* (biserică din secolul XV, plante ocrotite-castani comestibili şi cedrul atlantic, punct de graniţă).

Spre est pe axa ce duce la Baia Mare sunt de reţinut localităţile *Medieşu Aurit* (vestigii istorice din sec. II-IV; urmele unor fortificaţii din sec. X-XIV; monument; castel din stilul renaşterii transilvane din sec. XVII). Pe stânga Someşului: *Păuleşti* (muzeu de importanţă locală, pădure de agrement-Grădina Nucilor unde este ocrotit frasinul de Pennsylvania), *Valea Vinului* (izvoare termale) şi *Borleşti*(rezervaţie naturală-pădurea Runc cu o suprafaţă de 68,5ha) dar şi *Poiana Codrului* (tradiţie în obţinerea obiectelor din cristal şi în elemente etnografice), iar pe dreapta *Apa* (casa memorială Vasile Lucaciu într-o locuinţă din secolul XIX şi rezervaţie arheologică).

Axa secundară ce porneşte din Satu Mare spre sud-est în Dealurile Sălajului. Principalele obiective sunt în localităţile *Ardud*(oraş, 6515 locuitori în 2002; vestigii ale unei cetăţi din sec. XV, castel din sec. XVIII, biserică în stil gotic din 1482 refăcută în sec. XIX), *Beltiug*(izvoare minerale, staţiune balneară sezonieră Băile Beltiug), *Aciş* (biserica fostei mânăstiri benedictine din sec. XII, refăcută în sec. XVII-XVIII), *Homorodu*(etnografie şi folclor), *Socond* (tradiţii etnofolclorice, biserică de lemn din sec. XVIII), *Bolda*(biserică de lemn din sec. XIII, elemente etnofolclorice tradiţionale).

Infrastructura şi dotările turistice

Infrastructura turistică este bine dezvoltată, dar mai trebuie modernizată. Arealul este străbătut de căi ferate şi şosele care se înscriu fie pe direcţia nord-sud (longitudinal) fie est-vest (transversal). Şoselele principale sunt: E60 (Bucureşti-Oradea-Borş), E68 (Bucureşti-Piteşti-Sibiu-Arad-Nădlac), E79 (Calafat-Tg.Jiu-Deva-Brad-Băile Felix-Oradea-Borş), E70 (Bucureşti-Craiova-Lugoj-Timişoara-Moraviţa), E81(Bucureşti-Braşov-Cluj Napoca-Zalău-Carei). Cele patru mari centre sunt unite de drumul naţional Halmeu-Satu Mare-Carei-Oradea-Arad-Timişoara-Moraviţa Din aceste şosele se desprind numeroase drumuri secundare.

În acest areal sunt înscrise magistralele feroviare Bucureşti-Timişoara (cu puncte de frontieră la Stamora Moraviţa şi Jimbolia), Bucureşti-Braşov-Arad (trecerea peste graniţă se realizează la Curtici), Bucureşti-Oradea (cu punct de vamă la Episcopia Bihorului), Bucureşti-Satu Mare (cu punct de graniţa la Halmeu).La acesta se adaugă magistrala feroviară de vest care uneşte toate cele patru oraşe, magistrală din care se desprind peste 25 de linii secundare.

Toate cele patru oraşe dispun de aeroporturi, din Timişoara realizîndu-se şi curse internaţionale.

Baza de cazare şi alimentaţie publică este inegal distribuită în teritoriu (este prezentă în marile oraşe dar şi în staţiunile Felix, 1 Mai, Tinca, Lipova, Buziaş).

Tipuri de turism

Cele mai importante tipuri de turism sunt:

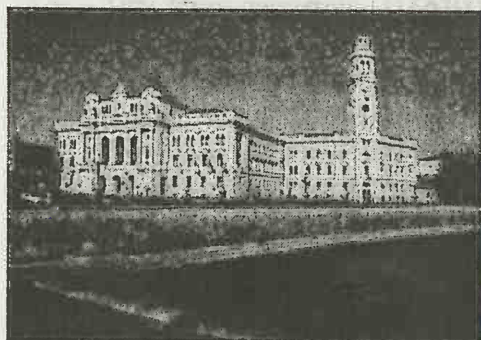
- *turism balnear* în staţiunile amintite din care Băile Felix şi 1Mai au importanţă naţională şi chiar internaţională;
- *turism cultural* (se realizează mai ales în cadrul marilor oraşe dar şi în aşezări rurale cu ocazia unor sărbători folclorice sau ecleziastice);
- *turism de afaceri* (Timişoara deţine locul II pe ţară după Bucureşti) ;
- *turism de odihnă şi agrement* (de week-end) în puncte situate în apropierea marilor oraşelor;
- *turism pentru sporturi nautice* pe Timiş, Mureş, Bega, Crişuri sau Someş ;
- *pescuitul sportiv* (pe malurile lacurilor amenajate) şi *vânătoarea* (în parcuri special amenajate, ex.Balc);
- *turism de tranzit* (deţine o pondere însemnată; aceasta fiind principala regiune prin care turiştii din Europa Centrală pătrund în România).

Zona turistică Baia Mare-Lăpuş

Caracteristici generale

Constituie o zonă turistică complexă bine conturată axată pe depresiunile Baia Mare, Cavnic şi Lăpuş dar şi pe rama de munţi sau dealuri care le încadrează la nord şi respectiv la sud. Există multe obiective de natură antropică (istorice, culturale, chiar de natură economică) care se îmbină cu cele oferite de mediul natural diversificat. Sunt cinci oraşe (Baia Mare, Baia Sprie, Cavnic, Târgu Lăpuş, Seini) din care cel mai important pentru activităţi turistice este primul (obiective şi dotări turistice numeroase).

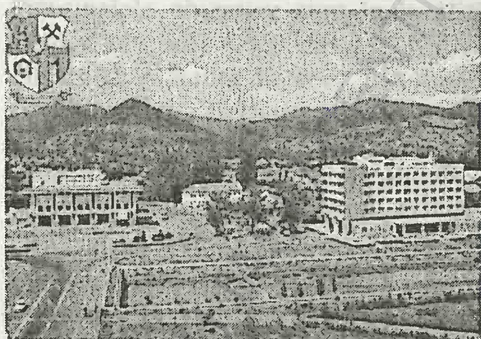
Din Baia Mare pe de-o parte se ramifică principala reţea rutieră, dar se direcţionează şi principalele fluxuri de turişti în toată zona. Deschiderile largi spre vest şi sud în lungul Someşului cu legături spre Satu Mare şi Podişul Someşan dar şi drumurile directe peste pasurile Gutâi şi Neteda către Maramureş facilitează penetrarea turiştilor din alte regiuni din ţară angajaţi fie în diverse acţiuni de profil din zonă sau în altele ce au caracter itinerant dar intersectând şi acest spaţiu.

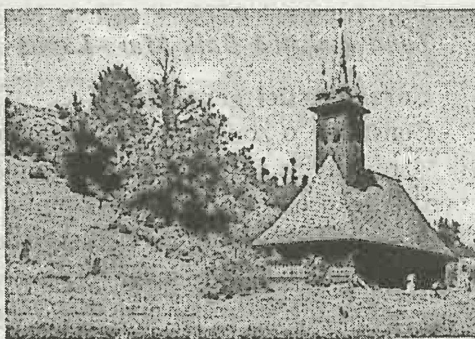

Oradea

Pețea

Tinca

Băile Felix

Baia Mare

Răzoare – biserica din lemn

PLANȘA 33

Potenţialul turistic

Cadrul natural deşi divers este concentrat în cele două categorii de unităţi de relief-depresiuni şi culmi muntoase sau deluroase.

Depresiunile au origine complexă, tectonică dar cu evoluţii deosebite ulterior.

Depresiunea Baia Mare este alcătuită dintr-un şes de luncă foarte extins (mai ales în vest) şi din terasele Someşului, Lăpuşului şi Săsarului. Racordul cu munţii din nord dar şi cu dealurile din sud şi est se face prin glacisuri. Pe terase şi glacisuri sunt majoritatea aşezărilor şi a căilor de comunicaţie.

Celelalte depresiuni sunt mai mici, au caracter suspendat în spatele unor defilee epigenetice tăiate în roci cristaline şi sunt formate dominant din terase pe care de altfel se află şi aşezările.

Munţii din nord în vecinătatea depresiunilor sunt alcătuiţi din vârfuri şi culmi la 700-800m altitudine precumpănitor formaţi din roci vulcanice (andezite, riolite, andezite bazaltoide) la vest de pasul Neteda şi roci sedimentare şi corpuri andezitice la est (munţii Lăpuşului, Ţibleş). Dacă rocile vulcanice impun înălţime, pante accentuate, chiar forme specifice (coloane de andezite bazaltoide); poale de grohotiş, martori de eroziune conici (nekuri precum Şatra din nordul Depresiunii Lăpuş) cele sedimentare relevă versanţi domoli, culmi netede, văi mai largi. Fizionomia dealurilor limitrofe reflectă pe deplin diferenţele de alcătuire petrografică şi structurală dar şi de evoluţie generală a regiunii. Există câteva culmi din roci cristaline (unităţi de horst) care odată au fost acoperite de roci sedimentare. Prin îndepărtarea de către eroziune a acestora ele au fost exhumate impunându-se în peisaj prin platouri netede sau creste încadrate de versanţi cu pantă accentuată (frecvent abrupturi de falie de 50-200 m diferenţă de înălţime).

Râurile care le străbat (Someşul la Ţicău), Lăpuşul între Răzoare şi Cetatea Chioarului şi Cavnicul în cursul inferior au creiat defilee importante prin lungime (Lăpuşul-30 km), îngustime, versanţi prăpăstioşi şi multe repezişuri.Dealurile alcătuite din roci sedimentare uşor de denudat sunt joase, au versanţi teşiţi, văile care le fragmentează au lunci largi care se racordează lateral prin glacisuri coluviale. Există dealuri formate din strate groase de gresii sau conglomerate, uneori şi calcare (Breaza). Aici peisajul este diferit- culmile sunt înalte (600-700 m), versanţii au pante mari (abrupuri de falie sau pe capete de strat), văile sunt înguste etc. Deci desfăşurarea reliefului pune în evidenţă multe locuri care prin fizionomie şi alcătuire constituie elemente de interes pentru diverse activităţi turistice, între acestea pe prim plan fiind defileele, vârfurile ascuţite şi înalte, unele forme carstice (la localitatea Cufoaia), peisajele de ansamblu ale depresiunilor şi ramei montane etc.

Larga deschidere spre vest şi adăpostul nordic dat de culmile montane asigură un *climat* moderat termic şi umed. Dacă în vatra depresiunilor temperaturile medii anuale sunt de 8-10°, pe culmile limitrofe scad până la 6°, iernile sunt scurte, ploioase, cu un număr de zile de îngheţ redus, primăverile timpurii şi lungi, verile cu frecvente ploi torenţiale care se prelungesc în toamne secetoase. Pe ansamblu în depresiuni cad anual în jur de 700mm precipitaţii iar pe munţii din nord circa 800-900 mm. Acestea asigură un potenţial climatic extrem de favorabil pentru turism ale cărui forme se pot practica permanent.

Reţeaua hidrografică aparţine Someşului, râu a cărui lungime în cadrul zonei ajunge la 50 km. Are câţiva afluenţi mai importanţi între care: Lăpuşul

(144 km) unit cu mai multe pâraie (Cavnicul, Suciu) şi Săsarul toate cu obârşia în munţii din nord. Din dealuri adună apele unor râuri mici cu debite crescute la ploi (se produc revărsări) şi debite extrem de reduse în intervalele secetoase. În Depresiunea Baia Mare atât Someşul cât şi Lăpuşul au suferit multiple modificări ale albiei în timpul revărsărilor importante. Există mai multe lacuri de natură antropică ce constituie obiective de interes turistic (unele în vechi exploatări miniere, în apropiere de Baia Sprie, altele de baraj-pe valea Sălajului).

Sunt şi izvoare minerale la contactul depresiunilor cu munţii vulcanici , apa unora fiind folosită pentru consum sau local pentru unele tratamente balneare.

Dezvoltarea reliefului de la 200 la 800 m şi unele caracteristici climatice au determinat desfăşurarea *formaţiunilor vegetale* care aparţin dominant pădurilor de stejar (în depresiuni şi până la 450 m pe culmile vecine) şi gorun cu fag (pe dealurile mai înalte). Presiunea antropică exercitată milenar, dar accentuat în ultimele secole a condus la îndepărtarea codrilor de pe mari suprafeţe, locul lor fiind luat de diverse culturi agricole şi de pajişti secundare. De asemenea au apărut plantaţiile cu specii de conifere (mai ales în spaţiile urbane şi în cele de agrement) dar şi areale întinse cu castan comestibil pe versanţii ramei montane vulcanice (la Baia Mare).

Unele din formaţiunile vegetale sau geologice cu rol distinct în peisaj dar şi sub raport ştiinţific au fost trecute în categoria *rezervaţiilor naturale*. Între acestea sunt:

- Rezervaţia de castan comestibil de la Baia Mare (450 ha, la altitudini de 250-700m)
- Rezervaţia paleonotologică de la Chiuzbaia (paleofloră pliocenă)

În zonă există *39 de aşezări* din care patru oraşe.Deşi atestarea documentară a lor este legată de sec. XIII-XV există urme de cultură materială identificate în mai multe localităţi (Baia Mare, Seini, Curtuiuşu Mare) care atestă prezenţa colectivităţilor umane cu multe milenii în urmă facilitată de resurse naturale bogate.Regiunea a avut rol distinct în istoria Transilvaniei situaţii reflectate în documente scrise dar şi în multiple construcţii cu rol strategic. Se adaugă o cultură populară tradiţională cu oglindire în construcţii şi alcătuirea gospodăriilor, port, ţesături şi cusături, folclor şi sărbători specifice mai ales în Lăpuş, Chioar sau în ţinutul Codrului. Toate constituie atracţii pentru turişti, unele fiind înscrise în programele agenţiilor din zonă dar şi din afara acestora. Desigur dezvoltarea economică a condus nu numai la modificări de esenţă în structura peisajelor dar influenţează negativ sub diferite forme prin poluarea industrială multe din activităţile de turism din oraşul Baia Mare. Reversul îl constituie deplasările mai ales pentru odihnă şi recreere a locuitorilor municipiului spre locuri neafectate situate pe văile din munte sau în depresiunile vecine.

Centre şi obiective turistice

Gruparea obiectivelor de interes turistic pune în evidenţă două areale distincte desfăşurate în cele două depresiuni şi care au ca centre polarizatoare oraşele Baia Mare şi Târgu Lăpuş.

Depresiunea Baia Mare şi spaţiul montan şi colinar limitrof reprezintă cea mai mare parte din zonă. Se remarcă printr-o diversitate de obiective concentrată în trei oraşe şi în localităţile rurale periferice, printr-o reţea densă de căi de comunicaţie şi dotări importante pentru turism.

Municipiul Baia Mare (137936 locuitori în 2002) este cel mai mare centru turistic atât prin numărul şi varietatea obiectivelor cât şi prin echipamentul adecvat unor acţiuni turistice de calitate. Din istoria sa datele mai semnificative sunt: aşezare din epoca bronzului, atestat documentar la 1327 (Rivulus Dominarum), oraş liber crăiesc dela 1347 (a favorizat mineritul, organizarea de târguri), construirea de fortificaţii (ziduri şi turnuri de apărare) în timpul lui Matei Corvin, perioadă în care dispunea de monetărie şi avea statut de cămară regală; intensă activitate meşteşugărească în secolele XVII-XVIII; dezvoltarea mineritului din secolul al XIX-lea.

În limitele oraşului sunt numeroase obiective naturale şi social-culturale, cât şi un echipament adecvat (hoteluri, cabane, restaurante, magazine) practicării diferitelor forme de turism. În Centrul Vechi sunt 20 de clădiri (între care Casa Elisabeta, sec. XV) din secolele XV-XVIII, mărturii de fortificaţii din sec. XV (Turnul măcelarilor, Turnul muniţiei), Catedrala Sf.Treime, construită în stil baroc (1720), Turnul lui Ştefan 1446, Muzeul judeţean situat în bastionul monetăriei (cu secţii de istorie, tehnica mineritului, ştiinţele naturii, colecţia de minerale şi expoziţia de artă plastică). În Centrul Nou sunt mai multe edificii moderne- Palatul administrativ (în faţa sa se află grupul statuar "Sfatul bătrânilor" aparţinând sculptorului Vida Geza), Casa de Cultură, Centrala minereurilor şi metalurgiei neferoase. În nordul oraşului, la poalele Munceilor Băii Mari se află Parcul dendrologic (14ha), cu numeroase specii exotice, punctul zoologic, stadionul, Secţia de etnografie şi artă populară (între exponate există şi o biserică din lemn de la 1630 adusă din satul Chechiş), multe clădiri monumentale şi religioase ridicate în secolul XX. În vecinătatea oraşului sunt multe puncte de agrement între care-Valea Usturoi, pădurea de stejar de la Apa Sărată, Valea Borcutului (izvoare minerale şi locuri de campare), la Chiuzbaia (tradiţionale ţesături de lână, rezervaţie paleontologică, agrement).

- Din Baia Mare se merge pe valea *Firizei* (coloane de bazalt în fosta carieră), apoi la lacul *Firiza*, la staţiunea climaterică *Izvoarele* (940 m, cabane, bază de agrement, în vecinătate păstrăvărie, izvoare minerale, pârtii de schi şi alte sporturi de iarnă) şi la stâncile de un interes deosebit de pe culmile M.Igniş.
- *Spre est de Baia Mare* se ajunge în oraşul *Baia Sprie* (16626 loc. în 2002, atestat documentar la 1329 sub numele de Mons Medius), oraş minier din 1521, în centrul căruia se află biserica romano-catolică (sec. XIX), Clădirea Iezuiţilor (sec. XVII). În vecinătate, spre nord, sunt: *Lacul Albastru* situat pe locul unei mine surpate în 1120.
- *Spre sud-est* de Baia Mare se află localităţile *Şiseşti* (complex muzeal, casa în care a locuit conducătorul mişcării memorandiste, Vasile Lucaciu, biserica "Unirea tuturor românilor" construită în stilul catedralei Sf.Petru din Roma, în anul 1890, din iniţiativa lui Vasile Lucaciu), *Băile Dăneşti* (ape sulfuroase, clorurate), *Surdeşti* (biserica din lemn una cu cea mai înaltă turlă din România - 54 m) şi oraşul minier *Cavnic* (atestat documentar în sec. XIV, rezervaţie de tisă situată în nord, puncte de belvedere, cabană). Spre est se află staţiunea *Mogoşa* (cabană, telescaun, pârtie de schi, lacul Bodi) iar în vecinătate mai întâi complexul turistic *Şuior* (cabane, izvoare) şi *pasul Gutâi* (989 m, popas turistic, loc de plecare spre vârful Creasta Cocoşului sau M.Igniş).
- *Spre vest* de Baia Mare în lungul şoselei către Satu Mare de reţinut aeroportul de la *Tăuţi Măgherăuş*; plantaţiile de meri, rezervaţia de coloane

bazaltoide de tip rozetă de la *Ilba* (aici şi popas turistic), ruinele cetăţii din sec. XV şi cariera de andezite de la *Seini*(oraş, 10129 locuitori în 2002).

În satele înşirate la contactul cu Dealurile Sălajului dar şi pe lunca înaltă şi terasa Someşului se păstrează vechi biserici din lemn, bogate tradiţii populare în cântec, port, obiecte confecţionate din lemn (*Băiţa de sub Codru*) apoi colecţia muzeistică etnografică de la *Băseşti*, festivalul de cântec şi port al codrenilor de la *Asuaju de Sus*, mici pâlcuri de păduri de stejar (locuri preferate pentru weekend), defileul Someşului de la *Ţicău* (2km) etc. Obiective interesante sunt şi pe văile din dealurile dintre Someş şi Lăpuş, printre care trece şi şoseaua ce conduce în Transilvania. Pentru turism atrag atenţia bisericile de lemn din sec. XV-XIX (*Poşta, Valea Chioarului, Remetea Chioarului, Culcea* etc.), ruinele cetăţii *Chioarului* aflată pe un pinten stâncos la ieşirea Lăpuşului din lungul defileu, castelul de la *Coltău*, pădurile de stejar în care sunt amenajări pentru odihnă, petrecere.

Depresiunea Lăpuş împreună cu rama muntoasă şi deluroasă alcătuiesc o arie turistică în afirmare situaţie susţinută de fizionomia aparte a peisajelor (culmi înalte, împădurite, dealuri şi terase cu multiple culturi, livezi şi păşuni, şirul aşezărilor din lungul văilor) prezenţa în aşezări a bisericilor din lemn (*Răzoare, Dobricu Lăpuşului, Rogoz, Libotin, Cupşeni, Ungureni, Lăpuş* etc.), frecvent din sec. XVII, unele colecţii muzeistice cu specific etnografic, *mânăstirea de la Rohia*(mânăstire din secolul XX, locul unde a creat H.Stahl), izvoare minerale, aerul nepoluat. Este legată prin şosele de Baia Mare şi Cavnic în nord şi prin cheile Babei cu Valea Someşului dar lipsesc amenajările pentru un turism modern şi de durată.

Infrastructura şi dotările turistice

Spre Baia Mare, centrul turistic principal converg toate drumurile principale din zonă între care se impun prin gradul de modernizare cele care îl leagă de Satu Mare, Sighetul Marmaţiei (prin Cavnic) şi valea Someşului (peste pasul Mesteacăn). În rest sunt drumuri rutiere judeţene şi locale parţial modernizate. Există şi o magistrală feroviară în lungul Someşului (Jibou-Baia Mare-Satu Mare) şi un aeroport pentru curse interne. Dotările pentru turism sunt concentrate în municipiul Baia Mare (odihnă şi alte servicii), în lungul principalelor artere rutiere, în staţiunea Mogoşa (odihnă, sporturi de iarnă) şi în locurile tradiţionale pentru week-end.

Tipuri de activităţi turistice

Sunt concentrate în Baia Mare şi în mai mică măsură în celelalte localităţi. Între acestea se remarcă:

- *turismul itinerant auto* în circuite care vizează Maramureşul, Oaşul şi include trecerea prin Baia Mare, Baia Sprie, Cavnic; este frecvent mai ales în sezonul cald;
- *turismul de week-end* practicat mai ales de cei din Baia Mare pe văile Usturoi, Firiza, Săsar, Lăpuş etc.;
- *turismul ocazionat de sărbători populare tradiţionale* (în unele sate din ţinutul Codrenilor, depresiunea Lăpuş) sau *de hramul unor mânăstiri* (Rohia);
- *turismul legat de practicarea sporturilor de iarnă* (Mogoşa, staţiunea Izvoarele);
- *circuitele auto* pe trasee care pleacă din Baia Mare spre pasul Gutin;
- *turism şcolar* în tabere.

PARTEA A III A

METODOLOGIE, MIJLOACE, APLICAȚII

1. Oferta, programul turistic şi raportul lor cu potențialul turistic

Oferta şi programul pentru un anumit produs turistic nu sunt similare, ele se completează reciproc. Tour operatorul va realiza ofertele pentru activitățile turistice organizate într-un sezon sau timp de câteva sezoane precum şi programul acestora.

Oferta unui produs turistic constituie forma simplă de indicare a unui tip de acţiune şi capătă frecvent aspectul unor afişe în care sunt menţionate: *destinația, preţul şi perioada precum şi serviciile de bază incluse în preț*. Oferta turistică este diferită în funcţie de tipul de activitate turistică dar componentele de bază rămân aceleaşi.

Programul turistic presupune *redarea amănunțită a desfăşurării produsului turistic* pe zile şi chiar ore, *locurile de cazare şi alimentație publică precum şi activitățile de agrement oferite*. În mod normal orice activitate turistică are o ofertă turistică. Programul turistic însoţeşte *oferta turistică* în majoritatea situațiilor. Sunt şi excepţii precum cele legate de formele de turism individual.

Oferta turistică poate avea un rol hotărâtor în alegerea unei anumite destinații luând în consideraţie mai ales factorul bugetar. La bugete egale cunoaşterea programului este cel care capătă ponderea de bază în alegerea acțiunilor. De exemplu: Dacă un turist are un buget disponibil pentru vacanţă de *500 EURO* el va căuta la agenţiile de turism acele oferte care să se încadreze în bugetul de care el dispune. Odată găsite ofertele turistul va opta pentru programul amănunţit al acelora care îi asigură mai mult în raport cu dorinţa sa. De exemplu unii turişti pot opta pentru programul de 5 zile de odihnă şi plaje la Sulina, iar alții pentru cinci zile de călătorie pe canalele din Deltă.

Tabelul nr. 32

Caracteristicile comparative ale ofertei şi programului pentru activitatea turistică

Oferta	Programul
Grad redus de detaliere	Grad de detaliere ridicat
Informaţii corecte dar succinte	Informaţii corecte şi complete
Prezintă obligatoriu: data, destinaţia şi preţul	Prezintă obligatoriu: data, destinaţia şi preţul informaţii legate de cazare, masă, activităţi recreative
Prezentare simplă, frecvent monocromă	Prezentare atractivă, cu multe fotografii şi informaţii atractive
Obligativitate	Poate conţine şi activităţi opţionale
Claritate	Claritate, nu lasă loc la interpretări

În realizarea programului şi a ofertei pentru o activitatea turistică trebuie să se ţină cont de mai multe elemente. Spre exemplu în cazul unei *excursii* va fi necesar a urmări:

- *stabilirea itinerariului* în funcţie de durata de timp alocată activităţilor propuse precum şi a etapelor de deplasare în funcţie de obiectivele urmărite şi de punctele de înnoptare;

- în stabilirea itinerariului trebuie ţinut cont de *gradul de atractivitate al obiectivelor turistice*; se impune vizitarea în fiecare zi a 2-3 obiective importante (cel puţin un obiectiv major obligatoriu, iar celelalte opţional). Bineînţeles dacă într-o zi este cuprins în program vizitarea unui obiectiv amplu şi de mare importanţă (Muzeul de Artă al României) nu va mai fi timp necesar pentru alte obiective. De asemenea, în aceeaşi zi se recomandă a se evita cuprinderea în program(dacă nu are caracter tematic) a mai multor obiective de acelaşi fel (biserici, catedrale, muzee); o zi "plină" poate fi completată cu un tur de oraş sau un timp lăsat la dispoziţia turiştilor.

- excursiile diferă în *funcţie de mijlocul de transport* (frecvent auto pentru itinerariile din ţară dar pot fi şi mixte-avion-auto pentru turiştii din Bucureşti care merg în Bucovina, auto-vapor pentru cei care străbat Delta Dunării sau o croazieră pe Dunăre) şi anotimp (cele mai variate forme se pot realiza în sezonul estival);

- *definitivarea traseului se realizează şi în funcţie de locurile de cazare şi de angajamentele de alimentaţie publică existente*, care trebuie cunoscute în integralitate înainte de plecarea în excursie;

- *stabilirea unor forme de agrement*;

- nici un program turistic nu trebuie să fie "o cursă" din oraş în oraş sau din obiectiv în obiectiv mai ales când excursia este de durată;

- în alcătuirea programului nu trebuie uitat (cel puţin pentru localităţile în care se staţionează) de *timpul liber* sau *timpul alocat cumpărăturilor* sau altor activităţi care i-ar interesa pe turişti;

- programul trebuie respectat de aceea *nu vor fi introduse obiective la care nu se poate ajunge şi vizita*. Spre exemplu o excursie de o zi din Bucureşti la Poiana Braşov va avea ca obiective de vizitat doar pe cele din Braşov şi din Poiană şi nu cele din Câmpina care nu-şi au rostul de a fi trecute în program.

Studii de caz-oferte şi programe turistice

Se analizează două oferte (o ofertă internă şi o ofertă externă) şi programele turistice corespunzătoare preluate de la agenţii de turism din România.

Ofertă de turism intern:

Bucureşti-Cheia-Bucureşti

Desfăşurare: 2 zile, în fiecare weekend

Preţ: 80 RON

Se asigură: transport cu autocarul, cazare şi mic dejun

Tabelul nr. 33

Puncte slabe	Puncte forte
Nu este completă întrucât creează impresia existenţei a numeroşi timpi morţi	Preţ în conformitate cu piaţa
Nu se precizează nivelul cazării	Se menţionează elementele de bază: durata, data, serviciile (parţiale) incluse în preţ, traseul
	Este obiectivă şi concisă

Programul:

Ziua 1: Bucureşti- Ploieşti (se vizitează muzeul Ceasurilor şi Muzeul Petrolului)-Vălenii de Munte (muzeul memorial Nicolae Iorga, casa memorială N Tonitza)-Cheia-Mânăstirea Cheia-Cheia.

Ziua 2: Cheia-Muntele Roşu-Cheia-Mânăstirea Suzana-Ploieşti-Bucureşti.

Preţ : 80 RON

Se asigură: cazare, mic dejun şi transport cu autocarul

Tabelul nr. 34

Puncte slabe	Puncte forte
Nu sunt menţionate locaţia de cazare şi de alimentaţia publică sau cel puţin categoria acestor locaţii	Preţ în conformitate cu piaţa
Concentrarea în prima zi a cinci obiective a căror cunoaştere nu poate fi realizată optim	Program atractiv şi variat, inclusiv excursie de o jumătate de zi în munţii Ciucaş
	Completă

Oferta şi program pentru turismul extern

Oferta -Excursie în Grecia

Durata: 5 zile

Traseu:Bucureşti-Salonic-Paralia-Meteora (opţional)-Athena-Paralia (opţional)-Salonic-Bucureşti

Transport-auto, trei stele

Servicii: 3 cazări şi mic dejun la Paralia

Tarif-200 Euro

Programul: Prima zi deplasarea Bucureşti (orele 6)-Salonic (scurtă vizită în timpul nopţii)-Paralia; ziua a doua-odihnă şi opţional excursie contra cost la Meteora; ziua a treia-odihnă, iar seara opţional contra cost se pleacă la Athena, se circulă noaptea; ziua a patra-odihnă în Paralia, iar pentru cei care au optat pentru excursie se vizitează centrul istoric al Athenei şi se revine noaptea în Paralia; ziua a cincea-Paralia-Salonic (vizită)-Bucureşti (se ajunge în cursul nopţii).

Serviciile opţionale se plătesc în Grecia.

Tabelul nr. 35

	Puncte slabe	Puncte forte
O	- în ofertă se introduc obiective care nu sunt asigurate; - traseu lung şi obositor prin folosirea orelor nocturne; - servicii limitate;	- preţ mic, atrăgător pentru turiştii cu venituri limitate; - durată mică în care sunt introduse trei centre turistice importante;
P	- deplasări obositoare (mai ales pentru cei care optează pentru excursii care conduc la transport lung şi de noapte); - mai mult de 1/3 din durata generală este folosită pentru transportul de tranzit; - servicii reduse care implică eforturi suplimentare;	- două posibilităţi de realizare a activităţilor turistice (odihnă şi vizitare); - pentru cei care optează pentru excursie se oferă obiectivele cele mai importante din trei centre turistice, iar pentru ceilalţi trei zile de odihnă şi plajă la ţărmul mării; - transport auto propice deplasărilor lungi

2. Criterii de apreciere a potenţialului turistic

Stabilirea importanţei turistice pentru un obiectiv, o localitate, un centru turistic şi o zonă turistică etc. este o necesitate în contextul dorinţei de valorificare şi a stabilirii ierarhizării valorice şi economice a acestora. Dificultatea este determinată de factori diferiţi între care:

- multitudinea tipurilor de obiective ce au valenţe pentru turism
- gradul diferit al cunoaşterii acestora şi al rolului pe care-l au sau îl pot avea în dezvoltarea unei regiuni
- accesibilitatea şi nivelul serviciilor ce sunt asigurate etc.

Într-o ţară precum România în care pe de-o parte sunt identificate numeroase elemente care pot fi incluse în fondul turistic ca obiective dar cu posibilităţi

diferite ca grad de interes şi grad de valorificare, iar pe de altă parte cu o infrastructură aflată într-un început de reabilitare pe direcţiile principale şi cu servicii slabe în care predomină spiritul acaparării de fonduri şi nu mulţumirea deplină a turistului, analizarea cât de cât corectă a problemei potenţialului său turistic şi diferenţierea de centre, zone cu un anumit specific turistic este dificilă dar nu de neabordat. Pentru aceasta trebuie să se plece de la aprecierea fiecărui gen de obiectiv turistic stabilindu-i -se în baza căror criterii valoarea pentru diferite forme de practicare a turismului şi apoi prin cuantificare să se ajungă la anumite ierarhizări ale gradului de atractivitate. Aceasta coroborată cu accesibilitatea în prezent şi în perspectivă şi cu posibilităţi de realizare a unor servicii corespunzătoare poate conduce la identificarea de localităţi turistice, centre turistice ce polarizează diversele activităţi turistice, apoi axe şi zone turistice.

Obiectivele turistice, după cum s-a văzut într-un capitol anterior, aparţin unor multitudini de grupări atât prin apartenenţa lor genetică dar mai ales al interesului pe care-l stârnesc pentru cei care doresc să le vadă de unde şi nuanţa pe care o capătă forma de turism aleasă. Pentru unele ***atractivitatea*** poate varia. Spre exemplu un vârf peste 2500de metri pentru unii turişti reprezintă o ţintă altimetrică de atins, pentru alţii interesul este legat dominant de peisajele ce pot fi urmărite pentru a realiza imagini fotografice distincte ori pentru a studia vegetaţia alpină şi relieful glaciar limitrof. La altele interesul este limitat- spre exemplu cunoaşterea unui punct fosilifer sau a unei stânci cu fizionomie aparte, a unei case memoriale, a unui pod din secolul XVI în Podişul Bârladului etc. De aici o altă grupare a lor în obiective cu *direcţii diferite de atractivitate* (ştiinţifică, culturală, peisagistică, istorică, sportivă). Dar din aceasta decurg încă două aspecte: *complexitatea atracţiei* (de la multiplă la limitată) şi *gradul de interes* (internaţional, naţional, local etc.). Spre exemplu lucrările lui Constantin Brâncuşi de la Târgu Jiu, vulcanii noroioşi de la Pâclele, mânăstirile cu pictură exterioară din Bucovina, Defileul Dunării au însemnătate de rang internaţional, fiind inedite şi cu mare valoare ştiinţifică şi artistică; craterul şi lacul Sf. Ana, formele de relief glaciar din munţii Făgăraş, Parâng, Retezat, bisericile brâncoveneşti, bisericile din lemn, muzeele de artă din marile oraşe au relevanţă prin conţinut şi mesaj mai mult de rang naţional. Se pot adăuga diversele clădiri, monumente, rezervaţii ce conduc spre un nivel regional, local. Desigur că ***nivelul cunoaşterii acestora*** (prin presă, lucrări ştiinţifice, pliante etc.) are un rol esenţial în a trece un obiectiv dintr-o categorie în alta (vezi coloanele de bazalt de la Detunatele care pot fi încadrate în gruparea naţională în raport cu cele de la Racoş, la o grupare regională sau cele de la Perşani sau din cariera de la Firiza într-o grupă de interes local). La fel în seria muzeelor, clădirilor, monumentelor, bisericilor etc. Muzeul satului din Bucureşti este de rang internaţional, cele din unele judeţe

(Vâlcea, Gorj, Maramureş, Cluj-Napoca) în gruparea naţională, cel de la Suceava (la nivel judeţean) iar colecţiile particulare cu caracter etnografic pot fi apreciate în funcţie de conţinut ca fiind de interes judeţean sau local (Chişcău, cele de olărit).

În acelaşi sens în Bucureşti ansamblurile arhitectonice se pot diferenţia în câteva grupări: Palatul Parlamentului şi Palatul Regal (de rang internaţional), Universitatea, Universitatea de arhitectură, Palatul Patriarhiei, clădirile Ministerului Agriculturii, Banca Naţională, CEC, Cercul Militar etc. (de rang naţional), construcţiile din sec. XIX şi XX de pe unele bulevarde precum (Calea Victoriei, N.Bălcescu)–interes restrâns. Deci, indiferent de obiectiv acesta poate fi încadrat în diverse grupări ce pot fi asociate de unde obiectivul poate căpăta o anumită poziţie ierarhică pe care o capătă în baza acordării unui punctaj de potenţial valoric (tabelul nr.).

Se pot separa două grupe majore ce pot fi apreciate relativ diferit:

- cea a obiectivelor turistice multiple (complex balnear, de odihnă, de recreere, de agrement, muzee, baze sportive, parcuri, complexe glaciare, lacustre, culmi, creste de mari dimensiuni, depresiuni etc.)
- cea a obiectivelor turistice simple, de obicei singulare şi izolate

Pentru prima numărul de elemente ce se cuantifică este mai mare. Acestea sunt:

- atractivitatea (foarte mare-5 puncte; mare-3 puncte; normală-2 puncte; limitată-1 punct);
- grad de interes (internaţional-5 puncte; naţional-3 puncte; judeţean, (municipal)-2 puncte; local -1 punct)
- grad de complexitate a formelor de turism (peste 3 forme-5 puncte; 3 forme-3 puncte; 2 forme-2 puncte; 1 formă -1 punct)
- grad de cunoaştere (foarte bună-5 puncte; bună-3 puncte; relativă-2 puncte, slabă-1 punct)
- dotări necesare practicării formei de turism (foarte bună-5 puncte; bună-3 puncte; relativă-2 puncte, slabă-1 punct)

Pentru cea de a doua categorie rămân valabile primele patru criterii.

În acest mod se cuantifică obiectivele atât din localităţi cât şi din afara acestora indiferent dacă aparţin cadrului natural sau sunt rezultatul activităţii omului de-a lungul mileniilor. Cartarea şi cuantificarea lor conduc la identificarea localităţilor, centrelor, axelor turistice şi prin aceasta la conturarea zonelor şi regiunilor turistice. Fiecăreia trebuie să i se stabilească potenţialul turistic în funcţie nu numai de însumarea valorilor obiectivelor dar şi de alte criterii între care un loc distinct îl au numărul de obiective de însemnătate internaţională şi naţională, accesibilitatea în raport cu gradul de modernizare al reţelei de

comunicaţie, distanţa faţă de regiunile intens populate de unde provin majoritatea turiştilor precum şi nivelul serviciilor ce pot fi asigurate. În acest mod fiecare localitate, prin însumarea punctelor acordate la fiecare criteriu, se va înscrie într-un sistem ierarhizat în care se pot separa diferite categorii de potenţial ce la conferă atât însemnătatea deosebită într-o regiune, dar şi posibilităţi de dezvoltare mai lentă sau mai rapidă.

Valoarea potenţialului turistic al unei localităţi se poate calcula pe baza formulei.

$$P = dt + n + m + d + s$$

în care:

P - potenţialul turistic;

dt - suma valorilor obiectivelor turistice;

n - indicele corespunzător numărului de obiective de interes internaţional şi naţional (marcat valoric prin 5 puncte-peste 15 obiective, 3 puncte-10-15 obiective, 2 puncte-5-10 obiective, 1 punct sub 5 obiective);

m - indicele privind gradul de modernizare al reţelei de comunicaţie (5 puncte-rang internaţional, 3 puncte-rang naţional, 2 puncte-rang judeţean, 1 punct-rang local, 0 puncte-drumuri nemodernizate);

d - indicele distanţei faţă de ariile de concentrare mare a populaţiei (peste 100.000 locuitori) (5 puncte pentru distanţă sub 10 km, 3 puncte între 10 şi 50 km, 2 puncte-50-100 km, 1 punct-pentru distanţe mai mari de 100 km).

s - indice privind calitatea serviciilor ce pot fi asigurate (5 puncte pentru excelent, 3 puncte pentru foarte bine, 2 puncte pentru bine, 1 punct pentru satisfăcător, 0 puncte pentru lipsa acestora).

Aprecierea serviciilor va avea în vedere condiţiile de odihnă (hoteluri, vile, campinguri), de masă (categorii de restaurante, bufete, etc), sanitare, agrement etc. Există diverse criterii de apreciere a acestora, majoritatea fiind aplicate la categoriile de unităţi de deservire pe baza cărora se acordă calificative sub formă de stele sau margarete.

Localităţile care întrunesc un punctaj mare dar se individualizează şi prin capacităţi de concentrare şi dirijare a activităţilor turistice pe spaţii largi se impun ca centre turistice. Ele însă obligatoriu trebuie să întrunească un punctaj bun la calitatea serviciilor şi în gradul de modernizare al reţelei de comunicaţie.

Prin stabilirea valorii potenţialului turistic şi aprecierea nivelului serviciilor şi dotărilor cele două mari categorii de zone (naturale şi complexe) ce pot fi identificate în România pot fi grupate în zone şi regiuni de rang naţional (cele mai multe) şi zone de interes naţional (Bucureşti, Litoral, Suceava, Delta Dunării, Retezat, Făgăraş). Se adaugă alte regiuni cu potenţial limitat care sunt legate în măsură mai mare sau mai mică de zonele deja bine conturate.

Tabel nr. 36

Scara valorică pentru aprecierea unei localităţi sau centru turistic

Potenţial turistic	Interes (număr obiective × punctele de valoare de recunoaştere)			
	internaţional	naţional	regional	local
	5p	3p	2p	1p
Nivel de infrastructură	F.Bună	Bună	Pietruită	Slabă
	5p	3p	2p	1p
Capacitate de cazare	F.Bună	Bună	Satisfăcător	Slabă
	5pxnr.unit	3pxnr.unit	2pxnr.unit	1pxnr.unit
Capacităţi de asigurare a serviciilor de masă	F.buna	Bună	Satisfăcător	Slabă
	5pxnr.unit	3pxnr.unit	2pxnr.unit	1pxnr.unit
Dotări pentru alte servicii (informare, cultural-sportive, necesităţi biologice)	F.buna	Bună	Satisfăcător	Slabă
	5pxnr.unit	3pxnr.unit	2pxnr.unit	1pxnr.unit
Legături cu alte obiective şi localităţi vecine	F.bună	Bună	Satisfăcător	Slabă
	5pxnr.unit	3pxnr.unit	2pxnr.unit	1pxnr.unit

Tabel nr. 37

Scara valorică pentru aprecierea obiectivelor turistice

Tip de obiectiv	Peisaj	Ştiinţifică	Cultural	Istoric	Sportiv	Elemente inedite
Grad de cunoaştere	1-5	1-5	1-5	1-5	1-5	1
Valenţe pentru activitatea turistică	1-5	1-5	1-5	1-5	1-5	1
Atractivitatea	1-5	1-5	1-5	1-5	1-5	1
Recunoaşterea	1-5	1-5	1-5	1-5	1-5	1
Accesibilitatea	1-5	1-5	1-5	1-5	1-5	1
Dotări	1-5	1-5	1-5	1-5	1-5	1

Tabel nr. 38

Scara valorică pentru aprecierea zonei turistice

Nr. centre	Interes internaţional-5p	Interes naţional-3p	Interes p regional-2	Interes local-1p
Infrastructura	Interes european-5	Interes naţional-3	Interes regional-2	Interes local-1
Grad de acoperire cu obiective turistice	100-90%	70%	50%	< 40%
Grad de valorificare a obiectivelor turistice	Totală	70%	50%	<40%

Aprecierea unor obiective turistice

Obiectiv	Atractivitate				Interes				Complexitate				Cunoaştere				Accesibilitate				Dotări				Total
	A	B	C	D	A	B	C	D	A	B	C	D	A	B	C	D	A	B	C	D	A	B	C	D	
Palatul Parlamentului	5	-	-	-	5	-	-	-	-	3	-	-	-	3	-	-	5	-	-	-	5	-	-	-	26
Detunatele	5	-	-	-	5	-	-	-	5	-	-	-	-	-	2	-	-	-	2	-	-	-	-	1	20
Circul Bâlea	5	-	-	-	-	3	-	-	-	3	-	-	-	3	-	-	5	-	-	-	-	-	2	-	21
Casa memorială G. Coşbuc	-	-	-	1	-	-	2	-	-	-	2	-	-	-	-	1	-	-	2	-	-	-	-	1	9
Pasul Huta	-	-	2	-	-	-	2	-	-	3	-	-	-	-	2	-	-	3	-	-	-	-	2	-	14
Voroneţ	5	-	-	-	5	-	-	-	-	-	3	-	5	-	-	-	-	3	-	-	-	-	2	-	21
Peştera Scărişoara	5	-	-	-	-	3	-	-	-	3	-	-	-	3	-	-	-	-	2	-	-	-	2	-	18
Mânăstirea Horezu	5	-	-	-	5	-	-	-	-	3	-	-	5	-	-	-	5	-	-	-	-	3	-	-	23
Complexul sculptural C. Brâncuşi	5	-	-	-	5	-	-	-	-	3	-	-	5	-	-	-	5	-	-	-	5	-	-	-	28
Muzeul Satului	5	-	-	-	5	-	-	-	5	-	-	-	5	-	-	-	5	-	-	-	5	-	-	-	30
Parcul Herăstrău	-	3	-	-	-	3	-	-	-	3	-	-	-	3	-	-	5	-	-	-	5	-	-	-	22
Statuia lui Ştefan cel Mare - Suceava	-	-	-	1	-	-	-	1	-	-	-	1	-	-	-	1	-	5	-	-	5	-	-	-	14
Muzeul de Artă al României	-	3	-	-	5	-	-	-	5	-	-	-	5	-	-	-	5	-	-	-	5	-	-	-	28
Biserica de lemn Rozavlea	-	3	-	-	-	3	-	-	-	3	-	-	-	3	-	-	-	-	2	-	-	-	-	1	15
Peştera Muierii	-	3	-	-	-	3	-	-	-	3	-	-	-	3	-	-	-	3	-	-	-	-	2	-	17
Cheile Galdei	-	-	2	-	-	-	2	-	-	-	2	-	-	-	-	1	-	-	-	1	-	-	-	1	9

Legenda:
Atractivitate: A-f.mare-5; B-mare-3; C-normală-2; D-limitată-1
Interes: A-internaţional-5; B-naţional-3; C-judeţean, municipal-2; D-local-1
Complexitate: A-număr mare de forme de turism practicat (peste 3)-5p, B-3 –3p, C-2 –2p, D-1-1p.
Cunoaştere: A-foarte bună-5, B-bună-3, C-relativă-2, D-slabă-1
Accesibilitate: A-foarte bună-5, B-bună-3, C-medie-2, D-slabă-1
Infrastructură şi alte dotări: A-foarte bună-5, B-bună-3, C-relativă-2, D-slabă-1

3. Chestionare utilizate în diferite studii de potențial turistic

pentru TURIŞTI

CHESTIONAR 1

Stimate Domnule, Doamnă,

Sunt reprezentantul Societății de Turism............. şi realizez un studiu privind potențialul turistic si valorificarea lui în zona.............. Vă rog sa mă sprijiniți în realizarea acestuia, răspunzând următoarelor întrebări legate de această temă.

1. PRACTICAȚI TURISMUL ÎN GENERAL?
   a. FRECVENT
   b. MEDIU
   c. RAR
   d. FOARTE RAR
   e. DELOC
2. UNDE AȚI FOST ÎN ULTIMII 3 ANI ÎN SCOPURI TURISTICE?
   a. LOCALITĂȚI DE INTERES TURISTIC
      i. ORAŞE
      ii. SATE
   a. STAȚIUNI BALNEARE
   b. STAȚIUNI MONTANE
   c. STAȚIUNI DE LITORAL
   d. ALTE LOCAȚII (care)
3. CE TIP DE TURISM PRACTICAȚI?
   a. CULTURAL
   b. RELIGIOS
   c. DE AGREMENT
   d. MONTAN
   e. DE LITORAL
   f. BALNEAR
   g. ALTELE (care)
4. CE MOTIVE V-AU DETERMINAT SĂ PRACTICAȚI ACEST(E) TIP(URI) DE TURISM?
   a. INEDITUL
   b. FACILITĂȚI OFERITE
   c. PUBLICITATEA
   d. RECOMANDĂRILE RUDELOR (PRIETENILOR)
   e. EXPERIENȚA PROPRIE
   f. ALȚI FACTORI (care)
5. CUNOAŞTEȚI CA IN (perimetrul) EXISTĂ LOCALITĂȚI CE PREZINTĂ INTERES TURISTIC?
   a. NICIUNA
   b. TOATE
   c. CÂTEVA (care)

6. CE LOCALITĂŢI DIN (perimetrul) PREFERAŢI?

a. ....

7. CARE ESTE MOTIVAŢIA ALEGERII DUMNEAVOASTRĂ:

a. AGREMENT

b. RECREERE ŞI ODIHNĂ

c. CONFORT

d. DORINŢA DE CUNOAŞTERE

e. ALT MOTIV (care)

8. CUNOAŞTEŢI VREUN OBIECTIV TURISTIC NATURAL (păduri, lacuri, stânci, cascade, etc.) în acest perimetru?

a. DA (care)

b. NU

c. CÂTEVA (care)

9. CUNOAŞTEŢI VREUN OBIECTIV TURISTIC ANTROPIC (muzee, biserici, diferite clădiri) în perimetrul?

a. DA (care)

b. NU

c. CÂTEVA (care)

10. AŢI AUZIT DE BISERICILE ŞI MĂNĂSTIRILE DIN perimetrul?

a. DA

b. NU

11. AŢI VIZITAT BISERICI ŞI MĂNĂSTIRI DIN perimetrul?

a. DA

b. NU

12. CÂTE OBIECTIVE RELIGIOASE DIN ACEASTĂ REGIUNE AŢI VIZITAT ?

a. NICIUNA

b. TOATE (care)

c. CÂTEVA (care)

13. CUNOAŞTEŢI VREUN OBIECTIV ISTORIC ?

a. DA(care)

b. NU

c. CÂTEVA(care)

14. AŢI VIZITAT OBIECTIVELE TURISTICE NATURALE EXISTENTE ÎN ZONĂ?

a. DA (care)

b. NU

c. CÂTEVA(exemplificaţi)

15. AŢI BENEFICIAT DE AMENAJĂRILE TURISTICE DIN ACEASTĂ ZONĂ?

a. DA

b. NU

c. CÂTEVA(exemplificaţi)

16. CE V-A IMPRESIONAT CEL MAI MULT?
   a. OBIECTIVELE TURISTICE NATURALE
   b. PEISAJUL
   c. OBIECTIVELE TURISTICE CULTURAL-ISTORICE
   d. TRECUTUL ISTORIC
   e. MONUMENTELE DE ARHITECTURĂ
   f. MONUMENTE RELIGIOASE
   g. AMENAJĂRILE DE AGREMENT
17. CONSIDERAŢI CA OBIECTIVELE TURISTICE CONSTITUIE MIJLOACE:
   a. DE PĂSTRARE A VALORILOR CULTURALE
   b. DE PĂSTRARE A VALORILOR RELIGIOASE
   c. DE PĂSTRARE A VALORILOR ISTORICE
   d. DE EDUCAŢIE
   e. DE CUNOAŞTERE
   f. PENTRU AGREMENT
18. APRECIAŢI STAREA DE CONSERVARE A ACESTORA CA FIIND:
   a. FOARTE BUNĂ
   b. BUNĂ
   c. SATISFĂCĂTOARE
   d. NESATISFĂCĂTOARE
19. COSTURILE VA PAR:
   a. MARI
   b. MICI
   c. ACCESIBILE
20. DACĂ AŢI VIZITAT ACEASTĂ REGIUNE, AŢI OPTAT ŞI PENTRU CAZARE ?
   a. DA (ce formă de cazare?)
   b. NU
21. CONSIDERAŢI CA ACEASTĂ ZONĂ ESTE ACCESIBILĂ ?
   a. DA/ DE CE?
   b. NU / DE CE?
22. CARE ESTE DURATA MEDIE A SEJURULUI DUMNEAVOASTRĂ?
   a. 1 ZI
   b. 2 ZILE
   c. WEEK-END
   d. MAI MULTE ZILE
23. CE MIJLOC DE TRANSPORT AŢI FOLOSIT?
   a. AUTOCAR sau MICROBUZ
   b. TREN
   c. AUTOTURISM PROPRIU
24. ÎN CE MĂSURĂ AŢI FOST MULTUMIT(Ă) DE SERVICIILE TURISTICE OFERITE?

	FOARTE MULŢUMIT	MULŢUMIT	UŞOR DEZAMĂGIT	NEMULŢUMIT
MIJLOC DE TRANSPORT				
INFRASTRUCTURA				
STAREA OBIECTIVELOR TURISTICE				
AMENAJARE				
CALITATEA PERSONALULUI ANGRENAT				
PEISAJ				
CAZARE				
ALIMENTAŢIE PUBLICĂ				
AGREMENT				

25. VEŢI REVENI?
    a. DA
    b. NU
    c. NU STIU
26. PROPUNERI /SUGESTII:

....

FIŞA INTERVIEVATULUI

1. VÂRSTA:
    a. SUB 20 ANI
    b. 21- 30 ANI
    c. 31- 40 ANI
    d. 41- 50 ANI
    e. 51 – 60 ANI
    f. PESTE 60 ANI
2. VENITUL MEDIU LUNAR / PERSOANĂ:
    a. NU AM NICI UN VENIT
    b. SUB 3 MILIOANE LEI
    c. 3 - 5 MILIOANE LEI
    d. 5 – 10 MILIOANE LEI
    e. PESTE 10 MILIOANE LEI
3. OCUPAŢIA DUMNEAVOASTRĂ ESTE:
    a. MUNCITOR (ARE)
    b. ŞOMER (A)
    c. PENSIONAR (Ă)
    d. CASNIC(A)
    e. PATRON
    f. STUDENT(A)/ ELEV(A)
    g. ADMINISTRAŢIE
    h. EDUCAŢIE – CULTURĂ

i. MEDICINĂ - FARMACIE
j. MARKETING - ADVERTISING
k. AGRICULTURĂ
l. INDUSTIRE
m. TRANSPORTURI
n. ALTELE
4. SEXUL
a. MASCULIN
b. FEMININ
5. NATIONALITATEA
a. ROMÂNĂ
b. ALTA: (care)
6. STUDII
a. MEDII
b. SUPERIOARE
7. LOCALITATEA DE PREOVENIENȚĂ:
a. URBAN ....
b. RURAL ....

AUTORITĂȚI

CHESTIONAR 2

LOCALITATEA ....
DATA ....

Stimate Domnule, Doamnă
Sunt reprezentant al Societății de turism......................care realizează un studiu privind potențialul turistic si valorificarea lui în (perimetrul) *Vă rog sa mă sprijiniți în realizarea acestuia, răspunzând următoarelor întrebări legate de această temă.*

1. DEZVOLTAREA TURISMULUI ESTE UNA DINTRE PRIORITĂȚILE AUTORITĂȚILOR LOCALE?
a. DA
b. NU
2. CARE ESTE IMPORTANȚA SA ÎN STRATEGIA DE DEZVOLTARE A LOCALITĂȚII ?
a. MICĂ
b. MARE
c. NICIUNA
3. DEZVOLTAREA ECONOMICĂ SE POATE BAZA PE CREEREA UNOR SERVICII DE TIPUL TURISMULUI?
a. DA
b. NU

4. CONSIDERAȚI CĂ TURISMUL ESTE NECESAR PENTRU DEZVOLTAREA LOCALITĂȚII?
   a. DA
   b. NU
5. CUM?
   a. PRIN STOPAREA DEPOPULĂRII SPAȚIULUI RURAL
   b. PRIN ÎMBUNĂTĂȚIREA CONDIȚIILOR DE VIAȚĂ.
   c. CREEREA DE NOI LOCURI DE MUNCĂ
   d. VENITURI SUPLIMENTARE NON AGRICOLE
   e. IMPLICAREA TINERILOR ŞI A FEMEILOR
   f. ALTELE
   g. CARE?
6. CONSIDERAȚI CA LOCALITATEA POATE INTRA ÎN CIRCUITUL TURISTIC?
   a. DA (cum)
   b. NU
   c. ÎN CE SITUAȚIE?
7. MOTIVATII
   a. OBIECTIVE TURISTICE NATURALE
   b. OBIECTIVE TURISTICE ANTROPICE
   c. AMENAJĂRI TURISTICE
   d. ALTELE (care)
8. EXISTĂ BAZA TEHNICO – MATERIALĂ TURISTICA CE DESERVEŞTE COMUNA?
   a. DA
   b. NU
   c. SE VA CONSTRUI
9. ÎN STAREA ACTUALĂ INFRASTRUCTURA POATE DESERVI ACTIVITĂȚIILE TURISTICE ALE LOCALITĂȚII?
   a. DA
   b. NU
   c. ÎN VIITORUL APROPIAT
   d. ÎN URMĂTORII ANI
10. EXISTĂ PROGRAME DE PROMOVARE A TURISMULUI ÎN LOCALITATE?
   a. ÎN DESFĂŞURARE
   b. ÎN VIITOR
   c. AU EXISTAT
   d. NU
11. CÂTE ?
   a. NR PROIECTE .....
   NOI
   MODERNIZĂRI
   b. NICI UNUL
12. EXISTA INVESTIȚII ÎN TURISM?
   a. DA

PERSOANE FIZICE
ASOCIAŢII FAMILIARE
SOCIETĂŢI SĂU ORGANIZAŢII 100% PRIVATE
SUB EGIDA UNUI MINISTER
FONDURI:
1. UE
2. SAPARD
3. ALTELE

a. NU

13. CONSIDERAŢI NECESARĂ IMPLICAREA LOALNICILOR ÎN DEZVOLTAREA TURISMULUI?
a. DA
b. NU

14. ÎN CE FEL SE POT IMPLICA LOCALNICII ÎN DEZVOLTAREA TURISMULUI?
a. ....
....

15. CONSIDERAŢI NECESARĂ INSTRUIREA LOCALNICILOR PENTRU TURISM?
a. DA
b. NU

16. EXISTĂ STRUCTURI DE CAZARE, ALIMENTAŢIE PUBLICĂ ŞI AGREMENT CE DESERVESC TURISMUL ?
a. DA
b. NU
c. ÎN APROPIERE

17. CUM PROMOVAŢI TURISMUL?
a. ANUNŢURI PUBLICE MASS-MEDIA
b. DISTRIBUIREA DE BROŞURI TURISTICE
c. BENERE ŞI PLĂCI DE INFORMARE PE ŞOSELE
d. ALTELE (care)

18. CĂI DE ACCES:
....

ALTE OBSERVAŢII:

LOCALNICI

CHESTIONAR 3

Stimate Domnule, Doamnă

Sunt reprezentant al Societăţii de turism.......şi realizez un studiu privind potenţialul turistic si valorificarea lui în (perimetrul). Vă rog sa mă sprijiniţi în realizarea acestuia, răspunzând următoarelor întrebări legate de această temă.

1. SE PRACTICĂ TURISMUL ÎN LOCALITATEA ÎN CARE LOCUIŢI?
   a. DA
   b. NU
   c. OCAZIONAL
2. CONSIDERAŢI OPORTUNĂ DEZVOLTAREA TURISMULUI?
   a. DA
   b. NU
   c. NU STIU
3. DE CE?
   a...
4. CUNOAŞTEŢI VREUN OBIECTIV TURISTIC ?
   a. DA (care)...
   b. NU
5. SUNTEŢI DISPUŞI SĂ INVESTIŢI ÎN TURISM?
   a. DA
   b. NU
   c. POATE ÎN VIITOR
6. CONSIDERAŢI CĂ VĂ PUTEŢI ANGAJA ÎN A INVESTII ÎN TURISM
   a. SINGUR
   b. CU AJUTORUL AUTORITĂŢILOR
   c. CU ALTE FONDURI
7. SUNTEŢI DISPUŞI SĂ PARTICIPAŢI LA CURSURI SAU CONFERINŢE PE ACEASTĂ TEMĂ?
   a. DA
   b. NU
8. CONSIDERAŢI CĂ LEGISLAŢIA ESTE FAVORABILĂ INVESTIŢIILOR IN TURISM?
   a. DA
   b. NU
   c. NU IN TOTALITATE
9. CE IMPACT CREDEŢI CĂ VA AVEA DEZVOLTAREA TURISMULUI?
   a. POZITIV
   b. NEGATIV
   c. NICIUNUNUL
10. CUM CONSIDERAŢI CĂ VOR FI RELAŢIILE CU TURIŞTII?
    a. AMIABILE
    b. CONFLICTUALE
    c. INDIFERENTE
11. CARE ESTE STAREA INFRASTRUCTURII CARE DESERVEŞTE (perimetrul)?
    a. BUNA
    b. MEDIE
    c. REA
12. SUGESTII / PROPUNERI:
    ....
    ALTE OBSERVAŢII:

FIŞA INTERVIEVATULUI

1. VÂRSTA:
   a. SUB 20 ANI
   b. 21- 30 ANI
   e. 31- 40 ANI
   d. 41- 50 ANI
   e. 51 – 60 ANI
   f. PESTE 60 ANI
2. VENITUL MEDIU LUNAR / PERSOANĂ:
   a. NU AM NICI UN VENIT
   b. SUB 3 MILIOANE LEI
   c. 3 - 5 MILIOANE LEI
   d. 5 – 10 MILIOANE LEI
   e. PESTE 10 MILIOANE LEI
3. OCUPAŢIA DUMNEAVOASTRĂ ESTE:
   a. MUNCITOR (ARE)
   b. ŞOMER (A)
   c. PENSIONAR (Ă)
   d. CASNIC(A)
   e. PATRON
   f. STUDENT(A)/ ELE(A)
   g. ADMINISTRAŢIE
   h. EDUCAŢIE – CULTURĂ
   i. MEDICINĂ
   j. MARKETING - ADVERTISING
   k. AGRICULTURĂ
   l. INDUSTIRE
   m. TRANSPORTURI
   n. ALTELE
4. SEXUL
   a. MASCULIN
   b. FEMININ
5. NATIONALITATEA
   a. ROMÂNĂ
   b. ALTA (care)
6. STUDII
   a. MEDII
   b. SUPERIOARE

UNITATE DE CAZARE

CHESTIONAR 4

Stimate Domnule, Doamnă

Sunt reprezentant al Societăţii de turism.........şi realizez un studiu privind analiza activităţii de cazare într-o anumită unitate. Vă rog sa mă sprijiniţi în realizarea acestuia, răspunzând următoarelor întrebări legate de această temă.

1. CUM CONSIDERAȚI CAPACITATEA DE CAZARE A HOTELULUI?
   e. SUFICIENTĂ
   f. INSUFICIENTĂ
   g. EXCEDENTARĂ
2. CUM CONSIDERAȚI SERVICIILE OFERITE DE HOTELUL DUMNEAVOASTRĂ ÎN RAPORT CU SOLICITĂRILE CLIENȚILOR DIN STRĂINĂTATE?
   a.EXCELENTE
   b.BUNE
   c.NU STIU
   d. PERFECTIBILE
   e. SLABE
3. DE CE?

....

4. CUM CONSIDERĂ CLIENȚII DIN ȚARĂ SERVICIILE DUMNEAVOASTRĂ?
   h. EXCELENTE
   i. BUNE
   j. SATISFĂCĂTOARE
   k. PERFECTIBILE
   l. NU ŞTIU
5. CE CREDEȚI CĂ ÎI MULȚUMEŞTE MAI PUȚIN PE TURIŞTII HOTELULUI DUMNEAVOASTRĂ?
   a.POZIȚIA HOTELULUI (ZGOMOT/ LIPSA SPAȚIILOR VERZI)
   b.SERVICIILE
   c. CALITĂȚILE PERSONALULUI
   d. MATERIALELE INFORMATIVE
   e. ALTELE

....

6. CARE SUNT PERIOADELE ÎN CARE HOTELUL ESTE MAI SOLICITAT?
   a. PERMANENT
   b. SEZONIER
   c. ÎNTR-UN ANUMIT ANOTIMP
7. EXISTĂ PERIOADE ÎN CARE HOTELUL ESTE PLIN ŞI NU PUTEȚI SATISFACE CERINȚELE CLIENȚILOR?
   a. DA
   b.NU
   c. ÎN PERIOADA DE VÂRF
8. CONSIDERAȚI CĂ LEGISLAȚIA ESTE FAVORABILĂ INVESTIȚIILOR IN TURISM?
   m. DA
   n. NU
   o. NU IN TOTALITATE
9. CONSIDERAȚI NECESARĂ O INVESTIȚIE MASIVĂ ÎNTR-UN ANUMIT SECTOR DIN HOTEL?

a.CAZARE
b.ALTE SERVICII CURENTE
c. SERVICII SUPLIMENTARE

9.CONSIDERAŢI NECESARĂ O INVESTIŢIE IMPORTANTĂ CARE SĂ FACĂ POSIBILĂ TRECEREA HOTELULUI ÎNTR-O ALTĂ CATEGORIE?
a.DA
b.NU
c. NU ACUM

10.CARE ESTE STAREA INFRASTRUCTURII CARE DESERVEŞTE UNITATEA?
a. BUNA
b. MEDIE
c. SLABĂ

11.SUGESTII / PROPUNERI:
....
ALTE OBSERVAŢII:

FIŞA INTERVIEVATULUI

1. VÂRSTA:
a. SUB 20 ANI
b. 21- 30 ANI
g. 31- 40 ANI
h. 41- 50 ANI
i. 51 – 60 ANI
j. PESTE 60 ANI

2. VENITUL MEDIU LUNAR / PERSOANĂ:
a.NU AM NICI UN VENIT
b.SUB 3 MILIOANE LEI
c.3 - 5 MILIOANE LEI
d.5 – 10 MILIOANE LEI
e.PESTE 10 MILIOANE LEI

3. OCUPAŢIA DUMNEAVOASTRĂ ESTE:
a.MUNCITOR (ARE)
b.ŞOMER (A)
c.PENSIONAR (Ă)
d.CASNIC(A)
e.PATRON
f.STUDENT(A)/ ELE(A)
g.ADMINISTRAŢIE
h.EDUCAŢIE – CULTURĂ
i.MEDICINĂ
j.MARKETING - ADVERTISING

k.AGRICULTURĂ
l.INDUSTIRE
m.TRANSPORTURI
n.ALTELE
4. SEXUL
a.MASCULIN
b.FEMININ
5. NATIONALITATEA
a.ROMÂNĂ
b.ALTA (care)
6. STUDII
a.MEDII
b.SUPERIOARE

.... **FIRME ŞI AGENŢII DE TURISM**

CHESTIONAR 5

Stimate Domnule, Doamnă

Realizez un studiu privind firma (agenţia dumneavoastră). Vă rog sa mă sprijiniţi în realizarea acestuia, răspunzând următoarelor întrebări legate de această temă.

1. MODUL DE ORGANIZARE AL ACTIVITĂŢII TURISTICE?
a.CONTRACTE
b.SUBCONTRACTE
c.LEGĂTURI
d. OCAZIONAL
2. DOMENII DE OPERARE?
a.TURISMUL INTERN
b. TURISMUL INTERNAŢIONAL
c. TRANSPORTURI TURISTICE
d. COMPLEX
3. DE CE?
....
4. CLIENTELA TURISTICĂ ?
a.PROFESIE ....
b.VÂRSTĂ.........................
c.LOCALITATEA DE PROVENIENŢĂ.........................
d. STUDII...
5. TIPOLOGIA TURIŞTILOR CARE AU APELAT LA FIRMĂ?
a. TURISM INDIVIDUAL
b. TURISM FAMILIAL
c. GRUPURI DE TURIŞTI
d. TOATE TIPURILE

6.CONSIDERAȚI CĂ VĂ PUTEȚI ANGAJA ÎN A INVESTII ÎN TURISM:
a.SINGUR
b.CU AJUTORUL AUTORITĂȚILOR
c.CU ALTE FONDURI

7. SUNTEȚI DISPUȘI SĂ PARTICIPAȚI LA CURSURI, CONFERINȚE SAU TÂRGURI PE ACEASTĂ TEMĂ?
a.DA
b.NU

8.CONSIDERAȚI CĂ LEGISLAȚIA ESTE FAVORABILĂ INVESTIȚIILOR IN TURISM?
a.DA
b.NU
c.NU IN TOTALITATE

9.CARE ESTE OFERTA TURISTICĂ ACTUALĂ?
....

10.DURATA MEDIE A SEJURULUI?
a.1-3 zile
b.3-5zile
c.5-7zile
d.peste 7 zile

11.PERIOADELE CELE MAI SOLICITATE?
a.VARA
b.TOAMNA
c.IARNA
d.PRIMĂVARA

12.DESTINAȚIILE CELE MAI SOLICITATE:
a. TURISMUL INTERN
b. TURISMUL INTERNAȚIONAL
c. TURISMUL MONTAN
d. TURISMUL LITORAL

13.CUM APRECIAȚI EVOLUȚIA AGENȚIEI DUMNEAVOSTRĂ ÎN ULTIMII ANI?
a.CRESCĂTOARE
b. DESCRESCĂTOARE
c. STAGNANTE

14.CUM APRECIAȚI RĂSPUNSUL PIEȚEI LA OFERTELE FIRMEI?
a.FOARTE BUN
b.BUN
c.SATISFĂCĂTOR
d.SLAB

15. EXISTENȚA DIFICULTĂȚILOR ESTE LEGATĂ DE:
a.SISTEMUL LEGISLATIV
b.MIJLOACE PROMOȚIONALE
c.NIVELUL VENITURILOR POPULAȚIEI
d.ALTE CAUZE..

16. PERSPECTIVELE DEZVOLTĂRII FIRMEI SE LEAGĂ DE:
   a. TURISMUL INTERN
   b.TURISMUL EXTERN
   c. TRANSPORTURILE TURISTICE

17.SUGESTII / PROPUNERI:

....

ALTE OBSERVAŢII:

MUZEU

CHESTIONAR 6

Stimate Domnule, Doamnă

Sunt reprezentant al Societăţii de turism.........şi realizez un studiu privind activitatea de turism din unitatea dumneavoastră. Vă rog sa mă sprijiniţi în realizarea acestuia, răspunzând următoarelor întrebări legate de această temă.

1.CARE ESTE PROFILUL MUZEULUI?
   a.DE ISTORIE
   b.DE ARTĂ
   c.DE ŞTIINŢELE NATURII
   d.COMPLEXE

2.CUM CONSIDERAŢI ACTIVITATEA DE ANSAMBLU A MUZEULUI DUMNEAVOASTRĂ?
   a.EXCELENTĂ
   b.BUNĂ
   c. PERFECTIBILĂ
   e. SLABĂ
   c.NU STIU

3.DE CE?

....

4. CE STRUCTURĂ AU TURIŞTII CARE VIZITEAZĂ UNITATEA DUMNEAVOASTRĂ?
   a.VÂRSTĂ..
   b.SEX...
   c.PROFESIE...
   d.STUDII...
   e.NU ŞTIU

4. CARE SUNT PERIOADELE ÎN CARE MUZEUL ESTE MAI SOLICITAT?
   a. PERMANENT
   b. SEZONIER
   c. ÎNTR-UN ANUMIT ANOTIMP

5. CARE ESTE SECTORUL CEL MAI VIZITAT AL MUZEULUI?
....
6. CARE ESTE STAREA INFRASTRUCTURII CARE DESERVEŞTE UNITATEA?
   a. BUNA
   b. MEDIE
   c. SLABĂ
7. CUM ESTE COLABORAREA INSTITUŢIEI DUMNEAVOASTRĂ CU AGENŢIILE DE TURISM
   a. BUNĂ
   b. SATISFĂCĂTOARE
   c. SLABĂ
   d. PRACTIC INEXISTENTĂ
8. SUGESTII / PROPUNERI:
....

ALTE OBSERVAŢII:

4. Prezentarea potenţialului turistic în materialele publicitare

Publicitatea ocupă un loc de frunte în activităţile de turism, având un câmp larg de aplicare în acţiunile de informare-documentare a clientelei, folosind un evantai vast de media. Prin tirajul de masă publicitatea se constituie într-un mijloc deosebit de accesibil de cuprindere în acţiunile promoţionale a ansamblului populaţiei şi a teritoriilor cu potenţial turistic.

În turism *grafica publicitară* constituie un suport ideal pentru vizualizarea imaginii turistice, prin îmbinarea armonioasă, în diverse combinaţii a textelor informative şi a materialelor ilustrative. Acestora le revine rolul principal în obţinerea efectelor emoţionale scontate pentru prezentarea atractivităţii unui peisaj, unei staţiuni, unui obiectiv turistic. În schimb textele explicative prin argumentele folosite permit obţinerea unei imagini cât mai reale despre părţile componente ale ofertei turistice din ţara, zona, centru, localitatea turistică, staţiunea primitoare de turişti. Materialele publicitare se realizează fie pentru un anumit produs turistic (ex. mânăstirile din nordul Olteniei), fie pentru o agenţie sau tour operator în scopul de a o promova.

Publicitatea turistică grafică are efecte de durată, majoritatea fiind transmisibile.

Grafica publicitară trebuie să îndeplinească următoarele caracteristici:

- să fie bine întocmită încât mesajul transmis să fie cât mai ***convingător***;
- să respecte ***proporţionalitatea*** dintre text şi parte grafică sau dintre redarea alb-negru şi color deci să îndeplinească condiţia ***estetică.*** Trebuie să existe

fotografii, schiţe, hărţi, ilustraţii astfel ca materialul publicitar să nu fie un simplu text, ci un îndemn la activitatea turistică căreia îi este destinat;

- *să ofere maximum de informaţii* pe suprafeţe cât mai reduse şi cu ajutorul unui limbaj expresiv, cu date exacte;

- *să evite generalizările* şi *neconcordanţele*;

În categoria *formelor de publicitate* grafică utilizate în turism pot fi menţionate: prospectele, pliantele, broşurile, cataloagele, ghidurile turistice, hărţile şi atlasele turistice, albumele turistice, afişele şi panourile publicitare, anunţurile publicitare în presă, scrisorile publicitare

Toate aceste mijloace de publicitate grafică se distribuie gratuit la birourile de informare turistică, hoteluri, agenţii, moteluri, campinguri etc.

În realizarea materialelor publicitare trebuie:

- să fie evitată repetarea datelor şi graficei de la un an la altul, de la un pachet turistic la altul şi structura firmelor concurente;
- să se apeleze la specialişti din domeniul comunicării publice, a marketingului turistic dar şi la designeri sau specialişti în arta grafică;
- să se ia în considerare că materialul se adresează unui public foarte eterogen din punct de vedere socio-economic, naţional, al gradului de cultură, cât şi din punct de vedere al comportamentului;
- să se combine armonios şi echilibrat elementele pur tehnice cu aspectele comerciale urmărite prin mesajele publicitare;
- găsirea unor soluţii originale şi atractive de prezentare însăşi prin formatul şi plierea materialelor grafice, pentru a trezi dorinţa clientului de a le păstra.

O modalitate de a reduce costurile realizării de materiale publicitare este tehnica *shell folder* adică a pliantului fad. Acesta este mai economic, polivalent şi nu conţine fotografii color. El este folosit pentru a experimenta produsele turistice noi pentru care succesul este incert.

• ***Prospectele*** reprezintă materiale grafice publicitare simple tipărite în culori sau monocolor în tiraje mari, care conţin scurte informaţii utile privitor la un produs turistic, un obiectiv turistic, o acţiune turistică, un grup de servicii sau un singur serviciu turistic. Prospectele se distribuie în cadrul agenţiilor, a târgurilor de profil şi pot fi distribuite volant pe stradă. Exemplu- prospectele hotelurilor, prospectele cu adrese utile ale staţiilor PECO, prospectele staţiilor de SERVICE pentru autoturisme.

• ***Pliantele*** sunt asemănătoare prospectelor, au dimensiuni mai mari, prezintă tiraj de masă, constituind mijlocul clasic de publicitate de informare largă. Pliantele conţin descrieri ale caracteristicilor produselor turistice, anumitor forme de turism, hărţi ale localităţilor, centrelor turistice sau ale regiunii în care se află subiectul care se doreşte a fi evidenţiat. De aici rezultă necesitatea respectării unor reguli de întocmire a acestora. Trebuie să se ţină cont că ele reprezintă un material grafic pe care sunt reprezentate principalele obiective sau atracţii turistice ale subiectului şi ca urmare destinaţia lui trebuie să fie-scrisă mare, clară şi la

loc vizibil. De asemenea, trebuie acordată atenție aspectului estetic, un raport corespunzător între partea ilustrată și cea scrisă dar și prețului de cost (nu trebuie să fie foarte ridicat, pentru a putea asigura un tiraj corespunzător). Textul pliantului trebuie să fie clar, explicit, succint și într-o exprimare corectă dar după caz și științifică. Pliantele trebuie să dispună de o tehnoredactare care să asigure o distribuție a fragmentelor de text și a componentelor ilustrative, logică și estetică în același timp.

• ***Broșurile turistice*** sunt tipărituri ceva mai voluminoase, cu informații detaliate care permit prezentarea unor zone, centre, tipuri de obiective turistice (conform temei alese), a unor trasee turistice, ele oferind cunoașterea atracțiilor turistice de aici. Cu alte cuvinte sunt lucrări cu date utile necesare turistului în cursul unei călătorii (broșuri ale stațiunilor balneoclimaterice, unei grupări de obiective, caselor de odihnă ale ANTREC-ului etc). Broșurile au un cost mai ridicat de aceea ele se distribuie numai persoanelor care își manifestă dorința expresă de a participa la anumite programe turistice. De aici realizarea unei broșuri presupune câteva etape:

Conceperea broșurii. Ea trebuie să fie bine gândită întrucât determină în parte succesul pachetelor turistice care sunt propuse. Trebuie să reflecte stilul editurii sau agenției și să fie adaptat clientelei sale (tineri și fără pretenții sau mai în vârstă și preocupați de confort, familii sau individual). Broșura va conține un text succint (informațiile necesare într-un minim de cuvinte), schițe de hartă și fotografii (bine realizate și sugestive), un text atrăgător, riguros, într-un limbaj adecvat.

Difuzarea broșurii. Se face prin rețeaua de sucursale ale realizatorului, prin poștă adresate vechilor clienți sau anumitor clienți potențiali, cu ocazia diverselor întruniri și seminarii turistice. Realizarea și publicarea broșurii presupune existența de mijloace financiare importante ceea ce determină uneori și o anumită concentrare a ofertanților în cadrul aceluiași material publicitar. Restrictivitatea în utilizarea acestei forme de publicitate este determinată de cauze financiare impuse de greutatea stabilirii unui preț în condițiile unei variații însemnate a cursului leu/ dolar/ euro ce condiționează aprecierea diverselor operațiuni (tipărire, transport etc.) Materialul publicitar trebuie reînnoit când imaginile au fost folosite de prea multe ori și este bine să nu se propună niciodată pliante asemănătoare cu cele ale altui producător turistic de pe aceeași piață.

Broșurile turistice *se pot clasifica* după mai multe criterii:

- *segmentul de piață vizat*: broșuri adresate tinerilor, persoanelor mature și în vârstă;
- *produsul turistic* care comercializează pachete de activități orientate în sejur la mare, la munte, în stațiuni balneoclimaterice etc;
- *durata pachetului turistic căruia i se face publicitate*: pentru pachet sejur, pentru circuit, odihnă, tratament, etc.;
- *modul de distribuție*: broșuri pentru en-grosiști și broșuri pentru detailiști;
- *tipul de turism practicat*: de masă, individual, de grup și tipurilor de activități turistice.

• *Cataloagele* reprezintă tipărituri mai voluminoase decât broşurile, conţinând prezentări ceva mai amănunţite ale ofertei turistice dintr-o ţară, zonă turistică, sau oferta completă a unei anumite agenţii. Cataloagele se editează într-un număr restrâns de exemplare, necesită costuri relativ ridicate şi se realizează în condiţii grafice deosebite. Ele sunt structurate pe teme (prezentări de ansamblu, activităţi principale, durata, importanţa naţională, internaţională etc.) şi bine dozate ilustrativ şi ca text. Implică colaborări cu specialişti din diverse domenii care redau propunerile într-o manieră ce îmbină utilul cu esteticul.

• *Ghidurile turistice* constituie mijloace publicitare specifice turismului, urmărind popularizarea unor zone turistice, prezentarea obiectivelor turistice dintr-un centru sau de pe anumite itinerare, însoţite de fotografii, hărţi, schiţe de trasee şi alte explicaţii similare necesare turistului pentru realizarea activităţilor turistice proiectate.

Primul ghid turistic a apărut în anul 1672 în Franţa, fiind elaborat de Saint Morice, ghid urmat după aproape două secole, de cele editate în Anglia (Handbooks) sau Germania (Baedeker). În prezent pe plan mondial sunt numeroase edituri care au ca domeniu de activitate elaborarea de ghiduri turistice. Cele mai cunoscute fiind Touring Club Italiano, Michelin, Handbook, Carte Vert, Freytag Berndt, care au colecţii complete despre ţările şi oraşele cu mare importanţă turistică.

În ţara noastră preocupări stricte în această direcţie nu au o durată prea mare. Începând cu finalul secolului XIX şi începutul secolului XX au apărut cărţi de călătorie realizate de iluştri scriitori (Al.Vlahuţă, Calistrat Hogaş, Ion Simionescu, Geo Bogza) ce pot fi considerate ca precursori în editarea adevăratelor ghiduri. Se pot adăuga în perioada interbelică unele ghiduri asupra Bucureştiului sau altor localităţi însemnate pentru turism precum şi publicaţiile Turingclubului.

O activitate susţinută în această direcţie poate fi consemnată după 1955. Apar mai întâi ghiduri privind diverse masive muntoase (Bucegi, Făgăraş, Piatra Craiului, Ciucaş, Retezat) prin care s-a statornicit una dintre cele mai importante colecţii turistice utile în ţara noastră. Amplificarea turismului sub diverse forme (individual, colectiv, auto, drumeţii, balnear) şi în cât mai multe regiuni a condus la elaborarea de ghiduri, mai ales în cadrul unor edituri (Sport, Sport-Turism) orientate tematic (ghiduri de munte, ghiduri pe itinerare, auto, localităţi şi staţiuni balneoclimaterice, marile oraşe, Delta Dunării şi litoralul, rezervaţii naturale, cunoaşterea locurilor cu rezonanţă istorică, artistică, literară etc.) care pe parcursul mai multor decenii s-au înscris în colecţii distincte de mare căutare. Au fost elaborate şi lucrări pe ansamblul României sau a unor provincii istorico-turistice (Dobrogea) editate în mai multe limbi de circulaţie. La elaborarea acestora, cu unele excepţii, au fost constituite colective ce încadrau buni cunoscători ai potenţialului turistic, geografi, istorici, diverşi oameni din domeniile artistic, arhitectură etc. Sunt lucrări de valoare îndeosebi în prezentarea potenţialului turistic dar cu reţineri însemnate în aprecierea calităţilor celorlalte elemente ce pot conduce la un turism de calitate (infrastructură, dotări, nivelul serviciilor etc.)

După 1990 apariţia unei puzderii de edituri şi creşterea exagerată a preţului produsului a condus pe de-o parte la autoeliminarea colecţiilor tradiţionale şi pe de altă parte la impunerea unor lucrări bazate pe informaţii puţin controlate în teritoriu sau piratarea lor de multe ori greşită (în dorinţa de a simplifica).

De asemenea orientarea turismului de la forma de masă la cea individuală şi de grupuri mici dar şi diversificarea formelor de activităţi turistice au impus ca stringentă elaborarea unor noi ghiduri care în 2004 au fost orientate la nivelul României sau a unor regiuni turistice mari (Bucovina, litoralul, Valea Prahovei etc.). Ele s-au dorit să fie o frescă a situaţiei turistice actuale şi s-au bazat pe redarea a ceea ce este valoros ca potenţial (numai de rang naţional şi internaţional), a amenajărilor şi serviciilor de calitate redate într-un sistem de ierarhizare valorică prin stele. Dacă informaţiile din text sunt în cea mai mare măsură corecte şi bazate pe confruntări pe teren cele ilustrative însă lasă de dorit (fotografii foarte bune dar nu totdeauna reprezentative, hărţi şi schiţe cu multe greşeli). Încearcă să se impună cele aparţinând unor edituri (Publirom, House of Guides pentru lucrările privind România şi Aquila-Oradea pentru ghidurile internaţionale).

Acestea au **caracter general** sau sunt **specializate** pentru anumite forme de turism (ghidurile automobilistice) ori pentru prezentarea anumitor elemente turistice (ghidurile hotelurilor, staţiunilor balneoclimaterice etc.).

• ***Hărţile turistice şi atlasele rutiere*** reprezintă una din formele de prezentare ilustrativă a realităţii turistice deosebit de mult folosită datorită uşurinţei utilizării lor şi înţelegerii rapide a situaţiilor care permit participarea la diferite forme de turism (individual şi de grup mic). Au o tradiţie în România, începuturile fiind legate de activităţile Turing clubului român. După 1960 s-a editat mult în special pentru spaţiul montan dar şi pentru oraşe (planuri cu obiective de vizitat, infrastructură şi diverse amenajări etc.) concepţia şi realizarea fiind corespunzătoare pentru actul turistic. Un loc distinct l-a reprezentat editarea ghidurilor rutiere ale României (1960, 1984, 1993) care constituie un ajutor distinct pentru mare majoritate a celor care străbat România. Din păcate ediţiile care au fost elaborate de alte edituri după anul 2000 l-au reprodus pe cel din 1993 cu unele mici modificări şi fără a-l reactualiza.

• ***Albumele turistice*** au fost elaborate mai ales după 1970, ele conţinând un text succint (uneori cu caracter literar-artistic) şi foarte multe fotografii de cele mai multe ori bine gândite. La cele dinainte de anul 2000 fotografiile color alternează cu cele alb-negru, autorii lor fiind artişti-fotografi bine cunoscuţi. Spaţial ele se refereau la România, diferite provincii, regiuni, judeţe, oraşe mari, litoralul, Delta Dunării, Carpaţi etc. După anul 2000 accentul s-a pus fie pe redarea numai color şi atât în limba română cât şi în limbi de circulaţie internaţională a celor mai frumoase, atractive şi interesante obiective naturale, culturale, arhitectonice din România (Editura Royal) sau din judeţe fie pe o tematică strictă (Icoane din România, Mânăstiri). Toate constituie, mai ales pentru instituţii şi români care dispun de resurse financiare, o formă a interesului cunoaşterii unor elemente ale valorosului fond turistic naţional.

Afişele şi panourile publicitare se adresează unui public larg constituind cea mai simplă carte de vizită a unei ţări sau regiuni turistice. Ele te întâmpină din aeroporturi sau marile gări şi autogări, conţinând invitaţii de a le vizita. Acest mijloc de publicitate se bazează pe efecte sugestive şi acţionează prin repetarea mesajelor în timp şi spaţiu. Locul expunerii va determina atât conţinutul, modul de execuţie, tirajul cât şi dimensiunile afişelor. În anumite situaţii (obiectivele au valoare regională sau vizitarea implică o perioadă scurtă de timp) sunt preferabile afişele mici executate în tiraj de masă, iar în altele (obiective cu valoare naţională sau internaţională-ex. Delta Dunării, mânăstirile, un festival dedicat lui George Enescu) sunt necesare produse de dimensiuni mari, având câteodată tiraj limitat sau chiar realizate ca unicate. Afişele necesită o bună calitate editorială, de aceea costurile lor sunt destul de ridicate, dar şi aria de acoperire a populaţiei este mult mai mare.

Afişele trebuie să conţină texte scurte, vizibile de la distanţă (fără a fi necesar ca turistul să se oprească în faţa lui), să fie însoţite de ilustraţii expresive (fotografii color de foarte bună calitate) adecvate produselor turistice popularizate.

Dar efectul publicitar al afişelor este de regulă de scurtă durată, publicul oboseşte repede văzând aceleaşi imagini de prea multe ori şi uneori interesul trezit poate dispare subit sub influenţa altor mijloace publicitare concurente, ceea ce impune schimbarea deasă a lor şi de aici costurile ridicate în folosirea acestei forme.

• ***Anunţurile publicitare*** inserate în presă au atât un cost relativ scăzut dar şi o capacitate de transmitere vizuală a informaţiilor redusă. Importanţa acestora rezidă însă în suplinirea imaginilor (în unele reviste pot apare chiar şi fotografii color) printr-un material informativ bogat, care are avantajul că poate fi în permanenţă reactualizat. Presa are un anumit segment al populaţiei căreia i se adresează de aceea trebuie corelată cu segmentul de piaţă al ziarului respectiv, cu segmentul de piaţă al produsului turistic.

• ***Scrisorile publicitare*** au ponderea cea mai redusă în cadrul tuturor acestor mijloace de cunoaştere şi sunt adresate de obicei de o agenţie clienţilor fideli ai acesteia, care sunt informaţi cu privire la noile produse turistice. Acest mijloc de realizare a publicităţii se adresează unui segment redus, elitist şi necesită costuri relativ reduse.

5. Prezentarea de către ghid (însoţitor de grup) unui obiectiv, itinerariu sau a unei staţiuni turistice

Date generale:

Reuşita unei activităţi destinată vizitării unui obiectiv turistic, parcurgerii unui itinerar cu mai multe obiective observabile "în grabă" (din viteza maşinii) sau pentru scurt timp *depinde de câţiva factori* între care:

- *nivelul de pregătire* al celui care realizează acest lucru (ghidul sau însoţitorul de grup);

- *modul în care îşi structurează informaţiile* şi le prezintă turiştilor;
- *atenţia pe care o acordă* celor cel ascultă, un comportament care să-l facă plăcut grupului.

Ghidul nu trebuie să dea informaţii seci, ci trebuie să-şi pigmenteze prezentarea unui obiectiv cu legende sau povestiri interesante. Turiştii îşi pot nota în agendă datele cele mai importante privind obiectivul respectiv de aceea ghidul trebuie să aibă răbdare, nu să prezinte obiectivul respectiv "în fugă". La deplasarea pe jos el trebuie să aştepte ca turiştii să realizeze fotografii, să vadă în detaliu obiectivul respectiv şi să citească eventuale informaţii despre acesta.

- *să formuleze explicaţii* cât mai convingătoare la întrebările turiştilor.

Dacă obiectivul turistic are ghid propriu (ex. la un muzeu), atunci sarcina persoanei care însoţeşte grupul este mai uşoară. Preliminar (înainte de a ajunge la obiectiv) să ofere doar date generale despre obiectiv, să precizeze timpul alocat pentru vizitare, iar la începutul acţiunii.

- *să asculte* alături de turiştii săi *explicaţiile*, în nici un caz să nu antreneze discuţii paralele cu turiştii şi să nu contrazică sub nici o formă pe ghidul obiectivului.
- dacă turiştii au întrebări, atunci *ghidul va fi purtătorul de cuvânt al acestuia.*
- dacă *prezentarea necesită traducere* este bine ca *explicaţiile să fie mai concise*
- prezentarea obiectivului trebuie să atragă turiştii, să-i îmbie la cunoaştere şi vizitare.

Documentarea pentru prezentarea obiectivelor din programul turistic:

- ghidul trebuie să cunoască de la început toate obiectivele pe care va trebui să le prezinte în timpul excursiei staţionar (cu vizitarea obiectivului) şi itinerant (din autocar, de obicei cu încetinirea vehiculului sau abateri de la drum pentru realizarea unor mici tururi); pregătirea este diferită între un obiectiv prezentat itinerant şi unul prezentat staţionar;
- documentarea se realizează din mai multe *surse* (ghiduri, cărţi, enciclopedii, Internet etc.), ceea ce necesită verificarea lor. În ultimul timp au apărut tot felul de ghiduri şi cărţi care preiau o serie de date fără a fi verificate din mai multe surse, de aceea se impune atenţie sporită la sursele bibliografice utilizate;
- ghidul îşi realizează *fişe complete cu informaţiile* pe care vrea să le prezinte turiştilor. În cazul în care în cadrul informaţiilor fişate sunt noţiuni sau termeni necunoscuţi, ghidul nu le va prelua ca atare ci le va verifica în dicţionare sau enciclopedii;
- *fişele realizate* în cadrul pregătirilor *pot fi clasate pe tipuri de obiective*;

- ghidul *va purta cu sine fişele* pe care şi le realizează pentru trasee şi pentru a apela discret la ele discret în cadrul activităţii sale, mai ales dacă îi sunt cerute de turişti date suplimentare;

- foarte importante sunt *sursele de documentare culese din teren*; este bine ca ghidul să-şi cumpere pliante, hărţi, broşuri (de cele mai multe ori datele de la sursă sunt cele mai exacte şi corecte) de aceea se poate apela la localnici care pot oferi date interesante, datări, evoluţii, poziţionări, legende despre obiectivul turistic (datele trebuie însă verificate şi nu preluate ca atare);

- tehnologia modernă facilitează accesul la Internet, atenţie şi la aceste informaţii, cele mai exacte sunt cele de pe siteurile instituţiilor.

Prezentarea unui itinerar sau traseu turistic.

Reprezintă piatra de încercare pentru agenţie dar şi pentru orice ghid de turism. Cea mai importantă operaţie este stabilirea itinerariului, a locaţiilor de cazare şi masă precum şi dozarea timpului, pentru transport, vizitare, alimentaţie. Dacă ele au fost bine gândite de agenţia de turism, sarcina ghidului se uşurează, acesta nu trebuie decât să se informeze corect asupra traseului exact şi a obiectivelor de pe traseu la care se vor realiza opriri sau vor fi văzute din mijlocul de transport.

- Prezentarea itinerariului presupune cunoştinţe de geografie, istorie, etnografie, artă, privind regiunea străbătută şi obiectivele ce trebuie vizitate. Ghidul nu trebuie să vorbească tot timpul traseului, pentru că va deveni plictisitor, iar participarea turiştilor la acţiune va scădea.

- La începutul excursiei ghidul trebuie să facă cunoscut traseul exact, kilometrajul, personajul însoţitor (ghid şi şoferi), oraşele importante ce vor fi străbătute, opririle şi durata de staţionare.

- Traseul trebuie prezentat pe tronsoane, (de obicei între două opriri consecutive dacă acestea nu sunt prea rare) şi la faţa locului.

- Pentru a înfăţişa corespunzător o staţiune turistică în cazul unui excursii a cărui itinerar o include (ex. Călimăneşti pe traseul Bucureşti-Sibiu) ghidul va avea în vedere ca:

- în structura de informare să nu lipsească etimologia numelui staţiunii, să ofere date asupra elementelor ce compun relieful din jur, şi râurile; date şi informaţii privind istoricul localităţii, personalităţi de seamă care au vizitat-o, au urmat tratament în ea ori au scris despre ea, să indice date menite să scoată în evidenţă calităţile pe care le are staţiunea respectivă; traseele turistice din staţiune şi din împrejurimi, izvoarele minerale; dotările de agrement, posibilităţi de recreere, activităţi culturale frecvente; nu trebuie omisă prezentarea similitudinilor cu alte staţiuni româneşti sau cu unele staţiuni de pe plan mondial; importantă este şi informarea turiştilor cu date ştiinţifice referitoare la turismul balnear românesc, la formele lui de manifestare şi de realizare (opţional).

Tabelul nr. 40

Structura de prezentare a unui obiectiv turistic:

Numele corect (oficial şi popular) şi tipul de obiectiv turistic	Numele obiectivului, tipul (natural, antropic), şi categoria din tipul respectiv (biserică, muzeu, palat, rezervaţie naturală);
Localizare, descriere şi date cantitative	Poziţia corectă în cadrul aşezării respective sau în raport de alte aşezări; cele mai importante date cantitative (în principal acele date care constituie superlative); descriere;
Istoricul obiectivului respectiv	Data de înfiinţare sau descoperire, momente semnificative în evoluţia obiectivului; personalităţi importante al căror nume este legat de obiectivul respectiv;
Elemente de originalitate şi rangul internaţional, naţional, local al însemnătăţii lui;	Elementele de patrimoniu sau de mare valoare care aparţin colecţiilor respective; elementele naturale de valoare deosebită care dau o notă aparte obiectivului;
Evenimente organizate în legătură cu obiectivul, legende şi povestiri;	Târguri, nedei, festivaluri, hramuri; legende privind întemeierea, descoperirea obiectivului;
Adresă, fax, telefon, email pentru unele obiective antropice (muzee, mânăstiri etc.)	Aceste date trebuie aduse la cunoştinţă turiştilor (la cerere)

*Exemplu de prezentare a unui obiectiv turistic natural- **Lacul Techirghiol***

Lacul Techirghiol este situat pe litoralul Mării Negre între trei oraşe Eforie Nord, Eforie Sud şi Techirghiol. Numele provine din limba turcă (Techir-nume propriu şi ghiol - lac), astfel s-ar traduce ca Lacul lui Techir. În limba turcă techir înseamnă şi *sărat, amar*, denumire care prefigurează caracteristicile lacului, pentru că apa Techirghiolului este mult mai sărată decât apa mării.

Genetic, este un liman fluvio-maritim format în ultima mie de ani prin reţinerea apei în spatele unui cordon litoral care a închis gura de vărsare a pârăului ce ajungea la mare. Are o lungime de 7 km, lăţime de 4,4 km, adâncime medie de 3,5 m, suprafaţă de 12 km^2 şi salinitate 60 – 75 g/l. Pe fundul lacului se află aluviuni argilo – nisipoase şi nămol sapropelic. În compoziţie sa apa lacului conţine: cloruri şi sulfaţi de sodiu, potasiu, bromură, sulfat şi bicarbonat de magneziu, bioxid de siliciu, oxizi de fier. Proprietăţile radioactive ale lacului sunt foarte slabe. Temperatura apei lacului se menţine în cea mai mare parte a verii la 22 - 26°C. Nămolul care se găseşte pe fundul lacului are în compoziţie hidrogen sulfurat, reziduri de origine animală; constituie un factor terapeutic de mare importanţă, fiind utilizat pentru băi reci în lac sau băi calde în sanatorii la Techirghiol, Eforie Nord, Eforie Sud etc. Nămolul extras de aici este folosit în tratamentul balnear şi în alte locuri (Mangalia, bucureşti, Neptun etc.).

*Exemplu de prezentare a unui obiectiv turistic antropic- **Casa memorială Panait Cerna***

Casa memorială Panait Cerna se află în localitatea Cerna (judeţul Tulcea), în mijlocul satului. A fost organizată într-o locuinţă părintească care reprezintă o casă de meşteşugar de la începutul secolului al XX lea. În curtea din faţa casei

este amplasat, bustul poetului Panait Cerna, opera sculptorului Ion Duman. Expoziţia memorială este alcătuită din două săli cu panouri şi vitrine prezentând date biografice, reproduceri după fotografii, documente, acte de stare civilă şi de studii, manuscrise ale diferitelor publicaţii şi ediţii ale operei, mărturii literare şi referinţe critice asupra creaţiei poetice, cât şi după teza de doctorat şi studiile critice despre Mihai Eminescu şi Goethe, care evidenţiază originalitatea şi polivalenţa creaţiei lui Panait Cerna. În cadrul Casei memoriale Panait Cerna s-a organizat şi o microexpoziţie etnografică specifică regiunii. Reconstituirea aspectelor etnografice ale interiorului ţărănesc s-a realizat din perspectiva rememorării unei secvenţe de viaţă tradiţională dobrogeană din perioada în care poetul a trăit aici. Parte din piesele etnografice aparţin moştenitorilor familiei, ceea ce accentuează o dată în plus semnificaţia reconstituirii atmosferei de început de secol.

Structura de prezentare a unui itinerariu turistic

Ghidul trebuie să ofere explicaţii în următoarea succesiune:

- prezentarea traseului;
- unităţile de relief străbătute, informaţii de natură fizico-geografică;
- date privind populaţia, oraşele, istoria aşezării, momente istorice de rezonanţă;
- obiectivele turistice importante;
- personalităţi de numele cărora se leagă diferite locaţii ale traseului;
- elemente de etnografie, folclor, târguri, festivaluri populare, port tradiţional;
- date privind arta culinară, mâncăruri tradiţionale;
- informaţii referitoare la tipurile de activităţi turistice ce se pot desfăşura inclusiv la amenajările cu precizarea gradului de confort şi realizare a solicitărilor medii.

Tabelul nr. 41

Tabel de sinteză privind conţinutul prezentării obiectiv însemnat de pe un itinerar turistic

Numele corect	Origine, datare, toponimie
Localizare	Localitatea, regiunea
Elemente de geografie fizică	Relief (inclusiv altitudine), climă, ape (inclusiv lacuri), vegetaţia şi fauna specifică;
Elemente de geografie umană	Populaţie, Oraşe sau alte aşezări tradiţionale, Specific economic (industrie, agricultură), reţeaua de transport văzută şi ca infrastructură pentru turism, facilităţi pentru turism
Elemente de istorie	Istoria locului sau a obiectivului, oportunitatea realizării acelui obiectiv (pentru obiectivele antropice), momente în evoluţia obiectivului sau locului, oameni de seamă care au trecut prin locul respectiv
Elemente de etnografie şi cultură populară	Tradiţii, obiceiuri, port popular, mituri, legende, manifestări etnofolclorice, artizanat, obiceiuri tradiţionale.
Elemente de religie (dacă este cazul)	Religii practicate, hramuri
Elemente de cultură şi artă (dacă este cazul)	Elemente arhitecturale şi constructive, încadrarea în epocă şi stil; oameni de artă care şi-au pus amprenta asupra construcţiei, picturi, sculpturi şi fresce celebre
Elemente comerciale	Pieţe, magazine, bazaruri, restaurante cu un anumit specific din raza obiectivului

Tabelul nr. 42

Pentru turismul internaţional la structura de mai sus se adaugă şi alte informaţii

Elemente de politică	Forma de guvernământ, Eventualele conflicte armate sau probleme sociale
Elemente financiare şi comerciale	Moneda naţională şi raportul de schimb, dobânzi şi comisioane încasate de bănci, puterea de cumpărare a monezii din ţara respectivă
Elemente de climă	Starea vremii în intervalul de timp respectiv, fenomene meteo speciale care se înregistrează
Elemente utile	Obiceiurile localnicilor, date privind circulaţia în ţara respectivă, date privind hotelurile şi unităţile de alimentaţie publică.

Fişa prezentării unei staţiuni turistice

Fişă de prezentare:

- tipul staţiunii (de vară, iarnă; permanentă, temporară; climaterică, balneoclimaterică) balneară);
- localizarea geografică
- altitudinea
- căi de acces
- istoric (etape semnificative în dezvoltarea staţiunii)
- etimologia numelui
- clima şi influenţa în activităţile balneoturistice
- factori naturali terapeutici
- posibilităţi de tratament
- indicaţii terapeutice
- atracţii turistice în staţiune şi în vecinătate
- capacităţi de cazare (tipul, confort, numărul de locuri)

Exemplu-staţiunea Sângeorz-Băi (staţiune balneoclimaterică permanentă, de interes general, în judeţul Bistriţa –Năsăud).

Altitudine: 430-460 m

Aşezare: staţiunea este situată la poalele munţilor Rodna, în bazinul superior al Someşului Mare; favorabilă oricăror activităţi balneoturistice.

Căi de acces: rutiere: Bistriţa Năsăud-Sângeorz Băi pe DN 17 D şi **feroviare:** gara Sângeorz Băi pe linia Ilva Mică- Rodna Veche; gara Ilva Mică pe linia ferată ce vine de la Suceava la Vatra Dornei-Cluj Napoca. De la Ilva Mică sunt şi curse auto până în staţiune, de asemenea există curse auto şi din localitatea Năsăud.

Istoric: Apele minerale din staţiune au fost semnalate cu multe secole în urmă, dar utilizarea lor terapeutică datează din anul 1770, când Săngeorzul este consemnat pe diferite hărţi sau în literatura de specialitate medicală. În a doua jumătate a sec. XVIII apare staţiunea Băile Hebe, ce se va dezvolta pe baza a 5 izvoare cu apă minerală. Ulterior, s-au executat mai multe foraje, apa acestora fiind inclusă în tratamentul balnear.

Clima: Climat continental moderat de altitudine medie. Temperatura medie anuală este de 7,5°C. Verile sunt răcoroase, iar iernile friguroase. Umezeala

aerului atinge o medie de 82%, iar nebulozitatea este de circa 6,0 zecimi. Precipitaţiile medii anuale sunt de 800 mm/ anual.

Factorii naturali terapeutici: ape minerale bicarbonatate, clorurate, sodice, calcice, magneziene, carbogazoase; nămol mineral; bioclimat sedativ de cruţare.

Indicaţii terapeutice: afecţiuni ale tubului digestiv (gastrite cronice hipoacide şi hiperacide, ulcere gastrice şi duodenale cronice, sechele după stomac operat pentru ulcer, constipaţie cronică, colite cronice nespecifice); afecţiuni hepato-biliare (dischinezie biliară, colecistită, hepatită cronică, pancreatită cronică); afecţiuni metabolice şi de nutriţie(diabetul zaharat, stări de hiper-uricemii, de hiperlipemii, obezitate); afecţiuni asociate (respiratorii, reumatismale degenerative şi articulare, cardiovasculare).

Posibilităţi de tratament: aeroterapie, aplicaţii cu nămol cald, mofetă, buvete pentru cură internă, instalaţii de hidrotermoterapie, electroterapie, inhaloterapie, cură de teren.

Atracţii turistice: Muzeul de Artă Populară din Năsăud ce prezintă o colecţie etnografică specifică zonei, lucrări de artă plastică ale artiştilor locali; drumeţii pe Valea Tătarului (1,5 km) în localităţile Cormaia, Maieru; cabana Farmecul Pădurii; pescuit de păstravi pe Someşul Mare şi Valea Cormaia; Ruinele cetăţii din localitatea Rodna; excursii în staţiunea balneoclimaterică Valea Vinului

Capacităţi de cazare: Complex Hebe (2 stele)-893 locuri; Complex Somesul (2 stele)-640 locuri;Vile (de 1-2 stele)-556 locuri. În Total-2089 locuri

Tabelul nr. 43

Tabel de sinteză privind conţinutul prezentării unei staţiuni turistice ce va fi vizitată cel puţin 1-2 zile

Numele, tipul, etimologia numelui	-a staţiunii, a culmilor montane, a apelor ce traversează staţiunea, raportări la judeţ şi oraşele principale, axele rutiere şi feroviare principale
Din trecutul istoric al staţiunii	-scurte inserări istorice; etape semnificative în dezvoltarea staţiunii; personalităţi de seamă care au vizitat şi care au scris despre staţiune; similitudini dintre staţiune şi unele staţiuni pe plan mondial
Clima	-principalii parametrii climatici şi influenţa lor asupra activităţii balneo-climaterice din staţiune
Factori terapeutici, indicaţii şi posibilităţi de tratament	-prezentarea factorilor naturali de cură, a afecţiunilor în care sunt indicaţi şi a posibilităţilor şi procedurilor de tratament care există
Atracţii turistice	-prezentarea atracţiilor turistice din staţiune şi din perimetrul înconjurător; -harta marcajelor turistice din staţiune şi din împrejurimi (marcaje turistice, locurile de intrare pe traseu, durata de mers până la obiectivele de interes turistic, gradul de accesibilitate şi tipul de traseu) - harta obiectivelor de atracţie din jurul staţiunii pe o rază de 10-15 km (traseele din staţiune până la aceste obiective; indicarea timpului de mers pe jos sau cu mijloace de transport; indicarea locurilor de popas şi de agrement)
Infrastructura staţiunii	-capacităţi de cazare, alimentaţie publică şi agrement; -harta turistică a staţiunii (drumurile şi aleile, izvoarele de apă minerală, bazele de tratament; vile, hoteluri, popasuri turistice;alte obiective socio- economice) -manifestări cultural- artistice şi sportive care se desfăşoară în staţiune

6. Harta şi legenda turistică. Locul potenţialului turistic în conţinutul lor

Date generale. Diferitele forme de practicare a turismului ca şi informaţiile privind valoarea istorică, geografică, militară etc. a unor locuri, construcţii, amenajări pentru odihnă şi recreere se regăsesc în multe lucrări apărute de-a lungul timpului. În sec. XX acestea se înmulţesc pe măsură ce turismul a devenit treptat un fenomen ce a cuprins o masă tot mai mare de locuitori ai planetei care au simţit necesitatea de a se deplasa pentru un interval de timp variabil (la sfârşit de săptămână, în vacanţe, concedii etc.) în afara spaţiului locuit cu un scop bine conturat (odihnă, tratament balnear, setea de cunoaştere, încheierea de afaceri, dezbateri politice, economice etc.). Dar satisfacerea acestor dorinţe a condus la impunerea mai multor cerinţe din care câteva sunt mai importante–*crearea şi amplificarea unor unităţi specializate pentru asigurarea hranei, odihnei, tratamentului, agrementului*; *crearea şi modernizarea unei infrastructuri care să conducă la elementele (obiectivele) de care se leagă activităţile turistice*; *realizarea unui personal calificat pentru formele de turism ce se pot practica şi întocmirea unor materiale (cărţi, pliante, hărţi, planuri etc.) prin care sunt oferite cunoaşterii patrimoniul turistic al unei localităţi, regiune sau ţară.* În acest mod dorinţele multiple ale oamenilor s-au îmbinat cu diferite activităţi economice (servicii în câmpul acţiunilor turistice şi producerea de bunuri necesare activităţilor turistice) şi cu cele ale informării corecte, obiective şi la timp (literatura şi reclama turistică). Deci de la simpla plimbare s-a ajuns la impunerea unui sistem complex care include *oferta* (potenţialul natural şi antropic, baza materială, ansamblul serviciilor, un personal specializat etc.), *execuţia* (mai ales activităţi economice etc.) şi un *sistem al cunoaşterii* prin forme variate de popularizare a tot ceea ce există. Un loc distinct în acţiunile de cunoaştere turistică îl au hărţile şi planurile destinate lor.

Hărţile şi planurile sunt reprezentări cartografice ale suprafeţei unui oraş sau a unei regiuni cu întindere variabilă, micşorată în conformitate cu o scară de proporţie, pe care prin areale şi semne convenţionale este redat conţinutul unei tematici de turism. Diferenţa dintre cele două modalităţi de exprimare cartografică este determinată de scara de proporţie. Planurile fiind la scări foarte mari (de la 1:1000 la 1:10.000) sunt folosite pentru o temă turistică dintr-un oraş, staţiune balneară, un areal limitat cu o bogată încărcătură de elemente de interes turistic pe când hărţile sunt întocmite la scări mai mici (1:25.000 până la 1:300.000).

În ţara noastră, în ultimele patru decenii, datorită solicitărilor crescânde impuse de dezvoltarea interesului populaţiei pentru diferite forme de turism, a fost editat un bogat fond de hărţi şi planuri turistice. Înainte de 1990 marea majoritate a acestora era legată de o editură specializată (Editura Sport-Turism) pe diferite categorii de materiale de popularizare turistică situaţie care a determinat în condiţiile unei tematici variate, închegarea unui colectiv redacţional de specialitate, stabilirea unor tipuri de reprezentări adecvate temei şi a unei legende comune. Cu toate acestea mai apăreau deosebiri în structurarea simbolurilor şi în explicarea lor în legendă, în folosirea unei scări prea mici pentru spaţii întinse,

situaţii care îngreunau citirea rapidă a hărţilor şi folosirea lor. Însemnate rămân majoritatea hărţilor din colecţia „Munţii noştri" şi „Atlasul rutier", iar dintre planuri cele care însoţeau lucrările destinate staţiunilor balneoclimatice.

După 1990 când editarea hărţilor turistice s-a constituit într-o afacere care să aducă bani cât mai rapid şi nu într-un act de informare corectă s-a ajuns la un haos editorial. Au apărut un număr enorm de hărţi, schiţe, planuri publicate independent sau ca anexe la diverse lucrări sau articole din reviste realizate de autori cu pregătire diferită, mulţi necunoscând ce este o hartă, cum se întocmeşte (lasă acest lucru la latitudinea cartografilor) raportul real dintre text şi structura hărţii etc. Cele mai simple sunt copii ale unor hărţi din atlase având un grad de generalizare ridicat astfel că ele apar ca adăugiri la ghiduri fără a servi scopului iniţial. Opus sunt hărţile întocmite pe baze topografice la scări mai mari pe care apar elemente de nivelment (curbe de nivel, cote) şi planimetrie (reţea de drumuri, perimetrele aşezărilor, reţea hidrografică etc.) la care se adaugă simboluri care pun în evidenţă obiectivele şi amenajările turistice. La acestea însă sunt deosebiri însemnate în gradul de generalizare al elementelor de planimetrie şi nivelment, în densitatea şi modul de plasare al simbolurilor, în modul de întocmire a legendei, în configuraţia, mărimea şi culorile simbolurilor etc. situaţie care îngreunează „citirea" rapidă a hărţii şi orientarea (la hărţile masivelor montane) sau circulaţia pe reţeaua rutieră (de multe ori incompletă sau greşit copiată în raport de căile ferate, reţeaua hidrografică, unele aşezări etc.). În legendă deseori sunt trecuţi termeni care nu sunt uzuali în limbajul turistic.

Remedierea acestor situaţii necesită îndeplinirea câtorva cerinţe:

- ***un scop realist***-harta nu este întocmită decât din necesitatea de a constitui *un mijloc de înţelegere a textului* (toate elementele prezentate în text să se găsească în reprezentările de pe plan sau hartă) şi de a asigura o *bună orientare* în deplasările auto, în cele din munţi sau localităţi; în funcţie de scop şi conţinut se stabileşte şi denumirea hărţii (titlul);
- ***o concepţie unitară*** asupra conţinutului elementelor ce trebuie să apară pe hartă în raport cu tema turistică pentru care se doreşte realizarea acesteia. De aici decurge diferenţierea hărţilor în funcţie de conţinut în *hărţi generale* pentru regiuni mari, *hărţi speciale* (hărţi ale masivelor montane, hărţi cu obiective de natură istorică, hărţi ale bisericilor şi mănăstirilor, hărţi cu hotele, motele, campinguri şi hanuri turistice etc.) şi *planuri turistice de oraşe*. În funcţie de acesta pe suprafaţa hărţii regiunilor turistice denumirile vor avea mărime diferită (obiectivele turistice importante, centrele turistice, anumite vârfuri, locuri de refugiu etc. vor fi scoase în evidenţă prin litere mai mari, mai groase sau prin aplicarea unui fond de culoare contrastând cu scrierea dar care să nu afecteze citirea ei). De asemenea se vor folosi tente de culori adecvate sau haşuri pentru redarea treptelor de altitudine; pentru reliefarea culmilor abrupte, defileelor, vârfurilor şi crestelor se vor utiliza haşuri şi nuanţe de culori închise; apoi rezervaţiile naturale, parcurile naţionale şi naturale, areale mai mici cu importanţă deosebită în turism vor fi indicate prin simboluri specifice; pe căile rutiere vor fi marcate distanţele kilometrice şi alte elemente necesare condiţiilor de trafic (valoarea pantei generale, benzinării, posturi telefonice, hanuri, motele, locuri pentru staţionare). Harta va fi împărţită într-o reţea de pătrate marcate cu litere

şi cifre care uşurează identificarea rapidă a denumirilor. În spaţiile goale din afara regiunii vor fi plasate tabele cu date de interes turistic, planuri ale sectoarelor centrale ale oraşelor principale unde se află cele mai însemnate obiective turistice, diverse scheme care uşurează orientarea pe hartă, legenda concepută în acord cu scopul hărţii.

Un loc aparte îl ocupă spaţiul de pe reversul hărţii care poate fi folosit în trei direcţii – *un indicator al tuturor denumirilor* trecute pe hartă împreună cu litera şi numărul careului în care se află, *prezentarea succintă şi în ordine alfabetică a zonelor, centrelor şi obiectivelor turistice* de pe hartă, *planuri de oraşe* cu obiective turistice;

- ***stabilirea corectă a scării de proporţie pentru harta*** ce urmează a fi realizată se face în funcţie de trei lucruri – numărul elementelor care vor fi reprezentate, suprafaţa regiunii analizată şi mărimea colii de tipar. Trebuie să existe un echilibru între acestea încât harta să poată fi citită lesnicios, simbolurile să nu fie nici prea mari, nici minuscule, să nu existe suprapuneri ale denumirilor semnelor şi căile de comunicaţie etc. Scara se trece într-un loc vizibil şi va fi indicată atât grafic cât şi numeric.

- **Conţinutul hărţii** trebuie să reflecte realitatea concretă situaţie care necesită investigaţii atente nu numai asupra obiectivelor turistice ci şi asupra tuturor amenajărilor care sprijină desfăşurarea normală a activităţilor turistice (diferite unităţi de cazare, alimentaţie, tratament balnear, puncte de informare a regiunilor greu accesibile sau cu restricţie de vizitare etc.) ca şi elementele de infrastructură necesare pentru actul turistic. Aceasta presupune într-o fază preliminară întocmirii hărţii deplasări pe teren, realizarea de cartări atente, verificarea tuturor informaţiilor provenite anterior prin documentare, informaţii de la toate organizaţiile turistice din teritoriu, de la localnici sau din orice sursă.

O hartă bună trebuie să aibă *o bază topografică corectă* de pe care se vor extrage numai elemente absolut necesare. Numărul acestora este diferit în funcţie de tipul de hartă turistică care urmează a fi întocmite.

• *Pentru hărţile destinate turismului montan* vor fi preluate: reţeaua hidrografică detaliată, curbe de nivel cu diferenţă altimetrică de 50 m, 100 m, 200 m în funcţie de scara hărţii, vârfurile cu valorile altimetrice, şeile principale, stâne, diverse construcţii ce pot servi în orientare sau ca adăpost, reţeaua de drumuri din cuprinsul masivului dar şi cea de la exterior, toate localităţile, lacurile, arealele cu păşuni, pajişti, pădurea, căile ferate care ajung sau străbat regiunea.

• *Pentru o hartă turistică la nivelul unui judeţ, zonă turistică* se extrag: reţeaua hidrografică principală, curbele de nivel cu diferenţe altimetrice mai mari (200 m), vârfurile sau cotele principale, areale acoperite cu pădure, toată reţeaua de drumuri pe care se pot practica transport auto sau feroviar, unele poteci amenajate care conduc la obiective cu o însemnătate deosebită, toate localităţile inclusiv acelea în care nu există obiective turistice, diverse construcţii ce pot servi turismului, denumiri etc.

• *Pentru un plan de oraş* se vor folosi hărţi topografice la scara 1:25.000 sau planuri topografice la scara 1:10.000 de pe care se vor prelua – întreaga reţea stradală, râurile şi lacurile, arealele cu pădure şi parcuri, clădirile la care

se fac referiri în text sau în care se află obiective turistice (monumente, stadioane şi alte terenuri pentru activităţi sportive şi recreative), denumiri, unele cote altimetrice, maluri şi versanţii abrupţi etc.

- **Întocmirea unei legende corespunzătoare scopului şi conţinutului hărţii.** are o însemnătate deosebită de ea depinzând uşurinţa în citirea, folosirea hărţii şi în înţelegerea situaţiilor din teren prin confruntarea cu harta. Orice legendă solicită patru cerinţe:

• *simboluri care trebuie să corespundă tuturor reperelor de pe hartă*; să fie simple, sugestive, să poată fi reproduse pe majoritatea hărţilor realizate la scări deosebite;

• *simbolurile să fie însoţite de explicaţii scurte şi precise* fără repetabilitate;

• *simbolurile şi explicaţiile să fie grupate în mai multe secţiuni*, poziţia acestora în legendă fiind în funcţie de tematica hărţii.

- Pentru hărţile *la nivelul unui stat, judeţ, regiune* ordinea în legendă va fi: localităţi diferenţiate după importanţa pentru turism, căi de comunicaţie ierarhizate după gradul de modernizare inclusiv facilităţile turistice dar şi restricţiile, obiectivele turistice naturale şi antropice, echipamentul turistic, alte elemente.

- Pentru *planurile turistice de oraşe*, ordinea în legendă va fi: obiectivele turistice antropice şi naturale, amenajările pentru desfăşurarea activităţilor turistice, reţeaua de străzi, gările de metrou şi feroviare, punctele de îmbarcare pe nave; alte elemente.

- Pe *hărţile destinate turismului montan* succesiunea secţiunilor va fi: căi de acces în spaţiul montan şi spre acesta, obiective turistice naturale şi antropice, amenajări pentru turism, tipuri de aşezări după importanţa turistică, alte elemente.

• alături de simbolurile pentru diferite elemente cu importanţă pentru turism care vor fi realizate în culori diferite, în legendă se vor introduce şi *casete colorate sau haşurate în diferite culori* pentru exprimări în areale extinse (tente de culoare pentru intervale hipsometrice, delimitarea şi haşurarea unei zone turistice sau a unui parc natural) ori pentru diferenţierea importanţei pentru turism a unei localităţi sau obiectiv. De asemenea se vor folosi cifre şi litere, redate în culori diferite pentru aprecieri cantitative privind distanţele, tipul de şosea în funcţie de gradul de modernizare, altitudini, suprafeţe, lungimi de tunele etc.

- **Etape de întocmire a diferitelor tipuri de hărţi turistice**

Pentru realizarea corectă a hărţilor turistice este necesară parcurgerea unor etape generale dar cu caracteristici particulare de la un tip de hartă la alta. La baza tuturor acestor hărţi stă însă o documentare realizată din mai multe surse, atent şi riguros selectată.

1. La hărţi generale:

- *documentare* în literatura geografică, istorică, de artă şi arhitectură, alte domenii; se realizează analiza materialelor şi întocmirea de fişe detaliate asupra obiectivelor turistice (localizare, date cantitative, descriere, importanţă pentru turism) şi a tuturor amenajărilor pentru desfăşurarea activităţilor turistice (capacităţi de cazare, alimentaţie, divertisment, bază de tratamente etc.) şi a circulaţiei;

- *alegerea unor hărţi topografice la o scară corespunzătoare* în raport de densitatea de simboluri ce va fi realizată precum şi de mărimea regiunii;

- *deplasarea pe teren* în timpul căreia se realizează: verificarea şi completarea datelor de pe fişele documentare; întocmirea de fişe asupra altor obiective, elemente şi construcţii necunoscute în literatură; analiza gradului de modernizare a reţelei de drumuri paralel cu verificarea denumirilor şi amenajărilor din lungul lor; cartarea pe bază topografică a tuturor acestor elemente; procurarea planurilor localităţilor mai importante pe care se vor localiza obiectivele şi toate amenajările pentru turism;

- *întocmirea hărţii turistice propriu-zise* cu parcurgerea următoarelor faze:

- se extrag de pe baza topografică;

- reţeaua hidrografică, lacurile, izvoarele minerale, curbele de nivel principale (în raport de scara hărţii), perimetrele aşezărilor sau localizarea lor prin simboluri specifice însemnătăţii turistice, reţeaua de căi de comunicaţie diferenţiată prin culori şi simboluri în mai multe tipuri în funcţie de importanţa pentru circulaţie şi turism;

- se vor trece obiectivele turistice marcate pe hartă prin simboluri, toate amenajările pentru odihnă, alimentaţie, recreere, tratament etc., a denumirilor centrelor localităţilor şi punctelor de interes turistic (în funcţie de importanţă se fac diferenţieri prin mărimea scrierii sau aplicarea unui fond color special), marcarea punctelor de belvedere, tunelelor, porturilor, staţiilor de alimentare cu carburanţi, a gărilor, porturilor de călători şi turistice, a kilometrajului pe căile de comunicaţie.

- perfectarea hărţii prin adăugarea denumirilor de râuri, vârfuri, pasuri mai importante, unităţilor de relief; se delimitează zonele de protecţie a mediului şi cele de interes turistic deosebit, se întocmeşte legenda hărţii, se plasează titlul, scara şi se trec toate informaţiile turistice suplimentare.

2. La hărţile turistice destinate unor masive muntoase:

- *documentarea* din literatura geografică, geologică, geografică, turistică. Se întocmesc fişe referitoare la: cadrul natural, obiectivele turistice (localizare, descriere, importanţă), traseele turistice (puncte de plecare, itinerar, durată, sectoare cu dificultăţi de deplasare, puncte de belvedere cu descrierea câmpului de observaţie, odihnă, alimentare cu apă, diferite obiective turistice întâlnite, diverse amenajări pentru cazare şi activităţi turistice etc., alte poteci şi denumiri din masiv, localităţi vecine masivului);

- *alegerea unor hărţi topografice la o scară foarte mare* (frecvent 1:25.000 sau 1:50.000) care să permită citirea uşoară a elementelor de nivelment şi o bună orientare;

- *deplasarea pe teren* când se vor realiza: parcurgerea tuturor traseelor turistice urmărind atât potecile şi drumurile cu marcaje turistice cât şi cele fără însemne; se verifică fişele şi se completează cu informaţii absolut necesare turistului în timpul drumeţiei (în mod special cele referitoare la starea drumului, porţiunile dificile de străbătut, la durata medie pentru parcurgerea traseului, descrierea detaliată a locurilor de cazare precum cabane, refugii, stâne cu

precizarea gradului de confort, obiectivele turistice de pe traseu, punctele de acces în masiv etc.);

- *întocmirea hărţii turistice* pe parcursul mai multor faze: de pe hărţile topografice se extrag reţeaua hidrografică cu denumiri, curbele de nivel cu diferenţă de altitudine de 50 m sau 100 m, toate vârfurile, şeile, abrupturile unităţile montane cu denumiri, lacurile, reţeaua de poteci şi drumuri diferenţiate prin semne şi culori în funcţie de însemnătatea lor pentru turism, delimitarea arealelor cu pădure, păşuni, localizarea stânelor, cabanelor, refugiilor; trecerea tuturor obiectivelor turistice, a simbolurilor pentru potecile cu marcaje, a localităţilor şi punctelor de plecare pe trasee, a amenajărilor pentru turism (teleferic, telecabină, pârtii de schi, săniuş) a punctelor de salvamont, indicarea sectoarelor periculoase, a arealelor cu complexitate turistică, a sectoarelor cu regim sezonier de activitate turistică, a punctelor de informare etc.;

- *elemente de perfectare* precum legenda, scara hărţii, titlul, diverse denumiri

3. La planurile de localităţi şi centre turistice. Sunt realizate fie separat sub formă pliată pentru orientarea turiştilor fie ca anexă la lucrări de turism destinate acestora. Întocmirea lor presupune parcurgerea mai multor etape:

- *documentarea* de natură geografică, istorică, artă, arhitectură, sport, tratament; se întocmesc fişe detaliate privind cadrul geografic natural şi economic, istoria dezvoltării aşezării, obiectivele turistice naturale şi antropice (prezentare detaliată), caracteristicile infrastructurii şi a amenajărilor pentru turism (localizare, capacităţi, program de funcţionare, importanţă pentru turism);

- *alegerea planului topografic la scara foarte mare*-1:5 000, 1:10.000, 1:20.000 în funcţie de mărimea aşezării şi de numărul elementelor ce vor fi reprezentate;

- *activităţi de teren*-verificarea informaţiilor de pe fişe şi actualizarea lor; verificarea reţelei stradale inclusiv denumirile şi mijloacele de circulaţie principale; localizarea tuturor obiectivelor turistice naturale şi antropice, a reţelei de hoteluri, motele, campinguri, unităţi sanitare, unităţi de cultură, sport, parcuri (diferenţiere în funcţie de gradul de amenajare), puncte de informare şi de procurare de materiale cu caracter turistic.

- *întocmirea planului turistic* presupune: extragerea de pe planul topografic a întregii reţele de străzi cu diferenţierea lor în funcţie de însemnătatea turistică şi de nivelul de modernizare; trecerea denumirilor apoi a staţiilor principale de autobuz, a gărilor de metrou şi cale ferată, aeroportului; marcarea sensului unic de deplasare rutieră; urmează apoi indicarea pe plan a tuturor obiectivelor turistice naturale şi antropice prin simboluri şi areale (lac, parc, grădina botanică, pădure) şi trecerea prin simboluri şi indicaţii a unităţilor de odihnă, alimentaţie, informaţie turistică, vamă, bănci, birouri de schimb valutar; adăugarea elementelor de perfectare: legendă, scara hărţii, titlul hărţii, diverse denumiri secundare, direcţii de intrare şi ieşire importantă din localitate, tabele şi explicaţii suplimentare.

4. La hărţile turistice speciale. Acest tip de hărţi sunt destinate unei anumite laturi de activitate turistică (ex. hărţi ale bisericilor şi mânăstirilor, hărţi ale

caselor memoriale, hărţi cu centre valoroase sub raport etnografic sau istoric, hărţi cu rezervaţiile naturale, hărţi rutiere, hărţi ale staţiilor PECO etc.). Ele se întocmesc pentru regiuni întinse (stat, mai multe judeţe etc.) şi ca urmare se realizează folosindu-se hărţi topografice la scări mici (1:2.000.000, 1:1.000.000, 1:500.000 etc.), iar gradul de detaliere se referă strict la subiect şi în mai mică măsură la alte obiective de natură turistică.

Realizarea acestui tip de hărţi solicită:

- *o documentare* asupra elementelor la care se referă subiectul, verificarea acestora realizându-se şi pe teren dar mai ales prin informaţii stricte de la instituţiile abilitate;

- *întocmirea hărţii* care presupune mai întâi procurarea unei baze topografice adecvate ca scară de pe care se extrag reţeaua de drumuri principale diferenţiată ca grad de modernizare, reţeaua hidrografică principală (inclusiv denumirile), reţeaua de localităţi importante (diferenţiere în funcţie de mărimea şi însemnătatea turistică), denumiri de unităţi geografice; se trec cu exactitate şi prin simboluri specifice obiectivele legate de tema hărţii (se pot face diferenţieri în funcţie de importanţă şi regim de funcţionare).

- *se vor trece elementele de perfectare* (legendă, titlu, scară), alte obiective turistice mai însemnate, diverse unităţi de alimentaţie, odihnă, recreere cu funcţionare permanentă.

7. Cartarea pe teren a obiectivelor turistice

Este operaţiunea cea mai importantă întrucât de modul în care este realizată produsul turistic are sau nu valoare, poate sau nu fi folosit de către vizitatori. Se realizează pe teren prin parcurgerea amănunţită a diferitelor trasee ce conduc la obiectivele turistice şi înfăptuirea a două activităţi în primul rând localizarea şi notarea pe un plan (hartă) topografică a tuturor obiectivelor de interes turistic, a dotărilor pentru diverse activităţi turistice şi în al doilea rând caracterizarea prin vectori calitativi şi cantitativi a acestora. Se adaugă corecturi în raport de realitate a elementelor deja marcate pe hărţile şi planurile topografice (mai ales în localităţi). Cartarea se face folosindu-se simboluri din legenda turistică, culori pentru delimitarea şi indicarea unor areale cu un anumit specific turistic (diferite tipuri de clădiri, rezervaţii, parcuri naturale etc.).

Cartarea este diferită în funcţie de tipul de hartă şi lucrare ce se intenţionează a fi realizat. Exemplificăm prin: trei situaţii mai simple care stau la baza obţinerii unor reprezentări complexe. Astfel sunt: cartarea obiectivelor istorice, artistice şi arhitectonice din lungul unei axe turistice dintr-un oraş (Bucureşti-Calea Victoriei-realizată de studenţii facultăţii sub îndrumarea asist. Drd. Andra Andreea şi în colaborare cu Muzeul de Istorie Naţională a României); cartarea unei staţiuni turistice de pe litoral (studenţii facultăţii sub îndrumarea lect. Dr. Peptenatu Daniel); a pensiunilor dintr-o localitate maramureşeană (de către studenţii Colegiului de Turism de la Sighetul Marmaţiei sub îndrumarea lect. Dr. Ilieş Marin).

FIG. nr. 59 – Legenda hărții turistice

LOCALITATI		
	municpiu, oraş mare	R G
	oraş	G
	localităţi turistice urbane	N
	localități turistice rurale	N
BUCUREȘTI	centru turistic de mare interes	N R
CAMPINA	centru turistic	N R
Novaci	localitate turistică importantă	N R
Pestera	localitate in reţeaua de agroturism	N M
	obiectiv turistic in afara localităţilor	N
	limita zonelor turistice	M
t m n	staţiuni balneoclimaterice (ape termale, minerale, nămol)	V
	staţiuni climaterice	V
ELEMENTE DE RELIEF		
	custuri, culmi inguste	M
	culmi rotunjite	M
Δ 819	vârfuri, cote	N
	vârfuri ce oferă o panoramă largă	R
250	curbă de nivel	M
	şa (curmatură)	M
	strungă	M
	circ glaciar	A
	vale glaciară	A
	circ glacio nival	A
	prag glaciar	A
	chei, văi înguste	A
	abrupt	M

	abrupt calcaros	V
	creste calcaroase	V
	stânci	N
	locuri cu avalanşe frecvente	R
Ω Ω	pesteră; pesteră amenajată pentru turism	V
	aven	A
L L L	câmp de lapiezuri	V
	pod natural	V
	mase de grohotiş	M
	conuri de grohotiş	M
	torenţi	A R
	ravene	M
	masive de sare	V
	foc viu	R
	formă de relief curioasă	N
	plajă	M
	dune de nisip	M
ELEMENTE HIDROGRAFICE		
	curs de apă permanent	A
	curs de apă semipermanent	A
	cascadă	A
	izvor	A
	izvor mineral captat	A
	ponor	A
	izbuc	A
	lac (g, c, l_m, l_g)	A
	lac sărat	A R
	lac de baraj	A N

	canal	A
+	mofetă	A
ELEMENTE DE VEGETATIE		
	pădure	V N
	jnepeni, ienuperi, afini	V N
	păşuni, fâneţe	V N
	parc naţional	V
	parc natural	V
	parc de agrement	V
	parc dentrologic	V N
Z	parc, punct zoologic	V
	grădini botanice	V
	mlaştini	V
	turbărie	N V
R	limită de rezervaţie complexă	N V
G,G_m	rezervaţii (botanice, zoo, geologice, geomorfologice)	N V
N	monument al naturii	V
OBIECTIVE SOCIAL ISTORICE		
M	muzeu	R
M	casă memorială	R
m	expoziţie, colecţii	N
	cetate	N
	cetate ţărănească	N
R	ruine	N
	mânăstire (ruine)	N
	biserică (ruine)	N
†	biserică fortificată	N
	biserică din lemn	V

	moschee	R
	troiţă	N
	castel (ruine)	N
	conac, culă	N
	ruine de conac	N
	loc de bătălii importante	N
	mausoleu	N
	monument	N
	parc cu sculpturi	N
	monument industrial	N
	fântână arteziană	A
	vestigii arheologice	V
	vestigii dacice	V
	vestigii romane	V
	cimitir cu monumente funerare	V
	cimitirul eroilor	N
	plăci comemorative	R
	teatru	N
	opera	R
F	filarmonica	R
	moară de apă	A
	carieră, mină	N
	case specifice	V
	ţesături, cusături artistice	V
C	centru ceramic	V
	cazinou	N
	teren sportiv	N
S	stadion	R
H	hipodrom	R
	sporturi nautice	A
	cramă	N
	piscină	A

AMENAJARI PENTRU TURISM		
4	hotel categoria	R
	motel	R
	vilă	R
	camping	R
	loc de campare	R
	cabană turistică	R
	refugiu	R
	cabană forestieră	M
	cabană de vanatoare	M
	saivan	M
	stână	N
	stână turistică	N
	case izolate	N
	cabană (statie) meteo	M
R	restaurant	R
	poştă	N
	autogară	N
	aeroport	N
	aerodrom	N
	port	A
	debarcader	A
	far	A
B	bac	A R
PM	pod mobil	A R
P	PECO	N
T	autoservire	R
	punct de vamă	R
	teren de schi (partii)	N
	ski lift	N
M	market	N
$	schimb valutar	R
B	bancă	N
	arenă pentru sport sau concerte	N
	patinoar	A
	trambulină	N
S	ştrand	A
	ştrand termal	R
	păstrăvărie	A
	zonă de vânăt	V
	zonă de pescuit sportiv	V
	acvariu	A V
	planetariu	N
	delfinariu	N A
	regiune viticolă importantă	V
	regiune pomicolă importantă	M
H	spital	R
	post de prim ajutor	R

Simbol	Denumire	Culoare
	post salvamont	R
	CAI DE COMUNICATIE	
	cale ferata principala	N
	cale ferata secundara	N
	cale ferata ingusta	N
	gara, halta	N
	tunel	N
	autostrada	R G
	sosea modernizata cu patru benzi	R N G
	sosea modernizata cu trei benzi	R
	sosea modernizata cu doua benzi	R
	drum secundar	R
	alte drumuri	N
RTM	autostrada cu motel, restaurant, autoservire	R G
A10	numarul autostrazii	A N
E8	numarul drumului european	N V
14	numarul drumului national	N G
	traseu turistic marcat	N R
	marcaje turistice	R
	poteca nemarcata	N
	poteca slab conturata	N
	telecabina	N
	telescaun	N
178	distante foarte mari pe sosea	R
78	distante mari pe sosea	R

Simbol	Denumire	Culoare
49	distante mici pe sosea	A
	drum pitoresc	V R
	drum interzis	N R
	linii aeriene	M
	transport naval	A
971 7% IX-IV	pas, altitudine, panta, perioade interzise	N R
15%	pante mari	N

N – negru
M – maro
A – albastru
R – rosu
G – galben
V - verde

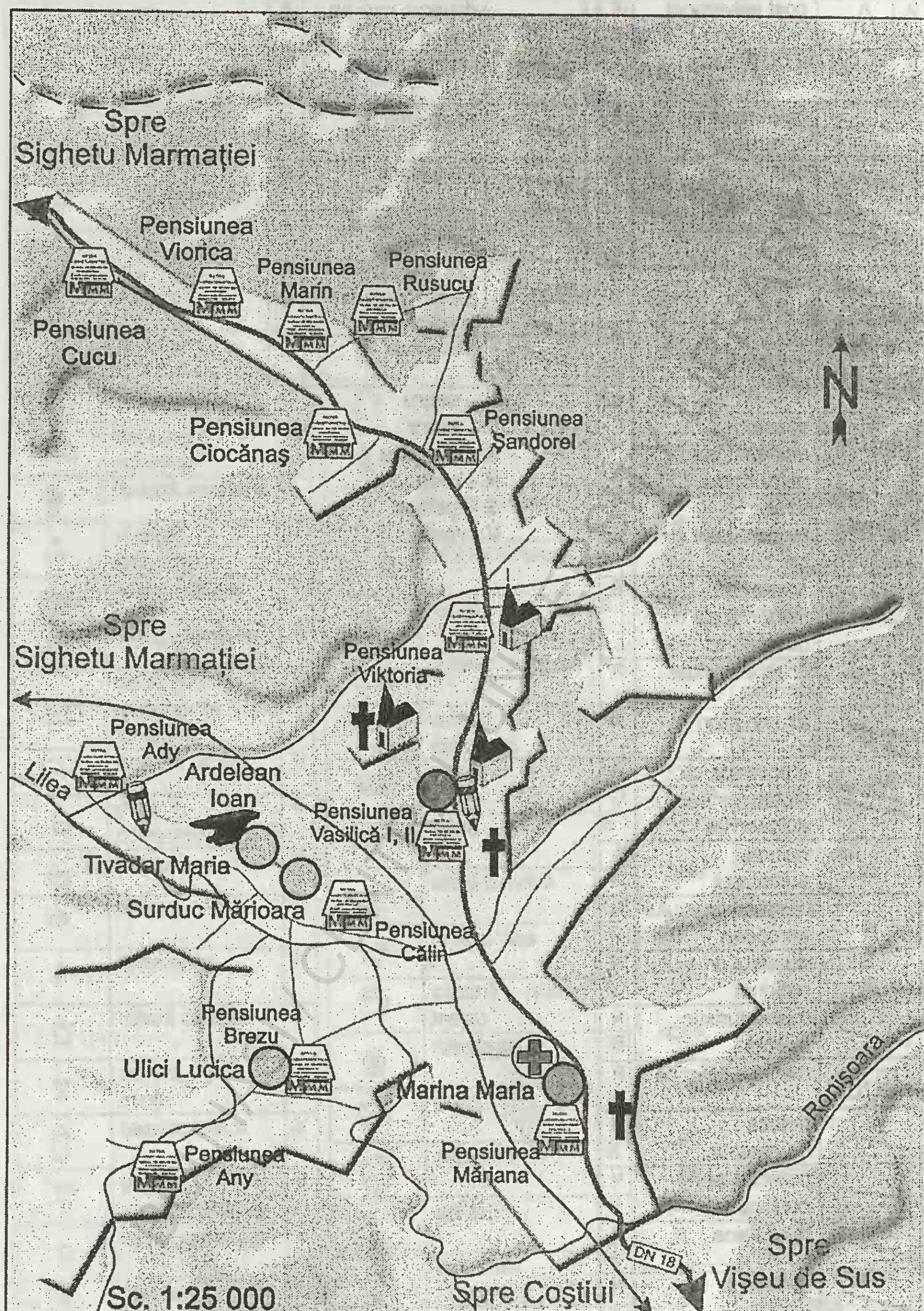

FIG. nr. 60 – Cartare: Rona de Jos

Sc. 1:13 750

FIG. nr. 61 – Cartare: Sighetul Marmației

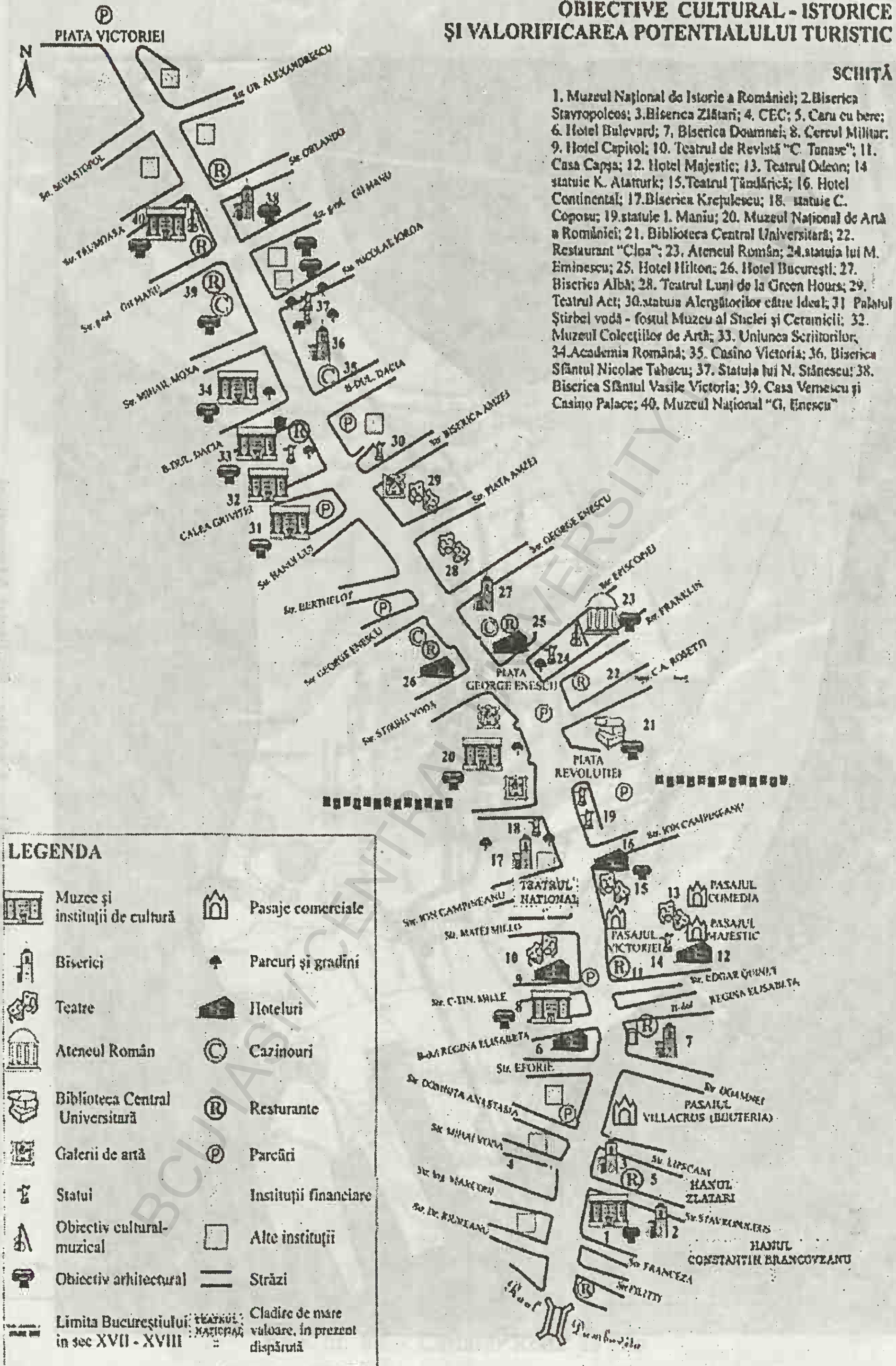

FIG. nr. 62 – Cartare: Calea Victoriei

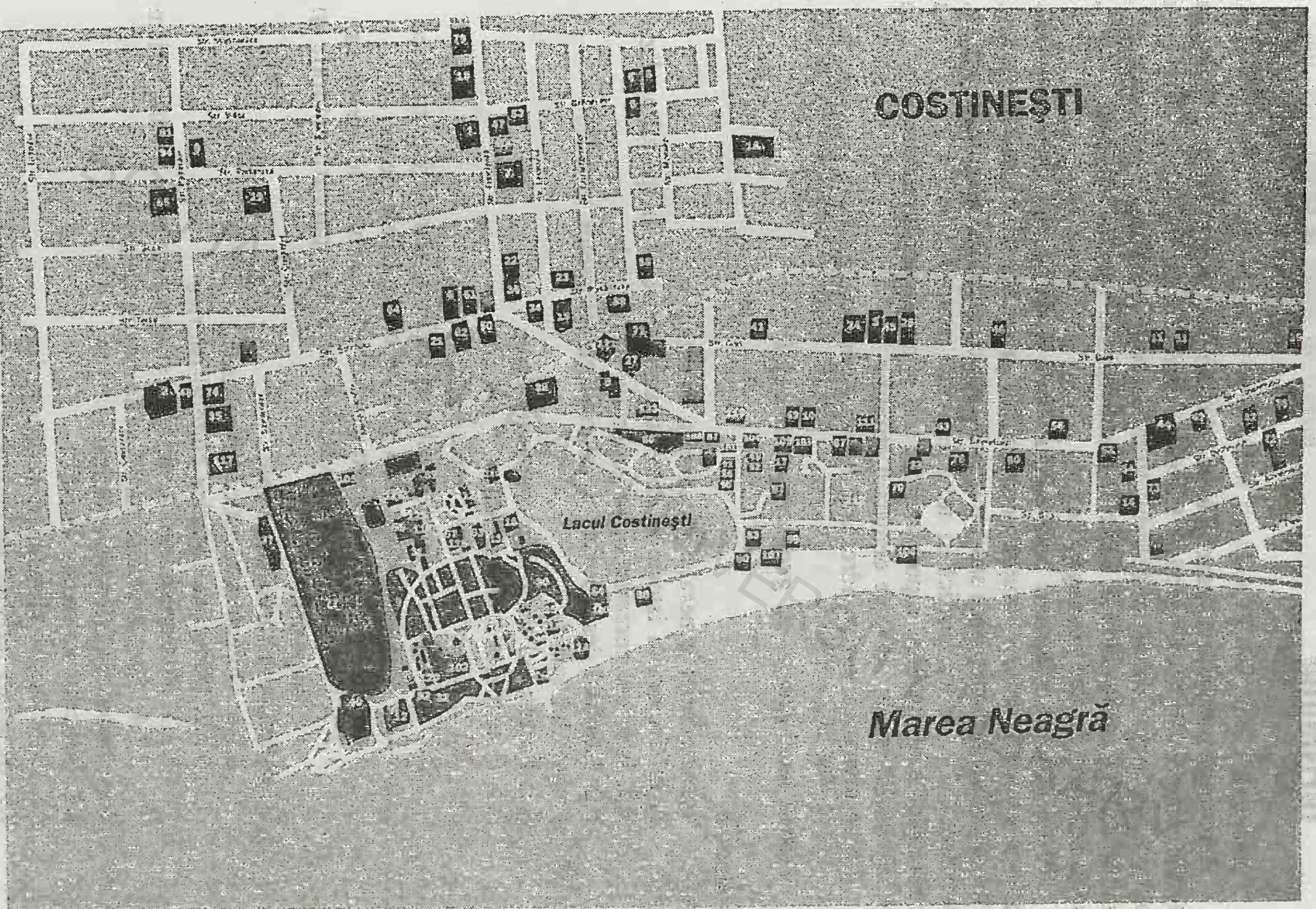

FIG. nr. 63 – Cartare: Costinești

8. Planul unei recenzii şi unei lucrări de geografia turismului

Recenzia

Reprezintă comentariul general al unei lucrări, în care este exprimată părerea autorului asupra lucrării respective. Capul recenziei este acelaşi ca în cazul fişei bibliografice menţionându-se autorul, titlul, editura, anul apariţiei, localitatea, numărul de pagini, numărul de capitole şi subcapitole, numărul de figuri, schiţe, tabele, numărul de fişe bibliografice.

În recenzie se urmăreşte linia conducătoare a subiectului respectiv, realizându-se un scurt rezumat asupra principalelor probleme prezentate în lucrare. Se fac aprecieri de ordin critic sau laudativ asupra conţinutului general al lucrării, raportului dintre partea grafică şi text, calitatea materialului grafic, calitatea documentării bibliografice, raportul dintre text şi materialul grafic sau modul în care materialul grafic serveşte demersul ştiinţific.

Se va menţiona cui se adresează lucrarea respectivă.

Planul unei lucrări de geografia turismului

Introducere
Cap I Caracteristici generale. Încadrarea în teritoriu
Cap II Rolul factorului istoric în dezvoltarea turismului în spaţiul analizat
- 2.1. Istoricul cercetărilor în geografia turismului
- 2.2. Istoricul descoperirii şi valorificării resurselor turistice

Cap III Potenţialul turistic
- 3.1. Potenţialul turistic-concepte teoretice
- 3.2. Potenţialul turistic natural
  - 3.2.1. Relieful şi obiectivele legate de el
  - 3.2.2. Clima şi rolul factorilor specifici a activităţilor turistice
  - 3.2.3. Reţeaua hidrografică şi obiectivele legate de ea
  - 3.2.4. Componentele biogeografice şi obiectivele legate de ea
  - 3.2.5. Prezentarea rezervaţiilor naturale, parcuri naturale şi naţionale
- 3.3 Potenţialul turistic antropic
  - 3.3.1. Obiective turistice religioase
  - 3.3.2. Obiective turistice cultural-istorice
  - 3.3.3. Manifestări etno-folclorice şi importanţa lor pentru turism
  - 3.3.4. Alte obiective turistice de natură antropică

Cap IV Baza materiala folosită în turism
- 4.1. Structuri de cazare turistică
- 4.2. Structuri de alimentaţie pentru turism
- 4.3. Structuri turistice de agrement
- 4.4. Căile de comunicaţie

Cap V Circulaţia turistică
- 5.1. Evoluţia numărului de turişti

BIBLIOGRAFIE

ANGHEL GH., (1973), *Cetăţi medievale din Transilvania*, Edit. Meridiane, Bucureşti.

AVRAM AL., CRIŞAN V., (1998), *Sibiu-ghid cultural istoric*, Edit. FF Press, Bucureşti.

BARA I., GRASU C., (1981), *Lacul Bicaz şi împrejurimi*, Edit. Sport-Turism, Bucureşti.

BERBESCU ELENA, (1997), *Mica enciclopedie de balneoclimatologie a României*, Edit. All, Bucureşti.

BERINDEI D., BONIFACIU S., (1978), *Bucureşti-Ghid turistic*, Edit. Sport-Turism, Bucureşti.

BRAGHINĂ CR., TĂLÂNGĂ CR., DUMBRĂVEANU D., ZAMFIR D., PEPTENATU D., (2003), *Bucureşti-Braşov. Îndrumător pentru practică. Anul I Geografia Turismului*, Edit. Semne, Bucureşti.

BUTURĂ V., (1978), *Etnografia poporului român*, Edit. Dacia, Cluj-Napoca.

CÂNDEA, MELINDA, ERDELI, G., PEPTENATU, D., SIMON, TAMARA, (2003), *Potenţialul turistic al României şi amenajarea turistică a spaţiului*, Edit. Universităţii Bucureşti.

CIANGĂ N., (1998), *Turismul în Carpaţii Orientali. Studiu de geografie umană*, Presa Universitară Clujană, Cluj Napoca.

CIANGĂ N., (2002), *Geografia turismului*, Presa Universitară Clujană, Cluj-Napoca.

COCEAN P., (1995), *Peşterile României. Potenţialul turistic*, Edit. Dacia, Cluj Napoca.

COCEAN P., (1996), *Geografia turismului*, Edit. Carro, Bucureşti.

COCEAN P., (1997), *Geografia turismului românesc*, Edit. Focul Viu, Cluj-Napoca.

COLFESCU SILVIA, (2003), *Bucuresti, ghid turistic, istoric, artistic*, Edit. VREMEA, Bucureşti.

CONSTANTINESCU R., SFÂRLEA M., (1994), *Monumente religioase. Biserici şi mănăstiri celebre din România*, Editis, Bucureşti.

CUCU V., ŞTEFAN M., (1974), *România, Ghid atlas al monumentelor istorice*, Edit. Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti.

DRĂGOTESCU M., (1992), *Drumuri la mânăstiri moldave*, Editura Albeona, Bucureşti

DUMBRĂVEANU DANIELA, (2003), *Evoluţia conceptelor de turism şi potenţial turistic*, Comunicări de Geografie, vol. VII, Edit.Universităţii din Bucureşti.

ERDELI G., ISTRATE I., (1996), *Amenajări turistice*, Edit. Universităţii din Bucureşti, Bucureşti.

FARCAŞ I., BENŢE, D., TRIFA P., (1969), *Indicele climatic-turistic. Aplicaţii la teritoriul R. S. România*, Studia Univ. Babeş-Bolyai, Cluj-Napoca, series Geologia-geographia, fasc. 1.

GÂŞTESCU P., (1971), *Lacurile din România*, Edit. Academiei R.S.România, Bucureşti.

GEORGESCU G., (1995), *Enciclopedia zoocinegetică*, Edit. Albatros, Bucureşti.

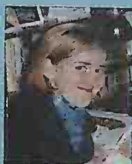
GLĂVAN V., (2003), *Amenajarea turistică a teritoriului României, Editura Alma Mater*, Bucureşti.
GORAN CR., (1982), *Catalogul sistematic al peşterilor din România*, Institutul de Speologie Emil Racoviţă, Bucureşti
GRIGORE M., (1989), *Defilee, chei şi văi de tip canion în România*, Edit. Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti.
IANCU M., IELENICZ M., (1973), *Legenda hărţii turistice*, Tipografia Universităţii Bucureşti.
IELENICZ M., (1973), *Probleme privind turismul în zona monatnă dintre Doftana şi Putna,* Geografia judeţului Buzău, Buzău.
IELENICZ M., GRIGOROPOL F., (1984), *Slănic*, Edit. Sport-Turism, Bucureşti.
IELENICZ M., (1985), *Munţii Baiului*, Edit. Sport-Turism, Bucureşti.
IELENICZ M., (1989), *Tuşnad*, Edit. Sport-Turism, Bucureşti.
IELENICZ M., (1991), *Penteleu-hartă turistică*, Edit. Sport-Turism, Bucureşti.
IELENICZ M., (1992), *Potenţialul turistic al României*, Terra, nr. 3-4/1992, Bucureşti.
IELENICZ M., DUMBRĂVEANU D., (1997), *The tourist potential*, The second Liverpool-Bucharest geography colloquim, Bucureşti.
IELENICZ M., (1998), *Salt massifs and their touristic usage*, Romanian-British Geographical Interchanges, Bucureşti.
IELENICZ M., (1999), *România-hartă turistică*, Edit. AMCO Press, Bucureşti.
IELENICZ M., (2000), *Geografia României - mică enciclopedie*, Edit. Corint, Bucureşti.
IELENICZ M., PĂTRU ILEANA, OPREA R., (2000), *Harta mânăstirilor ortodoxe din Bucureşti şi împrejurimi*, Edit. Amcopres, Bucureşti.
IELENICZ M., MIHAI B., (2000), *Judeţul Braşov-harta turistică*, Edit. Amcopres, Bucureşti.
IELENICZ M. şi colab. (2001), *Romania-Geography and Tourism*, Edit. Royal Company, Bucureşti.
IELENICZ M., MIHAI B., (2002), *Salt domes in Romania and prospective tourist opportunities*, Simp. Turco-Român, Izmir.
IELENICZ M., ENE M., MIHAI B., (2002), *The Curvature Carpathian and Subcarpathian zone, current useof turist potential*, Simp. Turco-Român, Izmir.
IELENICZ M şi colab., (2003), *România. Enciclopedie turistică*, Edit. Corint, Bucureşti.
IELENICZ M., COMANESCU LAURA, (2005), *The relation/conection climate – touristic activities in Romania,* Annals Geographical Series, t_{4-5}, 2004-2005, Târgovişte.
IELENICZ M., (2005), *Harta turistică şi legenda sa,* Revista Terra, Bucureşti.
IORDAN BONIFACIU S., (1997), *România-Ghid turistic*, Edit. Garamond, Bucureşti.
IORDAN I., (2004), *Împrejurimile Bucurestiului-ghid turistic*, Edit. Societatea R, Bucureşti.
ISTRATE I., (1987), *Turismul - un fenomen în mişcare*, Edit. Sport-Turism, Bucureşti.
MOHAN GH., IELENICZ M., PĂTROESCU MARIA, (1987), *Rezervaţii şi monumente ale naturii*, Edit. Sport-Turism, Bucureşti.
MOHAN GH., ARDELEAN A., GEORGESCU M., (1996), *Rezervaţii şi monumente ale naturii din România*, Edit. Scaiul, Oradea.
ORGHIDAN T., NEGREA ŞT., RACOVIŢĂ GH., LASCU C., (1984), *Peşteri din România*, Edit. Sport-Turism, Bucureşti.
PETREA RODICA, PETREA, D., (2000), *Turism rural*, Presa Universitară Clujeană, Cluj Napoca.

PIŞOTĂ I., (1971), *Lacurile glaciare din Carpaţii Meridionali. Studiu hidrologic*, Edit. Academiei, Bucureşti.
POP GR., (1996), *România. Geografie hidroenergetică*, Edit. Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca.
POSEA GR., IELENICZ M., POPESCU N., (1969), *Potenţialul turistic al judeţelor din România,* Lucr. Simpozionului de Geogr. Turismului.
POSEA GR., IELENICZ M., (1977), *Munţii Buzăului,* Edit. Sport-Turism, Bucureşti.
POSEA GR., (1979), *Vocaţia turistică a văii Buzăului*, Studii de turism, vol. Turism montan, IECIT.
POSEA GR., (1997), *Câmpia de Vest a României*, Edit. Fundaţiei România de Mâine, Bucureşti.
PRICĂJAN A., AIRINEI ŞT., (1981), *Bogăţia hidrominerală balneară din România*, Edit. Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti.
PRICĂJAN A., (1985), *Substanţele minerale terapeutice din România*, Edit. Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti.
STĂNESCU I. (1980), *Masivul Ceahlău. Studiu fizico-geografic*, în volumul „Cercetări în Geografia României", Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti.
SURD V., BOLD I., ZOTIC, V., CHIRA CARMEN, (2005), *Amenajarea teritoriului şi infrastructure tehnice*, Presa Universitară Clujeană.
TEODOREANU ELENA şi colab., (1984), *Bioclima staţiunilor balneoclimaterice din România*, Edit. Sport-Turism, Bucureşti.
TEODOREANU ELENA, (2002), *Bioclimatologie umană*, Edit. Academiei Române, Bucureşti.
UJVARI I. (1972), *Geografia apelor României*, Editura Ştiinţifică, Bucureşti.
VELESCU O., (1964), *Cetăţi ţărăneşti din Transilvania*, Edit. Meridian, Bucureşti.
VLĂDUŢIU I., (1976), *Turism cu manual de etnografie*, Editura Sport-Turism, Bucureşti.
VLĂSIE M., (2002), *Ghidul aşezămintelor monahale ortodoxe din România,* Edit. Sofia, Bucureşti.
*** (1960-2000), Ghidurile turistice ale masivelor: *Rodna, Rarău-Giumalău, Ceahlău, Hăşmaş, Harghita, Călimani, Perşani, Buzăului, Ciucaş, Baiu, Bucegi, Piatra Mare, Postăvaru, Piatra Craiului, Făgăraş, Iezer, Cozia, Parâng, Lotrului, Cândrel, Şureanu, Vâlcan, Retezat, Ţarcu, Semenic, Aninei, Trascău, Poiana Ruscă, Bihor-Vlădeasa, Codru Moma*, Edit. Sport-Turism, Bucureşti.
*** (1980-1988), Ghidurile turistice ale judeţelor: Arad, Alba, Argeş, Bihor, Bistriţa-Năsăud, Botoşani, Braşov, Buzău, Cluj, Constanţa, Dâmboviţa, Gorj, Hunedoara, Maramureş, Prahova, Sibiu, Satu Mare, Suceava, Tulcea, Vâlcea, Edit.Sport-Turism, Bucureşti.
*** (1982), *Enciclopedia geografică a României*, Edit. Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti.
*** (1994), *România.Atlasul turistic rutier*, Edit. Flomarco, Bucureşti.
*** (2000), *Ghidul hotelurilor, restaurantelor şi vinurilor din România*, Edit. House of Guides, Bucureşti.
*** (2001), *Ghidul Muzeelor şi Colecţiilor din România,* Edit. Cimec, Bucureşti.
*** (2000), *Ghidul muzeelor şi colecţiilor din România,* Ministerul Culturii, Direcţia Muzee şi Colecţii, Edit. Cimec, Bucureşti.

CUPRINS

A absolvit Facultatea de Geologie-Geografie în anul 1964 unde şi-a continuat activitatea parcurgând toate treptele ierarhiei universitare. Doctor în Geografie din anul 1978 cu lucrarea "Munţii din bazinul Buzăului - studiu de geomorfologie", publicată în Editura Academiei în 1984.
A obţinut premiul Academiei în 1975 pentru lucrarea „Relieful României" şi în 1985 pentru lucrarea „Enciclopedia României", precum şi titlul de Doctor Honoris Causa al Universităţii Ştefan cel Mare - Suceava; i-au fost acordate peste 25 de diplome de onoare, excelenţă şi medalii, de diferite instituţii didactice şi ştiinţifice din ţară şi străinătate.
Prodecan şi decan al Facultăţii de Geografie din 1992 şi până în prezent, Director al Staţiunii Geografice Orşova, Co-director al "Centrului de cercetare a degradărilor de teren şi dinamică geomorfologică".
Membru în Consiliul Facultăţii şi în Senatul Universităţii din 1992, Preşedinte al Comitetului Naţional de Programe pentru învăţământul Preuniversitar (din 1996), membru C.N.A.T.D.C, C.N.E.A.A, expert C.N.C.S.I.S. perfecţionări în ţară şi străinătate (Marea Britanie, Belgia, Turcia), Preşedinte al Olimpiadelor şcolare de Geografie (din 1996), Preşedinte al Societăţii de Geografie (din 2003), Vicepreşedinte al Comitetului Naţional de Geografie (din 2000), Vicepreşedinte al Asociaţiei de Geomorfologie (din 2002), Conducător de doctorat (din 1993), membru al colectivelor de redacţie a numeroase reviste de specialitate etc.
A scris singur şi în colaborare peste 210 lucrări ştiinţifice, a participat la 58 contracte de cercetare (la 16 în calitate de director), 34 cărţi ştiinţifice: „Geomorfologie generală" 1976 /2002, „Relieful României" 1975, „Dealurile şi Podişurile României" 1999, „Dicţionar fizico-geografic" 1999, „Geografia generală" 2001, „Romania Geography and Tourism" 2001, „Europa Enciclopedie Geografică" 2002, „Subcarpaţii României" 2003, „România - Geografie Fizică" 2004, şi numeroase cărţi de popularizare, hărţi etc.

Lector univ. dr. Laura Comănescu a absolvit Facultatea de Geografie a Universităţii din Bucureşti (1997) şi studiile aprofundate „Geomorfologie dinamică şi protecţia mediului terestru", la aceeaşi instituţie.
În prezent este lector la catedra de Geomorfologie - Pedologie, iar în 2003 obţine titlul de doctor în geografie cu lucrarea „Bazinul Casimcei - studiu geomorfologic" (Publicată).
Este autor sau coautor la 5 cărţi, 20 articole şi numeroase contracte de cercetare.
A participat la simpozioane sau schimburi de experienţă în Franţa, Italia, Spania.
Preocupările sale de bază se înscriu în sfera geografiei fizice, geomorfologiei şi geografiei regionale a României, geografiei turismului.

ISBN 978-973-749-046-9
ISBN 973-749-046-0

